។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

១៧. ចត្តាលីសនិបាតោ

[៥២១] ១. តេសកុណជាតកវណ្ណនា

វេស្សន្តរំ តំ បុច្ឆាមីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ ឱវាទវសេន កថេសិ។ តញ្ហិ រាជានំ ធម្មស្សវនត្ថាយ អាគតំ សត្ថា អាមន្តេត្វា “មហារាជ, រញ្ញា នាម ធម្មេន រជ្ជំ ការេតព្ពំ, យស្មិញ្ហិ សមយេ រាជានោ អធម្មិកា ហោន្តិ, រាជយុត្តាបិ តស្មិំ សមយេ អធម្មិកា ហោន្តី”តិ ចតុក្កនិបាតេ (អ. និ. ៤.៧០) អាគត សុត្តនយេន ឱវទិត្វា អគតិគមនេ អគតិអគមនេ ច អាទីនវញ្ច អានិសំសញ្ច កថេត្វា “សុបិនកូបមា កាមា”តិអាទិនា នយេន កាមេសុ អាទីនវំ វិត្ថារេត្វា, “មហារាជ, ឥមេសញ្ហិ សត្តានំ –

‘មច្ចុនា សង្គរោ នត្ថិ, លញ្ជគ្គាហោ ន វិជ្ជតិ;
យុទ្ធំ នត្ថិ ជយោ នត្ថិ, សព្ពេ មច្ចុបរាយណា’។

តេសំ បរលោកំ គច្ឆន្តានំ ឋបេត្វា អត្តនា កតំ កល្យាណកម្មំ អញ្ញា បតិដ្ឋា នាម នត្ថិ។ ឯវំ ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានំ អវស្សំ បហាតព្ពំ, ន យសំ និស្សាយ បមាទំ កាតុំ វដ្ដតិ, អប្បមត្តោនេវ ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតុំ វដ្ដតិ។ បោរាណករាជានោ អនុប្បន្នេបិ ពុទ្ធេ បណ្ឌិតានំ ឱវាទេ ឋត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា ទេវនគរំ បូរយមានា គមិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ រជ្ជំ ការេន្តោ អបុត្តកោ អហោសិ, បត្ថេន្តោបិ បុត្តំ វា ធីតរំ វា ន លភិ។ សោ ឯកទិវសំ មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា ទិវសភាគំ ឧយ្យានេ កីឡិត្វា មង្គលសាលរុក្ខមូលេ សយនំ អត្ថរាបេត្វា ថោកំ និទ្ទាយិត្វា បពុទ្ធោ សាលរុក្ខំ ឱលោកេត្វា តត្ថ សកុណកុលាវកំ បស្សិ, សហ ទស្សនេនេវស្ស សិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ឯកំ បុរិសំ បក្កោសាបេត្វា “ឥមំ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា ឯតស្មិំ កុលាវកេ កស្សចិ អត្ថិតំ វា នត្ថិតំ វា ជានាហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ វត្វា អភិរុហិត្វា តត្ថ តីណិ អណ្ឌកានិ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “តេន ហិ ឯតេសំ ឧបរិ នាសវាតំ មា វិស្សជ្ជេសី”តិ វត្វា “ចង្កោដកេ កប្បាសបិចុំ អត្ថរិត្វា តត្ថេវ តានិ អណ្ឌកានិ ឋបេត្វា សណិកំ ឱតរាហី”តិ ឱតារាបេត្វា ចង្កោដកំ ហត្ថេន គហេត្វា “កតរសកុណណ្ឌកានិ នាមេតានី”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ តេ “មយំ ន ជានាម, នេសាទា ជានិស្សន្តី”តិ វទិំសុ។ រាជា នេសាទេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ នេសាទា, “មហារាជ, តេសុ ឯកំ ឧលូកអណ្ឌំ, ឯកំ សាលិកាអណ្ឌំ, ឯកំ សុវកអណ្ឌ”ន្តិ កថយិំសុ។ កិំ បន ឯកស្មិំ កុលាវកេ តិណ្ណំ សកុណិកានំ អណ្ឌានិ ហោន្តីតិ។ អាម, ទេវ, បរិបន្ថេ អសតិ សុនិក្ខិត្តានិ ន នស្សន្តីតិ។ រាជា តុស្សិត្វា “ឥមេ មម បុត្តា ភវិស្សន្តី”តិ តានិ តីណិ អណ្ឌានិ តយោ អមច្ចេ បដិច្ឆាបេត្វា “ឥមេ មយ្ហំ បុត្តា ភវិស្សន្តិ, តុម្ហេ សាធុកំ បដិជគ្គិត្វា អណ្ឌកោសតោ និក្ខន្តកាលេ មមារោចេយ្យាថា”តិ អាហ។ តេ តានិ សាធុកំ រក្ខិំសុ។

តេសុ បឋមំ ឧលូកអណ្ឌំ ភិជ្ជិ។ អមច្ចោ ឯកំ នេសាទំ បក្កោសាបេត្វា “ត្វំ ឥត្ថិភាវំ វា បុរិសភាវំ វា ជានាហី”តិ វត្វា តេន តំ វីមំសិត្វា “បុរិសោ”តិ វុត្តេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “បុត្តោ តេ, ទេវ, ជាតោ”តិ អាហ។ រាជា តុដ្ឋោ តស្ស ពហុំ ធនំ ទត្វា “បុត្តកំ មេ សាធុកំ បដិជគ្គ, ‘វេស្សន្តរោ’តិ ចស្ស នាមំ ករោហី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ តថា អកាសិ។ តតោ កតិបាហច្ចយេន សាលិកាអណ្ឌំ ភិជ្ជិ។ សោបិ អមច្ចោ តំ នេសាទេន វីមំសាបេត្វា “ឥត្ថី”តិ សុត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “ធីតា តេ, ទេវ, ជាតា”តិ អាហ។ រាជា តុដ្ឋោ តស្សបិ ពហុំ ធនំ ទត្វា “ធីតរំ មេ សាធុកំ បដិជគ្គ, ‘កុណ្ឌលិនី’តិ ចស្សា នាមំ ករោហី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោបិ តថា អកាសិ។ បុន កតិបាហច្ចយេន សុវកអណ្ឌំ ភិជ្ជិ។ សោបិ អមច្ចោ នេសាទេន តំ វីមំសិត្វា “បុរិសោ”តិ វុត្តេ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “បុត្តោ តេ, ទេវ, ជាតោ”តិ អាហ។ រាជា តុដ្ឋោ តស្សបិ ពហុំ ធនំ ទត្វា “បុត្តស្ស មេ មហន្តេន បរិវារេន មង្គលំ កត្វា ‘ជម្ពុកោ’តិស្ស នាមំ ករោហី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោបិ តថា អកាសិ។ តេ តយោបិ សកុណា តិណ្ណំ អមច្ចានំ គេហេសុ រាជកុមារបរិហារេនេវ វឌ្ឍន្តិ។ រាជា “មម បុត្តោ, មម ធីតា”តិ វោហរតិ។ អថស្ស អមច្ចា អញ្ញមញ្ញំ អវហសន្តិ “បស្សថ, ភោ, រញ្ញោ កិរិយំ, តិរច្ឆានគតេបិ ‘បុត្តោ មេ, ធីតា មេ’តិ វទន្តោ វិចរតី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ – “ឥមេ អមច្ចា ឯតេសំ មម បុត្តានំ បញ្ញាសម្បទំ ន ជានន្តិ, បាកដំ នេសំ ករិស្សាមី”តិ។ អថេកំ អមច្ចំ វេស្សន្តរស្ស សន្តិកំ បេសេសិ – “តុម្ហាកំ បិតា បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមោ, កទា កិរ អាគន្ត្វា បុច្ឆតូ”តិ។ សោ អមច្ចោ គន្ត្វា វេស្សន្តរំ វន្ទិត្វា តំ សាសនំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា វេស្សន្តរោ អត្តនោ បដិជគ្គកំ អមច្ចំ បក្កោសិត្វា “មយ្ហំ កិរ បិតា មំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមោ, តស្ស ឥធាគតស្ស សក្ការំ កាតុំ វដ្ដតិ,

កទា អាគច្ឆតូ”តិ បុច្ឆិ។ អមច្ចោ “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ តវ បិតា អាគច្ឆតូ”តិ អាហ។ តំ សុត្វា វេស្សន្តរោ “បិតា មេ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ អាគច្ឆតូ”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ អាគន្ត្វា រញ្ញោ អាចិក្ខិ។ រាជា សត្តមេ ទិវសេ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា បុត្តស្ស និវេសនំ អគមាសិ។ វេស្សន្តរោ រញ្ញោ មហន្តំ សក្ការំ ការេសិ, អន្តមសោ ទាសកម្មការានម្បិ សក្ការំ ការេសិ។ រាជា វេស្សន្តរសកុណស្ស គេហេ ភុញ្ជិត្វា មហន្តំ យសំ អនុភវិត្វា សកំ និវេសនំ អាគន្ត្វា រាជង្គណេ មហន្តំ មណ្ឌបំ ការាបេត្វា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា អលង្កតមណ្ឌបមជ្ឈេ មហាជនបរិវារោ និសីទិត្វា “វេស្សន្តរំ អានេតូ”តិ អមច្ចស្ស សន្តិកំ បេសេសិ។ អមច្ចោ វេស្សន្តរំ សុវណ្ណបីឋេ និសីទាបេត្វា អានេសិ។ វេស្សន្តរសកុណោ បិតុ អង្កេ និសីទិត្វា បិតរា សហ កីឡិត្វា គន្ត្វា តត្ថេវ សុវណ្ណបីឋេ និសីទិ។ អថ នំ រាជា មហាជនមជ្ឈេ រាជធម្មំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “វេស្សន្តរំ តំ បុច្ឆាមិ, សកុណ ភទ្ទមត្ថុ តេ;
រជ្ជំ ការេតុកាមេន, កឹ សុ កិច្ចំ កតំ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **សកុណា**តិ តំ អាលបតិ។ **កឹ សូ**តិ កតរំ កិច្ចំ កតំ វរំ ឧត្តមំ ហោតិ, កថេហិ មេ, តាត, សកលំ រាជធម្មន្តិ ឯវំ កិរ តំ សោ បុច្ឆិ។

តំ សុត្វា វេស្សន្តរោ បញ្ហំ អកថេត្វាវ រាជានំ តាវ បមាទេន ចោទេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “ចិរស្សំ វត មំ តាតោ, កំសោ ពារាណសិគ្គហោ;
បមត្តោ អប្បមត្តំ មំ, បិតា បុត្តំ អចោទយី”តិ។

តត្ថ **តាតោ**តិ បិតា។ **កំសោ**តិ ឥទំ តស្ស នាមំ។ **ពារាណសិគ្គហោ**តិ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ ពារាណសី សង្គហេត្វា វត្តន្តោ។ **បមត្តោ**តិ ឯវរូបានំ បណ្ឌិតានំ សន្តិកេ វសន្តោ បញ្ហស្ស អបុច្ឆនេន បមត្តោ។ **អប្បមត្តំ មន្តិ** សីលាទិគុណយោគេន មំ អប្បមត្តំ។ **បិតា**តិ បោសកបិតា។ **អចោទយី**តិ អមច្ចេហិ “តិរច្ឆានគតេ បុត្តេ កត្វា វោហរតី”តិ អវហសិយមានោ បមាទំ អាបជ្ជិត្វា ចិរស្សំ អជ្ជ ចោទេសិ, បញ្ហំ បុច្ឆីតិ វទតិ។

ឯវំ សោ ឥមាយ គាថាយ ចោទេត្វា “មហារាជ, រញ្ញា នាម តីសុ ធម្មេសុ ឋត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតព្ព”ន្តិ វត្វា រាជធម្មំ កថេន្តោ ឥមា គាថាយោ អាហ –

៣. “បឋមេនេវ វិតថំ, កោធំ ហាសំ និវារយេ;
តតោ កិច្ចានិ ការេយ្យ, តំ វតំ អាហុ ខត្តិយ។

៤. “យំ ត្វំ តាត តបោកម្មំ, បុព្ពេ កតមសំសយំ;
រត្តោ ទុដ្ឋោ ច យំ កយិរា, ន តំ កយិរា តតោ បុន។

៥. “ខត្តិយស្ស បមត្តស្ស, រដ្ឋស្មឹ រដ្ឋវឌ្ឍន;
សព្ពេ ភោគា វិនស្សន្តិ, រញ្ញោ តំ វុច្ចតេ អឃំ។

៦. “សិរី តាត អលក្ខី ច, បុច្ឆិតា ឯតទព្រវុំ;
ឧដ្ឋានវីរិយេ បោសេ, រមាហំ អនុសូយកេ។

៧. “ឧសូយកេ ទុហទយេ, បុរិសេ កម្មទុស្សកេ;
កាឡកណ្ណី មហារាជ, រមតិ ចក្កភញ្ជនី។

៨. “សោ ត្វំ សព្ពេ សុហទយោ, សព្ពេសំ រក្ខិតោ ភវ;
អលក្ខឹ នុទ មហារាជ, លក្ខ្យា ភវ និវេសនំ។

៩. “ស លក្ខីធិតិសម្បន្នោ, បុរិសោ ហិ មហគ្គតោ;
អមិត្តានំ កាសិបតិ, មូលំ អគ្គញ្ច ឆិន្ទតិ។

១០. “សក្កោបិ ហិ ភូតបតិ, ឧដ្ឋានេ នប្បមជ្ជតិ;
ស កល្យាណេ ធិតឹ កត្វា, ឧដ្ឋានេ កុរុតេ មនោ។

១១. “គន្ធព្ពា បិតរោ ទេវា, សាជីវា ហោន្តិ តាទិនោ;
ឧដ្ឋាហតោ អប្បមជ្ជតោ, អនុតិដ្ឋន្តិ ទេវតា។

១២. “សោ អប្បមត្តោ អក្កុទ្ធោ, តាត កិច្ចានិ ការយ;
វាយមស្សូ ច កិច្ចេសុ, នាលសោ វិន្ទតេ សុខំ។

១៣. “តត្ថេវ តេ វត្តបទា, ឯសាវ អនុសាសនី;
អលំ មិត្តេ សុខាបេតុំ, អមិត្តានំ ទុខាយ ចា”តិ។

តត្ថ **បឋមេនេវ វិតថ**ន្តិ, តាត, រាជា នាម អាទិតោវ មុសាវាទំ និវារយេ។ មុសាវាទិនោ ហិ រញ្ញោ រដ្ឋំ និរោជំ ហោតិ, បឋវិយា ឱជា កម្មករណដ្ឋានតោ សត្តរតនមត្តំ ហេដ្ឋា ភស្សតិ, តតោ អាហារេ វា តេលមធុផាណិតាទីសុ វា ឱសធេសុ ឱជា ន ហោតិ។ និរោជាហារភោជនា មនុស្សា ពហ្វាពាធា ហោន្តិ, រដ្ឋេ ថលជលបថេសុ អាយោ នុប្បជ្ជតិ, តស្មិំ អនុប្បជ្ជន្តេ រាជានោ ទុគ្គតា ហោន្តិ។ តេ សេវកេ សង្គណ្ហិតុំ ន សក្កោន្តិ, អសង្គហិតា សេវកា រាជានំ គរុចិត្តេន ន ឱលោកេន្តិ។ ឯវំ, តាត, មុសាវាទោ នាមេស និរោជោ, ន សោ ជីវិតហេតុបិ កាតព្ពោ, សច្ចំ បន សាទុតរំ រសានន្តិ តទេវ បដិគ្គហេតព្ពំ។ អបិច មុសាវាទោ នាម គុណបរិធំសកោ វិបត្តិបរិយោសានោ, ទុតិយចិត្តវារេ អវីចិបរាយណំ ករោតិ។ តមត្ថំ បនត្ថេ “ធម្មោ ហវេ ហតោ ហន្តី”តិ **ចេតិយជាតកំ** (ជា. ១.៨.៤៥ អាទយោ) កថេតព្ពំ។

កោធន្តិ, តាត, រាជា នាម បឋមមេវ កុជ្ឈនលក្ខណំ កោធម្បិ និវារេយ្យ។ តាត, អញ្ញេសញ្ហិ កោធោ ខិប្បំ មត្ថកំ ន បាបុណាតិ, រាជូនំ បាបុណាតិ។ រាជានោ នាម វាចាវុធា កុជ្ឈិត្វា ឱលោកិតមត្តេនាបិ បរំ វិនាសេន្តិ, តស្មា រញ្ញា អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ អតិរេកតរំ និក្កោធេន ភវិតព្ពំ, ខន្តិមេត្តានុទ្ទយាសម្បន្នេន អត្តនោ បិយបុត្តំ វិយ លោកំ វោលោកេន្តេន ភវិតព្ពំ។ តាត, អតិកោធនោ នាម រាជា ឧប្បន្នំ យសំ រក្ខិតុំ ន សក្កោតិ។ តមត្ថស្ស ទីបនត្ថំ **ខន្តិវាទិជាតក-** (ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ) **ចូឡធម្មបាលជាតកានិ** (ជា. ១.៥.៤៤ អាទយោ) កថេតព្ពានិ។ ចូឡធម្មបាលជាតកស្មិញ្ហិ មហាបតាបនោ នាម រាជា បុត្តំ ឃាតេត្វា បុត្តសោកេន ហទយេន ផលិតេន មតាយ ទេវិយា សយម្បិ ទេវី អនុសោចន្តោ ហទយេន ផលិតេនេវ មរិ។ អថ តេ តយោបិ ឯកអាឡាហនេវ ឈាបេសុំ។ តស្មា រញ្ញា បឋមមេវ មុសាវាទំ វជ្ជេត្វា ទុតិយំ កោធោ វជ្ជេតព្ពោ។

ហាសន្តិ ហស្សំ, អយមេវ វា បាឋោ។ តេសុ តេសុ កិច្ចេសុ ឧប្បិលាវិតចិត្តតាយ កេឡិសីលតំ បរិហាសំ និវារេយ្យ។ តាត, រញ្ញា នាម កេឡិសីលេន ន ភវិតព្ពំ, អបរបត្តិយេន ហុត្វា សព្ពានិ កិច្ចានិ អត្តបច្ចក្ខេនេវ កាតព្ពានិ។ ឧប្បិលាវិតចិត្តោ ហិ រាជា អតុលេត្វា កម្មានិ ករោន្តោ លទ្ធំ យសំ វិនាសេតិ។ តមត្ថំ បនត្ថេ **សរភង្គជាតកេ** (ជា. ២.១៧.៥០ អាទយោ) បុរោហិតស្ស វចនំ គហេត្វា ទណ្ឌកិរញ្ញោ កិសវច្ឆេ អបរជ្ឈិត្វា សហ រដ្ឋេន ឧច្ឆិជ្ជិត្វា កុក្កុឡនិរយេ និព្ពត្តភាវោ ច **មាតង្គជាតកេ** (ជា. ១.១៥.១ អាទយោ) មជ្ឈរញ្ញោ ព្រាហ្មណានំ កថំ គហេត្វា មាតង្គតាបសេ អបរជ្ឈិត្វា សហ រដ្ឋេន ឧច្ឆិជ្ជិត្វា និរយេ និព្ពត្តភាវោ ច **ឃដបណ្ឌិតជាតកេ** (ជា. ១.១០.១៦៥ អាទយោ) ទសភាតិករាជទារកានំ មោហមូឡ្ហានំ វចនំ គហេត្វា កណ្ហទីបាយនេ អបរជ្ឈិត្វា វាសុទេវកុលស្ស នាសិតភាវោ ច កថេតព្ពោ។

តតោ កិច្ចានិ ការេយ្យាតិ ឯវំ, តាត, បឋមំ មុសាវាទំ ទុតិយំ កោធំ តតិយំ អធម្មហាសំ វជ្ជេត្វា តតោ បច្ឆា រាជា រដ្ឋវាសីនំ កត្តព្ពកិច្ចានិ ការេយ្យ។ **តំ វតំ អាហុ ខត្តិយា**តិ, ខត្តិយមហារាជ, យំ មយា វុត្តំ, ឯតំ រញ្ញោ វតសមាទានន្តិ បោរាណកបណ្ឌិតា កថយឹសុ។

ន តំ កយិរាតិ យំ តយា រាគាទិវសេន បច្ឆា តាបករំ កម្មំ កតំ ហោតិ, តតោ បុព្ពេ កតតោ បុន តាទិសំ កម្មំ ន កយិរា, មា ករេយ្យាសិ, តាតាតិ។ **វុច្ចតេ**តិ តំ រញ្ញោ អយន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ បោរាណកបណ្ឌិតា កថយឹសុ។ **សិរី**តិ ឥទំ វេស្សន្តរសកុណោ បុព្ពេ ពារាណសិយំ បវត្តិតការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ អាហ។ តត្ថ **អព្រាវុ**ន្តិ សុចិបរិវារសេដ្ឋិនា បុច្ឆិតា កថយឹសុ។ **ឧដ្ឋានវីរិយេ**តិ យោ បោសោ ឧដ្ឋានេ វីរិយេ ច បតិដ្ឋិតោ, ន ច បរេសំ សម្បត្តឹ ទិស្វា ឧសូយតិ, តស្មិំ អហំ អភិរមាមីតិ អាហ។ ឯវំ តាវ តាត សិរី កថេសិ។ **ឧសូយកេ**តិ អលក្ខី បន, តាត, បុច្ឆិតា អហំ បរសម្បត្តិឧសូយកេ **ទុហទយេ** ទុចិត្តេ កល្យាណកម្មទូសកេ យោ កល្យាណកម្មំ ទុស្សន្តោ អប្បិយាយន្តោ អដ្ដីយន្តោ ន ករោតិ, តស្មិំ អភិរមាមីតិ អាហ។ ឯវំ សា កាឡកណ្ណី, មហារាជ, រមតិ បតិរូបទេសវាសាទិនោ កុសលចក្កស្ស ភញ្ជនី។

សុហទយោតិ សុន្ទរចិត្តោ ហិតចិត្តកោ។ **នុទា**តិ នីហរ។ **និវេសន**ន្តិ លក្ខិយា បន និវេសនំ ភវ បតិដ្ឋា ហោហិ។ **ស លក្ខីធិតិសម្បន្នោ**តិ, មហារាជ, កាសិបតិ សោ បុរិសោ បញ្ញាយ ចេវ វីរិយេន ច សម្បន្នោ។ **មហគ្គតោ**តិ មហជ្ឈាសយោ ចោរានំ បច្ចយភូតេ គណ្ហន្តោ អមិត្តានំ មូលំ ចោរេ គណ្ហន្តោ អមិត្តានំ អគ្គំ ឆិន្ទតីតិ វទតិ។ **សក្កោ**តិ ឥន្ទោ។ **ភូតបតី**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **ឧដ្ឋានេ**តិ ឧដ្ឋានវីរិយេ។ **នប្បមជ្ជតី**តិ ន ប

មជ្ឈតិ, សព្ពកិច្ចានិ ករោតិ។ **ស កល្យាណោ**តិ សោ ទេវរាជា ឧដ្ឋានវីរិយេ មនំ ករោន្តោ បាបកម្មំ អកត្វា កល្យាណេ បុញ្ញកម្មស្មិញ្ញេវ ធិតឹ កត្វា អប្បមត្តោ ឧដ្ឋានេ មនំ ករោតិ, តស្ស បន កល្យាណកម្មេ វីរិយករណភាវទស្សនត្ថំ សរភង្គជាតកេ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតាហិ សទ្ធឹ កបិដ្ឋារាមំ អាគន្ត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា ធម្មស្ស សុតភាវោ, មហាកណ្ហជាតកេ (ជា. ១.១២.៦១ អាទយោ) អត្តនោ អានុភាវេន ជនំ តាសេត្វា ឱសក្កន្តស្ស សាសនស្ស បវត្តិតភាវោ ចាតិ ឯវមាទីនិ វត្ថូនិ កថេតព្ពានិ។

គន្ធព្ពាតិ ចាតុមហារាជិកានំ ហេដ្ឋា ចតុយោនិកា ទេវា, ចតុយោនិកត្តាយេវ កិរ តេ គន្ធព្ពា នាម ជាតា។ **បិតរោ**តិ ព្រហ្មានោ។ **ទេវា**តិ ឧបបត្តិទេវវសេន ឆ កាមាវចរទេវា។ **តាទិនោ**តិ តថាវិធស្ស កុសលាភិរតស្ស រញ្ញោ។ **សាជីវា ហោន្តី**តិ សមានជីវិកា ឧបជីវិតព្ពា។ តាទិសា ហិ រាជានោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តា ទេវតានំ បត្តឹ ទេន្តិ, តា តំ បត្តឹ អនុមោទិត្វា សម្បជ្ជិត្វា ទិព្ពយសេន វឌ្ឍន្តិ។ **អនុតិដ្ឋន្តី**តិ តាទិសស្ស រញ្ញោ វីរិយំ ករោន្តស្ស អប្បមាទំ អាបជ្ជន្តស្ស ទេវតា អនុតិដ្ឋន្តិ អនុគច្ឆន្តិ, ធម្មិកំ រក្ខំ សំវិទហន្តីតិ អត្ថោ។

សោតិ សោ ត្វំ។ **វាយមស្សូ**តិ តានិ រដ្ឋកិច្ចានិ ករោន្តោ តុលនវសេន តីរណវសេន បច្ចក្ខកម្មវសេន តេសុ តេសុ កិច្ចេសុ វីរិយំ ករស្សុ។ **តត្ថេវ តេ វត្តបទា**តិ, តាត, យំ មំ ត្វំ កីសុ កិច្ចំ កតំ វរន្តិ បុច្ឆិ, តត្ថ តវ បញ្ហេយេវ ឯតេ មយា “បឋមេនេវ វិតថ”ន្តិអាទយោ វុត្តា, ឯតេ វត្តបទា វត្តកោដ្ឋាសា, ឯវំ តត្ថ វត្តស្សុ។ **ឯសា**តិ យា តេ មយា កថិតា, ឯសាវ តវ អនុសាសនី។ **អល**ន្តិ ឯវំ វត្តមានោ ហិ រាជា អត្តនោ មិត្តេ សុខាបេតុំ, អមិត្តានញ្ច ទុក្ខាយ អលំ បរិយត្តោ សមត្ថោតិ។

ឯវំ វេស្សន្តរសកុណេន ឯកាយ គាថាយ រញ្ញោ បមាទំ ចោទេត្វា ឯកាទសហិ គាថាហិ ធម្មេ កថិតេ “ពុទ្ធលីឡាយ បញ្ហោ កថិតោ”តិ មហាជនោ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតោ សាធុការសតានិ បវត្តេសិ។ រាជា សោមនស្សប្បត្តោ អមច្ចេ អាមន្តេត្វា បុច្ឆិ – “ភោន្តោ! អមច្ចា មម បុត្តេន វេស្សន្តរេន ឯវំ កថេន្តេន កេន កត្តព្ពំ កិច្ចំ កត”ន្តិ។ មហាសេនគុត្តេន, ទេវាតិ។ “តេន ហិស្ស មហាសេនគុត្តដ្ឋានំ ទម្មី”តិ វេស្សន្តរំ ឋានន្តរេ ឋបេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ មហាសេនគុត្តដ្ឋានេ ឋិតោ បិតុ កម្មំ អកាសីតិ។

វេស្សន្តរបញ្ហោ និដ្ឋិតោ។

បុន រាជា កតិបាហច្ចយេន បុរិមនយេនេវ កុណ្ឌលិនិយា សន្តិកំ ទូតំ បេសេត្វា សត្តមេ ទិវសេ តត្ថ គន្ត្វា បច្ចាគន្ត្វា តត្ថេវ មណ្ឌបមជ្ឈេ និសីទិត្វា កុណ្ឌលិនឹ អាហរាបេត្វា សុវណ្ណបីឋេ និសិន្នំ រាជធម្មំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៤. “សក្ខិសិ ត្វំ កុណ្ឌលិនិ, មញ្ញសិ ខត្តពន្ធុនិ;
រជ្ជំ ការេតុកាមេន, កឹ សុ កិច្ចំ កតំ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **សក្ខិសី**តិ មយា បុដ្ឋបញ្ហំ កថេតុំ សក្ខិស្សសីតិ បុច្ឆតិ។ **កុណ្ឌលិនី**តិ តស្សា សលិង្គតោ អាគតនាមេនាលបតិ។ តស្សា កិរ ទ្វីសុ កណ្ណបិដ្ឋេសុ កុណ្ឌលសណ្ឋានា ទ្វេ លេខា អហេសុំ, តេនស្សា “កុណ្ឌលិនី”តិ នាមំ ការេសិ។ **មញ្ញសី**តិ ជានិស្សសិ មយា បុដ្ឋបញ្ហស្ស អត្ថន្តិ។ **ខត្តពន្ធុនី**តិ ខត្តស្ស មហាសេនគុត្តស្ស ភគិនិភាវេន នំ ឯវំ អាលបតិ។ កស្មា បនេស វេស្សន្តរសកុណំ ឯវំ អបុច្ឆិត្វា ឥមមេវ បុច្ឆតីតិ? ឥត្ថិភាវេន។ ឥត្ថិយោ ហិ បរិត្តបញ្ញា, តស្មា “សចេ សក្កោតិ, បុច្ឆិស្សាមិ, នោ ចេ, ន បុច្ឆិស្សាមី”តិ វីមំសនវសេន ឯវំ បុច្ឆិត្វា តញ្ញេវ បញ្ហំ បុច្ឆិ។

សា ឯវំ រញ្ញា រាជធម្មេ បុច្ឆិតេ, “តាត, ត្វំ មំ ‘ឥត្ថិកា នាម កឹ កថេស្សតី’តិ វីមំសសិ មញ្ញេ, សកលំ តេ រាជធម្មំ ទ្វីសុយេវ បទេសុ បក្ខិបិត្វា កថេស្សាមី”តិ វត្វា អាហ –

១៥. “ទ្វេវ តាត បទកានិ, យត្ថ សព្ពំ បតិដ្ឋិតំ;
អលទ្ធស្ស ច យោ លាភោ, លទ្ធស្ស ចានុរក្ខណា។

១៦. “អមច្ចេ តាត ជានាហិ, ធីរេ អត្ថស្ស កោវិទេ;
អនក្ខាកិតវេ តាត, អសោណ្ឌេ អវិនាសកេ។

១៧. “យោ ច តំ តាត រក្ខេយ្យ, ធនំ យញ្ចេវ តេ សិយា;
សូតោវ រថំ សង្គណ្ហេ, សោ តេ កិច្ចានិ ការយេ។

១៨. “សុសង្គហិតន្តជនោ, សយំ វិត្តំ អវេក្ខិយ;
និធិញ្ច ឥណទានញ្ច, នករេ បរបត្តិយា។

១៩. “សយំ អាយំ វយំ ជញ្ញា, សយំ ជញ្ញា កតាកតំ;
និគ្គណ្ហេ និគ្គហារហំ, បគ្គណ្ហេ បគ្គហារហំ។

២០. “សយំ ជានបទំ អត្ថំ, អនុសាស រថេសភ;
មា តេ អធម្មិកា យុត្តា, ធនំ រដ្ឋញ្ច នាសយុំ។

២១. “មា ច វេគេន កិច្ចានិ, ករោសិ ការយេសិ វា;
វេគសា ហិ កតំ កម្មំ, មន្ទោ បច្ឆានុតប្បតិ។

២២. “មា តេ អធិសរេ មុញ្ច, សុពាឡ្ហមធិកោបិតំ;
កោធសា ហិ ពហូ ផីតា, កុលា អកុលតំ គតា។

២៣. “‘មា តាត ឥស្សរោម្ហី’តិ, អនត្ថាយ បតារយិ;
ឥត្ថីនំ បុរិសានញ្ច, មា តេ អាសិ ទុខុទ្រយោ។

២៤. “អបេតលោមហំសស្ស, រញ្ញោ កាមានុសារិនោ;
សព្ពេ ភោគា វិនស្សន្តិ, រញ្ញោ តំ វុច្ចតេ អឃំ។

២៥. “តត្ថេវ តេ វត្តបទា, ឯសាវ អនុសាសនី;
ទក្ខស្សុទានិ បុញ្ញករោ, អសោណ្ឌោ អវិនាសកោ;
សីលវាស្សុ មហារាជ, ទុស្សីលោ វិនិបាតិកោ”តិ។

តត្ថ **បទកានី**តិ ការណបទានិ។ **យត្ថា**តិ យេសុ ទ្វីសុ បទេសុ សព្ពំ អត្ថជាតំ ហិតសុខំ បតិដ្ឋិតំ។ **អលទ្ធស្សា**តិ យោ ច បុព្ពេ អលទ្ធស្ស លាភស្ស លាភោ, យា ច លទ្ធស្ស អនុរក្ខណា។ តាត, អនុប្បន្នស្ស ហិ លាភស្ស ឧប្បាទនំ នាម ន ភារោ, ឧប្បន្នស្ស បន អនុរក្ខណមេវ ភារោ។ ឯកច្ចោ ហិ យសំ ឧប្បាទេត្វាបិ យសេ បមត្តោ បមាទំ ឧប្បាទេត្វា បាណាតិបាតាទីនិ ករោតិ, មហាចោរោ ហុត្វា រដ្ឋំ វិលុម្បមានោ ចរតិ។ អថ នំ រាជានោ គាហាបេត្វា មហាវិនាសំ បាបេន្តិ។ អថ វា ឧប្បន្នរូបាទីសុ កាមគុណេសុ បមត្តោ អយោនិសោ ធនំ នាសេន្តោ សព្ពសាបតេយ្យេ ខីណេ កបណោ ហុត្វា ចីរកវសនោ កបាលមាទាយ ចរតិ។ បព្ពជិតោ វា បន គន្ធធុរាទិវសេន លាភសក្ការំ និព្ពត្តេត្វា បមត្តោ ហីនាយាវត្តតិ។ អបរោ បឋមឈានាទីនិ និព្ពត្តេត្វាបិ មុដ្ឋស្សតិតាយ តថារូបេ អារម្មណេ ពជ្ឈិត្វា ឈានា បរិហាយតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស យសស្ស វា ឈានាទិលាភស្ស វា រក្ខណមេវ ទុក្ករំ។ តទត្ថទីបនត្ថំ បន ទេវទត្តស្ស វត្ថុ ច, មុទុលក្ខណ- (ជា. ១.១.៦៦) លោមសកស្សប- (ជា. ១.៩.៦០ អាទយោ) ហរិតចជាតក- (ជា. ១.៩.៤០ អាទយោ) សង្កប្បជាតកាទីនិ (ជា. ១.៣.១ អាទយោ) ច កថេតព្ពានិ។ ឯកោ បន លាភសក្ការំ ឧប្បាទេត្វា អប្បមាទេ ឋត្វា កល្យាណកម្មំ ករោតិ, តស្ស សោ យសោ សុក្កបក្ខេ ចន្ទោ វិយ វឌ្ឍតិ, តស្មា ត្វំ, មហារាជ, អប្បមត្តោ បយោគសម្បត្តិយា ឋត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ តាវ ឧប្បន្នំ យសំ អនុរក្ខាហីតិ។

ជានាហីតិ ភណ្ឌាគារិកកម្មាទីនំ ករណត្ថំ ឧបធារេហិ។ **អនក្ខាកិតវេ**តិ អនក្ខេ អកិតវេ អជុតករេ ចេវ អកេរាដិកេ ច ។ **អសោណ្ឌេ**តិ បូវសុរាគន្ធមាលាសោណ្ឌភាវរហិតេ។ **អវិនាសកេ**តិ តាវ សន្តកានំ ធនធញ្ញាទីនំ អវិនាសកេ។ **យោ**តិ យោ អមច្ចោ។ **យញ្ចេវា**តិ យញ្ច តេ យរេ ធនំ សិយា, តំ រក្ខេយ្យ។ **សូតោវា**តិ រថសារថិ វិយ។ យថា សារថិ វិសមមគ្គនិវារណត្ថំ អស្សេ សង្គណ្ហន្តោ រថំ សង្គណ្ហេយ្យ, ឯវំ យោ សហ ភោគេហិ តំ រក្ខិតុំ សក្កោតិ, សោ តេ អមច្ចោ នាម តាទិសំ សង្គហេត្វា ភណ្ឌាគារិកាទិកិច្ចានិ ការយេ។

សុសង្គហិតន្តជនោតិ, តាត, យស្ស ហិ រញ្ញោ អត្តនោ អន្តោជនោ អត្តនោ វលញ្ជនកបរិជនោ ច ទានាទីហិ អសង្គហិតោ ហោតិ, តស្ស អន្តោនិវេសនេ សុវណ្ណហិរញ្ញាទីនិ តេសំ អសង្គហិតមនុស្សានំ វសេន នស្សន្តិ, អន្តោជនា ពហិ គច្ឆន្តិ, តស្មា ត្វំ សុដ្ឋុសង្គហិតអន្តោជនោ ហុត្វា “ឯត្តកំ នាម មេ វិត្ត”ន្តិ សយំ អត្តនោ ធនំ អវេក្ខិត្វា “អសុកដ្ឋានេ នាម និធី និធេម, អសុកស្ស ឥណំ ទេមា”តិ ឥទំ ឧភយម្បិ **ន ករេ បរបត្តិយា**, បរបត្តិយាបិ ត្វំ មា ករិ, សព្ពំ អត្តបច្ចក្ខមេវ ករេយ្យាសីតិ វទតិ។

អាយំ វយន្តិ តតោ ឧប្បជ្ជនកំ អាយញ្ច តេសំ តេសំ ទាតព្ពំ វយញ្ច សយមេវ ជានេយ្យាសីតិ។ **កតាកត**ន្តិ សង្គាមេ វា នវកម្មេ វា អញ្ញេសុ វា កិច្ចេសុ “ឥមិនា ឥទំ នាម មយ្ហំ កតំ, ឥមិនា ន កត”ន្តិ ឯតម្បិ សយមេវ

ជានេយ្យាសិ, មា បរបត្តិយោ ហោហិ។ **និគ្គណ្ហេ**តិ, តាត, រាជា នាម សន្ធិច្ឆេទាទិការកំ និគ្គហារហំ អានេត្វា ទស្សិតំ ឧបបរិក្ខិត្វា សោធេត្វា បោរាណករាជូហិ ឋបិតទណ្ឌំ ឱលោកេត្វា ទោសានុរូបំ និគ្គណ្ហេយ្យ។ **បគ្គណ្ហេ**តិ យោ បន បគ្គហារហោ ហោតិ, អភិន្នស្ស វា បរពលស្ស ភេទេតា, ភិន្នស្ស វា សកពលស្ស អារាធកោ, អលទ្ធស្ស វា រជ្ជស្ស អាហរកោ, លទ្ធស្ស វា ថាវរការកោ, យេន វា បន ជីវិតំ ទិន្នំ ហោតិ, ឯវរូបំ បគ្គហារហំ បគ្គហេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ ករេយ្យ។ ឯវំ ហិស្ស កិច្ចេសុ អញ្ញេបិ ឧរំ ទត្វា កត្តព្ពំ ករិស្សន្តិ។

ជានបទន្តិ ជនបទវាសីនំ អត្ថំ សយំ អត្តបច្ចក្ខេនេវ អនុសាស។ **អធម្មិកា យុត្តា**តិ អធម្មិកា តត្ថ តត្ថ និយុត្តា អាយុត្តកា លញ្ជំ គហេត្វា វិនិច្ឆយំ ភិន្ទន្តា តវ ធនញ្ច រដ្ឋញ្ច មា នាសយុំ។ ឥមិនា ការណេន អប្បមត្តោ ហុត្វា សយមេវ អនុសាស។ **វេគេនា**តិ សហសា អតុលេត្វា អតីរេត្វា។ **វេគសា**តិ អតុលេត្វា អតីរេត្វា ឆន្ទាទិវសេន សហសា កតំ កម្មញ្ហិ ន សាធុ ន សុន្ទរំ។ កឹការណា? តាទិសញ្ហិ កត្វា មន្ទោ បច្ឆា វិប្បដិសារវសេន ឥធលោកេ អបាយទុក្ខំ អនុភវន្តោ បរលោកេ ច អនុតប្បតិ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ “ឥសីនមន្តរំ កត្វា, ភរុរាជាតិ មេ សុត”ន្តិ ភរុជាតកេន (ជា. ១.២.១២៥-១២៦) ទីបេតព្ពោ ។

មា តេ អធិសរេ មុញ្ច, សុពាឡ្ហមធិកោបិតន្តិ, តាត, តវ ហទយំ កុសលំ អធិសរិត្វា អតិក្កមិត្វា បវត្តេ បរេសំ អកុសលកម្មេ សុដ្ឋុ ពាឡ្ហំ អធិកោបិតំ កុជ្ឈាបិតំ ហុត្វា មា មុញ្ច, មា បតិដ្ឋាបេតូតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, យទា តេ វិនិច្ឆយេ ឋិតស្ស ឥមិនា បុរិសោ វា ហតោ សន្ធិ វា ឆិន្នោតិ ចោរំ ទស្សេន្តិ, តទា តេ បរេសំ វចនេហិ សុដ្ឋុ កោបិតម្បិ ហទយំ កោធវសេន មា មុញ្ច, អបរិគ្គហេត្វា មា ទណ្ឌំ បណេហិ។ កឹការណា? អចោរម្បិ ហិ “ចោរោ”តិ គហេត្វា អានេន្តិ, តស្មា អកុជ្ឈិត្វា ឧភិន្នំ អត្តបច្ចត្ថិកានំ កថំ សុត្វា សុដ្ឋុ សោធេត្វា អត្តបច្ចក្ខេន តស្ស ចោរភាវំ ញត្វា បវេណិយា ឋបិតទណ្ឌវសេន កត្តព្ពំ ករោហិ។ រញ្ញោ ហិ ឧប្បន្នេបិ កោធេ ហទយំ សីតលំ អកត្វា កម្មំ ន កាតព្ពំ។ យទា បនស្ស ហទយំ និព្ពុតំ ហោតិ មុទុកំ, តទា វិនិច្ឆយកម្មំ កាតព្ពំ។ ផរុសេ ហិ ចិត្តេ បក្កុថិតេ ឧទកេ មុខនិមិត្តំ វិយ ការណំ ន បញ្ញាយតិ។ **កោធសា ហី**តិ, តាត, កោធេន ហិ ពហូនិ ផីតានិ រាជកុលានិ អកុលភាវំ គតានិ មហាវិនាសមេវ បត្តានីតិ។ ឥមស្ស បនត្ថស្ស ទីបនត្ថំ ខន្តិវាទិជាតក- (ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ) នាឡិកេររាជវត្ថុសហស្សពាហុអជ្ជុនវត្ថុអាទីនិ កថេតព្ពានិ។

មា, តាត, ឥស្សរោម្ហីតិ, អនត្ថាយ បតារយីតិ, តាត, “អហំ បថវិស្សរោ”តិ មា មហាជនំ កាយទុច្ចរិតាទិអនត្ថាយ បតារយិ មា ឱតារយិ, យថា តំ អនត្ថំ សមាទាយ វត្តតិ, មា ឯវមកាសីតិ អត្ថោ។ **មា តេ អាសី**តិ, តាត, តវ វិជិតេ មនុស្សជាតិកានំ វា តិរច្ឆានជាតិកានំ វា ឥត្ថិបុរិសានំ **ទុខុទ្រយោ** ទុក្ខុប្បត្តិ មា អាសិ។ យថា ហិ អធម្មិករាជូនំ វិជិតេ មនុស្សា កាយទុច្ចរិតាទីនិ កត្វា និរយេ ឧប្បជ្ជន្តិ, តវ រដ្ឋវាសីនំ តំ ទុក្ខំ យថា ន ហោតិ, តថា ករោហីតិ អត្ថោ។

អបេតលោមហំសស្សាតិ អត្តានុវាទាទិភយេហិ និព្ភយស្ស។ ឥមិនា ឥមំ ទស្សេតិ – តាត, យោ រាជា កិស្មិញ្ចិ អាសង្កំ អកត្វា អត្តនោ កាមមេវ អនុស្សរតិ, ឆន្ទវសេន យំ យំ ឥច្ឆតិ, តំ តំ ករោតិ, វិស្សដ្ឋយដ្ឋិ វិយ អន្ធោ និរង្កុសោ វិយ ច ចណ្ឌហត្ថី ហោតិ, តស្ស សព្ពេ ភោគា វិនស្សន្តិ, តស្ស តំ ភោគព្យសនំ អយំ ទុក្ខន្តិ វុច្ចតិ។

តត្ថេវ តេ វត្តបទាតិ បុរិមនយេនេវ យោជេតព្ពំ។ **ទក្ខស្សុទានី**តិ, តាត, ត្វំ ឥមំ អនុសាសនី សុត្វា ឥទានិ ទក្ខោ អនលសោ បុញ្ញានំ ករណេន **បុញ្ញករោ** សុរាទិបរិហរណេន។ **អសោណ្ឌោ** ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកស្ស អត្ថស្ស អវិនាសនេន **អវិនាសកោ** ភវេយ្យាសីតិ។ **សីលវាស្សូ**តិ សីលវា អាចារសម្បន្នោ ភវ, ទសសុ រាជធម្មេសុ បតិដ្ឋាយ រជ្ជំ ការេហិ។ **ទុស្សីលោ វិនិបាតិកោ**តិ ទុស្សីលោ ហិ, មហារាជ, អត្តានំ និរយេ វិនិបាតេន្តោ វិនិបាតិកោ នាម ហោតីតិ។

ឯវំ កុណ្ឌលិនីបិ ឯកាទសហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេសិ។ រាជា តុដ្ឋោ អមច្ចេ អាមន្តេត្វា បុច្ឆិ – “ភោន្តោ! អមច្ចា មម ធីតាយ កុណ្ឌលិនិយា ឯវំ កថយមានាយ កេន កត្តព្ពំ កិច្ចំ កត”ន្តិ។ ភណ្ឌាគារិកេន, ទេវាតិ។ “តេន ហិស្សា ភណ្ឌាគារិកដ្ឋានំ ទម្មី”តិ កុណ្ឌលិនី ឋានន្តរេ ឋបេសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ ភណ្ឌាគារិកដ្ឋានេ ឋត្វា បិតុ កម្មំ អកាសីតិ។

កុណ្ឌលិនិបញ្ហោ និដ្ឋិតោ។

បុន រាជា កតិបាហច្ចយេន បុរិមនយេនេវ ជម្ពុកបណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ ទូតំ បេសេត្វា សត្តមេ ទិវសេ តត្ថ គន្ត្វា សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា បច្ចាគតោ តត្ថេវ មណ្ឌបមជ្ឈេ និសីទិ។ អមច្ចោ ជម្ពុកបណ្ឌិតំ កញ្ចនភទ្ទបីឋេ និសី

ទាបេត្វា បីឋំ សីសេនាទាយ អាគច្ឆិ។ បណ្ឌិតោ ឋិតុ អង្កេ និសីទិត្វា កីឡិត្វា គន្ត្វា កញ្ចនបីឋេយេវ និសីទិ។ អថ នំ រាជា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

២៦. “អបុច្ឆិម្ហ កោសិយគោត្តំ, កុណ្ឌលិនី តថេវ ច;
ត្វំ ទានិ វទេហិ ជម្ពុក, ពលានំ ពលមុត្តម”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – តាត, ជម្ពុក, អហំ តវ ភាតរំ កោសិយគោត្តំ វេស្សន្តរំ ភគិនិញ្ច តេ កុណ្ឌលិនី រាជធម្មំ អបុច្ឆិំ, តេ អត្តនោ ពលេន កថេសុំ, យថា បន តេ បុច្ឆិំ, តថេវ ឥទានិ, បុត្ត ជម្ពុក, តំ បុច្ឆាមិ, ត្វំ មេ រាជធម្មញ្ច ពលានំ ឧត្តមំ ពលញ្ច កថេហីតិ។

ឯវំ រាជា មហាសត្តំ បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ អញ្ញេសំ បុច្ឆិតនិយាមេន អបុច្ឆិត្វា វិសេសេត្វា បុច្ឆិ។ អថស្ស បណ្ឌិតោ “តេន ហិ, មហារាជ, ឱហិតសោតោ សុណាហិ, សព្ពំ តេ កថេស្សាមី”តិ បសារិតហត្ថេ សហស្សត្ថវិកំ ឋបេន្តោ វិយ ធម្មទេសនំ អារភិ –

២៧. “ពលំ បញ្ចវិធំ លោកេ, បុរិសស្មិំ មហគ្គតេ;
តត្ថ ពាហុពលំ នាម, ចរិមំ វុច្ចតេ ពលំ។

២៨. “ភោគពលញ្ច ទីឃាវុ, ទុតិយំ វុច្ចតេ ពលំ;
អមច្ចពលញ្ច ទីឃាវុ, តតិយំ វុច្ចតេ ពលំ។

២៩. “អភិជច្ចពលញ្ចេវ, តំ ចតុត្ថំ អសំសយំ;
យានិ ចេតានិ សព្ពានិ, អធិគណ្ហាតិ បណ្ឌិតោ។

៣០. “តំ ពលានំ ពលំ សេដ្ឋំ, អគ្គំ បញ្ញាពលំ ពលំ;
បញ្ញាពលេនុបត្ថទ្ធោ, អត្ថំ វិន្ទតិ បណ្ឌិតោ។

៣១. “អបិ ចេ លភតិ មន្ទោ, ផីតំ ធរណិមុត្តមំ;
អកាមស្ស បសយ្ហំ វា, អញ្ញោ តំ បដិបជ្ជតិ។

៣២. “អភិជាតោបិ ចេ ហោតិ, រជ្ជំ លទ្ធាន ខត្តិយោ;
ទុប្បញ្ញោ ហិ កាសិបតិ, សព្ពេនបិ ន ជីវតិ។

៣៣. “បញ្ញាវ សុតំ វិនិច្ឆិនី, បញ្ញា កិត្តិសិលោកវឌ្ឍនី;
បញ្ញាសហិតោ នរោ ឥធ, អបិ ទុក្ខេ សុខានិ វិន្ទតិ។

៣៤. “បញ្ញញ្ច ខោ អសុស្សូសំ, ន កោចិ អធិគច្ឆតិ;
ពហុស្សុតំ អនាគម្ម, ធម្មដ្ឋំ អវិនិព្ភុជំ។

៣៥. “យោ ច ធម្មវិភង្គញ្ញូ, កាលុដ្ឋាយី អតន្ទិតោ;
អនុដ្ឋហតិ កាលេន, កម្មផលំ តស្សិជ្ឈតិ។

៣៦. “អនាយតនសីលស្ស, អនាយតនសេវិនោ;
ន និព្ពិន្ទិយការិស្ស, សម្មទត្ថោ វិបច្ចតិ។

៣៧. “អជ្ឈត្តញ្ច បយុត្តស្ស, តថាយតនសេវិនោ;
អនិព្ពិន្ទិយការិស្ស, សម្មទត្ថោ វិបច្ចតិ។

៣៨. “យោគប្បយោគសង្ខាតំ, សម្ភតស្សានុរក្ខណំ;
តានិ ត្វំ តាត សេវស្សុ, មា អកម្មាយ រន្ធយិ;
អកម្មុនា ហិ ទុម្មេធោ, នឡាគារំវ សីទតី”តិ។

តត្ថ **មហគ្គតេ**តិ, មហារាជ, ឥមស្មិំ សត្តលោកេ មហជ្ឈាសយេ បុរិសេ បញ្ចវិធំ ពលំ ហោតិ។ **ពាហុពល**ន្តិ កាយពលំ។ **ចរិម**ន្តិ តំ អតិមហន្តម្បិ សមានំ លាមកមេវ។ កិការណា? អន្ធពាលភាវេន។ សចេ ហិ កាយពលំ មហន្តំ នាម ភវេយ្យ, វារណពលតោ លង្ឃិកាយ ពលំ ឧទ្ទកំ ភវេយ្យ, វារណពលំ បន អន្ធពាលភាវេន មរណស្ស

បច្ចយំ ជាតំ, លដុកិកា អត្តនោ ញាណកុសលតាយ វារណំ ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ តមត្ថំ បនត្ថេ “ន ហេវ សព្ពត្ថ ពលេន កិច្ចំ, ពលញ្ហិ ពាលស្ស វធាយ ហោតី”តិ សុត្តំ (ជា. ១.៥.៤២) អាហរិតព្ពំ។

ភោគពលន្តិ ឧបត្ថម្ភនវសេន សព្ពំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិ ឧបភោគជាតំ ភោគពលំ នាម, តំ កាយពលតោ មហន្តតរំ។ **អមច្ចពល**ន្តិ អភេជ្ជមន្តស្ស សូរស្ស សុហទយស្ស អមច្ចមណ្ឌលស្ស អត្ថិតា, តំ ពលំ សង្គាមសូរតាយ បុរិមេហិ ពលេហិ មហន្តតរំ។ **អភិជច្ចពល**ន្តិ តីណិ កុលានិ អតិក្កមិត្វា ខត្តិយកុលវសេន ជាតិសម្បត្តិ , តំ ឥតរេហិ ពលេហិ មហន្តតរំ។ ជាតិសម្បន្នា ឯវ ហិ សុជ្ឈន្តិ, ន ឥតរេតិ។ **យានិ ចេតានី**តិ យានិ ច ឯតានិ ចត្តារិបិ ពលានិ បណ្ឌិតោ បញ្ញានុភាវេន អធិគណ្ហាតិ អភិភវតិ, តំ សព្ពពលានំ បញ្ញាពលំ សេដ្ឋន្តិ ច អគ្គន្តិ ច វុច្ចតិ។ កីការណា? តេន ហិ ពលេន ឧបត្ថទ្ធោ បណ្ឌិតោ អត្ថំ វិន្ទតិ, វុឌ្ឍឹ បាបុណាតិ ។ តទត្ថជោតនត្ថំ “បុណ្ណំ នទី យេន ច បេយ្យមាហូ”តិ **បុណ្ណនទីជាតកញ្ច** (ជា. ១.២.១២៧ អាទយោ) សិរិកាឡកណ្ណិបញ្ហំ បញ្ច បណ្ឌិតបញ្ហញ្ច **សត្តុភស្តជាតក-** (ជា. ១.៧.៤៦ អាទយោ) **សម្ភវជាតក-** (ជា. ១.១៦.១៣៨ អាទយោ) **សរភង្គជាតកាទីនិ** (ជា. ២.១៧.៥០ អាទយោ) ច កថេតព្ពានិ។

មន្ទោតិ មន្ទបញ្ញោ ពាលោ។ **ផីត**ន្តិ, តាត, មន្ទបញ្ញោ បុគ្គលោ សត្តរតនបុណ្ណំ ថេបិ ឧត្តមំ ធរណឹ លភតិ, តស្ស អនិច្ឆមានស្សេវ បសយ្ហការំ វា បន កត្វា អញ្ញោ បញ្ញាសម្បន្នោ តំ បដិបជ្ជតិ។ មន្ទោ ហិ លទ្ធំ យសំ រក្ខិតុំ កុលសន្តកំ វា បន បវេណិអាគតម្បិ រជ្ជំ អធិគន្តុំ ន សក្កោតិ។ តទត្ថជោតនត្ថំ “អទ្ធា បាទញ្ជលី សព្ពេ, បញ្ញាយ អតិរោចតី”តិ **បាទញ្ជលីជាតកំ** (ជា. ១.២.១៩៤-១៩៥) កថេតព្ពំ។ **លទ្ធានា**តិ ជាតិសម្បត្តឹ និស្សាយ កុលសន្តកំ រជ្ជំ លភិត្វាបិ។ **សព្ពេនបី**តិ តេន សកលេនបិ រជ្ជេន ន ជីវតិ, អនុបាយកុសលតាយ ទុក្ខតោវ ហោតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ឯត្តកេន ឋានេន អបណ្ឌិតស្ស អគុណំ កថេត្វា ឥទានិ បញ្ញំ បសំសន្តោ “**បញ្ញា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុត**ន្តិ សុតបរិយត្តិ។ តញ្ហិ បញ្ញាវ វិនិច្ឆិនតិ។ **កិត្តិសិលោកវឌ្ឍនី**តិ កិត្តិឃោសស្ស ច លាភសក្ការស្ស ច វឌ្ឍនី។ **ទុក្ខេ សុខានិ វិន្ទតី**តិ ទុក្ខេ ឧប្បន្នេបិ និព្ភយោ ហុត្វា ឧបាយកុសលតាយ សុខំ បដិលភតិ។ តទត្ថទីបនត្ថំ –

> “យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, វានរិន្ទ យថា តវ”។ (ជា. ១.១.៥៧);
>
> អលមេតេហិ អម្ពេហិ, ជម្ពូហិ បនសេហិ ចា”តិ។ (ជា. ១.២.១១៥) –

អាទីនិ ជាតកានិ កថេតព្ពានិ។

អស្សុស្វន្តិ បណ្ឌិតបុគ្គលេ អបយិរុបាសន្តោ អសុណន្តោ។ **ធម្មដ្ឋ**ន្តិ សភាវការណេ ឋិតំ ពាហុស្សុតំ អនាគម្ម តំ អសទ្ទហន្តោ។ **អវិនិព្ភុជ**ន្តិ អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ អនោគាហន្តោ អតីរេន្តោ ន កោចិ បញ្ញំ អធិគច្ឆតិ, តាតាតិ។

ធម្មវិភង្គញ្ញូតិ ទសកុសលកម្មបថវិភង្គកុសលោ។ **កាលុដ្ឋាយី**តិ វីរិយំ កាតុំ យុត្តកាលេ វីរិយស្ស ការកោ។ **អនុដ្ឋហតី**តិ តស្មិំ តស្មិំ កាលេ តំ តំ កិច្ចំ ករោតិ។ **តស្សា**តិ តស្ស បុគ្គលស្ស កម្មផលំ សមិជ្ឈតិ និប្ផជ្ជតិ។ **អនាយតនសីលស្សា**តិ អនាយតនំ វុច្ចតិ លាភយសសុខានំ អនាករោ ទុស្សីល្យកម្មំ, តំសីលស្ស តេន ទុស្សីល្យកម្មេន សមន្នាគតស្ស, អនាយតនភូតមេវ ទុស្សីលបុគ្គលំ សេវន្តស្ស, កុសលស្ស កម្មស្ស ករណកាលេ **និព្ពិន្ទិយការិស្ស** និព្ពិន្ទិត្វា ឧក្កណ្ឋិត្វា ករោន្តស្ស ឯវរូបស្ស, តាត, បុគ្គលស្ស កម្មានំ អត្ថោ សម្មា **ន វិបច្ចតិ** ន សម្បជ្ជតិ, តីណិ កុលគ្គានិ ច ឆ កាមសគ្គានិ ច ន ឧបនេតីតិ អត្ថោ។ **អជ្ឈត្តញ្ច**តិ អត្តនោ និយកជ្ឈត្តំ អនិច្ចភាវនាទិវសេន បយុត្តស្ស។ **តថាយតនសេវិនោ**តិ តថេវ សីលវន្តេ បុគ្គលេ សេវមានស្ស។ **វិបច្ចតី**តិ សម្បជ្ជតិ មហន្តំ យសំ ទេតិ។

យោគប្បយោគសង្ខាតន្តិ យោគេ យុញ្ជិតព្ពយុត្តកេ ការណេ បយោគកោដ្ឋាសភូតំ បញ្ញំ។ **សម្ភតស្សា**តិ រាសិកតស្ស ធនស្ស អនុរក្ខណំ។ **តានិ ត្វ**ន្តិ ឯតានិ ច ទ្វេ បុរិមានិ ច មយា វុត្តការណានិ សព្ពានិ, តាត, ត្វំ សេវស្សុ, មយា វុត្តំ ឱវាទំ ហទយេ កត្វា អត្តនោ ឃរេ ធនំ រក្ខ។ **មា អកម្មាយ រន្ធយី**តិ អយុត្តេន អការណេន មា រន្ធយិ, តំ ធនំ មា ឈាបយិ មា នាសយិ។ កីការណា? **អកម្មុនា ហី**តិ អយុត្តកម្មករណេន ទុម្មេធោ បុគ្គលោ សកំ ធនំ នាសេត្វា បច្ឆា ទុក្ខតោ។ **នឡាគារំវ សីទតី**តិ យថា នឡាគារំ មូលតោ បដ្ឋាយ ជីរមានំ អប្បតិដ្ឋំ បតតិ, ឯវំ អការណេន ធនំ នាសេត្វា អបាយេសុ និព្ពត្តតីតិ។

ឯវម្បិ ពោធិសត្តោ ឯត្តកេន ឋានេន បញ្ច ពលានិ វណ្ណេត្វា បញ្ញាពលំ ឧក្ខិបិត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ នីហរន្តោ វិយ កថេត្វា ឥទានិ ទសហិ គាថាហិ រញ្ញោ ឱវាទំ ទេន្តោ អាហ –

៣៩. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, មាតាបិតូសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤០. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, បុត្តទារេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤១. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិត្តាមច្ចេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤២. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, វាហនេសុ ពលេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៣. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, គាមេសុ និគមេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៤. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, រដ្ឋេ ជនបទេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៥. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, សមណេ ព្រាហ្មណេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៦. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិគបក្ខីសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៧. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, ធម្មោ ចិណ្ណោ សុខាវហោ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

៤៨. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, សឥន្ទា ទេវា សព្រហ្មកា;
សុចិណ្ណេន ទិវំ បត្តា, មា ធម្មំ រាជ បាមទោ”តិ។

តត្ថ បឋមគាថាយ តាវ **ឥធ ធម្ម**ន្តិ មាតាបិតុបដ្ឋានធម្មំ។ តំ កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ មាតាបិតូនំ មុខោទក ទន្តកដ្ឋទានមាទឹ កត្វា សព្ពសរីរកិច្ចបរិហរណំ ករោន្តោ បូរេហីតិ វទតិ។ **បុត្តទារេសូ**តិ បុត្តធីតរោ តាវ បាបា និវារេត្វា កល្យាណេ និវេសេន្តោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តោ វយប្បត្តកាលេ បតិរូបកុលវំសេន អាវាហវិវាហំ ករោន្តោ សមយេ ធនំ ទេន្តោ បុត្តេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម, ភរិយំ សម្មានេន្តោ អនវមានេន្តោ អនតិចរន្តោ ឥស្សរិយំ វោស្សជ្ជេន្តោ អលង្ការំ អនុប្បទេន្តោ ទារេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **មិត្តាមច្ចេសូ**តិ មិត្តាមច្ចេ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សង្គណ្ហន្តោ អវិសំវាទេន្តោ ឯតេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **វាហនេសុ ពលេសុ ចា**តិ ហត្ថិអស្សាទីនំ វាហនានំ ពលកាយស្ស ច ទាតព្ពយុត្តកំ ទេន្តោ សក្ការំ ករោន្តោ ហត្ថិអស្សាទយោ មហល្លកកាលេ កម្មេសុ អយោជេន្តោ តេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។

គាមេសុ និគមេសុ ចាតិ គាមនិគមវាសិនោ ទណ្ឌពលីហិ អបីឡេន្តោវ តេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **រដ្ឋេ ជនបទេសុ ចា**តិ រដ្ឋញ្ច ជនបទញ្ច អការណេន កិលមេន្តោ ហិតចិត្តំ អបច្ចុបដ្ឋបេន្តោ តត្ថ អធម្មំ ចរតិ នាម, អបីឡេន្តោ បន ហិតចិត្តេន ផរន្តោ តត្ថ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **សមណេ ព្រាហ្មណេសុ ចា**តិ តេសំ ចត្តារោ បច្ចយេ ទេន្តោវ តេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **មិគបក្ខីសូ**តិ សព្ពចតុប្បទសកុណានំ អភយំ ទេន្តោ តេសុ ធម្មំ ចរតិ នាម។ **ធម្មោ ចិណ្ណោ**តិ សុចរិតធម្មោ ចិណ្ណោ។ **សុខាវហោ**តិ តីសុ កុលសម្បទាសុ ឆសុ កាមសគ្គេសុ សុខំ អាវហតិ។ **សុចិណ្ណេនា**តិ ឥធ ចិណ្ណេន កាយសុចរិតាទិនា សុចិណ្ណេន។ **ទិវំ បត្តា**តិ ទេវលោកព្រហ្មលោកសង្ខាតំ ទិវំ គតា, តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តិលាភិនោ ជាតា។ **មា ធម្មំ រាជ បាមទោ**តិ តស្មា ត្វំ, មហារាជ, ជីវិតំ ជហន្តោបិ ធម្មំ មា បមជ្ជីតិ។

ឯវំ ទស ធម្មចរិយគាថាយោ វត្វា ឧត្តរិបិ ឱវទន្តោ ឱសានគាថមាហ –

៤៩. “តត្ថេវ តេ វត្តបទា, ឯសាវ អនុសាសនី;
សប្បញ្ញសេវី កល្យាណី, សមត្តំ សាម តំ វិទូ”តិ។

តត្ថ **តត្ថេវ តេ វត្តបទា**តិ ឥទំ បុរិមនយេនេវ យោជេតព្ពំ។ **សប្បញ្ញសេវី កល្យាណី, សមត្តំ សាម តំ វិទូ**តិ, មហារាជ, តំ មយា វុត្តំ ឱវាទំ ត្វំ និច្ចកាលំ សប្បញ្ញបុគ្គលសេវី កល្យាណគុណសមន្នាគតោ ហុត្វា សមត្តំ បរិបុណ្ណំ សាមំ វិទូ អត្តបច្ចក្ខតោវ ជានិត្វា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជាតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ មហាសក្ការំ អកាសិ, សាធុការសហស្សានិ អទាសិ។ រាជា តុដ្ឋោ អមច្ចេ អាមន្តេត្វា បុច្ឆិ – “ភោន្តោ! អមច្ចា មម បុត្តេន តរុណជម្ពុផលសមានតុណ្ឌេន ជម្ពុកបណ្ឌិតេន ឯវំ កថេន្តេន កេន កត្តព្ពំ កិច្ចំ កត”ន្តិ។ សេនាបតិនា, ទេវាតិ។ “តេន ហិស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ ទម្មី”តិ ជម្ពុកំ ឋានន្តរេ ឋបេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សេនាបតិដ្ឋានេ ឋត្វា បិតុកម្មានិ អកាសិ។ តិណ្ណំ សកុណានំ មហន្តោ សក្ការោ អហោសិ។ តយោបិ ជនា រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសីសុ។ មហាសត្តស្សោវាទេ ឋត្វា រាជា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ អមច្ចា រញ្ញោ សរីរកិច្ចំ កត្វា សកុណានំ អារោចេត្វា “សាមិ, ជម្ពុកសកុណ រាជា តុម្ហាកំ ឆត្តំ ឧស្សាបេតព្ពំ អកាសី”តិ វទឹសុ។ មហាសត្តោ “ន មយ្ហំ រជ្ជេនត្ថោ, តុម្ហេ អប្បមត្តា រជ្ជំ ការេថា”តិ មហាជនំ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា “ឯវំ វិនិច្ឆយំ បវត្តេយ្យាថា”តិ វិនិច្ឆយធម្មំ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខាបេត្វា អរញ្ញំ បាវិសិ។ តស្សោវាទោ ចត្តាលីស វស្សសហស្សានិ បវត្តតិ។

សត្ថា រញ្ញោ ឱវាទវសេន ឥមំ ធម្មទេសនំ ទេសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, កុណ្ឌលិនី ឧប្បលវណ្ណា, វេស្សន្តរោ សារិបុត្តោ, ជម្ពុកសកុណោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

តេសកុណជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥២២] ២. សរភង្គជាតកវណ្ណនា

អលង្កតា កុណ្ឌលិនោ សុវត្ថាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស បរិនិព្ពានំ អារព្ភ កថេសិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ តថាគតំ ជេតវនេ វិហរន្តំ អត្តនោ បរិនិព្ពានំ អនុជានាបេត្វា គន្ត្វា នាឡកគាមកេ ជាតោវរកេ បរិនិព្ពាយិ។ តស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ សុត្វា សត្ថា រាជគហំ គន្ត្វា វេឡុវនេ វិហាសិ។ តទា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ឥសិគិលិបស្សេ កាឡសិលាយំ វិហរតិ។ សោ បន ឥទ្ធិពលេន កោដិប្បត្តភាវេន ទេវលោកចារិកញ្ច ឧស្សទនិរយចារិកញ្ច គច្ឆតិ។ ទេវលោកេ ពុទ្ធសាវកានំ មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទិស្វា ឧស្សទនិរយេសុ ច តិត្ថិយសាវកានំ មហន្តំ ទុក្ខំ ទិស្វា មនុស្សលោកំ អាគន្ត្វា “អសុកោ ឧបាសកោ អសុកា ច ឧបាសិកា អសុកស្មិំ នាម ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា មហាសម្បត្តិំ អនុភវន្តិ, តិត្ថិយសាវកេសុ អសុកោ ច អសុកា ច និរយាទីសុ អសុកអបាយេ នាម និព្ពត្តា”តិ មនុស្សានំ កថេសិ។ មនុស្សា សាសនេ បសីទន្តិ, តិត្ថិយេ បរិវជ្ជេន្តិ។ ពុទ្ធសាវកានំ សក្ការោ មហន្តោ អហោសិ, តិត្ថិយានំ បរិហាយតិ។

តេ ថេរេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា “ឥមស្មិំ ជីវន្តេ អម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកា ភិជ្ជន្តិ, សក្ការោ ច បរិហាយតិ, មារាបេស្សាមា”ន្តិ ថេរស្ស មារណត្ថំ សមណគុត្តកស្ស នាម ចោរស្ស សហស្សំ អទំសុ។ សោ “ថេរំ មារេស្សាមី”តិ មហន្តេន បរិវារេន សទ្ធិំ កាឡសិលំ អគមាសិ។ ថេរោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ ឥទ្ធិយា ឧប្បតិត្វា បក្កាមិ។ ចោរោ តំ ទិវសំ ថេរំ អទិស្វា និវត្តិត្វា បុនទិវសេបីតិ ឆ ទិវសេ អគមាសិ។ ថេរោបិ តថេវ ឥទ្ធិយា បក្កាមិ។ សត្តមេ បន ទិវសេ ថេរស្ស បុព្ពេ កតំ អបរាបរិយវេទនីយកម្មំ ឱកាសំ លភិ។ សោ កិរ បុព្ពេ ភរិយាយ វចនំ គហេត្វា មាតាបិតរោ មារេតុកាមោ យានកេន អរញ្ញំ នេត្វា ចោរានំ ឧដ្ឋិតាការំ កត្វា មាតាបិតរោ បោថេសិ បហរិ។ តេ ចក្ខុទុព្ពលតាយ រូបទស្សនរហិតា តំ អត្តនោ បុត្តំ អសញ្ជានន្តា “ចោរា ឯវ ឯតេ”តិ សញ្ញាយ, “តាត, អសុកា នាម ចោរា នោ ឃាតេន្តិ, ត្វំ បដិក្កមាហី”តិ តស្សេវត្ថាយ បរិទេវឹសុ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ មយា បោថិយមានាបិ មយ្ហំ យេវត្ថាយ បរិទេវន្តិ, អយុត្តំ កម្មំ ករោមី”តិ។ អថ នេ អស្សាសេត្វា ចោរានំ បលាយនាការំ ទស្សេត្វា តេសំ ហត្ថបាទេ សម្ពាហិត្វា “អម្ម , តាតា, មា ភាយិត្ថ, ចោរា បលាតា”តិ វត្វា បុន អត្តនោ គេហមេវ អានេសិ។ តំ កម្មំ ឯត្តកំ កាលំ ឱកាសំ អលភិត្វា ភស្មបដិច្ឆន្នោ អង្គាររាសិ វិយ ឋត្វា ឥមំ អន្តិមសរីរំ ឧបធាវិត្វា គណ្ហិ។ យថា ហិ បន សុនខលុទ្ទកេន មិគំ ទិស្វា សុនខោ វិស្សជ្ជិតោ មិគំ អនុពន្ធិត្វា យស្មិំ ឋានេ បាបុណាតិ, តស្មិំយេវ គណ្ហាតិ, ឯវំ ឥទំ កម្មំ យស្មិំ ឋានេ ឱកាសំ លភតិ, តស្មិំ វិបាកំ ទេតិ, តេន មុត្តោ នាម នត្ថិ។

ថេរោ អត្តនា កតកម្មស្ស អាកឌ្ឍិតភាវំ ញត្វា ន អបគច្ឆិ។ ថេរោ តស្ស និស្សន្ទេន អាកាសេ ឧប្បតិតុំ នាសក្ខិ។ នន្ទោបនន្ទទមនសមត្ថវេជយន្តកម្បនសមត្ថាបិស្ស ឥទ្ធិ កម្មពលេន ទុព្ពលតំ បត្តា។ ចោរោ ថេរំ គហេត្វា ថេរស្ស អដ្ឋីនិ តណ្ឌុលកណមត្តានិ ករោន្តោ ភិន្ទិត្វា សញ្ចុណ្ណេត្វា បលាលបិដ្ឋិកករណំ នាម កត្វា “មតោ”តិ សញ្ញាយ ឯកស្មិំ គុម្ពបិដ្ឋេ ខិបិត្វា សបរិវារោ បក្កាមិ។ ថេរោ សតិំ បដិលភិត្វា “សត្ថារំ បស្សិត្វា បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សរីរំ ឈានវេឋនេន វេឋេត្វា ថិរំ កត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា អាកាសេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, អាយុសង្ខារោ មេ ឱស្សដ្ឋោ, បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អាហ។ “បរិនិព្ពាយិស្សសិ,

មោគ្គល្លាន”អាតិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កត្ថ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយិស្សសី”តិ។ “កាឡសិលាបទេ្ត, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ, មោគ្គល្លាន, ធម្មំ មយ្ហំ កថេត្វា យាហិ, តាទិសស្ស សាវកស្ស ឥទានិ ទស្សនំ នត្ថីតិ។ សោ “ឯវំ ករិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា តាលប្បមាណំ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា បរិនិព្ពានទិវសេ សារិបុត្តត្ថេរោ វិយ នានប្បការា ឥទ្ធិយោ កត្វា ធម្មំ កថេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា កាឡសិលាយំ អដវិយំ បរិនិព្ពាយិ។

តង្ខណញ្ញេវ ឆ ទេវលោកា ឯកកោលាហលា អហេសុំ, “អម្ហាកំ កិរ អាចរិយោ បរិនិព្ពុតោ”តិ ទិព្ពគន្ធមាលាវាសធូមចន្ទនចុណ្ណានិ ចេវ នានាទារូនិ ច គហេត្វា អាគមឹសុ, ឯកូនសតរតនចន្ទនចិតកា អហោសិ។ សត្ថា ថេរស្ស សន្តិកេ ឋត្វា សរីរនិក្ខេបំ ការេសិ។ អាឡាហនស្ស សមន្តតោ យោជនមត្តេ បទេសេ បុប្ផវស្សំ វស្សិ។ ទេវានំ អន្តរេ មនុស្សា, មនុស្សានំ អន្តរេ ទេវា អហេសុំ។ យថាក្កមេន ទេវានំ អន្តរេ យក្ខា តិដ្ឋន្តិ, យក្ខានំ អន្តរេ គន្ធព្ពា តិដ្ឋន្តិ, គន្ធព្ពានំ អន្តរេ នាគា តិដ្ឋន្តិ, នាគានំ អន្តរេ វេនតេយ្យា តិដ្ឋន្តិ, វេនតេយ្យានំ អន្តរេ កិន្នរា តិដ្ឋន្តិ, កិន្នរានំ អន្តរេ ឆត្តា តិដ្ឋន្តិ, ឆត្តានំ អន្តរេ សុវណ្ណចាមរា តិដ្ឋន្តិ, តេសំ អន្តរេ ធជា តិដ្ឋន្តិ, តេសំ អន្តរេ បដាកា តិដ្ឋន្តិ។ សត្ត ទិវសានិ សាធុកីឡំ កីឡឹសុ។ សត្ថា ថេរស្ស ធាតុំ គាហាបេត្វា វេឡុវនទ្វារកោដ្ឋកេ ចេតិយំ ការាបេសិ។ តទា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សារិបុត្តត្ថេរោ តថាគតស្ស សន្តិកេ អបរិនិព្ពុតត្តា ពុទ្ធានំ សន្តិកា មហន្តំ សម្មានំ ន លភិ, មោគ្គល្លានត្ថេរោ បន ពុទ្ធានំ សមីបេ បរិនិព្ពុតត្តា មហាសម្មានំ លភី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ មោគ្គល្លានោ មម សន្តិកា សម្មានំ លភតិ, បុព្ពេបិ លភិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ បុរោហិតស្ស ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិត្វា ទសមាសច្ចយេន បច្ចូសសមយេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ តស្មិំ ខណេ ទ្វាទសយោជនិកេ ពារាណសិនគរេ សព្ពាវុធានិ បជ្ជលិំសុ។ បុរោហិតោ បុត្តស្ស ជាតក្ខណេ ពហិ និក្ខមិត្វា អាកាសំ ឱលោកេន្តោ នក្ខត្តយោគំ ទិស្វា “ឥមិនា នក្ខត្តេន ជាតត្តា ឯសោ កុមារោ សកលជម្ពុទីបេ ធនុគ្គហានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា កាលស្សេវ រាជកុលំ គន្ត្វា រាជានំ សុខសយិតភាវំ បុច្ឆិ។ “កុតោ មេ, អាចរិយ, សុខំ, អជ្ជ សកលនិវេសនេ អាវុធានិ បជ្ជលិតានី”តិ វុត្តេ “មា ភាយិ, ទេវ, ន តុម្ហាកំ និវេសនេយេវ, សកលនគរេបិ បជ្ជលិំសុយេវ, អជ្ជ អម្ហាកំ គេហេ កុមារស្ស ជាតត្តា ឯវំ អហោសី”តិ។ “អាចរិយ, ឯវំ ជាតកុមារស្ស បន កឹ ភវិស្សតី”តិ? “ន កិញ្ចិ, មហារាជ, សោ បន សកលជម្ពុទីបេ ធនុគ្គហានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ។ “សាធុ, អាចរិយ, តេន ហិ នំ បដិជគ្គិត្វា វយប្បត្តកាលេ អម្ហាកំ ទស្សេយ្យាសី”តិ វត្វា ខីរមូលំ តាវ សហស្សំ ទាបេសិ។ បុរោហិតោ តំ គហេត្វា និវេសនំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិយា ទត្វា បុត្តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ ជាតក្ខណេ អាវុធានំ បជ្ជលិតត្តា “ជោតិបាលោ”តិស្ស នាមំ អកាសិ។

សោ មហន្តេន បរិវារេន វឌ្ឍមានោ សោឡសវស្សកាលេ ឧត្តមរូបធរោ អហោសិ។ អថស្ស បិតា សរីរសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា សហស្សំ ទត្វា, “តាត, តក្កសិលំ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អាចរិយភាគំ គហេត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា តត្ថ គន្ត្វា សហស្សំ ទត្វា សិប្បំ បដ្ឋបេត្វា សត្តាហេនេវ និប្ផត្តឹ បាបុណិ។ អថស្ស អាចរិយោ តុស្សិត្វា អត្តនោ សន្តកំ ខគ្គរតនំ សន្និយុត្តំ មេណ្ឌកសិង្គធនុំ សន្និយុត្តំ តូណីរំ អត្តនោ សន្នាហកញ្ចុកំ ឧណ្ហីសញ្ច ទត្វា “តាត ជោតិបាល, អហំ មហល្លកោ, ឥទានិ ត្វំ ឥមេ មាណវកេ សិក្ខាបេហី”តិ បញ្ចសតមាណវកេបិ តស្សេវ និយ្យាទេសិ។ ពោធិសត្តោ សព្ពំ ឧបករណំ គហេត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា ពារាណសិមេវ អាគន្ត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ វន្ទិត្វា ឋិតំ បិតា អវោច “ឧគ្គហិតំ តេ, តាត, សិប្ប”ន្តិ។ “អាម, តាតា”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា រាជកុលំ គន្ត្វា “បុត្តោ មេ , ទេវ, សិប្បំ សិក្ខិត្វា អាគតោ, កឹ ករោតូ”តិ អាហ។ “អាចរិយ, អម្ហេ ឧបដ្ឋហតូ”តិ។ “បរិព្ពយមស្ស ជានាថ, ទេវា”តិ។ “សោ ទេវសិកំ សហស្សំ លភតូ”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា គេហំ គន្ត្វា កុមារំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, រាជានំ ឧបដ្ឋហា”តិ អាហ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ទេវសិកំ សហស្សំ លភិត្វា រាជានំ ឧបដ្ឋហិ។

រាជបាទមូលិកា ឧជ្ឈាយឹសុ – “មយំ ជោតិបាលេន កតកម្មំ ន បស្សាម, ទេវសិកំ សហស្សំ គណ្ហាតិ, មយមស្ស សិប្បំ បស្សិតុកាមា”តិ។ រាជា តេសំ វចនំ សុត្វា បុរោហិតស្ស កថេសិ។ បុរោហិតោ “សាធុ, ទេវា”តិ បុត្តស្សារោចេសិ។ សោ “សាធុ, តាត, ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ទស្សេស្សាមិ សិប្បំ, អបិច រាជា អត្តនោ វិជិតេ ធនុគ្គហេ សន្និបាតាបេតូ”តិ អាហ។ បុរោហិតោ គន្ត្វា រញ្ញោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា ធនុគ្គហេ សន្និបាតាបេសិ។ សដ្ឋិសហស្សា ធនុគ្គហា សន្និបតឹសុ។ រាជា តេសំ សន្និបតិតភាវំ ញត្វា “នគរវាសិនោ ជោតិបាលស្ស សិប្បំ បស្សន្តូ”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា រាជង្គណំ សជ្ជាបេត្វា មហាជនបរិវុតោ បល្លង្កវរេ និសីទិត្វា ធនុគ្គហេ បក្កោសាបេត្វា “ជោតិបាលោ អាគច្ឆតូ”តិ បេសេសិ។ សោ អាចរិយេន ទិន្នានិ

ធនុត្តូណិរសន្នាហកញ្ចុកឧណ្ហីសានិ និវាសនន្តរេ ឋបេត្វា ខគ្គំ គាហាបេត្វា បកតិវេសេន រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។

ធនុគ្គហា “ជោតិបាលោ កិរ ធនុសិប្បំ ទស្សេតុំ អាគតោ, ធនុំ អគ្គហេត្វា បន អាគតត្តា អម្ហាកំ ហត្ថតោ ធនុំ គហេតុកាមោ ភវិស្សតិ , នាស្ស ទស្សាមា”តិ កតិកំ ករឹសុ។ រាជា ជោតិបាលំ អាមន្តេត្វា “សិប្បំ ទស្សេហី”តិ អាហ។ សោ សាណី បរិក្ខិបាបេត្វា អន្តោសាណិយំ ឋិតោ សាដកំ អបនេត្វា សន្នាហកញ្ចុកំ បវេសេត្វា ឧណ្ហីសំ សីសេ បដិមុញ្ចិត្វា មេណ្ឌកសិង្គធនុម្ហិ បវាលវណ្ណំ ជិយំ អារោបេត្វា តូណីរំ បិដ្ឋេ ពន្ធិត្វា ខគ្គំ វាមតោ កត្វា វជិរគ្គំ នារាចំ នខបិដ្ឋេន បរិវត្តេត្វា សាណី វិវរិត្វា បឋវី ភិន្ទិត្វា អលង្កតនាគកុមារោ វិយ និក្ខមិត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អបចិតី ទស្សេត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា មហាជនា វគ្គន្តិ នទន្តិ អប្ផោដេន្តិ សេឡេន្តិ។ រាជា “ទស្សេហិ, ជោតិបាល, សិប្ប”ន្តិ អាហ។ ទេវ, តុម្ហាកំ ធនុគ្គហេសុ អក្ខណវេធិវាលវេធិសរវេធិសទ្ទវេធិនោ ចត្តារោ ធនុគ្គហេ បក្កោសាបេហីតិ។ អថ រាជា បក្កោសាបេសិ។

មហាសត្តោ រាជង្គណេ ចតុរស្សបរិច្ឆេទព្ភន្តរេ មណ្ឌលំ កត្វា ចតូសុ កណ្ណេសុ ចត្តារោ ធនុគ្គហេ ឋបេត្វា ឯកេកស្ស តីស តីស កណ្ឌសហស្សានិ ទាបេត្វា ឯកេកស្ស សន្តិកេ ឯកេកំ កណ្ឌទាយកំ ឋបេត្វា សយំ វជិរគ្គំ នារាចំ គហេត្វា មណ្ឌលមជ្ឈេ ឋត្វា “មហារាជ, ឥមេ ចត្តារោ ធនុគ្គហា ឯកប្បហារេនេវ សរេ ខិបិត្វា មំ វិជ្ឈន្តុ, អហំ ឯតេហិ ខិត្តកណ្ឌានិ និវារេស្សាមី”តិ អាហ។ រាជា “ឯវំ ករោថា”តិ អាណាបេសិ។ ធនុគ្គហា អាហំសុ, “មហារាជ, មយំ អក្ខណវេធិវាលវេធិសរវេធិសទ្ទវេធិនោ, ជោតិបាលោ តរុណទារកោ, ន មយំ វិជ្ឈិស្សាមា”តិ។ មហាសត្តោ “សចេ សក្កោថ, វិជ្ឈថ ម”ន្តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឯកប្បហារេនេវ កណ្ឌានិ ខិបឹសុ។ មហាសត្តោ តានិ នារាចេន បហរិត្វា យថា វា តថា វា ន បាតេសិ, ពោធិកោដ្ឋកំ បន បរិក្ខិបន្តោ វិយ តាលេន តាលំ, វាលេន វាលំ, ទណ្ឌកេន ទណ្ឌកំ, វាជេន វាជំ អនតិក្កមន្តោ ខិបិត្វា សរគព្ភំ អកាសិ។ ធនុគ្គហានំ កណ្ឌានិ ខីណានិ។ សោ តេសំ កណ្ឌខីណភាវំ ញត្វា សរគព្ភំ អវិនាសេន្តោវ ឧប្បតិត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ មហាជនោ ឧន្នាទេន្តោ វគ្គន្តោ អប្ផោដេន្តោ សេឡេន្តោ អច្ឆរំ បហរន្តោ មហាកោលាហលំ កត្វា វត្ថាភរណាទីនិ ខិបិ។ ឯវំ ឯករាសិភូតំ អដ្ឋារសកោដិសង្ខ្យំ ធនំ អហោសិ។

អថ នំ រាជា បុច្ឆិ – “កឹ សិប្បំ នាមេតំ ជោតិបាលា”តិ? សរបដិពាហនំ នាម, ទេវាតិ។ អញ្ញេ ឯតំ ជានន្តា អត្ថីតិ។ សកលជម្ពុទីបេ មំ ឋបេត្វា អញ្ញោ នត្ថិ, ទេវាតិ។ អបរំ ទស្សេហិ, តាតាតិ។ ទេវ, ឯតេ តាវ ចតូសុ កណ្ណេសុ ឋត្វា ចត្តារោបិ ជនា មំ វិជ្ឈិតុំ ន សក្ខឹសុ, អហំ បនេតេ ចតូសុ កណ្ណេសុ ឋិតេ ឯកេនេវ សរេន វិជ្ឈិស្សាមីតិ។ ធនុគ្គហា ឋាតុំ ន ឧស្សហឹសុ។ មហាសត្តោ ចតូសុ កណ្ណេសុ ចតស្សោ កទលិយោ ឋបាបេត្វា នារាចបុង្ខេ រត្តសុត្តកំ ពន្ធិត្វា ឯកំ កទលី សន្ធាយ ខិបិ។ នារាចោ តំ កទលី វិជ្ឈិត្វា តតោ ទុតិយំ, តតោ តតិយំ, តតោ ចតុត្ថំ, តតោ បឋមំ វិទ្ធមេវ វិជ្ឈិត្វា បុន តស្ស ហត្ថេយេវ បតិដ្ឋហិ។ កទលិយោ សុត្តបរិក្ខិត្តា អដ្ឋំសុ។ មហាជនោ ឧន្នាទសហស្សានិ បវត្តេសិ។ រាជា “កឹ សិប្បំ នាមេតំ, តាតា”តិ? ចក្កវិទ្ធំ នាម, ទេវាតិ។ អបរម្បិ ទស្សេហិ, តាតាតិ។ មហាសត្តោ សរលដ្ឋី នាម, សររជ្ជុំ នាម, សរវេណី នាម ទស្សេសិ, សរបាសាទំ នាម, សរសោបានំ នាម, សរមណ្ឌបំ នាម, សរបាការំ នាម, សរបោក្ខរណី នាម អកាសិ, សរបទុមំ នាម បុប្ផាបេសិ, សរវស្សំ នាម វស្សាបេសិ។ ឥតិ អញ្ញេហិ អសាធារណានិ ឥមានិ ទ្វាទស សិប្បានិ ទស្សេត្វា បុន អញ្ញេហិ អសាធារណេយេវ សត្ត មហាកាយេ បទាលេសិ, អដ្ឋង្គុលពហលំ ឧទុម្ពរបទរំ វិជ្ឈិ, ចតុរង្គុលពហលំ អសនបទរំ, ទ្វង្គុលពហលំ តម្ពបដ្ដំ, ឯកង្គុលពហលំ អយបដ្ដំ, ឯកាពទ្ធំ ផលកសតំ វិនិវិជ្ឈិត្វា បលាលសកដវាលុកសកដបទរសកដានំ បុរិមភាគេន សរំ ខិបិត្វា បច្ឆាភាគេន និក្ខមាបេសិ, បច្ឆាភាគេន សរំ ខិបិត្វា បុរិមភាគេន និក្ខមាបេសិ, ឧទកេ ចតុឧសភំ, ថលេ អដ្ឋឧសភដ្ឋានំ កណ្ឌំ បេសេសិ។ វាតិង្គណសញ្ញាយ ឧសភមត្តកេ វាលំ វិជ្ឈិ។ ពោធិសត្តោ សរេ ខិបិត្វា អាកាសេ សរបាសាទាទីនិ កត្វា បុន ឯកេន សរេន តេ សរេ បាតេន្តោ ភង្គវិភង្គេ អកាសីតិ “សរភង្គោ”តិ នាម បញ្ញាតោ។ តស្ស ឯត្តកានិ សិប្បានិ ទស្សេន្តស្សេវ សូរិយោ អត្ថង្គតោ។

អថស្ស រាជា សេនាបតិដ្ឋានំ បដិជានិត្វា “ជោតិបាល, អជ្ជ វិកាលោ, ស្វេ តំ សេនាបតិដ្ឋានំ សក្ការំ គណ្ហិស្សសិ, កេសមស្សុំ ការេត្វា ន្ហត្វា ឯហី”តិ តំ ទិវសំ បរិព្ពយត្ថាយ សតសហស្សំ អទាសិ។ មហាសត្តោ “ឥមិនា មយ្ហំ អត្ថោ នត្ថី”តិ អដ្ឋារសកោដិសង្ខ្យំ ធនំ សាមិកានញ្ញេវ ទត្វា មហន្តេន បរិវារេន ន្ហាយិតុំ នទី គន្ត្វា កេសមស្សុំ ការេត្វា ន្ហត្វា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតោ អនោបមាយ សិរិយា និវេសនំ បវិសិត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សិរិសយនំ អភិរុយ្ហ និបន្នោ ទ្វេ យាមេ សយិត្វា បច្ឆិមយាមេ បពុទ្ធោ ឧដ្ឋាយ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា សយនបិដ្ឋេ និសិន្នោវ អត្តនោ សិប្បស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ ឱលោកេន្តោ “មម សិប្បស្ស អាទិតោវ បរមារណំ បញ្ញាយតិ, មជ្ឈេ កិលេសបរិភោគោ, បរិយោសានេ និរយម្ហិ បដិសន្ធិ, បាណាតិបាតោ កិលេសបរិភោគេសុ ច អធិមត្តប្បមាទោ និរយេ បដិសន្ធី ទេតិ, រញ្ញា មយ្ហំ មហន្តំ សេនាបតិដ្ឋានំ ទិន្នំ, មហន្តំ មេ ឥស្សរិយំ ភវិស្សតិ,

ភរិយា ច បុត្តធីតរោ ច ពហូ ភវិស្សន្តិ។ កិលេសវត្ថុ ខោ បន វេបុល្លគតំ ទុច្ចជំ ហោតិ, ឥទានេវ និក្ខមិត្វា ឯកកោវ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតុំ យុត្តំ មយ្ហ”ន្តិ មហាសយនតោ ឧដ្ឋាយ កញ្ចិ អជានាបេន្តោ បាសាទា ឱរុយ្ហ អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឯកកោវ អរញ្ញំ បវិសិត្វា គោធាវរិនទីតីរេ តិយោជនិកំ កបិដ្ឋវនំ សន្ធាយ បាយាសិ។

តស្ស និក្ខន្តភាវំ ញត្វា សក្កោ វិស្សកម្មំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, ជាតិបាលោ អភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, មហាសមាគមោ ភវិស្សតិ, គោធាវរិនទីតីរេ កបិដ្ឋវនេ អស្សមំ មាបេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ បដិយាទេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ មហាសត្តោ តំ ឋានំ បត្វា ឯកបទិកមគ្គំ ទិស្វា “បព្ពជិតានំ វសនដ្ឋានេន ភវិតព្ព”ន្តិ តេន មគ្គេន តត្ថ គន្ត្វា កញ្ចិ អបស្សន្តោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ ទិស្វា “សក្កោ ទេវរាជា មម និក្ខន្តភាវំ អញ្ញាសិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេត្វា សាដកំ អបនេត្វា រត្តវាកចិរំ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច អជិនចម្មំ ឯកំសគតំ អកាសិ, ជដាមណ្ឌលំ ពន្ធិត្វា ខារិកាជំ អំសេ កត្វា កត្តរទណ្ឌំ គហេត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា ចង្កមំ អារុយ្ហ កតិបយវារេ អបរាបរំ ចង្កមិត្វា បព្ពជ្ជាសិរិយា វនំ ឧបសោភយមានោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា បព្ពជិតតោ សត្តមេ ទិវសេ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច និព្ពត្តេត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ វនមូលផលាហារោ ឯកកោវ វិហាសិ។ មាតាបិតរោ មិត្តសុហជ្ជាទយោ ញាតិវគ្គាបិស្ស តំ អបស្សន្តា រោទន្តា បរិទេវន្តា វិចរន្តិ។

អថេកោ វនចរកោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា កបិដ្ឋកអស្សមបទេ និសិន្នំ មហាសត្តំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា គន្ត្វា តេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា នគរំ គន្ត្វា តស្ស មាតាបិតូនំ អារោចេសិ។ តេ រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ រាជា “ឯថ នំ បស្សិស្សាមា”តិ តស្ស មាតាបិតរោ គហេត្វា មហាជនបរិវុតោ វនចរកេន ទេសិតេន មគ្គេន គោធាវរិនទីតីរំ បាបុណិ។ ពោធិសត្តោ នទីតីរំ អាគន្ត្វា អាកាសេ និសិន្នោ ធម្មំ ទេសេត្វា តេ សព្ពេ អស្សមបទំ បវេសេត្វា តត្របិ តេសំ អាកាសេ និសិន្នោវ កាមេសុ អាទីនវំ បកាសេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ រាជានំ អាទឹ កត្វា សព្ពេវ បព្ពជឹសុ។ ពោធិសត្តោ ឥសិគណបរិវុតោ តត្ថេវ វសិ។ អថស្ស តត្ថ វសនភាវោ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ។ អញ្ញេបិ រាជានោ រដ្ឋវាសីហិ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ, សមាគមោ មហា អហោសិ។ អនុបុព្ពេន អនេកសតសហស្សបរិសា អហេសុំ។ យោ កាមវិតក្កំ វា ព្យាបាទវិតក្កំ វា វិហឹសាវិតក្កំ វា វិតក្កេតិ, មហាសត្តោ គន្ត្វា តស្ស បុរតោ អាកាសេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេតិ, កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខតិ។ តស្សោវាទេ ឋត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ឧប្បាទេត្វា ឈាននិប្ផត្តឹ បត្តា សាលិស្សរោ មេណ្ឌិស្សរោ បព្ពតោ កាឡទេវិលោ កិសវច្ឆោ អនុសិស្សោ នារទោតិ សត្ត ជេដ្ឋន្តេវាសិនោ អហេសុំ។ អបរភាគេ កបិដ្ឋកអស្សមោ បរិបូរិ។ ឥសិគណស្ស វសនោកាសោ នប្បហោតិ។

អថ មហាសត្តោ សាលិស្សរំ អាមន្តេត្វា “សាលិស្សរ, អយំ អស្សមោ ឥសិគណស្ស នប្បហោតិ, ត្វំ ឥមំ ឥសិគណំ គហេត្វា មជ្ឈរញ្ញោ វិជិតេ កលប្បចុល្លកនិគមំ ឧបនិស្សាយ វសាហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អនេកសហស្សំ ឥសិគណំ គហេត្វា គន្ត្វា តត្ថ វាសំ កប្បេសិ។ មនុស្សេសុ អាគន្ត្វា បព្ពជន្តេសុ បុន អស្សមោ បរិបូរិ។ ពោធិសត្តោ មេណ្ឌិស្សរំ អាមន្តេត្វា, “មេណ្ឌិស្សរ, ត្វំ ឥមំ ឥសិគណំ អាទាយ សុរដ្ឋជនបទស្ស សីមន្តរេ សាតោទិកា នាម នទី អត្ថិ, តស្សា តីរេ វសាហី”តិ ឧយ្យោជេសិ, បុន កបិដ្ឋកអស្សមោ បរិបូរិ។ ឯតេនុបាយេន តតិយវារេ បព្ពតំ អាមន្តេត្វា “បព្ពត, ត្វំ មហាអដវិយំ អញ្ជនបព្ពតោ នាម អត្ថិ, តំ ឧបនិស្សាយ វសាហី”តិ បេសេសិ។ ចតុត្ថវារេ កាឡទេវិលំ អាមន្តេត្វា “កាឡទេវិល, ត្វំ ទក្ខិណបថេ អវន្តិរដ្ឋេ ឃនសេលបព្ពតោ នាម អត្ថិ, តំ ឧបនិស្សាយ វសាហី”តិ បេសេសិ។ បុន កបិដ្ឋកអស្សមោ បរិបូរិ, បញ្ចសុ ឋានេសុ អនេកសតសហស្សឥសិគណោ អហោសិ។ កិសវច្ឆោ បន មហាសត្តំ អាបុច្ឆិត្វា ទណ្ឌកិរញ្ញោ វិជិតេ កុម្ភវតិនគរំ នាម អត្ថិ, តំ ឧបនិស្សាយ ឧយ្យានេ វិហាសិ។ នារទោ មជ្ឈិមទេសេ អញ្ជនគិរិនាមកេ បព្ពតជាលន្តរេ វិហាសិ។ អនុសិស្សោ បន មហាសត្តស្ស សន្តិកេវ អហោសិ។

តស្មឹ កាលេ ទណ្ឌកិរាជា ឯកំ លទ្ធសក្ការំ គណិកំ ឋានា ចាវេសិ។ សា អត្តនោ ធម្មតាយ វិចរន្តី ឧយ្យានំ គន្ត្វា កិសវច្ឆតាបសំ ទិស្វា “អយំ កាឡកណ្ណី ភវិស្សតិ, ឥមស្ស សរីរេ កលឹ បវាហេត្វា ន្ហត្វា គមិស្សាមី”តិ ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា សព្ពបឋមំ តស្សុបរិ ពហលខេឡំ និដ្ឋុភន្តី កិសវច្ឆតាបសស្ស ជដន្តរេ និដ្ឋុភិត្វា ទន្តកដ្ឋម្បិស្ស សីសេយេវ ខិបិត្វា សយំ សីសំ ន្ហាយិត្វា គតា។ រាជាបិ តំ សរិត្វា បុន បាកតិកមេវ អកាសិ។ សា មោហមូឡ្ហា ហុត្វា “កាឡកណ្ណិសរីរេ កលឹ បវាហេត្វា មម្បិ រាជា បុន ឋានេ ឋបេតិ មយា យសោ លទ្ធោ”តិ សញ្ញមកាសិ។ តតោ នចិរស្សេវ រាជា បុរោហិតំ ឋានតោ ចាវេសិ។ សោ តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា “ត្វំ កេន ការណេន បុន ឋានំ លភសី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សា “រាជុយ្យានេ កាឡកណ្ណិសរីរេ កលិស្ស បវាហិតត្តា”តិ អារោចេសិ។ បុរោហិតោ គន្ត្វា តថេវ តស្ស សរីរេ កលឹ បវាហេសិ, តម្បិ រាជា បុន ឋានេ ឋបេសិ។ អថស្ស អបរភាគេ បច្ចន្តោ កុប្បិ។ សោ សេនង្គបរិវុតោ យុទ្ធាយ និក្ខមិ។ អថ នំ មោហមូឡ្ហោ បុរោហិតោ, “មហារាជ, កឹ តុម្ហេ ជយំ ឥច្ឆថ, ឧទាហុ បរាជយ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ជយ”ន្តិ វុត្តេ – “តេន ហិ រាជុយ្យានេ កាឡកណ្ណី វសតិ, តស្ស សរីរេ កលឹ បវាហេត្វា យាហី”តិ

អាហ។ សោ តស្ស កថំ គហេត្វា “យេ មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តិ, តេ ឧយ្យានេ កាឡកណ្ណិសរីរេ កលឹ បវាហេន្តូ”តិ វត្វា ឧយ្យានំ បវិសិត្វា ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា សព្ពបឋមំ សយមេវ តស្ស ជដន្តរេ ខេឡំ និដ្ឋុភិត្វា ទន្តកដ្ឋញ្ច ខិបិត្វា សីសំ ន្ហាយិ។ ពលកាយោបិស្ស តថា អកាសិ។

តស្មិំ បក្កន្តេ សេនាបតិ គន្ត្វា តាបសំ ទិស្វា ទន្តកដ្ឋាទីនិ នីហរិត្វា សាធុកំ ន្ហាបេត្វា “ភន្តេ, រញ្ញោ កឹ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ អាវុសោ មយ្ហំ មនោបទោសោ នត្ថិ, ទេវតា បន កុបិតា ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ សកលរដ្ឋំ អរដ្ឋំ ករិស្សន្តិ, ត្វំ បុត្តទារំ គហេត្វា សីឃំ បលាយិត្វា អញ្ញត្ថ យាហីតិ។ សោ ភីតតសិតោ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ, រាជា តស្ស វចនំ ន គណ្ហិ។ សោ និវត្តិត្វា អត្តនោ គេហំ គន្ត្វា បុត្តទារំ អាទាយ បលាយិត្វា អញ្ញំ រដ្ឋំ អគមាសិ។ សរភង្គសត្ថា តំ ការណំ ញត្វា ទ្វេ តរុណតាបសេ បេសេត្វា “កិសវច្ឆំ មញ្ចសិវិកាយ អានេថា”តិ អាកាសេន អាណាបេសិ។ រាជា យុជ្ឈិត្វា ចោរេ គហេត្វា នគរមេវ បច្ចាគមិ។ តស្មិំ អាគតេ ទេវតា បឋមំ ទេវំ វស្សាបេសុំ, វស្សោឃេន សព្ពកុណបេសុ អវហដេសុ សុទ្ធវាលុកវស្សំ វស្សិ, សុទ្ធវាលុកមត្ថកេ ទិព្ពបុប្ផវស្សំ វស្សិ, ទិព្ពបុប្ផមត្ថកេ មាសកវស្សំ, មាសកមត្ថកេ កហាបណវស្សំ, កហាបណមត្ថកេ ទិព្ពាភរណវស្សំ វស្សិ, មនុស្សា សោមនស្សប្បត្តា ហិរញ្ញសុវណ្ណាភរណានិ គណ្ហិតុំ អារភឹសុ។ អថ នេសំ សរីរេ សម្បជ្ជលិតំ នានប្បការំ អាវុធវស្សំ វស្សិ, មនុស្សា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិជ្ជឹសុ។ អថ នេសំ ឧបរិ មហន្តមហន្តា វីតច្ចិតង្គារា បតឹសុ , តេសំ ឧបរិ មហន្តមហន្តានិ បជ្ជលិតបព្ពតកូដានិ បតឹសុ, តេសំ ឧបរិ សដ្ឋិហត្ថដ្ឋានំ បូរយន្តំ សុខុមវាលុកវស្សំ វស្សិ។ ឯវំ សដ្ឋិយោជនដ្ឋានំ អរដ្ឋំ អហោសិ, តស្ស ឯវំ អរដ្ឋភាវោ សកលជម្ពុទីបេ បញ្ញាយិ។

អថ តស្ស រដ្ឋស្ស អនន្តររដ្ឋាធិបតិនោ កាលិង្គោ, អដ្ឋកោ, ភីមរថោតិ តយោ រាជានោ ចិន្តយឹសុ – “បុព្ពេ ពារាណសិយំ កលាពុកាសិករាជា ខន្តិវាទិតាបសេ អបរជ្ឈិត្វា បឋវឹ បវិដ្ឋោតិ សូយតិ, តថា “នាឡិកេររាជា តាបសេ សុនខេហិ ខាទាបេត្វា, សហស្សពាហុ អជ្ជុនោ ច អង្គីរសេ អបរជ្ឈិត្វា, ឥទានិ ទណ្ឌកិរាជា កិសវច្ឆេ អបរជ្ឈិត្វា សហ រដ្ឋេន វិនាសំ បត្តោ”តិ សូយតិ។ ឥមេសំ បន ចតុន្នំ រាជូនំ និព្ពត្តដ្ឋានំ មយំ ន ជានាម, តំ នោ ឋបេត្វា សរភង្គសត្ថារំ អញ្ញោ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, តំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមេ បញ្ហេ បុច្ឆិស្សាមា”តិ ។ តេ តយោបិ មហន្តេន បរិវារេន បញ្ហបុច្ឆនត្ថាយ និក្ខមឹសុ។ តេ បន “អសុកោបិ និក្ខន្តោ”តិ ន ជានន្តិ, ឯកេកោ “អហមេវ គច្ឆាមី”តិ មញ្ញតិ, តេសំ គោធាវរិនទិតោ អវិទូរេ សមាគមោ អហោសិ។ តេ រថេហិ ឱតរិត្វា តយោបិ ឯកមេវ រថំ អភិរុយ្ហ គោធាវរិនទីតីរំ សម្បាបុណឹសុ។

តស្មិំ ខណេ សក្កោ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនេ និសិន្នោ សត្ត បញ្ហេ ចិន្តេត្វា “ឥមេ បញ្ហេ ឋបេត្វា សរភង្គសត្ថារំ អញ្ញោ សទេវកេ លោកេ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, តំ ឥមេ បញ្ហេ បុច្ឆិស្សាមិ, ឥមេបិ តយោ រាជានោ សរភង្គសត្ថារំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ គោធាវរិនទីតីរំ បត្តា, ឯតេសំ បញ្ហេបិ អហមេវ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ ទេវតាហិ បរិវុតោ ទេវលោកតោ ឱតរិ។ តំ ទិវសមេវ កិសវច្ឆោ កាលមកាសិ។ តស្ស សរីរកិច្ចំ ការេតុំ ចតូសុ ឋានេសុ អនេកសហស្សា ឥសយោ តត្ថេវ គន្ត្វា បញ្ចសុ ឋានេសុ មណ្ឌបញ្ច ការេត្វា អនេកសហស្សា ឥសិគណា កិសវច្ឆស្ស តាបសស្ស ចន្ទនចិតកំ កត្វា សរីរំ ឈាបេសុំ។ អាឡាហនស្ស សមន្តា អឌ្ឍយោជនមត្តេ ឋានេ ទិព្ពកុសុមវស្សំ វស្សិ។ មហាសត្តោ តស្ស សរីរនិក្ខេបំ ការាបេត្វា អស្សមំ បវិសិត្វា តេហិ ឥសិគណេហិ បរិវុតោ និសីទិ។ តេសម្បិ រាជូនំ នទីតីរំ អាគតកាលេ មហាសេនាវាហនតូរិយសទ្ទោ អហោសិ។ មហាសត្តោ តំ សុត្វា អនុសិស្សំ តាបសំ អាមន្តេត្វា “តាត, ត្វំ គន្ត្វា តាវ ជានាហិ, កឹ សទ្ទោ នាមេសោ”តិ អាហ។ សោ បានីយឃដំ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា តេ រាជានោ ទិស្វា បុច្ឆនវសេន បឋមំ គាថមាហ –

៥០. “អលង្កតា កុណ្ឌលិនោ សុវត្ថា, វេឡុរិយមុត្តាថរុខគ្គពន្ធា;
រថេសភា តិដ្ឋថ កេ នុ តុម្ហេ, កថំ វោ ជានន្តិ មនុស្សលោកេ”តិ។

តត្ថ **វេឡុរិយមុត្តាថរុខគ្គពន្ធា**តិ វេឡុរិយមណីហិ ចេវ មុត្តាលម្ពកេហិ ច អលង្កតថរូហិ ខគ្គរតនេហិ សមន្នាគតា។ **តិដ្ឋថា**តិ ឯកស្មឹ រថេ តិដ្ឋថ។ **កេ នូ**តិ កេ នាម តុម្ហេ, កថំ វោ សញ្ជានន្តីតិ?

តេ តស្ស វចនំ សុត្វា រថា ឱតរិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋំសុ។ តេសុ អដ្ឋករាជា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥១. “អហមដ្ឋកោ ភីមរថោ បនាយំ, កាលិង្គរាជា បន ឧគ្គតោយំ;
សុសញ្ញតានំ ឥសីនំ ទស្សនាយ, ឥធាគតា បុច្ឆិតាយេម្ហ បញ្ហេ”តិ។

តត្ថ **ឧគ្គតោ**តិ ចន្ទោ វិយ សូរិយោ វិយ ច បាកដោ បញ្ញាតោ។ **សុសញ្ញតានំ ឥសីន**ន្តិ, ភន្តេ, ន មយំ វនកីឡាទីនំ អត្ថាយ អាគតា, អថ ខោ កាយាទីហិ សុសញ្ញតានំ សីលសម្បន្នានំ ឥសីនំ ទស្សនត្ថាយ ឥធាគតា។

បុច្ឆិតាយេម្ហ បញ្ហេតិ សរភង្គសត្ថារំ បញ្ហេ បុច្ឆិតុំ ឯម្ហ, អាគតាម្ហាតិ អត្ថោ។ យ-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិករោតិ វេទិតព្ពោ។

អថ នេ តាបសោ “សាធុ មហារាជា, អាគន្តព្ពដ្ឋានញ្ញេវ អាគតាត្ថ, តេន ហិ ន្ហត្វា វិស្សមិត្វា អស្សមបទំ បរិសិត្វា ឥសិគណំ វន្ទិត្វា សរភង្គសត្ថារមេវ បញ្ហំ បុច្ឆថា”តិ តេហិ សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា បានីយយដំ ឧក្ខិបិត្វា ឧទកថេវេ បុញ្ឆន្តោ អាកាសំ ឱលោកេន្តោ សក្កំ ទេវរាជានំ ទេវគណបរិវុតំ ឯរាវណក្ខន្ធវរគតំ ឱតរន្តំ ទិស្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៥២. “វេហាយសំ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ, បថទ្ធុនោ បន្នរសេវ ចន្ទោ;
បុច្ឆាមិ តំ យក្ខ មហានុភាវ, កតំ តំ ជានន្តិ មនុស្សលោកេ”តិ។

តត្ថ **វេហាយស**ន្តិ អព្ភុគ្គន្ត្វា អន្តលិក្ខេ អាកាសេ តិដ្ឋសិ។ **បថទ្ធុនោ**តិ បថទ្ធគតោ, អទ្ធបថេ គគនមជ្ឈេ ឋិតោតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា សក្កោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៥៣. “យមាហុ ទេវេសុ ‘សុជម្បតី’តិ, ‘មឃវា’តិ តំ អាហុ មនុស្សលោកេ;
ស ទេវរាជា ឥទមជ្ជ បត្តោ, សុសញ្ញតានំ ឥសីនំ ទស្សនាយា”តិ។

តត្ថ **ស ទេវរាជា**តិ សោ អហំ សក្កោ ទេវរាជា។ **ឥទមជ្ជ បត្តោ**តិ ឥទំ ឋានំ អជ្ជ អាគតោ។ **ទស្សនាយា**តិ ទស្សនត្ថាយ វន្ទនត្ថាយ សរភង្គសត្ថារញ្ច បញ្ហំ បុច្ឆនត្ថាយាតិ អាហ។

អថ នំ អនុសិស្សោ “សាធុ, មហារាជ, តុម្ហេ បច្ឆា អាគច្ឆថា”តិ វត្វា បានីយយដំ អាទាយ អស្សមបទំ បរិសិត្វា បានីយយដំ បដិសាមេត្វា តិណ្ណំ រាជូនំ ទេវរាជស្ស ច បញ្ហបុច្ឆនត្ថាយ អាគតភាវំ មហាសត្តស្ស អារោចេសិ។ សោ ឥសិគណបរិវុតោ មហាវិសាលមាឡកេ និសីទិ។ តយោ រាជានោ អាគន្ត្វា ឥសិគណំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ សក្កោបិ ឱតរិត្វា ឥសិគណំ ឧបសង្កមិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ឋិតោ ឥសិគណំ វណ្ណេត្វា វន្ទមានោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៥៤. “ទូរេ សុតា នោ ឥសយោ សមាគតា, មហិទ្ធិកា ឥទ្ធិគុណូបបន្នា;
វន្ទាមិ តេ អយិរេ បសន្នចិត្តោ, យេ ជីវលោកេត្ថ មនុស្សសេដ្ឋា”តិ។

តត្ថ **ទូរេ សុតា នោ**តិ, ភន្តេ, អម្ហេហិ តុម្ហេ ទូរេ ទេវលោកេ ឋិតេហិយេវ សុតាតិ មមាយន្តោ ឯវមាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥមេ ឥធ សមាគតា អម្ហាកំ ឥសយោ ទូរេ សុតា យាវ ព្រហ្មលោកា វិស្សុតា បាកដាតិ។ **មហិទ្ធិកា**តិ មហានុភាវា។ **ឥទ្ធិគុណូបបន្នា**តិ បញ្ចវិធេន ឥទ្ធិគុណេន សមន្នាគតា។ **អយិរេ**តិ, អយ្យេ។ **យេ**តិ យេ តុម្ហេ ឥមស្មិំ ជីវលោកេ មនុស្សេសុ សេដ្ឋាតិ។

ឯវំ ឥសិគណំ វណ្ណេត្វា សក្កោ ឆ និសជ្ជទោសេ បរិហរន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ ឥសីនំ អធោវាតេ និសិន្នំ ទិស្វា អនុសិស្សោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៥៥. “គន្ធោ ឥសីនំ ចិរទិក្ខិតានំ, កាយា ចុតោ គច្ឆតិ មាលុតេន;
ឥតោ បដិក្កម្ម សហស្សនេត្ត, គន្ធោ ឥសីនំ អសុចិ ទេវរាជា”តិ។

តត្ថ **ចិរទិក្ខិតាន**ន្តិ ចិរបព្ពជិតានំ។ **បដិក្កម្មា**តិ បដិក្កម អបេហិ។ **សហស្សនេត្តា**តិ អាលបនមេតំ។ សក្កោ ហិ អមច្ចសហស្សេហិ ចិន្តិតំ អត្ថំ ឯកកោវ បស្សតិ, តស្មា “សហស្សនេត្តោ”តិ វុច្ចតិ ។ អថ វា សហស្សនេត្តានំ បន ទេវានំ ទស្សនូបចារាតិក្កមនសមត្ថោតិ សហស្សនេត្តា ។ **អសុចី**តិ សេទមលាទីហិ បរិភាវិតត្តា ទុគ្គន្ធោ, តុម្ហេ ច សុចិកាមា, តេន វោ ឯស គន្ធោ ពាធតីតិ។

តំ សុត្វា សក្កោ ឥតរំ គាថមាហ –

៥៦. “គន្ធោ ឥសីនំ ចិរទិក្ខិតានំ, កាយា ចុតោ គច្ឆតុ មាលុតេន;
វិចិត្តបុប្ផំ សុរភឹវ មាលំ, គន្ធញ្ច ឯតំ បាដិកង្ខាម ភន្តេ;
ន ហេត្ថ ទេវា បដិក្កូលសញ្ញិនោ”តិ។

តត្ថ **គច្ឆតូ**តិ យថាសុខំ បវត្តតុ, នាសបុដំ នោ បហរតូតិ អត្ថោ។ **បាជិកង្ខាមា**តិ ឥច្ឆាម បត្ថេម។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មឹ គន្ធេ ទេវា ជិគុច្ឆសញ្ញិនោ ន ហោន្តិ។ ទុស្សីលេយេវ ហិ ទេវា ជិគុច្ឆន្តិ, ន សីលវន្តេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “ភន្តេ, អនុសិស្ស អហំ មហន្តេន ឧស្សាហេន បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ អាគតោ, ឱកាសំ មេ ករោហី”តិ អាហ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ឥសិគណំ ឱកាសំ ករោន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

៥៧. “បុរិន្ទទោ ភូតបតី យសស្សី, ទេវានមិន្ទោ សក្កោ មឃវា សុជម្បតិ;
ស ទេវរាជា អសុរគណប្បមទ្ទនោ, ឱកាសមាកង្ខតិ បញ្ហ បុច្ឆិតុំ។

៥៨. “កោ នេវិមេសំ ឥធ បណ្ឌិតានំ, បញ្ហេ បុដ្ឋោ និបុណេ ព្យាករិស្សតិ;
តិណ្ណញ្ច រញ្ញំ មនុជាធិបានំ, ទេវានមិន្ទស្ស ច វាសវស្សា”តិ។

តត្ថ “បុរិន្ទទោ”តិអាទីនិ សក្កស្សេវ គុណនាមានិ។ សោ ហិ បុរេ ទានំ ទិន្នត្តា **បុរិន្ទទោ**, ភូតេសុ ជេដ្ឋកត្តា **ភូតបតិ**, បរិវារសម្បទាយ **យសស្សី**, បរមិស្សរតាយ **ទេវានមិន្ទោ**, សត្តន្នំ វត្តបទានំ សុដ្ឋុ កតត្តា **សក្កោ**, បុរិមជាតិវសេន **មឃវា**, សុជាយ អសុរកញ្ញាយ បតិភាវេន **សុជម្បតិ**, ទេវានំ រញ្ជនតាយ **ទេវរាជា**។ **កោ នេវា**តិ កោ នុ ឯវ។ **និបុណេ**តិ សណ្ហសុខុមេ បញ្ហេ។ **រញ្ញ**ន្តិ រាជូនំ។ ឥមេសំ ចតុន្នំ រាជូនំ មនំ គហេត្វា កោ ឥមេសំ បណ្ឌិតានំ ឥសីនំ បញ្ហេ កថេស្សតិ, បញ្ហំ នេសំ កថេតុំ សមត្ថំ ជានាថាតិ វទតិ។

តំ សុត្វា ឥសិគណោ, “មារិស, អនុសិស្ស ត្វំ បថវិយំ ឋត្វា បថវឹ អបស្សន្តោ វិយ កថេសិ, ឋបេត្វា សរភង្គសត្ថារំ កោ អញ្ញោ ឯតេសំ បញ្ហំ កថេតុំ សមត្ថោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

៥៩. “អយំ ឥសិ សរភង្គោ តបស្សី, យតោ ជាតោ វិរតោ មេថុនស្មា;
អាចេរបុត្តោ សុវិនីតរូបោ, សោ នេសំ បញ្ហានិ វិយាករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **សរភង្គោ**តិ សរេ ខិបិត្វា អាកាសេ សរបាសាទាទីនិ កត្វា បុន ឯកេន សរេន តេ សរេ បាតេន្តោ ភង្គ វិភង្គេ អកាសីតិ សរភង្គោ។ **មេថុនស្មា**តិ មេថុនធម្មតោ។ សោ កិរ មេថុនំ អសេវិត្វា បព្ពជិតោ។ **អាចេរបុត្តោ**តិ រញ្ញោ អាចរិយស្ស បុរោហិតស្ស បុត្តោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ឥសិគណោ អនុសិស្សំ អាហ – “មារិស, ត្វមេវ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឥសិគណស្ស វចនេន សក្កេន បុច្ឆិតបញ្ហកថនាយ ឱកាសំ ការេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឱកាសំ ការេន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៦០. “កោណ្ឌញ្ញ បញ្ហានិ វិយាករោហិ, យាចន្តិ តំ ឥសយោ សាធុរូបា;
កោណ្ឌញ្ញ ឯសោ មនុជេសុ ធម្មោ, យំ វុទ្ធមាគច្ឆតិ ឯស ភារោ”តិ។

តត្ថ **កោណ្ឌញ្ញា**តិ តំ គោត្តេនាលបតិ។ **ធម្មោ**តិ សភាវោ។ **យំ វុទ្ធ**ន្តិ យំ បញ្ញាយ វុទ្ធំ បុរិសំ ឯស បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនភារោ នាម អាគច្ឆតិ, ឯសោ មនុជេសុ សភាវោ, តស្មា ចន្ទិមសូរិយសហស្សំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ បាកដំ កត្វា ទេវរញ្ញោ បញ្ហេ កថេហីតិ។

តតោ មហាបុរិសោ ឱកាសំ ករោន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៦១. “កតាវកាសា បុច្ឆន្តុ ភោន្តោ, យំ កិញ្ចិ បញ្ហំ មនសាភិបត្ថិតំ;
អហញ្ហិ តំ តំ វោ វិយាករិស្សំ, ញត្វា សយំ លោកមិមំ បរញ្ច”តិ។

តត្ថ **យំ កិញ្ចី**តិ ន កេវលំ តុម្ហាកំយេវ, អថ ខោ សទេវកស្សបិ លោកស្ស យំ មនសាភិបត្ថិតំ, តំ មំ ភវន្តោ បុច្ឆន្តុ។ អហញ្ហិ វោ ឥធលោកនិស្សិតំ វា បរលោកនិស្សិតំ វា សព្ពំ បញ្ហំ ឥមញ្ច បរញ្ច លោកំ សយំ បញ្ញាយ សច្ឆិកត្វា កថេស្សាមីតិ សព្ពញ្ញុបវារណំ សម្បវារេសិ។

ឯវំ តេន ឱកាសេ កតេ សក្កោ អត្តនា អភិសង្ខតំ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៦២. “តតោ ច មឃវា សក្កោ, អត្ថទស្សី បុរិន្ទទោ;
អបុច្ឆិ បឋមំ បញ្ហំ, យញ្ចាសិ អភិបត្ថិតំ។

៦៣. “កឹ សូ វធិត្វា ន កទាចិ សោចតិ, កិស្សប្បហានំ ឥសយោ វណ្ណយន្តិ;
កស្សីធ វុត្តំ ផរុសំ ខមេថ, អក្ខាហិ មេ កោណ្ឌញ្ញ ឯតមត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **យញ្ចាសីតិ** យំ តស្ស មនសា អភិបត្ថិតំ អាសិ, តំ បុច្ឆីតិ អត្ថោ។ **ឯតន្តិ** ឯតំ មយា បុច្ឆិតមត្ថំ អក្ខាហិ មេតិ ឯកគាថាយ តយោ បញ្ហេ បុច្ឆិ។

តតោ បរំ ព្យាករោន្តោ អាហ –

៦៤. “កោធំ វធិត្វា ន កទាចិ សោចតិ, មក្ខប្បហានំ ឥសយោ វណ្ណយន្តិ;
សព្ពេសំ វុត្តំ ផរុសំ ខមេថ, ឯតំ ខន្តឹ ឧត្តមមាហុ សន្តោ”តិ។

តត្ថ **កោធំ វធិត្វាតិ** កោធំ មារេត្វា ឆឌ្ឌេត្វា។ សោចន្តោ ហិ បដិឃចិត្តេនេវ សោចតិ, កោធាភាវា កុតោ សោកោ។ តេន វុត្តំ **“ន កទាចិ សោចតី”**តិ។ **មក្ខប្បហានន្តិ** បរេហិ អត្តនោ កតគុណមក្ខនលក្ខណស្ស អកតញ្ញុភាវសង្ខាតស្ស មក្ខស្ស បហានំ ឥសយោ វណ្ណយន្តិ។ **សព្ពេសន្តិ** ហីនមជ្ឈិមុក្កដ្ឋានំ សព្ពេសម្បិ ផរុសំ វចនំ ខមេថ។ **សន្តោតិ** បោរាណកា បណ្ឌិតា ឯវំ កថេន្តិ។

សក្កោ អាហ –

៦៥. “សក្កា ឧភិន្នំ វចនំ តិតិក្ខិតុំ, សទិសស្ស វា សេដ្ឋតរស្ស វាបិ;
កថំ នុ ហីនស្ស វចោ ខមេថ, អក្ខាហិ មេ កោណ្ឌញ្ញ ឯតមត្ថ”ន្តិ។

សរភង្គោ អាហ –

៦៦. “ភយា ហិ សេដ្ឋស្ស វចោ ខមេថ, សារម្ភហេតូ បន សាទិសស្ស;
យោ ចីធ ហីនស្ស វចោ ខមេថ, ឯតំ ខន្តឹ ឧត្តមមាហុ សន្តោ”តិ។ –

ឯវមាទីនំ គាថានំ វចនប្បដិវចនវសេន សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **អក្ខាហិ មេតិ**, ភន្តេ កោណ្ឌញ្ញ, តុម្ហេហិ ទ្វេ បញ្ហា សុកថិតា, ឯកោ មេ ចិត្តំ ន គណ្ហាតិ, កថំ សក្កា អត្តនោ ហីនតរស្ស វចនំ អធិវាសេតុំ, តំ មម អក្ខាហីតិ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។ **ឯតំ ខន្តិន្តិ** យទេតំ ជាតិគោត្តាទិហីនស្ស វចនំ ខមនំ, ឯតំ ខន្តឹ ឧត្តមន្តិ បោរាណកបណ្ឌិតា វទន្តិ។ យំ បនេតំ ជាតិអាទីហិ សេដ្ឋស្ស ភយេន, សទិសស្ស ករណុត្តរិយលក្ខណេ សារម្ភេ អាទីនវទស្សនេន ខមនំ, នេសា អធិវាសនខន្តិ នាមាតិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេ សក្កោ មហាសត្តំ អាហ – “ភន្តេ, បឋមំ តុម្ហេ ‘សព្ពេសំ វុត្តំ ផរុសំ ខមេថ, ឯតំ ខន្តឹ ឧត្តមមាហុ សន្តោ’តិ វត្វា ឥទានិ ‘យោ ចីធ ហីនស្ស វចោ ខមេថ, ឯតំ ខន្តឹ ឧត្តមមាហុ សន្តោ’តិ វទថ, ន វោ បុរិមេន បច្ឆិមំ សមេតី”តិ។ អថ នំ មហាសត្តោ, “សក្ក, បច្ឆិមំ មយា ‘អយំ ហីនោ’តិ ញត្វា ផរុសវចនំ អធិវាសេន្តស្ស វសេន វុត្តំ, យស្មា បន ន សក្កា រូបទស្សនមត្តេន សត្តានំ សេដ្ឋាទិភាវោ ញាតុំ, តស្មា បុរិមំ វុត្ត”ន្តិ វត្វា សត្តានំ អញ្ញត្រ សំវាសា រូបទស្សនមត្តេន សេដ្ឋាទិភាវស្ស ទុវិញ្ញេយ្យតំ បកាសេន្តោ គាថមាហ –

៦៧. “កថំ វិជញ្ញា ចតុបត្ថរូបំ, សេដ្ឋំ សរិក្ខំ អថវាបិ ហីនំ;
វិរូបរូបេន ចរន្តិ សន្តោ, តស្មា ហិ សព្ពេសំ វចោ ខមេថា”តិ។

តត្ថ **ចតុបត្ថរូបន្តិ** ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បដិច្ឆន្នសភាវំ។ **វិរូបរូបេនាតិ** វិរូបានំ លាមកបុគ្គលានំ រូបេន ឧត្តមគុណា សន្តោបិ វិចរន្តិ។ ឥមស្មឹ បនត្ថេ មជ្ឈន្តិកត្ថេរស្ស វត្ថុ កថេតព្ពំ។

តំ សុត្វា សក្កោ និក្កង្ខោ ហុត្វា, “ភន្តេ, ឯតាយ នោ ខន្តិយា អានិសំសំ កថេហី”តិ យាចិ។ អថស្ស មហាសត្តោ គាថមាហ –

៦៨. “ន ហេតមត្ថំ មហតីបិ សេនា, សរាជិកា យុជ្ឈមានា លភេថ;
យំ ខន្តិមា សប្បុរិសោ លភេថ, ខន្តីពលស្សូបសមន្តិ វេរា”តិ។

តត្ថ **ឯតមត្ថន្តិ** ឯតំ វេរូបសមនិប្បដិឃសភាវសង្ខាតំ អត្ថំ។

ឯវំ មហាសត្តេន ខន្តិគុណេ កថិតេ តេ រាជានោ ចិន្តយិំសុ – “សក្កោ អត្តនោវ បញ្ហេ បុច្ឆតិ, អម្ហាកំ បុច្ឆនោកាសំ ន ទស្សតី”តិ។ អថ នេសំ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា សក្កោ អត្តនា អភិសង្ខតេ ចត្តារោ បញ្ហេ ឋបេត្វាវ តេសំ កង្ខំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

៦៩. “សុភាសិតំ តេ អនុមោទិយាន, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាមិ តទិង្ឃ ព្រូហិ;
យថា អហុំ ទណ្ឌកី នាឡិកេរោ, អថជ្ជុនោ កលាពុ ចាបិ រាជា;
តេសំ គតី ព្រូហិ សុបាបកម្មិនំ, កត្ថូបបន្នា ឥសីនំ វិហេឋកា”តិ។

តត្ថ **អនុមោទិយានា**តិ ឥទំ មយា បុដ្ឋានំ តិណ្ណំ បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនសង្ខាតំ តវ សុភាសិតំ អនុមោទិត្វា។ **យថា អហុ**ន្តិ យថា ចត្តារោ ជនា អហេសុំ។ **កលាពុ ចា**តិ កលាពុរាជា ច។ **អថជ្ជុនោ**តិ អថ អជ្ជុនរាជា។

អថស្ស វិស្សជ្ជេន្តោ មហាសត្តោ បញ្ច គាថាយោ អភាសិ –

៧០. “កិសញ្ហិ វច្ឆំ អវកិរិយ ទណ្ឌកី, ឧច្ឆិន្នមូលោ សជនោ សរដ្ឋោ;
កុក្កុឡនាមេ និរយម្ហិ បច្ចតិ, តស្ស ផុលិង្គានិ បតន្តិ កាយេ។

៧១. “យោ សញ្ញតេ បព្ពជិតេ អហេឋយិ, ធម្មំ ភណន្តេ សមណេ អទូសកេ;
តំ នាឡិកេរំ សុនខា បរត្ថ, សង្គម្ម ខាទន្តិ វិផន្ទមានំ។

៧២. “អថជ្ជុនោ និរយេ សត្តិសូលេ, អវំសិរោ បតិតោ ឧទ្ធំបាទោ;
អង្គីរសំ គោតមំ ហេឋយិត្វា, ខន្តិំ តបស្សិំ ចិរព្រហ្មចារិំ។

៧៣. “យោ ខណ្ឌសោ បព្ពជិតំ អឆេទយិ, ខន្តិំ វទន្តំ សមណំ អទូសកំ;
កលាពុវីចិំ ឧបបជ្ជ បច្ចតិ, មហាបតាបំ កដុកំ ភយានកំ។

៧៤. “ឯតានិ សុត្វា និរយានិ បណ្ឌិតោ, អញ្ញានិ បាបិដ្ឋតរានិ ចេត្ថ;
ធម្មំ ចរេ សមណព្រាហ្មណេសុ, ឯវំករោ សគ្គមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **កិស**ន្តិ អប្បមំសលោហិតត្តា កិសសរីរំ។ **អវកិរិយា**តិ អវកិរិត្វា និដ្ឋុភនទន្តកដ្ឋបាតនេន តស្ស សរីរេ កលិំ បវាហេត្វា។ **ឧច្ឆិន្នមូលោ**តិ ឧច្ឆិន្នមូលោ ហុត្វា។ **សជនោ**តិ សបរិសោ។ **កុក្កុឡនាមេ និរយម្ហី**តិ យោជនសតប្បមាណេ កប្បសណ្ឋិតេ ឧណ្ហឆារិកនិរយេ។ **ផុលិង្គានី**តិ វីតច្ចិតង្គារា។ តស្ស កិរ តត្ថ ឧណ្ហកុក្កុឡេ និមុគ្គស្ស នវហិ វណមុខេហិ ឧណ្ហា ឆារិកា បវិសន្តិ, សីសេ មហន្តមហន្តា អង្គារា បតន្តិ។ តេសំ បន បតនកាលេ សកលសរីរំ ទីបរុក្ខោ វិយ ជលតិ, ពលវវេទនា វត្តន្តិ។ សោ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ មហាវិរវំ រវតិ។ សរភង្គសត្ថា បថវិំ ភិន្ទិត្វា តំ តត្ថ តថាបច្ចមានំ ទស្សេសិ, មហាជនោ ភយសន្តាសមាបជ្ជិ។ តស្ស អតិវិយ ភីតភាវំ ញត្វា មហាសត្តោ តំ និរយំ អន្តរធាបេសិ។

ធម្មំ ភណន្តេតិ ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ភាសន្តេ។ **សមណេ**តិ សមិតបាបេ។ **អទូសកេ**តិ និរបរាធេ។ **នាឡិកេរ**ន្តិ ឯវំនាមកំ រាជានំ។ **បរត្ថា**តិ បរលោកេ និរយេ និព្ពត្តំ។ **សង្គម្មា**តិ ឥតោ ចិតោ ច សមាគន្ត្វា ឆិន្ទិត្វា មហន្តមហន្តា សុនខា ខាទន្តិ។ តស្មិំ កិរ កលិង្គរដ្ឋេ ទន្តបុរនគរេ នាឡិកេរេ នាម រញ្ញេ រជ្ជំ ការយមានេ ឯកោ មហាតាបសោ បញ្ចសតតាបសបរិវុតោ ហិមវន្តា អាគម្ម រាជុយ្យានេ វាសំ កប្បេត្វា មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ “ធម្មិកតាបសោ ឧយ្យានេ វសតី”តិ រញ្ញោបិ អារោចយិំសុ។ រាជា បន អធម្មិកោ អធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ សោ អមច្ចេសុ តាបសំ បសំសន្តេសុ “អហម្បិ ធម្មំ សុណិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តាបសំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ តាបសោ រញ្ញា សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ “កិំ, មហារាជ, ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, ជនំ ន បីឡេសី”តិ អាហ។ សោ តស្ស កុជ្ឈិត្វា “អយំ កូដជដិលោ ឯត្តកំ កាលំ នាគរានំ សន្តិកេ មមញ្ញេវ អគុណំ កថេសិ មញ្ញេ, ហោតុ ជានិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ស្វេ អម្ហាកំ ឃរទ្វារំ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ បុរាណគូថស្ស ចាដិយោ បរិបូរាបេត្វា តាបសេសុ អាគតេសុ តេសំ ភិក្ខាភាជនានិ គូថស្ស បូរាបេត្វា ទ្វារំ បិទហាបេត្វា មុសលានិ ច លោហទណ្ឌេ ច គាហាបេត្វា ឥសីនំ សីសានិ ភិន្ទាបេត្វា ជដាសុ គាហាបេត្វា កឌ្ឍាបេត្វា សុនខេហិ ខាទាបេត្វា តត្ថេវ ភិន្នំ បថវិំ បវិសិត្វា សុនខមហានិរយេ និព្ពត្តតិ, តត្រស្ស តិគាវុតប្បមាណសរីរំ អហោសិ។ អថ នំ មហន្តមហន្តា មហាហត្ថិប្បមាណា បញ្ចវណ្ណា សុនខា អនុពន្ធិត្វា ឌំសិត្វា នវយោជនាយ ជលិតអយបថវិយា បាតេត្វា មុខបូរំ លុញ្ចន្តា វិប្ផន្ទមានំ ខាទិំសុ។ មហាសត្តោ បថវិំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា តំ និរយំ ទស្សេត្វា មហាជនស្ស ភីតភាវំ ញត្វា អន្តរធាបេសិ។

អថដ្ឋនោតិ សហស្សពាហុរាជា។ **អង្គីរស**ន្តិ អង្គេហិ រំសីនំ និច្ឆរណតោ ឯវំលទ្ធនាមំ។ **ហេឋយិត្វា**តិ វិហេឋេត្វា វិសបីតកណ្ឌេន វិជ្ឈិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា។ សោ កិរ អដ្ឋនោ នាម រាជា មហិសករដ្ឋេ កេតករាជធានិយំ រជ្ជំ ការេន្តោ មិគវំ គន្ត្វា មិគេ វធិត្វា អង្គារបក្កមំសំ ខាទន្តោ វិចរិ។ អថេកទិវសំ មិគានំ អាគមនដ្ឋានេ កោដ្ឋកំ កត្វា មិគេ ឱលោកយមានោ អដ្ឋាសិ។ តទា សោ តាបសោ តស្ស រញ្ញោ អវិទូរេ ឯកំ ការុក្ខំ អភិរុហិត្វា ផលានិ ឱចិនន្តោ ឱចិនិតផលសាខំ មុញ្ចិ។ តស្សា វិស្សដ្ឋាយ សទ្ទេន តំឋានំ បត្តា មិគា បលាយិំសុ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា តាបសំ វិសមិស្សិតេន សល្លេន វិជ្ឈិ។ សោ បរិគលិត្វា បតន្តោ មត្ថកេន ខទិរខាណុកំ អាសាទេត្វា សូលគ្គេយេវ កាលមកាសិ។ រាជា តង្ខណេយេវ ទ្វិធា ភិន្នំ បថវីំ បវិសិត្វា សត្តិសូលនិរយេ និព្ពត្តិ, តិគាវុតប្បមាណំ សរីរំ អហោសិ។ តត្រ តំ និរយបាលា ជលិតេហិ អាវុធេហិ កោដ្ដេត្វា ជលិតំ អយបព្ពតំ អារោបេន្តិ។ បព្ពតមត្ថកេ ឋិតកាលេ វាតោ បហរតិ, សោ វាតប្បហារេន បរិគលិត្វា បតតិ។ តស្មិំ ខណេ ហេដ្ឋា នវយោជនាយ ជលិតអយបថវិយា មហាតាលក្ខន្ធប្បមាណំ ជលិតំ អយសូលំ ឧដ្ឋហតិ។ សោ សូលគ្គមត្ថកេយេវ អាសាទេត្វា សូលាវុតោ តិដ្ឋតិ។ តស្មិំ ខណេ បថវី ជលតិ, សូលំ ជលតិ, តស្ស សរីរំ ជលតិ។ សោ តត្ថ មហារវំ រវន្តោ បច្ចតិ។ មហាសត្តោ បថវីំ ទ្វិធា កត្វា តំ និរយំ ទស្សេត្វា មហាជនស្ស ភីតភាវំ ញត្វា អន្តរធាបេសិ។

ខណ្ឌសោតិ ចត្តារោ ហត្ថបាទេ កណ្ណនាសញ្ច ខណ្ឌាខណ្ឌំ កត្វា។ **អទូសក**ន្តិ និរបរាធំ។ តថា ឆេទាបេត្វា ទ្វីហិ កសាហិ បហារសហស្សេហិ តាឡាបេត្វា ជដាសុ គហេត្វា អាកឌ្ឍាបេត្វា បដិកុជ្ជំ និបជ្ជាបេត្វា បិដ្ឋិយំ បណ្ហិយា បហរិត្វា មហាទុក្ខសមប្បិតំ អកាសិ។ **កលាពុវីចិ**ន្តិ កលាពុ អវីចិំ។ **កដុក**ន្តិ តិខិណវេទនំ, ឯវរូបំ និរយំ ឧបបជ្ជិត្វា ឆន្នំ ជាលានំ អន្តរេ បច្ចតិ។ វិត្ថារតោ បន កលាពុរញ្ញោ វត្ថុ **ខន្តិវាទិជាតកេ** (ជា. ១.៤.៤៩-៥២) កថិតមេវ។ **អញ្ញានិ បាបិដ្ឋតរានិ ចេត្វា**តិ ឯតេហិ និរយេហិ បាបិដ្ឋតរានិ ច អញ្ញានិ និរយានិ សុត្វា។ **ធម្មំ ចរេ**តិ, សក្ក ទេវរាជ, បណ្ឌិតោ កុលបុត្តោ ន កេវលំ ឯតេយេវ ចត្តារោ និរយា, ឯតេយេវ ច រាជានោ នេរយិកា, អថ ខោ អញ្ញេបិ និរយា, អញ្ញេបិ ច រាជានោ និរយេសុ ឧប្បន្នាតិ វិទិត្វា ចតុបច្ចយទានធម្មិការក្ខាវរណសំវិធានសង្ខាតំ សមណព្រាហ្មណេសុ ធម្មំ ចរេយ្យាតិ។

ឯវំ មហាសត្តេន ចតុន្នំ រាជូនំ និព្ពត្តដ្ឋានេ ទស្សិតេ តយោ រាជានោ និក្កង្ខា អហេសុំ។ តតោ សក្កោ អវសេសេ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

៧៥. “សុភាសិតំ តេ អនុមោទិយាន, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាមិ តទិង្ឃ ព្រូហិ;
កថំវិធំ សីលវន្តំ វទន្តិ, កថំវិធំ បញ្ញវន្តំ វទន្តិ;
កថំវិធំ សប្បុរិសំ វទន្តិ, កថំវិធំ នោ សិរិ នោ ជហាតី”តិ។

តត្ថ **កថំវិធំ នោ សិរិ នោ ជហាតី**តិ កថំវិធំ នុ បុរិសំ បដិលទ្ធសិរី ន ជហាតីតិ។

អថស្ស វិស្សជ្ជេន្តោ មហាសត្តោ ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

៧៦. “កាយេន វាចាយ ច យោធ សញ្ញតោ, មនសា ច កិញ្ចិ ន ករោតិ បាបំ;
ន អត្តហេតូ អលិកំ ភណេតិ, តថាវិធំ សីលវន្តំ វទន្តិ។

៧៧. “គម្ភីរបញ្ហំ មនសាភិចិន្តយំ, នាច្ចាហិតំ កម្ម ករោតិ លុទ្ទំ;
កាលាគតំ អត្ថបទំ ន រិញ្ចតិ, តថាវិធំ បញ្ញវន្តំ វទន្តិ។

៧៨. “យោ វេ កតញ្ញូ កតវេទិ ធីរោ, កល្យាណមិត្តោ ទឡ្ហភត្តិ ច ហោតិ;
ទុខិតស្ស សក្កច្ច ករោតិ កិច្ចំ, តថាវិធំ សប្បុរិសំ វទន្តិ។

៧៩. “ឯតេហិ សព្ពេហិ គុណេហុបេតោ, សទ្ធោ មុទូ សំវិភាគី វទញ្ញូ;
សង្គាហកំ សខិលំ សណ្ហវាចំ, តថាវិធំ នោ សិរិ នោ ជហាតី”តិ។

តត្ថ “**កាយេនា**”តិអាទីនិ បទានិ តិវិធសុចរិតទ្វារវសេន វុត្តានិ។ **ន អត្តហេតូ**តិ ទេសនាសីសមេវេតំ, អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា យសហេតុ វា ធនហេតុ វា លាភហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា អលិកំ ន កថេតីតិ អត្ថោ។ កាមញ្ចេស អត្ថោ “វាចាយ សញ្ញតោ”តិ ឥមិនាវ សិទ្ធោ, មុសាវាទិនោ បន អកត្តព្ពំ បាបំ នាម នត្ថីតិ គរុភាវទីបនត្ថំ បុន ឯវមាហាតិ វេទិតព្ពោ។ តំ បុគ្គលំ សីលវន្តំ វទន្តិ។

គម្ភីរបញ្ហន្តិ អត្ថតោ ច បាឡិតោ ច គម្ភីរំ គុឡ្ហំ បដិច្ឆន្នំ **សត្តុភស្តជាតក-** (ជា. ១.៧.៤៦ អាទយោ) **សម្ភវជាតក-** (ជា. ១.១៦.១៣៨ អាទយោ) **មហាឧមង្គជាតកេសុ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាគតសទិសំ បញ្ហំ។

មនសាភិចិន្តយន្តិ មនសា អភិចិន្តេន្តោ អត្ថំ បដិវិជ្ឈិត្វា ចន្ទសហស្សំ សូរិយសហស្សំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ បាកដំ កត្វា យោ កថេតុំ សក្កោតីតិ អត្ថោ។ **នាច្ចាហិត**ន្តិ ន អតិអហិតំ, ហិតាតិក្កន្តំ លុទ្ទំ ផរុសំ សាហសិកកម្មញ្ច យោ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ ឥមស្ស បនត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ –

> “ន បណ្ឌិតា អត្តសុខស្ស ហេតុ, បាបានិ កម្មានិ សមាចរន្តិ;
> ទុក្ខេន ផុដ្ឋា បិឡិតាបិ សន្តា, ឆន្ទា ទោសា ច ន ជហន្តិ ធម្ម”ន្តិ។ –

ភូរិបញ្ហោ កថេតព្ពោ។

កាលាគតន្តិ ឯត្ថ ទានំ ទាតព្ពកាលេ, សីលំ រក្ខណកាលេ, ឧបោសថំ ឧបវាសកាលេ, សរណេសុ បតិដ្ឋានកាលេ, បព្ពជិតកាលេ, សមណធម្មករណកាលេ, វិបស្សនាចារស្មិំ យុញ្ជនកាលេ ចាតិ ឥមានិ ទានាទីនិ សម្បាទេន្តោ កាលាគតំ អត្ថបទំ ន រិញ្ចតិ ន ហាបេតិ ន គឡាបេតិ នាម។ **តថាវិធ**ន្តិ សក្ក សព្ពញ្ញុពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច ពោធិសត្តា ច បញ្ញវន្តំ កថេន្តា ឯវរូបំ បុគ្គលំ កថេន្តិ។

“**យោ វេ**”តិ គាថាយ បរេន អត្តនោ កតគុណំ ជានាតីតិ **កតញ្ញូ**។ ឯវំ ញត្វា បន យេនស្ស គុណោ កតោ, តស្ស គុណំ បដិករោន្តោ **កតវេទី** នាម។ **ទុខិតស្ស**ាតិ អត្តនោ សហាយស្ស ទុក្ខប្បត្តស្ស ទុក្ខំ អត្តនិ អារោបេត្វា យោ តស្ស ឧប្បន្នកិច្ចំ សហត្ថេន សក្កច្ចំ ករោតិ, ពុទ្ធាទយោ ឯវរូបំ សប្បុរិសំ នាម កថេន្តិ។ អបិច សប្បុរិសា នាម កតញ្ញូ កតវេទិនោ ហោន្តីតិ **សតបត្តជាតក-** (ជា. ១.៣.៨៥-៨៧) **ចូឡហំសជាតក-** (ជា. ១.១៥.១៣៣ អាទយោ) **មហាហំសជាតកាទីនិ** (ជា. ២.២១.៨៩ អាទយោ) កថេតព្ពានិ។ **ឯតេហិ សព្ពេហី**តិ សក្ក យោ ឯតេហិ ហេដ្ឋា វុត្តេហិ សីលាទីហិ សព្ពេហិបិ គុណេហិ ឧបេតោ។ **សទ្ធោ**តិ ឱកប្បនសទ្ធាយ សមន្នាគតោ។ **មុទូ**តិ បិយភាណី។ **សំវិភាគី**តិ សីលសំវិភាគទានសំវិភាគាភិរតត្តា សំវិភាគី។ យាចកានំ វចនំ ញត្វា ទានវសេន **វទញ្ញូ**។ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ តេសំ តេសំ សង្គណ្ហនតោ **សង្គាហកំ,** មធុរវចនតាយ **សខិលំ,** មដ្ឋវចនតាយ **សណ្ហវាចំ** តថាវិធំ នុ បុគ្គលំ អធិគតយសសោភគ្គសង្ខាតា សិរី នោ ជហាតិ, នាស្ស សិរី វិនស្សតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ គគនតលេ បុណ្ណចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ ចត្តារោ បញ្ហេ វិស្សជ្ជេសិ។ តតោ បរំ សេសបញ្ហានំ បុច្ឆា ច វិស្សជ្ជនញ្ច ហោតិ –

៨០. “សុភាសិតំ តេ អនុមោទិយាន, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាមិ តទិង្ឃ ព្រូហិ;
សីលំ សិរិញ្ចាបិ សតញ្ច ធម្មំ, បញ្ញញ្ច កំ សេដ្ឋតរំ វទន្តិ។

៨១. “បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា កុសលា វទន្តិ, នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ;
សីលំ សិរី ចាបិ សតញ្ច ធម្មោ, អន្វាយិកា បញ្ញវតោ ភវន្តិ។

៨២. “សុភាសិតំ តេ អនុមោទិយាន, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាមិ តទិង្ឃ ព្រូហិ;
កថំករោ កិន្តិករោ កិមាចរំ, កឹ សេវមានោ លភតីធ បញ្ញំ;
បញ្ញាយ ទានិប្បដិបទំ វទេហិ, កថំករោ បញ្ញវា ហោតិ មច្ចោ។

៨៣. “សេវេថ វុទ្ធេ និបុណេ ពហុស្សុតេ, ឧគ្គាហកោ ច បរិបុច្ឆកោ សិយា;
សុណេយ្យ សក្កច្ច សុភាសិតានិ, ឯវំករោ បញ្ញវា ហោតិ មច្ចោ។

៨៤. “ស បញ្ញវា កាមគុណេ អវេក្ខតិ, អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ ច;
ឯវំ វិបស្សី បជហាតិ ឆន្ទំ, ទុក្ខេសុ កាមេសុ មហព្ភយេសុ។

៨៥. “ស វីតរាគោ បវិនេយ្យ ទោសំ, មេត្តំ ចិត្តំ ភាវយេ អប្បមាណំ;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អនិន្ទិតោ ព្រហ្មមុបេតិ ឋាន”ន្តិ។

តត្ថ **សីល**ន្តិ អាចារសីលំ។ **សិរិ**ន្តិ ឥស្សរិយសិរិំ។ **សតញ្ច ធម្ម**ន្តិ សប្បុរិសធម្មំ។ **បញ្ញ**ន្តិ សុបញ្ញំ។ ឯវំ ឥមេសំ ចតុន្នំ ធម្មានំ កតរំ ធម្មំ សេដ្ឋតរំ វទន្តីតិ បុច្ឆតិ។ **បញ្ញា ហី**តិ, សក្ក, ឯតេសុ ចតូសុ ធម្មេសុ យា ឯសា បញ្ញា នាម, សាវ សេដ្ឋា, ឥតិ ពុទ្ធាទយោ កុសលា វទន្តិ។ យថា ហិ តារកគណា ចន្ទំ បរិវារេន្តិ, ចន្ទោវ តេសំ ឧត្តមោ។ ឯវំ សីលញ្ច សិរី ចាបិ សតញ្ច ធម្មោតិ ឯតេ តយោបិ អន្វាយិកា **បញ្ញវតោ ភវន្តិ** បញ្ញវន្តមេវ អនុគច្ឆន្តិ, បញ្ញាយ ឯវ បរិវារា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

“កថំករោ”តិអាទីនិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានេវ។ **កថំករោ**តិ កឹ នាម កម្មំ ករោន្តោ កឹ អាចរន្តោ កឹ សេវមានោ ភជមានោ បយិរុបាសមានោ ឥធលោកេ បញ្ញំ លភតិ, បញ្ញាយមេវ បដិបទំ វទេហិ, ជានិតុកាមោម្ហិ, កថំករោ មច្ចោ បញ្ញវា នាម ហោតីតិ បុច្ឆតិ។ **វុទ្ធេ**តិ បញ្ញាវុទ្ធិប្បត្តេ បណ្ឌិតេ។ **និបុណេ**តិ សុខុមការណជាននសមត្ថេ។ **ឯវំករោ**តិ យោ បុគ្គលោ ឯវំ វុត្តប្បការេ បុគ្គលេ សេវតិ ភជតិ បយិរុបាសតិ, បាឡី ឧគ្គណ្ហាតិ, បុនប្បុនំ អត្ថំ បុច្ឆតិ, បាសាណេ លេខំ ខណន្តោ វិយ កញ្ចននាឡិយា សីហវសំ សម្បដិច្ឆន្តោ វិយ ឱហិតសោតោ សក្កច្ចំ សុភាសិតានិ សុណាតិ, អយំ ឯវំករោ មច្ចោ បញ្ញវា ហោតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ បាចីនលោកធាតុតោ សូរិយំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ បញ្ញាយ បដិបទំ កថេត្វា ឥទានិ តស្សា បញ្ញាយ គុណំ កថេន្តោ **“ស បញ្ញវា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កាមគុណេ**តិ កាមកោដ្ឋាសេ ហុត្វា អភាវដ្ឋេន **អនិច្ចតោ**, ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកានំ ទុក្ខានំ វត្ថុភាវេន **ទុក្ខតោ**, អដ្ឋនវុតិយា រោគមុខានំ កាមេ និស្សាយ ឧប្បត្តិសម្ភវេន **រោគតោ ច អវេក្ខតិ** ឱលោកេតិ, សោ **ឯវំ វិបស្សី** ឯតេហិ ការណេហិ កាមានំ អនិច្ចាទិតំ បស្សន្តោ “កាមេ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនកទុក្ខានំ អន្តោ នត្ថិ, កាមានំ បហានមេវ សុខ”ន្តិ វិទិត្វា ទុក្ខេសុ កាមេសុ មហព្ភយេសុ ឆន្ទំ បជហាតិ។ **ស វីតរាគោ**តិ, “សក្ក, សោ បុគ្គលោ ឯវំ វីតរាគោ នវាឃាតវត្ថុវសេន ឧប្បជ្ជនកសភាវទោសំ វិនេត្វា មេត្តចិត្តំ ភាវេយ្យ, អប្បមាណសត្តារម្មណត្តា អប្បមាណំ តំ ភាវេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ អគរហិតោ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជតី”តិ។

ឯវំ មហាសត្តេ កាមានំ ទោសំ កថេន្តេយេវ តេសំ តិណ្ណម្បិ រាជូនំ សពលកាយានំ តទង្គប្បហានេន បញ្ចកាមគុណរាគោ បហីនោ។ តំ ញត្វា មហាសត្តោ តេសំ បហំសនវសេន គាថមាហ –

៨៦. “មហត្ថិយំ អាគមនំ អហោសិ, តវមដ្ឋកា ភីមរថស្ស ចាបិ;
កាលិង្គរាជស្ស ច ឧគ្គតស្ស, សព្ពេស វោ កាមរាគោ បហីនោ”តិ។

តត្ថ **មហត្ថិយ**ន្តិ មហត្ថំ មហាវិប្ផារំ មហាជុតិកំ។ **តវមដ្ឋកា**តិ តវ អដ្ឋកា។ **បហីនោ**តិ តទង្គប្បហានេន បហីនោ។

តំ សុត្វា រាជានោ មហាសត្តស្ស ថុតិំ ករោន្តា គាថមាហំសុ –

៨៧. “ឯវមេតំ បរចិត្តវេទិ, សព្ពេស នោ កាមរាគោ បហីនោ;
ករោហិ ឱកាសមនុគ្គហាយ, យថា គតិំ តេ អភិសម្ភវេមា”តិ។

តត្ថ **អនុគ្គហាយា**តិ បព្ពជ្ជត្ថាយ ឱកាសំ នោ ករោហិ។ យថា មយំ បព្ពជិត្វា តវ គតិំ និប្ផត្តិំ អភិសម្ភវេម បាបុណេយ្យាម, តយា បដិវិទ្ធគុណំ បដិវិជ្ឈេយ្យាមាតិ វទឹសុ។

អថ នេសំ ឱកាសំ ករោន្តោ មហាសត្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

៨៨. “ករោមិ ឱកាសមនុគ្គហាយ, តថា ហិ វោ កាមរាគោ បហីនោ;
ផរាថ កាយំ វិបុលាយ បីតិយា, យថា គតិំ មេ អភិសម្ភវេថា”តិ។

តត្ថ **ផរាថ កាយ**ន្តិ ឈានបីតិយា វិបុលាយ កាយំ ផរថាតិ។

តំ សុត្វា តេ សម្បដិច្ឆន្តា គាថមាហំសុ –

៨៩. “សព្ពំ ករិស្សាម តវានុសាសនឹ, យំ យំ តុវំ វក្ខសិ ភូរិបញ្ញ;
ផរាម កាយំ វិបុលាយ បីតិយា, យថា គតិំ តេ អភិសម្ភវេមា”តិ។

អថ នេសំ សពលកាយានំ មហាសត្តោ បព្ពជ្ជំ ទាបេត្វា ឥសិគណំ ឧយ្យោជេន្តោ គាថមាហ –

៩០. “កតាយ វច្ឆស្ស កិសស្ស បូជា, គច្ឆន្តុ ភោន្តោ ឥសយោ សាធុរូបា;
ឈានេ រតា ហោថ សទា សមាហិតា, ឯសា រតី បព្ពជិតស្ស សេដ្ឋា”តិ។

តត្ថ **គច្ឆន្តុ**តិ អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានានិ គច្ឆន្តុ។

ឥសយោ តស្ស សរភង្គសត្ថុនោ វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា វន្ទិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា សកានិ វសនដ្ឋានានិ គមឹសុ។ សក្កោបិ ឧដ្ឋាយាសនា មហាសត្តស្ស ថុតឹ កត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សូរិយំ នមស្សន្តោ វិយ មហាសត្តំ នមស្សមានោ សបរិសោ បក្កាមិ។ ឯតមត្ថំ វិទិត្វា សត្ថា ឥមា គាថាយោ អភាសិ –

៨១. "សុត្វាន គាថា បរមត្ថសំហិតា, សុភាសិតា ឥសិនា បណ្ឌិតេន;
តេ វេទជាតា អនុមោទមានា, បក្កាមុ ទេវា ទេវបុរំ យសស្សិនោ។

៨២. "គាថា ឥមា អត្ថវតី សុព្យញ្ជនា, សុភាសិតា ឥសិនា បណ្ឌិតេន;
យោ កោចិមា អដ្ឋិកត្វា សុណេយ្យ, លភេថ បុព្ពាបរិយំ វិសេសំ;
លទ្ធាន បុព្ពាបរិយំ វិសេសំ, អទស្សនំ មច្ចុរាជស្ស គច្ឆេ"តិ។

តត្ថ **បរមត្ថសំហិតា**តិ អនិច្ចាទិទីបនេន និព្ពាននិស្សិតា។ **គាថា ឥមា**តិ ឥទំ សត្ថា សរភង្គសត្ថុនោ និព្ពានទាយកំ សុភាសិតំ វណ្ណេន្តោ អាហ។ តត្ថ **អត្ថវតី**តិ និព្ពានទាយកដ្ឋេន បរមត្ថនិស្សិតា។ **សុព្យញ្ជនា**តិ បរិសុទ្ធព្យញ្ជនា។ **សុភាសិតា**តិ សុកថិតា។ **អដ្ឋិកត្វា**តិ អត្ថនោ អត្ថិកភាវំ កត្វា អត្ថិកោ ហុត្វា សក្កច្ចំ សុណេយ្យ។ **បុព្ពាបរិយ**ន្តិ បឋមជ្ឈានំ បុព្ពវិសេសោ, ទុតិយជ្ឈានំ អបរវិសេសោ។ ទុតិយជ្ឈានំ បុព្ពវិសេសោ, តតិយជ្ឈានំ អបរវិសេសោតិ ឯវំ អដ្ឋសមាបត្តិចតុមគ្គវសេន បុព្ពាបរភាវេន ឋិតំ វិសេសំ។ **អទស្សន**ន្តិ បរិយោសានេ អបរវិសេសំ អរហត្តំ លភិត្វា និព្ពានំ បាបុណេយ្យ។ និព្ពានប្បត្តោ ហិ បុគ្គលោ មច្ចុរាជស្ស អទស្សនំ គតោ នាម ហោតីតិ។

ឯវំ សត្ថា អរហត្តេន ទេសនាយ កូដំ គណ្ហិត្វា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មោគ្គល្លានស្ស អាឡាហនេ បុប្ផវស្សំ វស្សី"តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ អាហ –

៨៣. "សាលិស្សរោ សារិបុត្តោ, មេណ្ឌិស្សរោ ច កស្សបោ;
បព្ពតោ អនុរុទ្ធោ ច, កច្ចាយនោ ច ទេវលោ;

៨៤. "អនុសិស្សោ ច អានន្ទោ, កិសវច្ឆោ ច កោលិតោ;
នារទោ ឧទាយិត្ថេរោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា;
សរភង្គោ លោកនាថោ, ឯវំ ធារេថ ជាតក"ន្តិ។

សរភង្គជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៥២៣] ៣. អលម្ពុសាជាតកវណ្ណនា

អថព្រវីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **ឥន្ទ្រិយជាតកេ** (ជា. ១.៨.៦០ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។ សត្ថា បន តំ ភិក្ខុំ "សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឧក្កណ្ឋិតោសី"តិ បុច្ឆិត្វា "សច្ចំ, ភន្តេ"តិ វុត្តេ "កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោសី"តិ វត្វា "បុរាណទុតិយិកាយា"តិ វុត្តេ "ភិក្ខុ ឯសា ឥត្ថី តុយ្ហំ អនត្ថការិកា, ត្វំ ឯតំ និស្សាយ ឈានំ នាសេត្វា តីណិ សំវច្ឆរានិ មូឡ្ហោ វិសញ្ញី និបជ្ជិត្វា ឧប្បន្នាយ សញ្ញាយ មហាបរិទេវំ បរិទេវី"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិរដ្ឋេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អរញ្ញាយតនេ វនមូលផលាហារោ យាបេសិ។ អថេកា មិគី តស្ស បស្សាវដ្ឋានេ សម្ភវមិស្សកំ តិណំ ខាទិត្វា ឧទកំ បិវិ។ ឯត្តកេនេវ ច តស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា គព្ភំ បដិលភិត្វា តតោ បដ្ឋាយ កត្ថចិ អគន្ត្វា តត្ថេវ តិណំ ខាទិត្វា អស្សមស្ស សាមន្តេយេវ វិចរតិ ។ មហាសត្តោ បរិគ្គណ្ហន្តោ តំ ការណំ អញ្ញាសិ។ សា អបរភាគេ មនុស្សទារកំ វិជាយិ។ មហាសត្តោ តំ បុត្តសិនេហេន បដិជគ្គិ, "ឥសិសិង្គោ"តិស្ស នាមំ អកាសិ។ អថ នំ មហាសត្តោ វិញ្ញុតប្បត្តំ បព្ពាជេត្វា អត្តនោ មហល្លកកាលេ តំ អាទាយ នារិវនំ នាម គន្ត្វា, "តាត, ឥមស្មឹ ហិមវន្តេ ឥមេហិ បុប្ផេហិ សទិសា ឥត្ថិយោ នាម ហោន្តិ, តា អត្តនោ វសំ គតេ មហាវិនាសំ បាបេន្តិ, ន តាសំ វសំ នាម គន្តុំ វដ្ដតី"តិ ឱវទិត្វា អបរភាគេ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

ឥសិសិង្គោបិ ឈានកីឡំ កីឡន្តោ ហិមវន្តប្បទេសេ វាសំ កប្បេសិ។ ឃោរតបោ បរមធិតិន្ទ្រិយោ អហោសិ។ អថស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ, សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា "អយំ មំ សក្កត្តា ចាវេយ្យ, ឯកំ អច្ឆរំ បេសេត្វា សីលមស្ស ភិន្ទាបេស្សាមី"តិ សកលទេវលោកំ ឧបបរិក្ខន្តោ អត្តនោ អឌ្ឍតេយ្យកោដិសង្ខានំ

បរិចារិកានំ មជ្ឈេ ឯកំ អលម្ពុសំ នាម អច្ឆរំ បហេត្វា អញ្ញំ តស្ស សីលំ ភិន្ទិតុំ សមត្ថំ អទិស្វា តំ បក្កោសាបេត្វា តស្ស សីលភេទំ កាតុំ អាណាបេសិ។ តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា បឋមំ គាថមាហ –

៩៥. “អថព្រវិ ព្រហា ឥន្ទោ, វត្រភូ ជយតំ បិតា;
ទេវកញ្ញំ បរាភេត្វា, សុធម្មាយំ អលម្ពុស”ន្តិ។

តត្ថ **ព្រហា**តិ មហា។ **វត្រភូ**តិ វត្រស្ស នាម អសុរស្ស អភិភវិតា។ **ជយតំ បិតា**តិ ជយន្តានំ ជយប្បត្តានំ សេសានំ តេត្តឹសាយ ទេវបុត្តានំ បិតុកិច្ចសាធនេន បិតា។ **បរាភេត្វា**តិ ហទយំ ភិន្ទិត្វា ឱលោកេន្តោ វិយ តំ “បដិពលា អយ”ន្តិ ញត្វាតិ អត្ថោ។ **សុធម្មាយ**ន្តិ សុធម្មាយំ ទេវសភាយំ។

បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនេ និសិន្នោ តំ អលម្ពុសំ បក្កោសាបេត្វា ឥទមាហ –

៩៦. “មិស្សេ ទេវា តំ យាចន្តិ, តាវតឹសា សឥន្ទកា;
ឥសិប្បលោភនេ គច្ឆ, ឥសិសិង្គំ អលម្ពុសេ”តិ។

តត្ថ **មិស្សេ**តិ តំ អាលបតិ, ឥទញ្ច តស្សា នាមំ, សព្ពា បនិត្ថិយោ បុរិសេ កិលេសមិស្សនេន មិស្សនតោ “មិស្សា”តិ វុច្ចន្តិ, តេន សាធារណេន គុណនាមេនាលបន្តោ ឯវមាហ។ **ឥសិប្បលោភនេ**តិ ឥសីនំ បលោភន សមត្ថេ។ **ឥសិសិង្គ**ន្តិ តស្ស កិរ មត្ថកេ មិគសិង្គាការេន ទ្វេ ចូឡា ឧដ្ឋហឹសុ, តស្មា ឯវំ វុច្ចតិ។

ឥតិ សក្កោ “គច្ឆ ឥសិសិង្គំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ វសំ អានេត្វា សីលមស្ស ភិន្ទា”តិ អលម្ពុសំ អាណាបេសិ។

៩៧. “បុរាយំ អម្ហេ អច្ចេតិ, វត្តវា ព្រហ្មចរិយវា;
និព្ពានាភិរតោ វុទ្ធោ, តស្ស មគ្គានិ អាវរា”តិ។ – វចនំ អាហ;

តត្ថ **បុរាយ**ន្តិ អយំ តាបសោ វត្តសម្បន្នោ ច ព្រហ្មចរិយវា ច, សោ បនេស ទីឃាយុកតាយ និព្ពានសង្ខាតេ មគ្គេ អភិរតោ គុណវុទ្ធិយា ច វុទ្ធោ។ តស្មា យាវ ឯស អម្ហេ នាតិក្កមតិ, ន អភិភវិត្វា ឥមម្ហា ឋានា ចាវេតិ, តាវទេវ ត្វំ គន្ត្វា តស្ស ទេវលោកគមនានិ មគ្គានិ អាវរ, យថា ឥធ នាគច្ឆតិ, ឯវំ ករោហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា អលម្ពុសា គាថាទ្វយមាហ –

៩៨. “ទេវរាជ កិមេវ ត្វំ, មមេវ តុវំ សិក្ខសិ;
ឥសិប្បលោភនេ គច្ឆ, សន្តិ អញ្ញាបិ អច្ឆរា។

៩៩. “មាទិសិយោ បវរា ចេវ, អសោកេ នន្ទនេ វនេ;
តាសម្បិ ហោតុ បរិយាយោ, តាបិ យន្តុ បលោភនា”តិ។

តត្ថ **កិមេវ ត្វ**ន្តិ កឹ នាមេតំ ត្វំ ករោសីតិ ទីបេតិ។ **មមេវ តុវំ សិក្ខសី**តិ ឥមស្មឹ សកលទេវលោកេ មមេវ តុវំ ឥក្ខសិ, អញ្ញំ ន បស្សសីតិ អធិប្បាយេន វទតិ។ **ស**-ការោ បនេត្ថ ព្យញ្ជនសន្ធិករោ។ **ឥសិប្បលោភនេ គច្ឆា**តិ កឹការណា មញ្ញេវ ឯវំ វទេសីតិ អធិប្បាយោ ។ **បវរា ចេវា**តិ មយា ឧត្តរិតរា ចេវ។ **អសោកេ**តិ សោករហិតេ។ **នន្ទនេ**តិ នន្ទិជនកេ។ **បរិយាយោ**តិ គមនវារោ។

តតោ សក្កោ តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

១០០. “អទ្ធា ហិ សច្ចំ ភណសិ, សន្តិ អញ្ញាបិ អច្ឆរា;
តាទិសិយោ បវរា ចេវ, អសោកេ នន្ទនេ វនេ។

១០១. “ន តា ឯវំ បជានន្តិ, បារិចរិយំ បុមំ គតា;
យាទិសំ ត្វំ បជានាសិ, នារិ សព្ពង្គសោភនេ។

១០២. “ត្វមេវ គច្ឆ កល្យាណិ, ឥត្ថីនំ បវរា ចសិ;
តវេវ វណ្ណរូបេន, សវសមានយិស្សសី”តិ។

តត្ថ **បុមំ គតា**តិ បុរិសំ ឧបសង្កមន្តា សមានា បុរិសបលោភិនិបាវិចរិយំ ន ជានន្តិ។ **វណ្ណរូបេនា**តិ សរីរវណ្ណេន ចេវ រូបសម្បត្តិយា ច។ **សវសមានយិស្សសី**តិ តំ តាបសំ អត្តនោ វសំ អានេស្សសីតិ។

តំ សុត្វា អលម្ពុសា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១០៣. “ន វាហំ ន គមិស្សាមិ, ទេវរាជេន បេសិតា;
វិភេមិ ចេតំ អាសាទុំ, ឧគ្គតេជោ ហិ ព្រាហ្មណោ។

១០៤. “អនេកេ និរយំ បត្តា, ឥសិមាសាទិយា ជនា;
អាបន្នា មោហសំសារំ, តស្មា លោមានិ ហំសយេ”តិ។

តត្ថ **ន វាហ**ន្តិ ន វេ អហំ។ **វិភេមី**តិ ភាយាមិ។ **អាសាទុ**ន្តិ អាសាទិតុំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នាហំ, ទេវ, តយា បេសិតា ន គមិស្សាមិ, អបិចាហំ តំ ឥសឹ សីលភេទនត្ថាយ អល្លីយិតុំ ភាយាមិ, ឧគ្គតេជោ ហិ សោតិ។ **អាសាទិយា**តិ អាសាទេត្វា។ **មោហសំសារ**ន្តិ មោហេន សំសារំ, មោហេន ឥសឹ បលោភេត្វា សំសារំ អាបន្នា វដ្ដទុក្ខេ បតិដ្ឋិតា សត្តា គណនបថំ អតិក្កន្តា ។ **តស្មា**តិ តេន ការណេន។ **លោមានិ ហំសយេ**តិ អហំ លោមានិ ឧដ្ឋបេមិ, “តស្ស កិរាហំ សីលំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ ចិន្តយមានាយ មេ លោមានិ បហំសន្តីតិ វទតិ។

១០៥. “ឥទំ វត្វាន បក្កាមិ, អច្ឆរា កាមវណ្ណិនី;
មិស្សា មិស្សិតុមិច្ឆន្តី, ឥសិសិង្គំ អលម្ពុសា។

១០៦. “សា ច តំ វនមោគយ្ហ, ឥសិសិង្គេន រក្ខិតំ;
ពិម្ពិជាលកសញ្ឆន្នំ, សមន្តា អឌ្ឍយោជនំ។

១០៧. “បាតោវ បាតរាសម្ហិ, ឧទណ្ហសមយំ បតិ;
អគ្គិដ្ឋំ បរិមជ្ជន្តំ, ឥសិសិង្គំ ឧបាគមី”តិ។ – ឥមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា;

តត្ថ **បក្កាមី**តិ តេន ហិ, ទេវរាជ, អាវជ្ជេយ្យាសិ មន្តិ អត្តនោ សយនគព្ភំ បវិសិត្វា អលង្ករិត្វា ឥសិសិង្គំ កិលេសេន មិស្សិតុំ ឥច្ឆន្តី បក្កាមិ, ភិក្ខវេ, សា អច្ឆរា តស្ស អស្សមំ គតាតិ។ **ពិម្ពិជាលកសញ្ឆន្ន**ន្តិ រត្តង្កុរវនេន សញ្ឆន្នំ។ **បាតោវ បាតរាសម្ហី**តិ, ភិក្ខវេ, បាតរាសវេលាយ បាតោវ បគេយេវ អតិបគេវ។ **ឧទណ្ហសមយំ បតី**តិ សូរិយុគ្គមនវេលាយមេវ។ **អគ្គិដ្ឋ**ន្តិ អគ្គិសាលំ។ រត្តិំ បធានមនុយុញ្ជិត្វា បាតោវ ន្ហត្វា ឧទកកិច្ចំ កត្វា បណ្ណសាលាយំ ថោកំ ឈានសុខេន វីតិនាមេត្វា និក្ខមិត្វា អគ្គិសាលំ សម្មជ្ជន្តំ តំ ឥសិសិង្គំ សា ឧបាគមិ, ឥត្ថិវិលាសំ ទស្សេន្តី តស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។

អថ នំ តាបសោ បុច្ឆន្តោ អាហ –

១០៨. “កា នុ វិជ្ជុរិវាភាសិ, ឱសធី វិយ តារកា;
វិចិត្តហត្ថាភរណា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា។

១០៩. “អាទិច្ចវណ្ណសង្កាសា, ហេមចន្ទនគន្ធិនី;
សញ្ញតូរូ មហាមាយា, កុមារី ចារុទស្សនា។

១១០. “វិលគ្គា មុទុកា សុទ្ធា, បាទា តេ សុប្បតិដ្ឋិតា;
គមនា កាមនីយា តេ, ហរន្តិយេវ មេ មនោ។

១១១. “អនុបុព្ពា ច តេ ឩរូ, នាគនាសសមូបមា;
វិមដ្ឋា តុយ្ហំ សុស្សោណី, អក្ខស្ស ផលកំ យថា។

១១២. “ឧប្បលស្សេវ កិញ្ជក្ខា, នាភិ តេ សាធុសណ្ឋិតា;
បុរា កណ្ហញ្ជនស្សេវ, ទូរតោ បតិទិស្សតិ។

១១៣. “ទុវិធា ជាតា ឧរជា, អវណ្ដា សាធុបច្ចុទា;
បយោធរា អបតិតា, អឌ្ឍលាពុសមា ថនា។

១១៤. “ទីឃា កម្ពុតលាភាសា, គីវា ឯណេយ្យកា យថា;
បណ្ឌរាវរណា វគ្គុ, ចតុត្ថមនសន្និភា។

១១៥.“ឧទ្ធគ្គា ច អធគ្គា ច, ទុមគ្គបរិមជ្ជិតា;
ទុវិជា នេលសម្ភូតា, ទន្តា តវ សុទស្សនា។

១១៦.“អបណ្ឌរា លោហិតន្តា, ជិញ្ជូកផលសន្និភា;
អាយតា ច វិសាលា ច, នេត្តា តវ សុទស្សនា។

១១៧.“នាតិទីឃា សុសម្មដ្ឋា, កនកព្យាសមោចិតា;
ឧត្តមង្គរុហា តុយ្ហំ, កេសា ចន្ទនគន្ធិកា។

១១៨.“យាវតា កសិគោរក្ខា, វាណិជានញ្ច យា គតិ;
ឥសីនញ្ច បរក្កន្តំ, សញ្ញតានំ តបស្សិនំ។

១១៩.“ន តេ សមសមំ បស្សេ, អស្មិំ បថវិមណ្ឌលេ;
កោ វា ត្វំ កស្ស វា បុត្តោ, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **វិចិត្តហត្ថាភរណា**តិ វិចិត្តេហិ ហត្ថាភរណេហិ សមន្នាគតា។ **ហេមចន្ទនគន្ធិនី**តិ សុវណ្ណវណ្ណចន្ទនគន្ធវិលេបនា។ **សញ្ញតូរូ**តិ សុវដ្ដិតយនឩរុ សម្បន្នឩរុលក្ខណា។ **វិលគ្គា**តិ សំខិត្តមជ្ឈា។ **មុទុកា**តិ មុទុ សុខុមាលា។ **សុទ្ធា**តិ និម្មលា។ **សុប្បតិដ្ឋិតា**តិ សមំ បថវិំ ផុសន្តា សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតា។ **គមនា**តិ គច្ឆមានា។ **កាមនីយា**តិ កន្តា កាមិតព្ពយុត្តកា។ **ហរន្តិយេវ មេ មនោ**តិ ឯតេ ឯវរូបេន បរមេន ឥត្ថិវិលាសេន ចង្កមន្តិយា តវ បាទា មម ចិត្តំ ហរន្តិយេវ។ **វិមដ្ឋា**តិ វិសាលា។ **សុស្សោណី**តិ សុន្ទរសោណី។ **អក្ខស្សា**តិ សុន្ទរវណ្ណស្ស អក្ខស្ស សុវណ្ណផលកំ វិយ វិសាលា តេ សោណីតិ វទតិ។ **ឧប្បលស្សេវ កិញ្ជក្ខា**តិ នីលុប្បលកណ្ណិកា វិយ។ **កណ្ហញ្ជនស្សេវា**តិ សុខុមកណ្ហលោមចិត្តត្តា ឯវមាហ។

“ទុវិធា”តិគាថំ ថនេ វណ្ណយន្តោ អាហ។ តេ ហិ ទ្វេ ហុត្វា ឧរេ ជាតា វណ្ណស្ស អភាវា **អវណ្ណា,** ឧរេ លគ្គា ឯវ ហុត្វា សុដ្ឋុ និក្ខន្តត្តា **សាធុបច្ចុទា,** បយស្ស ធារណតោ **បយោធរា, អបតិតា**តិ ន បតិតា, អមិលាតតាយ វា អលម្ពនតាយ វា ន អន្តោ បវិដ្ឋាតិ អបតិតា, សុវណ្ណផលកេ ឋបិតសុវណ្ណមយវដ្ដអលាពុនោ អឌ្ឍេន សទិសតាយ **អឌ្ឍលាពុសមា ថនា។ ឯណេយ្យកា យថា**តិ ឯណីមិគស្ស ហិ ទីឃា ច វដ្ដា ច គីវា សោភតិ យថា, ឯវំ តវ គីវា ថោកំ ទីឃា។ **កម្ពុតលាភាសា**តិ សុវណ្ណាលិង្គតលសន្និភា គីវាតិ អត្ថោ។ **បណ្ឌរាវរណា**តិ ទន្តាវរណា។ **ចតុត្ថមនសន្និភា**តិ ចតុត្ថមនោ វុច្ចតិ ចតុត្ថមនវត្ថុភូតា ជិវ្ហា។ អភិរត្តភាវេន ជិវ្ហាសទិសំ តេ ឱដ្ឋបរិយោសានន្តិ វទតិ។ **ឧទ្ធគ្គា**តិ ហេដ្ឋិមទន្តា។ **អធគ្គា**តិ ឧបរិមទន្តា។ **ទុមគ្គបរិមជ្ជិតា**តិ ទន្តកដ្ឋបរិមជ្ជិតា បរិសុទ្ធា។ **ទុវិជា**តិ ទ្វិជា។ **នេលសម្ភូតា**តិ និទ្ទោសេសុ ហនុមំសបរិយោសានេសុ សម្ភូតា។

អបណ្ឌរាតិ កណ្ហា។ **លោហិតន្តា**តិ រត្តបរិយន្តា។ **ជិញ្ជូកផលសន្និភា**តិ រត្តដ្ឋានេ ជិញ្ជុកផលសទិសា។ **សុទស្សនា**តិ បស្សន្តានំ អតិត្តិករា បញ្ចបសាទសមន្នាគតា។ **នាតិទីឃា**តិ បមាណយុត្តា។ **សុសម្មដ្ឋា**តិ សុដ្ឋុ សម្មដ្ឋា។ **កនកព្យាសមោចិតា**តិ កនកព្យា វុច្ចតិ សុវណ្ណផណិកា, តាយ គន្ធតេលំ អាទាយ បហរិតា សុរចិតា។ **កសិគោរក្ខា**តិ ឥមិនា កសិញ្ច គោរក្ខញ្ច និស្សាយ ជីវនកសត្តេ ទស្សេតិ។ **យា គតី**តិ យត្តកា និប្ផត្តិ។ **បរក្កន្ត**ន្តិ យត្តកំ ឥសីនំ បរក្កន្តំ, វិត្ថារិកតា ឥមស្មិំ ហិមវន្តេ យត្តកា ឥសយោ វសន្តីតិ អត្ថោ។ **ន តេ សមសម**ន្តិ តេសុ សព្ពេសុ ឯកម្បិ រូបលីឡាវិលាសាទិសមតាយ តយា សមានំ ន បស្សាមិ។ **កោ វា ត្វ**ន្តិ ឥទំ តស្សា ឥត្ថិភាវំ ជានន្តោ បុរិសវោហារវសេន បុច្ឆតិ។

ឯវំ បាទតោ បដ្ឋាយ យាវ កេសា អត្តនោ វណ្ណំ ភាសន្តេ តាបសេ អលម្ពុសា តុណ្ហី ហុត្វា តស្សា កថាយ យថានុសន្ធិំ គតាយ តស្ស សម្មូឡ្ហភាវំ ញត្វា គាថមាហ –

១២០.“ន បញ្ហកាលោ ភទ្ទន្តេ, កស្សបេវំ គតេ សតិ;
ឯហិ សម្ម រមិស្សាម, ឧភោ អស្មាកមស្សមេ;
ឯហិ តំ ឧបគូហិស្សំ, រតីនំ កុសលោ ភវា”តិ។

តត្ថ **កស្សបេវំ គតេ សតី**តិ កស្សបគោត្ត ឯវំ តវ ចិត្តេ បវត្តេ សតិ បញ្ហកាលោ ន ហោតិ។ **សម្មា**តិ វយស្ស, បិយវចនាលបនមេតំ។ **រតីន**ន្តិ បញ្ចកាមគុណរតីនំ។

ឯវំ វត្វា អលម្ពុសា ចិន្តេសិ – “នាយំ មយិ ឋិតាយ ហត្ថបាសំ អាគមិស្សតិ, គច្ឆន្តី វិយ ភវិស្សាមី”តិ។ សា ឥត្ថិមាយាកុសលតាយ តាបសំ អនុបសង្កមិត្វា អាគតមគ្គាភិមុខី បាយាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ

–

១២១. “ឥទំ វត្វាន បក្កាមិ, អច្ឆរា កាមវណ្ណិនី;
មិស្សា មិស្សិតុមិច្ឆន្តី, ឥសិសិង្គំ អលម្ពុសា”តិ។

អថ នំ តាបសោ គច្ឆន្តី ទិស្វា “អយំ គច្ឆតី”តិ អត្តនោ ទន្ធបរក្កមំ មន្ទគមនំ ឆិន្ទិត្វា វេគេន ធាវិត្វា កេសេសុ ហត្ថេន បរាមសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២២. “សោ ច វេគេន និក្ខម្ម, ឆេត្វា ទន្ធបរក្កមំ;
តមុត្តមាសុ វេណីសុ, អជ្ឈប្បត្តោ បរាមសិ។

១២៣. “តមុទាវត្ត កល្យាណី, បលិស្សជិ សុសោភនា;
ចវិតម្ហិ ព្រហ្មចរិយា, យថា តំ អថ តោសិតា។

១២៤. “មនសា អគមា ឥន្ទំ, វសន្តំ នន្ទនេ វនេ;
តស្សា សង្កប្បមញ្ញាយ, មឃវា ទេវកុញ្ជរោ។

១២៥. “បល្លង្កំ បហិណី ខិប្បំ, សោវណ្ណំ សោបវាហនំ;
សឧត្តរច្ឆទបញ្ញាសំ, សហស្សបដិយត្ថតំ។

១២៦. “តមេនំ តត្ថ ធារេសិ, ឧរេ កត្វាន សោភនា;
យថា ឯកមុហុត្តំវ, តីណិ វស្សានិ ធារយិ។

១២៧. “វិមទោ តីហិ វស្សេហិ, បពុជ្ឈិត្វាន ព្រាហ្មណោ;
អទ្ទសាសិ ហរិតរុក្ខេ, សមន្តា អគ្គិយាយនំ។

១២៨. “នវបត្តវនំ ផុល្លំ, កោកិលគ្គណឃោសិតំ;
សមន្តា បវិលោកេត្វា, រុទំ អស្សូនិ វត្តយិ។

១២៩. “ន ជុហេ ន ជបេ មន្តេ, អគ្គិហុត្តំ បហាបិតំ;
កោ នុ មេ បារិចរិយាយ, បុព្ពេ ចិត្តំ បលោភយិ។

១៣០. “អរញ្ញេ មេ វិហរតោ, យោ មេ តេជា ហ សម្ភុតំ;
នានារតនបរិបូរំ, នាវំវ គណ្ហិ អណ្ណវេ”តិ។

តត្ថ **អជ្ឈប្បត្តោ**តិ សម្បត្តោ។ **តមុទាវត្ត កល្យាណី**តិ តំ កេសេ បរាមសិត្វា ឋិតំ ឥសឹ ឧទាវត្តិត្វា និវត្តិត្វា កល្យាណទស្សនា សា សុន្ទរ សោភនា។ **បលិស្សជី**តិ អាលិង្គិ។ **ចវិតម្ហិ ព្រហ្មចរិយា, យថា តំ អថ តោសិតា**តិ, ភិក្ខវេ, តស្ស ឥសិនោ តាវទេវ ឈានំ អន្តរធាយិ។ តស្មិំ តម្ហា ឈានា ព្រហ្មចរិយា ចវិតេ យថា តំ សក្កេន បត្ថិតំ, តថេវ អហោសិ។ អថ សក្កស្ស បត្ថនាយ សមិទ្ធភាវំ វិទិត្វា សា ទេវកញ្ញា តោសិតា, តស្ស តេន ព្រហ្មចរិយវិនាសេន សញ្ជនិតបីតិបាមោជ្ជាតិ អត្ថោ។

មនសា អគមាតិ សា តំ អាលិង្គិត្វា ឋិតា “អហោ វត សក្កោ បល្លង្កំ មេ បេសេយ្យា”តិ ឯវំ បវត្តេន មនសា ឥន្ទំ អគមា។ **នន្ទនេ វនេ**តិ នន្ទិជននសមត្ថតាយ នន្ទនវនសង្ខាតេ តាវតឹសភវនេ វសន្តំ។ **ទេវកុញ្ជរោ**តិ ទេវសេដ្ឋោ ។ **បហិណី**តិ បេសេសិ។ “បាហិណី”តិបិ បាឋោ។ **សោបវាហន**ន្តិ សបរិវារំ។ **សឧត្តរច្ឆទបញ្ញាស**ន្តិ បញ្ញាសាយ ឧត្តរច្ឆទេហិ បដិច្ឆាទិតំ។ **សហស្សបដិយត្ថត**ន្តិ សហស្សទិព្ពកោជវត្ថតំ។ **តមេនំ តត្ថា**តិ តំ ឥសិសិង្គំ តត្ថ ទិព្ពបល្លង្កេ និសិន្នា សា ឧរេ កត្វា ធារេសិ។ **តីណិ វស្សានី**តិ ឯកមុហុត្តំ វិយ មនុស្សគណនាយ តីណិ វស្សានិ តំ ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា តត្ថ និសិន្នា ធារេសិ។

វិមទោតិ និម្មទោ វិគតសញ្ញភាវោ។ សោ ហិ តីណិ សំវច្ឆរានិ វិសញ្ញោ សយិត្វា បច្ឆា បដិលទ្ធសញ្ញោ បពុជ្ឈិ។ តស្មិំ បពុជ្ឈមានេ ហត្ថាទិផន្ទនំ ទិស្វាវ អលម្ពុសា តស្ស បពុជ្ឈនភាវំ ញត្វា បល្លង្កំ អន្តរធាបេត្វា សយម្បិ អន្តរហិតា អដ្ឋាសិ។ **អទ្ទសាសី**តិ សោ អស្សមបទំ ឱលោកេន្តោ “កេន នុ ខោម្ហិ សីលវិនាសំ បាបិតោ”តិ ចិន្តេត្វា មហន្តេន សទ្ទេន បរិទេវមានោ អទ្ទសាសិ។ **ហរិតរុក្ខេ**តិ អគ្គិយាយនសង្ខាតំ អគ្គិសាលំ សមន្តា បរិវារេត្វា ឋិតេ ហរិតបត្តរុក្ខេ។ **នវបត្តវន**ន្តិ តរុណេហិ នវបត្តេហិ សញ្ឆន្នំ វនំ។ **រុទ**ន្តិ បរិទេវន្តោ។

ន ជុហេ ន ជបេ មន្តេតិ អយមស្ស បរិទេវនគាថា។ **បហាបិត**ន្តិ ហាបិតំ, **ប**-ការោ ឧបសគ្គមត្តំ។ **ចារិចរិយាយា**តិ កោ នុ កិលេសចារិចរិយាយ ឥតោ បុព្ពេ មម ចិត្តំ បលោភយីតិ បរិទេវតិ។ **យោ មេ តេជា ហ សម្ភុត**ន្តិ **ហ**-ការោ និបាតមត្តំ។ យោ មម សមណតេជេន សម្ភូតំ ឈានគុណំ នានារតនបរិបុណ្ណំ មហន្តំ មហណ្ណវេ នាវំ វិយ គណ្ហិ, វិនាសំ បាបេសិ, កោ នាមេសោតិ បរិទេវតីតិ។

តំ សុត្វា អលម្ពុសា ចិន្តេសិ – “សចាហំ ន កថេស្សាមិ, អយំ មេ អភិសបិស្សតិ, ហន្ទស្ស កថេស្សាមី”តិ។ សា ទិស្សមានេន កាយេន ឋត្វា គាថមាហ –

១៣១. “អហំ តេ ចារិចរិយាយ, ទេវរាជេន បេសិតា;
អវធិំ ចិត្តំ ចិត្តេន, បមាទោ ត្វំ ន ពុជ្ឈសី”តិ។

សោ តស្សា កថំ សុត្វា បិតរា ទិន្នឱវាទំ សរិត្វា “បិតុ វចនំ អកត្វា មហាវិនាសំ បត្តោម្ហី”តិ បរិទេវន្តោ ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

១៣២. “ឥមានិ កិរ មំ តាតោ, កស្សបោ អនុសាសតិ;
កមលាសទិសិត្ថិយោ, តាយោ ពុជ្ឈេសិ មាណវ។

១៣៣. “ឧរេគណ្ឌាយោ ពុជ្ឈេសិ, តាយោ ពុជ្ឈេសិ មាណវ;
ឥច្ចានុសាសិ មំ តាតោ, យថា មំ អនុកម្បកោ។

១៣៤. “តស្សាហំ វចនំ នាកំ, បិតុ វុទ្ធស្ស សាសនំ;
អរញ្ញេ និម្មនុស្សម្ហិ, ស្វជ្ជ ឈាយាមិ ឯកកោ។

១៣៥. “សោហំ តថា ករិស្សាមិ, ធិរត្ថុ ជីវិតេន មេ;
បុន វា តាទិសោ ហេស្សំ, មរណំ មេ ភវិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ឥមានី**តិ ឥមានិ វចនានិ។ **កមលាសទិសិត្ថិយោ**តិ កមលា វុច្ចតិ នារិបុប្ផលតា, តាសំ បុប្ផសទិសា ឥត្ថិយោ។ **តាយោ ពុជ្ឈេសិ មាណវា**តិ មាណវ ត្វំ តាយោ ជានេយ្យាសិ, ញត្វា ទស្សនបថំ អគន្ត្វា បលាបេយ្យាសីតិ យានិ ឯវរូបានិ វចនានិ តទា មំ តាតោ អនុសាសតិ, ឥមានិ កិរ តានីតិ។ **ឧរេគណ្ឌាយោ**តិ ឧរម្ហិ ទ្វីហិ គណ្ឌេហិ សមន្នាគតា។ **តាយោ ពុជ្ឈេសិ, មាណវា**តិ, មាណវ, តាយោ អត្តនោ វសំ គតេ វិនាសំ បាបេន្តីតិ ត្វំ ជានេយ្យាសិ។ **នាក**ន្តិ នាករិំ។ **ឈាយាមី**តិ បជ្ឈាយាមិ បរិទេវាមិ។ **ធិរត្ថុ ជីវិតេន មេ**តិ ធិរត្ថុ គរហិតំ មម ជីវិតំ, ជីវិតេន មេ កោ អត្ថោ។ **បុន វា**តិ តថា ករិស្សាមិ, យថា បុន វា តាទិសោ ភវិស្សាមិ, នដ្ឋំ ឈានំ ឧប្បាទេត្វា វីតរាគោ ភវិស្សាមិ, មរណំ វា មេ ភវិស្សតីតិ។

សោ កាមរាគំ បហាយ បុន ឈានំ ឧប្បាទេសិ។ អថស្ស សមណតេជំ ទិស្វា ឈានស្ស ច ឧប្បាទិតភាវំ ញត្វា អលម្ពុសា ភីតា ខមាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ទ្វេ គាថាយោ អភាសិ –

១៣៦. “តស្ស តេជំ វីរិយញ្ច, ធិតិំ ញត្វា អវដ្ឋិតំ;
សិរសា អគ្គហី បាទេ, ឥសិសិង្គំ អលម្ពុសា។

១៣៧. “មា មេ កុជ្ឈ មហាវីរ, មា មេ កុជ្ឈ មហាឥសេ;
មហា អត្ថោ មយា ចិណ្ណោ, តិទសានំ យសស្សិនំ;
តយា បកម្បិតំ អាសិ, សព្ពំ ទេវបុរំ តទា”តិ។

អថ នំ សោ “ខមាមិ តេ, ភទ្ទេ, យថាសុខំ គច្ឆា”តិ វិស្សជ្ជេន្តោ គាថមាហ –

១៣៨. “តាវតិំសា ច យេ ទេវា, តិទសានញ្ច វាសវោ;
ត្វញ្ច ភទ្ទេ សុខី ហោហិ, គច្ឆ កញ្ញេ យថាសុខ”ន្តិ។

សា តំ វន្ទិត្វា តេនេវ សុវណ្ណបល្លង្កេន ទេវបុរំ គតា។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

១៣៩. “តស្ស បាទេ គហេត្វាន, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ;
អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វាន, តម្ហា ឋានា អបក្កមិ។

១៤០."យោ ច តស្សាសិ បល្លង្កោ, សោវណ្ណោ សោបវាហនោ;
សឧត្តរច្ឆទបញ្ញាសោ, សហស្សបដិយត្ថតោ;
តមេវ បល្លង្កមារុយ្ហ, អគា ទេវាន សន្តិកេ។

១៤១."តមោក្កមិវ អាយន្តី, ជលន្តី វិជ្ជុតំ យថា;
បតីតោ សុមនោ វិត្តោ, ទេវិន្ទោ អទទា វរ"ន្តិ។

តត្ថ **ឱក្កមិវា**តិ ទីបកំ វិយ។ "បតីតោ"តិអាទីហិ តុដ្ឋាការោវ ទស្សិតោ **អទទា វរ**ន្តិ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឋិតាយ តុដ្ឋោ វរំ អទាសិ។

សា តស្ស សន្តិកេ វរំ គណ្ហន្តី ឱសានគាថមាហ –

១៤២."វរញ្ចេ មេ អទោ សក្ក, សព្ពភូតានមិស្សរ;
និសិប្បលោភិកា គច្ឆេ, ឯតំ សក្ក វរំ វរេ"តិ។

តស្សត្ថោ – "សក្ក ទេវរាជ, សចេ មេ ត្វំ វរំ អទោ, បុន ឥសិបលោភិកាយ ន គច្ឆេយ្យំ, មា មំ ឯតទត្ថាយ បហិណេយ្យាសិ, ឯតំ វរំ វរេ យាចាមី"តិ។

សត្ថា តស្ស ភិក្ខុនោ ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា អលម្ពុសា បុរាណទុតិយិកា អហោសិ, ឥសិសិង្គោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ, បិតា មហាឥសិ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

អលម្ពុសាជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៥២៤] ៤. សង្ខបាលជាតកវណ្ណនា

អរិយាវកាសោសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា ឧបោសថិកេ ឧបាសកេ សម្បហំសេត្វា "បោរាណកបណ្ឌិតា មហតី នាគសម្បត្តី បហាយ ឧបោសថវាសំ ឧបវសឹសុយេវា"តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រាជគហេ មគធរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, "ទុយ្យោធនោ"តិស្ស នាមំ ករឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគន្ត្វា បិតុ សិប្បំ ទស្សេសិ។ អថ នំ បិតា រជ្ជេ អភិសិញ្ចិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឧយ្យានេ វសិ។ ពោធិសត្តោ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ បិតុ សន្តិកំ អគមាសិ។ តស្ស មហាលាភសក្ការោ ឧទបាទិ។ សោ តេនេវ បលិពោធេន កសិណបរិកម្មមត្តម្បិ កាតុំ អសក្កោន្តោ ចិន្តេសិ – "មហា មេ លាភសក្ការោ, ន សក្កា មយា ឥធ វសន្តេន ឥមំ ជដំ ឆិន្ទិតុំ, បុត្តស្ស មេ អនារោចេត្វាវ អញ្ញត្ថ គមិស្សាមី"តិ។ សោ កញ្ចិ អជានាបេត្វា ឧយ្យានា និក្ខមិត្វា មគធរដ្ឋំ អតិក្កមិត្វា មហិសករដ្ឋេ សង្ខបាលទហតោ នាម និក្ខន្តាយ កណ្ណវេណ្ណាយ នទិយា និវត្តនេ ចន្ទកបព្ពតំ ឧបនិស្សាយ បណ្ណសាលំ កត្វា តត្ថ វសន្តោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ យាបេសិ។ តមេនំ សង្ខបាលោ នាម នាគរាជា មហន្តេន បរិវារេន កណ្ណវេណ្ណនទិតោ និក្ខមិត្វា អន្តរន្តរា ឧបសង្កមតិ។ សោ តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ អថស្ស បុត្តោ បិតរំ ទដ្ឋុកាមោ គតដ្ឋានំ អជានន្តោ អនុវិចារាបេត្វា "អសុកដ្ឋានេ នាម វសតី"តិ ញត្វា តស្ស ទស្សនត្ថាយ មហន្តេន បរិវារេន តត្ថ គន្ត្វា ឯកមន្តេ ខន្ធាវារំ និវាសេត្វា កតិបយេហិ អមច្ចេហិ សទ្ធឹ អស្សមបទាភិមុខោ បាយាសិ។

តស្មឹ ខណេ សង្ខបាលោ មហន្តេន បរិវារេន ធម្មំ សុណន្តោ និសីទិ។ សោ តំ រាជានំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឥសឹ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ រាជា បិតរំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា និសីទិត្វា បុច្ឆិ – "ភន្តេ, កតររាជា នាមេស តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតោ"តិ។ តាត, សង្ខបាលនាគរាជា នាមេសោតិ។ សោ តស្ស សម្បត្តឹ និស្សាយ នាគភវនេ លោភំ កត្វា កតិបាហំ វសិត្វា បិតុ ភិក្ខាហារំ និពទ្ធំ ទាបេត្វា អត្តនោ នគរមេវ គន្ត្វា ចតូសុ ទ្វារេសុ ទានសាលាយោ ការេត្វា សកលជម្ពុទីបំ សង្ខោភេន្តោ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា នាគភវនំ បត្ថេត្វា អាយុបរិយោសានេ នាគភវនេ និព្ពត្តិត្វា សង្ខបាលនាគរាជា អហោសិ ។ សោ គច្ឆន្តេ កាលេ តាយ សម្បត្តិយា វិប្បដិសារី ហុត្វា តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សយោនឹ បត្ថេន្តោ ឧបោសថវាសំ វសិ។ អថស្ស នាគភវនេ វសន្តស្ស ឧបោសថវាសោ ន សម្បជ្ជតិ, សីលវិនាសំ បាបុណាតិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ នាគភវនា និក្ខមិត្វា កណ្ណវេណ្ណាយ នទិយា អវិទូរេ មហាមគ្គស្ស ច ឯកបទិកមគ្គស្ស ច អន្តរេ ឯកំ វម្មិកំ បរិក្ខិបិត្វា ឧបោសថំ

អធិដ្ឋាយ សមាទិន្នសីលោ “មម ចម្មមំសាទីហិ អត្ថិកា ចម្មមំសាទីនិ ហរន្តូ”តិ អត្តានំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា វម្មិកមត្ថកេ និបន្នោ សមណធម្មំ ករោន្តោ ចាតុទ្ទសេ បន្នរសេ វសិត្វា បាដិបទេ នាគភវនំ គច្ឆតិ។

តស្មិំ ឯកទិវសំ ឯវំ សីលំ សមាទិយិត្វា និបន្នេ បច្ចន្តគាមវាសិនោ សោឡស ជនា “មំសំ អាហរិស្សាមា”តិ អាវុធហត្ថា អរញ្ញេ វិចរន្តា កិញ្ចិ អលភិត្វា និក្ខន្តា តំ វម្មិកមត្ថកេ និបន្នំ ទិស្វា “មយំ អជ្ជ គោធាបោតកម្បិ ន លភិម្ហា, ឥមំ នាគរាជានំ វធិត្វា ខាទិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា “មហា ខោ បនេស គយ្ហមានោ បលាយេយ្យ, យថានិបន្នមេវ តំ ភោគេសុ សូលេហិ វិជ្ឈិត្វា ទុព្ពលំ កត្វា គណ្ហិស្សាមា”តិ សូលានិ អាទាយ ឧបសង្កមឹសុ។ ពោធិសត្តស្ស សរីរំ មហន្តំ ឯកទោណិកនាវប្បមាណំ វដ្ដេត្វា ឋបិតសុមនបុប្ផទាមំ វិយ ជិញ្ជុកផលសទិសេហិ អក្ខីហិ ជយសុមនបុប្ផសទិសេន ច សីសេន សមន្នាគតំ អតិវិយ សោភតិ។ សោ តេសំ សោឡសន្នំ ជនានំ បទសទ្ទេន ភោគន្តរតោ សីសំ នីហរិត្វា រត្តក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា តេ សូលហត្ថេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អជ្ជ មយ្ហំ មនោរថោ មត្ថកំ បាបុណិស្សតិ, អហំ អត្តានំ ទានមុខេ និយ្យាទេត្វា វីរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា និបន្នោ, ឥមេ មម សរីរំ សត្តីហិ កោដ្ដេត្វា ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ករោន្តេ កោធវសេន អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ន ឱលោកេស្សាមី”តិ អត្តនោ សីលភេទភយេន ទឡ្ហំ អធិដ្ឋាយ សីសំ ភោគន្តរេយេវ បវេសេត្វា និបជ្ជិ។ អថ នំ តេ ឧបគន្ត្វា នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា កឌ្ឍន្តា ភូមិយំ បោថេត្វា តិខិណសូលេហិ អដ្ឋសុ ឋានេសុ វិជ្ឈិត្វា សកណ្ដកកាឡវេត្តយដ្ឋិយោ បហារមុខេហិ បវេសេត្វា អដ្ឋសុ ឋានេសុ កាជេនាទាយ មហាមគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ, មហាសត្តោ សូលេហិ វិជ្ឈនតោ បដ្ឋាយ ឯកដ្ឋានេបិ កោធវសេន អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា តេ ន ឱលោកេសិ។ តស្ស អដ្ឋហិ កាជេហិ អាទាយ នីយមានស្ស សីសំ ឱលម្ពេត្វា ភូមិយំ បហរិ។ អថ នំ “សីសមស្ស ឱលម្ពតី”តិ មហាមគ្គេ និបជ្ជាបេត្វា តរុណសូលេន នាសាបុដំ វិជ្ឈិត្វា រជ្ជុកំ បវេសេត្វា សីសំ ឧក្ខិបិត្វា កាជកោដិយំ លគ្គិត្វា បុនបិ ឧក្ខិបិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។

តស្មិំ ខណេ វិទេហរដ្ឋេ មិថិលនគរវាសី អាឡារោ នាម កុដុម្ពិកោ បញ្ច សកដសតានិ អាទាយ សុខយានកេ និសីទិត្វា គច្ឆន្តោ តេ ភោជបុត្តេ ពោធិសត្តំ តថា គណ្ហិត្វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា តេសំ សោឡសន្នម្បិ សោឡសហិ វាហគោណេហិ សទ្ធិំ បសតំ បសតំ សុវណ្ណមាសកេ សព្ពេសំ និវាសនបារុបនានិ ភរិយានម្បិ នេសំ វត្ថាភរណានិ ទត្វា វិស្សជ្ជាបេសិ។ អថ សោ នាគភវនំ គន្ត្វា តត្ថ បបញ្ចំ អកត្វា មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិត្វា អាឡារំ ឧបសង្កមិត្វា នាគភវនស្ស វណ្ណំ កថេត្វា តំ អាទាយ នាគភវនំ គន្ត្វា តីហិ នាគកញ្ញាសតេហិ សទ្ធិំ មហន្តមស្ស យសំ ទត្វា ទិព្ពេហិ កាមេហិ សន្តប្បេសិ។ អាឡារោ នាគភវនេ ឯកវស្សំ វសិត្វា ទិព្ពកាមេ បរិភុញ្ជិត្វា “ឥច្ឆាមហំ, សម្ម, បព្ពជិតុ”ន្តិ នាគរាជស្ស កថេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ គហេត្វា នាគភវនតោ ហិមវន្តប្បទេសំ គន្ត្វា បព្ពជិត្វា តត្ថ ចិរំ វសិត្វា អបរភាគេ ចារិកំ ចរន្តោ ពារាណសី បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខាយ នគរំ បវិសិត្វា រាជទ្វារំ អគមាសិ។ អថ នំ ពារាណសិរាជា ទិស្វា ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា បក្កោសាបេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភោជេត្វា អញ្ញតរស្មិំ នីចេ អាសនេ និសិន្នោ វន្ទិត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៤៣. “អរិយាវកាសោសិ បសន្ននេត្តោ, មញ្ញេ ភវំ បព្ពជិតោ កុលម្ហា;
កថំ នុ វិត្តានិ បហាយ ភោគេ, បព្ពជិ និក្ខម្ម ឃរា សបញ្ញា”តិ។

តត្ថ **អរិយាវកាសោសី**តិ និទ្ទោសសុន្ទរសរីរាវកាសោសិ, អភិរូបោសីតិ អត្ថោ។ **បសន្ននេត្តោ**តិ បញ្ចហិ បសាទេហិ យុត្តនេត្តោ។ **កុលម្ហា**តិ ខត្តិយកុលា វា ព្រាហ្មណកុលា វា សេដ្ឋិកុលា វា បព្ពជិតោសីតិ មញ្ញាមិ។ **កថំ នូ**តិ កេន ការណេន កឹ អារម្មណំ កត្វា ធនញ្ច ឧបភោគេ ច បហាយ ឃរា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោសិ សបញ្ញ បណ្ឌិតបុរិសាតិ បុច្ឆតិ។

តតោ បរំ តាបសស្ស ច រញ្ញោ ច វចនប្បដិវចនវសេន គាថានំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ –

១៤៤. “សយំ វិមានំ នរទេវ ទិស្វា, មហានុភាវស្ស មហោរគស្ស;
ទិស្វាន បុញ្ញាន មហាវិបាកំ, សទ្ធាយហំ បព្ពជិតោម្ហិ រាជ។

១៤៥. “ន កាមកាមា ន ភយា ន ទោសា, វាចំ មុសា បព្ពជិតា ភណន្តិ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, សុត្វាន មេ ជាយិហិតិប្បសាទោ។

១៤៦. “វាណិជ្ជ រដ្ឋាធិប គច្ឆមានោ, បថេ អទ្ទសាសិម្ហិ ភោជបុត្តេ;
បវឌ្ឍកាយំ ឧរគំ មហន្តំ, អាទាយ គច្ឆន្តេ បមោទមានេ។

១៤៧. “សោហំ សមាគម្ម ជនិន្ទ តេហិ, បហដ្ឋលោមោ អវចម្ហិ ភីតោ;
កុហឹ អយំ នីយតិ ភីមកាយោ, នាគេន កឹ កាហថ ភោជបុត្តា។

១៤៨."នាគោ អយំ នីយតិ ភោជនត្ថា, បវឌ្ឍកាយោ ឧរគោ មហន្តោ;
សាទុញ្ច ថូលញ្ច មុទុញ្ច មំសំ, ន ត្វំ រសញ្ញាសិ វិទេហបុត្ត។

១៤៩."ឥតោ មយំ គន្ត្វា សកំ និកេតំ, អាទាយ សត្ថានិ វិកោបយិត្វា;
មំសានិ ភោក្ខាម បមោទមានា, មយញ្ហិ វេ សត្តវោ បន្នគានំ។

១៥០."សចេ អយំ នីយតិ ភោជនត្ថា, បវឌ្ឍកាយោ ឧរគោ មហន្តោ;
ទទាមិ វោ ពលិពទ្ទានិ សោឡស, នាគំ ឥមំ មុញ្ចថ ពន្ធនស្មា។

១៥១."អទ្ធា ហិ នោ ភក្ខោ អយំ មនាបោ, ពហូ ច នោ ឧរគា ភុត្តបុព្ពា;
ករោម តេ តំ វចនំ អឡារ, មិត្តញ្ច នោ ហោហិ វិទេហបុត្ត។

១៥២."តទាស្សុ តេ ពន្ធនា មោចយិំសុ, យំ នត្ថុតោ បដិមោក្កស្ស បាសេ;
មុត្តោ ច សោ ពន្ធនា នាគរាជា, បក្កាមិ បាចីនមុខោ មុហុត្តំ។

១៥៣."គន្ត្វាន បាចីនមុខោ មុហុត្តំ, បុណ្ណេហិ នេត្តេហិ បលោកយី មំ;
តទាស្សហំ បិដ្ឋិតោ អន្វគច្ឆិំ, ទសង្គុលិំ អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា។

១៥៤."គច្ឆេវ ខោ ត្វំ តរមានរូបោ, មា តំ អមិត្តា បុនរគ្គហេសុំ;
ទុក្ខោ ហិ លុទ្ទេហិ បុនា សមាគមោ, អទស្សនំ ភោជបុត្តាន គច្ឆ។

១៥៥."អគមាសិ សោ រហទំ វិប្បសន្នំ, នីលោភាសំ រមណីយំ សុតិត្ថំ;
សមោតតំ ជម្ពុហិ វេតសាហិ, បាវេក្ខិ និត្តិណ្ណភយោ បតីតោ។

១៥៦."សោ តំ បវិស្ស នចិរស្ស នាគោ, ទិព្ពេន មេ បាតុរហូ ជនិន្ទ;
ឧបដ្ឋហី មំ បិតរំវ បុត្តោ, ហទយង្គមំ កណ្ណសុខំ ភណន្តោ។

១៥៧."ត្វំ មេសិ មាតា ច បិតា អឡារ, អព្ភន្តរោ បាណទទោ សហាយោ;
សកញ្ច ឥទ្ធិំ បដិលាភកោស្មិ, អឡារ បស្ស មេ និវេសនានិ;
បហូតភក្ខំ ពហុអន្នបានំ, មសក្កសារំ វិយ វាសវស្សា"តិ។

តត្ថ **វិមានន្តិ** សង្ខបាលនាគរញ្ញោ អនេកសតនាដកសម្បត្តិសម្បន្នំ កញ្ចនមណិវិមានំ។ **បុញ្ញានន្តិ** តេន កតបុញ្ញានំ មហន្តំ វិបាកំ ទិស្វា កម្មញ្ច ផលញ្ច បរលោកញ្ច សទ្ទហិត្វា បវត្តាយ សទ្ធាយ អហំ បព្ពជិតោ។ **ន កាមកាមាតិ** ន វត្ថុកាមេនបិ ភយេនបិ ទោសេនបិ មុសា ភណន្តិ។ **ជាយិហិតីតិ**, ភន្តេ, តុម្ហាកំ វចនំ សុត្វា មយ្ហម្បិ បសាទោ សោមនស្សំ ជាយិស្សតិ។ **វាណិជ្ជន្តិ** វាណិជ្ជកម្មំ ករិស្សាមីតិ គច្ឆន្តោ។ **បថេ អទ្ទសាសិម្ហីតិ** បញ្ចន្នំ សកដសតានំ បុរតោ សុខយានកេ និសីទិត្វា គច្ឆន្តោ មហាមគ្គេ ជនបទមនុស្សេ អទ្ទសំ។ **បវឌ្ឍកាយន្តិ** វឌ្ឍិតកាយំ។ **អាទាយាតិ** អដ្ឋហិ កាជេហិ គហេត្វា។ **អវចម្ហីតិ** អភាសិំ។ **ភីមកាយោតិ** ភយជនកកាយោ។ **ភោជបុត្តាតិ** លុទ្ទបុត្តកេ បិយសមុទាចារេនាលបតិ។ **វិទេហបុត្តាតិ** វិទេហរដ្ឋវាសិតាយ អាឡារំ អាលបឹសុ។ **វិកោបយិត្វាតិ** ឆិន្ទិត្វា។ **មយញ្ហិ វោ សត្តវោតិ** មយំ បន នាគានំ វេរិនោ នាម។ **ភោជនត្ថាតិ** ភោជនត្ថាយ។ **មិត្តញ្ច នោ ហោហីតិ** ត្វំ អម្ហាកំ មិត្តោ ហោហិ, កតគុណំ ជាន។

តទាស្សុ តេតិ, មហារាជ, តេហិ ភោជបុត្តេហិ ឯវំ វុត្តេ អហំ តេសំ សោឡស វាហគោណេ និវាសនបារុបនានិ បសតំ បសតំ សុវណ្ណមាសកេ ភរិយានញ្ច នេសំ វត្ថាលង្ការំ អទាសិំ, អថ តេ សង្ខបាលនាគរាជានំ ភូមិយំ និបជ្ជាបេត្វា អត្តនោ កក្ខឡតាយ សកណ្ដកកាឡវេត្តលតាយ កោដិយំ គហេត្វា អាកឌ្ឍិតុំ អារភឹសុ។ អថាហំ នាគរាជានំ កិលមន្តំ ទិស្វា អកិលមេន្តោវ អសិនា តា លតា ឆិន្ទិត្វា ទារកានំ កណ្ណវេធតោ វដ្ដិនីហរណនិយាមេន អទុក្ខាបេន្តោ សណិកំ នីហរិំ, តស្មិំ កាលេ តេ ភោជបុត្តា យំ ពន្ធនំ អស្ស នត្ថុតោ បវេសេត្វា បាសេ បដិមោក្កំ, តស្មា ពន្ធនា តំ ឧរគំ មោចយិំសុ។ តស្ស នាសតោ សហ បាសេន តំ រជ្ជុកំ នីហរិស្សូតិ ទីបេតិ។ ឥតិ តេ ឧរគំ វិស្សជ្ជេត្វា ថោកំ គន្ត្វា "អយំ ឧរគោ ទុព្ពលោ, មតកាលេ នំ គហេត្វា គមិស្សាមា"តិ និលីយិំសុ។

បុណ្ណេហីតិ សោបិ មុហុត្តំ បាចីនាភិមុខោ គន្ត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ មំ បលោកយិ។ **តទាស្សហន្តិ** តទា អស្សុ អហំ។ **គច្ឆេវាតិ** ឯវំ តំ អវចន្តិ វទតិ។ **រហទន្តិ** កណ្ណវេណ្ណទហំ។ **សមោតតន្តិ** ឧភយតីរេសុ ជម្ពុរុក្ខវេតសរុក្ខេហិ ឱតតំ វិតតំ។ **និត្តិណ្ណភយោ បតីតោតិ** សោ កិរ តំ ទហំ បវិសន្តោ អាឡារស្ស និបច្ចការំ ទស្សេត្វា យាវ នង្គុដ្ឋា ឱតរិ, ឧទកេ បវិដ្ឋដ្ឋានមេវស្ស និព្ភយំ អហោសិ, តស្មា និត្តិណ្ណភយោ បតីតោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ បាវេក្ខីតិ។

បរិវិស្សាតិ បរិសិត្វា។ **ទិព្ពេន មេ**តិ នាគភវនេ បមាទំ អនាបជ្ជិត្វា មយិ កណ្ណវេណ្ណតីរំ អនតិក្កន្តេយេវ ទិព្ពេន បរិវារេន មម បុរតោ បាតុរហោសិ។ **ឧបដ្ឋហី**តិ ឧបាគមិ។ **អព្ភន្តរោ**តិ ហទយមំសសទិសោ។ ត្វំ មម ពហុបការោ, សក្ការំ តេ ករិស្សាមិ។ **បស្ស មេ និវេសនានី**តិ មម នាគភវនំ បស្ស។ **មសក្កសារំ វិយា**តិ មសក្កសារោ វុច្ចតិ ឱសក្កនបរិសក្កនាភាវេន ឃនសារតាយ ច សិនេរុបព្ពតរាជា។ អយំ តត្ថ មាបិតំ តាវតឹសភវនំ សន្ធាយេវមាហ។

មហារាជ! ឯវំ វត្វា សោ នាគរាជា ឧត្តរិ អត្តនោ នាគភវនំ វណ្ណេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១៥៨.“តំ ភូមិភាគេហិ ឧបេតរូបំ, អសក្ខរា ចេវ មុទូ សុភា ច;
នីចត្តិណា អប្បរជា ច ភូមិ, បាសាទិកា យត្ថ ជហន្តិ សោកំ។

១៥៩.“អនាវកុលា វេឡុរិយូបនីលា, ចតុទ្ទិសំ អម្ពវនំ សុរម្មំ;
បក្កា ច បេសី ច ផលា សុផុល្លា, និច្ចោតុកា ធារយន្តី ផលានី”តិ។

តត្ថ **អសក្ខរា**តិ យា តត្ថ ភូមិ បាសាណសក្ខររហិតា មុទុ សុភា កញ្ចនរជតមណិមយា សត្តរតនវាលុកាកិណ្ណា។ **នីចត្តិណា**តិ ឥន្ទគោបកបិដ្ឋិសទិសវណ្ណេហិ នីចតិណេហិ សមន្នាគតា។ **អប្បរជា**តិ បំសុរហិតា។ **យត្ថ ជហន្តិ សោក**ន្តិ យត្ថ បវិដ្ឋមត្តាវ និស្សោកា ហោន្តិ។ **អនាវកុលា**តិ ន អវកុលា អខាណុមា ឧបរិឧក្កុលវិកុលភាវរហិតា វា សមសណ្ឋិតា។ **វេឡុរិយូបនីលា**តិ វេឡុរិយេន ឧបនីលា, តស្មិំ នាគភវនេ វេឡុរិយមយា បសន្នសលិលា នីលោភាសា អនេកវណ្ណកមលុប្បលសញ្ឆន្នា បោក្ខរណីតិ អត្ថោ។ **ចតុទ្ទិស**ន្តិ តស្សា បោក្ខរណិយា ចតូសុ ទិសាសុ។ **បក្កា ចា**តិ តស្មិំ អម្ពវនេ អម្ពរុក្ខា បក្កផលា ច អឌ្ឍបក្កផលា ច តរុណផលា ច ផុល្លិតាយេវាតិ អត្ថោ។ **និច្ចោតុកា**តិ ឆន្នម្បិ ឧតូនំ អនុរូបេហិ បុប្ផផលេហិ សមន្នាគតាតិ។

១៦០.តេសំ វនានំ នរទេវ មជ្ឈេ, និវេសនំ ភស្សរសន្និកាសំ;
រជតគ្គឡំ សោវណ្ណមយំ ឧឡារំ, ឱភាសតី វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ។

១៦១.“មណីមយា សោណ្ណមយា ឧឡារា, អនេកចិត្តា សតតំ សុនិម្មិតា;
បរិបូរា កញ្ញាហិ អលង្កតាហិ, សុវណ្ណកាយូរធរាហិ រាជ។

១៦២.“សោ សង្ខបាលោ តរមានរូបោ, បាសាទមារុយ្ហ អនោមវណ្ណោ;
សហស្សថម្ភំ អតុលានុភាវំ, យត្ថស្ស ភរិយា មហេសី អហោសិ។

១៦៣.“ឯកា ច នារី តរមានរូបា, អាទាយ វេឡុរិយមយំ មហគ្ឃំ;
សុភំ មណឹ ជាតិមន្តូបបន្នំ, អចោទិតា អាសនមព្ភិហាសិ។

១៦៤.“តតោ មំ ឧរគោ ហត្ថេ គហេត្វា, និសីទយី បាមុខអាសនស្មិំ;
ឥទមាសនំ អត្រ ភវំ និសីទតុ, ភវញ្ហិ មេ អញ្ញតរោ គរូនំ។

១៦៥.“អញ្ញា ច នារី តរមានរូបា, អាទាយ វារិំ ឧបសង្កមិត្វា;
បាទានិ បក្ខាលយី មេ ជនិន្ទ, ភរិយាវ ភត្តុបតិនោ បិយស្ស។

១៦៦.“អបរា ច នារី តរមានរូបា, បគ្គយ្ហ សោវណ្ណមយាយ បាតិយា;
អនេកសូបំ វិវិធំ វិយញ្ជនំ, ឧបនាមយី ភត្ត មនុញ្ញរូបំ។

១៦៧.“តុរិយេហិ មំ ភារត ភុត្តវន្តំ, ឧបដ្ឋហុំ ភត្តុ មនោ វិទិត្វា;
តតុត្តរិំ មំ និបតី មហន្តំ, ទិព្ពេហិ កាមេហិ អនប្បកេហី”តិ។

តត្ថ **និវេសន**ន្តិ បាសាទោ។ **ភស្សរសន្និកាស**ន្តិ បភស្សរទស្សនំ។ **រជតគ្គឡ**ន្តិ រជតទ្វារកវាដំ។ **មណីមយា**តិ ឯវរូបា តត្ថ កូដាគារា ច គព្ភា ច។ **បរិបូរា**តិ សម្បុណ្ណា។ **សោ សង្ខបាលោ**តិ, មហារាជ, អហំ ឯវំ តស្មិំ នាគភវនំ វណ្ណេន្តេ តំ ទដ្ឋុកាមោ អហោសិំ, អថ មំ តត្ថ នេត្វា សោ សង្ខបាលោ ហត្ថេ គហេត្វា តរមានោ វេឡុរិយថម្ភេហិ សហស្សថម្ភំ បាសាទំ អារុយ្ហ យស្មិំ ឋានេ អស្ស មហេសី អហោសិ, តំ ឋានំ នេតីតិ ទីបេតិ។ **ឯកា ចា**តិ មយិ បាសាទំ អភិរុឡ្ហេ ឯកា ឥត្ថី អញ្ញេហិ មណីហិ ជាតិមហន្តេហិ ឧបេតំ សុភំ វេឡុរិយាសនំ តេន នាគរាជេន អវុត្តាវ។ **អព្ភិហាសី**តិ អភិហរិ, អត្ថរីតិ វុត្តំ ហោតិ។

បាមុខអាសនស្មិន្តិ បមុខាសនស្មឹ, ឧត្តមាសនេ និសីទាបេសីតិ អត្ថោ។ **គរុនន្តិ** មាតាបិតូនំ មេ ត្វំ អញ្ញតរោតិ ឯវំ វត្វា និសីទាបេសិ។ **វិវិធំ វិយញ្ជនន្តិ** វិវិធំ ព្យញ្ជនំ។ **ភត្ត មនុញ្ញរូបន្តិ** ភត្តំ មនុញ្ញរូបំ។ **ភារតាតិ** រាជានំ អាលបតិ។ **ភុត្តវន្តន្តិ** ភុត្តាវឹ កតភត្តកិច្ចំ។ **ឧបដ្ឋហុន្តិ** អនេកសតេហិ តុរិយេហិ គន្ធព្ពំ កុរុមានា ឧបដ្ឋហឹសុ។ **ភត្ត មនោ វិទិត្វាតិ** អត្តនោ បតិនោ ចិត្តំ ជានិត្វា។ **តតុត្តរិន្តិ** តតោ គន្ធព្ពករណតោ ឧត្តរឹ។ **មំ និបតីតិ** សោ នាគរាជា មំ ឧបសង្កមិ។ **មហន្តំ ទិព្ពេហីតិ** មហន្តេហិ ឧឡារេហិ ទិព្ពេហិ កាមេហិ តេហិ ច អនប្បកេហិ។

ឯវំ ឧបសង្កមិត្វា ច បន គាថមាហ –

១៦៨. "ភរិយា មមេតា តិសតា អឡារ, សព្ពត្តមជ្ឈា បទុមុត្តរាភា;
អឡារ ឯតាស្សុ តេ កាមការា, ទទាមិ តេ តា បរិចារយស្សូ"តិ។

តត្ថ **សព្ពត្តមជ្ឈាតិ** សព្ពា អត្តមជ្ឈា, បាណិនា គហិតប្បមាណមជ្ឈាតិ អត្ថោ។ អដ្ឋកថាយំ បន "សុមជ្ឈា"តិ បាឋោ។ **បទុមុត្តរាភាតិ** បទុមវណ្ណឧត្តរាភា, បទុមវណ្ណឧត្តរច្ឆវិយោតិ អត្ថោ។ **បរិចារយស្សូតិ** តា អត្តនោ បាទបរិចារិកា ករោហីតិ វត្វា តីហិ ឥត្ថិសតេហិ សទ្ធិំ មហាសម្បត្តិំ មយ្ហំ អទាសិ។

សោ អាហ –

១៦៩. "សំវច្ឆរំ ទិព្ពរសានុភុត្វា, តទាស្សុហំ ឧត្តរិមជ្ឈភាសឹ;
នាគស្សិទំ កិន្តិ កថញ្ច លទ្ធំ, កថជ្ឈគមាសិ វិមានសេដ្ឋំ។

១៧០. "អធិច្ចលទ្ធំ បរិណាមជំ តេ, សយំកតំ ឧទាហុ ទេវេហិ ទិន្នំ;
បុច្ឆាមិ តំ នាគរាជេតមត្ថំ, កថជ្ឈគមាសិ វិមានសេដ្ឋ"ន្តិ។

តត្ថ **ទិព្ពរសានុភុត្វាតិ** ទិព្ពេ កាមគុណរសេ អនុភវិត្វា។ **តទាស្សុហន្តិ** តទា អស្សុ អហំ។ **នាគស្សិទន្តិ** ភទ្រមុខស្ស សង្ខបាលនាគរាជស្ស ឥទំ សម្បត្តិជាតំ **កិន្តិ** កឹ នាម កម្មំ កត្វា កថញ្ច កត្វា លទ្ធំ, កថមេតំ វិមានសេដ្ឋំ ត្វំ អជ្ឈគមាសិ, ឥតិ នំ អហំ បុច្ឆឹ។ **អធិច្ចលទ្ធន្តិ** អហេតុនា លទ្ធំ។ **បរិណាមជំ តេតិ** កេនចិ តវ អត្ថាយ បរិណាមិតត្តា បរិណាមតោ ជាតំ។ **សយំកតន្តិ** ការកេ បក្កោសាបេត្វា រតនានិ ទត្វា ការិតន្តិ។

តតោ បរា ទ្វិន្នម្បិ វចនប្បដិវចនគាថាវ –

១៧១. "នាធិច្ចលទ្ធំ ន បរិណាមជំ មេ, ន សយំកតំ នាបិ ទេវេហិ ទិន្នំ;
សកេហិ កម្មេហិ អបាបកេហិ, បុញ្ញេហិ មេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៧២. "កឹ តេ វតំ កឹ បន ព្រហ្មចរិយំ, កិស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
អក្ខាហិ មេ នាគរាជេតមត្ថំ, កថំ នុ តេ លទ្ធមិទំ វិមានំ។

១៧៣. "រាជា អហោសឹ មគធានមិស្សរោ, ទុយ្យោធនោ នាម មហានុភាវោ;
សោ ឥត្តរំ ជីវិតំ សំវិទិត្វា, អសស្សតំ វិបរិណាមធម្មំ។

១៧៤. "អន្នញ្ច បានញ្ច បសន្នចិត្តោ, សក្កច្ច ទានំ វិបុលំ អទាសឹ;
ឱបានភូតំ មេ ឃរំ តទាសិ, សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច។

១៧៥. "មាលញ្ច គន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច, បទីបិយំ យានមុបស្សយញ្ច;
អច្ឆាទនំ សយនមថន្នបានំ, សក្កច្ច ទានានិ អទម្ហ តត្ថ។

១៧៦. "តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ, តស្ស សុចិណ្ណស្ស អយំ វិបាកោ;
តេនេវ មេ លទ្ធមិទំ វិមានំ, បហូតភក្ខំ ពហុអន្នបានំ;
នច្ចេហិ គីតេហិ ចុបេតរូបំ, ចិរដ្ឋិតិកំ ន ច សស្សតាយំ។

១៧៧. "អប្បានុភាវា តំ មហានុភាវំ, តេជស្សិនំ ហន្តិ អតេជវន្តោ;
កិមេវ ទាឋាវុធ កឹ បដិច្ច, ហត្ថត្តមាគច្ឆិ វនិព្ពកានំ។

១៧៨. "ភយំ នុ តេ អន្វគតំ មហន្តំ, តេជោ នុ តេ នាន្វគំ ទន្តមូលំ;
កិមេវ ទាឋាវុធ កឹ បដិច្ច, កិលេសមាបជ្ជិ វនិព្ពកានំ។

១៧៩. ន មេ ភយំ អន្ទគតំ មហន្តំ, តេជោ ន សក្កា មម តេហិ ហន្តុំ;
សតញ្ច ធម្មានិ សុកិត្តិតានិ, សមុទ្ទវេលាវ ទុរច្ចយានិ។

១៨០. “ចាតុទ្ទសី បញ្ចទសី អឡារ, ឧបោសថំ និច្ចមុបាវសាមិ;
អថាគមុំ សោឡស ភោជបុត្តា, រជ្ជុំ គហេត្វាន ទឡ្ហញ្ច បាសំ។

១៨១. “ភេត្វាន នាសំ អតិកស្ស រជ្ជុំ, នយឹសុ មំ សម្បរិគយ្ហ លុទ្ទា;
ឯតាទិសំ ទុក្ខមហំ តិតិក្ខំ, ឧបោសថំ អប្បដិកោបយន្តោ។

១៨២. “ឯកាយនេ តំ បថេ អទ្ទសំសុ, ពលេន វណ្ណេន ចុបេតរូបំ;
សិរិយា បញ្ញាយ ច ភាវិតោសិ, កឹ បត្ថយំ នាគ តបោ ករោសិ។

១៨៣. “ន បុត្តហេតូ ន ធនស្ស ហេតូ, ន អាយុនោ ចាបិ អឡារ ហេតុ;
មនុស្សយោនឹ អភិបត្ថយានោ, តស្មា បរក្កម តបោ ករោមិ។

១៨៤. “ត្វំ លោហិតក្ខោ វិហតន្តរំសោ, អលង្កតោ កប្បិតកេសមស្សុ;
សុរោសិតោ លោហិតចន្ទនេន, គន្ធព្ពរាជាវ ទិសា បភាសសិ។

១៨៥. “ទេវិទ្ធិបត្តោសិ មហានុភាវោ, សព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតោ;
បុច្ឆាមិ តំ នាគរាជេតមត្ថំ, សេយ្យោ ឥតោ កេន មនុស្សលោកោ។

១៨៦. “អឡារ នាញ្ញត្រ មនុស្សលោកា, សុទ្ធីវ សំវិជ្ជតិ សំយមោ វា;
អហញ្ច លទ្ធាន មនុស្សយោនឹ, កាហាមិ ជាតិមរណស្ស អន្តំ។

១៨៧. “សំវច្ឆរោ មេ វសតោ តវន្តិកេ, អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋិតោស្មិ;
អាមន្តយិត្វាន បលេមិ នាគ, ចិរប្បវុដ្ឋោស្មិ អហំ ជនិន្ទ។

១៨៨. “បុត្តា ច ទារា អនុជីវិនោ ច, និច្ចានុសិដ្ឋា ឧបតិដ្ឋថេតំ;
កច្ចិន្នុ តំ នាភិសបិត្ថ កោចិ, បិយញ្ហិ មេ ទស្សនំ តុយ្ហំ អឡារ។

១៨៩. “យថាបិ មាតូ ច បិតូ អគារេ, បុត្តោ បិយោ បដិវិហិតោ វសេយ្យ;
តតោបិ មយ្ហំ ឥធមេវ សេយ្យោ, ចិត្តញ្ហិ តេ នាគ មយី បសន្នំ។

១៩០. “មណី មមំ វិជ្ជតិ លោហិតង្កោ, ធនាហរោ មណិរតនំ ឧឡារំ;
អាទាយ ត្វំ គច្ឆ សកំ និកេតំ, លទ្ធា ធនំ តំ មណិមោស្សជស្សុ”តិ។

តត្ថ **កឹ តេ វត**ន្តិ កឹ តវ វតសមាទានំ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សេដ្ឋចរិយំ។ **ឥទ្ធិបានភូត**ន្តិ ចតុមហាបថេ ខត បោក្ខរណី វិយ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ យថាសុខំ បរិភុញ្ជិតព្ពវិភវំ។ **ន ច សស្សតាយ**ន្តិ ចិរដ្ឋិតិកំ សមានម្បិ ចេ តំ មយ្ហំ សស្សតំ ន ហោតីតិ មេ កថេតិ។

អប្បានុភាវាតិ ភោជបុត្តេ សន្ធាយាហ។ **ហន្តី**តិ អដ្ឋសុ ឋានេសុ សូលេហិ វិជ្ឈន្តា កឹការណា ហនឹសុ។ **កឹ បដិច្ចា**តិ កឹ សន្ធាយ ត្វំ តទា តេសំ ហត្ថត្តំ អាគច្ឆិ វសំ ឧបគតោ។ **វនិព្ពកាន**ន្តិ ភោជបុត្តា ឥធ “វនិព្ពកា”តិ វុត្តា។ **តេជោ នុ តេ នាន្វគំ ទន្តមូល**ន្តិ កឹ នុ តវ តេជោ ភោជបុត្តេ ទិស្វា តទា ភយំ មហន្តំ អន្វគតំ, ឧទាហុ វិសំ ទន្តមូលំ ន អន្វគតំ។ **កិលេស**ន្តិ ទុក្ខំ។ **វនិព្ពកាន**ន្តិ ភោជបុត្តានំ សន្តិកេ, ភោជបុត្តេ និស្សាយាតិ អត្ថោ។

តេជោ ន សក្កា មម តេហិ ហន្តន្តិ មម វិសតេជោ អញ្ញស្ស តេជេន អភិហន្តុម្បិ ន សក្កា។ **សត**ន្តិ ពុទ្ធាទីនំ។ **ធម្មានី**តិ សីលសមាធិបញ្ញាខន្តិអនុទ្ទយមេត្តាភាវនាសង្ខាតានិ ធម្មានិ។ **សុកិត្តិតានី**តិ សុវណ្ណិតានិ សុកថិតានិ។ កិន្តិ កត្វា? **សមុទ្ទវេលាវ ទុរច្ចយានី**តិ តេហិ សមុទ្ទវេលា វិយ សប្បុរិសេហិ ជីវិតត្ថម្បិ ទុរច្ចយានីតិ វណ្ណិតានិ, តស្មា អហំ សីលភេទភយេន ខន្តិមេត្តាទិសមន្នាគតោ ហុត្វា មម កោបស្ស សីលវេលន្តំ អតិក្កមិតុំ ន អទាសិន្តិ អាហ។

> “ឥមិស្សា បន សង្ខបាលធម្មទេសនាយ ទសបិ បារមិយោ លព្ភន្តិ។ តទា ហិ មហាសត្តេន សរីរស្ស បរិច្ចត្តភាវោ ទានបារមី នាម ហោតិ, តថារូបេនាបិ វិសតេជេន សីលស្ស អភិន្នតា សីលបារមី, នាគភវនតោ និក្ខមិត្វា សមណធម្មករណំ នេក្ខម្មបារមី, ‘ឥទញ្ចិទញ្ច កាតុំ វដ្តតី’តិ សំវិទហនំ បញ្ញាបារមី, អធិវាសនវីរិយំ វីរិយបារមី, អធិវាសនខន្តិ ខន្តិបារមី, សច្ចសមាទានំ សច្ចបារមី, ‘មម

សីលំ ន ភិន្ទិស្សាមី’តិ អធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋានបារមី, អនុទ្ទយភាវោ មេត្តាបារមី, វេទនាយ មជ្ឈត្តភាវោ ឧបេក្ខាបារមី”តិ។

អថាគមុន្តិ អថេកទិវសំ វម្មិកមត្ថកេ និបន្នំ ទិស្វា សោឡស ភោជបុត្តា ខររជ្ជុញ្ច ទឡ្ហបាសញ្ច សូលានិ ច គហេត្វា មម សន្តិកំ អាគតា។ **ភេត្វានា**តិ មម សរីរំ អដ្ឋសុ ឋានេសុ ភិន្ទិត្វា សកណ្ដកកាឡវេត្តលតា បវេសេត្វា។ **នាសំ អតិកស្ស រជ្ជន្តិ** ថោកំ គន្ត្វា សីសំ មេ ឱលម្ពន្តំ ទិស្វា មហាមគ្គេ និបជ្ជាបេត្វា បុន នាសម្បិ មេ ភិន្ទិត្វា វដ្ដរជ្ជុំ អតិកស្ស អាវុនិត្វា កាជកោដិយំ លគ្គេត្វា សមន្តតោ បរិគ្គហេត្វា មំ នយិសុ។

អទ្ទសំសូតិ, សម្ម សង្ខបាល, តេ ភោជបុត្តា ឯកាយនេ ឯកគមនេ ជង្ឃបទិកមគ្គេ តំ ពលេន ច វណ្ណេន ច ឧបេតរូបំ បស្សិំសុ, ត្វំ បន ឥស្សរិយសោភគ្គសិរិយា ច បញ្ញាយ ច ភាវិតោ វឌ្ឍិតោ, សោ ត្វំ ឯវរូបោ សមានោបិ កិមត្ថំ តបំ ករោសិ, កិមិច្ឆន្តោ ឧបោសថវាសំ វសសិ, សីលំ រក្ខសិ។ “អទ្ទសាសិ”ន្តិបិ បាឋោ, អហំ ឯកាយនេ មហាមគ្គេ តំ អទ្ទសិន្តិ អត្ថោ។ **អភិបត្ថយានោ**តិ បត្ថេន្តោ។ **តស្មា**តិ យស្មា មនុស្សយោនី បត្ថេមិ, តស្មា វីរិយេន បរក្កមិត្វា តបោកម្មំ ករោមិ។

សុភាសិតោតិ សុដ្ឋុ មនុលិត្តោ។ **ឥតោ**តិ ឥមម្ហា នាគភវនា មនុស្សលោកោ កេន ឧត្តរិតរោ។ **សុទ្ធី**តិ មគ្គផលនិព្ពានសង្ខាតា វិសុទ្ធិ។ **សំយមោ**តិ សីលំ។ ឥទំ សោ មនុស្សលោកេយេវ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធានំ ឧប្បត្តិំ សន្ធាយាហ។ **កាហាមី**តិ អត្តនោ អប្បដិសន្ធិកភាវំ ករោន្តោ ជាតិជរាមរណស្សន្តំ ករិស្សាមីតិ។ ឯវំ, មហារាជ, សោ សង្ខបាលោ មនុស្សលោកំ វណ្ណេសិ។ **សំវច្ឆរោ មេ**តិ ឯវំ, មហារាជ, តស្មិំ មនុស្សលោកំ វណ្ណេន្តេ អហំ បព្ពជ្ជាយ សិនេហំ កត្វា ឯតទវោចំ។ តត្ថ **ឧបដ្ឋិតោស្មី**តិ អន្នបានេន ចេវ ទិព្ពេហិ ច កាមគុណេហិ បរិចិណ្ណោ មានិតោ អស្មិ។ **បលេមី**តិ បរេមិ គច្ឆាមិ។ **ចិរប្បវុដ្ឋោស្មី**តិ អហំ មនុស្សលោកតោ ចិរប្បវុដ្ឋោ អស្មិ។

នាភិសបិត្ថាតិ កច្ចិ នុ ខោ មម បុត្តាទីសុ កោចិ តំ ន អក្កោសិ ន បរិភាសីតិ បុច្ឆតិ។ “នាភិសជ្ជេថា”តិបិ បាឋោ, ន កោបេសីតិ អត្ថោ។ **បដិវិហិតោ**តិ បដិជគ្គិតោ។ **មណី មមន្តិ** សចេ, សម្ម អាឡារ, គច្ឆសិយេវ, ឯវំ សន្តេ មម លោហិតង្កោ ធនហារកោ សព្ពកាមទទោ មណិ សំវិជ្ជតិ, តំ ឧឡារំ មណិរតនំ អាទាយ តវ គេហំ គច្ឆ, តត្ថ ឥមស្សានុភាវេន យាវទិច្ឆកំ ធនំ លទ្ធា បុន ឥមំ មណិំ ឱស្សជស្សុ, ឱស្សជន្តោ ច អញ្ញត្ថ អនោស្សជិត្វា អត្តនោ ឧទកចាដិយំ ឱស្សជេយ្យាសីតិ វត្វា មយ្ហំ មណិរតនំ ឧបនេសីតិ វទតិ។

ឯវំ វត្វា អាឡារោ “អថាហំ, មហារាជ, នាគរាជានំ ឯតទវោចំ – ‘សម្ម, នាហំ ធនេនត្ថិកោ, បព្ពជិតុំ បន ឥច្ឆាមី’តិ បព្ពជិតបរិក្ខារំ យាចិត្វា តេនេវ សទ្ធិំ នាគភវនា និក្ខមិត្វា តំ និវត្តេត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិតោម្ហី”តិ វត្វា រញ្ញោ ធម្មកថំ កថេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១៩១. “ទិដ្ឋា មយា មានុសកាបិ កាមា, អសស្សតា វិបរិណាមធម្មា;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, សទ្ធាយហំ បព្ពជិតោម្ហិ រាជ។

១៩២. “ទុមប្ផលានីវ បតន្តិ មាណវា, ទហរា ច វុទ្ធា ច សរីរភេទា;
ឯតម្បិ ទិស្វា បព្ពជិតោម្ហិ រាជ, អបណ្ណកំ សាមញ្ញមេវ សេយ្យោ”តិ។

តត្ថ **សទ្ធាយា**តិ កម្មញ្ច ផលញ្ច និព្ពានញ្ច សទ្ទហិត្វា។ **ទុមប្ផលានីវ បតន្តី**តិ យថា រុក្ខផលានិ បក្កានិបិ អបក្កានិបិ បតន្តិ, តថា មាណវា ទហរា ច វុទ្ធា ច បតន្តិ។ **អបណ្ណកន្តិ** អវិរទ្ធំ និយ្យានិកំ។ **សាមញ្ញមេវ សេយ្យោ**តិ បព្ពជ្ជាវ ឧត្តមាតិ បព្ពជ្ជាយ គុណំ ទិស្វា បព្ពជិតោម្ហិ, មហារាជាតិ។

តំ សុត្វា រាជា អនន្តរំ គាថមាហ –

១៩៣. “អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
នាគញ្ច សុត្វាន តវញ្ចឡារ, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **យេ ពហុឋានចិន្តិនោ**តិ យេ ពហូនិ ការណានិ ជានន្តិ។ **នាគញ្ចា**តិ តថា អប្បមាទវិហារិនំ នាគរាជានញ្ច តវ ច វចនំ សុត្វា។

អថស្ស ឧស្សាហំ ជនេន្តោ តាបសោ ឱសានគាថមាហ –

១៩៤. “អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;

នាគញ្ច សុត្វាន មមញ្ច រាជ, ករោហិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី’’តិ។

ឯវំ សោ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា តត្ថេវ ចត្តារោ វស្សានមាសេ វសិត្វា បុន ហិមវន្តំ គន្ត្វា យាវជីវំ ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។ សង្ខបាលោបិ យាវជីវំ ឧបោសថវាសំ វសិត្វា រាជា ច ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករិត្វា យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា បិតា តាបសោ កស្សបោ អហោសិ, ពារាណសិរាជា អានន្ទោ, អាឡារោ សារិបុត្តោ, សង្ខបាលនាគរាជា បន អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

សង្ខបាលជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៥២៥] ៥. ចូឡសុតសោមជាតកវណ្ណនា

អាមន្តយាមិ និគមន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ នេក្ខម្មបារមី អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **មហានារទកស្សបជាតក**សទិសមេវ (ជា. ២.២២.១១៥៣ អាទយោ)។ អតីតេ បន ពារាណសី សុទស្សនំ នាម នគរំ អហោសិ, តត្ថ ព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អជ្ឈាវសិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, ទសមាសច្ចយេន មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ តស្ស បន បុណ្ណចន្ទសស្សិរិកំ មុខំ អហោសិ, តេនស្ស ‘‘សោមកុមារោ’’តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សុតវិត្តកោ សវនសីលោ អហោសិ, តេន នំ ‘‘សុតសោមោ’’តិ សញ្ជានឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គហេត្វា អាគតោ បិតុ សន្តកំ សេតច្ឆត្តំ លភិត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, មហន្តំ ឥស្សរិយំ អហោសិ។ តស្ស ចន្ទាទេវិប្បមុខានិ សោឡស ឥត្ថិសហស្សានិ អហេសុំ។ សោ អបរភាគេ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍន្តោ ឃរាវាសេ អនភិរតោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា បព្ពជិតុកាមោ អហោសិ។

សោ ឯកទិវសំ កប្បកំ អាមន្តេត្វា ‘‘យទា មេ, សម្ម, សិរស្មឹ បលិតំ បស្សេយ្យាសិ, តទា មេ អារោចេយ្យាសី’’តិ អាហ។ កប្បកោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អបរភាគេ បលិតំ ទិស្វា អារោចេត្វា ‘‘តេន ហិ នំ, សម្ម កប្បក, ឧទ្ធរិត្វា មម ហត្ថេ បតិដ្ឋបេហី’’តិ វុត្តេ សុវណ្ណសណ្ឌាសេន ឧទ្ធរិត្វា រញ្ញោ ហត្ថេ ឋបេសិ។ តំ ទិស្វា មហាសត្តោ ‘‘ជរាយ មេ សរីរំ អភិភូត’’ន្តិ ភីតោ តំ បលិតំ គហេត្វាវ បាសាទា ឱតរិត្វា មហាជនស្ស ទស្សនដ្ឋានេ បញ្ញត្តេ រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា សេនាបតិប្បមុខានិ អសីតិអមច្ចសហស្សានិ បុរោហិតប្បមុខានិ សដ្ឋិព្រាហ្មណសហស្សានិ អញ្ញេ ច រដ្ឋិកជានបទនេគមាទយោ ពហូ ជនេ បក្កោសាបេត្វា ‘‘សិរស្មឹ មេ បលិតំ ជាតំ, អហំ មហល្លកោស្មិ, មម បព្ពជិតភាវំ ជានាថា’’តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៩៥. ‘‘អាមន្តយាមិ និគមំ, មិត្តាមច្ចេ បរិស្សជេ;
សិរស្មិំ បលិតំ ជាតំ, បព្ពជ្ជំ ទានិ រោចហ’’ន្តិ។

តត្ថ **អាមន្តយាមី**តិ ជានាបេមិ។ **រោចហ**ន្តិ ‘‘រោចេមិ អហំ, តស្ស មេ, ភោន្តោ! បព្ពជិតភាវំ ជានាថា’’តិ។

តំ សុត្វា តេសុ ឯកោ វិសារទប្បត្តោ ហុត្វា គាថមាហ –

១៩៦. ‘‘អភុំ មេ កថំ នុ ភណសិ, សល្លំ មេ ទេវ ឧរសិ កប្បេសិ;
សត្តសតា តេ ភរិយា, កថំ នុ តេ តា ភវិស្សន្តី’’តិ។

តត្ថ **អភុ**ន្តិ អវឌ្ឍិំ។ **ឧរសិ កប្បេសី**តិ ឧរស្មិំ សុនិសិតធោតសត្តិំ ចារេសិ។ **សត្តសតា**តិ សមជាតិកា ខត្តិយកញ្ញា សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **កថំ នុ តេ តា ភវិស្សន្តី**តិ តា តវ ភរិយា តយិ បព្ពជិតេ អនាថា និប្បច្ចយា កថំ ភវិស្សន្តិ, ឯតា អនាថា កត្វា តុម្ហាកំ បព្ពជ្ជា នាម ន យុត្តាតិ។

តតោ មហាសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៩៧. ‘‘បញ្ញាយិហិន្តិ ឯតា, ទហរា អញ្ញម្បិ តា គមិស្សន្តិ;
សគ្គញ្ច បត្ថយានោ, តេន អហំ បព្ពជិស្សាមី’’តិ។

តត្ថ **បញ្ញាយិហិន្តី**តិ អត្តនោ កម្មេន បញ្ញាយិស្សន្តិ។ អហំ ឯតាសំ កិំ ហោមិ, សព្ពាបេតា ទហរា, យោ អញ្ញោ រាជា ភវិស្សតិ, តំ ឯតា គមិស្សន្តីតិ។

អមច្ចាទយោ ពោធិសត្តស្ស បដិវចនំ ទាតុំ អសក្កោន្តា តស្ស មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សា តុរិតតុរិតា អាគន្ត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, តាត, បព្ពជិតុកាមោសី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថាយោ អភាសិ –

១៩៨“ទុល្លទ្ធំ មេ អាសិ សុតសោម, យស្ស តេ ហោមហំ មាតា;
យំ មេ វិលបន្តិយា, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវ។

១៩៩“ទុល្លទ្ធំ មេ អាសិ សុតសោម, យំ តំ អហំ វិជាយិស្សំ;
យំ មេ វិលបន្តិយា, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវា”តិ។

តត្ថ **ទុល្លទ្ធ**ន្តិ យំ ឯតំ មយា លភន្តិយា បុត្តំ ជម្មំ លទ្ធំ ទុល្លទ្ធំ។ **យំ មេ**តិ យេន ការណេន មយិ នានប្បការកំ វិបលន្តិយា ត្វំ បព្ពជិតុំ ឥច្ឆសិ, តេន ការណេន តាទិសស្ស បុត្តស្ស លភនំ មម ទុល្លទ្ធំ នាមាតិ។

ពោធិសត្តោ ឯវំ បរិទេវមានាយបិ មាតរា សទ្ធឹ កិញ្ចិ ន កថេសិ។ សា រោទិត្វា កន្ទិត្វា សយមេវ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បិតុ អារោចេសុំ។ សោ អាគន្ត្វា ឯកំ តាវ គាថមាហ –

២០០“កោ នាមេសោ ធម្មោ, សុតសោម កា ច នាម បព្ពជ្ជា;
យំ នោ អម្ហេ ជិណ្ណេ, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវា”តិ។

តត្ថ **យំ នោ អម្ហេ**តិ យំ ត្វំ អម្ហាកំ បុត្តោ សមានោ អម្ហេ ជិណ្ណេ បដិជគ្គិតព្ពកាលេ អប្បដិជគ្គិត្វា បបាតេ សិលំ បវដ្ដេន្តោ វិយ ឆឌ្ឌេត្វា អនបេក្ខោ បព្ពជសិ, តេន តំ វទាមិ កោ នាមេសោ តវ ធម្មោតិ អធិប្បាយោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ បិតា, “តាត សុតសោម, សចេបិ តេ មាតាបិតូសុ សិនេហោ នត្ថិ, បុត្តធីតរោ តេ ពហូ តរុណា, តយា វិនា វត្តិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ, តេសំ វុឌ្ឍិប្បត្តកាលេ បព្ពជិស្សសី”តិ វត្វា សត្តមំ គាថមាហ –

២០១“បុត្តាបិ តុយ្ហំ ពហវោ, ទហរា អប្បត្តយោព្ពនា;
មញ្ជូ តេបិតំ អបស្សន្តា, មញ្ញេ ទុក្ខំ និគច្ឆន្តី”តិ។

តត្ថ **មញ្ជូ**តិ មធុរវចនា។ **និគច្ឆន្តី**តិ និគច្ឆិស្សន្តិ កាយិកចេតសិកទុក្ខំ បដិលភិស្សន្តីតិ មញ្ញាមិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ គាថមាហ –

២០២“បុត្តេហិ ច មេ ឯតេហិ, ទហរេហិ អប្បត្តយោព្ពនេហិ;
មញ្ជូហិ សព្ពេហិបិ តុម្ហេហិ, ចិរម្បិ ឋត្វា វិនាសភាវោ”តិ។

តត្ថ **សព្ពេហិបិ តុម្ហេហី**តិ, តាត, ន កេវលំ បុត្តេហេវ, អថ ខោ តុម្ហេហិបិ អញ្ញេហិបិ សព្ពសង្ខារេហិ ចិរំ ឋត្វាបិ ទីឃមទ្ធានំ ឋត្វាបិ វិនាសភាវោវ និយតោ។ សកលស្មិម្បិ ហិ លោកសន្និវាសេ ឯកសង្ខារោបិ និច្ចោ នាម នត្ថីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ បិតុ ធម្មកថំ កថេសិ។ សោ តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ អថស្ស សត្តសតានំ ភរិយានំ អារោចយីសុ។ តា ច បាសាទា ឱរុយ្ហ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា គោប្ផកេសុ គហេត្វា បរិទេវមានា គាថមាហំសុ –

២០៣“ឆិន្នំ នុ តុយ្ហំ ហទយំ, អទុ តេ ករុណា ច នត្ថិ អម្ហេសុ;
យំ នោ វិកន្ទន្តិយោ, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវា”តិ។

តស្សត្ថោ – សាមិ សុតសោម, អម្ហេ វិធវា កត្វា គច្ឆន្តស្ស អប្បមត្តកស្សបិ សិនេហស្ស អភាវេន តវ ហទយំ អម្ហេសុ ឆិន្នំ នុ, ឧទាហុ ករុណាយ អភាវេន ការុញ្ញំ វា នត្ថិ, យំ នោ ឯវំ វិកន្ទន្តិយោ បហាយ បព្ពជសីតិ។

មហាសត្តោ តាសំ បាទមូលេ បរិវត្តិត្វា បរិទេវមានានំ បរិទេវនសទ្ទំ សុត្វា អនន្តរំ គាថមាហ –

២០៤“ន ច មយ្ហំ ឆិន្នំ ហទយំ, អត្ថិ ករុណាបិ មយ្ហំ តុម្ហេសុ;
សគ្គញ្ច បត្ថយានោ, តេន អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **សក្កញ្ញា**តិ អហំ សក្កញ្ច បត្ថយន្តោ យស្មា អយំ បព្ពជ្ជា នាម ពុទ្ធាទីហិ វណ្ណិតា, តស្មា បព្ពជិស្សាមិ, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថាតិ តា អស្សាសេសិ។

អថស្ស អគ្គមហេសិយា អារោចេសុំ។ សា គរុភារា បរិបុណ្ណគព្ភាបិ សមានា អាគន្ត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

២០៥“ទុល្លទ្ធំ មេ អាសិ សុតសោម, យស្ស តេ អហំ ភរិយា;
យំ មេ វិលបន្តិយា, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវ។

២០៦“ទុល្លទ្ធំ មេ អាសិ សុតសោម, យស្ស តេ អហំ ភរិយា;
យំ មេ កុច្ឆិបដិសន្ធី, អនបេក្ខោ បព្ពជសិ ទេវ។

២០៧“បរិបក្កោ មេ គព្ភោ, កុច្ឆិគតោ យាវ នំ វិជាយាមិ;
មាហំ ឯកា វិធវា, បច្ឆា ទុក្ខានិ អទ្ទក្ខិ”ន្តិ។

តត្ថ **យំ មេ**តិ យស្មា មម វិលបន្តិយា ត្វំ អនបេក្ខោ បព្ពជសិ, តស្មា យំ មយា តវ សន្តិកា អគ្គមហេសិដ្ឋានំ លទ្ធំ, តំ ទុល្លទ្ធមេវ អាសិ។ ទុតិយគាថាយ យស្មា មំ ត្វំ កុច្ឆិបដិសន្ធឹ បហាយ អនបេក្ខោ បព្ពជសិ, តស្មា យំ មយា តវ ភរិយត្តំ លទ្ធំ, តំ ទុល្លទ្ធំ មេតិ អត្ថោ។ **យាវ ន**ន្តិ យាវាហំ តំ គព្ភំ វិជាយាមិ, តាវ អធិវាសេហីតិ។

តតោ មហាសត្តោ គាថមាហ –

២០៨“បរិបក្កោ តេ គព្ភោ, កុច្ឆិគតោ ឥង្ឃ ត្វំ វិជាយស្សុ;
បុត្តំ អនោមវណ្ណំ, តំ ហិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **បុត្ត**ន្តិ, ភទ្ទេ, តវ គព្ភោ បរិបក្កោតិ ជានាមិ, ត្វំ បន វិជាយមានា បុត្តំ វិជាយិស្សសិ, ន ធីតរំ, សា ត្វំ សោត្ថិនា វិជាយស្សុ បុត្តំ, អហំ បន សទ្ធឹ តយា តំ បុត្តំ ហិត្វា បព្ពជិស្សាមិយេវាតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី “ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ, ទេវ, អម្ហាកំ សិរី នាម នត្ថី”តិ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ហទយំ ធារយមានា អស្សូនិ មុញ្ចន្តី មហាសទ្ទេន បរិទេវិ។ អថ នំ សមស្សាសេន្តោ មហាសត្តោ គាថមាហ –

២០៩“មា ត្វំ ចន្ទេ រុទិ, មា សោចិ វនតិមិរមត្តក្ខិ;
អារោហ វរបាសាទំ, អនបេក្ខោ អហំ គមិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **មា ត្វំ ចន្ទេ រុទី**តិ, ភទ្ទេ ចន្ទាទេវិ, ត្វំ មា រោទិ មា សោចិ។ **វនតិមិរមត្តក្ខី**តិ គិរិកណ្ណិកបុប្ផសមាននេត្តេ។ បាឡិយំ បន “កោវិឡារតម្ពក្ខី”តិ លិខិតំ, តស្ស កោវិឡារបុប្ផំ វិយ តម្ពនេត្តេតិ អត្ថោ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា ឋាតុំ អសក្កោន្តី បាសាទំ អារុយ្ហ រោទមានា និសីទិ។ អថ នំ ពោធិសត្តស្ស ជេដ្ឋបុត្តោ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ មេ មាតា រោទន្តី និសិន្នា”តិ តំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

២១០“កោ តំ អម្ម កោបេសិ, កឹ រោទសិ បេក្ខសិ ច មំ ពាឡ្ហំ;
កំ អវជ្ឈំ ឃាតេមិ, ញាតីនំ ឧទិក្ខមានាន”ន្តិ។

តត្ថ **កោបេសី**តិ, អម្ម! កោ នាម តំ កោបេសិ, កោ តេ អប្បិយំ អកាសិ។ **បេក្ខសិ ចា**តិ មំ ពាឡ្ហំ បេក្ខន្តី កឹការណា រោទសីតិ អធិប្បាយោ។ **កំ អវជ្ឈំ ឃាតេមី**តិ អឃាតេតព្ពម្បិ កំ ឃាតេមិ អត្តនោ ញាតីនំ ឧទិក្ខមានានញ្ញេវ, អក្ខាហិ មេតិ បុច្ឆតិ។

តតោ ទេវី គាថមាហ –

២១១“ន ហិ សោ សក្កា ហន្តុំ, វិជិតាវី យោ មំ តាត កោបេសិ;
បិតា តេ មំ តាត អវច, អនបេក្ខោ អហំ គមិស្សាមី”តិ។

តត្ថ **វិជិតាវី**តិ, តាត, យោ មំ ឥមិស្សា បថវិយា វិជិតាវី កោបេសិ, អប្បិយសមុទាចារេន មេ ហទយេ កោបញ្ច សោកញ្ច បវេសេសិ, សោ តយា ហន្តុំ ន សក្កា, មញ្ញេ, តាត, តវ បិតា "អហំ រជ្ជសិរិញ្ច តញ្ច បហាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា បព្ពជិស្សាមី"តិ អវច, ឥទំ មេ រោទនការណន្តិ។

សោ តស្សា វចនំ សុត្វា "អម្ម! កឹ នាម ត្វំ កថេសិ, ននុ ឯវំ សន្តេ មយំ អនាថា នាម ភវិស្សាមា"តិ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

២១២. "យោហំ បុព្ពេ និយ្យាមិ, ឧយ្យានំ មត្តកុញ្ជរេ ច យោធេមិ;
សុតសោមេ បព្ពជិតេ, កថំ នុ ទានិ ករិស្សាមី"តិ។

តស្សត្ថោ – យោ អហំ បុព្ពេ ចតុអាជញ្ញយុត្តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ រថំ អភិរុយ្ហ ឧយ្យានំ គច្ឆាមិ, មត្តកុញ្ជរេ ច យោធេមិ, អញ្ញេហិ ច អស្សកីឡាទីហិ កីឡាមិ, ស្វាហំ ឥទានិ សុតសោមេ បព្ពជិតេ កថំ ករិស្សាមីតិ?

អថស្ស កនិដ្ឋភាតា សត្តវស្សិកោ តេ ឧភោបិ រោទន្តេ ទិស្វា មាតរំ ឧបសង្កមិត្វា, "អម្ម! កឹការណា តុម្ហេ រោទថា"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា "តេន ហិ មា រោទថ, អហំ តាតស្ស បព្ពជិតុំ ន ទស្សាមី"តិ ឧភោបិ តេ អស្សាសេត្វា ធាតិយា សទ្ធឹ បាសាទា ឱរុយ្ហ បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា, "តាត, ត្វំ កិរ អម្ហេ អកាមកេ បហាយ 'បព្ពជាមី'តិ វទសិ, អហំ តេ បព្ពជិតុំ ន ទស្សាមី"តិ បិតរំ គីវាយ ទឡ្ហំ គហេត្វា គាថមាហ –

២១៣. "មាតុច្ច មេ រុទន្ត្យា, ជេដ្ឋស្ស ច ភាតុនោ អកាមស្ស;
ហត្ថេបិ តេ គហេស្សំ, ន ហិ គច្ឆសិ នោ អកាមានា"ន្តិ។

មហាសត្តោ ចិន្តេសិ – "អយំ មេ បរិបន្ថំ ករោតិ, កេន នុ ខោ នំ ឧបាយេន បដិក្កមាបេយ្យ"ន្តិ។ តតោ ធាតឹ ឱលោកេត្វា, "អម្ម! ធាតិ ហន្ទិមំ មណិក្ខន្ធបិឡន្ធនំ, តវេសោ ហោតុ ហត្ថេ, បុត្តំ អបនេហិ, មា មេ អន្តរាយំ ករី"តិ សយំ បុត្តំ ហត្ថេ គហេត្វា អបនេតុំ អសក្កោន្តោ តស្សា លញ្ជំ បដិជានេត្វា គាថមាហ –

២១៤. "ឧដ្ឋេហិ ត្វំ ធាតិ, ឥមំ កុមារំ រមេហិ អញ្ញត្ថ;
មា មេ បរិបន្ថមកាសិ, សគ្គំ មម បត្ថយានស្សា"តិ។

តត្ថ **ឥមំ កុមារ**ន្តិ, អម្ម! ធាតិ ត្វំ ឧដ្ឋេហិ, ឥមំ កុមារំ អបនេត្វា អាគន្ត្វា ឥមំ មណឹ គហេត្វា អញ្ញត្ថ នំ អភិរមេហីតិ។

សា លញ្ជំ លភិត្វា កុមារំ សញ្ញាបេត្វា អាទាយ អញ្ញត្ថ គន្ត្វា បរិទេវមានា គាថមាហ –

២១៥. "យំ នូនិមំ ទទេយ្យំ បភង្ករំ, កោ នុ មេ ឥមិនាត្ថោ;
សុតសោមេ បព្ពជិតេ, កឹ នុ មេនំ ករិស្សាមី"តិ។

តស្សត្ថោ – យំ នូន អហំ ឥមំ លញ្ជត្ថាយ គហិតំ បភង្ករំ សុប្បភាសំ មណឹ ទទេយ្យំ, កោ នុ មយ្ហំ សុតសោមនរិន្ទេ បព្ពជិតេ ឥមិនា អត្ថោ, **កឹ នុ មេនំ ករិស្សាមិ,** អហំ តស្មឹ បព្ពជិតេ ឥមំ លភិស្សាមិ, លភន្តីបិ ច កឹ នុ ខោ ឯតំ ករិស្សាមិ, បស្សថ មេ កម្មន្តិ។

តតោ មហាសេនគុត្តោ ចិន្តេសិ – "អយំ រាជា "គេហេ មេ ធនំ មន្ទ'ន្តិ សញ្ញំ ករោតិ មញ្ញេ, ពហុភាវមស្ស កថេស្សាមី"តិ។ សោ ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា គាថមាហ –

២១៦. "កោសោ ច តុយ្ហំ វិបុលោ, កោដ្ឋាគារញ្ច តុយ្ហំ បរិបូរំ;
បថវី ច តុយ្ហំ វិជិតា, រមស្សុ មា បព្ពជិ ទេវា"តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ គាថមាហ –

២១៧. "កោសោ ច មយ្ហំ វិបុលោ, កោដ្ឋាគារញ្ច មយ្ហំ បរិបូរំ;
បថវី ច មយ្ហំ វិជិតា, តំ ហិត្វា បព្ពជិស្សាមី"តិ។

តំ សុត្វា តស្មឹ អបគតេ កុលវឌ្ឍនសេដ្ឋិ នាម ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា គាថមាហ –

២១៨"មយ្ហម្បិ ធនំ បហូតំ, សង្ខាតុំ នោបិ ទេវ សក្កោមិ;
តំ តេ ទទាមិ សព្ពម្បិ, រមស្សុ មា បព្ពជិ ទេវា"តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ គាថមាហ –

២១៩"ជានាមិ ធនំ បហូតំ, កុលវឌ្ឍន បូជិតោ តយា ចស្មិ;
សគ្គញ្ច បត្ថយានោ, តេន អហំ បព្ពជិស្សាមី"តិ។

តំ សុត្វា កុលវឌ្ឍនេ អបគតេ មហាសត្តោ សោមទត្តំ កនិដ្ឋភាតរំ អាមន្តេត្វា, "តាត, អហំ បញ្ជរបក្ខិត្តោ វនកុក្កុដោ វិយ ឧក្កណ្ឋិតោ, មំ ឃរាវាសេ អនភិរតិ អភិភវតិ, អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, ត្វំ ឥមំ រជ្ជំ បដិបជ្ជា"តិ រជ្ជំ និយ្យាទេន្តោ គាថមាហ –

២២០"ឧក្កណ្ឋិតោស្មិ ពាឡ្ហំ, អរតិ មំ សោមទត្ត អាវិសតិ;
ពហុកាបិ មេ អន្តរាយា, អជ្ជេវាហំ បព្ពជិស្សាមី"តិ។

តំ សុត្វា សោបិ បព្ពជិតុកាមោ តំ ទីបេន្តោ ឥតរំ គាថមាហ –

២២១"ឥទញ្ច តុយ្ហំ រុចិតំ, សុតសោម អជ្ជេវ ទានិ ត្វំ បព្ពជ;
អហម្បិ បព្ពជិស្សាមិ, ន ឧស្សហេ តយា វិនា អហំ ឋាតុ"ន្តិ។

អថ នំ សោ បដិក្ខិបិត្វា ឧបឌ្ឍំ គាថមាហ –

២២២"ន ហិ សក្កា បព្ពជិតុំ, នគរេ ន ហិ បច្ចតិ ជនបទេ ចា"តិ។
តត្ថ **ន ហិ បច្ចតី**តិ ឥទានេវ តាវ មម បព្ពជ្ជាធិប្បាយំ សុត្វាវ ឥមស្មិំ ទ្វាទសយោជនិកេ សុទស្សននគរេ ច សកលជនបទេ ច ន បច្ចតិ, កោចិ ឧទ្ធនេ អគ្គិំ ន ជាលេតិ, អម្ហេសុ បន ទ្វីសុ បព្ពជិតេសុ អនាថាវ រដ្ឋវាសិនោ ភវិស្សន្តិ, តស្មា ន ហិ សក្កា តយា បព្ពជិតុំ, អហមេវ បព្ពជិស្សាមីតិ។

តំ សុត្វា មហាជនោ មហាសត្តស្ស បាទមូលេ បរិវត្តិត្វា បរិទេវន្តោ ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

"សុតសោមេ បព្ពជិតេ, កថំ នុ ទានិ ករិស្សាមា"តិ។
តតោ មហាសត្តោ "អលំ មា សោចយិត្ថ, អហំ ចិរម្បិ ឋត្វា តុម្ហេហិ វិនា ភវិស្សាមិ, ឧប្បន្នសង្ខារោ ហិ និច្ចោ នាម នត្ថី"តិ មហាជនស្ស ធម្មំ កថេន្តោ អាហ –

២២៣"ឧបនីយតិទំ មញ្ញេ, បរិត្តំ ឧទកំវ ចង្កវារម្ហិ;
ឯវំ សុបរិត្តកេ ជីវិតេ, ន ច បមជ្ជិតុំ កាលោ។

២២៤"ឧបនីយតិទំ មញ្ញេ, បរិត្តំ ឧទកំវ ចង្កវារម្ហិ;
ឯវំ សុបរិត្តកេ ជីវិតេ, អន្ធពាលា បមជ្ជន្តិ។

២២៥"តេ វឌ្ឍយន្តិ និរយំ, តិរច្ឆានយោនិញ្ច បេត្តិវិសយញ្ច;
តណ្ហាយ ពន្ធនពទ្ធា, វឌ្ឍេន្តិ អសុរកាយ"ន្តិ។

តត្ថ **ឧបនីយតិទំ មញ្ញេ**តិ, តាត, "ឥទំ ជីវិតំ ឧបនីយតី"តិ អហំ មញ្ញាមិ។ អញ្ញេសុ សុត្តេសុ ឧបសំហរណត្ថោ ឧបនិយ្យនត្ថោ, ឥធ បន បរិយាទានត្ថោ។ តស្មា យថា បរិត្តំ ឧទកំ រជកានំ ខារចង្កវារេ បក្ខិត្តំ សីឃំ បរិយាទិយតិ, តថា ជីវិតម្បិ។ ឯវំ សុបរិត្តកេ ជីវិតេ តំ បរិត្តកំ អាយុសង្ខារំ គហេត្វា វិចរន្តានំ សត្តានំ ន បុញ្ញកិរិយាយ បមជ្ជិតុំ កាលោ, អប្បមាទោវ កាតុំ វដ្តតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **អន្ធពាលា បមជ្ជន្តី**តិ អជរាមរា វិយ ហុត្វា គូថកលលេ សូករា វិយ ហុត្វា កាមបង្កេ និមុជ្ជន្តា បមជ្ជន្តិ។ **អសុរកាយ**ន្តិ កាឡកញ្ជិកអសុរយោនិញ្ច វឌ្ឍេន្តីតិ អត្ថោ។

ឯវំ មហាសត្តោ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា បុព្ផកំ នាម បាសាទំ អារុយ្ហ សត្តមាយ ភូមិយា ឋិតោ ខគ្គេន ចូឡំ ឆិន្ទិត្វា "អហំ តុម្ហាកំ កិញ្ចិ ន ហោមិ, អត្តនោ រាជានំ គណ្ហថា"តិ សវេឋនំ ចូឡំ មហាជនស្ស អន្តរេ ខិបិ។ តំ គហេត្វា មហាជនោ ភូមិយំ បរិវដ្តេន្តោ បរិវដ្តេន្តោ បរិទេវិ។ តស្មិំ ឋានេ មហន្តំ រជគ្គំ ឧដ្ឋហិ។ បដិក្កមិត្វា

បិតជនោ តំ ឱលោកេត្វា “រញ្ញោ ចូឡំ ឆិន្ទិត្វា សវេឋនា ចូឡា មហាជនស្ស អន្តរេ ខិត្តា ភវិស្សតិ, តេនាយំ បាសាទស្ស អវិទូរេ រជវដ្ដិ ឧគ្គតា”តិ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

២២៦. “ឧហញ្ញតេ រជគ្គំ អវិទូរេ, បុព្ពកម្ហិ ច បាសាទេ;
មញ្ញេ នោ កេសា ឆិន្នា, យសស្សិនោ ធម្មរាជស្សា”តិ។

តត្ថ **ឧហញ្ញតេ**តិ ឧដ្ឋហតិ។ **រជគ្គន្តិ** រជក្ខន្ធោ។ **អវិទូរេ**តិ ឥតោ អម្ហាកំ បិតដ្ឋានតោ អវិទូរេ។ **បុព្ពកម្ហីតិ** បុព្ពកបាសាទស្ស សមីបេ។ **មញ្ញេ នោ**តិ អម្ហាកំ ធម្មរាជស្ស កេសា ឆិន្នា ភវិស្សន្តីតិ មញ្ញាម។

មហាសត្តោ បរិចារិកំ បេសេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ អាហរាបេត្វា កប្បកេន កេសមស្សុំ ឱហារាបេត្វា អលង្ការំ សយនបិដ្ឋេ បាតេត្វា រត្តបដានំ ទសានិ ឆិន្ទិត្វា តានិ កាសាយានិ និវាសេត្វា មត្តិកាបត្តំ វាមអំសកូដេ លគ្គេត្វា កត្តរទណ្ឌំ អាទាយ មហាតលេ អបរាបរំ ចង្កមិត្វា បាសាទា ឱតរិត្វា អន្តរវីថឹ បដិបជ្ជិ។ គច្ឆន្តំ បន នំ ន កោចិ សញ្ជានិ។ អថស្ស សត្តសតា ខត្តិយកញ្ញា បាសាទំ អភិរុហិត្វា តំ អទិស្វា អាភរណភណ្ឌមេវ ទិស្វា ឱតរិត្វា អវសេសានំ សោឡសសហស្សានំ ឥត្ថីនំ សន្តិកំ គន្ត្វា “អម្ហាកំ បិយសាមិកោ សុតសោម មហិស្សរោ បព្ពជិតោ”តិ មហាសទ្ទេន បរិទេវមានាវ ពហិ និក្ខមឹសុ។ តស្មិំ ខណេ មហាជនោ តស្ស បព្ពជិតភាវំ អញ្ញាសិ, សកលនគរំ សង្ខុភិត្វា “រាជា កិរ នោ បព្ពជិតោ”តិ រាជទ្វារេ សន្និបតិ, មហាជនោ “ឥធ រាជា ភវិស្សតិ, ឯត្ថ ភវិស្សតី”តិ បាសាទាទីនិ រញ្ញោ បរិភោគដ្ឋានានិ គន្ត្វា រាជានំ អទិស្វា –

២២៧. “អយមស្ស បាសាទោ, សោវណ្ណបុប្ផមាល្យវីតិកិណ្ណោ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២២៨. “អយមស្ស បាសាទោ, សោវណ្ណបុប្ផមាល្យវីតិកិណ្ណោ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២២៩. “ឥទមស្ស កូដាគារំ, សោវណ្ណបុប្ផមាល្យវីតិកិណ្ណំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៣០. “ឥទមស្ស កូដាគារំ, សោវណ្ណបុប្ផមាល្យវីតិកិណ្ណំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៣១. “អយមស្ស អសោកវនិកា, សុបុប្ផិតា សព្ពកាលិកា រម្មា;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៣២. “អយមស្ស អសោកវនិកា, សុបុប្ផិតា សព្ពកាលិកា រម្មា;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៣៣. “ឥទមស្ស ឧយ្យានំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៣៤. “ឥទមស្ស ឧយ្យានំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៣៥. “ឥទមស្ស កណិការវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៣៦. “ឥទមស្ស កណិការវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៣៧. “ឥទមស្ស បាដលិវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៣៨. “ឥទមស្ស បាដលិវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៣៩. “ឥទមស្ស អម្ពវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៤០. “ឥទមស្ស អម្ពវនំ, សុបុប្ផិតំ សព្ពកាលិកំ រម្មំ;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេន។

២៤១. “អយមស្ស បោក្ខរណី, សញ្ឆន្នា អណ្ឌជេហិ វីតិកិណ្ណា;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ឥត្ថាគារេហិ។

២៤២. “អយមស្ស បោក្ខរណី, សញ្ឆន្នា អណ្ឌជេហិ វីតិកិណ្ណា;
យហិមនុវិចរិ រាជា, បរិកិណ្ណោ ញាតិសង្ឃេនា”តិ។ –

ឥមាហិ គាថាហិ បរិទេវន្តោ វិចរិ។

តត្ថ **វីតិកិណ្ណោ**តិ សោវណ្ណបុប្ផេហិ ច នានាមាល្យេហិ ច សមោកិណ្ណោ។ **បរិកិណ្ណោ**តិ បរិវារិតោ។ **ឥត្ថាគារេហី**តិ ទាសិយោ ឧបាទាយ ឥត្ថិយោ ឥត្ថាគារា នាម។ **ញាតិសង្ឃេនា**តិ អមច្ចាបិ ឥធ ញាតយោ ឯវ។ **កូដាគារ**ន្តិ សត្តរតនវិចិត្តោ សយនកូដាគារគព្ភោ។ **អសោកវនិកា**តិ អសោកវនភូមិ។ **សព្ពកាលិកា**តិ សព្ពកាលបរិភោគក្ខមា និច្ចបុប្ផិតា វា។ **ឧយ្យាន**ន្តិ នន្ទនវនចិត្តលតាវនសទិសំ ឧយ្យានំ ។ **សព្ពកាលិក**ន្តិ ឆសុបិ ឧតូសុ ឧប្បជ្ជនកបុប្ផផលសញ្ឆន្នំ។ កណិការវនាទីសុ **សព្ពកាលិក**ន្តិ សព្ពកាលេ សុបុប្ផិតផលិតមេវ។ **សញ្ឆន្នា**តិ នានាវិធេហិ ជលជថលជកុសុមេហិ សុដ្ឋុ សញ្ឆន្នា។ **អណ្ឌជេហិ វីតិកិណ្ណា**តិ សកុណសង្ឃេហិ ឱកិណ្ណា។

ឯវំ តេសុ តេសុ ឋានេសុ បរិទេវិត្វា មហាជនោ បុន រាជង្គណំ អាគន្ត្វា –

២៤៣. “រាជា វោ ខោ បព្ពជិតោ, សុតសោមោ រជ្ជំ ឥមំ បហត្វាន;
កាសាយវត្ថវសនោ, នាគោវ ឯកកោ ចរតី”តិ។ –

គាថំ វត្វា អត្តនោ ឃរេ វិភវំ បហាយ បុត្តធីតរោ ហត្ថេសុ គហេត្វា និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តស្សេវ សន្តិកំ អគមាសិ, តថា មាតាបិតរោ បុត្តទារា សោឡសសហស្សា ច នាដកិត្ថិយោ។ សកលនគរំ តុច្ឆំ វិយ អហោសិ, ជនបទវាសិនោបិ តេសំ បច្ឆតោ បច្ឆតោ គមឹសុ។ ពោធិសត្តោ ទ្វាទសយោជនិកំ បរិសំ គហេត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ បាយាសិ។ អថស្ស អភិនិក្ខមនំ ញត្វា សក្កោ វិស្សកម្មំ អាមន្តេត្វា, “តាត វិស្សកម្ម, សុតសោមមហារាជា អភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, វសនដ្ឋានំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, សមាគមោ ច មហា ភវិស្សតិ, គច្ឆ ហិមវន្តបទេសេ គង្គាតីរេ តឹសយោជនាយាមំ បញ្ចទសយោជនវិត្ថតំ អស្សមបទំ មាបេហី”តិ បេសេសិ។ សោ តថា កត្វា តស្មឹ អស្សមបទេ បព្ពជិតបរិក្ខារេ បដិយាទេត្វា ឯកបទិកមគ្គំ មាបេត្វា ទេវលោកមេវ គតោ។

មហាសត្តោ តេន មគ្គេន គន្ត្វា តំ អស្សមបទំ បវិសិត្វា បឋមំ សយំ បព្ពជិត្វា បច្ឆា សេសេ បព្ពាជេសិ, អបរភាគេ ពហូ បព្ពជឹសុ។ តឹសយោជនិកំ ឋានំ បរិបូរិ។ វិស្សកម្មេន បន អស្សមមាបិតនិយាមោ ច ពហូនំ បព្ពជិតនិយាមោ ច ពោធិសត្តស្ស អស្សមបទសំវិទហិតនិយាមោ ច **ហត្ថិបាលជាតកេ** (ជា. ១.១៥.៣៣៧ អាទយោ) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ មហាសត្តោ យស្ស យស្សេវ កាមវិតក្កាទិ មិច្ឆាវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តំ អាកាសេន ឧបសង្កមិត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា ឱវទន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

២៤៤. “មាស្សុ បុព្ពេ រតិកីឡិតានិ, ហសិតានិ ច អនុស្សរិត្ថ;
មា វោ កាមា ហនីសុ, រម្មញ្ហិ សុទស្សនំ នគរំ។

២៤៥. “មេត្តចិត្តញ្ច ភាវេថ, អប្បមាណំ ទិវា ច រត្តោ ច;
អគច្ឆិត្ថ ទេវបុរំ, អាវាសំ បុញ្ញកម្មិន”ន្តិ។

តត្ថ **រតិកីឡិតានី**តិ កាមរតិយោ ច កាយវាចាខិឌ្ឌាវសេន បវត្តកីឡិតានិ ច។ **មា វោ កាមា ហនីសូ**តិ មា តុម្ហេ វត្ថុកាមកិលេសកាមា ហនីសុ។ **រម្មំ ហី**តិ សុទស្សននគរំ នាម រមណីយំ, តំ មា អនុស្សរិត្ថ។ **មេត្តចិត្ត**ន្តិ ឥទំ ទេសនាមត្តមេវ, សោ បន ចត្តារោបិ ព្រហ្មវិហារេ អាចិក្ខិ។ **អប្បមាណ**ន្តិ អប្បមាណសត្តារម្មណំ។ **អគច្ឆិត្ថា**តិ គមិស្សថ។ **ទេវបុរ**ន្តិ ព្រហ្មលោកំ។

សោបិ ឥសិគណោ តស្សោវាទេ ឋត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសីតិ សព្ពំ **ហត្ថិបាលជាតកេ** អាគតនយេនេវ កថេតព្ពំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, ចន្ទាទេវី រាហុលមាតា, ជេដ្ឋបុត្តោ សារិបុត្តោ, កនិដ្ឋបុត្តោ រាហុលោ, ធាតិ ខុជ្ជុត្តរា, កុលវឌ្ឍនសេដ្ឋិ កស្សបោ, មហាសេនគុត្តោ មោគ្គល្លានោ, សោមទត្តកុមារោ អានន្ទោ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, សុតសោមរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡសុតសោមជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

> សុវបណ្ឌិតជម្ពុកកុណ្ឌលិនោ, វរកញ្ញមលម្ពុសជាតកញ្ច;
> បវរុត្តមសង្ខសិរីវ្ហយកោ, សុតសោមអរិន្ទមរាជវរោ។

ចត្តាលីសនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៨. បណ្ណាសនិបាតោ

[៥២៦] ១. និឡិនិកាជាតកវណ្ណនា

ឧទ្ទយ្ហតេ ជនបទោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ កថេន្តោ ច តំ ភិក្ខុំ “កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “បុរាណទុតិយិកាយា”តិ វុត្តេ “ន ឯសា ខោ, ភិក្ខុ, ឥទានេវ តវ អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ ត្វំ ឯតំ និស្សាយ ឈានា បរិហាយិត្វា មហាវិនាសំ បត្តោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឧទិច្ចព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ឧគ្គហិតសិប្បោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា ហិមវន្តបទេសេ វាសំ កប្បេសិ។ អលម្ពុសាជាតកេ វុត្តនយេនេវ តំ បដិច្ច ឯកា មិគី គព្ភំ បដិលភិត្វា បុត្តំ វិជាយិ, “ឥសិសិង្គោ”ត្វេវស្ស នាមំ អហោសិ។ អថ នំ បិតា វយប្បត្តំ បព្ពាជេត្វា កសិណបរិកម្មំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ សោ នចិរស្សេវ ឈានាភិញ្ញា ឧប្បាទេត្វា ឈានសុខេន កីឡិ, ឃោរតបោ បរមធិតិន្ទ្រិយោ អហោសិ។ តស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា “ឧបាយេនស្ស សីលំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ តីណិ សំវច្ឆរានិ សកលកាសិរដ្ឋេ វុដ្ឋឹ និវារេសិ, រដ្ឋំ អគ្គិទឌ្ឍំ វិយ អហោសិ។ សស្សេ អសម្បជ្ជមានេ ទុព្ភិក្ខបីឡិតា មនុស្សា សន្និបតិត្វា រាជង្គណេ ឧបក្កោសិំសុ។ អថ នេ រាជា វាតបានេ ឋិតោ “កឹ ឯត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “មហារាជ, តីណិ សំវច្ឆរានិ ទេវស្ស អវស្សន្តត្តា សកលរដ្ឋំ ឧទ្ទយ្ហតិ, មនុស្សា ទុក្ខិតា, ទេវំ វស្សាបេហិ, ទេវា”តិ។ រាជា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថំ ឧបវសន្តោបិ វស្សំ វស្សាបេតុំ នាសក្ខិ។

តស្មិំ កាលេ សក្កោ អឌ្ឍរត្តសមយេ តស្ស សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា ឯកោភាសំ កត្វា វេហាសេ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សក្កោហមស្មី”តិ។ “កេនត្ថេនាគតោសី”តិ? “វស្សតិ តេ, មហារាជ , រដ្ឋេ ទេវោ”តិ? “ន វស្សតី”តិ។ “ជានាសិ បនស្ស អវស្សនការណ”ន្តិ? “ន ជានាមិ, សក្កា”តិ។ “មហារាជ, ហិមវន្តបទេសេ ឥសិសិង្គោ នាម តាបសោ បដិវសតិ ឃោរតបោ បរមធិតិន្ទ្រិយោ។ សោ និពទ្ធំ ទេវេ វស្សន្តេ កុជ្ឈិត្វា អាកាសំ ឱលោកេសិ, តស្មា ទេវោ ន វស្សតី”តិ។ “ឥទានិ បនេត្ថ កឹ កាតព្ព”ន្តិ? “តស្ស តបេ ភិន្នេ ទេវោ វស្សិស្សតី”តិ។ “កោ បនស្ស តបំ ភិន្ទិតុំ សមត្ថោ”តិ? “ធីតា តេ, មហារាជ, និឡិនិកា សមត្ថា, តំ បក្កោសាបេត្វា ‘អសុកដ្ឋានំ នាម គន្ត្វា តាបសស្ស តបំ ភិន្ទាហី’តិ បេសេហី”តិ។ ឯវំ សោ រាជានំ អនុសាសិត្វា សកដ្ឋានមេវ អគមាសិ។ រាជា បុនទិវសេ អមច្ចេហិ សទ្ធិំ មន្តេត្វា ធីតរំ បក្កោសាបេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១. “ឧទ្ទយ្ហតេ ជនបទោ, រដ្ឋញ្ចាបិ វិនស្សតិ;
ឯហិ និឡិនិកេ គច្ឆ, តំ មេ ព្រាហ្មណមានយា”តិ។

តត្ថ **តំ មេ**តិ តំ មម អនត្ថការិំ ព្រាហ្មណំ អត្តនោ វសំ អានេហិ, កិលេសរតិវសេនស្ស សីលំ ភិន្ទាហីតិ។

តំ សុត្វា សា ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “នាហំ ទុក្ខក្ខមា រាជ, នាហំ អទ្ធានកោវិទា;
កថំ អហំ គមិស្សាមិ, វនំ កុញ្ជរសេវិត”ន្តិ។

តត្ថ **ទុក្ខក្ខមា**តិ អហំ, មហារាជ, ទុក្ខស្ស ខមា ន ហោមិ, អទ្ធានម្បិ ន ជានាមិ, សាហំ កថំ គមិស្សាមីតិ។

តតោ រាជា ទ្វេ គាថាយោ អភាសិ –

៣. “ផីតំ ជនបទំ គន្ត្វា, ហត្ថិនា ច រថេន ច;
ទារុសង្ឃាដយានេន, ឯវំ គច្ឆ និឡិនិកេ។

៤. “ហត្ថិអស្សរថេ បត្តី, គច្ឆេវាទាយ ខត្តិយេ;
តវេវ វណ្ណរូបេន, វសំ តមានយិស្សសី”តិ។

តត្ថ **ទារុសង្ឃាដយានេនា**តិ, អម្ម, និឡិនិកេ ន ត្វំ បទសា គមិស្សសិ, ផីតំ បន សុភិក្ខំ ខេមំ អត្តនោ ជនបទំ ហត្ថិវាហនេហិ ច រថវាហនេហិ ច គន្ត្វា តតោ បរម្បិ អជ្ឈោកាសេ បដិច្ឆន្នេន វយ្ហាទិនា ឧទកដ្ឋានេ នាវាសង្ខាតេន ទារុសង្ឃាដយានេន គច្ឆ។ **វណ្ណរូបេនា**តិ ឯវំ អកិលមមានា គន្ត្វា តវ វណ្ណេន ចេវ រូបសម្បទាយ ច តំ ព្រាហ្មណំ អត្តនោ វសំ អានយិស្សសីតិ។

ឯវំ សោ ធីតរា សទ្ធឹ អកថេតព្ពម្បិ រដ្ឋបរិបាលនំ និស្សាយ កថេសិ។ សាបិ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថស្សា សព្ពំ ទាតព្ពយុត្តកំ ទត្វា អមច្ចេហិ សទ្ធឹ ឧយ្យោជេសិ។ អមច្ចា តំ អាទាយ បច្ចន្តំ បត្វា តត្ថ ខន្ធាវារំ និវាសាបេត្វា រាជធីតរំ ឧក្ខិបាបេត្វា វនចរកេន ទេសិតេន មគ្គេន ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បុព្ពណ្ហសមយេ តស្ស អស្សមបទស្ស សមីបំ បាបុណឹសុ។ តស្មឹ ខណេ ពោធិសត្តោ បុត្តំ អស្សមបទេ និវាសាបេត្វា សយំ ផលាផលត្ថាយ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ ហោតិ។ វនចរកោ សយំ អស្សមំ អគន្ត្វា តស្ស បន ទស្សនដ្ឋានេ ឋត្វា និឡិនិកាយ តំ ទស្សេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥. "កទលីធជបញ្ញាណោ, អាភុជីបរិវារិតោ;
ឯសោ បទិស្សតិ រម្មោ, ឥសិសិង្គស្ស អស្សមោ។

៦. "ឯសោ អគ្គិស្ស សង្ខាតោ, ឯសោ ធូមោ បទិស្សតិ;
មញ្ញេ នោ អគ្គឹ ហាបេតិ, ឥសិសិង្គោ មហិទ្ធិកោ"តិ។

តត្ថ កទលីសង្ខាតា ធជា បញ្ញាណំ អស្សាតិ **កទលីធជបញ្ញាណោ។ អាភុជីបរិវារិតោ**តិ ភុជបត្តវនបរិក្ខិត្តោ។ **សង្ខាតោ**តិ ឯសោ អគ្គិ អស្ស ឥសិសិង្គស្ស ឈានេន សង្ខាតោ បច្ចក្ខគតោ ជលតិ។ **មញ្ញេ នោ អគ្គឹ**ន្តិ អគ្គឹ នោ ហាបេតិ ជុហតិ បរិចរតីតិ មញ្ញាមិ។

អមច្ចាបិ ពោធិសត្តស្ស អរញ្ញំ បវិដ្ឋវេលាយ អស្សមំ បរិវារេត្វា អារក្ខំ ឋបេត្វា រាជធីតរំ ឥសិវេសំ គាហាបេត្វា សុវណ្ណចីរកេន និវាសនបារុបនំ កត្វា សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា តន្តុពទ្ធំ ចិត្តគេណ្ឌុកំ គាហាបេត្វា អស្សមបទំ បេសេត្វា សយំ ពហិ រក្ខន្តា អដ្ឋំសុ។ សា តេន គេណ្ឌុកេន កីឡន្តី ចង្កមកោដិយំ ឱតរិ។ តស្មឹ ខណេ ឥសិសិង្គោ បណ្ណសាលទ្វារេ បាសាណផលកេ និសិន្នោ ហោតិ។ សោ តំ អាគច្ឆន្តឹ ទិស្វា ភីតតសិតោ ឧដ្ឋាយ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា អដ្ឋាសិ ។ សាបិស្ស បណ្ណសាលទ្វារំ គន្ត្វា កីឡិយេវ។ សត្ថា តញ្ច តតោ ឧត្តរិ ច អត្ថំ បកាសេន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៧. "តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តឹ, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលំ;
ឥសិសិង្គោ បាវិសិ ភីតោ, អស្សមំ បណ្ណឆាទនំ។

៨. "អស្សមស្ស ច សា ទ្វារេ, គេណ្ឌុកេនស្ស កីឡតិ;
វិទំសយន្តី អង្គានិ, គុយ្ហំ បកាសិតានិ ច។

៩. "តញ្ច ទិស្វាន កីឡន្តឹ, បណ្ណសាលគតោ ជដី;
អស្សមា និក្ខមិត្វាន, ឥទំ វចនមព្រវី"តិ។

តត្ថ **គេណ្ឌុកេនស្សា**តិ អស្ស ឥសិសិង្គស្ស អស្សមទ្វារេ គេណ្ឌុកេន កីឡតិ។ **វិទំសយន្តី**តិ ទស្សេន្តី។ **គុយ្ហំ បកាសិតានិ ចា**តិ គុយ្ហញ្ច រហស្សង្គំ បកាសិតានិ ច បាកដានិ មុខហត្ថាទីនិ។ **អព្រវី**តិ សោ កិរ បណ្ណសាលាយ ឋត្វា ចិន្តេសិ – "សចាយំ យក្ខោ ភវេយ្យ, បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា មំ មុរុមុរាបេត្វា ខាទេយ្យ, នាយំ យក្ខោ, តាបសោ ភវិស្សតី"តិ អស្សមា និក្ខមិត្វា បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១០. "អម្ភោ កោ នាម សោ រុក្ខោ, យស្ស តេវំគតំ ផលំ;
ទូរេបិ ខិត្តំ បច្ចេតិ, ន តំ ឱហាយ គច្ឆតី"តិ។

តត្ថ **យស្ស តេវំគតំ ផល**ន្តិ យស្ស តវ រុក្ខស្ស ឯវំគតិកំ មនោរមំ ផលំ។ **កោ នាម សោ រុក្ខោ**តិ ចិត្រគេណ្ឌុកស្ស អទិដ្ឋបុព្ពត្តា "រុក្ខផលេន តេន ភវិតព្ព"ន្តិ មញ្ញមានោ ឯវំ បុច្ឆតិ។

អថស្ស សា រុក្ខំ អាចិក្ខន្តី គាថមាហ –

១១. "អស្សមស្ស មម ព្រហ្មេ, សមីបេ គន្ធមាទនេ;
ពហវោ តាទិសា រុក្ខា, យស្ស តេវំគតំ ផលំ;
ទូរេបិ ខិត្តំ បច្ចេតិ, ន មំ ឱហាយ គច្ឆតី"តិ។

តត្ថ **សមីបេ គន្ធមាទនេ**តិ គន្ធមាទនបព្ពតេ មម អស្សមស្ស សមីបេ។ **យស្ស តេវំគត**ន្តិ យស្ស ឯវំគតំ, **ត**-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិករោតិ។

ឥតិ សា មុសាវាទំ អភាសិ។ ឥតរោបិ សទ្ទហិត្វា “តាបសោ ឯសោ”តិ សញ្ញាយ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១២. “ឯត្វ ភវំ អស្សមិមំ អទេតុ, បជ្ជញ្ច ភក្ខញ្ច បដិច្ឆ ទម្មិ;
ឥទមាសនំ អត្រ ភវំ និសីទតុ, ឥតោ ភវំ មូលផលានិ ភុញ្ជតូ”តិ។

តត្ថ **អស្សមិមន្តិ** អស្សមំ ឥមំ ភវំ បវិសតុ។ **អទេតូ**តិ យថាសន្និហិតំ អាហារំ បរិភុញ្ជតុ។ **បជ្ជន្តិ** បាទព្ភញ្ជនំ។ **ភក្ខន្តិ** មធុរផលាផលំ។ **បដិច្ឆាតិ** បដិគ្គណ្ហ។ **ឥទមាសនន្តិ** បរិវ្ជកាលេ ឯវមាហ។

តស្សា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កដ្ឋត្ថរណេ និសីទន្តិយា សុវណ្ណចីរកេ ទ្វិធា គតេ សរីរំ អប្បដិច្ឆន្នំ អហោសិ។ តាបសោ មាតុគាមសរីរស្ស អទិដ្ឋបុព្ពត្តា តំ ទិស្វា “វណ្ណោ ឯសោ”តិ សញ្ញាយ ឯវមាហ –

១៣. “កឹ តេ ឥទំ ឩរូនមន្តរស្មឹ, សុបិច្ឆិតំ កណ្ហរិវប្បកាសតិ;
អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថំ, កោសេ នុ តេ ឧត្តមង្គំ បវិដ្ឋ”ន្តិ។

តត្ថ **សុបិច្ឆិតន្តិ** ទ្វិន្នំ ឩរូនំ សមាគមកាលេ សុផុសិតំ សិប្បិបុដមុខសណ្ឋានំ។ សុភលក្ខណេន ហិ អសមន្នាគតាយ តំ ឋានំ អារាដជាតុកំ ហោតិ, សមន្នាគតាយ អព្ភន្នតំ សិប្បិបុដមុខសណ្ឋានំ។ **កណ្ហរិវប្បកាសតីតិ** ឧភោសុ បស្សេសុ កាឡកំ វិយ ខាយតិ។ **កោសេ នុ តេ ឧត្តមង្គំ បវិដ្ឋន្តិ** តវ ឧត្តមង្គំ លិង្គសណ្ឋានំ ន បញ្ញាយតិ, កឹ នុ តំ តវ សរីរសង្ខាតេ កោសេ បវិដ្ឋន្តិ បុច្ឆតិ។

អថ នំ សា វញ្ចយន្តី គាថាទ្វយមាហ –

១៤. “អហំ វនេ មូលផលេសនំ ចរំ, អាសាទយឹ អច្ឆំ សុឃោររូបំ;
សោ មំ បតិត្វា សហសាជ្ឈប្បត្តោ, បនុជ្ជ មំ អព្ពហិ ឧត្តមង្គំ។

១៥. “ស្វាយំ វណោ ខជ្ជតិ កណ្ឌុវាយតិ, សព្ពញ្ច កាលំ ន លភាមិ សាតំ;
បហោ ភវំ កណ្ឌុមិមំ វិនេតុំ, កុរុតំ ភវំ យាចិតោ ព្រាហ្មណត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **អាសាទយិន្តិ** ឃដ្ដេសឹ, អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា លេឌ្ឌុនា បហរិន្តិ អត្ថោ។ **បតិត្វាតិ** ឧបធាវិត្វា។ **សហសាជ្ឈប្បត្តោតិ** មមំ សហសា អជ្ឈប្បត្តោ សម្បត្តោ។ **បនុជ្ជាតិ** អថ មំ បោតេត្វា។ **អព្ពហីតិ** មុខេន មម ឧត្តមង្គំ លុញ្ចិត្វា បក្កាមិ, តតោ បដ្ឋាយ ឥមស្មឹ ឋានេ វណោ ជាតោ។ **ស្វាយន្តិ** សោ អយំ តតោ បដ្ឋាយ មយ្ហំ វណោ ខជ្ជតិ ចេវ កណ្ឌុវញ្ច ករោតិ, តប្បច្ចយា សាហំ សព្ពកាលំ កាយិកចេតសិកសុខំ ន លភាមិ។ **បហោតិ** បហុ សមត្ថោ។ **ព្រាហ្មណត្ថន្តិ** ភវំ មយា យាចិតោ ឥមំ ព្រាហ្មណស្ស អត្ថំ ករោតុ, ឥទំ មេ ទុក្ខំ ហរាហីតិ វទតិ។

សោ តស្សា មុសាវាទំ “សភាវោ”តិ សទ្ទហិត្វា “សចេ តេ ឯវំ សុខំ ហោតិ, ករិស្សាមី”តិ តំ បទេសំ ឱលោកេត្វា អនន្តរំ គាថមាហ –

១៦. “គម្ភីររូបោ តេ វណោ សលោហិតោ, អបូតិកោ វណគន្ធោ មហា ច;
ករោមិ តេ កិញ្ចិ កសាយយោគំ, យថា ភវំ បរមសុខី ភវេយ្យា”តិ។

តត្ថ **សលោហិតោតិ** រត្តោភាសោ។ **អបូតិកោតិ** បូតិមំសរហិតោ។ **វណគន្ធោតិ** ថោកំ ទុគ្គន្ធោ។ **កសាយយោគន្តិ** អហំ កេចិ រុក្ខកសាយេ គហេត្វា តវ ឯកំ កសាយយោគំ ករោមីតិ។

តតោ និឡិនិកា គាថមាហ

១៧. “ន មន្តយោគា ន កសាយយោគា, ន ឱសធា ព្រហ្មចារិ កមន្តិ;
យំ តេ មុទុ តេន វិនេហិ កណ្ឌុំ, យថា អហំ បរមសុខី ភវេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **កមន្តីតិ**, ភោ ព្រហ្មចារិ, ឥមស្មឹ មម វណេ នេវ មន្តយោគា, ន កសាយយោគា, ន បុប្ផផលាទីនិ ឱសធានិ កមន្តិ, អនេកវារំ កតេហិបិ តេហិ ឯតស្ស ផាសុកភាវោ ន ភូតបុព្ពោ។ យំ បន តេ ឯតំ មុទុ អង្គជាតំ, តេន យត្តិយមានស្សេវ តស្ស កណ្ឌុ ន ហោតិ, តស្មា តេន វិនេហិ កណ្ឌុន្តិ។

សោ “សច្ចំ ឯសោ ភណតី”តិ សល្លក្ខេត្វា “មេថុនសំសគ្គេន សីលំ ភិជ្ជតិ, ឈានំ អន្តរធាយតី”តិ អជានន្តោ មាតុគាមស្ស អទិដ្ឋបុព្ពត្តា មេថុនធម្មស្ស ច អជាននភាវេន “ភេសជ្ជ”ន្តិ វទន្តិយា តាយ មេថុនំ បដិសេវិ។ តាវទេវស្ស សីលំ ភិជ្ជិ, ឈានំ បរិហាយិ។ សោ ទ្វេ តយោ វារេ សំសគ្គំ កត្វា កិលន្តោ ហុត្វា និក្ខមិត្វា សរំ ឱរុយ្ហ ន្ហត្វា បដិប្បស្សទ្ធទរថោ អាគន្ត្វា បណ្ណសាលាយំ និសីទិត្វា បុនបិ តំ “តាបសោ”តិ មញ្ញមានោ វសនដ្ឋានំ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

១៨. “ឥតោ នុ ភោតោ កតមេន អស្សមោ, កច្ចិ ភវំ អភិរមសិ អរញ្ញេ;
កច្ចិ នុ តេ មូលផលំ បហូតំ, កច្ចិ ភវន្តំ ន វិហឹសន្តិ វាឡា”តិ។

តត្ថ **កតមេនា**តិ ឥតោ កតមេន ទិសាភាគេន ភោតោ អស្សមោ។ **ភវ**ន្តិ អាលបនមេតំ។

តតោ និឡិនិកា ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

១៩. “ឥតោ ឧជុំ ឧត្តរាយំ ទិសាយំ, ខេមា នទី ហិមវតា បភាវី;
តស្សា តីរេ អស្សមោ មយ្ហ រម្មោ, អហោ ភវំ អស្សមំ មយ្ហំ បស្សេ។

២០. “អម្ពា ច សាលា តិលកា ច ជម្ពុយោ, ឧទ្ទាលកា បាដលិយោ ច ផុល្លា;
សមន្តតោ កិម្បុរិសាភិគីតំ, អហោ ភវំ អស្សមំ មយ្ហំ បស្សេ។

២១. “តាលា ច មូលា ច ផលា ច មេត្ថ, វណ្ណេន គន្ធេន ឧបេតរូបំ;
តំ ភូមិភាគេហិ ឧបេតរូបំ, អហោ ភវំ អស្សមំ មយ្ហំ បស្សេ។

២២. “ផលា ច មូលា ច បហូតមេត្ថ, វណ្ណេន គន្ធេន រសេនុបេតា;
អាយន្តិ ច លុទ្ទកា តំ បទេសំ, មា មេ តតោ មូលផលំ អហាសុ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧត្តរាយ**ន្តិ ឧត្តរាយ។ **ខេមា**តិ ឯវំនាមិកា នទី។ **ហិមវតា បភាវី**តិ ហិមវន្តតោ បវត្តតិ។ **អហោ**តិ បត្ថនត្ថេ និបាតោ។ **ឧទ្ទាលកា**តិ វាតឃាតកា។ **កិម្បុរិសាភិគីត**ន្តិ សមន្តតោ បរិវារេត្វា មធុរសទ្ទេន គាយន្តេហិ កិម្បុរិសេហិ អភិគីតំ។ **តាលា ច មូលា ច ផលា ច មេត្ថា**តិ ឯត្ថ មម អស្សមេ បាសាទិកា តាលរុក្ខា ច តេសញ្ញេវ វណ្ណគន្ធាទិសម្បន្នា កន្ទសង្ខាតា មូលា ច ផលា ច។ **បហូតមេត្ថា**តិ នានារុក្ខផលា ច រុក្ខវល្លិមូលា ច បហូតា ឯត្ថ។ **មា មេ តតោ**តិ តំ មម អស្សមបទំ សម្ពហុលា លុទ្ទកា អាគច្ឆន្តិ, មយា ចេត្ថ អាហរិត្វា ឋបិតំ ពហុ មធុរសមូលផលាផលំ អត្ថិ, តេ មយិ ចិរាយន្តេ មូលផលាផលំ ហរេយ្យុំ។ តេ តតោ មម មូលផលាផលំ មា ហរិំសុ, តស្មា សចេបិ មយា សទ្ធិំ អាគន្តុកាមោ, ឯហិ, នោ ចេ, អហំ គមិស្សាមីតិ អាហ។

តំ សុត្វា តាបសោ យាវ បិតុ អាគមនា អធិវាសាបេតុំ គាថមាហ –

២៣. “បិតា មមំ មូលផលេសនំ គតោ, ឥទានិ អាគច្ឆតិ សាយកាលេ;
ឧភោវ គច្ឆាមសេ អស្សមំ តំ, យាវ បិតា មូលផលតោ ឯតូ”តិ។

តត្ថ **ឧភោវ គច្ឆាមសេ**តិ មម បិតុ អារោចេត្វា ឧភោវ គមិស្សាម។

តតោ សា ចិន្តេសិ – “អយំ តាវ អរញ្ញេវ វឌ្ឍិតភាវេន មម ឥត្ថិភាវំ ន ជានាតិ, បិតា បនស្ស មំ ទិស្វាវ ជានិត្វា ‘ត្វំ ឥធ កឹ ករោសី’តិ កាជកោដិយា បហរិត្វា សីសម្បិ មេ ភិន្ទេយ្យ, តស្មឹ អនាគតេយេវ មយា គន្តុំ វដ្ដតិ, អាគមនកម្មម្បិ មេ និដ្ឋិត”ន្តិ។ សា តស្ស អាគមនូបាយំ អាចិក្ខន្តី ឥតរំ គាថមាហ –

២៤. “អញ្ញេ ពហូ ឥសយោ សាធុរូបា, រាជីសយោ អនុមគ្គេ វសន្តិ;
តេយេវ បុច្ឆេសិ មមស្សមំ តំ, តេ តំ នយិស្សន្តិ មមំ សកាសេ”តិ។

តត្ថ **រាជីសយោ**តិ, សម្ម, មយា ន សក្កា ចិរាយិតុំ, អញ្ញេ បន សាធុសភាវា រាជិសយោ ច ព្រាហ្មណិសយោ ច អនុមគ្គេ មម អស្សមមគ្គបស្សេ វសន្តិ, អហំ តេសំ អាចិក្ខិត្វា គមិស្សាមិ, ត្វំ តេ បុច្ឆេយ្យាសិ, តេ តំ មម សន្តិកំ នយិស្សន្តីតិ។

ឯវំ សា អត្តនោ បលាយនូបាយំ កត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា តំ ឱលោកេន្តមេវ “ត្វំ និវត្តា”តិ វត្វា អាគមនមគ្គេនេវ អមច្ចានំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេ តំ គហេត្វា ខន្ធាវារំ គន្ត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ

បាបុណិសុ។ សក្កោបិ តំ ទិវសមេវ តុស្សិត្វា សកលរដ្ឋេ ទេវំ វស្សាបេសិ, តតោ សុភិក្ខំ ជនបទំ អហោសិ។ ឥសិសិង្គតាបសស្សបិ តាយ បក្កន្តមត្តាយ ឯវ កាយេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ កម្បន្តោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា វាកចិរំ បារុបិត្វា សោចន្តោ និបជ្ជិ។ ពោធិសត្តោ សាយំ អាគន្ត្វា បុត្តំ អបស្សន្តោ “កហំ នុ ខោ គតោ”តិ កាជំ ឱតារេត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា តំ និបន្នកំ ទិស្វា “តាត, កិំ ករោសី”តិ បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៥. “ន តេ កដ្ឋានិ ភិន្នានិ, ន តេ ឧទកមាភតំ;
អគ្គីបិ តេ ន ហាបិតោ, កិំ នុ មន្ទោវ ឈាយសិ។

២៦. “ភិន្នានិ កដ្ឋានិ ហុតោ ច អគ្គិ, តបនីបិ តេ សមិតា ព្រហ្មចារី;
បីឋញ្ច មយ្ហំ ឧទកញ្ច ហោតិ, រមសិ តុវំ ព្រហ្មភូតោ បុរត្ថា។

២៧. “អភិន្នកដ្ឋោសិ អនាភតោទកោ, អហាបិតគ្គីសិ អសិទ្ធភោជនោ;
ន មេ តុវំ អាលបសី មមជ្ជ, នដ្ឋំ នុ កិំ ចេតសិកញ្ច ទុក្ខំ”ន្តិ។

តត្ថ **ភិន្នានី**តិ អរញ្ញតោ ឧទ្ធដានិ។ **ន ហាបិតោ**តិ ន ជលិតោ។ **ភិន្នានី**តិ បុព្ពេ តយា មមាគមនវេលាយ កដ្ឋានិ ឧទ្ធដានេវ ហោន្តិ។ **ហុតោ ច អគ្គី**តិ អគ្គិ ច ហុតោ ហោតិ។ **តបនី**តិ វិសិព្ពនអគ្គិសង្ខាតា តបនីបិ តេ សមិតាវ សយមេវ សំវិទហិតាវ ហោតិ។ **បីឋ**ន្តិ មម អាសនត្ថាយ បីឋញ្ច បញ្ញត្តមេវ ហោតិ។ **ឧទកញ្ចា**តិ បាទធោវនឧទកម្បិ ឧបដ្ឋាបិតមេវ ហោតិ។ **ព្រហ្មភូតោ**តិ តុវម្បិ ឥតោ បុរត្ថា សេដ្ឋភូតោ ឥមស្មឹ អស្សមេ អភិរមសិ។ **អភិន្នកដ្ឋោសី**តិ សោ ទានិ អជ្ជ អនុទ្ធដកដ្ឋោសិ។ **អសិទ្ធភោជនោ**តិ ន តេ កិញ្ចិ អម្ហាកំ កន្ទមូលំ វា បណ្ណំ វា សេទិតំ។ **មមជ្ជា**តិ, មម បុត្ត, អជ្ជ ន មេ ត្វំ អាលបសិ។ **នដ្ឋំ នុ កិំ**ន្តិ កិំ នុ តេ នដ្ឋំ វា, កិំ ចេតសិកំ វា ទុក្ខំ, អក្ខាហិ មេ និបន្នការណន្តិ បុច្ឆតិ។

សោ បិតុ វចនំ សុត្វា តំ ការណំ កថេន្តោ អាហ –

២៨. “ឥធាគមា ជដិលោ ព្រហ្មចារី, សុទស្សនេយ្យោ សុតនូ វិនេតិ;
នេវាតិទីឃោ ន បនាតិរស្សោ, សុកណ្ហកណ្ហច្ឆទនេហិ ភោតោ។

២៩. “អមស្សុជាតោ អបុរាណវណ្ណី, អាធាររូបញ្ច បនស្ស កណ្ឋេ;
ទ្វេ យមា គណ្ឌា ឧរេ សុជាតា, សុវណ្ណតិន្ទុកនិភា បភស្សរា។

៣០. “មុខញ្ច តស្ស ភុសទស្សនេយ្យំ, កណ្ណេសុ លម្ពន្តិ ច កុញ្ចិតគ្គា;
តេ ជោតរេ ចរតោ មាណវស្ស, សុត្តញ្ច យំ សំយមនំ ជដានំ។

៣១. “អញ្ញា ច តស្ស សំយមានិ ចតស្សោ, នីលា បីតា លោហិតិកា ច សេតា;
តា បិំសរេ ចរតោ មាណវស្ស, តិរិដិសង្ឃាវិវ បាវុសម្ហិ។

៣២. “ន មិខលំ មុញ្ជមយំ ធារេតិ, ន សន្ថរេ នោ បន បព្ពជស្ស;
តា ជោតរេ ជឃនន្តរេ វិលគ្គា, សតេរតា វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ។

៣៣. “អខីលកានិ ច អវណ្ដកានិ, ហេដ្ឋា នភ្យា កដិសមោហិតានិ;
អឃដ្ដិតា និច្ចកីឡំ ករោន្តិ, ហំ តាត កិំរុក្ខផលានិ តានិ។

៣៤. “ជដា ច តស្ស ភុសទស្សនេយ្យា, បរោសតំ វេល្លិតគ្គា សុគន្ធា;
ទ្វេធា សិរោ សាធុ វិភត្តរូបោ, អហោ នុ ខោ មយ្ហ តថា ជដាស្សុ។

៣៥. “យទា ច សោ បកិរតិ តា ជដាយោ, វណ្ណេន គន្ធេន ឧបេតរូបា;
នីលុប្បលំ វាតសមេរិតំវ, តថេវ សំវាតិ បនស្សមោ អយំ។

៣៦. “បង្កោ ច តស្ស ភុសទស្សនេយ្យោ, នេតាទិសោ យាទិសោ មយ្ហំ កាយេ;
សោ វាយតិ ឯរិតោ មាលុតេន, វនំ យថា អគ្គគិម្ហេ សុផុល្លំ។

៣៧. “និហន្តិ សោ រុក្ខផលំ បថព្យា, សុចិត្តរូបំ រុចិរំ ទស្សនេយ្យំ;
ខិត្តញ្ច តស្ស បុនរេហិ ហត្ថំ, ហំ តាត កិំរុក្ខផលំ នុ ខោ តំ។

៣៨. “ទន្តា ច តស្ស ភុសទស្សនេយ្យា, សុទ្ធា សមា សង្ខវរូបបន្នា;
មនោ បសាទេន្តិ វិវរិយមានា, ន ហិ នូន សោ សាកមខាទិ តេហិ។

៣៩. “អកក្កសំ អគ្គឡិតំ មុហុំ មុទុំ, ឧជុំ អនុទ្ធតំ អចបលមស្ស ភាសិតំ;
រុទំ មនុញ្ញំ ករវិកសុស្សរំ, ហទយង្គមំ រញ្ជយតេវ មេ មនោ។

៤០. “ពិន្ទុស្សរោ នាតិវិសដ្ឋវាក្យោ, ន នូន សជ្ឈាយមតិប្បយុត្តោ;
ឥច្ឆាមិ ភោ តំ បុនទេវ ទដ្ឋុំ, មិត្តោ ហិ មេ មាណវោហុ បុរត្ថា។

៤១. “សុសន្ធិ សព្ពត្ថ វិមដ្ឋិមំ វណំ, បុថូ សុជាតំ ខរបត្តសន្និភំ;
តេនេវ មំ ឧត្តរិយាន មាណវោ, វិវរិតំ ឩរុំ ជឃនេន បិឡយិ។

៤២. “តបន្តិ អាភន្តិ វិរោចរេ ច, សតេរតា វិជ្ជុរិវន្តលិក្ខេ;
ពាហា មុទូ អញ្ជនលោមសាទិសា, វិចិត្រវដ្ដង្គុលិកាស្ស សោភរេ។

៤៣. “អកក្កសង្គោ ន ច ទីឃលោមោ, នខាស្ស ទីឃា អបិ លោហិតគ្គា;
មុទូហិ ពាហាហិ បលិស្សជន្តោ, កល្យាណរូបោ រមយំ ឧបដ្ឋហិ។

៤៤. “ទុមស្ស តូលូបនិភា បភស្សរា, សុវណ្ណកម្ពុតលវដ្ដសុច្ឆវិ;
ហត្ថា មុទូ តេហិ មំ សម្ផុសិត្វា, ឥតោ គតោ តេន មំ ទហន្តិ តាត។

៤៥. “ន នូន សោ ខារិវិធំ អហាសិ, ន នូន សោ កដ្ឋានិ សយំ អភញ្ជិ;
ន នូន សោ ហន្តិ ទុមេ កុឋារិយា, ន ហិស្ស ហត្ថេសុ ខិលានិ អត្ថិ។

៤៦. “អច្ឆោ ច ខោ តស្ស វណំ អកាសិ, សោ មំព្រវិ ‘សុខិតំ មំ ករោហិ’;
តាហំ ករិ តេន មមាសិ សោខ្យំ, សោ ចព្រវិ ‘សុខិតោស្មី’តិ ព្រហ្មេ។

៤៧. “អយញ្ច តេ មាលុវបណ្ណសន្ថតា, វិកិណ្ណរូបាវ មយា ច តេន ច;
កិលន្តរូបា ឧទកេ រមិត្វា, បុនប្បុនំ បណ្ណកុដឹ វជាម។

៤៨. “ន មជ្ជ មន្តា បដិភន្តិ តាត, ន អគ្គិហុត្តំ នបិ យញ្ញតន្តំ;
ន ចាបិ តេ មូលផលានិ ភុញ្ជេ, យាវ ន បស្សាមិ តំ ព្រហ្មចារិំ។

៤៩. “អទ្ធា បជានាសិ តុវម្បិ តាត, យស្សំ ទិសំ វសតេ ព្រហ្មចារី;
តំ មំ ទិសំ បាបយ តាត ខិប្បំ, មា តេ អហំ អមរិមស្សមម្ហិ។

៥០. “វិចិត្រផុល្លញ្ហិ វនំ សុតំ មយា, ទិជាភិឃុដ្ឋំ ទិជសង្ឃសេវិតំ;
តំ មំ វនំ បាបយ តាត ខិប្បំ, បុរា តេ បាណំ វិជហាមិ អស្សមេ”តិ។

តត្ថ **ឥធាគមា**តិ, តាត, ឥមំ អស្សមបទំ អាគតោ។ **សុទស្សនេយ្យោ**តិ សុដ្ឋុ ទស្សនេយ្យោ។ **សុតនូ**តិ សុដ្ឋុ តនុកោ នាតិកិសោ នាតិថូលោ ។ **វិនេតី**តិ អត្តនោ សរីរប្បភាយ អស្សមបទំ ឯកោភាសំ វិយ វិនេតិ បូរេតិ។ **សុកណ្ហកណ្ហច្ឆទនេហិ ភោតោ**តិ, តាត, តស្ស ភោតោ សុកណ្ហេហិ កណ្ហច្ឆទនេហិ ភមរវណ្ណេហិ កេសេហិ សុកណ្ហសីសំ សុមដ្ឋិតមណិមយំ វិយ ខាយតិ។ **អមស្សុជាតោ**តិ ន តាវស្ស មស្សុ ជាយតិ, តរុណោយេវ។ **អបុរាណវណ្ណី**តិ អចិរបព្ពជិតោ។ **អាធាររូបញ្ច បនស្ស កណ្ឋេ**តិ កណ្ឋេ ច បនស្ស អម្ហាកំ ភិក្ខាភាជនដ្ឋបនំ បត្តាធារសទិសំ បិឡន្ធនំ អត្ថីតិ មុត្តាហារំ សន្ធាយ វទតិ។ **គណ្ឌា**តិ ថនេ សន្ធាយាហ។ **ឧរេ សុជាតា**តិ ឧរម្ហិ សុជាតា។ “ឧរតោ”តិបិ បាឋោ។ **បភស្សរា**តិ បភាសម្បន្នា។ “បភាសរេ”តិបិ បាឋោ, ឱភាសន្តីតិ អត្ថោ។

ភុសទស្សនេយ្យន្តិ អតិវិយ ទស្សនីយំ។ **កុញ្ចិតគ្គា**តិ សីហកុណ្ឌលំ សន្ធាយ វទតិ។ **សុត្តញ្ចា**តិ យំ តស្ស ជដាពន្ធនសុត្តំ, តម្បិ ជោតតិ បភំ មុញ្ចតិ។ **“សំយមានិ ចតស្សោ”**តិ ឥមិនា មណិសុវណ្ណបវាឡរជតមយានិ ចត្តារិ បិឡន្ធនានិ ទស្សេតិ ។ **តា បីសរេ**តិ តានិ បិឡន្ធនានិ បាវុសម្ហិ បរុង្ហេ ទេវេ តិរិដិសង្ឃា វិយ វិរវន្តិ។ **មិខលន្តិ** មេខលំ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ និវត្ថកពុនចិរកំ សន្ធាយាហ។ **ន សន្តរេ**តិ ន វាកេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, យថា មយំ តិណមយំ វា វាកមយំ វា ចិរកំ ធារេម, ន តថា សោ, សោ បន សុវណ្ណចិរកំ ធារេតីតិ។ **អខីលកានី**តិ អតចានិ និប្បណ្ណានិ។ **កដិសមោហិតានី**តិ កដិយំ ពទ្ធានិ។ **និច្ចកីឡំ ករោន្តី**តិ អយដ្ឋិតានិបិ និច្ចកាលំ កីឡាយន្តិ។ **ហំ, តាតា**តិ ហម្ភោ, តាត។ **កី រុក្ខផលានិ តានី**តិ តានិ តស្ស មាណវស្ស សុត្តារុឡ្ហានិ កដិយំ ពទ្ធានិ កតររុក្ខផលានិ នាមាតិ មណិសង្ខាដឹ សន្ធាយាហ។

ជដាតិ ជដាមណ្ឌលាការេន ពទ្ធរតនមិស្សកកេសវដ្ដិយោ សន្ធាយាហ។ **វេល្លិតគ្គា**តិ កុញ្ចិតគ្គា។ **ទ្វេធា សិរោ**តិ តស្ស សីសំ ទ្វេធា កត្វា ពទ្ធានំ ជដានំ វសេន សុដ្ឋុ វិភត្តរូបំ។ **តថា**តិ យថា តស្ស មាណវស្ស ជដា, តថា

តុម្ហេហិ មម ន ពទ្ធា, អហោ វត មមបិ តថា អស្សូតិ បត្ថេន្តោ អាហ។ **ឧបេតរូបា**តិ ឧបេតសភាវា។ **វាតស មេរិតំវា**តិ យថា នាម នីលុប្បលំ វាតេន សមីរិតំ, តថេវ អយំ តមស្មិ វនសណ្ឌេ អស្សមោ សំវាតិ។ **នេតាទិសោ**តិ, តាត, យាទិសោ មម កាយេ បង្កោ, នេតាទិសោ តស្ស សរីរេ។ សោ ហិ ទស្សនីយោ ចេវ សុគន្ធោ ច។ **អគ្គតិម្ហេ**តិ វសន្តសមយេ។

និហន្តីតិ បហរតិ។ **កឹ រុក្ខផលំ នុ ខោ តន្តិ** កតររុក្ខស្ស នុ ខោ តំ ផលំ។ **សង្ខវរូបបន្នា**តិ សុជោតសង្ខបដិភាគា។ **ន ហិ នូន សោ សាកមខាទិ តេហី**តិ ន នូន សោ មាណវោ មយំ វិយ តេហិ ទន្តេហិ រុក្ខបណ្ណានិ ចេវ មូលផលាផលានិ ច ខាទិ។ អម្ហាកញ្ហិ តានិ ខាទន្តានំ សពលា បណ្ណវណ្ណា ទន្តាតិ ទីបេតិ។

អកក្កសន្តិ, តាត, តស្ស ភាសិតំ អផរុសំ អគឡិតំ, បុនប្បុនំ វទន្តស្សាបិ មធុរតាយ **មុហុំ មុទុំ,** អបមុស្សតាយ **ឧជុំ,** អវិក្ខិត្តតាយ **អនុទ្ធដំ,** បតិដ្ឋិតតាយ **អចបលំ។ រុទ**ន្តិ ភាសមានស្ស សរសង្ខាតំ រុទម្បិ មនោហរំ ករវិកស្ស វិយ សុស្សរំ សុមធុរំ។ **រញ្ជយតេវា**តិ មម មនោ រញ្ជតិយេវ។ **ពិន្ទុស្សរោ**តិ បិណ្ឌិតស្សរោ។ **មាណវោហូ**តិ សោ ហិ មាណវោ បុរត្ថា មម មិត្តោ អហុ។

សុសន្ធិ សព្ពត្ថ វិមដ្ឋិមំ វណន្តិ តាត តស្ស មាណវស្ស ឧរូនំ អន្តរេ ឯកំ វណំ អត្ថិ, តំ សុសន្ធិ សុផុសិតំ សិប្បិបុដមុខសទិសំ, សព្ពត្ថ វិមដ្ឋំ សមន្តតោ មដ្ឋំ។ **បុថូ**តិ មហន្តំ។ **សុជាត**ន្តិ សុសណ្ឋិតំ។ **ខរបត្តសន្និភ**ន្តិ សុបុប្ផិតបទុមមកុឡសន្និភំ។ **ឧត្តរិយានា**តិ ឧត្តរិត្វា អវត្ថរិត្វា។ **បិឡយី**តិ បីឡេសិ។ **តបន្តី**តិ តស្ស មាណវស្ស សរីរតោ និច្ឆរន្តា សុវណ្ណវណ្ណរំសិយោ ជលន្តិ ឱភាសន្តិ វិរោចន្តិ ច។ **ពាហា**តិ ពាហាបិស្ស មុទូ។ **អញ្ជនលោម សាទិសា**តិ អញ្ជនសទិសេហិ លោមេហិ សមន្នាគតា។ **វិចិត្រវដ្តង្គុលិកាស្ស សោភរេ**តិ ហត្ថាបិស្ស វរលក្ខណវិចិត្រាហិ បវាលង្កុរសទិសាហិ វដ្តង្គុលីហិ សមន្នាគតា សោភន្តិ។

អកក្កសង្គោតិ កច្ឆុបីឡកាទិរហិតអង្គបច្ចង្គោ។ **រមយំ ឧបដ្ឋហី**តិ មំ រមយន្តោ ឧបដ្ឋហិ បរិចរិ។ **តូលូបនិភា**តិ មុទុភាវស្ស ឧបមា។ **សុវណ្ណកម្ពុតលវដ្តសុច្ឆវី**តិ សុវណ្ណមយំ អាទាសតលំ វិយ វដ្តា ច សុច្ឆវិ ច, បរិមណ្ឌលតលា ចេវ សុន្ទរច្ឆវិ ចាតិ អត្ថោ។ **សម្មុសិត្វា**តិ សុដ្ឋុ ផុសិត្វា អត្តនោ ហត្ថសម្ផស្សំ មម សរីរេ ផរាបេត្វា។ **ឥតោ គតោ**តិ មម ឱលោកេន្តស្សេវ ឥតោ គតោ។ **តេន មំ ទហន្តី**តិ តេន តស្ស ហត្ថសម្ផស្សេន ឥទានិ មំ ទហន្តិ។ តថា ហិ តស្ស គតកាលតោ បដ្ឋាយ មម សរីរេ ឌាហោ ឧដ្ឋិតោ, តេនម្ហិ ទោមនស្សប្បត្តោ និបន្នោតិ។

ន នូន សោ ខារិវិធន្តិ, តាត, នូន សោ មាណវោ ន ខារិភារំ ឧក្ខិបិត្វា វិចរិ។ **ខិលានី**តិ កិលានិ, "អយមេវ វា បាឋោ។ **សោខ្យ**ន្តិ សុខំ។ **មាលុវបណ្ណសន្ថតា វិកិណ្ណរូបាវា**តិ, តាត, អយំ តវ មាលុវបណ្ណសន្ថតា អជ្ជ មយា ច តេន ច អញ្ញមញ្ញំ បរាមសនាលិង្គនវសេន បរិវត្តន្តេហិ វិកិណ្ណា វិយ អាកុលព្យាកុលា ជាតា។ **បុនប្បុនំ បណ្ណកុដឹ វជាមា**តិ, តាត, អហញ្ច សោ ច អភិរមិត្វា កិលន្តរូបា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា ឧទកំ បរិសិត្វា រមិត្វា វិគតទរថា បុនប្បុនំ ឥមមេវ កុដឹ បវិសាមាតិ វទតិ។

ន មជ្ជ មន្តាតិ អជ្ជ មម តស្ស គតកាលតោ បដ្ឋាយ នេវ មន្តា បដិភន្តិ ន ឧបដ្ឋហន្តិ ន រុច្ចន្តិ។ **ន អគ្គិហុត្តំ នបិ យញ្ញតន្ត**ន្តិ មហាព្រហ្មនោ អារាធនត្ថាយ កត្តព្ពហោមវិធូបនាទិយញ្ញកិរិយាបិ មេ ន បដិភាតិ ន ឧបដ្ឋាតិ ន រុច្ចតិ។ **ន ចាបិ តេ**តិ តយា អាភតមូលផលាផលានិបិ ន ភុញ្ជាមិ។ **យស្សំ ទិស**ន្តិ យស្សំ ទិសាយំ។ **វន**ន្តិ តស្ស មាណវស្ស អស្សមំ បរិវារេត្វា ឋិតវនន្តិ។

តស្សេវំ វិលបន្តស្ស តំ វិលាបំ សុត្វា មហាសត្តោ "ឯកាយ ឥត្ថិយា ឥមស្ស សីលំ ភិន្នំ ភវិស្សតី"តិ ញត្វា តំ ឱវទន្តោ ឆ គាថាយោ អភាសិ –

៥១. "ឥមស្មាហំ ជោតិរសេ វនម្ហិ, គន្ធព្ពទេវច្ឆរសង្ឃសេវិតេ;
ឥសីនមាវាសេ សនន្តនម្ហិ, នេតាទិសំ អរតឹ បាបុណេថ។

៥២. "ភវន្តិ មិត្តានិ អថោ ន ហោន្តិ, ញាតីសុ មិត្តេសុ ករោន្តិ បេមំ;
អយញ្ច ជម្មោ កិស្ស វា និវិដ្ឋោ, យោ នេវ ជានាតិ 'កុតោម្ហិ អាគតោ'។

៥៣. "សំវាសេន ហិ មិត្តានិ, សន្ធីយន្តិ បុនប្បុនំ;
ស្វេវ មិត្តោ អសំគន្តុ, អសំវាសេន ជីរតិ។

៥៤. “សចេ តុវំ ទក្ខសិ ព្រហ្មចារិ, សចេ តុវំ សល្លបេ ព្រហ្មចារិនា;
សម្បន្នសស្សំវ មហោទកេន, តបោគុណំ ខិប្បមិមំ បហិស្សសិ។

៥៥. “បុនបិ ចេ ទក្ខសិ ព្រហ្មចារិ, បុនបិ ចេ សល្លបេ ព្រហ្មចារិនា;
សម្បន្នសស្សំវ មហោទកេន, ឧស្មាគតំ ខិប្បមិមំ បហិស្សសិ។

៥៦. “ភូតានិ ហេតានិ ចរន្តិ តាត, វិរូបរូបេន មនុស្សលោកេ;
ន តានិ សេវេថ នរោ សបញ្ញោ, អាសជ្ជ នំ នស្សតិ ព្រហ្មចារី”តិ។

តត្ថ **ឥមស្មា**តិ ឥមស្មិំ។ **ហ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **ជោតិរសេ**តិ ហូយមានស្ស ជោតិនោ រំសិឱភាសិតេ។ **សនន្តនម្ហី**តិ បោរាណកេ។ **បាបុណេថា**តិ បាបុណេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, ឯវរូបេ វនេ វសន្តោ យំ អរតឹ ត្វំ បត្តោ, ឯតាទិសំ ន បាបុណេយ្យ បណ្ឌិតោ កុលបុត្តោ, បត្តុំ នារហតីតិ អត្ថោ។

“**ភវន្តី**”តិ ឥមំ គាថំ មហាសត្តោ អន្តោគតមេវ ភាសតិ។ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ – លោកេ សត្តានំ មិត្តានិ នាម ហោន្តិបិ ន ហោន្តិបិ តត្ថ យេសំ ហោន្តិ, តេ អត្តនោ ញាតីសុ ច មិត្តេសុ ច បេមំ ករោន្តិ។ **អយញ្ច ជម្មោ**តិ មិគសិង្គោ លាមកោ។ **កិស្ស វា និវិដ្ឋោ**តិ កេន នាម ការណេន តស្មិំ មាតុគាមេ មិត្តសញ្ញាយ និវិដ្ឋោ, សោ មិគិយា កុច្ឆិស្មិំ និព្ពត្តិត្វា អរញ្ញេ វឌ្ឍិតត្តា “កុតោម្ហិ អាគតោ”តិ អត្តនោ អាគតដ្ឋានមត្តម្បិ ន ជានាតិ, បគេវ ញាតិមិត្តេតិ។

បុនប្បុនន្តិ, តាត, មិត្តានិ នាម បុនប្បុនំ សំវាសេន សំសេវនេន សន្ធីយន្តិ ឃដីយន្តិ។ **ស្វេវ មិត្តោ**តិ សោ ឯវ មិត្តោ **អសំគន្តុ** អសមាគច្ឆន្តស្ស បុរិសស្ស តេន អសមាគមសង្ខាតេន អសំវាសេន **ជីរតិ** វិនស្សតិ ។ **សចេ**តិ តស្មា, តាត, សចេ ត្វំ បុនបិ តំ ទក្ខសិ, តេន វា សល្លបិស្សសិ, អថ យថា នាម និប្ផន្នសស្សំ មហោឃេន ហរីយតិ, ឯវំ ឥមំ អត្តនោ តបោគុណំ បហិស្សសិ ហារេស្សសីតិ អត្ថោ។ **ឧស្មាគត**ន្តិ សមណតេជំ។

វិរូបរូបេនាតិ វិវិធរូបេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, មនុស្សលោកស្មិញ្ហិ ឯតានិ យក្ខិនិសង្ខាតានិ ភូតានិ វិវិធរូបបដិច្ឆន្នេន អត្តនោ រូបេន អត្តនោ វសំ គតេ ខាទិតុំ ចរន្តិ, តានិ សបញ្ញោ នរោ ន សេវេថ។ តាទិសញ្ហិ ភូតំ អាសជ្ជ នំ បត្វា នស្សតិ ព្រហ្មចារី, ទិដ្ឋោសិ តាយ យក្ខិនិយា ន ខាទិតោតិ បុត្តំ ឱវទិ។

សោ បិតុ កថំ សុត្វា “យក្ខិនី កិរ សា”តិ ភីតោ ចិត្តំ និវត្តេត្វា “តាត, ឯត្តោ ន គមិស្សាមិ, ខមថ មេ”តិ ខមាបេសិ។ សោបិ នំ សមស្សាសេត្វា “ឯហិ ត្វំ, មាណវ, មេត្តំ ភាវេហិ, ករុណំ, មុទិតំ, ឧបេក្ខ”ន្តិ ព្រហ្មវិហារភាវនំ អាចិក្ខិ។ សោ តថា បដិបជ្ជិត្វា បុន ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា និឡិនិកា បុរាណទុតិយិកា អហោសិ, ឥសិសិង្គោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ, បិតា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

និឡិនិកាជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥២៧] ២. ឧម្មាទន្តីជាតកវណ្ណនា

និវេសនំ កស្សនុទំ សុនន្ទាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរេកទិវសំ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឯកំ អលង្កតបដិយត្តំ ឧត្តមរូបធរំ ឥត្ថឹ ឱលោកេត្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា ចិត្តំ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ វិហារមេវ អាគន្ត្វា តតោ បដ្ឋាយ សល្លវិទ្ធោ វិយ រាគាតុរោ ភន្តមិគបដិភាគោ កិសោ ធមនិសន្ថតគត្តោ ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោ អនភិរតោ ឯកិរិយាបថេបិ ចិត្តស្សាទំ អលភន្តោ អាចរិយវត្តាទីនិ បហាយ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាកម្មដ្ឋានានុយោគរហិតោ វិហាសិ។ សោ សហាយភិក្ខូហិ “បុព្ពេ ត្វំ, អាវុសោ, សន្តិន្ទ្រិយោ វិប្បសន្នមុខវណ្ណោ, ឥទានិ នោ តថា, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ បុដ្ឋោ, “អាវុសោ, អនភិរតោម្ហី”តិ អាហ។ អថ នំ តេ “អភិរមាវុសោ, សាសនេ, ពុទ្ធុប្បាទោ នាម ទុល្លភោ, តថា សទ្ធម្មស្សវនំ មនុស្សបដិលាភោ ច, សោ ត្វំ មនុស្សបដិលាភំ បដិលភិត្វា ទុក្ខស្សន្តកិរិយំ បត្ថយមានោ អស្សុមុខំ ញាតិជនំ បហាយ សទ្ធាយ បព្ពជិត្វា កឹការណា កិលេសវសំ យាសិ, កិលេសា នាមេតេ គណ្ឌុប្បាទកបាណកំ ឧបាទាយ សព្ពពាលជនសាធារណា, យេ តេសំ វត្ថុភូតា, តេបិ អប្បស្សាទា កាមា ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ។ អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា, មំសបេសូបមា កាមា, តិណុក្កូបមា កាមា, អង្គារកាសូបមា កាមា, សុបិនកូបមា កាមា, យាចិតកូបមា កាមា, រុក្ខផលូបមា កាមា, អសិសូនូបមា កាមា, សត្តិសូលូបមា កាមា, សប្បសិរូបមា កាមា,

អគ្គិក្ខន្ធូបមា កាមា, ត្វំ នាម ឯវរូបេ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា ឯវំ អនត្ថការកានំ កិលេសានំ វសំ គតោសី”តិ ឱវទិត្វា អត្តនោ កថំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តា សត្ថុ សន្តិកំ ធម្មសភំ នេត្វា “កឹ, ភិក្ខវេ, អនិច្ឆមានកំ ភិក្ខុំ អានយិត្ថា”តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, អយំ កិរ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ អាហំសុ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរា”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតា រជ្ជំ អនុសាសន្តាបិ កិលេសេ ឧប្បន្នេ តស្ស វសំ អគន្ត្វា ចិត្តំ និវារេត្វា ន អយុត្តកំ ករិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ សិវិរដ្ឋេ អរិដ្ឋបុរនគរេ សិវិ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តិ, “សិវិកុមារោ”ត្វេវស្ស នាមំ ករិំសុ។ សេនាបតិស្សាបិ បុត្តោ ជាយិ, “អភិបារកោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តេ ឧភោបិ សហាយា ហុត្វា អភិវឌ្ឍន្តា សោឡសវស្សិកា ហុត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគមិំសុ។ រាជា បុត្តស្ស រជ្ជំ អទាសិ។ សោបិ អភិបារកំ សេនាបតិដ្ឋានេ ឋបេត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តស្មិំយេវ នគរេ តិរិដិវច្ឆស្ស នាម អសីតិកោដិវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ ធីតា និព្ពត្តិ ឧត្តមរូបធរា សោភគ្គប្បត្តា សុភលក្ខណេន សមន្នាគតា, តស្សា នាមគ្គហណទិវសេ “ឧម្មាទន្តី”តិ នាមំ ករិំសុ។ សា សោឡសវស្សិកកាលេ អតិក្កន្តមានុសវណ្ណា ទេវច្ឆរា វិយ អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា អហោសិ។ យេ យេ បុថុជ្ជនា តំ បស្សន្តិ, តេ តេ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា សុរាបានមទមត្តា វិយ កិលេសមទេន មត្តា ហុត្វា សតិំ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ សមត្ថា នាម នាហេសុំ។

អថស្សា បិតា តិរិដិវច្ឆោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, មម គេហេ ឥត្ថិរតនំ ឧប្បន្នំ, រញ្ញោវ អនុច្ឆវិកំ, លក្ខណបាឋកេ ព្រាហ្មណេ បេសេត្វា តំ វីមំសាបេត្វា យថារុចិ ករោហី”តិ អាហ។ រាជា “សាធូ”តិ វត្វា ព្រាហ្មណេ បេសេសិ។ តេ សេដ្ឋិគេហំ គន្ត្វា កតសក្ការសម្មានា បាយាសំ បរិភុញ្ជិំសុ។ តស្មិំ ខណេ ឧម្មាទន្តី សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា តេសំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេ តំ ទិស្វា សតិំ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តា កិលេសមទមត្តា ហុត្វា អត្តនោ វិប្បកតភោជនភាវំ ន ជានិំសុ។ ឯកច្ចេ អាលោបំ គហេត្វា “ភុញ្ជិស្សាមា”តិ សញ្ញាយ សីសេ ឋបេសុំ, ឯកច្ចេ ឧបកច្ឆន្តរេ ខិបិំសុ, ឯកច្ចេ ភិត្តិំ បហរិំសុ, សព្ពេវ ឧម្មត្តកា អហេសុំ។ សា តេ ទិស្វា “ឥមេ កិរ មម លក្ខណំ វីមំសិស្សន្តិ, គីវាយំ នេ គហេត្វា នីហរថា”តិ នីហរាបេសិ។ តេ មង្កុភូតា រាជនិវេសនំ គន្ត្វា ឧម្មាទន្តិយា កុទ្ធា “ទេវ, សា ឥត្ថី កាឡកណ្ណី, ន តុម្ហាកំ អនុច្ឆវិកា”តិ វទិំសុ។ រាជា “កាឡកណ្ណី កិរា”តិ ន តំ អាណាបេសិ។ សា តំ បវត្តិំ សុត្វា “អហំ កិរ កាឡកណ្ណីតិ រញ្ញា ន គហិតា, កាឡកណ្ណិយោ នាម ន ឯវរូបា ហោន្តី”តិ វត្វា “ហោតុ, សចេ បន តំ រាជានំ បស្សិស្សាមិ, ជានិស្សាមី”តិ តស្មិំ អាឃាតំ ពន្ធិ។ អថ នំ បិតា អភិបារកស្ស អទាសិ, សា តស្ស បិយា អហោសិ មនាបា។

កស្ស បន កម្មស្ស និស្សន្ទេន សា ឯវំ អភិរូបា អហោសីតិ? រត្តវត្ថទានស្ស និស្សន្ទេនាតិ។ សា កិរ អតីតេ ពារាណសិយំ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិត្វា ឧស្សវទិវសេ បុញ្ញសម្បន្នា ឥត្ថិយោ កុសុម្ភរត្តវត្ថំ និវាសេត្វា អលង្កតា កីឡន្តិយោ ទិស្វា តាទិសំ វត្ថំ និវាសេត្វា កីឡិតុកាមា ហុត្វា មាតាបិតូនំ អារោចេត្វា តេហិ, “អម្ម, មយំ ទលិទ្ទា, កុតោ នោ ឯវរូបំ វត្ថ”ន្តិ វុត្តេ “តេន ហិ មំ ឯកស្មិំ អឌ្ឍកុលេ ភតិំ កាតុំ អនុជានាថ , តេ មម គុណំ ញត្វា ទស្សន្តី”តិ វត្វា តេហិ អនុញ្ញាតា ឯកំ កុលំ ឧបសង្កមិត្វា “កុសុម្ភរត្តវត្ថេន ភតិំ ករោមី”តិ អាហ។ អថ នំ តេ “តីណិ សំវច្ឆរានិ កម្មេ កតេ តវ គុណំ ញត្វា ទស្សាមា”តិ វទិំសុ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា កម្មំ បដិបជ្ជិ។ តេ តស្សា គុណំ ញត្វា អបរិបុណ្ណេសុយេវ តីសុ សំវច្ឆរេសុ តស្សា ឃនកុសុម្ភរត្តវត្ថេន សទ្ធិំ អញ្ញម្បិ វត្ថំ ទត្វា “តវ សហាយិកាហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា ន្ហត្វា និវាសេហី”តិ តំ បេសយិំសុ។ សា សហាយិកា អាទាយ គន្ត្វា រត្តវត្ថំ នទីតីរេ ឋបេត្វា ន្ហាយិ។

តស្មិំ ខណេ ឯកោ កស្សបទសពលស្ស សាវកោ អច្ឆិន្នចីវរោ សាខាភង្គំ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច តំ បទេសំ បាបុណិ។ សា តំ ទិស្វា “អយំ ភទន្តោ អច្ឆិន្នចីវរោ ភវិស្សតិ, បុព្ពេបិ អទិន្នភាវេន មេ និវាសនំ ទុល្លភំ ជាត”ន្តិ តំ វត្ថំ ទ្វិធា ផាលេត្វា “ឯកំ កោដ្ឋាសំ អយ្យស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឧត្តរិត្វា អត្តនោ និវាសនំ និវាសេត្វា “តិដ្ឋថ, ភន្តេ”តិ វត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា រត្តវត្ថំ មជ្ឈេ ផាលេត្វា តស្សេកំ កោដ្ឋាសំ អទាសិ។ សោ ឯកមន្តេ បដិច្ឆន្នេ ឋត្វា សាខាភង្គំ ឆឌ្ឌេត្វា តស្សេកំ កណ្ណំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា និក្ខមិ។ អថស្ស វត្ថោភាសេន សកលសរីរំ តរុណសូរិយោ វិយ ឯកោភាសំ អហោសិ។ សា តំ ទិស្វា “មយ្ហំ អយ្យោ បឋមំ ន សោភតិ, ឥទានិ តរុណសូរិយោ វិយ វិរោចតិ, ឥទម្បិ ឯតស្សេវ ទស្សាមី”តិ ទុតិយម្បិ កោដ្ឋាសំ ទត្វា “ភន្តេ, អហំ ភវេ ភវេ វិចរន្តី ឧត្តមរូបធរា ភវេយ្យំ, មំ ទិស្វា កោចិ បុរិសោ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ មា អសក្ខិ, មយា អភិរូបតរា នាម អញ្ញា មា ហោតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ ថេរោបិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

សា ទេវលោកេ សំសរន្តី តស្មិំ កាលេ អរិដ្ឋបុរេ និព្ពត្តិត្វា តថា អភិរូបា អហោសិ។ អថ តស្មិំ នគរេ កត្តិកឆណំ ឃោសយិំសុ, កត្តិកបុណ្ណមាយំ នគរំ សជ្ជយិំសុ។ អភិបារកោ អត្តនោ អារក្ខដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ តំ អា

មន្តេត្វា “ភទ្ទេ, ឧម្មាទន្តិ អជ្ជ កត្តិករត្តិវារេ ឆណេ, រាជា នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ បឋមំ ឥមំ គេហទ្វារំ អាគមិស្សតិ, មា ខោ តស្ស អត្តានំ ទស្សេសិ, សោបិ តំ ទិស្វា សតឹ ឧបដ្ឋាបេតុំ ន សក្ខិស្សតី”តិ អាហ។ សា “គច្ឆ ត្វំ, សាមិ, អហំ ជានិស្សាមី”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្មិំ គតេ ទាសឹ អាណាបេសិ “រញ្ញោ ឥមំ គេហទ្វារំ អាគតកាលេ មយ្ហំ អារោចេយ្យាសី”តិ។ អថ សូរិយេ អត្ថង្គតេ ឧគ្គហេ បុណ្ណចន្ទេ ទេវនគរេ វិយ នគរេ អលង្កតេ សព្ពទិសាសុ ទីបេសុ ជលិតេសុ រាជា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ អាជញ្ញរថវរគតោ អមច្ចគណបរិវុតោ មហន្តេន យសេន នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ បឋមមេវ អភិបារកស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ តំ បន គេហំ មនោសិលាវណ្ណបាការបរិក្ខិត្តំ អលង្កតទ្វារដ្ដាលកំ សោភគ្គប្បត្តំ បាសាទិកំ។ តស្មិំ ខណេ ទាសី ឧម្មាទន្តិយា អារោចេសិ។ សា បុប្ផសមុគ្គំ គាហាបេត្វា កិន្នរិលីឡាយ វាតបានំ និស្សាយ ឋិតា រញ្ញោ បុប្ផានិ ខិបិ។ សោ តំ ឧល្លោកេត្វា កិលេសមទមត្តោ សតឹ ឧបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តោ “អភិបារកស្សេតំ គេហ”ន្តិ សញ្ជានិតុម្បិ នាសក្ខិ, អថ សារថឹ អាមន្តេត្វា បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥៧. “និវេសនំ កស្ស នុទំ សុនន្ទ, បាការេន បណ្ឌុមយេន គុត្តំ;
កា ទិស្សតិ អគ្គិសិខាវ ទូរេ, វេហាយសំ បព្ពតគ្គេវ អច្ចិ។

៥៨. “ធីតា ន្វយំ កស្ស សុនន្ទ ហោតិ, សុណិសា ន្វយំ កស្ស អថោបិ ភរិយា;
អក្ខាហិ មេ ខិប្បមិធេវ បុដ្ឋោ, អវាវដា យទិ វា អត្ថិ ភត្តា”តិ។

តត្ថ **កស្ស នុទ**ន្តិ កស្ស នុ ឥទំ។ **បណ្ឌុមយេនា**តិ រត្តិដ្ឋកមយេន។ **ទិស្សតី**តិ វាតបានេ ឋិតា បញ្ញាយតិ។ **អច្ចី**តិ អនលជាលក្ខន្ធោ។ **ធីតា ន្វយ**ន្តិ ធីតា នុ អយំ។ **អវាវដា**តិ អបេតាវរណា អបរិគ្គហា។ **ភត្តា**តិ យទិ វា អស្សា សាមិកោ អត្ថិ, ឯតំ មេ អក្ខាហីតិ។

អថស្ស សោ អាចិក្ខន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥៩. “អហញ្ហិ ជានាមិ ជនិន្ទ ឯតំ, មត្យា ច បេត្យា ច អថោបិ អស្សា;
តវេវ សោ បុរិសោ ភូមិបាល, រត្តិន្ទិវំ អប្បមត្តោ តវត្ថេ។

៦០. “ឥទ្ធោ ច ផីតោ ច សុវឌ្ឍិតោ ច, អមច្ចោ ច តេ អញ្ញតរោ ជនិន្ទ;
តស្សេសា ភរិយាភិបារកស្ស, ឧម្មាទន្តី នាមធេយ្យេន រាជា”តិ។

តត្ថ **មត្យា ច បេត្យា ចា**តិ មាតិតោ ច បិតិតោ ចេតំ ជានាមិ។ **អថោបិ អស្សា**តិ អថ សាមិកម្បិ អស្សា ជានាមីតិ វទតិ។ **ឥទ្ធោ**តិ សមិទ្ធោ។ **ផីតោ**តិ វត្ថាលង្ការេហិ សុបុប្ផិតោ។ **សុវឌ្ឍិតោ**តិ សុដ្ឋុ វុទ្ធោ។ **នាមធេយ្យេនា**តិ នាមេន។ អយញ្ហិ យោ នំ បស្សតិ, តំ ឧម្មាទេតិ, សតិមស្ស បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ ន ទេតិ, តស្មា ឧម្មាទន្តីតិ វុច្ចតិ។

តំ សុត្វា រាជា នាមមស្សា ថោមេន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៦១. “អម្ភោ អម្ភោ នាមមិទំ ឥមិស្សា, មត្យា ច បេត្យា ច កតំ សុសាធុ;
តទា ហិ មយ្ហំ អវលោកយន្តី, ឧម្មត្តកំ ឧម្មទន្តី អកាសី”តិ។

តត្ថ **មត្យា ច បេត្យា ចា**តិ មាតរា ច បិតរា ច។ **មយ្ហ**ន្តិ ឧបយោគត្ថេ សម្បទានវចនំ។ **អវលោកយន្តី**តិ មយា អវលោកិតា សយម្បិ មំ អវលោកយន្តី មំ ឧម្មត្តកំ អកាសីតិ អត្ថោ។

សា តស្ស កម្បិតភាវំ ញត្វា វាតបានំ ថកេត្វា សិរិគព្ភមេវ អគមាសិ។ រញ្ញោបិ តស្សា ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ នគរំ បទក្ខិណករណេ ចិត្តមេវ នាហោសិ។ សោ សារថឹ អាមន្តេត្វា, “សម្ម សុនន្ទ, រថំ និវត្តេហិ, អយំ ឆណោ អម្ហាកំ នានុច្ឆវិកោ, អភិបារកស្ស សេនាបតិស្សេវានុច្ឆវិកោ, រជ្ជម្បិ តស្សេវានុច្ឆវិក”ន្តិ រថំ និវត្តាបេត្វា បាសាទំ អភិរុយ្ហ សិរិសយនេ និបជ្ជិត្វា វិប្បលបន្តោ អាហ –

៦២. “យា បុណ្ណមាសេ មិគមន្ទលោចនា, ឧបាវិសិ បុណ្ឌរីកត្តចង្គី;
ទ្វេ បុណ្ណមាយោ តទហូ អមញ្ញហំ, ទិស្វាន បារាវតរត្តវាសិនី។

៦៣. “អឡារបម្ហេហិ សុភេហិ វគ្គុភិ, បលោភយន្តី មំ យទា ឧទិក្ខតិ;
វិជម្ភមានា ហរតេវ មេ មនោ, ជាតា វនេ កិម្បុរិសីវ បព្ពតេ។

៦៤. “គទា ហិ ព្រហតី សាមា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
ឯកច្ចវសនា នារី, មិគី ភន្តាវុទិក្ខតិ។

៦៥. “កទាស្សុ មំ តម្ពនខា សុលោមា, ពាហា មុទូ ចន្ទនសារលិត្តា;
វដ្ដង្គុលី សន្នតធីរកុត្តិយា, នារី ឧបញ្ញិស្សតិ សីសតោ សុភា។

៦៦. “កទាស្សុ មំ កញ្ចនជាលុរច្ឆទា, ធីតា តិរីដិស្ស វិលគ្គមជ្ឈា;
មុទូហិ ពាហាហិ បលិស្សជិស្សតិ, ព្រហាវនេ ជាតទុមំវ មាលុវា។

៦៧. “កទាស្សុ លាខារសរត្តសុច្ឆវី, ពិន្ទុត្ថនី បុណ្ឌរីកត្តចង្គី;
មុខំ មុខេន ឧបនាមយិស្សតិ, សោណ្ឌោវ សោណ្ឌស្ស សុរាយ ថាលំ។

៦៨. “យទាទ្ទសំ តំ តិដ្ឋន្តិំ, សព្ពភទ្ទំ មនោរមំ;
តតោ សកស្ស ចិត្តស្ស, នាវពោធាមិ កញ្ចិនំ។

៦៩. “ឧម្មាទន្តិមហំ ទដ្ឋា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលំ;
ន សុបាមិ ទិវារត្តិំ, សហស្សំវ បរាជិតោ។

៧០. “សក្កោ ចេ មេ វរំ ទជ្ជា, សោ ច លព្ភេថ មេ វរោ;
ឯករត្តំ ទិរត្តំ វា, ភវេយ្យំ អភិបារកោ;
ឧម្មាទន្ត្យា រមិត្វាន, សិវិរាជា តតោ សិយា”ន្តិ។

តត្ថ **បុណ្ណមាសេ**តិ បុណ្ណចន្ទាយ រត្តិយា។ **មិគមន្ទលោចនា**តិ កណ្ឌសន្តាសេន បលាយិត្វា វនន្តរេ ឋត្វា លុទ្ទំ ឱលោកេន្តិយា មិគិយា វិយ មន្ទានិ លោចនានិ អស្សាតិ មិគមន្ទលោចនា។ **ឧបាវិសី**តិ បទុមវណ្ណេន ករតលេន បុប្ផានិ ខិបិត្វា មំ ឱលោកេន្តី វាតបានេ និសីទិ។ **បុណ្ឌរីកត្តចង្គី**តិ រត្តបទុមវណ្ណសរីរា។ **ទ្វេ បុណ្ណមាយោ**តិ អហំ តទហុ តស្មិំ ឆណទិវសេ តំ បាវារតបាទសមានវណ្ណរត្តវត្ថនិវត្ថំ ទិស្វា តស្សា មុខសោភំ ឱលោកេន្តោ ឯកស្ស បាចីនលោកធាតុតោ ឯកស្ស អភិបារកស្ស សេនាបតិនោ និវេសនេតិ ទ្វិន្នំ បុណ្ណចន្ទានំ ឧគ្គតត្តា ទ្វេ បុណ្ណមាយោ អមញ្ញឹ។ **អឡារបម្ហេហី**តិ វិសាលបខុមេហិ។ **សុភេហី**តិ បរិសុទ្ធេហិ។ **វគ្គុភី**តិ មធុរការេហិ។ **ឧទិក្ខតី**តិ ឯវរូបេហិ នេត្តេហិ យស្មិំ ខណេ ឱលោកេតិ។ **បព្ពតេ**តិ យថា ហិមវន្តបព្ពតេ សុបុប្ផិតវនេ វីណំ អាទាយ គន្ធិស្សរេន អត្តនោ សរំ សំសន្ទន្តី កិម្បុរិសី កិម្បុរិសស្ស មនំ ហរតិ, ឯវំ ហរតេវ មេ មនោតិ វិប្បលបតិ។

ព្រហតីតិ ឧឡារា។ **សាមា**តិ សុវណ្ណវណ្ណសាមា។ **ឯកច្ចវសនា**តិ ឯកច្ចិកវសនា, ឯកវត្ថនិវត្ថាតិ អត្ថោ។ **ភន្តាវុទិក្ខតី**តិ សណ្ហកេសា បុថុនលាដា អាយតភមូ វិសាលក្ខី តុង្គនាសា រត្តោដ្ឋា សេតទន្តា តិខិណទាឋា សុវដ្ដិតគីវា សុតនុពាហុ សុសណ្ឋិតបយោធរា ករមិតមជ្ឈា វិសាលសោណី សុវណ្ណកទលិសមានោរុ សា ឧត្តមិត្ថី តស្មិំ ខណេ មំ ឧទិក្ខន្តី ភយេន វនំ បវិសិត្វា បុន និវត្តិត្វា លុទ្ទំ ឧទិក្ខន្តី ភន្តា មិគីវ មំ ឧទិក្ខតីតិ វទតិ។ **ពាហាមុទូ**តិ មុទុពាហា។ **សន្នតធីរកុត្តិយា**តិ សុផុសិតឆេកករណា។ **ឧបញ្ញិស្សតិ មន្តិ** សា សុភា នារី កទា នុ មំ តេហិ តម្ពនខេហិ សីសតោ បដ្ឋាយ សន្នតេន ធីរេន ករណេន បរិគោសេស្សតីតិ បត្ថេន្តោ វិលបតិ។

កញ្ចនជាលុរច្ឆទាតិ កញ្ចនមយឧរច្ឆទាលង្ការា។ **វិលគ្គមជ្ឈា**តិ វិលគ្គសរីរា តនុមជ្ឈិមា។ **ព្រហាវនេ**តិ មហាវនេ។ **លាខារសរត្តសុច្ឆវី**តិ ហត្ថបាទតលអគ្គនខឱដ្ឋមំសេសុ លាខារសរត្តមណិបវាលវណ្ណា។ **ពិន្ទុត្ថនី**តិ ឧទកបុប្ផុឡបរិមណ្ឌលត្ថនី។ **តតោ**តិ យទា តំ តិដ្ឋន្តិំ អទ្ទសំ, តតោ បដ្ឋាយ។ **សកស្ស ចិត្តស្សា**តិ អត្តនោ ចិត្តស្ស អនិស្សរោ ជាតោម្ហីតិ អធិប្បាយោ។ **កញ្ចិន**ន្តិ កញ្ចិ “អយំ អសុកោ នាមា”តិ ន ជានាមិ, ឧម្មត្តកោ ជាតោម្ហីតិ វទតិ។ **ទដ្ឋា**តិ ទិស្វា។ **ន សុបាមី**តិ នេវ រត្តិំ, ន ទិវា និទ្ទំ លភាមិ។ **សោ ច លព្ភេថា**តិ យំ មេ សក្កោ វរំ ទទេយ្យ, សោ ច មេ វរោ លព្ភេថ, លភេយ្យាហំ តំ វរន្តិ អត្ថោ។

អថ តេ អមច្ចា អភិបារកស្សបិ អារោចយឹសុ – “សាមិ រាជា, នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ តុម្ហាកំ ឃរទ្វារំ បត្វា និវត្តិត្វា បាសាទំ អភិរុហី”តិ។ សោ អត្តនោ គេហំ គន្ត្វា ឧម្មាទន្តិំ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, កច្ចិ រញ្ញោ អត្តានំ ទស្សេសី”តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, ឯកោ មហោទរោ មហាទាឋិកោ រថេ ឋត្វា អាគតោ បុរិសោ អត្ថិ, អហំ តំ រាជា វា អរាជា វាតិ ន ជានាមិ, ឯកោ ឥស្សរោតិ បន វុត្តេ វាតបានេ ឋត្វា បុប្ផានិ ខិបិំ, សោ តាវទេវ និវត្តិត្វា គតោ”តិ។ សោ តំ សុត្វា “នាសិតោម្ហិ តយា”តិ បុនទិវសេ បាតោវ រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ សិរិគព្ភទ្វារេ ឋត្វា រញ្ញោ ឧម្មាទន្តិំ និស្សាយ វិប្បលាបំ សុត្វា “អយំ ឧម្មាទន្តិយា បដិពទ្ធចិត្តោ ជាតោ, តំ អលភន្តោ មរិស្សតិ, រញ្ញោ ច មម ច

អគុណំ មោចេត្វា តមស្ស មយា ជីវិតំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ និវេសនំ គន្ត្វា ឯកំ ទឡ្ហមន្តំ ឧបដ្ឋាកំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, អសុកដ្ឋានេ សុសិរចេតិយរុក្ខោ អត្ថិ, ត្វំ កញ្ចិ អជានាបេត្វា អត្ថង្គតេ សូរិយេ តត្ថ គន្ត្វា អន្តោរុក្ខេ និសីទ, អហំ តត្ថ ពលិកម្មំ ករោន្តោ តំ ឋានំ បត្វា ទេវតា នមស្សន្តោ, ‘សាមិ ទេវរាជ, អម្ហាកំ រាជា នគរម្ហិ ឆណេ វត្តមានេ អកីឡិត្វា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា វិប្បលបន្តោវ និបន្នោ, មយំ តត្ថ ការណំ ន ជានាម, រាជា ទេវតានំ ពហូបការោ, អនុសំវច្ឆរំ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ពលិកម្មំ ករោតិ, ឥទំ នាម និស្សាយ រាជា វិប្បលបតីតិ អាចិក្ខថ, រញ្ញោ នោ ជីវិតទានំ ទេថា’តិ យាចិស្សាមិ, ត្វំ តស្មិំ ខណេ សទ្ទំ បរិវត្តិត្វា, ‘សេនាបតិ, តុម្ហាកំ រញ្ញោ ព្យាធិ នាម នត្ថិ, សោ បន តវ ភរិយាយ ឧម្មាទន្តិយា បដិពទ្ធចិត្តោ។ សចេ នំ លភិស្សតិ, ជីវិស្សតិ, នោ ចេ, មរិស្សតិ។ សចេ តស្ស ជីវិតំ ឥច្ឆសិ, ឧម្មាទន្តិមស្ស ទេហី’តិ វទេយ្យាសី”តិ ឯវំ តំ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា ឧយ្យោជេសិ។

សោ គន្ត្វា តស្មិំ រុក្ខេ និសីទិត្វា បុនទិវសេ សេនាបតិនា អមច្ចគណបរិវុតេន តំ ឋានំ គន្ត្វា យាចិតោ តថា អភាសិ។ សេនាបតិ “សាធូ”តិ វត្វា ទេវតំ វន្ទិត្វា អមច្ចេ ជានាបេត្វា នគរំ បវិសិត្វា រាជនិវេសនំ អារុយ្ហ សិរិគព្ភទ្វារំ អាកោដេសិ។ រាជា សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា “កោ ឯសោ”តិ បុច្ឆិ។ អហំ, ទេវ, អភិបារកោតិ។ អថស្ស រាជា ទ្វារំ វិវរិ។ សោ បវិសិត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា គាថមាហ –

៧១. “ភូតានិ មេ ភូតបតី នមស្សតោ, អាគម្ម យក្ខោ ឥទមេតទព្រវិ;
រញ្ញោ មនោ ឧម្មទន្ត្យា និវិដ្ឋោ, ទទាមិ តេ តំ បរិចារយស្សូ”តិ។

តត្ថ **នមស្សតោ**តិ តុម្ហាកំ វិប្បលាបការណជាននត្ថំ ពលិកម្មំ កត្វា នមស្សន្តស្ស។ **ត**ន្តិ អហំ តំ ឧម្មាទន្តិំ តុម្ហាកំ បរិចារិកំ កត្វា ទទាមីតិ។

អថ នំ រាជា, “សម្ម អភិបារក, មម ឧម្មាទន្តិយា បដិពទ្ធចិត្តភាវំ យក្ខាបិ ជានន្តី”តិ បុច្ឆិ។ អាម, ទេវាតិ។ សោ “សព្ពលោកេន កិរ មេ លាមកភាវោ ញាតោ”តិ លជ្ជិធម្មេ បតិដ្ឋាយ អនន្តរំ គាថមាហ –

៧២. “បុញ្ញា ច ធំសេ អមរោ ន ចម្ហិ, ជនោ ច មេ បាបមិទញ្ច ជញ្ញា;
ភុសោ ច ត្យស្ស មនសោ វិឃាតោ, ទត្វា បិយំ ឧម្មទន្តិំ អទដ្ឋា”តិ។

តត្ថ **ធំសេ**តិ, សម្ម អភិបារក, អហំ តាយ សទ្ធិំ កិលេសវសេន បរិចារេន្តោ បុញ្ញតោ ច ធំសេយ្យំ, តាយ សទ្ធិំ បរិចារិតមត្តេន អមរោ ច ន ហោមិ, មហាជនោ ច មេ ឥមំ លាមកភាវំ ជានេយ្យ, តតោ “អយុត្តំ រញ្ញា កត”ន្តិ គរហេយ្យ, តញ្ច មម ទត្វា បច្ឆា បិយភរិយំ អទដ្ឋា តវ មនសោ វិឃាតោ ចស្សាតិ អត្ថោ។

សេសា ឧភិន្នម្បិ វចនបដិវចនគាថា ហោន្តិ –

៧៣. “ជនិន្ទ នាញ្ញត្រ តយា មយា វា, សព្ពាបិ កម្មស្ស កតស្ស ជញ្ញា;
យំ តេ មយា ឧម្មទន្តិំ បទិន្នា, ភុសេហិ រាជា វនថំ សជាហិ។

៧៤. “យោ បាបកំ កម្មករំ មនុស្សោ, សោ មញ្ញតិ មាយិទ មញ្ញឹសុ អញ្ញេ;
បស្សន្តិ ភូតានិ ករោន្តមេតំ, យុត្តា ច យេ ហោន្តិ នរា បថព្យា។

៧៥. “អញ្ញោ នុ តេ កោចិ នរោ បថព្យា, សទ្ទេយ្យ លោកស្មិ ន មេ បិយាតិ;
ភុសោ ច ត្យស្ស មនសោ វិឃាតោ, ទត្វា បិយំ ឧម្មទន្តិំ អទដ្ឋា។

៧៦. “អទ្ធា បិយា មយ្ហ ជនិន្ទ ឯសា, ន សា មមំ អប្បិយា ភូមិបាល;
គច្ឆេវ ត្វំ ឧម្មទន្តិំ ភទន្តេ, សីហោវ សេលស្ស គុហំ ឧបេតិ។

៧៧. “ន បីឡិតា អត្តទុខេន ធីរា, សុខប្ផលំ កម្ម បរិច្ចជន្តិ;
សម្មោហិតា វាបិ សុខេន មត្តា, ន បាបកម្មញ្ច សមាចរន្តិ។

៧៨. “តុវញ្ហិ មាតា ច បិតា ច មយ្ហំ, ភត្តា បតី បោសកោ ទេវតា ច;
ទាសោ អហំ តុយ្ហ សបុត្តទារោ, យថាសុខំ សាមិ ករោហិ កាមំ។

៧៩. “យោ ‘ឥស្សរោម្ហី’តិ ករោតិ បាបំ, កត្វា ច សោ នុត្តសតេ បរេសំ;
ន តេន សោ ជីវតិ ទីឃមាយុ, ទេវាបិ បាបេន សមេក្ខរេ នំ។

៨០. “អញ្ញាតកំ សាមិកេហី បទិន្នំ, ធម្មេ ឋិតា យេ បដិច្ឆន្តិ ទានំ;
បដិច្ឆកា ទាយកា ចាបិ តត្ថ, សុខប្ផលញ្ញេវ ករោន្តិ កម្មំ។

៨១. “អញ្ញោ នុ តេ កោចិ នរោ បថព្យា, សទ្ទេយ្យ លោកស្មិ ន មេ បិយាតិ;
ភុសោ ច ត្យស្ស មនសោ វិឃាតោ, ទត្វា បិយំ ឧម្មទន្តី អទដ្ឋា។

៨២. “អទ្ធា បិយា មយ្ហ ជនិន្ទ ឯសា, ន សា មមំ អប្បិយា ភូមិបាល;
យំ តេ មយា ឧម្មទន្តី បទិន្នា, ភុសេហិ រាជា វនថំ សជាហិ។

៨៣. “យោ អត្តទុក្ខេន បរស្ស ទុក្ខំ, សុខេន វា អត្តសុខំ ទហាតិ;
យថេវិទំ មយ្ហ តថា បរេសំ, យោ ឯវំ ជានាតិ ស វេទិ ធម្មំ។

៨៤. “អញ្ញោ នុ តេ កោចិ នរោ បថព្យា, សទ្ទេយ្យ លោកស្មិ ន មេ បិយាតិ;
ភុសោ ច ត្យស្ស មនសោ វិឃាតោ, ទត្វា បិយំ ឧម្មទន្តី អទដ្ឋា។

៨៥. “ជនិន្ទ ជានាសិ បិយា មមេសា, ន សា មមំ អប្បិយា ភូមិបាល;
បិយេន តេ ទម្មិ បិយំ ជនិន្ទ, បិយទាយិនោ ទេវ បិយំ លភន្តិ។

៨៦. “សោ នូនាហំ វធិស្សាមិ, អត្តានំ កាមហេតុកំ;
ន ហិ ធម្មំ អធម្មេន, អហំ វធិតុមុស្សហេ។

៨៧. “សចេ តុវំ មយ្ហ សតី ជនិន្ទ, ន កាមយាសិ នរវីរ សេដ្ឋ;
ចជាមិ នំ សព្ពជនស្ស សិព្យា, មយា បមុត្តំ តតោ អវ្ហយេសិ នំ។

៨៨. “អទូសិយំ ចេ អភិបារក ត្វំ, ចជាសិ កត្តេ អហិតាយ ត្យស្ស;
មហា ច តេ ឧបវាទោបិ អស្ស, ន ចាបិ ត្យស្ស នគរម្ហិ បក្ខោ។

៨៩. “អហំ សហិស្សំ ឧបវាទមេតំ, និន្ទំ បសំសំ គរហញ្ច សព្ពំ;
មមេតមាគច្ឆតុ ភូមិបាល, យថាសុខំ សិវិ ករោហិ កាមំ។

៩០. “យោ នេវ និន្ទំ ន បនប្បសំសំ, អាទិយតិ គរហំ នោបិ បូជំ;
សិរី ច លក្ខី ច អបេតិ តម្ហា, អាបោ សុវុដ្ឋីវ យថា ថលម្ហា។

៩១. “យំ កិញ្ចិ ទុក្ខញ្ច សុខញ្ច ឯត្តោ, ធម្មាតិសារញ្ច មនោវិឃាតំ;
ឧរសា អហំ បច្ចុត្តរិស្សាមិ សព្ពំ, បថវី យថា ថាវរានំ តសានំ។

៩២. “ធម្មាតិសារញ្ច មនោវិឃាតំ, ទុក្ខញ្ច និច្ឆាមិ អហំ បរេសំ;
ឯកោវិមំ ហារយិស្សាមិ ភារំ, ធម្មេ ឋិតោ កិញ្ចិ អហាបយន្តោ។

៩៣. “សគ្គូបគំ បុញ្ញកម្មំ ជនិន្ទ, មា មេ តុវំ អន្តរាយំ អកាសិ;
ទទាមិ តេ ឧម្មទន្តី បសន្នោ, រាជាវ យញ្ញេ ធនំ ព្រាហ្មណានំ។

៩៤. “អទ្ធា តុវំ កត្តេ ហិតេសិ មយ្ហំ, សខា មមំ ឧម្មទន្តី តុវញ្ច;
និន្ទេយ្យុ ទេវា បិតរោ ច សព្ពេ, បាបញ្ច បស្សំ អភិសម្បរាយំ។

៩៥. “ន ហេតធម្មំ សិវិរាជ វជ្ជុំ, សនេគមា ជានបទា ច សព្ពេ;
យំ តេ មយា ឧម្មទន្តី បទិន្នា, ភុសេហិ រាជា វនថំ សជាហិ។

៩៦. “អទ្ធា តុវំ កត្តេ ហិតេសិ មយ្ហំ, សខា មមំ ឧម្មទន្តី តុវញ្ច;
សតញ្ច ធម្មានិ សុកិត្តិតានិ, សមុទ្ទវេលាវ ទុរច្ចយានិ។

៩៧. “អាហុនេយ្យោ មេសិ ហិតានុកម្បី, ធាតា វិធាតា ចសិ កាមបាលោ;
តយី ហុតា រាជ មហប្ផលា ហិ, កាមេន មេ ឧម្មទន្តី បដិច្ឆ។

៩៨. “អទ្ធា ហិ សព្ពំ អភិបារក ត្វំ, ធម្មំ អចារី មម កត្តុបុត្ត;
អញ្ញោ នុ តេ កោ ឥធ សោត្ថិកត្តា, ទ្វិបទោ នរោ អរុណេ ជីវលោកេ។

៩៩. “តុវំ នុ សេដ្ឋោ ត្វមនុត្តរោសិ, ត្វំ ធម្មគុត្តោ ធម្មវិទូ សុមេធោ;

សោ ធម្មគុត្តោ ចិរមេវ ជីវ, ធម្មញ្ច មេ ទេសយ ធម្មបាល។

១០០. “តទិង្ឃ អភិបារក, សុណោហិ វចនំ មម;
ធម្មំ តេ ទេសយិស្សាមិ, សតំ អាសេវិតំ អហំ។

១០១. “សាធុ ធម្មរុចី រាជា, សាធុ បញ្ញាណវា នរោ;
សាធុ មិត្តានមទ្ទុព្ភោ, បាបស្សាករណំ សុខំ។

១០២. “អក្កោធនស្ស វិជិតេ, ឋិតធម្មស្ស រាជិនោ;
សុខំ មនុស្សា អាសេថ, សីតច្ឆាយាយ សង្ឃរេ។

១០៣. “ន ចាហមេតំ អភិរោចយាមិ, កម្មំ អសមេក្ខកតំ អសាធុ;
យេ វាបិ ញត្វាន សយំ ករោន្តិ, ឧបមា ឥមា មយ្ហំ តុវំ សុណោហិ។

១០៤. “គវំ ចេ តរមានានំ, ជិម្ហំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា តា ជិម្ហំ គច្ឆន្តិ, នេត្តេ ជិម្ហំ គតេ សតិ។

១០៥. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ ចេ អធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;
សព្ពំ រដ្ឋំ ទុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ អធម្មិកោ។

១០៦. “គវំ ចេ តរមានានំ, ឧជុំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា គាវី ឧជុំ យន្តិ, នេត្តេ ឧជុំ គតេ សតិ។

១០៧. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ សចេ ធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;
សព្ពំ រដ្ឋំ សុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ ធម្មិកោ។

១០៨. “ន ចាបាហំ អធម្មេន, អមរត្តមភិបត្ថយេ;
ឥមំ វា បថវឹ សព្ពំ, វិជេតុំ អភិបារក។

១០៩. “យញ្ហិ កិញ្ចិ មនុស្សេសុ, រតនំ ឥធ វិជ្ជតិ;
គាវោ ទាសោ ហិរញ្ញញ្ច, វត្ថិយំ ហរិចន្ទនំ។

១១០. “អស្សិត្ថិយោ រតនំ មណិកញ្ច, យញ្ចាបិ មេ ចន្ទិមសូរិយា អភិបាលយន្តិ;
ន តស្ស ហេតុ វិសមំ ចរេយ្យំ, មជ្ឈេ សិវីនំ ឧសភោម្ហិ ជាតោ។

១១១. “នេតា ហិតា ឧគ្គតោ រដ្ឋបាលោ, ធម្មំ សិវីនំ អបចាយមានោ;
សោ ធម្មមេវានុវិចិន្តយន្តោ, តស្មា សកេ ចិត្តវសេ ន វត្តោ។

១១២. “អទ្ធា តុវំ មហារាជ, និច្ចំ អព្យសនំ សិវំ;
ករិស្សសិ ចិរំ រជ្ជំ, បញ្ញា ហិ តវ តាទិសី។

១១៣. “ឯតំ តេ អនុមោទាម, យំ ធម្មំ នប្បមជ្ជសិ;
ធម្មំ បមជ្ជ ខត្តិយោ, រដ្ឋា ចវតិ ឥស្សរោ។

១១៤. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, មាតាបិតូសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១១៥. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, បុត្តទារេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១១៦. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិត្តាមច្ចេសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១១៧. “ធម្មំ ចរ មហារាជ, វាហនេសុ ពលេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១១៨.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, គាមេសុ និគមេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១១៩.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, រដ្ឋេសុ ជនបទេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១២០.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សមណព្រាហ្មណេសុ ច;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១២១.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, មិគបក្ខីសុ ខត្តិយ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១២២.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, ធម្មោ ចិណ្ណោ សុខាវហោ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, រាជ សគ្គំ គមិស្សសិ។

១២៣.“ធម្មំ ចរ មហារាជ, សឥន្ទា ទេវា សព្រហ្មកា;
សុចិណ្ណេន ទិវំ បត្តា, មា ធម្មំ រាជ បាមទោ”តិ។

តត្ថ **សព្ពាបី**តិ, ជនិន្ទ, អហមេតំ ឯកកោវ បដិច្ឆាទេត្វា អានេស្សាមិ, តស្មា ឋបេត្វា មមញ្ច តុវញ្ច អញ្ញា សព្ពាបិ បជា ឥមស្ស កតស្ស អាការមត្តម្បិ ន ជញ្ញា ន ជានិស្សន្តិ។ **ភុសេហី**តិ តាយ សទ្ធិំ អភិរមន្តោ អត្តនោ តណ្ហាវេនថំ ភុសំ ករោហិ វឌ្ឍេហិ មនោរថំ បូរេហិ។ **សជាហី**តិ មនោរថំ បន បូរេត្វា សចេ តេ ន រុច្ចតិ, អថ នំ ស ជាហិ មយ្ហមេវ បដិទេហិ។ **កម្មករន្តិ**, សម្ម អភិបារក, យោ មនុស្សោ បាបកំ កម្មំ ករោន្តោ, សោ បច្ឆា មា ឥធ អញ្ញេ ឥទំ បាបកម្មំ មញ្ញីសុ មា ជានន្តូតិ មញ្ញតិ ចិន្តេតិ, ទុចិន្តិតមេតំ តស្ស។ កឹការណា? **បស្សន្តិ ភូតានិ ករោន្តមេតន្តិ** យេ ច ពុទ្ធា បច្ចេកពុទ្ធា ពុទ្ធបុត្តា ឥទ្ធិយា យុត្តា, តេ ច នំ បស្សន្តិយេវ។ **ន មេ បិយា**តិ, សម្ម អភិបារក, អញ្ញោ នុ តេ កោចិ “ឥធ លោកស្មិំ សកលាយបិ បថវិយា ន មេ ឧម្មាទន្តី បិយា”តិ ឯវំ សទ្ទហេយ្យ។

សីហោវ សេលស្ស គុហន្តិ, មហារាជ, សចេ ត្វំ តំ ឥធ ន អានេសិ, អថ យថា សីហោ កិលេសបរិឡាហេ ឧប្បន្នេ សីហបោតិកាយ វសនដ្ឋានំ មណិគុហំ ឧបេតិ, ឯវំ តស្សា វសនដ្ឋានំ គច្ឆ, តត្ថ អត្តនោ បត្ថនំ បូរេហីតិ។ **សុខប្បលន្តិ**, សម្ម អភិបារក, បណ្ឌិតា អត្តនោ ទុក្ខេន ផុដ្ឋា សមានា ន សុខវិបាកទាយកកម្មំ បរិច្ចជន្តិ, សម្មោហិតា វាបិ ហុត្វា មោហេន មូឡ្ហា សុខេន មត្តា បាបកម្មំ នាម ន សមាចរន្តិ។ **យថាសុខំ, សាមិ, ករោហិ កាមន្តិ**, សាមិ សិវិរាជ, អត្តនោ ទាសី បរិចារេន្តស្ស គរហា នាម នត្ថិ, ត្វំ យថាសុខំ យថាជ្ឈាសយំ កាមំ ករោហិ, អត្តនោ ឥច្ឆំ បូរេហីតិ។ **ន តេន សោ ជីវតី**តិ, សម្ម អភិបារក, យោ “ឥស្សរោម្ហី”តិ បាបំ ករោតិ, កត្វា ច កឹ មំ ទេវមនុស្សា វក្ខន្តីតិ ន ឧត្តសតិ ន ឱត្តប្បតិ, សោ តេន កម្មេន ន ច ទីឃកាលំ ជីវតិ, ខិប្បមេវ មរតិ, ទេវតាបិ បន “កឹ ឥមស្ស បាបរញ្ញោ រជ្ជេន, វរមស្ស វាឡ្ហកយដំ គលេ ពន្ធិត្វា មរណ”ន្តិ លាមកេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តិ។

អញ្ញាតកន្តិ, មហារាជ, អញ្ញេសំ សន្តកំ តេហិ សាមិកេហិ បទិន្នំ ទានំ យេ អត្តនោ ធម្មេ ឋិតា បដិច្ឆន្តិ, តេ តត្ថ បដិច្ឆកា ច ទាយកា ច សព្ពេបិ សុខប្បលមេវ កម្មំ ករោន្តិ។ បដិគ្គាហកេ ហិ បដិគ្គណ្ហន្តេ តំ ទានំ ទាយកស្ស មហន្តំ វិបាកំ ទេតីតិ។ **យោ អត្តទុក្ខេនា**តិ, សម្ម អភិបារក, យោ អត្តនោ ទុក្ខេន បីឡិតោ តំ បរស្ស ទហតិ, អត្តនោ សរីរតោ អបនេត្វា បរស្ស សរីរេ ខិបតិ, បរស្ស វា សុខេន អត្តនោ សុខំ ទហតិ, បរស្ស សុខំ គហេត្វា អត្តនិ បក្ខិបតិ, “អត្តនោ ទុក្ខំ ហរិស្សាមី”តិ បរំ ទុក្ខិតំ ករោតិ, “អត្តានំ សុខេស្សាមី”តិ បរំ ទុក្ខិតំ ករោតិ, “អត្តានំ សុខេស្សាមី”តិ បរស្ស សុខំ នាសេតិ, ន សោ ធម្មំ ជានាតិ។ យោ បន ឯវំ ជានាតិ “យថេវិទំ មយ្ហំ សុខទុក្ខំ, តថា បរេស”ន្តិ, ស វេទិ ធម្មំ ជានាតិ នាមាតិ អយមេតិស្សា គាថាយ អត្ថោ។

បិយេន តេ ទម្មីតិ បិយេន ការណភូតេន បិយំ ផលំ បត្ថេន្តោ ទម្មីតិ អត្ថោ។ **បិយំ លភន្តី**តិ សំសារេ សំសរន្តា បិយមេវ លភន្តិ។ **កាមហេតុកន្តិ**, សម្ម អភិបារក , កាមហេតុកំ អយុត្តំ កត្វា “អត្តានំ វធិស្សាមី”តិ មេ បរិវិតក្កោ ឧប្បជ្ជតិ។ **មយ្ហ សតិន្តិ** មម សន្តកំ។ “មយ្ហ សតី”តិបិ បាឋោ, មម សន្តកាតិ ឯវំ មញ្ញមានោ សចេ ត្វំ តំ ន កាមេសីតិ អត្ថោ។ **សព្ពជនស្សា**តិ សព្ពា សេនិយោ សន្និបាតាបេត្វា តស្ស សព្ពជនស្ស អយំ មយ្ហំ អហិតាតិ បរិច្ចជិស្សាមិ។ **តតោ អវ្ហយេសី**តិ តតោ តំ អបរិគ្គហិតត្តា អានេយ្យាសិ។ **អទូសិយន្តិ** អនបរាធំ។ **កត្តេ**តិ តមេវ អបរេន នាមេន អាលបតិ។ សោ ហិ រញ្ញោ ហិតំ ករោតិ, តស្មា “កត្តា”តិ វុច្ចតិ។ **ន ចាបិ ត្យស្សា**តិ ឯវំ អកិច្ចការីតិ នគរេ តវ កោចិ បក្ខោបិ ន ភវេយ្យ។

និន្ទន្តិ ន កេវលំ ឧបវាទមេវ, សចេបិ មំ កោចិ សម្មុខា និន្ទិស្សតិ វា បសំសិស្សតិ វា, ទោសំ វា បន អារោបេន្តោ គរហិស្សតិ, តម្បាហំ និន្ទំ បសំសំ គរហញ្ច សព្ពំ សហិស្សាមិ, សព្ពមេតំ មម អាគច្ឆតូតិ វទតិ។ **តម្ហា**តិ យោ ឯតេ និន្ទាទយោ ន គណ្ហាតិ, តម្ហា បុរិសា ឥស្សរិយសង្ខាតា សិរី ច បញ្ញាសង្ខាតា លក្ខី ច ថលដ្ឋានតោ សុវុដ្ឋិសង្ខាតោ អាបោ វិយ អបេតិ ន បតិដ្ឋាតីតិ។ **ឯត្តោ**តិ ឥតោ មម តស្សា បរិច្ចត្តការណា។ **ធម្មាតិសារញ្ញោ**តិ ធម្មំ អតិក្កមិត្វា បវត្តំ អកុសលំ វា យំ កិញ្ចិ ហោតិ។ **បច្ចុត្តរិស្សាមី**តិ សម្បដិច្ឆិស្សាមិ ធារយិស្សាមិ។ **ថាវរានំ តសាន**ន្តិ យថា មហាបថវី ខីណាសវានញ្ច បុថុជ្ជនានញ្ច កិញ្ចិ សម្បដិច្ឆតិ សព្ពំ អធិវាសេតិ, តថេវាហម្បិ សព្ពមេតំ សម្បដិច្ឆិស្សាមិ អធិវាសេស្សាមីតិ ទីបេតិ។ **ឯកោវិម**ន្តិ អហំ ឯកោវ ឥមម្បិ អត្តនោ ទុក្ខភារំ ហារយិស្សាមិ ធារយិស្សាមិ វហិស្សាមិ។ **ធម្មេ ឋិតោ**តិ វិនិច្ឆយធម្មេ បវេណិធម្មេ តិវិធសុចរិតធម្មេ ច ឋិតោ ហុត្វា។

សគ្គូបគន្តិ , ទេវ, បុញ្ញកម្មំ នាមេតំ សគ្គូបគំ ហោតិ។ **យញ្ញោ ធន**ន្តិ យញ្ញធនំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **សខា**តិ ឧម្មាទន្តីបិ មម សហាយិកា, ត្វម្បិ សហាយកោ។ **ឋិតវោ**តិ ព្រហ្មានោ។ **សព្ពេ**តិ ន កេវលំ ទេវព្រហ្មានោវ, សព្ពេ រដ្ឋវាសិនោបិ មំ បស្សេថ, “ភោ, សហាយកស្ស ភរិយា សហាយិកា ឥមិនា គេហេ កតា”តិ និន្ទេយ្យុំ។ **ន ហេតធម្ម**ន្តិ ន ហិ ឯតំ អធម្មិកំ។ **យំ តេ មយា**តិ យស្មា មយា សា តុយ្ហំ ទិន្នា, តស្មា ឯតំ អធម្មោតិ ន វទិស្សន្តិ។ **សត**ន្តិ សន្តានំ ពុទ្ធាទីនំ ខន្តិមេត្តាភាវនាសីលាចារសង្ខាតានិ ធម្មានិ សុវណ្ណិតានិ សមុទ្ទវេលាវ ទុរច្ចយានិ, តស្មា យថា សមុទ្ទោ វេលំ នាតិក្កមតិ, ឯវមេហម្បិ សីលវេលំ នាតិក្កមិស្សាមីតិ វទតិ។

អាហុនេយ្យោ មេសីតិ, មហារាជ, ត្វំ មម អាហុនបាហុនសក្ការស្សានុច្ឆវិកោ។ **ធាតា វិធាតា ចសិ កាមបាលោ**តិ ត្វំ មម, ទេវ, ធារណតោ ធាតា ឥស្សរិយសុខស្ស វិទហនតោ វិធាតា ឥច្ឆិតបត្ថិតានំ កាមានំ បាលនតោ កាមបាលោ។ **តយី ហុតា**តិ តុយ្ហំ ទិន្នា។ **កាមេន មេ**តិ មម កាមេន មម បត្ថនាយ ឧម្មាទន្តី បដិច្ឆាតិ ឯវំ អភិបារកោ រញ្ញោ ទេតិ។ រាជា “ន មយ្ហំ អត្ថោ”តិ បដិក្ខិបតិ។ ភូមិយំ បតិតំ សាកុណិកបច្ឆី បិដ្ឋិបាទេន បហរិត្វា អដវិយំ ខិបន្តា វិយ ឧភោបិ នំ ជហន្តេវ។ ឥទានិ រាជា បុន អកថនត្ថាយ តំ សន្តជ្ជេន្តោ “**អទ្ធា ហី**”តិ គាថមាហ។ តត្ថ **កត្តុបុត្តា**តិ បិតាបិស្ស កត្តាវ, តេន នំ ឯវំ អាលបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អទ្ធា ត្វំ ឥតោ បុព្ពេ មយ្ហំ សព្ពធម្មំ អចរិ, ហិតមេវ វុឌ្ឍិមេវ អកាសិ, ឥទានិ បន បដិបក្ខោ ហុត្វា ពហុំ កថេសិ, “មា ឯវំ វិប្បលបសិ, អញ្ញោ នុ តេ ទ្វិបទោ នរោ, កោ ឥធ ជីវលោកេ អរុណេយេវ សោត្ថិកត្តា, សចេ ហិ អហំ វិយ អញ្ញោ រាជា តវ ភរិយាយ បដិពទ្ធចិត្តោ អភវិស្ស, អន្តោអរុណេយេវ តវ សីសំ ឆិន្ទាបេត្វា តំ អត្តនោ ឃរេ ករេយ្យ, អហំ បន អកុសលភយេនេវ ន ករោមិ, តុណ្ហី ហោហិ, ន មេ ឯតាយ អត្ថោ”តិ តំ សន្តជ្ជេសិ។

សោ តំ សុត្វា បុន កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កោន្តោ រញ្ញោ ថុតិវសេន “**តុវំ នូ**”តិ គាថមាហ។ តស្សត្ថោ – មហារាជ, ត្វញ្ញេវ សកលជម្ពុទីបេ សព្ពេសំ នរិន្ទានំ **សេដ្ឋោ**, ត្វំ **អនុត្តរោ**, ត្វំ វិនិច្ឆយធម្មបវេណិធម្មសុចរិតធម្មានំ គោបាយនេន **ធម្មគុត្តោ**, តេសំ វិទិតត្តា **ធម្មវិទូ** ត្វំ **សុមេធោ**, សោ ត្វំ យំ ធម្មំ គោបេសិ, តេនេវ គុត្តោ ចិរំ ជីវ, ធម្មញ្ច មេ ទេសេហិ ធម្មបាលក, ធម្មគោបក, រាជវរាតិ។

អថ រាជា ធម្មំ ទេសេន្តោ “**តទិង្ឃ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ, យស្មា មំ ត្វំ ចោទេសិ, តស្មាតិ អត្ថោ។ **សត**ន្តិ ពុទ្ធាទីហិ សប្បុរិសេហិ អាសេវិតំ។ **សាធូ**តិ សុន្ទរោ បសត្ថោ។ វិនិច្ឆយបវេណិសុចរិតធម្មេ រោចេតីតិ **ធម្មរុចិ**។ តាទិសោ ហិ ជីវិតំ ជហន្តោបិ អកិច្ចំ ន ករោតិ, តស្មា សាធុ។ **បញ្ញាណវា**តិ ញាណសម្បន្នោ។ **មិត្តានមទ្ទុព្ភោ**តិ មិត្តស្ស អទុស្សនភាវោ។ **ឋិតធម្មស្សា**តិ បតិដ្ឋិតតិវិធធម្មស្ស។ **អាសេថា**តិ អាសេយ្យុំ និសីទេយ្យុំ។ ទេសនាសីសមេវ ចេតំ, ចត្តារោបិ ឥរិយាបថេ សុខំ កប្បេយ្យុន្តិ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ។ **សីតច្ឆាយាយា**តិ បុត្តទារញាតិមិត្តានំ សីតលាយ ឆាយាយ។ **សង្ឃរេ**តិ សកឃរេ, អត្តនោ គេហេតិ អត្ថោ។ អធម្មពលិទណ្ឌាទីហិ អនុបទ្ទុតា សុខំ វសេយ្យុន្តិ ទស្សេតិ។ **ន ចាហមេត**ន្តិ, សម្ម អភិបារក, យមេតំ អសមេក្ខិត្វា កតំ អសាធុកម្មំ, ឯតំ អហំ ន រោចយាមិ។ **យេ វាបិ ញត្វានា**តិ យេ វា បន រាជានោ ញត្វា តុលេត្វា តីរេត្វា សយំ ករោន្តិ, តេសាហំ កម្មំ រោចេមីតិ អធិប្បាយោ។ **ឧបមា ឥមា**តិ ឥមស្មឹ បនត្ថេ ត្វំ មយ្ហំ ឥមា ទ្វេ ឧបមា សុណោហិ។

ជិម្ហន្តិ វង្កំ។ **នេត្តេ**តិ យោ គាវិយោ នេតិ, តស្មឹ ជេដ្ឋកឧសភេ។ **បគេវា**តិ តស្មឹ អធម្មំ ចរន្តេ ឥតរា បជា បគេវ ចរតិ, អតិវិយ ករោតីតិ អត្ថោ។ **ធម្មិកោ**តិ ចត្តារិ អគតិគមនានិ បហាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ។ **អមវត្ត**ន្តិ ទេវត្តំ។ **វតន**ន្តិ សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណករតនំ។ **វត្ថិយ**ន្តិ កាសិកវត្ថមេវ។ **អស្សត្ថិយោ**តិ វាតសមគតិអស្សេបិ ឧត្តមរូបធរា ឥត្ថិយោបិ។ **វតនំ មណិកញ្ចា**តិ សត្តវិធរតនញ្ច មហគ្ឃភណ្ឌកញ្ច។ **អភិបាលយន្តី**តិ អាលោកំ ករោន្តា រក្ខន្តិ។ **ន តស្សា**តិ តស្ស ចក្កវត្តិរជ្ជស្សបិ ហេតុ ន វិសមំ ចរេយ្យំ។ **ឧសភោម្ហី**តិ យស្មា អហំ សិវីនំ មជ្ឈេ ជេដ្ឋករាជា ហុត្វា ជាតោ, តស្មា ចក្កវត្តិរជ្ជការណម្បិ ន វិសមំ ចរាមីតិ អត្ថោ។ **នេតា**តិ មហាជនំ កុសលេ

បតិដ្ឋាបេត្វា ទេវនគរំ នេតា, ហិតករណេន តស្ស **ហិតា,** “សិវិរាជា កិរ ធម្មចារី”តិ សកលជម្ពុទីបេ ញាតត្តា **ឧត្តោ,** សមេន រដ្ឋបាលនតោ **រដ្ឋបាលោ។ អបចាយមានោ**តិ សិវីនំ បោរាណករាជូនំ បវេណិធម្មំ អបចាយមានោ។ **សោ**តិ សោ អហំ តមេវ ធម្មំ អនុវិចិន្តយន្តោ តស្មា តេន ការណេន អត្តនោ ចិត្តស្ស វសេ ន វត្តាមិ។

ឯវំ មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា អភិបារកោ ថុតិំ ករោន្តោ **“អទ្ធា”**តិអាទិមាហ។ **នប្បមជ្ជសី**តិ អត្តនា កថិតធម្មំ នប្បមជ្ជសិ តត្ថេវ វត្តេសិ។ **ធម្មំ បមជ្ជា**តិ ធម្មំ បមុស្សិត្វា អគតិវសេន គន្ត្វា។ ឯវំ សោ តស្ស ថុតិំ កត្វា **“ធម្មំ ចរា”**តិ ធម្មចរិយាយ និយោជេន្តោ ឧត្តរិបិ ទស ឱវាទគាថា អភាសិ។ តាសមត្ថោ ហេដ្ឋា **តេសកុណជាតកេ** (ជា. ២.១៧.១ អាទយោ) វណ្ណិតោវ។

ឯវំ អភិបារកសេនាបតិនា រញ្ញោ ធម្មេ ទេសិតេ រាជា ឧម្មាទន្តិយា បដិពទ្ធចិត្តំ វិនោទេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ តទា សុនន្ទសារថិ អានន្ទោ អហោសិ, អភិបារកោ សារិបុត្តោ, ឧម្មាទន្តី ឧប្បលវណ្ណា, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, សិវិរាជា អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឧម្មាទន្តីជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៥២៨] ៣. មហាពោធិជាតកវណ្ណនា

កឹ នុ ទណ្ឌំ កិមជិនន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ញាបារមឹ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **មហាឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ បញ្ញវា បរប្បវាទប្បមទ្ទនោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិរដ្ឋេ អសីតិកោដិវិភវស្ស ឧទិច្ចព្រាហ្មណមហាសាលស្ស កុលេ និព្ពត្តិ, “ពោធិកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ បច្ចាគន្ត្វា អគារមជ្ឈេ វសន្តោ អបរភាគេ កាមេ បហាយ ហិមវន្តបទេសំ បវិសិត្វា បរិព្ពាជកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តត្ថេវ វនមូលផលាហារោ ចិរំ វសិត្វា វស្សារត្តសមយេ ហិមវន្តា ឱរុយ្ហ ចារិកំ ចរន្តោ អនុបុព្ពេន ពារាណសិំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ បរិព្ពាជកសារុប្បេន នគរេ ភិក្ខាយ ចរន្តោ រាជទ្វារំ បាបុណិ តមេនំ សីហបញ្ជរេ ឋិតោ រាជា ទិស្វា តស្ស ឧបសមេ បសីទិត្វា តំ អត្តនោ ភវនំ បវេសេត្វា រាជបល្លង្កេ និសីទាបេត្វា កតបដិសន្ថារោ ថោកំ ធម្មកថំ សុត្វា នានគ្គរសភោជនំ ទាបេសិ។ មហាសត្តោ ភត្តំ គហេត្វា ចិន្តេសិ – “ឥទំ រាជកុលំ នាម ពហុទោសំ ពហុបច្ចាមិត្តំ ហោតិ, កោ នុ ខោ មម ឧប្បន្នំ ភយំ និត្ថរិស្សតី”តិ។ សោ អវិទូរេ ឋិតំ រាជវល្លភំ ឯកំ បិង្គលសុនខំ ទិស្វា មហន្តំ ភត្តបិណ្ឌំ គហេត្វា តស្ស ទាតុកាមតាការំ ទស្សេសិ។ រាជា ញត្វា សុនខស្ស ភាជនំ អាហរាបេត្វា ភត្តំ គាហាបេត្វា ទាបេសិ។ មហាសត្តោបិ តស្ស ទត្វា ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋបេសិ។ រាជាបិស្ស បដិញ្ញំ គហេត្វា អន្តោនគរេ រាជុយ្យានេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា បព្ពជិតបរិក្ខារេ ទត្វា តំ តត្ថ វាសាបេសិ, ទេវសិកញ្ចស្ស ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ ភោជនកាលេ បន មហាសត្តោ និច្ចំ រាជបល្លង្កេយេវ និសីទិត្វា រាជភោជនមេវ ភុញ្ជតិ។ ឯវំ ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ អតីតានិ។

តស្ស បន រញ្ញោ បញ្ច អមច្ចា អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសន្តិ។ តេសុ ឯកោ អហេតុកវាទី, ឯកោ ឥស្សរកតវាទី, ឯកោ បុព្ពេកតវាទី, ឯកោ ឧច្ឆេទវាទី, ឯកោ ខត្តវិជ្ជវាទី។ តេសុ អហេតុកវាទី “ឥមេ សត្តា សំសារសុទ្ធិកា”តិ មហាជនំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ ឥស្សរកតវាទី “អយំ លោកោ ឥស្សរនិម្មិតោ”តិ មហាជនំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ បុព្ពេកតវាទី “ឥមេសំ សត្តានំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា ឧប្បជ្ជមានំ បុព្ពេកតេនេវ ឧប្បជ្ជតី”តិ មហាជនំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ ឧច្ឆេទវាទី “ឥតោ បរលោកំ គតោ នាម នត្ថិ, អយំ លោកោ ឧច្ឆិជ្ជតី”តិ មហាជនំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ ខត្តវិជ្ជវាទី “មាតាបិតរោបិ មារេត្វា អត្តនោវ អត្ថោ កាតព្ពោ”តិ មហាជនំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ តេ រញ្ញោ វិនិច្ឆយេ និយុត្តា លញ្ជខាទកា ហុត្វា អស្សាមិកំ សាមិកំ, សាមិកំ អស្សាមិកំ ករោន្តិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ បុរិសោ កូដដ្ដបរាជិតោ មហាសត្តំ ភិក្ខាយ ចរន្តំ រាជគេហំ បវិសន្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេ រាជគេហេ ភុញ្ជមានា វិនិច្ឆយាមច្ចេ លញ្ជំ គហេត្វា លោកំ វិនាសេន្តេ កស្មា អជ្ឈុបេក្ខថ, ឥទានិ បញ្ចហិ អមច្ចេហិ កូដដ្ដការកស្ស ហត្ថតោ លញ្ជំ គហេត្វា សាមិកោវ សមានោ អស្សាមិកោ កតោ”តិ បរិទេវិ។ សោ តស្មិំ ការុញ្ញវសេន វិនិច្ឆយំ គន្ត្វា ធម្មេន វិនិច្ឆិនិត្វា សាមិកញ្ញេវ សាមិកំ អកាសិ។ មហាជនោ ឯកប្បហារេនេវ មហាសទ្ទេន សាធុការំ អទាសិ។ រាជា តំ សទ្ទំ សុត្វា “កឹសទ្ទោ នាមាយ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា កតភត្តកិច្ចំ មហាសត្តំ ឧបនិសីទិត្វា បុច្ឆិ – “ភន្តេ, អជ្ជ កិរ វោ អឌ្ឌោ វិនិច្ឆិតោ”តិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “ភន្តេ, តុម្ហេសុ វិនិច្ឆិនន្តេសុ មហាជនស្ស វុឌ្ឍិ ភវិស្សតិ, ឥតោ បដ្ឋាយ តុម្ហេវ វិនិច្ឆិនថា”តិ។ “មហារាជ, មយំ

បព្ពជិតា នាម, នេតំ កម្មំ អម្ហាកំ កម្ម”ន្តិ។ “ភន្តេ, មហាជនេ ការុញ្ញេន កាតុំ វដ្តតិ, តុម្ហេ សកលទិវសំ មា វិនិច្ឆិនថ, ឧយ្យានតោ បន ឥធាគច្ឆន្តា វិនិច្ឆយដ្ឋានំ គន្ត្វា បាតោវ ចត្តារោ អដ្ដេ វិនិច្ឆិនថ, ភុត្វា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តា ចត្តារោ, ឯវំ មហាជនស្ស វុឌ្ឍិ ភវិស្សតី”តិ។ សោ តេន បុនប្បុនំ យាចិយមានោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ តថា អកាសិ។

កូដដ្ដការកា ឱកាសំ ន លភឹសុ។ តេបិ អមច្ចា លញ្ជំ អលភន្តា ទុគ្គតា ហុត្វា ចិន្តយឹសុ –
“ពោធិបរិព្ពាជកស្ស វិនិច្ឆិនកាលតោ បដ្ឋាយ មយំ កិញ្ចិ ន លភាម, ហន្ទ នំ ‘រាជវេរិកោ’តិ វត្វា រញ្ញោ អន្តរេ បរិភិន្ទិត្វា មារាបេស្សាមា”តិ។ តេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា, “មហារាជ, ពោធិបរិព្ពាជកោ តុម្ហាកំ អនត្ថកាមោ”តិ វត្វា អសទ្ទហន្តេន រញ្ញា “សីលវា ឯស ញាណសម្បន្នោ, ន ឯវំ ករិស្សតី”តិ វុត្តេ, “មហារាជ, តេន សកលនគរវាសិនោ អត្តនោ ហត្ថេ កត្វា កេវលំ អម្ហេយេវ បញ្ច ជនេ កាតុំ ន សក្កា, សចេ អម្ហាកំ វចនំ ន សទ្ទហថ, តស្ស ឥធាគមនកាលេ បរិសំ ឱលោកេថា”តិ អាហំសុ។ រាជា “សាធូ”តិ សីហបញ្ជរេ ឋិតោ តំ អាគច្ឆន្តំ ឱលោកេន្តោ បរិវារំ ទិស្វា អត្តនោ អញ្ញាណេន អដ្ដការកមនុស្សេ “តស្ស បរិវារា”តិ មញ្ញមានោ ភិជ្ជិត្វា តេ អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា “កិន្តិ ករោមា”តិ បុច្ឆិ។ “គណ្ហាបេថ នំ, ទេវា”តិ។ “ឱឡារិកំ អបរាធំ អបស្សន្តា កថំ គណ្ហាមា”តិ។ “តេន ហិ, មហារាជ, បកតិបរិហារមស្ស ហាបេថ, តំ បរិហាយន្តំ ទិស្វា បណ្ឌិតោ បរិព្ពាជកោ កស្សចិ អនារោចេត្វា សយមេវ បលាយិស្សតី”តិ។

រាជា “សាធូ”តិ វត្វា អនុបុព្ពេន តស្ស បរិហារំ បរិហាបេសិ។ បឋមទិវសំ តាវ នំ តុច្ឆបល្លង្កេយេវ និសីទាបេសុំ។ សោ តុច្ឆបល្លង្កំ ទិស្វាវ រញ្ញោ បរិភិន្នភាវំ ញត្វា សយមេវ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តំ ទិវសមេវ បក្កមិតុកាមោ ហុត្វាបិ “ឯកន្តេន ញត្វា បក្កមិស្សាមី”តិ ន បក្កាមិ។ អថស្ស បុនទិវសេ តុច្ឆបល្លង្កេ និសិន្នស្ស រញ្ញោបកតិភត្តញ្ច អញ្ញញ្ច គហេត្វា មិស្សកភត្តំ អទំសុ។ តតិយទិវសេ មហាតលំ បវិសិតុំ អទត្វា សោបានសីសេយេវ ឋបេត្វា មិស្សកភត្តំ អទំសុ។ សោ តម្បិ អាទាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។ ចតុត្ថទិវសេ ហេដ្ឋាបាសាទេ ឋបេត្វា កណាជកភត្តំ អទំសុ។ សោ តម្បិ គហេត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។ រាជា អមច្ចេ បុច្ឆិ –
“ពោធិបរិព្ពាជកោ សក្ការេ បរិហាបិតេបិ ន បក្កមតិ, កិន្តិ នំ ករោមា”តិ? “ទេវ, ន សោ ភត្តត្ថាយ ចរតិ, ឆត្តត្ថាយ បន ចរតិ។ សចេ ភត្តត្ថាយ ចរេយ្យ, បឋមទិវសំយេវ បលាយេយ្យា”តិ។ “ឥទានិ កឹ ករោមា”តិ? “ស្វេ ឃាតាបេថ នំ, មហារាជា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ តេសញ្ញេវ ហត្ថេ ខគ្គេ ឋបេត្វា “ស្វេ អន្តរទ្វារេ ឋត្វា បវិសន្តស្សេវស្ស សីសំ ឆិន្ទិត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា កញ្ចិ អជានាបេត្វា វច្ចកុដិយំ បក្ខិបិត្វា ន្ហត្វា អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “ស្វេ អាគន្ត្វា ឯវំ ករិស្សាមា”តិ អញ្ញមញ្ញំ វិចារេត្វា ឯវំ អត្តនោ និវេសនំ អគមំសុ។

រាជាបិ សាយំ ភុត្តភោជនោ សិរិសយនេ និបជ្ជិត្វា មហាសត្តស្ស គុណេ អនុស្សរិ។ អថស្ស តាវទេវ សោកោ ឧប្បជ្ជិ, សរីរតោ សេទា មុច្ចឹសុ, សយនេ អស្សាទំ អលភន្តោ អបរាបរំ បរិវត្តិ។ អថស្ស អគ្គមហេសី ឧបនិបជ្ជិ, សោ តាយ សទ្ធឹ សល្លាបមត្តម្បិ ន ករិ។ អថ នំ សា “កឹ នុ ខោ, មហារាជ, សល្លាបមត្តម្បិ ន ករោថ, អបិ នុ ខោ មេ កោចិ អបរាធោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “នត្ថិ ទេវិ, អបិច ខោ ពោធិបរិព្ពាជកោ កិរ អម្ហាកំ បច្ចត្ថិកោ ជាតោតិ តស្ស ស្វេ ឃាតនត្ថាយ បញ្ច អមច្ចេ អាណាបេសឹ, តេ បន នំ មារេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា វច្ចកូបេ បក្ខិបិស្សន្តិ, សោ បន អម្ហាកំ ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ ពហុំ ធម្មំ ទេសេសិ, ឯកាបរាធោបិស្ស មយា បច្ចក្ខតោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, បរបត្តិយេន ហុត្វា តស្ស មយា វធោ អាណត្តោ, តេន ការណេន សោចាមី”តិ។ អថ នំ សា “សចេ តេ ទេវ សោ បច្ចត្ថិកោ ជាតោ, តំ ឃាតេន្តោ កឹ សោចសិ, បច្ចត្ថិកំ នាម បុត្តម្បិ ឃាតេត្វា អត្តនោ សោត្ថិភាវោ កាតព្ពោវ, មា សោចិត្ថា”តិ អស្សាសេសិ។ សោ តស្សា វចនេន បដិលទ្ធស្សាសោ និទ្ទំ ឱក្កមិ។

តស្មឹ ខណេ កោលេយ្យកោ បិង្គលសុនខោ តំ កថំ សុត្វា “ស្វេ មយា អត្តនោ ពលេនស្ស ជីវិតំ ទាតុំ វដ្តតី”តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ បាតោវ បាសាទា ឱរុយ្ហ មហាទ្វារំ អាគន្ត្វា ឧម្មារេ សីសំ កត្វា មហាសត្តស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោវ និបជ្ជិ។ តេបិ អមច្ចា បាតោវ ខគ្គហត្ថា អាគន្ត្វា ទ្វារន្តរេ អដ្ឋំសុ។ ពោធិសត្តោបិ វេលំ សល្លក្ខេត្វា ឧយ្យានា និក្ខម្ម រាជទ្វារំ អាគញ្ឆិ។ អថ នំ សុនខោ ទិស្វា មុខំ វិវរិត្វា ចតស្សោ ទាឋា ទស្សេត្វា “កឹ ត្វំ, ភន្តេ, ជម្ពុទីបតលេ អញ្ញត្ថ ភិក្ខំ ន លភសិ, អម្ហាកំ រាជា តវ មារណត្ថាយ បញ្ច អមច្ចេ ខគ្គហត្ថេ ទ្វារន្តរេ ឋបេសិ, មា ត្វំ នលាដេន មច្ចុំ គហេត្វា អាគមិ, សីឃំ បក្កមា”តិ មហាសទ្ទេន វិរវិ។ សោ សព្ពរុតញ្ញុតាយ តមត្ថំ ញត្វា តតោវ និវត្តិត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា បក្កមនត្ថាយ បរិក្ខារេ អាទិយិ។ រាជា សីហបញ្ជរេ ឋិតោ តំ អាគច្ឆន្តំ គច្ឆន្តញ្ច ទិស្វា “សចេ អយំ មម បច្ចត្ថិកោ ភវេយ្យ, ឧយ្យានំ គន្ត្វា ពលំ សន្និបាតាបេត្វា កម្មសជ្ជោ ភវិស្សតិ។ នោ ចេ, អត្តនោ បរិក្ខារេ គហេត្វា គមនសជ្ជោ ភវិស្សតិ, ជានិស្សាមិ តាវស្ស កិរិយ”ន្តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មហាសត្តំ អត្តនោ បរិក្ខារេ អាទាយ “គមិស្សាមី”តិ បណ្ណសាលតោ និក្ខន្តំ ចង្កមនកោដិយំ ទិស្វាវ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ បឋមំ គាថមាហ –

១២៤.“កឹ នុ ទណ្ឌំ កិមជិនំ, កឹ ឆត្តំ កិមុបាហនំ;
កិមង្កុសញ្ច បត្តញ្ច, សង្ឃាដិញ្ចាបិ ព្រាហ្មណ;
តរមានរូបោហាសិ, កឹ នុ បត្ថយសេ ទិស”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ភន្តេ, បុព្ពេ ត្វំ អម្ហាកំ ឃរំ អាគច្ឆន្តោ ទណ្ឌាទីនិ ន គណ្ហាសិ, អជ្ជ បន កេន ការណេន ទណ្ឌញ្ច អជិនញ្ច ឆត្តុបាហនញ្ច មត្តិកបសិព្ពកោលម្ពនអង្កុសញ្ច មត្តិកបត្តញ្ច សង្ឃាដិញ្ចាតិ សព្ពេបិមេ បរិក្ខារេ តរមានរូបោ គណ្ហាសិ, កតរំ នុ ទិសំ បត្ថេសិ, កត្ថ គន្តុកាមោសីតិ បុច្ឆិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អយំ អត្តនា កតកម្មំ ន ជានាតីតិ មញ្ញតិ, ជានាបេស្សាមិ ន”ន្តិ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២៥.“ទ្វាទសេតានិ វស្សានិ, វុសិតានិ តវន្តិកេ;
នាភិជានាមិ សោណេន, បិង្គលេនាភិកូជិតំ។

១២៦.“ស្វាយំ ទិត្តោវ នទតិ, សុក្កទាឋំ វិទំសយំ;
តវ សុត្វា សភរិយស្ស, វីតសទ្ធស្ស មំ បតី”តិ។

តត្ថ **អភិកូជិត**ន្តិ ឯតេន តវ សុនខេន ឯវំ មហាវិរវេន វិរវិតំ ន ជានាមិ។ **ទិត្តោ វា**តិ ទប្បិតោ វិយ។ **សភរិយស្សា**តិ តវ សភរិយស្ស មម មារណត្ថាយ បញ្ចន្នំ អមច្ចានំ អាណត្តភាវំ កថេន្តស្ស សុត្វា “កឹ ត្វំ អញ្ញត្ថ ភិក្ខំ ន លភសិ, រញ្ញា តេ វធោ អាណត្តោ, ឥធ មាគច្ឆី”តិ ទិត្តោវ នទតិ។ **វីតសទ្ធស្ស មំ បតី**តិ មមន្តរេ វិគតសទ្ធស្ស តវ វចនំ សុត្វា ឯវំ នទតីតិ អាហ។

តតោ រាជា អត្តនោ ទោសំ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ ខមាបេន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១២៧.“អហុ ឯស កតោ ទោសោ, យថា ភាសសិ ព្រាហ្មណ;
ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, វស ព្រាហ្មណ មាគមា”តិ។

តត្ថ **ភិយ្យោ**តិ សច្ចំ មយា ឯវំ អាណត្តំ, អយំ មេ ទោសោ, ឯស បនាហំ ឥទានិ អធិកតរំ តយិ បសីទាមិ, ឥធេវ វស, មា អញ្ញត្ថ គមីតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ, “មហារាជ, បណ្ឌិតា នាម តាទិសេន បរបត្តិយេន អបច្ចក្ខការិនា សទ្ធឹ ន វសន្តី”តិ វត្វា តស្ស អនាចារំ បកាសេន្តោ អាហ –

១២៨.“សព្ពសេតោ បុរេ អាសិ, តតោបិ សពលោ អហុ;
សព្ពលោហិតកោ ទានិ, កាលោ បក្កមិតុំ មម។

១២៩.“អព្ភន្តរំ បុរេ អាសិ, តតោ មជ្ឈេ តតោ ពហិ;
បុរា និទ្ធមនា ហោតិ, សយមេវ វជាមហំ។

១៣០.“វីតសទ្ធំ ន សេវេយ្យ, ឧទបានំវនោទកំ;
សចេបិ នំ អនុខណេ, វារិ កទ្ទមគន្ធិកំ។

១៣១.“បសន្នមេវ សេវេយ្យ, អប្បសន្នំ វិវជ្ជយេ;
បសន្នំ បយិរុបាសេយ្យ, រហទំវុទកត្ថិកោ។

១៣២.“ភជេ ភជន្តំ បុរិសំ, អភជន្តំ ន ភជ្ជយេ;
អសប្បុរិសធម្មោ សោ, យោ ភជន្តំ ន ភជ្ជតិ។

១៣៣.“យោ ភជន្តំ ន ភជតិ, សេវមានំ ន សេវតិ;
ស វេ មនុស្សបាបិដ្ឋោ, មិគោ សាខស្សិតោ យថា។

១៣៤.“អច្ចាភិក្ខណសំសគ្គា, អសមោសរណេន ច;
ឯតេន មិត្តា ជីរន្តិ, អកាលេ យាចនាយ ច។

១៣៥.“តស្មា នាភិក្ខណំ គច្ឆេ, ន ច គច្ឆេ ចិរាចិរំ;

កាលេន យាចំ យាចេយ្យ, ឯវំ មិត្តា ន ជីយរេ។

១៣៦.“អតិចិរំ និវាសេន, បិយោ ភវតិ អប្បិយោ;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាម, បុរា តេ ហោម អប្បិយា”តិ។

តត្ថ **សព្ពសេតោ**តិ, មហារាជ, បឋមមេវ តវ និវេសនេ មម ឱទនោ សព្ពសេតោ អហោសិ, យំ ត្វំ ភុញ្ជសិ, តមេវ ទាបេសីតិ អត្ថោ។ **តតោ**តិ តតោ បច្ឆា បរិភេទកានំ វចនំ គហេត្វា តវ មយិ វិរត្តកាលេ **សពលោ** មិស្សកោទនោ ជាតោ។ **ទានី**តិ ឥទានិ សព្ពលោហិតកោ ជាតោ។ **កាលោ**តិ អគុណញ្ញុស្ស តវ សន្តិកា ឥទានិ មម បក្កមិតុំ កាលោ។ **អព្ភន្តរ**ន្តិ បឋមំ មម អព្ភន្តរំ អាសនំ អាសិ, អលង្កតមហាតលម្ហិ ឧស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេយេវ មំ និសីទាបេសុំ។ **មជ្ឈេ**តិ សោបានមត្ថកេ។ **បុរា និទ្ធមនា ហោតី**តិ យាវ គីវាយំ គហេត្វា និក្កឌ្ឍនា ន ហោតិ។

អនុខណេតិ សចេបិ អនុទកំ ឧទបានំ បត្តោ បុរិសោ ឧទកំ អបស្សន្តោ កលលំ វិយូហិត្វា អនុខណេយ្យ, តថាបិ តំ វារិ កទ្ទមគន្ធិកំ ភវេយ្យ, អមនុញ្ញតាយ ន បិវេយ្យ, តថេវ វីតសទ្ធំ បយិរុបាសន្តេន លទ្ធបច្ចយាបិ បរិត្តា ចេវ លូខា ច, អមនុញ្ញា អបរិភោគារហាតិ អត្ថោ។ **បសន្ន**ន្តិ បតិដ្ឋិតសទ្ធំ។ **រហទ**ន្តិ គម្ភីរំ មហារហទំ។ **ភជន្ត**ន្តិ អត្តានំ ភជន្តមេវ ភជេយ្យ។ **អភជន្ត**ន្តិ បច្ចត្ថិកំ។ **ន ភជ្ជយេ**តិ ន ភជេយ្យ។ **ន ភជ្ជតី**តិ យោ បុរិសោ អត្តានំ ភជន្តំ ហិតចិត្តំ បុគ្គលំ ន ភជតិ, សោ អសប្បុរិសធម្មោ នាមាតិ។ **មនុស្សបាបិដ្ឋោ**តិ មនុស្សលាមកោ បតិកុដ្ឋោ សព្ពបច្ឆិមកោ។ **សាខស្សិតោ**តិ មក្កដោ។

អច្ចាភិក្ខណសំសគ្គាតិ អតិវិយ អភិណ្ហសំសគ្គេន។ **អកាលេ**តិ អយុត្តប្បត្តកាលេ បរស្ស បិយភណ្ឌំ យាចនាយ មិត្តា ជីរន្តិ នាម, ត្វម្បិ អតិចិរំ និវាសេន មយិ មិត្តិំ ភិន្ទិ។ **តស្មា**តិ យស្មា អច្ចាភិក្ខណសំសគ្គេន អសមោសរណេន ច មិត្តា ជីរន្តិ, តស្មា។ **ចិរាចិរ**ន្តិ ចិរកាលំ វីតិនាមេត្វា ចិរំ ន គច្ឆេ ន ឧបសង្កមេយ្យ។ **យាច**ន្តិ យាចិតព្ពំ ភណ្ឌកំ យុត្តកាលេ យាចេយ្យ។ **ន ជីយរេ**តិ ឯវំ មិត្តា ន ជីរន្តិ។ **បុរា តេ ហោម អប្បិយា**តិ យាវ តវ អប្បិយា ន ហោម, តាវ អាមន្តេត្វាវ តំ គច្ឆាមាតិ។

រាជា អាហ –

១៣៧.“ឯវំ ចេ យាចមានានំ, អញ្ជលឹ នាវពុជ្ឈសិ;
បរិចារកានំ សតំ, វចនំ ន ករោសិ នោ;
ឯវំ តំ អភិយាចាម, បុន កយិរាសិ បរិយាយ”ន្តិ។

តត្ថ **នាវពុជ្ឈសី**តិ សចេ, ភន្តេ, ឯវំ យាចន្តេន មយា កតំ អញ្ជលឹ ន ជានាសិ, ន បដិគ្គណ្ហសីតិ អត្ថោ។ **បរិយាយ**ន្តិ បុន ឥធាគមនាយ ឯកវារំ ករេយ្យាសីតិ យាចតិ។

ពោធិសត្តោ អាហ –

១៣៨.“ឯវំ ចេ នោ វិហរតំ, អន្តរាយោ ន ហេស្សតិ;
តុយ្ហំ វាបិ មហារាជ, មយ្ហំ វា រដ្ឋវទ្ធន;
អប្បេវ នាម បស្សេម, អហោរត្តានមច្ចយេ”តិ។

តត្ថ **ឯវំ ចេ នោ**តិ សចេ, មហារាជ, ឯវំ នានា ហុត្វា វិហរន្តានំ អម្ហាកំ អន្តរាយោ ន ហេស្សតិ, តុយ្ហំ វា មយ្ហំ វា ជីវិតំ បវត្តិស្សតីតិ ទីបេតិ។ **បស្សេមា**តិ អបិ នាម បស្សេយ្យាម។

ឯវំ វត្វា មហាសត្តោ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា “អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជា”តិ វត្វា ឧយ្យានា និក្ខមិត្វា ឯកស្មឹ សភាគដ្ឋានេ ភិក្ខាយ ចរិត្វា ពារាណសិតោ និក្ខម្ម អនុបុព្ពេន ហិមវន្តោកាសមេវ គន្ត្វា កិញ្ចិ កាលំ វសិត្វា បុន ឱតរិត្វា ឯកំ បច្ចន្តគាមំ និស្សាយ អរញ្ញេ វសិ។ តស្ស បន គតកាលតោ បដ្ឋាយ តេ អមច្ចា បុន វិនិច្ឆយេ និសីទិត្វា វិលោបំ ករោន្តា ចិន្តយឹសុ – “សចេ មហាពោធិបរិព្ពាជកោ បុនាគមិស្សតិ, ជីវិតំ នោ នត្ថិ, កឹ នុ ខ្វស្ស អនាគមនការណំ ករេយ្យាមា”តិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “ឥមេ សត្តា បដិពទ្ធដ្ឋានំ នាម ជហិតុំ ន សក្កោន្តិ, កឹ នុ ខ្វស្ស ឥធ បដិពទ្ធដ្ឋាន”ន្តិ។ តតោ “រញ្ញោ អគ្គមហេសី”តិ ញត្វា “ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ សោ ឥមំ និស្សាយ អាគច្ឆេយ្យ, បដិកច្ចេវ នំ មារាបេស្សាមា”តិ តេ រាជានំ ឯតទវោចុំ – “ទេវ, ឥមស្មឹ ទិវសេ នគរេ ឯកា កថា សូយតី”តិ។ “កឹ កថា នាមា”តិ? “មហាពោធិបរិព្ពាជកោ ច កិរ ទេវី ច អញ្ញមញ្ញំ សាសន

បដិសាសនំ បេសេន្តី”តិ។ “កិន្តិ កត្វា”តិ? តេន កិរ ទេវិយា បេសិតំ “សក្កា នុ ខោ អត្តនោ ពលេន រាជានំ មារាបេត្វា មម សេតច្ឆត្តំ ទាតុ”ន្តិ។ តាយបិស្ស បេសិតំ “រញ្ញោ មារណំ នាម មម ភារោ, មហាពោធិបរិព្ពាជកោ ខិប្បំ អាគច្ឆតូ”តិ រាជា តេសំ បុនប្បុនំ កថេន្តានំ សទ្ទហិត្វា “ឥទានិ កឹ កត្តព្ព”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ទេវិំ មារេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តេ អនុបបរិក្ខិត្វាវ “តេន ហិ នំ តុម្ហេវ មារេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា វច្ចកូបេ ខិបថា”តិ អាហ។ តេ តថា ករិំសុ។ តស្សា មារិតភាវោ សកលនគរេ បាកដោ អហោសិ។

អថស្សា ចត្តារោ បុត្តា “ឥមិនា នោ និរបរាធា មាតា មារិតា”តិ រញ្ញោ បច្ចត្ថិកា អហេសុំ។ រាជា មហាភយប្បត្តោ អហោសិ។ មហាសត្តោ បរម្បរាយ តំ បវត្តិំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ តេ កុមារេ សញ្ញាបេត្វា បិតរំ ខមាបេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, រញ្ញោ ច ជីវិតំ ទស្សាមិ, កុមារេ ច បាបតោ មោចេស្សាមី”តិ។ សោ បុនទិវសេ បច្ចន្តគាមំ បវិសិត្វា មនុស្សេហិ ទិន្នំ មក្កដមំសំ ខាទិត្វា តស្ស ចម្មំ យាចិត្វា គហេត្វា អស្សមបទេ សុក្ខាបេត្វា និគ្គន្ធំ កត្វា និវាសេសិបិ បារុបេសិបិ អំសេបិ ឋបេសិ។ កឹការណា? “ពហូបការោ មេ”តិ វចនត្ថាយ។ សោ តំ ចម្មំ អាទាយ អនុបុព្ពេន ពារាណសិំ គន្ត្វា កុមារេ ឧបសង្កមិត្វា “បិតុឃាតកកម្មំ នាម ទារុណំ, តំ វោ ន កាតព្ពំ, អជរាមរោ សត្តោ នាម នត្ថិ, អហំ តុម្ហេ អញ្ញមញ្ញំ សមគ្គេ ករិស្សាមិច្ចេវ អាគតោ, តុម្ហេ មយា បហិតេ សាសនេ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ កុមារេ ឱវទិត្វា អន្តោនគរេ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា មក្កដចម្មំ អត្ថរិត្វា សិលាបដ្ដេ និសីទិ។

អថ នំ ឧយ្យានបាលកោ ទិស្វា វេគេន គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា សុត្វាវ សញ្ជាតសោមនស្សោ ហុត្វា តេ អមច្ចេ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា បដិសន្ថារំ កាតុំ អារភិ។ មហាសត្តោ តេន សទ្ធឹ អសម្មោទិត្វា មក្កដចម្មមេវ បរិមជ្ជិ។ អថ នំ ឯវមាហ – “ភន្តេ, តុម្ហេ មំ អកថេត្វា មក្កដចម្មមេវ បរិមជ្ជថ, កឹ វោ ឥទំ មយា ពហូបការតរ”ន្តិ? “អាម មហារាជ, ពហូបការោ មេ ឯស វានរោ, អហមស្ស បិដ្ឋេ និសីទិត្វា វិចរិំ, អយំ មេ បានីយឃដំ អាហរិ, វសនដ្ឋានំ សម្មជ្ជិ, អាភិសមាចារិកវត្តបដិវត្តំ មម អកាសិ, អហំ បន អត្តនោ ទុព្ពលចិត្តតាយ អស្ស មំសំ ខាទិត្វា ចម្មំ សុក្ខាបេត្វា អត្ថរិត្វា និសីទាមិ ចេវ និបជ្ជាមិ ច, ឯវំ ពហូបការោ ឯស មយ្ហ”ន្តិ។ ឥតិ សោ តេសំ វាទេ ភិន្ទនត្ថាយ វានរចម្មេ វានរវោហារំ អារោបេត្វា តំ តំ បរិយាយំ សន្ធាយ ឥមំ កថំ កថេសិ។ សោ ហិ តស្ស និវុត្ថបុព្ពត្តា “បិដ្ឋេ និសីទិត្វា វិចរិ”ន្តិ អាហ; តំ អំសេ កត្វា បានីយឃដស្ស អាហដបុព្ពត្តា “បានីយឃដំ អាហរី”តិ អាហ; តេន ចម្មេន ភូមិយំ សម្មដ្ឋបុព្ពត្តា “វសនដ្ឋានំ សម្មជ្ជី”តិ អាហ; និបន្នកាលេ តេន ចម្មេន បិដ្ឋិយា, អក្កន្តកាលេ បាទានំ ផុដ្ឋបុព្ពត្តា “វត្តបដិវត្តំ មេ អកាសី”តិ អាហ។ ឆាតកាលេ បន តស្ស មំសំ លភិត្វា ខាទិតត្តា “អហំ បន អត្តនោ ទុព្ពលចិត្តតាយ តស្ស មំសំ ខាទិ”ន្តិ អាហ។

តំ សុត្វា តេ អមច្ចា “បាណាតិបាតោ តេន កតោ”តិ សញ្ញាយ “បស្សថ, ភោ, បព្ពជិតស្ស កម្មំ, មក្កដំ កិរ មារេត្វា មំសំ ខាទិត្វា ចម្មំ គហេត្វា វិចរតី”តិ បាណឹ បហរិត្វា បរិហាសមកំសុ។ មហាសត្តោ តេ តថា ករោន្តេ ទិស្វា “ឥមេ អត្តនោ វាទភេទនត្ថាយ មម ចម្មំ អាទាយ អាគតភាវំ ន ជានន្តិ, ជានាបេស្សាមិ នេ”តិ អហេតុកវាទឹ តាវ អាមន្តេត្វា បុច្ឆិ – “អាវុសោ, ត្វំ កស្មា មំ បរិហសសី”តិ? “មិត្តទុព្ភិកម្មស្ស ចេវ បាណាតិបាតស្ស ច កតត្តា”តិ។ តតោ មហាសត្តោ “យោ បន គតិយា ចេវ ទិដ្ឋិយា ច តេ សទ្ទហិត្វា ឯវំ ករេយ្យ, តេន កឹ ទុក្កដ”ន្តិ តស្ស វាទំ ភិន្ទន្តោ អាហ –

១៣៩. “ឧទីរណា ចេ សំគត្យា, ភាវាយមនុវត្តតិ;
អកាមា អករណីយំ វា, ករណីយំ វាបិ កុព្ពតិ;
អកាមករណីយម្ហិ, ក្វិធ បាបេន លិប្បតិ។

១៤០. “សោ ចេ អត្ថោ ច ធម្មោ ច, កល្យាណោ ន ច បាបកោ;
ភោតោ ចេ វចនំ សច្ចំ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៤១. “អត្តនោ ចេ ហិ វាទស្ស, អបរាធំ វិជានិយា;
ន មំ ត្វំ គរហេយ្យាសិ, ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ”តិ។

តត្ថ **ឧទីរណា**តិ កថា។ **សំគត្យា**តិ សំគតិយា ឆន្នំ អភិជាតីនំ តំ តំ អភិជាតឹ ឧបគមនេន។ **ភាវាយមនុវត្តតី**តិ ភាវេន អនុវត្តតិ, ករណត្ថេ សម្បទានំ។ **អកាមា**តិ អកាមេន អនិច្ឆាយ។ **អករណីយំ វា ករណីយំ វាបី**តិ អកត្តព្ពំ បាបំ វា កត្តព្ពំ កុសលំ វា។ **កុព្ពតី**តិ ករោតិ។ **ក្វិធា**តិ កោ ឥធ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ត្វំ អហេតុកវាទី “នត្ថិ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ សត្តានំ សំកិលេសាយា”តិអាទិទិដ្ឋិកោ, អយំ លោកោ សំគតិយា ចេវ សភាវេន ច អនុវត្តតិ បរិណមតិ, តត្ថ តត្ថ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេតិ។ អកាមកោវ បាបំ វា បុញ្ញំ វា ករោតីតិ វទសិ, អយំ តវ

ឧទីរណា សចេ តថា, ឯវំ សន្តេ អកាមករណីយស្មឹ អត្តនោ ធម្មតាយ បវត្តមានេ បាបេ កោ ឥធ សត្តោ បាបេន លិប្បតិ, សចេ ហិ អត្តនា អកតេន បាបេន លិប្បតិ, ន កោចិ ន លិប្បេយ្យាតិ។

សោ ចេតិ សោ អហេតុកវាទសង្ខាតោ តវ ភាសិតត្ថោ ច អត្ថជោតកោ ធម្មោ ច កល្យាណោ ន ច បាបកោ។ “អហេតូ អប្បច្ចយា សត្តា សំកិលិស្សន្តិ, សុខទុក្ខំ បដិសំវេទិយន្តី”តិ ឥទំ ភោតោ វចនំ សច្ចំ ចេ, សុហតោ វានរោ មយា, កោ ឯត្ថ មម ទោសោតិ អត្ថោ។ **វិជានិយា**តិ, សម្ម, សចេ ហិ ត្វំ អត្តនោ វាទស្ស អបរាធំ ជានេយ្យាសិ, ន មំ គរហេយ្យាសិ។ កឹការណា? **ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ,** តស្មា អយំ មម វាទំ ករោតីតិ មំ បសំសេយ្យាសិ, អត្តនោ បន វាទំ អជានន្តោ មំ គរហសីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តំ និគ្គណ្ហិត្វា អប្បដិភាណំ អកាសិ។ សោបិ រាជបរិសតិ មង្កុភូតោ បត្តក្ខន្ធោ និសីទិ។ មហាសត្តោបិ តស្ស វាទំ ភិន្ទិត្វា ឥស្សរកតវាទឹ អាមន្តេត្វា “ត្វំ, អាវុសោ, មំ កស្មា បរិហសសិ, យទិ ឥស្សរ និម្មិតវាទំ សារតោ បច្ចេសី”តិ វត្វា អាហ –

១៤២. “ឥស្សរោ សព្ពលោកស្ស, សចេ កប្បេតិ ជីវិតំ;
ឥទ្ធិ ព្យសនភាវញ្ច, កម្មំ កល្យាណបាបកំ;
និទ្ទេសការី បុរិសោ, ឥស្សរោ តេន លិប្បតិ។

១៤៣. “សោ ចេ អត្ថោ ច ធម្មោ ច, កល្យាណោ ន ច បាបកោ;
ភោតោ ចេ វចនំ សច្ចំ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៤៤. “អត្តនោ ចេ ហិ វាទស្ស, អបរាធំ វិជានិយា;
ន មំ ត្វំ គរហេយ្យាសិ, ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ”តិ។

តត្ថ **កប្បេតិ ជីវិត**ន្តិ សចេ ព្រហ្មា វា អញ្ញោ វា កោចិ ឥស្សរោ “ត្វំ កសិយា ជីវ, ត្វំ គោរក្ខេនា”តិ ឯវំ សព្ពលោកស្ស ជីវិតំ សំវិទហតិ វិចារេតិ។ **ឥទ្ធិ ព្យសនភាវញ្ចា**តិ ឥស្សរិយាទិភេទា ឥទ្ធិយោ ច ញាតិវិនាសាទិកំ ព្យសនភាវញ្ច សេសញ្ច កល្យាណបាបកំ កម្មំ សព្ពំ យទិ ឥស្សរោវ កប្បេតិ ករោតិ។ **និទ្ទេសការី**តិ យទិ តស្ស និទ្ទេសំ អាណត្តិមេវ សេសោ យោ កោចិ បុរិសោ ករោតិ, ឯវំ សន្តេ យោ កោចិ បុរិសោ បាបំ ករោតិ, តស្ស ឥស្សរេន កតត្តា ឥស្សរោវ តេន បាបេន លិប្បតិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យថា ច ឥធ, ឯវំ សព្ពត្ថ។

ឥតិ សោ អម្ពតោវ មុគ្គរំ គហេត្វា អម្ពំ បាតេន្តោ វិយ ឥស្សរករណេនេវ ឥស្សរកតវាទំ ភិន្ទិត្វា បុព្ពេកតវាទឹ អាមន្តេត្វា “ត្វំ, អាវុសោ, មំ កឹ បរិហសសិ, យទិ បុព្ពេកតវាទំ សច្ចំ មញ្ញសី”តិ វត្វា អាហ –

១៤៥. “សចេ បុព្ពេកតហេតុ, សុខទុក្ខំ និគច្ឆតិ;
បោរាណកំ កតំ បាបំ, តមេសោ មុច្ចតេ ឥណំ;
បោរាណក ឥណមោក្ខោ, ក្វិធ បាបេន លិប្បតិ។

១៤៦. “សោ ចេ អត្ថោ ច ធម្មោ ច, កល្យាណោ ន ច បាបកោ;
ភោតោ ចេ វចនំ សច្ចំ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៤៧. “អត្តនោ ចេ ហិ វាទស្ស, អបរាធំ វិជានិយា;
ន មំ ត្វំ គរហេយ្យាសិ, ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ”តិ។

តត្ថ **បុព្ពេកតហេតូ**តិ បុព្ពេកតហេតុ បុរិមភវេ កតកម្មការណេនេវ។ **តមេសោ មុច្ចតេ ឥណ**ន្តិ យោ វធពន្ធាទីហិ ទុក្ខំ បាបុណាតិ, យទិ សោ យំ តេន បោរាណកំ កតំ បាបំ, តំ ឥទានិ ឥណំ មុច្ចតិ, ឯវំ សន្តេ មមបិ ឯស បោរាណកឥណតោ មោក្ខោ, អនេន ហិ មក្កដេន បុព្ពេ បរិព្ពាជកេន ហុត្វា អហំ មក្កដោ សមានោ មារេត្វា ខាទិតោ ភវិស្សាមិ, ស្វាយំ ឥធ មក្កដត្តំ បត្តោ មយា បរិព្ពាជកត្តំ បត្តេន មារេត្វា ខាទិតោ ភវិស្សតិ, កោ ឥធ បាបេន លិប្បតីតិ។

ឥតិ សោ តស្សបិ វាទំ ភិន្ទិត្វា ឧច្ឆេទវាទឹ អភិមុខំ កត្វា “ត្វំ, អាវុសោ, ‘នត្ថិ ទិន្ន’ន្តិអាទីនិ វត្វា ‘ឥធេវ សត្តា ឧច្ឆិជ្ជន្តិ, បរលោកំ គតា នាម នត្ថី’តិ មញ្ញមានោ កស្មា មំ បរិហសសី”តិ សន្តជ្ជេត្វា អាហ –

១៤៨. “ចតុន្នំយេវុបាទាយ, រូបំ សម្ភោតិ បាណិនំ;
យតោ ច រូបំ សម្ភោតិ, តត្ថេវានុបគច្ឆតិ;

តថេវ ជីវតិ ជីវេ, បេច្ច បេច្ច វិនស្សតិ។

១៤៩. “ឧច្ឆិជ្ជតិ អយំ លោកោ, យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា;
ឧច្ឆិជ្ជមានេ លោកស្មិំ, ក្វីធ បាបេន លិប្បតិ។

១៥០. “សោ ចេ អត្ថោ ច ធម្មោ ច, កល្យាណោ ន ច បាបកោ;
ភោតោ ចេ វចនំ សច្ចំ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៥១. “អត្តនោ ចេ ហិ វាទស្ស, អបរាធំ វិជានិយា;
ន មំ ត្វំ គរហេយ្យាសិ, ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ”តិ។

តត្ថ **ចតុន្នន្តិ** បថវីអាទីនំ ភូតានំ។ **រូបន្តិ** រូបក្ខន្ធោ។ **តត្ថេវាតិ** យតោ តំ រូបំ សម្ភោតិ, និរុជ្ឈនកាលេបិ តត្ថេវ អនុបគច្ឆតិ។ តមិនា តស្ស “ចាតុមហាភូតិកោ អយំ បុរិសោ យទា កាលំ ករោតិ, តទា បថវី បថវីកាយំ អនុបេតិ អនុបគច្ឆតិ, អាបោ… តេជោ… វាយោ វាយោកាយំ អនុបេតិ អនុបគច្ឆតិ, អាកាសំ ឥន្ទ្រិយានិ សង្កមន្តិ, អាសន្ទិបញ្ចមា បុរិសា មតំ អាទាយ គច្ឆន្តិ, យាវ អាឡាហនា បទានិ បញ្ញាយន្តិ, កាបោតកានិ អដ្ឋីនិ ភវន្តិ, ភស្សន្តា អាហុតិយោ , ទត្តុបញ្ញត្តំ យទិទំ ទានំ, តេសំ តុច្ឆា មុសា វិលាបោ, យេ កេចិ អត្ថិកវាទំ វទន្តិ, ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច កាយស្ស ភេទា ឧច្ឆិជ្ជន្តិ វិនស្សន្តិ, ន ហោន្តិ បរំ មរណា”តិ ឥមំ ទិដ្ឋឹ បតិដ្ឋាបេសិ។ **តថេវាតិ** ឥមស្មឹយេវ លោកេ ជីវេ ជីវតិ។ **បេច្ច បេច្ច វិនស្សតីតិ** បរលោកេ និព្ពត្តោ សត្តោ គតិវសេន ឥធ អនាគន្ត្វា តត្ថេវ បរលោកេ វិនស្សតិ ឧច្ឆិជ្ជតិ។ ឯវំ ឧច្ឆិជ្ជមានេ លោកស្មឹ កោ ឥធ បាបេន លិប្បតីតិ។

ឥតិ សោ តស្សបិ វាទំ ភិន្ទិត្វា ខត្តវិជ្ជវាទី អាមន្តេត្វា “ត្វំ, អាវុសោ, ‘មាតាបិតរោបិ មារេត្វា អត្តនោ អត្ថោ កាតព្វោ’តិ ឥមំ លទ្ធឹ ឧក្ខិបិត្វា វិចរន្តោ កស្មា មំ បរិហសសី”តិ វត្វា អាហ –

១៥២. “អាហុ ខត្តវិទា លោកេ, ពាលា បណ្ឌិតមានិនោ;
មាតរំ បិតរំ ហញ្ញេ, អថោ ជេដ្ឋម្បិ ភាតរំ;
ហនេយ្យ បុត្តទារេ ច, អត្ថោ ចេ តាទិសោ សិយា”តិ។

តត្ថ **ខត្តវិទាតិ** ខត្តវិជ្ជា, អយមេវ វា បាឋោ។ ខត្តវិជ្ជាចរិយានំ ឯតំ នាមំ។ **ពាលា បណ្ឌិតមានិនោតិ** ពាលា សមានាបិ “បណ្ឌិតា មយំ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវំ បកាសេមា”តិ មញ្ញមានា បណ្ឌិតមានិនោ ហុត្វា ឯវមាហុ។ **អត្ថោ ចេតិ** សចេ អត្តនោ យថារូបោ កោចិ អត្ថោ សិយា, ន កិញ្ចិ បរិវជ្ជេយ្យ, សព្ពំ ហនេយ្យេវាតិ វទន្តិ, ត្វម្បិ នេសំ អញ្ញតរោតិ។

ឯវំ តស្ស លទ្ធឹ បតិដ្ឋបេត្វា អត្តនោ លទ្ធឹ បកាសេន្តោ អាហ –

១៥៣. “យស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ, និសីទេយ្យ សយេយ្យ វា;
ន តស្ស សាខំ ភញ្ជេយ្យ, មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។

១៥៤. “អថ អត្ថេ សមុប្បន្នេ, សមូលមបិ អព្ពហេ;
អត្ថោ មេ សម្ពលេនាបិ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៥៥. “សោ ចេ អត្ថោ ច ធម្មោ ច, កល្យាណោ ន ច បាបកោ;
ភោតោ ចេ វចនំ សច្ចំ, សុហតោ វានរោ មយា។

១៥៦. “អត្តនោ ចេ ហិ វាទស្ស, អបរាធំ វិជានិយា;
ន មំ ត្វំ គរហេយ្យាសិ, ភោតោ វាទោ ហិ តាទិសោ”តិ។

តត្ថ អម្ភោ ខត្តវិទ អម្ហាកំ បន អាចរិយា ឯវំ វណ្ណយន្តិ។ អត្តនា បរិភុត្តច្ឆាយស្ស រុក្ខស្សបិ សាខំ វា បណ្ណំ វា ន ភញ្ជេយ្យ។ កឹការណា ? មិត្តទុព្ភោ ហិ បាបកោ។ ត្វំ បន ឯវំ វទេសិ – “អថ អត្ថេ សមុប្បន្នេ សមូលមបិ អព្ពហេ”តិ, មម ច បាថេយ្យេន អត្ថោ អហោសិ, តស្មា សចេបេស មយា ហតោ, តថាបិ អត្ថោ មេ សម្ពលេនាបិ, សុហតោ វានរោ មយា។

ឯវំ សោ តស្សបិ វាទំ ភិន្ទិត្វា បញ្ចសុ តេសុ អបដិភានេសុ និសិន្នេសុ រាជានំ អាមន្តេត្វា, “មហារាជ, ត្វំ ឥមេ បញ្ច រដ្ឋវិលោបកេ មហាចោរេ គហេត្វា វិចរសិ, អហោ ពាលោ, ឯវរូបានញ្ហិ សំសគ្គេន បុរិសោ ទិដ្ឋធម្មិកម្បិ សម្បរាយិកម្បិ មហាទុក្ខំ បាបុណេយ្យា”តិ វត្វា រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

១៥៧"អហេតុវាទោ បុរិសោ, យោ ច ឥស្សរកុត្តិកោ;
បុព្ពេកតី ច ឧច្ឆេទី, យោ ច ខត្តវិទោ នរោ។

១៥៨"ឯតេ អសប្បុរិសា លោកេ, ពាលា បណ្ឌិតមានិនោ;
ករេយ្យ តាទិសោ បាបំ, អថោ អញ្ញម្បិ ការយេ;
អសប្បុរិសសំសគ្គោ, ទុក្ខន្តោ កដុកុទ្រយោ"តិ។

តត្ថ **តាទិសោ**តិ, មហារាជ, យាទិសា ឯតេ បញ្ច ទិដ្ឋិគតិកា, តាទិសោ បុរិសោ សយម្បិ បាបំ ករេយ្យ។ ឃ្វាស្ស វចនំ សុណាតិ, តំ អញ្ញម្បិ ការយេ។ **ទុក្ខន្តោ**តិ ឯវរូបេហិ អសប្បុរិសេហិ សទ្ធឹ សំសគ្គោ ឥធលោកេបិ បរលោកេបិ ទុក្ខន្តោ កដុកុទ្រយោវ ហោតិ។ ឥមស្ស បនត្ថស្ស បកាសនត្ថំ "យានិ កានិចិ, ភិក្ខវេ, ភយានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, សព្ពានិ តានិ ពាលតោ"តិ សុត្តំ (អ. និ. ៣.១) អាហរិតព្ពំ។ **គោធជាតក-** (ជា. ១.១.១៣៨) **សញ្ជីវជាតក-** (ជា. ១.១.១៥០) **អកិត្តិជាតកា**ទីហិ (ជា. ១.១៣.៨៣ អាទយោ) ចាយមត្ថោ ទីបេតព្ពោ។

ឥទានិ ឱបម្មទស្សនវសេន ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេន្តោ អាហ –

១៥៩"ឧរព្ភរូបេន វកស្សុ បុព្ពេ, អសំកិតោ អជយូថំ ឧបេតិ;
ហន្ត្វា ឧរណឹ អជិកំ អជញ្ច, ឧត្រាសយិត្វា យេនកាមំ បលេតិ។

១៦០"តថាវិធេកេ សមណព្រាហ្មណាសេ, ឆទនំ កត្វា វញ្ចយន្តិ មនុស្សេ;
អនាសកា ថណ្ឌិលសេយ្យកា ច, រជោជល្លំ ឧក្កុដិកប្បធានំ;
បរិយាយភត្តញ្ច អបានកត្តា, បាបាចារា អរហន្តោ វទានា។

១៦១"ឯតេ អសប្បុរិសា លោកេ, ពាលា បណ្ឌិតមានិនោ;
ករេយ្យ តាទិសោ បាបំ, អថោ អញ្ញម្បិ ការយេ;
អសប្បុរិសសំសគ្គោ, ទុក្ខន្តោ កដុកុទ្រយោ។

១៦២"យមាហុ នត្ថិ វីរិយន្តិ, អហេតុញ្ច បវទន្តិ យេ;
បរការំ អត្តការញ្ច, យេ តុច្ឆំ សមវណ្ណយុំ។

១៦៣"ឯតេ អសប្បុរិសា លោកេ, ពាលា បណ្ឌិតមានិនោ;
ករេយ្យ តាទិសោ បាបំ, អថោ អញ្ញម្បិ ការយេ;
អសប្បុរិសសំសគ្គោ, ទុក្ខន្តោ កដុកុទ្រយោ។

១៦៤"សចេ ហិ វីរិយំ នាស្ស, កម្មំ កល្យាណបាបកំ;
ន ភរេ វឌ្ឍកឹ រាជា, នបិ យន្តានិ ការយេ។

១៦៥"យស្មា ច វីរិយំ អត្ថិ, កម្មំ កល្យាណបាបកំ;
តស្មា យន្តានិ ការេតិ, រាជា ភរតិ វឌ្ឍកឹ។

១៦៦"យទិ វស្សសតំ ទេវោ, ន វស្សេ ន ហិមំ បតេ;
ឧច្ឆិជ្ជេយ្យ អយំ លោកោ, វិនស្សេយ្យ អយំ បជា។

១៦៧"យស្មា ច វស្សតី ទេវោ, ហិមញ្ចានុផុសាយតិ;
តស្មា សស្សានិ បច្ចន្តិ, រដ្ឋញ្ច បាលិតេ ចិរំ។

១៦៨"គវំ ចេ តរមានានំ, ជិម្ហំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា តា ជិម្ហំ គច្ឆន្តិ, នេត្តេ ជិម្ហំ គតេ សតិ។

១៦៩"ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ ចេ អធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;
សព្ពំ រដ្ឋំ ទុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ អធម្មិកោ។

១៧០"គវំ ចេ តរមានានំ, ឧជុំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា គាវី ឧជុំ យន្តិ, នេត្តេ ឧជុំ គតេ សតិ។

១៧១."ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ សចេ ធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;
សព្ពំ រដ្ឋំ សុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ ធម្មិកោ។

១៧២."មហារុក្ខស្ស ផលិនោ, អាមំ ឆិន្ទតិ យោ ផលំ;
រសញ្ចស្ស ន ជានាតិ, ពីជញ្ចស្ស វិនស្សតិ។

១៧៣."មហារុក្ខូបមំ រដ្ឋំ, អធម្មេន បសាសតិ;
រសញ្ចស្ស ន ជានាតិ, រដ្ឋញ្ចស្ស វិនស្សតិ។

១៧៤."មហារុក្ខស្ស ផលិនោ, បក្កំ ឆិន្ទតិ យោ ផលំ;
រសញ្ចស្ស វិជានាតិ, ពីជញ្ចស្ស ន នស្សតិ។

១៧៥."មហារុក្ខូបមំ រដ្ឋំ, ធម្មេន យោ បសាសតិ;
រសញ្ចស្ស វិជានាតិ, រដ្ឋញ្ចស្ស ន នស្សតិ។

១៧៦."យោ ច រាជា ជនបទំ, អធម្មេន បសាសតិ;
សព្ពោសធីហិ សោ រាជា, វិរុទ្ធោ ហោតិ ខត្តិយោ។

១៧៧."តថេវ នេគមេ ហឹសំ, យេ យុត្តា កយវិក្កយេ;
ឱជទានពលីការេ, ស កោសេន វិរុជ្ឈតិ។

១៧៨."បហារវរខេត្តញ្ញូ, សង្គាមេ កតនិស្សមេ;
ឧស្សិតេ ហឹសយំ រាជា, ស ពលេន វិរុជ្ឈតិ។

១៧៩."តថេវ ឥសយោ ហឹសំ, សញ្ញតេ ព្រហ្មចារិនោ;
អធម្មចារី ខត្តិយោ, សោ សគ្គេន វិរុជ្ឈតិ។

១៨០."យោ ច រាជា អធម្មដ្ឋោ, ភរិយំ ហន្តិ អទូសិកំ;
លុទ្ធំ បសវតេ ឋានំ, បុត្តេហិ ច វិរុជ្ឈតិ។

១៨១."ធម្មំ ចរេ ជានបទេ, នេគមេសុ ពលេសុ ច;
ឥសយោ ច ន ហឹសេយ្យ, បុត្តទារេ សមំ ចរេ។

១៨២."ស តាទិសោ ភូមិបតិ, រដ្ឋបាលោ អកោធនោ;
សបត្តេ សម្បកម្បេតិ, ឥន្ទោវ អសុរាធិបោ"តិ។

តត្ថ **វកស្សា**តិ វកោ អស្ស, **អស្សូ**តិ និបាតមត្តំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, បុព្ពេ ឯកោ ឧរព្ភរូបោ វកោ អហោសិ, តស្ស នង្គុដ្ឋមត្តមេវ ទីឃំ, តំ បន សោ អន្តរសត្ថិម្ហិ បក្ខិបិត្វា ឧរព្ភរូបេន អសង្កិតោ អជយូថំ ឧបេតិ។ តត្ថ ឧរណិកញ្ច អជិកញ្ច អជញ្ច ហន្ត្វា យេនកាមំ បលេតិ។ **តថាវិធេកេ**តិ តថាវិធា ឯកេ សមណព្រាហ្មណា បព្ពជ្ជាលិង្គេន ឆទនំ កត្វា អត្តានំ ឆាទេត្វា មធុរវចនាទីហិ ហិតកាមា វិយ ហុត្វា លោកំ វញ្ចេន្តិ។ **"អនាសកា"**តិអាទិ តេសំ ឆទនស្ស ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឯកច្ចេ ហិ "មយំ អនាសកា ន កិញ្ចិ អាហារេមា"តិ មនុស្សេ វញ្ចេន្តិ, អបរេ "មយំ ថណ្ឌិលសេយ្យកា"តិ។ អញ្ញេសំ បន រជោជល្លំ ឆទនំ, អញ្ញេសំ ឧក្កុដិកប្បធានំ, តេ គច្ឆន្តាបិ ឧប្បតិត្វា ឧក្កុដិកាវ គច្ឆន្តិ។ អញ្ញេសំ សត្តាហទសាហាទិវារភោជនសង្ខាតំ បរិយាយភត្តឆទនំ, អបរេ អបានកត្តា ហោន្តិ, "មយំ បានីយំ ន បិវាមា"តិ វទន្តិ។ **អរហន្តោ វទានា**តិ បាបាចារា ហុត្វាបិ "មយំ អរហន្តោ"តិ វទន្តា វិចរន្តិ។ **ឯតេ**តិ, មហារាជ, ឥមេ វា បញ្ច ជនា ហោន្តុ អញ្ញេ វា, យាវន្តោ ទិដ្ឋិគតិកា នាម, សព្ពេបិ ឯតេ អសប្បុរិសា។ **យមាហូ**តិ យេ អាហុ, យេ វទន្តិ។

សចេ ហិ វីរិយំ នាស្សាតិ, មហារាជ, សចេ ញាណសម្បយុត្តំ កាយិកចេតសិកវីរិយំ ន ភវេយ្យ។ **កម្មន្តិ** កល្យាណបាបកំ កម្មម្បិ យទិ ន ភវេយ្យ។ **ន ភរេ**តិ ឯវំ សន្តេ វឌ្ឍកី វា អញ្ញេ វា ការកេ រាជា ន បោសេយ្យ, **នបិ យន្តានី**តិ នបិ តេហិ សត្តភូមិកបាសាទាទីនិ យន្តានិ ការេយ្យ។ កឹការណា? វីរិយស្ស ចេវ កម្មស្ស ច អភាវា។ **ឧច្ឆិជ្ជេយ្យា**តិ, មហារាជ, យទិ ឯត្តកំ កាលំ នេវ ទេវោ វស្សេយ្យ, ន ហិមំ បតេយ្យ , អថ កប្បដ្ឋានកាលោ វិយ អយំ លោកោ ឧច្ឆិជ្ជេយ្យ។ ឧច្ឆេទវាទិនា កថិតនិយាមេន បន ឧច្ឆេទោ នាម នត្ថិ។ **បាលិតេ**តិ បាលយតិ។

“**គវំ ចេ**”តិ ចតស្សោ គាថា រញ្ញោ ធម្មទេសនាយមេវ វុត្តា, តថា “មហារុក្ខស្សា”តិអាទិកា។ តត្ថ **មហារុក្ខស្សា**តិ មធុរអម្ពរុក្ខស្ស។ **អធម្មេនា**តិ អគតិគមនេន។ **រសញ្ចស្ស ន ជានាតី**តិ អធម្មិកោ រាជា រដ្ឋស្ស រសំ ឱជំ ន ជានាតិ, អាយសម្បត្តឹ ន លភតិ។ **វិនស្សតី**តិ សុញ្ញំ ហោតិ, មនុស្សា គាមនិគមេ ឆឌ្ឌេត្វា បច្ចន្តំ បព្ពតវិសមំ ភជន្តិ, សព្ពានិ អាយមុខានិ បច្ឆិជ្ជន្តិ។ **សព្ពោសធីហី**តិ សព្ពេហិ មូលតចបត្តបុប្ផផលាទីហិ ចេវ សប្បិនវនីតាទីហិ ច ឱសធេហិ វិរុជ្ឈតិ, តានិ ន សម្បជ្ជន្តិ។ អធម្មិករញ្ញោ ហិ បថវី និរោជា ហោតិ, តស្សា និរោជតាយ ឱសធានំ ឱជា ន ហោតិ, តានិ រោគញ្ច វូបសមេតុំ ន សក្កោន្តិ។ ឥតិ សោ តេហិ វិរុទ្ធោ នាម ហោតិ។

នេគមេតិ និគមវាសិកុដុម្ពិកេ។ **ហឹស**ន្តិ ហឹសន្តោ បីឡេន្តោ។ **យេ យុត្តា**តិ យេ កយវិក្កយេ យុត្តា អាយានំ មុខា ថលជលបថវាណិជា, តេ ច ហឹសន្តោ។ **ឱជទានពលីការេ**តិ តតោ តតោ ភណ្ឌាហរណសុង្កទានវសេន ឱជទានញ្ចេវ ឆភាគទសភាគាទិភេទំ ពលិញ្ច ករោន្តោ។ **ស កោសេនា**តិ សោ ឯតេ ហឹសន្តោ អធម្មិករាជា ធនធញ្ញេហិ បរិហាយន្តោ កោសេន វិរុជ្ឈតិ នាម។ **បហាររវរខេត្តញ្ញូ**តិ “ឥមស្មឹ ឋានេ វិជ្ឈិតុំ វដ្ដតី”តិ ឯវំ បហាររវរានំ ខេត្តំ ជានន្តេ ធនុគ្គហេ។ **សង្គាមេ កតនិស្សមេ**តិ យុទ្ធេ សុកតកម្មេ មហាយោធេ។ **ឧស្សិតេ**តិ ឧគ្គតេ បញ្ញាតេ មហាមត្តេ ។ **ហិ សយ**ន្តិ ឯវរូបេ សយំ វា ហឹសន្តោ បរេហិ វា ហឹសាបេន្តោ។ **ពលេនា**តិ ពលកាយេន។ តថាវិធញ្ហិ រាជានំ “អយំ ពហុការេ អត្តនោ រដ្ឋទាយកេបិ ហឹសតិ, កិមង្គំ បន អម្ហេ”តិ អវសេសាបិ យោធា វិជហន្តិយេវ។ ឥតិ សោ ពលេន វិរុទ្ធោ នាម ហោតិ។

តថេវ ឥសយោ ហឹសន្តិ យថា ច នេគមាទយោ, តថេវ ឯសិតគុណេ បព្ពជិតេ អក្កោសនបហរណាទីហិ ហឹសន្តោ អធម្មចារី រាជា កាយស្ស ភេទា អបាយមេវ ឧបេតិ, សគ្គេ និព្ពត្តិតុំ ន សក្កោតីតិ សគ្គេន វិរុទ្ធោ នាម ហោតិ។ **ភរិយំ ហន្តិ អទូសិក**ន្តិ អត្តនោ ពាហុច្ឆាយាយ វឌ្ឍិតំ បុត្តធីតាហិ សំវឌ្ឍំ សីលវតឹ ភរិយំ មិត្តបតិរូបកានំ ចោរានំ វចនំ គហេត្វា មារេតិ។ **លុទ្ទំ បសវតេ ឋាន**ន្តិ សោ អត្តនោ និរយូបបត្តឹ បសវតិ និប្ផាទេតិ។ **បុត្តេហិ ចា**តិ ឥមស្មិញ្ញេវ អត្តភាវេ អត្តនោ បុត្តេហិ សទ្ធឹ វិរុជ្ឈតីតិ។

ឯវមស្ស សោ តេសំ បញ្ចន្នំ ជនានំ កថំ គហេត្វា ទេវិយា មារិតភាវញ្ច បុត្តានំ វិរុទ្ធភាវញ្ច សន្ធិមុខេ ចោរំ ចូឡាយំ គណ្ហន្តោ វិយ កថេសិ។ មហាសត្តោ ហិ តេសំ អមច្ចានំ និគ្គណ្ហនញ្ច ធម្មទេសនញ្ច ទេវិយា តេហិ មារិតភាវស្ស អាវិករណត្ថញ្ច តត្ថ អនុបុព្ពេន កថំ អាហរិត្វា ឱកាសំ កត្វា ឯតមត្ថំ កថេសិ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ អបរាធំ ជានិ។ អថ នំ មហាសត្តោ “ឥតោ បដ្ឋាយ, មហារាជ, ឯវរូបានំ បាបានំ កថំ គហេត្វា មា បុន ឯវមកាសី”តិ វត្វា ឱវទន្តោ “**ធម្មំ ចរេ**”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ធម្មំ ចរេ**តិ, មហារាជ, រាជា នាម ជនបទំ អធម្មិកេន ពលិនា អបីឡេន្តោ ជនបទេ ធម្មំ ចរេយ្យ, សាមិកេ អសាមិកេ អករោន្តោ នេគមេសុ ធម្មំ ចរេយ្យ, អឌ្ឌានេ អកិលមេន្តោ ពលេសុ ធម្មំ ចរេយ្យ។ វធពន្ធអក្កោសបរិភាសេ បរិហរន្តោ បច្ចយេ ច នេសំ ទទន្តោ ឥសយោ ន វិហឹសេយ្យ, ធីតរោ យុត្តដ្ឋានេ បតិដ្ឋាបេន្តោ បុត្តេ ច សិប្បានិ សិក្ខាបេត្វា សម្មា បរិហរន្តោ ភរិយំ ឥស្សរិយវោស្សគ្គអលង្ការទានសម្មាននាទីហិ អនុគ្គណ្ហន្តោ បុត្តទារេ សមំ ចរេយ្យ។ **ស តាទិសោ**តិ សោ តាទិសោ រាជា បវេណី អភិន្ទិត្វា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេន្តោ រាជាណាយ រាជតេជេន សបត្តេ សម្បកម្បេតិ តាសេតិ ចាលេតិ។ “**ឥន្ទោវា**”តិ ឥទំ ឧបមត្ថំ វុត្តំ។ យថា អសុរេ ជេត្វា អភិភវិត្វា បិតកាលតោ បដ្ឋាយ អសុរាធិបោតិ សង្ខ្យំ គតោ ឥន្ទោ អត្តនោ សបត្តភូតេ អសុរេ កម្បេសិ, តថា កម្បេតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា ចត្តារោបិ កុមារេ បក្កោសាបេត្វា ឱវទិត្វា រញ្ញោ កតកម្មំ បកាសេត្វា រាជានំ ខមាបេត្វា “មហារាជ, ឥតោ បដ្ឋាយ អតុលេត្វា បរិភេទកានំ កថំ គហេត្វា មា ឯវរូបំ សាហសិកកម្មំ អកាសិ, តុម្ហេបិ កុមារា មា រញ្ញោ ទុព្ភិត្ថា”តិ សព្ពេសំ ឱវាទំ អទាសិ។ អថ នំ រាជា អាហ – “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហេសុ ច ទេវិយា ច អបរជ្ឈន្តោ ឥមេ និស្សាយ ឯតេសំ កថំ គហេត្វា ឯតំ បាបកម្មំ ករឹ, ឥមេ បញ្ចបិ មារេមី”តិ ។ ន លព្ភា, មហារាជ, ឯវំ កាតុន្តិ។ តេន ហិ តេសំ ហត្ថបាទេ ឆេទាបេមីតិ។ ឥទម្បិ ន លព្ភា កាតុន្តិ។ រាជា “សាធុ, ភន្តេ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេ សព្ពសំហរណេ កត្វា បញ្ចចូឡាករណគទ្ទូលពន្ធនគោមយាសិញ្ចនេហិ អវមានេត្វា រដ្ឋា បព្ពាជេសិ។ ពោធិសត្តោ តត្ថ កតិបាហំ វសិត្វា “អប្បមត្តោ ហោហី”តិ រាជានំ ឱវទិត្វា ហិមវន្តំយេវ គន្ត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា យាវជីវំ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ បញ្ញវាយេវ បរប្បវាទប្បមទ្ទនោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា បញ្ច ទិដ្ឋិគតិកា

បូរណកស្សបមក្ខលិគោសាលបកុធកច្ចានអជិតកេសកម្ពលនិគណ្ឋនាដបុត្តា អហេសុំ, បិង្គលសុនខោ អានន្ទោ, មហាពោធិបរិព្វាជកោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាពោធិជាតកវណ្ណនា តតិយា។

ជាតកុទ្ទានំ –

សនិឡីនិកមវ្ហយនោ បឋមោ, ទុតិយោ បន សឧម្មទន្តិវរោ;
តតិយោ បន ពោធិសិរីវ្ហយនោ, កថិតា បន តីណិ ជិនេន សុភាតិ។

បណ្ណាសនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩. សដ្ឋិនិបាតោ

[៥២៩] ១. សោណកជាតកវណ្ណនា

កស្ស សុត្វា សតំ ទម្មីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ នេក្ខម្មបារមឹ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ ភគវា ធម្មសភាយំ នេក្ខម្មបារមឹ វណ្ណយន្តានំ ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ និសីទិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រាជគហេ មគធរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មឹ និព្ពត្តិ, នាមគ្គហណទិវសេ ចស្ស “អរិន្ទមកុមារោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ តស្ស ជាតទិវសេយេវ បុរោហិតស្សបិ បុត្តោ ជាយិ, “សោណកកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តេ ឧភោបិ ឯកតោវ វឌ្ឍិត្វា វយប្បត្តា ឧត្តមរូបធរា រូបេន និព្ពិសេសា ហុត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា ឧគ្គហិតសិប្បា តតោ និក្ខមិត្វា “សព្ពសមយសិប្បញ្ច ទេសចារិត្តញ្ច ជានិស្សាមា”តិ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរន្តា ពារាណសិំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ បវិសឹសុ។ តំ ទិវសញ្ច ឯកច្ចេ មនុស្សា “ព្រាហ្មណវាចនកំ ករិស្សាមា”តិ បាយាសំ បដិយាទេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា អាគច្ឆន្តេ តេ កុមារេ ទិស្វា ឃរំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេសុំ។ តត្ថ ពោធិសត្តស្ស បញ្ញត្តាសនេ សុទ្ធវត្ថំ អត្ថតំ អហោសិ, សោណកស្ស រត្តកម្ពលំ។ សោ តំ និមិត្តំ ទិស្វាវ “អជ្ជ មេ បិយសហាយោ អរិន្ទមកុមារោ ពារាណសិរាជា ភវិស្សតិ, មយ្ហំ បន សេនាបតិដ្ឋានំ ទស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ តេ ឧភោបិ កតភត្តកិច្ចា ឧយ្យានមេវ អគមំសុ។

តទា ពារាណសិរញ្ញោ កាលកតស្ស សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ, អបុត្តកំ រាជកុលំ។ អមច្ចាទយោ បាតោវ សសីសំ ន្ហាតា សន្និបតិត្វា “រជ្ជារហស្ស សន្តិកំ គមិស្សតី”តិ ផុស្សរថំ យោជេត្វា វិស្សជ្ជេសុំ។ សោ នគរា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន រាជុយ្យានំ គន្ត្វា ឧយ្យានទ្វារេ និវត្តិត្វា អារោហណសជ្ជោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ ពោធិសត្តោ មង្គលសិលាបដ្ដេ សសីសំ បារុបិត្វា និបជ្ជិ, សោណកកុមារោ តស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ សោ តូរិយសទ្ទំ សុត្វា “អរិន្ទមស្ស ផុស្សរថោ អាគច្ឆតិ, អជ្ជេស រាជា ហុត្វា មម សេនាបតិដ្ឋានំ ទស្សតិ, ន ខោ បន មយ្ហំ ឥស្សរិយេនត្ថោ, ឯតស្មឹ គតេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកមន្តេ បដិច្ឆន្នេ អដ្ឋាសិ។ បុរោហិតោ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា មហាសត្តំ និបន្នកំ ទិស្វា តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសិ។ មហាសត្តោ បពុជ្ឈិត្វា បរិវត្តិត្វា ថោកំ និបជ្ជិត្វា ឧដ្ឋាយ សិលាបដ្ដេ បល្លង្កេន និសីទិ។ អថ នំ បុរោហិតោ អញ្ជលឹ បគ្គណ្ហិត្វា អាហ – “រជ្ជំ តេ, ទេវ, បាបុណាតី”តិ។ “កឹ អបុត្តកំ រាជកុល”ន្តិ? “ឯវំ, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ សាធូ”តិ។ អថ នំ តេ តត្ថេវ អភិសិញ្ចិត្វា រថំ អារោបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន នគរំ បវេសេសុំ។ សោ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា បាសាទំ អភិរូហិ។ សោ យសមហន្តតាយ សោណកកុមារំ ន សរិ។

សោបិ តស្មឹ នគរំ បវិដ្ឋេ បច្ឆា អាគន្ត្វា សិលាបដ្ដេ និសីទិ។ អថស្ស បុរតោ ពន្ធនា បវុត្តំ សាលរុក្ខតោ បណ្ឌុបលាសំ បតិ។ សោ តំ ទិស្វាវ “យថេវេតំ, តថា មមបិ សរីរំ ជរំ បត្វា បតិស្សតី”តិ អនិច្ចាទិវសេន វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា បច្ចេកពោធឹ បាបុណិ។ តំខណញ្ញេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, បព្ពជិតលិង្គំ បាតុរហោសិ។ សោ “នត្ថិ ទានិ បុនព្ភវោ”តិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ មហាសត្តោបិ ចត្តាលីសមត្តានំ សំវច្ឆរានំ អច្ចយេន សរិត្វា “កហំ នុ ខោ មេ សហាយោ សោណកោ”តិ សោណកំ បុនប្បុនំ សរន្តោបិ “មយា សុតោ វា ទិដ្ឋោ វា”តិ វត្តារំ អលភិត្វា អលង្កតមហាតលេ រាជបល្លង្កេ និសិន្នោ គន្ធព្ពនាដកនច្ចគីតាទីហិ បរិវុតោ សម្បត្តិមនុភវន្តោ “យោ មេ កស្សចិ សន្តិកេ សុត្វា ‘អសុកដ្ឋានេ នាម សោណកោ វសតី’តិ អាចិក្ខិស្សតិ, តស្ស សតំ ទស្សាមិ, យោ មេ សាមំ ទិស្វា អារោចេស្សតិ, តស្ស សហស្ស”ន្តិ ឯកំ ឧទានំ អភិសង្ខរិត្វា គីតវសេន ឧទានេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

> “កស្ស សុត្វា សតំ ទម្មិ, សហស្សំ ទិដ្ឋ សោណកំ;
> កោ មេ សោណកមក្ខាតិ, សហាយំ បំសុកីឡិត”ន្តិ។

អថស្ស មុខតោ លុញ្ចន្តី វិយ គហេត្វា ឯកា នាដកិត្ថី តំ គាយិ។ អថញ្ញា អថញ្ញាតិ “អម្ហាកំ រញ្ញោ បិយគីត”ន្តិ សព្ពា ឱរោធា គាយឹសុ។ អនុក្កមេន នគរវាសិនោបិ ជានបទាបិ តមេវ គីតំ គាយឹសុ។ រាជាបិ បុនប្បុនំ តមេវ គីតំ គាយតិ។ បណ្ណាសមត្តានំ សំវច្ឆរានំ អច្ចយេន បនស្ស ពហូ បុត្តធីតរោ អហេសុំ, ជេដ្ឋបុត្តោ ទីឃាវុកុមារោ នាម អហោសិ។ តទា សោណកបច្ចេកពុទ្ធោ “អរិន្ទមរាជា មំ ទដ្ឋុកាមោ, អហំ តត្ថ គន្ត្វា កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ចានិសំសំ កថេត្វា បព្ពជ្ជនាការំ ករោមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥទ្ធិយា អាកាសេនាគន្ត្វា ឧយ្យានេ និសីទិ។ តទា ឯកោ សត្តវស្សិកោ បញ្ចចូឡកកុមារកោ មាតរា បហិតោ គន្ត្វា ឧយ្យានវនេ ទារូនិ ឧទ្ធរន្តោ បុនប្បុនំ តមេវ គីតំ គាយិ។ អថ នំ សោ បក្កោសិត្វា “កុមារក, ត្វំ អញ្ញំ អគាយិត្វា ឯកមេវ គីតំ

គាយសិ, កឹ អញ្ញំ ន ជានាសី’’តិ បុច្ឆិ។ ‘‘ជានាមិ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បន រញ្ញោ ឥទមេវ បិយំ, តេន នំ បុន្នប្បុនំ គាយាមី’’តិ។ ‘‘ឯតស្ស បន តេ គីតស្ស បដិគីតំ គាយន្តោ កោចិ ទិដ្ឋបុព្ពោ’’តិ។ ‘‘ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, ភន្តេ’’តិ។ ‘‘អហំ តំ សិក្ខាបេស្សាមិ, សក្ខិស្សសិ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា បដិគីតំ គាយិតុ’’ន្តិ។ ‘‘អាម, ភន្តេ’’តិ។ អថស្ស សោ បដិគីតំ អាចិក្ខន្តោ **‘‘មយ្ហំ សុត្វា’’**តិអាទិមាហ។ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា ច បន តំ ឧយ្យោជេសិ – ‘‘គច្ឆ, កុមារក, ឥមំ បដិគីតំ រញ្ញោ សន្តិ គាយាហិ, រាជា តេ មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទស្សតិ, កឹ តេ ទារុហិ, វេគេន យាហី’’តិ។

សោ ‘‘សាធូ’’តិ តំ បដិគីតំ ឧគ្គណ្ហិត្វា វន្ទិត្វា, ‘‘ភន្តេ, យាវាហំ រាជានំ អានេមិ, តាវ ឥធេវ ហោថា’’តិ វត្វា វេគេន មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា, ‘‘អម្ម, ខិប្បំ មំ ន្ហាបេត្វា អលង្ករោថ, អជ្ជ តំ ទលិទ្ទភាវតោ មោចេស្សាមី’’តិ វត្វា ន្ហាតមណ្ឌិតោ រាជទ្វារំ គន្ត្វា ‘‘អយ្យ ទោវារិក, ‘ឯកោ ទារកោ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ បដិគីតំ គាយិស្សាមីតិ អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋិតោ’តិ រញ្ញោ អរោចេហី’’តិ អាហ។ សោ វេគេន គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា ‘‘អាគច្ឆតូ’’តិ បក្កោសាបេត្វា, ‘‘តាត, ត្វំ មយា សទ្ធិំ បដិគីតំ គាយិស្សសី’’តិ អាហ។ ‘‘អាម, ទេវា’’តិ។ ‘‘តេន ហិ គាយស្សូ’’តិ។ ‘‘ទេវ, ឥមស្មិំ ឋានេ ន គាយាមិ, នគរេ បន ភេរិំ ចរាបេត្វា មហាជនំ សន្និបាតាបេថ, មហាជនមជ្ឈេ គាយិស្សាមី’’តិ។ រាជា តថា ការេត្វា អលង្កតមណ្ឌបេ បល្លង្កមជ្ឈេ និសីទិត្វា តស្សានុរូបំ អាសនំ ទាបេត្វា ‘‘ឥទានិ តវ គីតំ គាយស្សូ’’តិ អាហ។ ‘‘ទេវ, តុម្ហេ តាវ គាយថ, អថាហំ បដិគីតំ គាយិស្សាមី’’តិ។ តតោ រាជា បឋមំ គាយន្តោ គាថមាហ –

១. ‘‘កស្ស សុត្វា សតំ ទម្មិ, សហស្សំ ទិដ្ឋ សោណកំ;
សោ មេ សោណកមក្ខាតិ, សហាយំ បំសុកីឡិត’’ន្តិ។

តត្ថ **សុត្វា**តិ ‘‘អសុកដ្ឋានេ នាម តេ បិយសហាយោ សោណកោ វសតី’’តិ តស្ស វសនដ្ឋានំ សុត្វា អារោចេន្តស្ស កស្ស សតំ ទម្មិ។ **ទិដ្ឋា**តិ ‘‘អសុកដ្ឋានេ នាម មយា ទិដ្ឋោ’’តិ ទិស្វា អារោចេន្តស្ស កស្ស សហស្សំ ទម្មីតិ។

ឯវំ រញ្ញា បឋមំ ឧទានគាថាយ គីតាយ បញ្ចចូឡកទារកេន បដិគីតភាវំ បកាសេន្តោ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ទុតិយគាថា អភាសិ –

២. ‘‘អថព្រវី មាណវកោ, ទហរោ បញ្ចចូឡកោ;
មយ្ហំ សុត្វា សតំ ទេហិ, សហស្សំ ទិដ្ឋ សោណកំ;
អហំ តេ សោណកក្ខិស្សំ, សហាយំ បំសុកីឡិត’’ន្តិ។

តេន វុត្តគាថាយ បន អយមត្ថោ – មហារាជ, យំ ត្វំ ‘‘សុត្វា អារោចេន្តស្ស សតំ ទម្មី’’តិ វទសិ, តម្បិ មមេវ ទេហិ, យំ ‘‘ទិស្វា អារោចេន្តស្ស សហស្សំ ទម្មី’’តិ វទសិ, តម្បិ មយ្ហមេវ ទេហិ, អហំ តេ បិយសហាយំ ឥទានេវ បច្ចក្ខតោវ ‘‘អយំ សោណកោ’’តិ អាចិក្ខិស្សន្តិ។

តតោ បរំ សុវិញ្ញេយ្យា សម្ពុទ្ធគាថា បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពា –

៣. ‘‘កតមស្មិំ សោ ជនបទេ, រដ្ឋេសុ និគមេសុ ច;
កត្ថ សោណកមទ្ទក្ខិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ។

៤. ‘‘តវេវ ទេវ វិជិតេ, តវេវុយ្យានភូមិយំ;
ឧជុវំសា មហាសាលា, នីលោភាសា មនោរមា។

៥. ‘‘តិដ្ឋន្តិ មេឃសមានា, រម្មា អញ្ញោញ្ញនិស្សិតា;
តេសំ មូលម្ហិ សោណកោ, ឈាយតី អនុបាទនោ;
ឧបាទានេសុ លោកេសុ, ឌយ្ហមានេសុ និព្ពុតោ។

៦. ‘‘តតោ ច រាជា បាយាសិ, សេនាយ ចតុរង្គិយា;
ការាបេត្វា សមំ មគ្គំ, អគមា យេន សោណកោ។

៧. ‘‘ឧយ្យានភូមិំ គន្ត្វាន, វិចរន្តោ ព្រហាវនេ;
អាសីនំ សោណកំ ទក្ខិ, ឌយ្ហមានេសុ និព្ពុត’’ន្តិ។

តត្ថ **ឧជុវំសា**តិ ឧជុក្ខន្ធា។ **មហាសាលា**តិ មហារុក្ខា។ **មេឃសមានា**តិ នីលមេឃសទិសា។ **រម្មា**តិ រមណីយា។ **អញ្ញោញ្ញនិស្សិតា**តិ សាខាហិ សាខំ, មូលេន មូលំ សំសិព្ពិត្វា ឋិតា។ **តេស**ន្តិ តេសំ ឯវរូបានំ តាវ ឧយ្យានវនេ សាលានំ ហេដ្ឋា។ **ឈាយតី**តិ លក្ខណូបនិជ្ឈានអារម្មណូបនិជ្ឈានសង្ខាតេហិ ឈានេហិ ឈាយតិ។ **អនុបាទនោ**តិ កាមុបាទានាទិវិរហិតោ។ **ឧយ្យមានេសូ**តិ ឯកាទសហិ អគ្គីហិ ឧយ្ហមានេសុ សត្តេសុ។ **និព្ពុតោ**តិ តេ អគ្គី និព្ពាបេត្វា សីតលេន ហទយេន ឈាយមានោ តាវ ឧយ្យានេ មង្គលសាលរុក្ខមូលេ សិលាបដ្ដេ និសិន្នោ ឯស តេ សហាយោ កញ្ចនបដិមា វិយ សោភមានោ បដិមានេតីតិ។ **តតោ ចា**តិ, ភិក្ខវេ, តតោ សោ អរិន្ទមោ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វាវ “សោណកបច្ចេកពុទ្ធំ បស្សិស្សាមី”តិ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បាយាសិ និក្ខមិ។ **វិចរន្តោ**តិ ឧជុកមេវ អគន្ត្វា តស្មិំ មហន្តេ វនសណ្ឌេ វិចរន្តោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ អាសីនំ អទ្ទក្ខិ។

សោ តំ អវន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា អត្តនោ កិលេសាភិរតត្តា តំ “កបណោ”តិ មញ្ញមានោ ឥមំ គាថមាហ –

៨. “កបណោ វតយំ ភិក្ខុ, មុណ្ឌោ សង្ឃាដិបារុតោ;
អមាតិកោ អបិតិកោ, រុក្ខមូលស្មិ ឈាយតី”តិ។

តត្ថ **ឈាយតី**តិ និម្មាតិកោ និប្បិតិកោ ការុញ្ញប្បត្តោ ឈាយតិ។

៩. “ឥមំ វាក្យំ និសាមេត្វា, សោណកោ ឯតទព្រវិ;
ន រាជ កបណោ ហោតិ, ធម្មំ កាយេន ផស្សយំ។

១០. “យោ ច ធម្មំ និរំកត្វា, អធម្មមនុវត្តតិ;
ស រាជ កបណោ ហោតិ, បាបោ បាបបរាយណោ”តិ។

តត្ថ **ឥម**ន្តិ តស្ស កិលេសាភិរតស្ស បព្ពជ្ជំ អរោចេន្តស្ស ឥមំ បព្ពជ្ជាគរហវចនំ សុត្វា។ **ឯតទព្រវី**តិ បព្ពជ្ជាយ គុណំ បកាសេន្តោ ឯតំ អព្រវិ។ **ផស្សយ**ន្តិ ផស្សយន្តោ យេន អរិយមគ្គធម្មោ នាមកាយេន ផស្សិតោ, សោ កបណោ នាម ន ហោតីតិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ **និរំកត្វា**តិ អត្តភាវតោ នីហរិត្វា។ **បាបោ បាបបរាយណោ**តិ សយំ បាបានំ ករណេន បាបោ, អញ្ញេសម្បិ ករោន្តានំ បតិដ្ឋាភាវេន បាបបរាយណោតិ។

ឯវំ សោ ពោធិសត្តំ គរហិ។ សោ អត្តនោ គរហិតភាវំ អជានន្តោ វិយ ហុត្វា នាមគោត្តំ កថេត្វា តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ គាថមាហ –

១១. “អរិន្ទមោតិ មេ នាមំ, កាសិរាជាតិ មំ វិទូ;
កច្ចិ ភោតោ សុខស្សេយ្យា, ឥធ បត្តស្ស សោណកា”តិ។

តត្ថ **កច្ចី**តិ អម្ហាកំ តាវ ន កិញ្ចិ អផាសុកំ, ភោតោ បន កច្ចិ ឥធ បត្តស្ស ឥមស្មិំ ឧយ្យានេ វសតោ សុខវិហារោតិ បុច្ឆតិ។

អថ នំ បច្ចេកពុទ្ធោ, “មហារាជ, ន កេវលំ ឥធ, អញ្ញត្រាបិ វសន្តស្ស មេ អសុខំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា តស្ស សមណភទ្រគាថាយោ នាម អារភិ –

១២. “សទាបិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
ន តេសំ កោដ្ឋេ ឱបេន្តិ, ន កុម្ភី ន កឡោបិយំ;
បរនិដ្ឋិតមេសានា, តេន យាបេន្តិ សុព្ពតា។

១៣. “ទុតិយម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
អនវជ្ជបិណ្ឌោ ភោត្តព្ពោ, ន ច កោចូបរោធតិ។

១៤. “តតិយម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
និព្ពុតោ បិណ្ឌោ ភោត្តព្ពោ, ន ច កោចូបរោធតិ។

១៥. “ចតុត្ថម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
មុត្តស្ស រដ្ឋេ ចរតោ, សង្គោ យស្ស ន វិជ្ជតិ។

១៦. “បញ្ចមម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;

នគរម្ហិ ឧយ្ហមានម្ហិ, នាស្ស កិញ្ចិ អឌយ្ហថ។

១៧. “ឆដ្ឋម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
វដ្ដេ វិលុម្បមានម្ហិ, នាស្ស កិញ្ចិ អហីរថ។

១៨. “សត្តមម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
ចោរេហិ រក្ខិតំ មគ្គំ, យេ ចញ្ញេ បរិបន្ថិកា;
បត្តចីវរមាទាយ, សោត្ថឹ គច្ឆតិ សុព្ពតោ។

១៩. “អដ្ឋមម្បិ ភទ្រមធនស្ស, អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ;
យំ យំ ទិសំ បក្កមតិ, អនបេក្ខោវ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **អនាគារស្សា**តិ, មហារាជ, ឃរាវាសំ បហាយ អនាគារិយភាវំ បត្តស្ស អធនស្ស អកិញ្ចនស្ស ភិក្ខុនោ សព្ពកាលំ ភទ្រមេវ។ **ន តេស**ន្តិ, មហារាជ, តេសំ អធនានំ ភិក្ខូនំ ន កោដ្ឋាគារេ ធនធញ្ញានិ ឱបេន្តិ, ន កុម្ភិយំ, ន បច្ឆិយំ, តេ បន សុព្ពតា **បរនិដ្ឋិតំ** បរេសំ ឃរេ បក្កំ អាហារំ សង្ឃាដី បារុបិត្វា កបាលមាទាយ ឃរបដិបាដិយា **ឯសានា** បរិយេសន្តា តេន តតោ លទ្ធេន បិណ្ឌេន តំ អាហារំ នវន្នំ បាដិកុល្យានំ វសេន បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជិត្វា ជីវិតវុត្តិំ យាបេន្តិ។

អនវជ្ជបិណ្ឌោ ភោត្តព្ពោតិ វេជ្ជកម្មាទិកាយ អនេសនាយ វា កុហនា លបនា នេមិត្តិកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតាតិ ឯវរូបេន មិច្ឆាជីវេន វា ឧប្បាទិតា ចត្តារោ បច្ចយា, ធម្មេន ឧប្បាទិតាបិ អបច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុត្តា សាវជ្ជបិណ្ឌោ នាម។ អនេសនំ បន បហាយ មិច្ឆាជីវំ វជ្ជេត្វា ធម្មេន សមេន ឧប្បាទិតា “បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវាមី”តិ វុត្តនយេនេវ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុត្តា អនវជ្ជបិណ្ឌោ នាម។ យេន ឯវរូបោ អនវជ្ជបិណ្ឌោ ភោត្តព្ពោ បរិភុញ្ជិតព្ពោ, យញ្ច ឯវរូបំ អនវជ្ជំ បិណ្ឌំ ភុញ្ជមានានំ បច្ចយេ និស្សាយ **កោចិ** អប្បមត្តកោបិ កិលេសោ **ន ឧបរោធតិ** ន បីឡេតិ, តស្ស ទុតិយម្បិ ភទ្រំ អធនស្ស អនាគារស្ស ភិក្ខុនោ។

និព្ពុតោតិ បុថុជ្ជនភិក្ខុនោ ធម្មេន ឧប្បន្នបិណ្ឌោបិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជិយមានោ និព្ពុតបិណ្ឌោ នាម, ឯកន្តតោ បន ខីណាសវស្ស បិណ្ឌោវ និព្ពុតបិណ្ឌោ នាម។ កឹការណា? សោ ហិ ថេយ្យបរិភោគោ, ឥណបរិភោគោ , ទាយជ្ជបរិភោគោ, សាមិបរិភោគោតិ ឥមេសុ ចតូសុ បរិភោគេសុ សាមិបរិភោគវសេន តំ ភុញ្ជតិ, តណ្ហាទាសព្យំ អតីតោ សាមី ហុត្វា បរិភុញ្ជតិ, ន តំ តប្បច្ចយា កោចិ អប្បមត្តកោបិ កិលេសោ ឧបរោធតិ។

មុត្តស្ស រដ្ឋេ ចរតោតិ ឧបដ្ឋាកកុលាទីសុ អលគ្គមានសស្ស ឆិន្នវលាហកស្ស វិយ រាហុមុខា បមុត្តស្ស វិមលចន្ទមណ្ឌលស្ស វិយ ច យស្ស គាមនិគមាទីសុ ចរន្តស្ស រាគសង្គាទីសុ ឯកោបិ សង្គោ នត្ថិ។ ឯកច្ចោ ហិ កុលេហិ សំសដ្ឋោ វិហរតិ សហសោកី សហនន្ទី, ឯកច្ចោ មាតាបិតូសុបិ អលគ្គមានសោ វិចរតិ កោរុនគរគាមវាសីទហរោ វិយ, ឯវរូបស្ស បុថុជ្ជនស្សបិ ភទ្រមេវ ។

នាស្ស កិញ្ចីតិ យោ ហិ ពហុបរិក្ខារោ ហោតិ, សោ “មា មេ ចោរា បរិក្ខារេ ហរិំសូ”តិ អតិរេកានិ ច ចីវរាទីនិ អន្តោនគរេ ឧបដ្ឋាកកុលេ និក្ខិបតិ, អថ នគរម្ហិ ឌយ្ហមានេ “អសុកកុលេ នាម អគ្គិ ឧដ្ឋិតោ”តិ សុត្វា សោចតិ កិលមតិ, ឯវរូបស្ស ភទ្រំ នាម នត្ថិ។ យោ បន, មហារាជ, សកុណវត្តំ បូរេតិ, កាយបដិពទ្ធបរិក្ខារោវ ហោតិ, តស្ស តាទិសស្ស ន កិញ្ចិ អឌយ្ហថ, តេនស្ស បញ្ចមម្បិ ភទ្រមេវ។

វិលុម្បមានម្ហីតិ វិលុប្បមានម្ហិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **អហីរថា**តិ យថា បព្ពតគហនាទីហិ និក្ខមិត្វា រដ្ឋំ វិលុម្បមានេសុ ចោរេសុ ពហុបរិក្ខារស្ស អន្តោគាមេ ឋបិតំ វិលុម្បតិ ហរតិ, តថា យស្ស អធនស្ស កាយបដិពទ្ធបរិក្ខារស្ស ន កិញ្ចិ អហីរថ តស្ស ឆដ្ឋម្បិ ភទ្រមេវ។

យេ ចញ្ញេ បរិបន្ថិកាតិ យេ ច អញ្ញេបិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ សុង្កគហណត្ថាយ ឋបិតា បរិបន្ថិកា, តេហិ ច រក្ខិតំ។ **បត្តចីវរ**ន្តិ ចោរានំ អនុបការំ សុង្កិកានំ អសុង្ការហំ មត្តិកាបត្តញ្ចេវ កតទន្ធីកម្មបរិភណ្ឌំ បំសុកូលចីវរញ្ច អប្បគ្ឃានិ កាយពន្ធនបរិស្សាវនសូចិវាសិបត្តត្ថវិកានិ ចាតិ សព្ពេបិ អដ្ឋ បរិក្ខារេ កាយបដិពទ្ធេ កត្វា មគ្គប្បដិបន្នោ កេនចិ អវិហេឋិយមានោ សោត្ថឹ គច្ឆតិ។ **សុព្ពតោ**តិ លោភនីយានិ ហិ ចីវរាទីនិ ទិស្វា ចោរា ហរន្តិ, សុង្កិកាបិ “កឹ នុ ខោ ឯតស្ស ហត្ថេ”តិ បត្តត្ថវិកាទីនិ សោធេន្តិ, សុព្ពតោ បន សល្លហុកវុត្តិ តេសំ បស្សន្តានញ្ញេវ សោត្ថឹ គច្ឆតិ, តេនស្ស សត្តមម្បិ ភទ្រមេវ។

អនបេក្ខោវ គច្ឆតីតិ កាយបដិពទ្ធតោ អតិរេកស្ស វិហារេ បដិសាមិតស្ស កស្សចិ បរិក្ខារស្ស អភាវា វសនដ្ឋានំ និវត្តិត្វាបិ ន ឱលោកេតិ។ យំ យំ ទិសំ គន្តុកាមោ ហោតិ, តំ តំ គច្ឆន្តោ អនបេក្ខោវ គច្ឆតិ អនុរាធបុរា និក្ខមិត្វា ថូបារាមេ បព្ពជិតានំ ទ្វិន្នំ កុលបុត្តានំ វុឌ្ឍតរោ វិយ។

ឥតិ សោណកបច្ចេកពុទ្ធោ អដ្ឋ សមណភទ្រកានិ កថេសិ។ តតោ ឧត្តរិ បន សតម្បិ សហស្សម្បិ អបរិមាណានិ សមណភទ្រកានិ ឯស កថេតុំ សមត្ថោយេវ។ រាជា បន កាមាភិរតត្តា តស្ស កថំ បច្ឆិន្ទិត្វា “មយ្ហំ សមណភទ្រកេហិ អត្ថោ នត្ថី”តិ អត្តនោ កាមាធិមុត្តតំ បកាសេន្តោ អាហ –

២០. “ពហូនិ សមណភទ្រានិ, យេ ត្វំ ភិក្ខុ បសំសសិ;
អហញ្ច គិទ្ធោ កាមេសុ, កថំ កាហាមិ សោណក។

២១. “បិយា មេ មានុសា កាមា, អថោ ទិព្យាបិ មេ បិយា;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, ឧភោ លោកេ លភាមសេ”តិ។

តត្ថ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។

អថ នំ បច្ចេកពុទ្ធោ អាហ –

២២. “កាមេ គិទ្ធា កាមរតា, កាមេសុ អធិមុច្ឆិតា;
នរា បាបានិ កត្វាន, ឧបបជ្ជន្តិ ទុគ្គតិំ។

២៣. “យេ ច កាមេ បហន្ត្វាន, និក្ខន្តា អកុតោភយា;
ឯកោទិភាវាធិគតា, ន តេ គច្ឆន្តិ ទុគ្គតិំ។

២៤. “ឧបមំ តេ ករិស្សាមិ, តំ សុណោហិ អរិន្ទម;
ឧបមាយ មិធេកច្ចេ, អត្ថំ ជានន្តិ បណ្ឌិតា។

២៥. “គង្គាយ កុណបំ ទិស្វា, វុយ្ហមានំ មហណ្ណវេ;
វាយសោ សមចិន្តេសិ, អប្បបញ្ញោ អចេតសោ។

២៦. “យានញ្ច វតិទំ លទ្ធំ, ភក្ខោ ចាយំ អនប្បកោ;
តត្ថ រត្តិំ តត្ថ ទិវា, តត្ថេវ និរតោ មនោ។

២៧. “ខាទំ នាគស្ស មំសានិ, បិវំ ភាគីរថោទកំ;
សម្បស្សំ វនចេត្យានិ, ន បលេត្ថ វិហង្គមោ។

២៨. “តញ្ច ឱតរណី គង្គា, បមត្តំ កុណបេ រតំ;
សមុទ្ទំ អជ្ឈគាហាសិ, អគតី យត្ថ បក្ខិនំ។

២៩. “សោ ច ភក្ខបរិក្ខីណោ, ឧទបត្វា វិហង្គមោ;
ន បច្ឆតោ ន បុរតោ, នុត្តរំ នោបិ ទក្ខិណំ។

៣០. “ទីបំ សោ នជ្ឈគាគញ្ឆិ, អគតី យត្ថ បក្ខិនំ;
សោ ច តត្ថេវ បាបត្ថ, យថា ទុព្ពលកោ តថា។

៣១. “តញ្ច សាមុទ្ទិកា មច្ឆា, កុម្ភីលា មករា សុសូ;
បសយ្ហការា ខាទីសុ, ផន្ទមានំ វិបក្ខកំ។

៣២. “ឯវមេវ តុវំ រាជ, យេ ចញ្ញេ កាមភោគិនោ;
គិទ្ធា ចេ ន វមិស្សន្តិ, កាកបញ្ញាវ តេ វិទូ។

៣៣. “ឯសា តេ ឧបមា រាជ, អត្ថសន្ទស្សនី កតា;
ត្វញ្ច បញ្ញាយសេ តេន, យទិ កាហសិ វា ន វា”តិ។

តត្ថ **បាបានី**តិ, មហារាជ, ត្វំ កាមគិទ្ធោ, នរា ច កាមេ និស្សាយ កាយទុច្ចរិតាទីនិ បាបានិ កត្វា យត្ថ សុបិនន្តេបិ ទិព្ពា ច មានុសិកា ច កាមា ន លព្ភន្តិ, តំ ទុគ្គតិំ ឧបបជ្ជន្តីតិ អត្ថោ។ **បហន្ត្វានា**តិ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ

បហាយ។ **អកុតោភយា**តិ រាគាទីសុ កុតោចិ អនាគតភយា។ **ឯកោទិភាវាធិគតា**តិ ឯកោទិភាវំ ឯកវិហារិកតំ អធិគតា។ **ន តេ**តិ តេ ឯវរូបា បព្ពជិតា ទុគ្គតឹ ន គច្ឆន្តិ។

ឧបមំ តេតិ, មហារាជ, ទិព្ពមានុសកេ កាមេ បត្ថេន្តស្ស ហត្ថិកុណបេ បដិពទ្ធកាកសទិសស្ស តវ ឯកំ ឧបមំ ករិស្សាមិ, តំ សុណោហីតិ អត្ថោ។ **កុណបន្តិ** ហត្ថិកឡេវរំ។ **មហណ្ណវេ**តិ គម្ភីរបុថុលេ ឧទកេ ។ ឯកោ កិរ មហាវារណោ គង្គាតីរេ ចរន្តោ គង្គាយំ បតិត្វា ឧត្តរិតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ មតោ គង្គាយ វុយ្ហិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **វាយសោ**តិ អាកាសេន គច្ឆន្តោ ឯកោ កាកោ។ **យានញ្ច វតិទ**ន្តិ សោ ឯវំ ចិន្តេត្វា តត្ថ និលីយិត្វា “ឥទំ មយា ហត្ថិយានំ លទ្ធំ, ឯត្ថ និលីនោ សុខំ ចរិស្សាមិ, អយមេវ ច មេ អនប្បកោ ភក្ខោ ភវិស្សតិ, ឥទានិ មយា អញ្ញត្ថ គន្តុំ ន វដ្តតី”តិ សន្និដ្ឋានមកាសិ។ **តត្ថ រត្តិ**ន្តិ តត្ថ រត្តិញ្ច ទិវា ច តត្ថេវ មនោ អភិរតោ អហោសិ។ **ន បលេត្ថា**តិ ន ឧប្បតិត្វា បក្កាមិ។

ឱតរណីតិ សមុទ្ទាភិមុខី ឱតរមានា។ “ឱហារិណិ”តិបិ បាឋោ, សា សមុទ្ទាភិមុខី អវហារិណីតិ អត្ថោ។ **អគតី យត្ថា**តិ សមុទ្ទមជ្ឈំ សន្ធាយាហ។ **ភក្ខបរិក្ខីណោ**តិ បរិក្ខីណភក្ខោ។ **ឧទបត្វា**តិ ខីណេ ចម្មេ ច មំសេ ច អដ្ឋិសង្ឃាតោ ឩមិវេគេន ភិន្នោ ឧទកេ និមុជ្ជិ។ អថ សោ កាកោ ឧទកេ បតិដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ ឧប្បតិ, ឯវំ ឧប្បតិត្វាតិ អត្ថោ។ **អគតី យត្ថ បក្ខិន**ន្តិ យស្មិំ សមុទ្ទមជ្ឈេ បក្ខីនំ អគតិ, តត្ថ សោ ឯវំ ឧប្បតិតោ បច្ឆិមំ ទិសំ គន្ត្វា តត្ថ បតិដ្ឋំ អលភិត្វា បុរត្ថិមំ, តតោ ឧត្តរំ, តតោ ទក្ខិណន្តិ ចតស្សោបិ ទិសា គន្ត្វា អត្តនោ បតិដ្ឋានំ ន អជ្ឈគា នាគញ្ឆីតិ អត្ថោ។ អថ វា វាយសោ ឯវំ ឧប្បតិត្វា បច្ឆិមាទីសុ ឯកេកំ ទិសំ អាគញ្ឆិ, ទីបំ បន នជ្ឈាគមាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **បាបត្ថា**តិ បបតិតោ។ **យថា ទុព្ពលកោ**តិ យថា ទុព្ពលកោ បតេយ្យ, តថេវ បតិតោ។ **សុសូ**តិ សុសុនាមកា ចណ្ឌមច្ឆា។ **បសយ្ហការា**តិ អនិច្ឆមានកំយេវ ពលក្ការេន។ **វិបក្ខក**ន្តិ វិទ្ធស្តបក្ខកំ។

គិទ្ធា ចេ ន វមិស្សន្តីតិ យទិ គិទ្ធា ហុត្វា កាមេ ន វមិស្សន្តិ, ន ឆឌ្ឌេស្សន្តិ។ **កាកបញ្ញាវ តេ**តិ កាកស្ស សមានបញ្ញា ឥតិ តេ ពុទ្ធាទយោ បណ្ឌិតា **វិទូ** វិទន្តិ, ជានន្តីតិ អត្ថោ។ **អត្ថសន្ទស្សនី**តិ អត្ថប្បកាសិកា។ **ត្វញ្ច បញ្ញាយសេ**តិ ត្វញ្ច បញ្ញាយិស្សសិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, មយា ហិតកាមេន តវ ឱវាទោ ទិន្នោ, តំ បន ត្វំ យទិ កាហសិ, ទេវលោកេ និព្ពត្តិស្សសិ, យទិ ន កាហសិ, កាមបង្កេ និមុគ្គោ ជីវិតបរិយោសានេ និរយេ និព្ពត្តិស្សសីតិ ឯវំ ត្វមេវ តេន ការណេន វា អការណេន វា សគ្គេ វា និរយេ វា បញ្ញាយិស្សសិ។ អហំ បន សព្ពភវេហិ មុត្តោ អប្បដិសន្ធិកោតិ។

ឥមំ បន ឱវាទំ ទេន្តេន បច្ចេកពុទ្ធេន នទី ទស្សិតា, តាយ វុយ្ហមានំ ហត្ថិកុណបំ ទស្សិតំ, កុណបខាទកោ កាកោ ទស្សិតោ, តស្ស កុណបំ ខាទិត្វា បានីយបិវនកាលោ ទស្សិតោ, រមណីយវនសណ្ឌទស្សនកាលោ ទស្សិតោ, កុណបស្ស នទិយា វុយ្ហមានស្ស សមុទ្ទបវេសោ ទស្សិតោ, សមុទ្ទមជ្ឈេ កាកស្ស ហត្ថិកុណបេ បតិដ្ឋំ អលភិត្វា វិនាសំ បត្តកាលោ ទស្សិតោ។ តត្ថ នទី វិយ អនមតគ្គោ សំសារោ ទដ្ឋព្ពោ, នទិយា វុយ្ហមានំ ហត្ថិកុណបំ វិយ សំសារេ បញ្ច កាមគុណា, កាកោ វិយ ពាលបុថុជ្ជនោ, កាកស្ស កុណបំ ខាទិត្វា បានីយបិវនកាលោ វិយ បុថុជ្ជនស្ស កាមគុណេ បរិភុញ្ជិត្វា សោមនស្សិកកាលោ, កាកស្ស កុណបេ លគ្គស្សេវ រមណីយវនសណ្ឌទស្សនំ វិយ បុថុជ្ជនស្ស កាមគុណេសុ លគ្គស្សេវ សវនវសេន អជ្ឈត្តិកពាហិរារម្មណទស្សនំ, កុណបេ សមុទ្ទំ បវិដ្ឋេ កាកស្ស បតិដ្ឋំ លភិតុំ អសក្កោន្តស្ស វិនាសំ បត្តកាលោ វិយ ពាលបុថុជ្ជនស្ស កាមគុណគិទ្ធស្ស បាបបរាយណស្ស កុសលធម្មេ បតិដ្ឋំ លភិតុំ អសក្កោន្តស្ស មហានិរយេ មហាវិនាសបត្តិ ទដ្ឋព្ពាតិ។

ឯវមស្ស សោ ឥមាយ ឧបមាយ ឱវាទំ ទត្វា ឥទានិ តមេវ ឱវាទំ ថិរំ កត្វា បតិដ្ឋបេតុំ គាថមាហ –

៣៤. “ឯកវាចម្បិ ទ្វិវាចំ, ភណេយ្យ អនុកម្បកោ;
តតុត្តរិំ ន ភាសេយ្យ, ទាសោវយ្យស្ស សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **ន ភាសេយ្យា**តិ វចនំ អគ្គណ្ហន្តស្ស ហិ តតោ ឧត្តរិំ ភាសមានោ សាមិកស្ស សន្តិកេ ទាសោ វិយ ហោតិ។ ទាសោ ហិ សាមិកេ កថំ គណ្ហន្តេបិ អគ្គណ្ហន្តេបិ កថេតិយេវ។ តេន វុត្តំ “**តតុត្តរិំ ន ភាសេយ្យា**”តិ។

៣៥. “ឥទំ វត្វាន បក្កាមិ, សោណកោ អមិតពុទ្ធិមា;
វេហាសេ អន្តលិក្ខស្មិំ, អនុសាសិត្វាន ខត្តិយ”ន្តិ។ –

អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **ឥទំ វត្វានា**តិ, ភិក្ខវេ, សោ បច្ចេកពុទ្ធោ អមិតាយ លោកុត្តរពុទ្ធិយា អមិតពុទ្ធិមា ឥទំ វត្វា ឥទ្ធិយា ឧប្បតិត្វា "សចេ បព្ពជិស្សសិ, តវេវ, នោ ចេ បព្ពជិស្សសិ, តវេវ, ទិន្នោ តេ មយា ឱវាទោ, អប្បមត្តោ ហោហី"តិ ឯវំ អនុសាសិត្វាន ខត្តិយំ បក្កាមិ។

ពោធិសត្តោបិ តំ អាកាសេន គច្ឆន្តំ យាវ ទស្សនបថា ឱលោកេន្តោ ឋត្វា តស្មិំ ចក្ខុបថេ អតិក្កន្តេ សំវេគំ បដិលភិត្វា ចិន្តេសិ – "អយំ ព្រាហ្មណោ ហីនជច្ចោ សមានោ អសម្ភិន្នេ ខត្តិយវំសេ ជាតស្ស មម មត្ថកេ អត្តនោ បាទរជំ ឱកិរន្តោ អាកាសំ ឧប្បតិត្វា គតោ, មយាបិ អជ្ជេវ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតុំ វដ្តតី"តិ។ សោ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា បព្ពជិតុកាមោ គាថាទ្វយមាហ –

៣៦. "កោ នុមេ រាជកត្តារោ, សុទ្ទា វេយ្យត្តមាគតា;
រជ្ជំ និយ្យាទយិស្សាមិ, នាហំ រជ្ជេន មត្ថិកោ។

៣៧. "អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគ"ន្តិ។

តត្ថ **កោ នុមេ**តិ កុហឹ នុ ឥមេ។ **រាជកត្តារោ**តិ យេ រាជារហំ អភិសិញ្ចិត្វា រាជានំ ករោន្តិ។ **សុទ្ទា វេយ្យត្តមាគតា**តិ សុទ្ទា ច យេ ច អញ្ញេ ព្យត្តភាវំ អាគតា មុខមង្គលិកា។ **រជ្ជេន មត្ថិកោ**តិ រជ្ជេន អត្ថិកោ។ **កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ**តិ មរណំ អជ្ជ វា សុវេ វាតិ ឥទំ កោ ជានិតុំ សមត្ថោ។

ឯវំ រជ្ជំ និយ្យាទេន្តស្ស សុត្វា អមច្ចា អាហំសុ –

៣៨. "អត្ថិ តេ ទហរោ បុត្តោ, ទីឃាវុ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចស្សុ, សោ នោ រាជា ភវិស្សតី"តិ។

តតោ បរំ រញ្ញោ វុត្តគាថមាទឹ កត្វា ឧទានសម្ពន្ធគាថា បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពា –

៣៩. "ខិប្បំ កុមារមានេថ, ទីឃាវុំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ;
តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិស្សំ, សោ វោ រាជា ភវិស្សតិ។

៤០. "តតោ កុមារមានេសុំ, ទីឃាវុំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ;
តំ ទិស្វា អាលបី រាជា, ឯកបុត្តំ មនោរមំ។

៤១. "សដ្ឋិ គាមសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
តេ បុត្ត បដិបជ្ជសុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៤២. "អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោ វ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៤៣. "សដ្ឋិ នាគសហស្សានិ, សព្ពាលង្ការភូសិតា;
សុវណ្ណកច្ឆា មាតង្គា, ហេមកប្បនវាសសា។

៤៤. "អារូឡ្ហា គាមណីយេភិ, តោមរង្កុសបាណិភិ;
តេ បុត្ត បដិបជ្ជស្សុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៤៥. "អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៤៦. "សដ្ឋិ អស្សសហស្សានិ, សព្ពាលង្ការភូសិតា;
អាជានីយាវ ជាតិយា, សិន្ធវា សីឃវាហិនោ។

៤៧. "អារូឡ្ហា គាមណីយេភិ, ឥល្លិយាចាបធារិភិ;
តេ បុត្ត បដិបជ្ជស្សុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៤៨. "អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៤៩. “សដ្ឋិ រថសហស្សានិ, សន្នទ្ធា ឧស្សិតទ្ធជា;
ទីបា អថោបិ វេយ្យគ្ឃា, សព្ពាលង្ការភូសិតា។

៥០. “អារូឡ្ហា គាមណីយេភិ, ចាបហត្ថេហិ វម្មិភិ;
តេ បុត្ត បដិបជ្ជស្សុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៥១. “អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៥២. “សដ្ឋិ ធេនុសហស្សានិ, រោហញ្ញា បុង្គវូសភា;
តា បុត្ត បដិបជ្ជស្សុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៥៣. “អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៥៤. “សោឡសិត្ថិសហស្សានិ, សព្ពាលង្ការភូសិតា;
វិចិត្រវត្ថាភរណា, អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា;
តា បុត្ត បដិបជ្ជស្សុ, រជ្ជំ និយ្យាទយាមិ តេ។

៥៥. “អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមិ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
មាហំ កាកោវ ទុម្មេធោ, កាមានំ វសមន្វគំ។

៥៦. “ទហរស្សេវ មេ តាត, មាតា មតាតិ មេ សុតំ;
តយា វិនា អហំ តាត, ជីវិតុម្បិ ន ឧស្សហេ។

៥៧. “យថា អារញ្ញកំ នាគំ, បោតោ អន្វេតិ បច្ឆតោ;
ជេស្សន្តំ គិរិទុគ្គេសុ, សមេសុ វិសមេសុ ច។

៥៨. “ឯវំ តំ អនុគច្ឆាមិ, បត្តមាទាយ បច្ឆតោ;
សុភរោ តេ ភវិស្សាមិ, ន តេ ហេស្សាមិ ទុព្ភរោ។

៥៩. “យថា សាមុទ្ទិកំ នាវំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
វោហារោ តត្ថ គណ្ហេយ្យ, វាណិជា ព្យសនី សិយា។

៦០. “ឯវមេវាយំ បុត្តកលិ, អន្តរាយករោ មម;
ឥមំ កុមារំ បាបេថ, បាសាទំ រតិវឌ្ឍនំ។

៦១. “តត្ថ កម្ពុសហត្ថាយោ, យថា សក្កំវ អច្ឆរា;
តា នំ តត្ថ រមេស្សន្តិ, តាហិ ចេសោ រមិស្សតិ។

៦២. “តតោ កុមារំ បាបេសុំ, បាសាទំ រតិវឌ្ឍនំ;
តំ ទិស្វា អវចុំ កញ្ញា, ទីឃាវុំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ។

៦៣. “ទេវតានុសិ គន្ធព្ពោ, អទុ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
កោ វា ត្វំ កស្ស វា បុត្តោ, កថំ ជានេមុ តំ មយំ។

៦៤. “នម្ហិ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, នាបិ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
កាសិរញ្ញោ អហំ បុត្តោ, ទីឃាវុ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
មមំ ភរថ ភទ្ទំ វោ, អហំ ភត្តា ភវាមិ វោ។

៦៥. “តំ តត្ថ អវចុំ កញ្ញា, ទីឃាវុំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ;
កុហិំ រាជា អនុប្បត្តោ, ឥតោ រាជា កុហិំ គតោ។

៦៦. “បង្កំ រាជា អតិក្កន្តោ, ថលេ រាជា បតិដ្ឋិតោ;
អកណ្ដកំ អគហនំ, បដិបន្នោ មហាបថំ។

៦៧. “អហញ្ច បដិបន្នោស្មិ, មគ្គំ ទុគ្គតិគាមិនំ;

សកណ្តកំ សគហនំ, យេន គច្ឆន្តិ ទុគ្គតឹ។

៦៨. “តស្ស តេ ស្វាគតំ រាជ, សីហស្សេវ គិរិព្ពជំ;
អនុសាស មហារាជ, ត្វំ នោ សព្ពាសមិស្សរោ”តិ។

តត្ថ **ខិប្ប**ន្តិ តេន ហិ នំ សីឃំ អានេថ។ **អាលបី**តិ “សន្តិ កាមសហស្សានី”តិអាទីនិ វទន្តោ អាលបិ។ **សព្ពាលង្ការភូសិតា**តិ តេ នាគា សព្ពេហិ សីសូបគាទីហិ អលង្ការេហិ ភូសិតា។ **ហេមកប្បនវាសសា**តិ សុវណ្ណខចិតេន កប្បនេន បដិច្ឆន្នសរីរា។ **គាមណីយេភី**តិ ហត្ថាចរិយេហិ។ **អាជានីយាវា**តិ ការណាការណវិជាននកា វ។ **ជាតិយា**តិ សិន្ធវជាតិយា សិន្ធុរដ្ឋេ សិន្ធុនទីតីរេ ជាតា។ **គាមណីយេភី**តិ អស្សាចរិយេហិ។ **ឥល្លិយា ចាបធារិភី**តិ ឥល្លិយាវុធញ្ច ចាបាវុធញ្ច ធារេន្តេហិ។ **ទីបា អថោបិ វេយ្យគ្ឃា**តិ ទីបិចម្មព្យគ្ឃចម្មបរិវារា។ **គាមណីយេភី**តិ រថិកេហិ។ **វម្មិភី**តិ សន្នទ្ធវម្មេហិ។ **រោហញ្ញា**តិ រត្តវណ្ណា។ **បុង្គវូសភា**តិ ឧសភសង្ខាតេន ជេដ្ឋកបុង្គវេន សមន្នាគតា។

ទហរស្សេវ មេ, តាតាតិ អថ នំ កុមារោ, តាត, មម ទហរស្សេវ សតោ មាតា មតា ឥតិ មយា សុតំ, សោហំ តយា វិនា ជីវិតុំ ន សក្ខិស្សាមីតិ អាហ។ **បោតោ**តិ តរុណបោតកោ។ **ជេស្សន្ត**ន្តិ វិចរន្តំ។ **សាមុទ្ទិក**ន្តិ សមុទ្ទេ វិចរន្តំ។ **ធនេសិន**ន្តិ ធនំ បរិយេសន្តានំ។ **វោហារោ**តិ វិចិត្រវោហារោ ហេដ្ឋាកឌ្ឍនកោ វាឡមច្ឆោ វា ឧទករក្ខសោ វា អាវដ្ដោ វា។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ សមុទ្ទេ។ **វាណិជា ព្យសនី សិយា**តិ អថ តេ វាណិជា ព្យសនប្បត្តា ភវេយ្យុំ។ “សិយុន្តិ”បិ បាឋោ ។ **បុត្តកលី**តិ បុត្តលាមកោ បុត្តកាឡកណ្ណី។ កុមារោ បុន កិញ្ចិ វត្តុំ ន វិសហិ។ អថ រាជា អមច្ចេ អាណាបេន្តោ **“ឥម”**ន្តិអាទិមាហ។ **តត្ថ កម្ពុសហត្ថាយោ**តិ កម្ពុសំ វុច្ចតិ សុវណ្ណំ, សុវណ្ណាភរណភូសិតហត្ថាយោតិ អត្ថោ។ **យថា**តិ យថា ឥច្ឆន្តិ, តថា ករោន្តិ។

ឯវំ វត្វា មហាសត្តោ តត្ថេវ តំ អភិសិញ្ចាបេត្វា នគរំ បាហេសិ។ សយំ បន ឯកកោវ ឧយ្យានា និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា រមណីយេ ភូមិភាគេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វនមូលផលាហារោ យាបេសិ។ មហាជនោបិ កុមារំ ពារាណសី បវេសេសិ។ សោ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា **“តតោ”**តិអាទិមាហ។ **តំ ទិស្វា អវចុំ កញ្ញា**តិ តំ មហន្តេន បរិវារេន សិរិសោភគ្គេន អាគតំ ទិស្វា “អសុកោ នាមេសោ”តិ អជានន្តិយោវ តា នាដកិត្ថិយោ គន្ធា អវោចុំ។ **មមំ ភវថា**តិ មមំ ឥច្ឆថ។ **បង្ក**ន្តិ រាគាទិកិលេសបង្កំ។ **ថលេ**តិ បព្ពជ្ជាយ។ **អកណ្តក**ន្តិ រាគកណ្ដកាទិវិរហិតំ។ តេហេវ គហនេហិ **អគហនំ។ មហាបថ**ន្តិ សគ្គមោក្ខគាមិនំ មហាមគ្គំ បដិបន្នោ។ **យេនា**តិ យេន មិច្ឆាមគ្គេន ទុគ្គតឹ គច្ឆន្តិ, តំ អហំ បដិបន្នោតិ វទតិ។ តតោ តា ចិន្តេសុំ – “រាជា តាវ អម្ហេ បហាយ បព្ពជិតោ, អយម្បិ កាមេសុ វិរត្តចិត្តរូបោ, សចេ នំ នាភិរមេស្សាម, និក្ខមិត្វា បព្ពជេយ្យ, អភិរមនាការមស្ស ករិស្សាមា”តិ។ អថ នំ អភិនន្ទន្តិយោ ឱសានគាថមាហំសុ។ តត្ថ **គិរិព្ពជ**ន្តិ សីហបោតកានំ វសនដ្ឋានំ កញ្ចនគុហំ កេសរសីហស្ស អាគតំ វិយ តស្ស តវ អាគតំ សុអាគតំ។ **ត្វំ នោ**តិ ត្វំ សព្ពាសម្បិ អម្ហាកំ ឥស្សរោ, សាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សព្ពា តូរិយានិ បគ្គណ្ហឹសុ, នានប្បការានិ នច្ចគីតានិ បវត្តឹសុ ។ យសោ មហា អហោសិ, សោ យសមទមត្តោ បិតរំ ន សរិ, ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា យថាកម្មំ គតោ។ ពោធិសត្តោបិ ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចេកពុទ្ធោ បរិនិព្ពាយិ, បុត្តោ រាហុលកុមារោ អហោសិ , សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, អរិន្ទមរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សោណកជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥៣០] ២. សំកិច្ចជាតកវណ្ណនា

ទិស្វា និសិន្នំ រាជានន្តិ ឥទំ សត្ថា ជីវកម្ពវនេ វិហរន្តោ អជាតសត្តុស្ស បិតុឃាតកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ ទេវទត្តំ និស្សាយ តស្ស វចនេន បិតរំ ឃាតាបេត្វា ទេវទត្តស្ស សង្ឃភេទាវសានេ ភិន្នបរិសស្ស រោគេ ឧប្បន្នេ “តថាគតំ ខមាបេស្សាមី”តិ មញ្ចសិវិកាយ សាវត្ថឹ គច្ឆន្តស្ស ជេតវនទ្វារេ បថវឹ បវិដ្ឋភាវំ សុត្វា “ទេវទត្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បដិបក្ខោ ហុត្វា បថវឹ បវិសិត្វា អវីចិបរាយណោ ជាតោ, មយាបិ តំ និស្សាយ បិតា ធម្មិកោ ធម្មរាជា ឃាតិតោ, អហម្បិ នុ ខោ បថវឹ បវិសិស្សាមី”តិ ភីតោ រជ្ជសិរិយា ចិត្តស្សាទំ ន លភិ, “ថោកំ និទ្ទាយិស្សាមី”តិ និទ្ទំ ឧបគតមត្តោវ នវយោជនពហលាយំ អយមហាបថវិយំ បាតេត្វា អយសូលេហិ កោដ្ដិយមានោ វិយ សុនខេហិ លុញ្ចិត្វា ខជ្ជមានោ វិយ ភេរវរវេន វិរវន្តោ ឧដ្ឋាតិ។

អថេកទិវសំ កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា អមច្ចគណបរិវុតោ អត្តនោ យសំ ឱលោកេត្វា “មម បិតុ យសោ តតោ មហន្តតរោ, តថារូបំ នាម អហំ ធម្មរាជានំ ទេវទត្តំ និស្សាយ ឃាតេសិ”ន្តិ ចិន្តេសិ។ តស្សេវំ ចិន្តេន្តស្សេវ កាយេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ, សកលសរីរំ សេទតិន្តំ អហោសិ។ តតោ “កោ នុ ខោ មេ ឥមំ ភយំ វិនោទេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “ឋបេត្វា ទសពលំ អញ្ញោ នត្ថី”តិ ញត្វា “អហំ តថាគតស្ស មហាបរាធោ, កោ នុ ខោ មំ នេត្វា ទស្សេស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ “ន អញ្ញោ កោចិ អញ្ញត្រ ជីវកា”តិ សល្លក្ខេត្វា តស្ស គហេត្វា គមនូបាយំ ករោន្តោ “រមណីយា វត, ភោ, ទោសិនា រត្តី”តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា “កំ នុ ខ្វជ្ជ សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា បយិរុបាសេយ្យាមី”តិ វត្វា បូរណសាវកាទីហិ បូរណាទីនំ គុណេ កថិតេ តេសំ វចនំ អនាទិយិត្វា ជីវកំ បដិបុច្ឆិត្វា តេន តថាគតស្ស គុណំ កថេត្វា “តំ ទេវោ ភគវន្តំ បយិរុបាសតូ”តិ វុត្តោ ហត្ថិយានានិ កប្បាបេត្វា ជីវកម្ពវនំ គន្ត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា តថាគតេន កតបដិសន្ថារោ សន្ទិដ្ឋិកំ សាមញ្ញផលំ បុច្ឆិត្វា តថាគតស្ស មធុរំ **សាមញ្ញផលធម្មទេសនំ** (ទី. និ. ១.១៥០ អាទយោ) សុត្វា សុត្តបរិយោសានេ ឧបាសកត្តំ បដិវេទិត្វា តថាគតំ ខមាបេត្វា បក្កាមិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ទានំ ទេន្តោ សីលំ រក្ខន្តោ តថាគតេន សទ្ធិំ សំសគ្គំ កត្វា មធុរធម្មកថំ សុណន្តោ កល្យាណមិត្តសំសគ្គេន បហីនភយោ វិគតលោមហំសោ ហុត្វា ចិត្តស្សាទំ បដិលភិត្វា សុខេន ចត្តារោ ឥរិយាបថេ កប្បេសិ។

អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, អជាតសត្តុ បិតុឃាតកកម្មំ កត្វា ភយប្បត្តោ អហោសិ, រជ្ជសិរិំ និស្សាយ ចិត្តស្សាទំ អលភន្តោ សព្ពឥរិយាបថេសុ ទុក្ខំ អនុភោតិ, សោ ទានិ តថាគតំ អាគម្ម កល្យាណមិត្តសំសគ្គេន វិគតភយោ ឥស្សរិយសុខំ អនុភោតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស បិតុឃាតកកម្មំ កត្វា មំ និស្សាយ សុខំ សយី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ រជ្ជំ ការេន្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារំ នាម បុត្តំ បដិលភិ។ តទា ពោធិសត្តោ បុរោហិតស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, ជាតស្សេវស្ស “សំកិច្ចកុមារោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ តេ ឧភោបិ រាជនិវេសនេ ឯកតោវ វឌ្ឍឹសុ។ អញ្ញមញ្ញំ សហាយកា ហុត្វា វយប្បត្តា តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ចាគមឹសុ។ អថ រាជា បុត្តស្ស ឧបរជ្ជំ អទាសិ។ ពោធិសត្តោបិ ឧបរាជស្សេវ សន្តិកេ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ឧបរាជា បិតុ ឧយ្យានកីឡំ គច្ឆន្តស្ស មហន្តំ យសំ ទិស្វា តស្មិំ លោភំ ឧប្បាទេត្វា “មយ្ហំ បិតា មម ភាតិកសទិសោ, សចេ ឯតស្ស មរណំ ឱលោកេស្សាមិ, មហល្លកកាលេ រជ្ជំ លភិស្សាមិ, តទា លទ្ធេនបិ រជ្ជេន កោ អត្ថោ, បិតរំ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ពោធិសត្តស្ស តមត្ថំ អារោចេសិ។ ពោធិសត្តោ, “សម្ម, បិតុឃាតកកម្មំ នាម ភារិយំ, និរយមគ្គោ, ន សក្កា ឯតំ កាតុំ, មាករី”តិ បដិពាហិ។ សោ បុនប្បុនម្បិ កថេត្វា យាវតតិយំ តេន បដិពាហិតោ បាទមូលិកេហិ សទ្ធិំ មន្តេសិ។ តេបិ សម្បដិច្ឆិត្វា រញ្ញោ មារណូបាយំ វីមំសឹសុ។ ពោធិសត្តោ តំ បវត្តិំ ញត្វា “នាហំ ឯតេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ភវិស្សាមី”តិ មាតាបិតរោ អនាបុច្ឆិត្វាវ អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា វនមូលផលាហារោ វិហាសិ។

រាជកុមារោបិ តស្មិំ គតេ បិតរំ មារាបេត្វា មហន្តំ យសំ អនុភវិ។ “សំកិច្ចកុមារោ កិរ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា ពហូ កុលបុត្តា និក្ខមិត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ សោ មហតា ឥសិគណេន បរិវុតោ តត្ថ វសិ។ សព្ពេបិ សមាបត្តិលាភិនោយេវ។ រាជាបិ បិតរំ មារេត្វា អប្បមត្តកំយេវ កាលំ រជ្ជសុខំ អនុភវិត្វា តតោ បដ្ឋាយ ភីតោ ចិត្តស្សាទំ អលភន្តោ និរយេ កម្មករណប្បត្តោ វិយ អហោសិ។ សោ ពោធិសត្តំ អនុស្សរិត្វា “សហាយោ មេ ‘បិតុឃាតកកម្មំ ភារិយំ, មា ករី’តិ បដិសេធេត្វា មំ អត្តនោ កថំ គាហាបេតុំ អសក្កោន្តោ អត្តានំ និទ្ទោសំ កត្វា បលាយិ។ សចេ សោ ឥធ អភវិស្ស , ន មេ បិតុឃាតកកម្មំ កាតុំ អទស្ស, ឥទម្បិ មេ ភយំ ហរេយ្យ, កហំ នុ ខោ សោ ឯតរហិ វិហរតិ។ សចេ តស្ស វសនដ្ឋានំ ជានេយ្យំ, បក្កោសាបេយ្យំ, កោ នុ ខោ មេ តស្ស វសនដ្ឋានំ អារោចេយ្យា”តិ ចិន្តេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ អន្តេបុរេ ច រាជសភាយញ្ច ពោធិសត្តស្សេវ វណ្ណំ ភាសតិ។

ឯវំ អទ្ធានេ គតេ ពោធិសត្តោ “រាជា មំ សរតិ, មយា តត្ថ គន្ត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា តំ និព្ភយំ កត្វា អាគន្តុំ វដ្ដតី”តិ បណ្ណាស វស្សានិ ហិមវន្តេ វសិត្វា បញ្ចសតតាបសបរិវុតោ អាកាសេនាគន្ត្វា ទាយបស្សេ នាម ឧយ្យានេ ឱតរិត្វា ឥសិគណបរិវុតោ សិលាបដ្ដេ និសីទិ។ ឧយ្យានបាលោ តំ ទិស្វា “ភន្តេ, គណសត្ថា កោ នាមោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សំកិច្ចបណ្ឌិតោ នាមា”តិ ច សុត្វា សយម្បិ សញ្ជានិត្វា “ភន្តេ, យាវាហំ រាជានំ អានេមិ, តាវ ឥធេវ ហោថ, អម្ហាកំ រាជា តុម្ហេ ទដ្ឋុកាមោ”តិ វត្វា វេគេន រាជកុលំ គន្ត្វា តស្ស អាគតភាវំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា កតត្តព្ពយុត្តកំ ឧបហារំ កត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៦៨. “ទិស្វា និសិន្នំ រាជានំ, ព្រហ្មទត្តំ រថេសភំ;
អថស្ស បដិវេទេសិ, យស្សាសិ អនុកម្បកោ។

៧០. “សំកិច្ចាយំ អនុប្បត្តោ, ឥសីនំ សាធុសម្មតោ;
តរមានរូបោ និយ្យាហិ, ខិប្បំ បស្ស មហេសិនំ។

៧១. “តតោ ច រាជា តរមានោ, យុត្តមារុយ្ហ សន្ទនំ;
មិត្តាមច្ចបរិព្យូឡ្ហោ, អគមាសិ រថេសភោ។

៧២. “និក្ខិប្ប បញ្ច កកុធានិ, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនោ;
វាលពីជនិមុណ្ហីសំ, ខគ្គំ ឆត្តញ្ចុបាហនំ។

៧៣. “ឱរុយ្ហ រាជា យានម្ហា, ឋបយិត្វា បដិច្ឆទំ;
អាសីនំ ទាយបស្សស្មឹ, សំកិច្ចមុបសង្កមិ។

៧៤. “ឧបសង្កមិត្វា សោ រាជា, សម្មោទិ ឥសិនា សហ;
តំ កថំ វីតិសារេត្វា, ឯកមន្តំ ឧបាវិសិ។

៧៥. “ឯកមន្តំ និសិន្នោវ, អថ កាលំ អមញ្ញថ;
តតោ បាបានិ កម្មានិ, បុច្ឆិតុំ បដិបជ្ជថ។

៧៦. “ឥសឹ បុច្ឆាម សំកិច្ចំ, ឥសីនំ សាធុសម្មតំ;
អាសីនំ ទាយបស្សស្មឹ, ឥសិសង្ឃបុរក្ខតំ។

៧៧. “កំ គតឹ បេច្ច គច្ឆន្តិ, នរា ធម្មាតិចារិនោ;
អតិចិណ្ណោ មយា ធម្មោ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **ទិស្វា**តិ, ភិក្ខវេ, សោ ឧយ្យានបាលោ រាជានំ រាជសភាយំ និសិន្នំ ទិស្វា អថស្ស បដិវេទេសិ, “យស្សាសី”តិ វទន្តោ អារោចេសីតិ អត្ថោ។ **យស្សាសី**តិ, មហារាជ, យស្ស ត្វំ អនុកម្បកោ មុទុចិត្តោ អហោសិ, យស្ស អភិណ្ហំ វណ្ណំ បយិរុទាហាសិ, សោ អយំ សំកិច្ចោ ឥសីនំ អន្តរេ សាធុ លទ្ធកោតិ សម្មតោ អនុប្បត្តោ តវ ឧយ្យានេ សិលាបដ្ដេ ឥសិគណបរិវុតោ កញ្ចនបដិមា វិយ និសិន្នោ។ **តរមានរូបោ**តិ, មហារាជ, បព្ពជិតា នាម កុលេ វា គណេ វា អលគ្គា តុម្ហាកំ គច្ឆន្តានញ្ញេវ បក្កមេយ្យុំ, តស្មា តរមានរូបោ ខិប្បំ និយ្យាហិ, មហន្តានំ សីលាទិគុណានំ ឯសិតត្តា បស្ស **មហេសិនំ**។

តតោតិ, ភិក្ខវេ, សោ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តតោ តស្ស វចនតោ អនន្តរមេវ។ **និក្ខិប្បា**តិ និក្ខិបិត្វា តស្ស កិរ ឧយ្យានទ្វារំ បត្វាវ ឯតទហោសិ – “បព្ពជិតា នាម គរុដ្ឋានិយា, សំកិច្ចតាបសស្ស សន្តិកំ ឧទ្ធតវេសេន គន្តុំ អយុត្ត”ន្តិ។ សោ មណិចិត្តសុវណ្ណទណ្ឌំ វាលពីជនឹ, កញ្ចនមយំ ឧណ្ហីសបដ្ដំ, សុបរិក្ខិត្តំ មង្គលខគ្គំ, សេតច្ឆត្តំ , សោវណ្ណបាទុកាតិ ឥមានិ បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ អបនេសិ។ តេន វុត្តំ “និក្ខិប្បា”តិ។ **បដិច្ឆទ**ន្តិ តមេវ រាជកកុធភណ្ឌំ ឋបយិត្វា ភណ្ឌាគារិកស្ស ហត្ថេ ទត្វា។ **ទាយបស្សស្មិ**ន្តិ ឯវំនាមកេ ឧយ្យានេ។ **អថ កាលំ អមញ្ញថា**តិ អថ សោ ឥទានិ មេ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ កាលោតិ ជានិ។ បាឡិយំ បន “យថាកាល”ន្តិ អាគតំ, តស្ស កាលានុរូបេន បញ្ហបុច្ឆនំ អមញ្ញថាតិ អត្ថោ។ **បដិបជ្ជថា**តិ បដិបជ្ជិ។ **បេច្ចា**តិ បដិគន្ត្វា, បរលោកស្ស វា នាមេតំ, តស្មា បរលោកេតិ អត្ថោ។ **មយា**តិ, ភន្តេ, មយា សុចរិតធម្មោ អតិចិណ្ណោ បិតុឃាតកម្មំ កតំ, តំ មេ អក្ខាហិ, កំ គតឹ បិតុឃាតកា គច្ឆន្តិ, កតរស្មឹ និរយេ បច្ចន្តីតិ បុច្ឆតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “តេន ហិ, មហារាជ, សុណោហី”តិ វត្វា ឱវាទំ តាវ អទាសិ។ សត្ថា តមត្ថំ បកាសេន្តោ អាហ –

៧៨. “ឥសី អវច សំកិច្ចោ, កាសីនំ រដ្ឋវឌ្ឍនំ;
អាសីនំ ទាយបស្សស្មឹ, មហារាជ សុណោហិ មេ។

៧៩. “ឧប្បថេន វជន្តស្ស, យោ មគ្គមនុសាសតិ;
តស្ស ចេ វចនំ កយិរា, នាស្ស មគ្គេយ្យ កណ្ដកោ។

៨០. “អធម្មំ បដិបន្នស្ស, យោ ធម្មមនុសាសតិ;
តស្ស ចេ វចនំ កយិរា, ន សោ គច្ឆេយ្យ ទុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧប្បថេនា**តិ ចោរេហិ បរិយុដ្ឋិតមគ្គេន។ **មគ្គមនុសាសតី**តិ ខេមមគ្គំ អក្ខាតិ។ **នាស្ស មគ្គេយ្យ កណ្ដកោ**តិ តស្ស ឱវាទករស្ស បុរិសស្ស មុខំ ចោរកណ្ដកោ ន បស្សេយ្យ។ **យោ ធម្ម**ន្តិ យោ សុចរិតធម្មំ។ **ន សោ**តិ សោ បុរិសោ និរយាទិភេទំ ទុគ្គតឹ ន គច្ឆេយ្យ។ ឧប្បថសទិសោ ហិ, មហារាជ, អធម្មោ, ខេមមគ្គសទិសោ សុចរិតធម្មោ, ត្វំ បន បុព្ពេ “បិតរំ ឃាតេត្វា រាជា ហោមី”តិ មយ្ហំ កថេត្វា មយា បដិពាហិតោ មម វចនំ អកត្វា បិតរំ ឃាតេត្វា ឥទានិ សោចសិ, បណ្ឌិតានំ ឱវាទំ អករោន្តោ នាម ចោរមគ្គបដិបន្នោ វិយ មហាព្យសនំ បាបុណាតីតិ។

ឯវមស្ស ឱវាទំ ទត្វា ឧបរិ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

៨១. “ធម្មោ បថោ មហារាជ, អធម្មោ បន ឧប្បថោ;
អធម្មោ និរយំ នេតិ, ធម្មោ បាបេតិ សុគ្គតឹ។

៨២. “អធម្មចារិនោ រាជ, នរា វិសមជីវិនោ;
យំ គតឹ បេច្ច គច្ឆន្តិ, និរយេ តេ សុណោហិ មេ។

៨៣. “សញ្ជីវោ កាឡសុត្តោ ច, សង្ឃាតោ ទ្វេ ច រោរុវា;
អថាបរោ មហាវីចិ, តាបនោ ច បតាបនោ។

៨៤. “ឥច្ចេតេ អដ្ឋ និរយា, អក្ខាតា ទុរតិក្កមា;
អាកិណ្ណា លុទ្ទកម្មេហិ, បច្ចេកា សោឡសុស្សទា។

៨៥. “កទរិយតាបនា ឃោរា, អច្ចិមន្តោ មហព្ភយា;
លោមហំសនរូបា ច, ភេស្មា បដិភយា ទុខា។

៨៦. “ចតុក្កណ្ណា ចតុទ្វារា, វិភត្តា ភាគសោ មិតា;
អយោបាការបរិយន្តា, អយសា បដិកុជ្ជិតា។

៨៧. “តេសំ អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផុដា តិដ្ឋន្តិ សព្ពទា។

៨៨. “ឯតេ បតន្តិ និរយេ, ឧទ្ធំបាទា អវំសិរា;
ឥសីនំ អតិវត្តារោ, សញ្ញតានំ តបស្សិនំ។

៨៩. “តេ ភូនហុនោ បច្ចន្តិ, មច្ឆា ពិលកតា យថា;
សំវច្ឆរេ អសង្ខេយ្យេ, នរា កិព្ពិសការិនោ។

៩០. “ឌយ្ហមានេន គត្តេន, និច្ចំ សន្តរពាហិរំ;
និរយា នាធិគច្ឆន្តិ, ទ្វារំ និក្ខមនេសិនោ។

៩១. “បុរត្ថិមេន ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ បច្ឆតោ;
ឧត្តរេនបិ ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ ទក្ខិណំ;
យំ យញ្ហិ ទ្វារំ គច្ឆន្តិ, តំ តទេវ បិធីយរេ។

៩២. “ពហូនិ វស្សសហស្សានិ, ជនា និរយគាមិនោ;
ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តិ, បត្វា ទុក្ខំ អនប្បកំ។

៩៣. “អាសីវិសំវ កុបិតំ, តេជស្សឹ ទុរតិក្កមំ;
ន សាធុរូបេ អាសីទេ, សញ្ញតានំ តបស្សិនំ។

៩៤. “អតិកាយោ មហិស្សាសោ, អជ្ជុនោ កេកកាធិបោ;
សហស្សពាហុ ឧច្ឆិន្នោ, ឥសិមាសជ្ជ គោតមំ។

៩៥. “អរជំ រជសា វច្ឆំ, កិសំ អវកិរិយ ទណ្ឌកី;
តាលោវ មូលតោ ឆិន្នោ, ស រាជា វិភវង្គតោ។

៩៦. “ឧបហច្ច មនំ មជ្ឈោ, មាតង្គស្មឹ យសស្សិនេ;
សបារិសជ្ជោ ឧច្ឆិន្នោ, មជ្ឈារញ្ញំ តទា អហុ។

៩៧. “កណ្ហទីបាយនាសង្ឃ, ឥសី អន្ធកវេណ្ហយោ;
អញ្ញោញ្ញំ មុសលា ហន្ត្វា, សម្បត្តា យមសាធនំ។

៩៨. “អថាយំ ឥសិនា សត្តោ, អន្តលិក្ខចរោ បុរេ;
បាវេក្ខិ បថវឹ ចេច្ចោ, ហីនត្តោ បត្តបរិយាយំ។

៩៩. “តស្មា ហិ ឆន្ទាគមនំ, នប្បសំសន្តិ បណ្ឌិតា;
អទុដ្ឋចិត្តោ ភាសេយ្យ, គិរំ សច្ចូបសំហិតំ។

១០០. “មនសា ចេ បទុដ្ឋេន, យោ នរោ បេក្ខតេ មុនឹ;
វិជ្ជាចរណសម្បន្នំ, គន្តា សោ និរយំ អធោ។

១០១. “យេ វុឌ្ឍេ បរិភាសន្តិ, ផរុសូបក្កមា ជនា;
អនបច្ចា អទាយាទា, តាលវត្ថុ ភវន្តិ តេ។

១០២. “យោ ច បព្ពជិតំ ហន្តិ, កតកិច្ចំ មហេសិនំ;
ស កាឡសុត្តេ និរយេ, ចិររត្តាយ បច្ចតិ។

១០៣. “យោ ច រាជា អធម្មដ្ឋោ, រដ្ឋវិទ្ធំសនោ មគោ;
តាបយិត្វា ជនបទំ, តាបនេ បេច្ច បច្ចតិ។

១០៤. “សោ ច វស្សសហស្សានិ, សតំ ទិព្ពានិ បច្ចតិ;
អច្ចិសង្ឃបរេតោ សោ, ទុក្ខំ វេទេតិ វេទនំ។

១០៥. “តស្ស អគ្គិសិខា កាយា, និច្ឆរន្តិ បភស្សរា;
តេជោភក្ខស្ស គត្តានិ, លោមេហិ ច នខេហិ ច។

១០៦. “ឧយ្ហមានេន គត្តេន, និច្ចំ សន្តរពាហិរំ;
ទុក្ខាភិតុន្នោ នទតិ, នាគោ តុត្តដ្ដិតោ យថា។

១០៧. “យោ លោភា បិតរំ ហន្តិ, ទោសា វា បុរិសាធមោ;
ស កាឡសុត្តេ និរយេ, ចិររត្តាយ បច្ចតិ។

១០៨. “ស តាទិសោ បច្ចតិ លោហកុម្ភិយំ, បក្កញ្ច សត្តីហិ ហនន្តិ និត្តចំ;
អន្ធំ ករិត្វា មុត្តករីសភក្ខំ, ខារេ និមុជ្ជន្តិ តថាវិធំ នរំ។

១០៩. “តត្តំ បក្កុថិតមយោគុឡញ្ច, ទីឃេ ច ផាលេ ចិររត្តតាបិតេ;
វិក្ខម្ភមាទាយ វិពន្ធរជ្ជុភិ, វិវដេ មុខេ សម្បវិសន្តិ រក្ខសា។

១១០. “សាមា ច សោណា សពលា ច គិជ្ឈា, កាកោលសង្ឃា ច ទិជា អយោមុខា;
សង្គម្ម ខាទន្តិ វិប្ផន្ទមានំ, ជិវ្ហំ វិភជ្ជ វិឃាសំ សលោហិតំ។

១១១. “តំ ទឌ្ឍតាលំ បរិភិន្នគត្តំ, និប្បោថយន្តា អនុវិចរន្តិ រក្ខសា;
រតី ហិ តេសំ ទុខិនោ បនីតរេ, ឯតាទិសស្មឹ និរយេ វសន្តិ;
យេ កេចិ លោកេ ឥធ បេត្តិឃាតិនោ។

១១២. “បុត្តោ ច មាតរំ ហន្ត្វា, ឥតោ គន្ត្វា យមក្ខយំ;
ភុសមាបជ្ជតេ ទុក្ខំ, អត្តកម្មផលូបគោ។

១១៣. “អមនុស្សា អតិពលា, ហន្តារំ ជនយន្តិយា;
អយោមយេហិ វាលេហិ, បីឡយន្តិ បុនប្បុនំ។

១១៤. “តមស្សវំ សកា គត្តា, រុធិរំ អត្តសម្ភវំ;
តម្ពលោហវិលីនំវ, តត្តំ បាយេន្តិ មត្តិឃំ។

១១៥. “ជិគុច្ឆំ កុណបំ បូតឹ, ទុគ្គន្ធំ គូថកទ្ទមំ;
បុព្ពលោហិតសង្កាសំ, រហទមោគយ្ហ តិដ្ឋតិ។

១១៦. ‘‘តមេនំ កិមយោ តត្ថ, អតិកាយា អយោមុខា;
ឆវឹ ភេត្វាន ខាទន្តិ, សំគិទ្ធា មំសលោហិតេ។

១១៧. ‘‘សោ ច តំ និរយំ បត្តោ, និមុគ្គោ សតបោរិសំ;
បូតិកំ កុណបំ វាតិ, សមន្តា សតយោជនំ។

១១៨. ‘‘ចក្ខុមាបិ ហិ ចក្ខូហិ, តេន គន្ធេន ជីយតិ;
ឯតាទិសំ ព្រហ្មទត្ត, មាតុឃោ លភតេ ទុខំ។

១១៩. ‘‘ខុរធារមនុក្កម្ម, តិក្ខំ ទុរភិសម្ភវំ;
បតន្តិ គព្ភបាតិយោ, ទុគ្គំ វេតរណឹ នទឹ។

១២០. ‘‘អយោមយា សិម្ពលិយោ, សោឡសង្គុលកណ្ដកា;
ឧភតោ អភិលម្ពន្តិ, ទុគ្គំ វេតរណឹ នទឹ។

១២១. ‘‘តេ អច្ចិមន្តោ តិដ្ឋន្តិ, អគ្គិក្ខន្ធាវ អារកា;
អាទិត្តា ជាតវេទេន, ឧទ្ធំ យោជនមុគ្គតា។

១២២. ‘‘ឯតេ វជន្តិ និរយេ, តត្តេ តិខិណកណ្ដកេ;
នារិយោ ច អតិចារា, នរា ច បរទារគូ។

១២៣. ‘‘តេ បតន្តិ អធោក្ខន្ធា, វិវត្តា វិហតា បុថូ;
សយន្តិ វិនិវិទ្ធង្គា, ទីឃំ ជគ្គន្តិ សព្ពទា។

១២៤. ‘‘តតោ រត្យា វិវសានេ, មហតឹ បព្ពតូបមំ;
លោហកុម្ភឹ បវជ្ជន្តិ, តត្តំ អគ្គិសមូទកំ។

១២៥. ‘‘ឯវំ ទិវា ច រត្តោ ច, ទុស្សីលា មោហបារុតា;
អនុភោន្តិ សកំ កម្មំ, បុព្ពេ ទុក្កដមត្តនោ។

១២៦. ‘‘យា ច ភរិយា ធនក្កីតា, សាមិកំ អតិមញ្ញតិ;
សស្សុំ វា សសុរំ វាបិ, ជេដ្ឋំ វាបិ ននន្ទរំ។

១២៧. ‘‘តស្សា វង្កេន ជិវ្ហគ្គំ, និព្ពហន្តិ សពន្ធនំ;
ស ព្យាមមត្តំ កិមិនំ, ជិវ្ហំ បស្សតិ អត្តនិ;
វិញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតិ, តាបនេ បេច្ច បច្ចតិ។

១២៨. ‘‘ឱរព្ភិកា សូករិកា, មច្ឆិកា មិគពន្ធកា;
ចោរា គោឃាតកា លុទ្ទា, អវណ្ណេ វណ្ណការកា។

១២៩. ‘‘សត្តីហិ លោហកូដេហិ, នេត្តឹសេហិ ឧសូហិ ច;
ហញ្ញមានា ខារនទឹ, បបតន្តិ អវំសិរា។

១៣០. ‘‘សាយំ បាតោ កូដការី, អយោកូដេហិ ហញ្ញតិ;
តតោ វន្តំ ទុរត្តានំ, បរេសំ ភុញ្ជរេ សទា។

១៣១. ‘‘ធង្កា ភេរណ្ឌកា គិជ្ឈា, កាកោលា ច អយោមុខា;
វិប្ផន្ទមានំ ខាទន្តិ, នរំ កិព្ពិសការកំ។

១៣២. ‘‘យេ មិគេន មិគំ ហន្តិ, បក្ខឹ វា បន បក្ខិនា;
អសន្តោ រជសា ឆន្នា, គន្តា តេ និរយុស្សទ’’ន្តិ។

តត្ថ **ធម្មោ បថោ**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មោ ខេមោ អប្បដិភយោ សុគតិមគ្គោ។ **វិសមជីវិនោ**តិ អធម្មេន កប្បិតជីវិកា។ **និរយេ តេ**តិ តេ ឯតេសំ និព្ពត្តនិរយេ កថេមិ។ **សុណោហិ មេ**តិ មហាសត្តោ រញ្ញោ បិតុឃាតកានំ និព្ពត្តនិរយំ បុច្ឆិតោបិ បឋមំ តំ អទស្សេត្វា អដ្ឋ មហានិរយេ សោឡស ច ឧស្សទនិរយេ ទស្សេតុំ ឯវមាហ។ កឹការណា? បឋមញ្ហិ តស្មិំ ទស្សិយមានេ រាជា ផលិតេន ហទយេន តត្ថេវ មរេយ្យ, តមេសុ បន និរយេសុ បច្ចមានសត្តេ ទិស្វា ទិដ្ឋានុគតិកោ ហុត្វា ‘‘អហំ វិយ អញ្ញេបិ ពហូ បាបកម្មិនោ អត្ថិ, អហំ ឯតេសំ

អន្តរេ បច្ចិស្សាមី”តិ សញ្ញាតុបត្ថម្ភោ អរោគោ ភវិស្សតីតិ តេ បន និរយេ ទស្សេន្តោ មហាសត្តោ បឋមំ ឥទ្ធិពលេន បថវឹ ទ្វិធា កត្វា បច្ឆា ទស្សេសិ។

តេសំ វចនត្ថោ – និរយបាលេហិ បជ្ជលិតានិ នានាវុធានិ គហេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្នា ហីរំ ហីរំ កតា នេរយិកសត្តា បុនប្បុនំ សញ្ជីវន្តិ ឯត្ថាតិ **សញ្ជីវោ**។ និរយបាលា បុនប្បុនំ នទន្តា វគ្គន្តា បជ្ជលិតានិ នានាវុធានិ គហេត្វា ជលិតាយ លោហបថវិយំ នេរយិកេ សត្តេ អបរាបរំ អនុពន្ធិត្វា បហរិត្វា ជលិតបថវិយំ បតិតេ ជលិតកាឡសុត្តំ បាតេត្វា ជលិតផរសុំ គហេត្វា សយំ ឧន្នទន្តា មហន្តេន អដ្ដស្សរេន វិរវន្តេ អដ្ឋំសេ សោឡសំសេ ករោន្តា ឯត្ថ តច្ឆន្តីតិ **កាឡសុត្តោ**។ មហន្តា ជលិតអយបព្ពតា ឃាតេន្តិ ឯត្ថាតិ **សង្ឃាតោ**។ តត្ថ កិរ សត្តេ នវយោជនាយ ជលិតាយ អយបថវិយា យាវ កដិតោ បវេសេត្វា និច្ចលេ ករោន្តិ។ អថ បុរត្ថិមតោ ជលិតោ អយបព្ពតោ សមុដ្ឋាយ អសនិ វិយ វិរវន្តោ អាគន្ត្វា តេ សត្តេ សណ្ហករណិយំ តិលេ បិសន្តោ វិយ គន្ត្វា បច្ឆិមទិសាយ តិដ្ឋតិ, បច្ឆិមទិសតោ សមុដ្ឋិតោបិ តថេវ គន្ត្វា បុរត្ថិមទិសាយ តិដ្ឋតិ។ ទ្វេ បន ឯកតោ សមាគន្ត្វា ឧច្ឆុយន្តេ ឧច្ឆុខណ្ឌានិ វិយ បីឡេន្តិ។ ឯវំ តត្ថ ពហូនិ វស្សសតសហស្សានិ ទុក្ខំ អនុភោន្តិ។

ទ្វេ ច រោរុវាតិ ជាលរោរុវោ, ធូមរោរុវោ ចាតិ ទ្វេ។ តត្ថ ជាលរោរុវោ កប្បេន សណ្ឋិតាហិ រត្តលោហជាលាហិ បុណ្ណោ, ធូមរោរុវោ ខារធូមេន បុណ្ណោ។ តេសុ ជាលរោរុវេ បច្ចន្តានំ នវហិ វណ្ណមុខេហិ ជាលា បវិសិត្វា សរីរំ ទហន្តិ, ធូមរោរុវេ បច្ចន្តានំ នវហិ វណមុខេហិ ខារធូមោ បវិសិត្វា បិដ្ឋំ វិយ សរីរំ សេទេតិ។ ឧភយត្ថបិ បច្ចន្តា សត្តា មហាវិរវំ វិរវន្តីតិ ទ្វេបិ “រោរុវា”តិ វុត្តា។ ជាលានំ វា បច្ចនសត្តានំ វា តេសំ ទុក្ខស្ស វា វីចិ អន្តរំ នត្ថិ ឯត្ថាតិ អវីចិ, មហន្តោ អវីចិ **មហាវីចិ**។ តត្ថ ហិ បុរត្ថិមាទីហិ ភិត្តីហិ ជាលា ឧដ្ឋហិត្វា បច្ឆិមាទីសុ បដិហញ្ញតិ, តា ច ភិត្តិយោ វិនិវិជ្ឈិត្វា បុរតោ យោជនសតំ គណ្ហាតិ។ ហេដ្ឋា ឧដ្ឋិតា ជាលា ឧបរិ បដិហញ្ញតិ, ឧបរិ ឧដ្ឋិតា ហេដ្ឋា បដិហញ្ញតិ។ ឯវំ តាវេត្ថ ជាលានំ វីចិ នាម នត្ថិ។ តស្ស បន អន្តោ យោជនសតំ ឋានំ ខីរវល្លិបិដ្ឋស្ស បូរិតនាឡិ វិយ សត្តេហិ និរន្តរំ បូរិតំ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បច្ចន្តានំ សត្តានំ បមាណំ នត្ថិ, ន ច អញ្ញមញ្ញំ ព្យាពាធេន្តិ, សកដ្ឋានេយេវ បច្ចន្តិ។ ឯវមេត្ថ សត្តានំ វីចិ នាម នត្ថិ។ យថា បន ជិវ្ហគ្គេ ឆ មធុពិន្ទូនិ សត្តមស្ស តម្ពលោហពិន្ទុនោ អនុទហនពលវតាយ អព្ពោហារិកានិ ហោន្តិ, តថា តត្ថ អនុទហនពលវតាយ សេសា ឆ អកុសលវិបាកុបេក្ខា អព្ពោហារិកា ហោន្តិ, ទុក្ខមេវ និរន្តរំ បញ្ញាយតិ។ ឯវមេត្ថ ទុក្ខស្ស វីចិ នាម នត្ថិ។ ស្វាយំ សហ ភិត្តីហិ វិក្ខម្ភតោ អដ្ឋារសាធិកតិយោជនសតោ, អាវដ្ដតោ បន ចតុបណ្ណាសាធិកនវយោជនសតោ, សហ ឧស្សទេហិ ទស យោជនសហស្សានិ។ ឯវមស្ស មហន្តតា វេទិតព្ពា។

និច្ចលេ សត្តេ តបតីតិ **តាបនោ**។ អតិវិយ តាបេតីតិ **បតាបនោ**។ តត្ថ តាបនស្មឹ តាវ សត្តេ តាលក្ខន្ធប្បមាណេ ជលិតអយសូលេ និសីទាបេន្តិ។ តតោ ហេដ្ឋា បថវី ជលតិ, សូលានិ ជលន្តិ, សត្តា ជលន្តិ។ ឯវំ សោ និរយោ និច្ចលេ សត្តេ តបតិ។ ឥតរស្មឹ បន និព្ពត្តសត្តេ ជលន្តេហិ អាវុធេហិ បហរិត្វា ជលិតំ អយបព្ពតំ អារោបេន្តិ។ តេសំ បព្ពតមត្ថកេ ឋិតកាលេ កម្មបច្ចយោ វាតោ បហរតិ។ តេ តត្ថ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា ឧទ្ធំ បាទា អធោសិរា បតន្តិ។ អថ ហេដ្ឋា អយបថវិតោ ជលិតានិ អយសូលានិ ឧដ្ឋហន្តិ។ តេ តានិ មត្ថកេនេវ បហរិត្វា តេសុ វិនិវិទ្ធសរីរា ជលន្តា បច្ចន្តិ។ ឯវមេស អតិវិយ តាបេតីតិ។

ពោធិសត្តោ បន ឯតេ និរយេ ទស្សេន្តោ បឋមំ សញ្ជីវំ ទស្សេត្វា តត្ថ បច្ចន្តេ នេរយិកសត្តេ ទិស្វា មហាជនស្ស មហាភយេ ឧប្បន្នេ តំ អន្តរធាបេត្វា បុន បថវឹ ទ្វិធា កត្វា កាឡសុត្តំ ទស្សេសិ, តត្ថបិ បច្ចមានេ សត្តេ ទិស្វា មហាជនស្ស មហាភយេ ឧប្បន្នេ តម្បិ អន្តរធាបេសីតិ ឯវំ បដិបាដិយា ទស្សេសិ។ តតោ រាជានំ អាមន្តេត្វា, “មហារាជ, តយា ឥមេសុ អដ្ឋសុ មហានិរយេសុ បច្ចមានេ សត្តេ ទិស្វា អប្បមាទំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា បុន តេសញ្ញេវ មហានិរយានំ កិច្ចំ កថេតុំ **“ឥច្ចេតេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អក្ខាតា**តិ មយា ច តុយ្ហំ កថិតា, បោរាណកេហិ ច កថិតាយេវ។ **អាកិណ្ណា**តិ បរិបុណ្ណា។ **បច្ចេកា សោឡសុស្សទា**តិ ឯតេសំ និរយានំ ឯកេកស្ស ចតូសុ ទ្វារេសុ ឯកេកស្មឹ ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា សោឡស សោឡស ឧស្សទនិរយាតិ សព្ពេបិ សតំ អដ្ឋវីសតិ ច ឧស្សទនិរយា អដ្ឋ ច មហានិរយាតិ ឆត្តឹសនិរយសតំ។ **កទរិយតាបនា**តិ សព្ពេតេ កទរិយានំ តាបនា។ ពលវទុក្ខតាយ **ឃោរា**។ កម្មនិព្ពត្តានំ អច្ចីនំ អត្ថិតាយ **អច្ចិមន្តោ**។ ភយស្ស មហន្តតាយ **មហព្ភយា**។ ទិដ្ឋមត្តា វា សុតមត្តា វា លោមានិ ហំសន្តីតិ **លោមហំសនរូបា ច**។ ភីសនតាយ **ភេស្មា**។ ភយជននតាយ **បដិភយា**។ សុខាភាវេន **ទុខា**។ **ចតុក្កណ្ណា**តិ សព្ពេបិ ចតុរស្សមញ្ជូសសទិសា។ **វិភត្តា**តិ ចតុទ្វារវសេន វិភត្តា។ **ភាគសោមិតា**តិ ទ្វារវីថីនំ វសេន កោដ្ឋាសេ ឋបេត្វា មិតា។ **អយសា បដិកុជ្ជិតា**តិ សព្ពេបិ នវយោជនិកេន អយកបាលេន បដិច្ឆន្នា។ **ផុដា តិដ្ឋន្តី**តិ សព្ពេបិ ឯត្តកំ ឋានំ អនុផរិត្វា តិដ្ឋន្តិ។

ឧទ្ធំបាទា អវំសិរាតិ ឯវំ តេសុ តេសុ និរយេសុ សម្បរិវត្តិត្វា បុនប្បុនំ បតមានេ សន្ធាយាហ។ **អតិវត្តារោ**តិ ផរុសវាចាហិ អតិក្កមិត្វា វត្តារោ។ មហានិរយេសុ កិរ យេភុយ្យេន ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេសុ កតាបរាធាវ បច្ចន្តិ,

តស្មា ឯវមាហ។ **តេ ភូនហុនោ**តិ តេ ឥសីនំ អតិវត្តារោ អត្តនោ វុឌ្ឍិយា ហតត្តា ភូនហុនោ កោដ្ឋាសកតា មច្ឆា វិយ បច្ចន្តិ។ **អសង្ខេយ្យេ**តិ គណេតុំ អសក្កុណេយ្យេ។ **កិព្ពិសការិនោ**តិ ទារុណកម្មការិនោ។ **និក្ខមនេសិនោ**តិ និរយា និក្ខមនំ ឯសន្តាបិ គវេសន្តាបិ និក្ខមនទ្វារំ នាធិគច្ឆន្តិ។ **បុរត្ថិមេនា**តិ យទា តំ ទ្វារំ អបារុតំ ហោតិ, អថ តទភិមុខា ធាវន្តិ, តេសំ តត្ថ ឆវិអាទីនិ ឈាយន្តិ។ ទ្វារសមីបំ បត្តានញ្ច តេសំ តំ បិធីយតិ, បច្ឆិមទ្វារំ អបារុតំ វិយ ខាយតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **ន សាធុរូបេ**តិ វុត្តប្បការំ សប្បំ វិយ សាធុរូបេ ឥសយោ **ន អាសីទេ**, ន ផរុសវចនេន កាយកម្មេន វា ឃដ្ដេន្តោ ឧបគច្ឆេយ្យ។ កឹការណា? សញ្ញតានំ តបស្សីនំ អាសាទិតត្តា អដ្ឋសុ មហានិរយេសុ មហាទុក្ខស្ស អនុភវិតព្ពត្តា។

ឥទានិ យេ រាជានោ តថារូបេ អាសាទេត្វា តំ ទុក្ខំ បត្តា, តេ ទស្សេតុំ “**អតិកាយោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អតិកាយោ**តិ ពលសម្បន្នោ មហាកាយោ។ **មហិស្សាសោ**តិ មហាធនុគ្គហោ។ **កេកកាធិបោ**តិ កេកករដ្ឋាធិបតិ។ **សហស្សពាហូ**តិ បញ្ចហិ ធនុគ្គហសតេហិ ពាហុសហស្សេន អារោបេតព្ពំ ធនុំ អារោបនសមត្ថតាយ សហស្សពាហុ។ **វិភវង្គតោ**តិ វិនាសំ បត្តោ។ វត្ថូនិ បន **សរភង្គជាតកេ** (ជា. ២.១៧.៥០ អាទយោ) វិត្ថារិតានិ។ **ឧបហច្ច មន**ន្តិ អត្តនោ ចិត្តំ បទូសេត្វា។ **មាតង្គស្មិ**ន្តិ មាតង្គបណ្ឌិតេ។ វត្ថុ **មាតង្គជាតកេ** (ជា. ១.១៥.១ អាទយោ) វណ្ណិតំ។ **កណ្ហទីបាយនាសជ្ជា**តិ កណ្ហទីបាយនំ អាសជ្ជ។ **យមសាធន**ន្តិ និរយបាលករញ្ញោ អាណាបវត្តដ្ឋានំ។ វត្ថុ **ឃដបណ្ឌិតជាតកេ** (ជា. ១.១០.១៦៥ អាទយោ) វិត្ថារិតំ ។ **ឥសិនា**តិ កបិលតាបសេន។ **បាវេក្ខី**តិ បវិដ្ឋោ។ **ចេច្ចោ**តិ ចេតិយរាជា។ **ហីនត្តោ**តិ បរិហីនត្តភាវោ អន្តរហិតឥទ្ធិ។ **បត្តបរិយាយ**ន្តិ បរិយាយំ មរណកាលំ បត្វា។ វត្ថុ **ចេតិយជាតកេ** (ជា. ១.៨.៤៥ អាទយោ) កថិតំ។

តស្មា ហីតិ យស្មា ចិត្តវសិកោ ហុត្វា ឥសីសុ អបរជ្ឈិត្វា អដ្ឋសុ មហានិរយេសុ បច្ចតិ, តស្មា ហិ។ **ឆន្ទាគមន**ន្តិ ឆន្ទាទិចតុព្ពិធម្បិ អគតិគមនំ។ **បទុដ្ឋេនា**តិ កុទ្ធេន។ **គន្តា សោ និរយំ អធោ**តិ សោ តេន អធោគមនិយេន កម្មេន អធោនិរយមេវ គច្ឆតិ។ បាឡិយំ បន “និរយុស្សទ”ន្តិ លិខិតំ, តស្ស ឧស្សទនិរយំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **វុឌ្ឍ**តិ វយោវុឌ្ឍោ ច គុណវុឌ្ឍោ ច។ **អនបច្ចា**តិ ភវន្តរេបិ អបច្ចំ វា ទាយាទំ វា ន លភន្តីតិ អត្ថោ។ **តាលវត្ថូ**តិ ទិដ្ឋធម្មេបិ ឆិន្នមូលតាលោ វិយ មហាវិនាសំ បត្វា និរយេ និព្ពត្តន្តិ។ **យោ ច បព្ពជិតំ ហន្តី**តិ យោ ពាលជនោ សមណំ ហនតិ។ **ចិររត្តាយា**តិ ចិរំ កាលំ។

ឯវំ មហាសត្តោ ឥសិវិហេឋកានំ បច្ចននិរយេ ទស្សេត្វា ឧបរិ អធម្មិករាជូនំ បច្ចននិរយេ ទស្សេន្តោ “**យោ ច**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **រដ្ឋវិទ្ធំសនោ**តិ ឆន្ទាទិវសេន គន្តា រដ្ឋស្ស វិទ្ធំសនោ។ **អច្ចិសង្ឃបរេតោ**តិ អច្ចិសមូហបរិក្ខិត្តោ។ **តេជោភក្ខស្សា**តិ អគ្គិមេវ ខាទន្តស្ស។ **គត្តានី**តិ តិគាវុតេ សរីរេ សព្ពង្គបច្ចង្គានិ។ **លោមេហិ ច នខេហិ ចា**តិ ឯតេហិ សទ្ធឹ សព្ពានិ ឯកជាលានិ ហោន្តិ។ **តុត្តដ្ដិតោ**តិ អានេញ្ជការណំ ការិយមានោ តុត្តេហិ វិទ្ធោ នាគោ យថា នទតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អធម្មិករាជូនំ បច្ចននិរយេ ទស្សេត្វា ឥទានិ បិតុឃាតកាទីនំ បច្ចននិរយេ ទស្សេតុំ “**យោ លោភា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **លោភា**តិ យសធនលោភេន។ **ទោសា វា**តិ ទុដ្ឋចិត្តតាយ វា។ **និត្ថច**ន្តិ លោហកុម្ភិយំ ពហូនិ វសសហស្សានិ បក្កំ នីហរិត្វា តិគាវុតមស្ស សរីរំ និត្ថចំ កត្វា ជលិតាយ លោហបថវិយំ បាតេត្វា តិណ្ហេហិ អយសូលេហិ កោដ្ដេត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករោន្តិ។ **អន្ធំ ករិត្វា**តិ, មហារាជ, តំ បិតុឃាតកំ និរយបាលា ជលិតលោហបថវិយំ ឧត្តានំ បាតេត្វា ជលិតេហិ អយសូលេហិ អក្ខីនិ ភិន្ទិត្វា អន្ធំ ករិត្វា មុខេ ឧណ្ហំ មុត្តករីសំ បក្ខិបិត្វា បលាលបីឋំ វិយ នំ បរិវត្តេត្វា កប្បេន សណ្ឋិតេ ខារេ លោហឧទកេ និមុជ្ជាបេន្តិ។ **តត្តំ បក្កុថិតមយោគុឡញ្ចា**តិ បុន បក្កុថិតំ គូថកលលញ្ចេវ ជលិតអយោគុឡញ្ច ខាទាបេន្តិ។ សោ បន តំ អាហរិយមានំ ទិស្វា មុខំ បិធេតិ។ អថស្ស ទីឃេ ចិរតាបិតេ ជលមានេ ផាលេ អាទាយ មុខំ វិក្ខម្ភេត្វា វិវរិត្វា រជ្ជុពន្ធំ អយពលិសំ ខិបិត្វា ជិវ្ហំ នីហរិត្វា តស្មឹ វិវដេ មុខេ តំ អយោគុឡំ សម្បវិសន្តិ បក្ខិបន្តិ។ **រក្ខសា**តិ និរយបាលា។

សាមា ចាតិ, មហារាជ, តស្ស បិតុឃាតកស្ស ជិវ្ហំ ពលិសេន និក្កឌ្ឍិត្វា អយសង្កូហិ បថវិយំ នីហតំ ជិវ្ហំ សាមា សោណា សពលវណ្ណា សុនខា ច លោហតុណ្ឌា គិជ្ឈា ច កាកោលសង្ឃា ច អញ្ញេ ច នានប្បការា សកុណា សមាគន្ត្វា អារុធេហិ ឆិន្ទន្តា វិយ វិភជ្ជ កាកបទាការេន កោដ្ឋាសេ កត្វា វិប្ផន្ទមានំ សលោហិតំ វិឃាសំ ខាទន្តា វិយ សត្តេ ភក្ខយន្តីតិ អត្ថោ។ **តំ ទឌ្ឍតាល**ន្តិ តំ បិតុឃាតកំ ឈាយមានតាលំ វិយ ជលិតសរីរំ។ **បរិភិន្នគត្ត**ន្តិ តត្ថ តត្ថ បរិភិន្នគត្តំ។ **និប្បោថយន្តា**តិ ជលិតេហិ អយមុគ្គរេហិ បហរន្តា។ **រតី ហិ តេស**ន្តិ តេសំ និរយបាលានំ សា រតិ កីឡា ហោតិ។ **ទុខិនោ បនីតរេ**តិ ឥតរេ បន នេរយិកសត្តា ទុក្ខិតា ហោន្តិ។ **បេត្តិឃាតិនោ**តិ បិតុឃាតកា។ ឥតិ ឥមំ បិតុឃាតកានំ បច្ចននិរយំ ទិស្វា រាជា ភីតតសិតោ អហោសិ។

អថ នំ មហាសត្តោ សមស្សាសេត្វា មាតុឃាតកានំ បច្ចនិរយំ ទស្សេសិ។ **យមក្ខយ**ន្តិ យមនិវេសនំ, និរយន្តិ អត្ថោ។ **អត្តកម្មផលូបគោ**តិ អត្តនោ កម្មផលេន ឧបគតោ។ **អមនុស្សា**តិ និរយបាលា។ **ហន្តារំ ជនយន្តិយា**តិ មាតុឃាតកំ។ **វាលេហី**តិ អយមកចិវាលេហិ វេឋេត្វា អយយន្តេន បីឡយន្តិ។ **តន្តិ** តំ មាតុឃាតកំ។ **បាយេន្តី**តិ តស្ស បីឡិយមានស្ស រុហិរំ គឡិត្វា អយកបល្លំ បូរេតិ។ អថ នំ យន្តតោ នីហរន្តិ, តាវទេវស្ស សរីរំ បាកតិកំ ហោតិ។ តំ បថវិយំ ឧត្តានំ និបជ្ជាបេត្វា វិលីនំ តម្ពលោហំ វិយ បក្កថិតំ លោហិតំ បាយេន្តិ។ **ឱគយ្ហ តិដ្ឋតី**តិ តំ ពហូនិ វស្សសហស្សានិ អយយន្តេហិ បីឡេត្វា ជេគុច្ឆេ ទុគ្គន្ធេ បដិកូលេ មហន្តេ គូថកលលអាវាដេ ខិបន្តិ, សោ តំ រហទំ ឱគយ្ហ ឱគាហិត្វា តិដ្ឋតិ។ **អតិកាយា**តិ ឯកទោណិកនាវប្បមាណសរីរា។ **អយោមុខា**តិ អយសូចិមុខា។ **ឆវិំ ភេត្វានា**តិ ឆវិមាទីនិ កត្វា យាវ អដ្ឋិម្បិ ភេត្វា អដ្ឋិមិញ្ជម្បិ ខាទន្តិ។ **សំគិទ្ធា**តិ គធិតា មុច្ឆិតា។ ន កេវលញ្ច ខាទន្តេវ, អធោមគ្គាទីហិ បន បវិសិត្វា មុខាទីហិ និក្ខមន្តិ, វាមបស្សាទីហិ បវិសិត្វា ទក្ខិណបស្សាទីហិ និក្ខមន្តិ, សកលម្បិ សរីរំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ករោន្តិ, សោ តត្ថ អតិទុក្ខបរេតោ វិរវន្តោ បច្ចតិ។ **សោ ចា**តិ សោ មាតុឃាតកោ ច តំ សតបោរិសំ និរយំ បត្តោ សសីសកោ និមុគ្គោវ ហោតិ, តញ្ច កុណបំ សមន្តា យោជនសតំ បូតិកំ ហុត្វា វាយតិ។ **មាតុឃោ**តិ មាតុឃាតកោ។

ឯវំ មហាសត្តោ មាតុឃាតកានំ បច្ចនិរយំ ទស្សេត្វា បុន គព្ភបាតកានំ បច្ចនិរយំ ទស្សេន្តោ គាថមាហ។ **ខុរធារមនុក្កម្មា**តិ ខុរធារនិរយំ អតិក្កមិត្វា។ តត្ថ កិរ និរយបាលា មហន្តមហន្តេ ខុរេ ឧបរិ ធារេ កត្វា សន្ថរន្តិ, តតោ យាហិ គព្ភបាតនខរភេសជ្ជានិ បិវិត្វា គព្ភា បាតិតា, តា គព្ភបាតិនិយោ ឥត្ថិយោ ជលិតេហិ អាវុធេហិ បោថេន្តា អនុពន្ធន្តិ, តា តិខិណខុរធារាសុ ខណ្ឌាខណ្ឌិកា ហុត្វា បុនប្បុនំ ឧដ្ឋាយ តំ ទុរភិសម្ភវំ ខុរធារនិរយំ អក្កមន្តិយោ អតិក្កមិត្វា និរយបាលេហិ អនុពទ្ធា ទុគ្គំ ទុរតិក្កមំ វិសមំ វេតរណិំ នទិំ បតន្តិ។ តត្ថ កម្មការណំ **និមិជាតកេ** (ជា. ២.២២.៤២១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

ឯវំ គព្ភបាតិនីនំ និរយំ ទស្សេត្វា មហាសត្តោ យត្ថ បរទារិកា ច អតិចារិនិយោ ច បតន្តា បច្ចន្តិ, តំ កណ្ដកសិម្ពលិនិរយំ ទស្សេន្តោ “**អយោមយា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧភតោ អភិលម្ពន្តី**តិ វេតរណិយា ឧភោសុ តីរេសុ តាសំ សិម្ពលីនំ សាខា ឱលម្ពន្តិ។ **តេ អច្ចិមន្តោ**តិ តេ បជ្ជលិតសរីរា សត្តា អច្ចិមន្តោ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ។ **យោជន**ន្តិ តិគាវុតំ តេសំ សរីរំ, តតោ ឧដ្ឋិតជាលាយ បន សទ្ធិំ យោជនឧព្ពេធា ហោន្តិ។ **ឯតេ វជន្តី**តិ តេ បរទារិកា សត្តា នានាវិធេហិ អាវុធេហិ កោដ្ដិយមានា ឯតេ សិម្ពលិនិរយេ អភិរុហន្តិ។ **តេ បតន្តី**តិ តេ ពហូនិ វស្សសហស្សានិ រុក្ខវិដបេសុ លគ្គា ឈាយិត្វា បុន និរយបាលេហិ អាវុធេហិ វិហតា វិវត្តា ហុត្វា បរិវត្តិត្វា អធោសិរសា បតន្តិ។ **បុថូ**តិ ពហូ។ **វិនិវិទ្ធង្គា**តិ តេសំ តតោ បតនកាលេ ហេដ្ឋា អយបថវិតោ សូលានិ ឧដ្ឋហិត្វា តេសំ មត្ថកំ បដិច្ឆន្តិ, តានិ តេសំ អធោមគ្គេន និក្ខមន្តិ, តេ ឯវំ សូលេសុ វិទ្ធសរីរា ចិររត្តំ សយន្តិ។ **ទីឃ**ន្តិ សុបិនេបិ និទ្ទំ អលភន្តា ទីឃរត្តំ ជគ្គន្តីតិ អត្ថោ។ **រត្យា វិវសានេ**តិ រត្តីនំ អច្ចយេន, ចិរកាលាតិក្កមេនាតិ អត្ថោ ។ **បវជ្ជន្តី**តិ សដ្ឋិយោជនិកំ ជលិតំ លោហកុម្ភិំ កប្បេន សណ្ឋិតំ ជលិតតម្ពលោហរសបុណ្ណំ លោហកុម្ភិំ និរយបាលេហិ ខិត្តា បច្ចន្តិ។ **ទុស្សីលា**តិ បរទារិកា។

ឯវំ មហាសត្តោ បរទារិកអតិចារិកានំ បច្ចនសិម្ពលិនិរយំ ទស្សេត្វា ឥតោ បរំ សាមិកវត្តសស្សុសសុរវត្តាទីនិ អបូរេន្តីនំ បច្ចនដ្ឋានំ បកាសេន្តោ “**យា ចា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អតិមញ្ញតី**តិ **ភិសជាតកេ** (ជា. ១.១៤.៧៨ អាទយោ) វុត្តំ សាមិកវត្តំ អករោន្តី អតិក្កមិត្វា មញ្ញតិ។ **ជេដ្ឋំ វា**តិ សាមិកស្ស ជេដ្ឋភាតរំ។ **ននន្ទរ**ន្តិ សាមិកស្ស ភគិនិំ។ ឯតេសម្បិ ហិ អញ្ញតរស្ស ហត្ថបាទបិដ្ឋិបរិកម្មន្ហាបនភោជនាទិភេទំ វត្តំ អបូរេន្តី តេសុ ហិរោត្តប្បំ អនុបដ្ឋបេន្តី តេ អតិមញ្ញតិ នាម, សាបិ និរយេ និព្ពត្តតិ។ **វង្កេនា**តិ តស្សា សាមិកវត្តាទីនំ អបរិបូរិកាយ សាមិកាទយោ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា និរយេ និព្ពត្តាយ លោហបថវិយំ និបជ្ជាបេត្វា អយសង្កុនា មុខំ វិវរិត្វា ពលិសេន ជិវ្ហគ្គំ និព្ពហន្តិ, រជ្ជុពន្ធនេន សពន្ធនំ កឌ្ឍន្តិ។ **កិមិន**ន្តិ កិមិភរិតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, សោ នេរយិកសត្តោ ឯវំ និក្កឌ្ឍិតំ អត្តនោ ព្យាមេន ព្យាមមត្តំ ជិវ្ហំ អាវុធេហិ កោដ្ដិតកោដ្ដិតដ្ឋានេ សញ្ជាតេហិ មហាទោណិប្បមាណេហិ កិមីហិ ភរិតំ បស្សតិ។ **វិញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតី**តិ និរយបាលេ យាចិតុកាមោបិ កិញ្ចិ វត្តុំ ន សក្កោតិ។ **តាបនេ**តិ ឯវំ សា តត្ថ ពហូនិ វស្សសហស្សានិ បច្ចិត្វា បុន តាបនមហានិរយេ បច្ចតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សាមិកវត្តសស្សុសសុរវត្តាទីនិ អបូរេន្តីនំ បច្ចនិរយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សូករិកាទីនំ បច្ចននិរយេ ទស្សេន្តោ “**ឱរព្ភិកា**”តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **អវណ្ណេ វណ្ណការកា**តិ បេសុញ្ញការកា។ **ខារនទិ**ន្តិ ឯតេ ឱរព្ភិកាទយោ ឯតេហិ សត្តិអាទីហិ ហញ្ញមានា វេតរណិំ នទិំ បតន្តីតិ អត្ថោ។ សេសានិ ឱរព្ភិកាទីនំ បច្ចនដ្ឋានានិ និមិជាតកេ អាវិ ភវិស្សន្តិ។ **កុដការី**តិ កូដវិនិច្ឆយស្ស ចេវ តុលាកូដាទីនញ្ច ការកេ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តត្ថ កូដវិនិច្ឆយកូដដ្ដការកកូដអគ្ឃាបនិកានំ បច្ចននិរយា និមិជាតកេ អាវិ ភវិស្សន្តិ។ **វន្ត**ន្តិ វមិតកំ។ **ទុរត្តាន**ន្តិ ទុក្កតត្តភាវានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, តេ ទុរត្តភាវា សត្តា អយកូដេហិ មត្ថកេ ភិជ្ជមានេ វមន្តិ,

តតោ តំ វន្តំ ជលិតអយកបល្លេហិ តេសុ ឯកច្ចានំ មុខេ ខិបន្តិ , ឥតិ តេ បរេសំ វន្តំ ភុញ្ជន្តិ នាម។ **ភេរណ្ឌកា**តិ សិង្គាលា។ **វិប្ផន្ទមាន**ន្តិ អធោមុខំ និបជ្ជាបិតំ និក្កឌ្ឍិតជិវ្ហំ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទមានំ។ **មិគេនា**តិ ឱកចារកមិគេន។ **បក្ខិនា**តិ តថារូបេនេវ។ **គន្តា តេ**តិ គន្តារោ តេ។ **និរយុស្សទ**ន្តិ ឧស្សទនិរយំ។ បាឡិយំ បន “និរយំ អធោ”តិ លិខិតំ។ អយំ បន និរយោ និមិជាតកេ អាវិ ភវិស្សតីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឯត្តកេ និរយេ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទេវលោកវិវរណំ កត្វា រញ្ញោ ទេវលោកេ ទស្សេន្តោ អាហ –

១៣៣. “សន្តោ ច ឧទ្ធំ គច្ឆន្តិ, សុចិណ្ណេនិធ កម្មុនា;
សុចិណ្ណស្ស ផលំ បស្ស, សឥន្ទា ទេវា សព្រហ្មកា។

១៣៤. “តំ តំ ព្រូមិ មហារាជ, ធម្មំ រដ្ឋបតី ចរ;
តថា រាជ ចរាហិ ធម្មំ, យថា តំ សុចិណ្ណំ នានុតប្បេយ្យ បច្ឆា”តិ។

តត្ថ **សន្តោ**តិ កាយាទីហិ ឧបសន្តា។ **ឧទ្ធ**ន្តិ ទេវលោកំ។ **សឥន្ទា**តិ តត្ថ តត្ថ ឥន្ទេហិ សទ្ធឹ។ មហាសត្តោ ហិស្ស ចាតុមហារាជាទិកេ ទេវេ ទស្សេន្តោ, “មហារាជ, ចាតុមហារាជិកេ ទេវេ បស្ស, ចត្តារោ មហារាជានោ បស្ស, តាវតឹសេ បស្ស, សក្កំ បស្សា”តិ ឯវំ សព្ពេបិ សឥន្ទកេ សព្រហ្មកេ ច ទេវេ ទស្សេន្តោ “ឥទម្បិ សុចិណ្ណស្ស ផលំ ឥទម្បិ ផល”ន្តិ ទស្សេសិ។ **តំ តំ ព្រូមី**តិ តស្មា តំ ភណាមិ។ **ធម្ម**ន្តិ ឥតោ បដ្ឋាយ បាណាតិបាតាទីនិ បញ្ច វេរានិ បហាយ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោហីតិ។ **យថា តំ សុចិណ្ណំ នានុតប្បេយ្យា**តិ យថា តំ ទានាទិបុញ្ញកម្មំ សុចិណ្ណំ បិតុឃាតកកម្មបច្ចយំ វិប្បដិសារំ បដិច្ឆាទេតុំ សមត្ថតាយ តំ នានុតប្បេយ្យ, តថា តំ សុចិណ្ណំ ចរ, ពហុំ បុញ្ញំ ករោហីតិ អត្ថោ។

សោ មហាសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ អស្សាសំ បដិលភិ។ ពោធិសត្តោ បន កិញ្ចិ កាលំ តត្ថ វសិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានញ្ញេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មយា អស្សាសិតោយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រាជា អជាតសត្តុ អហោសិ, ឥសិគណោ ពុទ្ធបរិសា, សំកិច្ចបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សំកិច្ចជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

ជាតកុទ្ទានំ –

អថ សដ្ឋិនិបាតម្ហិ, សុណាថ មម ភាសិតំ;
ជាតកសវ្ហយនោ បវរោ, សោណកអរិន្ទមសវ្ហយនោ;
តថា វុត្តរថេសភកិច្ចវរោតិ។

សដ្ឋិនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២០. សត្តតិនិបាតោ

[៥៣១] ១. កុសជាតកវណ្ណនា

ឥទំ តេ រដ្ឋន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិតោ ឯកទិវសំ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឯកំ អលង្កតឥត្ថិំ ទិស្វា សុភនិមិត្តគ្គាហវសេន ឱលោកេត្វា កិលេសាភិភូតោ អនភិរតោ វិហាសិ ទីឃកេសនខោ កិលិដ្ឋចីវរោ ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោ ធមនីសន្ថតគត្តោ។ យថា ហិ ទេវលោកា ចវនធម្មានំ ទេវបុត្តានំ បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ, មាលា មិលាយន្តិ, វត្ថានិ កិលិស្សន្តិ, សរីរេ ទុព្ពណ្ណិយំ ឱក្កមតិ, ឧភោហិ កច្ឆេហិ សេទា មុច្ចន្តិ, ទេវោ ទេវាសនេ នាភិរមតិ, ឯវមេវ សាសនា ចវនធម្មានំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខូនំ បញ្ច បុព្ពនិមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ, សទ្ធាបុប្ផានិ មិលាយន្តិ, សីលវត្ថានិ កិលិស្សន្តិ, សរីរេ មង្កុតាយ ចេវ អយសវសេន ច ទុព្ពណ្ណិយំ ឱក្កមតិ, កិលេសសេទា មុច្ចន្តិ, អរញ្ញរុក្ខមូលសុញ្ញាគារេសុ នាភិរមន្តិ។ តស្សបិ តានិ បញ្ញាយឹសុ។ អថ នំ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា “អយំ, ភន្តេ, ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ ទស្សេសុំ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ តំ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “មា, ភិក្ខុ, កិលេសវសិកោ ហោហិ, មាតុគាមោ នាមេស បាបោ, តស្មិំ បដិពទ្ធចិត្តតំ វិនោទេហិ, សាសនេ អភិរម, មាតុគាមេ បដិពទ្ធចិត្តតាយ ហិ តេជវន្តោបិ បោរាណកបណ្ឌិតា និត្តេជា ហុត្វា អនយព្យសនំ បាបុណឹសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មល្លរដ្ឋេ កុសាវតីរាជធានិយំ ឱក្កាកោ នាម រាជា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សោឡសន្នំ ឥត្ថិសហស្សានំ ជេដ្ឋិកា សីលវតី នាម អគ្គមហេសី អហោសិ, សា នេវ បុត្តំ, ន ធីតរំ លភិ។ អថស្ស នាគរា ចេវ រដ្ឋវាសិនោ ច រាជនិវេសនទ្វារេ សន្និបតិត្វា “រដ្ឋំ នស្សិស្សតិ, រដ្ឋំ នស្សិស្សតី”តិ ឧបក្កោសឹសុ។ រាជា សីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេត្វា “មយិ រជ្ជំ ការេន្តេ អធម្មការោ នាម នត្ថិ, កស្មា ឧបក្កោសថា”តិ បុច្ឆិ។ “សច្ចំ, ទេវ, អធម្មការោ នាម នត្ថិ, អបិច វំសានុរក្ខកោ បន វោ បុត្តោ នត្ថិ, អញ្ញោ រជ្ជំ គហេត្វា រដ្ឋំ នាសេស្សតិ, តស្មា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតុំ សមត្ថំ បុត្តំ បត្ថេថា”តិ។ “បុត្តំ បត្ថេន្តោ កិំ ករោមី”តិ? “បឋមំ តាវ ឯកំ សត្តាហំ ចុល្លនាដកំ ធម្មនាដកំ កត្វា វិស្សជ្ជេថ, សចេ សា បុត្តំ លភិស្សតិ, សាធុ, នោ ចេ, អថ មជ្ឈិមនាដកំ វិស្សជ្ជេថ, តតោ ជេដ្ឋនាដកំ, អវស្សំ ឯត្តកាសុ ឥត្ថីសុ ឯកា បុញ្ញវតី បុត្តំ លភិស្សតី”តិ។ រាជា តេសំ វចនេន តថា កត្វា សត្ត ទិវសេ យថាសុខំ អភិរមិត្វា អាគតាគតំ បុច្ឆិ – “កច្ចិ វោ បុត្តោ លទ្ធោ”តិ? សព្ពា “ន លភាម, ទេវា”តិ អាហំសុ។ រាជា “ន មេ បុត្តោ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ អនត្តមនោ អហោសិ។ នាគរា បុន តថេវ ឧបក្កោសឹសុ។ រាជា “កិំ ឧបក្កោសថ, មយា តុម្ហាកំ វចនេន នាដកានិ វិស្សដ្ឋានិ, ឯកាបិ បុត្តំ ន លភតិ, ឥទានិ កិំ ករោមា”តិ អាហ។ “ទេវ, ឯតា ទុស្សីលា ភវិស្សន្តិ និប្បុញ្ញា, នត្ថិ ឯតាសំ បុត្តលាភាយ បុញ្ញំ, តុម្ហេ ឯតាសុ បុត្តំ អលភន្តីសុបិ មា អប្បោស្សុក្កតំ អាបជ្ជថ, អគ្គមហេសី វោ សីលវតី ទេវី សីលសម្បន្នា, តំ វិស្សជ្ជេថ, តស្សា បុត្តោ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ។

សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “ឥតោ កិរ សត្តមេ ទិវសេ រាជា សីលវតឹ ទេវិំ ធម្មនាដកំ កត្វា វិស្សជ្ជេស្សតិ, បុរិសា សន្និបតន្តូ”តិ ភេរិំ ចរាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ ទេវិំ អលង្ការាបេត្វា រាជនិវេសនា ឱតារេត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ តស្សា សីលតេជេន សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កិំ នុ ខោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ ទេវិយា បុត្តបត្ថនភាវំ ញត្វា “ឯតិស្សា មយា បុត្តំ ទាតុំ វដ្តតិ, អត្ថិ នុ ខោ ទេវលោកេ ឯតិស្សា អនុច្ឆវិកោ បុត្តោ”តិ ឧបធារេន្តោ ពោធិសត្តំ អទ្ទស។ សោ កិរ តទា តាវតឹសភវនេ អាយុំ ខេបេត្វា ឧបរិទេវលោកេ និព្ពត្តិតុកាមោ អហោសិ។ សក្កោ តស្ស វិមានទ្វារំ គន្ត្វា តំ បក្កោសិត្វា, “មារិស, តយា មនុស្សលោកំ គន្ត្វា ឱក្កាករញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិតុំ វដ្តតី”តិ សម្បដិច្ឆាបេត្វា អបរម្បិ ទេវបុត្តំ “ត្វម្បិ ឯតិស្សា ឯវ បុត្តោ ភវិស្សសី”តិ វត្វា “មា ខោ បនស្សា កោចិ សីលំ ភិន្ទតូ”តិ មហល្លកព្រាហ្មណវេសេន រញ្ញោ និវេសនទ្វារំ អគមាសិ។

មហាជនោបិ ន្ហាតោ អលង្កតោ “អហំ ទេវិំ គណ្ហិស្សាមិ, អហំ ទេវិំ គណ្ហិស្សាមី”តិ រាជទ្វារេ សន្និបតិត្វា សក្កញ្ច ទិស្វា “ត្វំ កស្មា អាគតោសី”តិ បរិហាសមកាសិ។ សក្កោ “កិំ មំ តុម្ហេ គរហថ, សចេបិ មេ សរីរំ ជិណ្ណំ, រាគោ បន ន ជីរតិ, សចេ សីលវតឹ លភិស្សាមិ, អាទាយ នំ គមិស្សាមីតិ អាគតោម្ហី”តិ វត្វា អត្តនោ អានុភាវេន សព្ពេសំ បុរតោវ អដ្ឋាសិ។ អញ្ញោ កោចិ តស្ស តេជេន បុរតោ ភវិតុំ នាសក្ខិ។ សោ តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ និវេសនា និក្ខមន្តិំយេវ ហត្ថេ គហេត្វា បក្កាមិ។ អថ នំ តត្ថ តត្ថ ឋិតា គរហឹសុ “បស្សថ, ភោ, មហល្លកព្រាហ្មណោ ឯវំ ឧត្តមរូបធរំ ទេវិំ អាទាយ គច្ឆតិ, អត្តនោ យុត្តំ ន ជានាតី”តិ។ ទេវីបិ “មហល្លកោ មំ គហេត្វា គច្ឆតី”តិ ន អដ្ដីយតិ ន ហរាយតិ។ រាជាបិ វាតបានេ ឋត្វា “កោ នុ ខោ ទេវិំ គហេត្វា គច្ឆតី”តិ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា អនត្តមនោ អហោសិ។

សក្កោ តំ អាទាយ នគរទ្វារតោ និក្ខមិត្វា ទ្វារសមីបេ ឯកំ យវំ មាបេសិ វិវដទ្វារំ បញ្ញត្តកដ្ឋត្ថរិកំ។ អថ នំ សា “ឥទំ តេ និវេសន”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ “អាម, ភទ្ទេ, បុព្ពេ បនាហំ ឯកោ, ឥទានិម្ហា មយំ ទ្វេ ជនា, អហំ ភិក្ខាយ ចរិត្វា តណ្ឌុលាទីនិ អាហរិស្សាមិ, ត្វំ ឥមិស្សា កដ្ឋត្ថរិកាយ និបជ្ជាហី”តិ វត្វា តំ មុទុនា ហត្ថេន បរាមសន្តោ ទិព្ពសម្ផស្សំ ផរាបេត្វា តត្ថ និបជ្ជាបេសិ។ សា ទិព្ពសម្ផស្សផរណេន សញ្ញំ វិស្សជ្ជេសិ។ អថ នំ អត្តនោ អានុភាវេន តាវតឹសភវនំ នេត្វា អលង្កតវិមានេ ទិព្ពសយនេ និបជ្ជាបេសិ។ សា សត្តមេ ទិវសេ បពុជ្ឈិត្វា តំ សម្បត្តឹ ទិស្វា “ន សោ ព្រាហ្មណោ មនុស្សោ, សក្កោ ភវិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ សក្កោបិ តស្មឹ សមយេ បារិច្ឆត្តកមូលេ ទិព្ពនាដកបរិវុតោ និសិន្នោ អហោសិ។ សា សយនា ឧដ្ឋាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សក្កោ “វរំ តេ, ទេវិ, ទទាមិ, គណ្ហាហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ, ទេវ, ឯកំ បុត្តំ មេ ទេហី”តិ។ “ទេវិ, តិដ្ឋតុ ឯកោ បុត្តោ, អហំ តេ ទ្វេ បុត្តេ ទស្សាមិ។ តេសុ បន ឯកោ បញ្ញវា ភវិស្សតិ វិរូបវា, ឯកោ រូបវា ន បញ្ញវា។ តេសុ កតរំ បឋមំ ឥច្ឆសី”តិ? “បញ្ញវន្តំ, ទេវា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វា តស្សា កុសតិណំ ទិព្ពវត្ថំ ទិព្ពចន្ទនំ បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ កោកនុទញ្ច នាម វីណំ ទត្វា តំ អាទាយ រញ្ញោ សយនឃរំ បវិសិត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ ឯកសយនេ និបជ្ជាបេត្វា អង្គុដ្ឋកេន តស្សា នាភឹ បរាមសិ។ តស្មឹ ខណេ ពោធិសត្តោ តស្សា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សក្កោបិ សកដ្ឋានមេវ គតោ។ បណ្ឌិតា ទេវី គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ជានិ។

អថ នំ បពុទ្ធោ រាជា ទិស្វា, “ទេវិ, កេន នីតាសី”តិ បុច្ឆិ។ “សក្កេន, ទេវា”តិ។ “អហំ បច្ចក្ខតោ ឯកំ មហល្លកព្រាហ្មណំ តំ អាទាយ គច្ឆន្តំ អទ្ទសំ, កស្មា មំ វញ្ចេសី”តិ? “សទ្ទហថ, ទេវ, សក្កោ មំ គហេត្វា ទេវលោកំ នេសី”តិ។ “ន សទ្ទហាមិ, ទេវី”តិ។ អថស្ស សា សក្កទត្តិយំ កុសតិណំ ទស្សេត្វា “សទ្ទហថា”តិ អាហ។ រាជា “កុសតិណំ នាម យតោ កុតោចិ លព្ភតី”តិ ន សទ្ទហិ។ អថស្ស សា ទិព្ពវត្ថាទីនិ ទស្សេសិ។ រាជា តានិ ទិស្វា សទ្ទហិត្វា, “ភទ្ទេ, សក្កោ តាវ តំ នេតុ, បុត្តោ បន តេ លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិ។ “លទ្ធោ មហារាជ, គព្ភោ មេ បតិដ្ឋិតោ”តិ។ សោ តុដ្ឋោ តស្សា គព្ភបរិហារំ អទាសិ ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស អញ្ញំ នាមំ អកត្វា កុសតិណនាមមេវ អកំសុ។ កុសកុមារស្ស បទសា គមនកាលេ ឥតរោ ទេវបុត្តោ តស្សា កុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា ទសមាសេ បរិបុណ្ណេ បុត្តំ វិជាយិ, តស្ស “ជយម្បតី”តិ នាមំ ករឹសុ។ តេ មហន្តេន យសេន វឌ្ឍឹសុ។ ពោធិសត្តោ បញ្ញវា អាចរិយស្ស សន្តិកេ កិញ្ចិ សិប្បំ អនុគ្គហេត្វា អត្តនោវ បញ្ញាយ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បាបុណិ។

អថស្ស សោឡសវស្សកាលេ រាជា រជ្ជំ ទាតុកាមោ ទេវឹ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, បុត្តស្ស តេ រជ្ជំ ទត្វា នាដកានិ ឧបដ្ឋបេស្សាម, មយំ ជីវន្តាយេវ នំ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតំ បស្សិស្សាម, សកលជម្ពុទីបេ ខោ បន យស្ស រញ្ញោ ធីតរំ ឥច្ឆតិ, តមស្ស អានេត្វា អគ្គមហេសឹ ករិស្សាម, ចិត្តមស្ស ជានាហិ, កតរំ រាជធីតរំ រោចេសី”តិ អាហ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “កុមារស្ស ឥមំ បវត្តឹ អារោចេត្វា ចិត្តំ ជានាហី”តិ ឯកំ បរិចារិកំ បេសេសិ។ សា គន្ត្វា តស្ស តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា មហាសត្តោ ចិន្តេសិ – “អហំ ន រូបវា, រូបសម្បន្នា រាជធីតា អានីតាបិ មំ ទិស្វា ‘កឹ មេ ឥមិនា វិរូបេនា’តិ បលាយិស្សតិ ឥតិ នោ លជ្ជិតព្ពកំ ភវិស្សតិ, កឹ មេ ឃរាវាសេន, ធរមានេ មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហិត្វា តេសំ អច្ចយេន និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ “មយ្ហំ នេវ រជ្ជេនត្ថោ, ន នាដកេហិ, អហំ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ សា គន្ត្វា តស្ស កថំ ទេវិយា អារោចេសិ, ទេវីបិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា អនត្តមនោ ហុត្វា បុន កតិបាហច្ចយេន សាសនំ បេសេសិ។ សោបិ បដិពាហតិយេវ។ ឯវំ យាវតតិយំ បដិពាហិត្វា ចតុត្ថវារេ ចិន្តេសិ – “មាតាបិតូហិ សទ្ធឹ ឯកន្តេន បដិបក្ខភាវោ នាម ន យុត្តោ, ឯកំ ឧបាយំ ករិស្សាមី”តិ។

សោ កម្មារជេដ្ឋកំ បក្កោសាបេត្វា ពហុំ សុវណ្ណំ ទត្វា “ឯកំ ឥត្ថិរូបកំ ករោហី”តិ ឧយ្យោជេត្វា តស្មឹ បក្កន្តេ អញ្ញំ សុវណ្ណំ គហេត្វា សយម្បិ ឥត្ថិរូបកំ អកាសិ។ ពោធិសត្តានញ្ហិ អធិប្បាយោ នាម សមិជ្ឈតិ។ តំ សុវណ្ណរូបកំ ជិវ្ហាយ អវណ្ណនីយសោភំ អហោសិ។ អថ នំ មហាសត្តោ ខោមំ និវាសាបេត្វា សិរិគព្ភេ ឋបាបេសិ។ សោ កម្មារជេដ្ឋកេន អាភតរូបកំ ទិស្វា តំ គរហិត្វា “គច្ឆ អម្ហាកំ សិរិគព្ភេ ឋបិតរូបកំ អាហរា”តិ អាហ។ សោ សិរិគព្ភំ បវិដ្ឋោ តំ ទិស្វា “កុមារេន សទ្ធឹ អភិរមិតុំ ឯកា ទេវច្ឆរា, អាគតា ភវិស្សតី”តិ ហត្ថំ បសារេតុំ អវិសហន្តោ និក្ខមិត្វា “ទេវ, សិរិគព្ភេ អយ្យា ឯកិកាវ ឋិតា, ឧបគន្តុំ ន សក្កោមី”តិ អាហ។ “តាត, គច្ឆ, សុវណ្ណរូបកំ ឯតំ, អាហរា”តិ បុន បេសិតោ អាហរិ។ កុមារោ កម្មារេន កតំ រូបកំ សុវណ្ណគព្ភេ និក្ខិបាបេត្វា អត្តនា កតំ អលង្ការាបេត្វា រថេ ឋបាបេត្វា “ឯវរូបំ លភន្តោ គណ្ហាមី”តិ មាតុ សន្តិកំ បហិណិ។

សា អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា, “តាតា, មយ្ហំ បុត្តោ មហាបុញ្ញោ សក្កទត្តិយោ អនុច្ឆវិកំ កុមារិកំ លភិស្សតិ, តុម្ហេ ឯវរូបំ លភន្តា គណ្ហិស្សថ, ឥមំ រូបកំ បដិច្ឆន្នយានេ ឋបេត្វា សកលជម្ពុទីបំ ចរន្តា យស្ស រញ្ញោ ឯវរូបំ ធីតរំ បស្សថ, តស្សេតំ ទត្វា ‘ឱក្កាករាជា តុម្ហេហិ សទ្ធឹ អាវាហំ ករិស្សតី’តិ ទិវសំ វវត្ថបេត្វា អាគច្ឆថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ តំ អាទាយ មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិត្វា វិចរន្តា យំ រាជធានី បាបុណន្តិ, តត្ថ សាយន្ហសមយេ

មហាជនស្ស សមោសរណដ្ឋានេ តំ រូបកំ វត្ថបុប្ផាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា សុវណ្ណសិវិកំ អារោបេត្វា តិក្ខមគ្គេ ឋបេត្វា អមច្ចា សយំ បដិក្កមិត្វា អាគតាគតានំ កថាសវនត្ថំ ឯកមន្តេ តិដ្ឋន្តិ។ មហាជនោ តំ ឱលោកេត្វា "សុវណ្ណរូបក"ន្តិ សញ្ញំ អកត្វា "អយំ មនុស្សិត្ថី សមានាបិ ទេវច្ឆរបដិភាគា អតិវិយ សោភតិ, កី នុ ខោ ឯត្ថ ឋិតា, កុតោ វា អាគតា, អម្ហាកំ នគរេ ឯវរូបា នត្ថី"តិ វណ្ណេន្តោ បក្កមតិ។ តំ សុត្វា អមច្ចា "សចេ ឥធ ឯវរូបា ទារិកា ភវេយ្យ, 'អសុកា រាជធីតា វិយ អសុកា អមច្ចធីតា វិយា'តិ វទេយ្យុំ, អទ្ធា ឥធ ឯវរូបា នត្ថី"តិ តំ អាទាយ អញ្ញំ នគរំ គច្ឆន្តិ។

តេ ឯវំ វិចរន្តា អនុបុព្ពេន មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរំ សម្បាបុណឹសុ។ តត្ថ មទ្ទរញ្ញោ អដ្ឋ ធីតរោ ឧត្តមរូបធរា ទេវច្ឆរបដិភាគា, តាសំ សព្ពជេដ្ឋិកា បភាវតី នាម។ តស្សា សរីរតោ ពាលសូរិយស្ស បភា វិយ បភា និច្ឆរន្តិ, អន្ធការេបិ ចតុហត្ថេ អន្តោគព្ភេ បទីបកិច្ចំ នត្ថិ, សព្ពោ គព្ភោ ឯកោភាសោវ ហោតិ។ ធាតី បនស្សា ខុជ្ជា, សា បភាវតី ភោជេត្វា តស្សា សីសន្ហាបនត្ថំ អដ្ឋហិ វណ្ណទាសីហិ អដ្ឋ ឃដេ គាហាបេត្វា សាយន្ហសមយេ ឧទកត្ថាយ គច្ឆន្តី តិក្ខមគ្គេ ឋិតំ តំ រូបកំ ទិស្វា "បភាវតី"តិ សញ្ញាយ "អយំ ទុព្ពិនីតា 'សីសំ ន្ហាយិស្សាមី'តិ អម្ហេ ឧទកត្ថាយ បេសេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា តិក្ខមគ្គេ ឋិតា"តិ កុជ្ឈិត្វា "អរេ កុលលជ្ជាបនិកេ អម្ហេហិ បុរិមតរំ អាគន្ត្វា កស្មា ឥធ ឋិតាសិ, សចេ រាជា ជានិស្សតិ, នាសេស្សតិ នោ"តិ វត្វា ហត្ថេន គណ្ឌបស្សេ បហរិ, ហត្ថតលំ ភិជ្ជមានំ វិយ ជាតំ។ តតោ "សុវណ្ណរូបក"ន្តិ ញត្វា ហសមានា តាសំ វណ្ណទាសីនំ សន្តិកំ គច្ឆន្តី "បស្សថេតំ មេ កម្មំ, មម ធីតាតិសញ្ញាយ បហារំ អទាសី, អយំ មម ធីតុ សន្តិកេ កិមគ្ឃតិ, កេវលំ មេ ហត្ថោ ទុក្ខាបិតោ"តិ អាហ។

អថ នំ រាជទូតា គហេត្វា "ត្វំ 'មម ធីតា ឥតោ អភិរូបតរា'តិ វទន្តី កំ នាម កថេសី"តិ អាហំសុ។ "មទ្ទរញ្ញោ ធីតរំ បភាវតឹ, ឥទំ រូបកំ តស្សា សោឡសិម្បិ កលំ ន អគ្ឃតី"តិ។ តេ តុដ្ឋមានសា រាជទ្វារំ គន្ត្វា "ឱក្កាករញ្ញោ ទូតា ទ្វារេ ឋិតា"តិ បដិហារេសុំ។ រាជា អាសនា វុដ្ឋាយ ឋិតកោវ "បក្កោសថា"តិ អាហ។ តេ បវិសិត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា "មហារាជ, អម្ហាកំ រាជា តុម្ហាកំ អារោគ្យំ បុច្ឆតី"តិ វត្វា កតសក្ការសម្មានា "កិមត្ថំ អាគតត្ថា"តិ បុដ្ឋា "អម្ហាកំ រញ្ញោ សីហស្សរោ បុត្តោ កុសកុមារោ នាម, រាជា តស្ស រជ្ជំ ទាតុកាមោ អម្ហេ តុម្ហាកំ សន្តិកំ បហិណិ, តុម្ហាកំ កិរ ធីតា បភាវតី, តំ តស្ស ទេថ, ឥមញ្ច សុវណ្ណរូបកំ ទេយ្យធម្មំ គណ្ហថា"តិ តំ រូបកំ តស្ស អទំសុ។ សោបិ "ឯវរូបេន មហារាជេន សទ្ធឹ វិវាហមង្គលំ ភវិស្សតី"តិ តុដ្ឋចិត្តោ សម្បដិច្ឆិ ។ អថ នំ ទូតា អាហំសុ – "មហារាជ, អម្ហេហិ ន សក្កា បបញ្ចំ កាតុំ, កុមារិកាយ លទ្ធភាវំ រញ្ញោ អារោចេស្សាម, អថ នំ សោ អាគន្ត្វា អាទាយ គមិស្សតី"តិ។ សោ "សាធូ"តិ វត្វា តេសំ សក្ការំ កត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ ច ទេវិយា ច អារោចេសុំ។ រាជា មហន្តេន បរិវារេន កុសាវតិតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន សាគលនគរំ បាបុណិ។ មទ្ទរាជា បច្ចុគ្គន្ត្វា តំ នគរំ បវេសេត្វា មហន្តំ សក្ការមកាសិ។

សីលវតី ទេវី បណ្ឌិតត្តា "កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតី"តិ ឯកាហទ្វីហច្ចយេន មទ្ទរាជានំ អាហ – "មហារាជ, សុណិសំ ទដ្ឋុកាមាម្ហី"តិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ បក្កោសាបេសិ។ បភាវតី សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ធាតិគណបរិវុតា អាគន្ត្វា សស្សុំ វន្ទិ។ សា តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – "អយំ កុមារិកា អភិរូបា, មយ្ហំ បុត្តោ វិរូបោ។ សចេ ឯសា តំ បស្សិស្សតិ, ឯកាហម្បិ អវសិត្វា បលាយិស្សតិ, ឧបាយំ ករិស្សាមី"តិ។ សា មទ្ទរាជានំ អាមន្តេត្វា, "មហារាជ, សុណិសា មេ បុត្តស្ស អនុច្ឆវិកា, អបិច ខោ បន អម្ហាកំ កុលបវេណិយា អាគតំ ចារិត្តំ អត្ថិ, សចេ អយំ តស្មិំ ចារិត្តេ វត្តិស្សតិ, នេស្សាមិ ន"ន្តិ អាហ។ "កឹ បន វោ ចារិត្ត"ន្តិ។ "អម្ហាកំ វំសេ យាវ ឯកស្ស គព្ភស្ស បតិដ្ឋានំ ហោតិ, តាវ ទិវា សាមិកំ បស្សិតុំ ន លភតិ។ សចេ ឯសា តថា ករិស្សតិ, នេស្សាមិ ន"ន្តិ។ រាជា "កឹ, អម្ម, សក្ខិស្សសិ ឯវំ វត្តិតុ"ន្តិ ធីតរំ បុច្ឆិ។ សា "អាម តាតា"តិ អាហ។ តតោ ឱក្កាករាជា មទ្ទរញ្ញោ ពហុំ ធនំ ទត្វា តំ អាទាយ បក្កាមិ។ មទ្ទរាជាបិ មហន្តេន បរិវារេន ធីតរំ ឧយ្យោជេសិ។

ឱក្កាកោ កុសាវតឹ គន្ត្វា នគរំ អលង្ការាបេត្វា សព្ពពន្ធនានិ មោចេត្វា បុត្តស្ស អភិសេកំ កត្វា រជ្ជំ ទត្វា បភាវតឹ អគ្គមហេសឹ ការេត្វា នគរេ "កុសរាជស្ស អាណា"តិ ភេរឹ ចរាបេសិ។ សកលជម្ពុទីបតលេ រាជានោ យេសំ ធីតរោ អត្ថិ, តេ កុសរញ្ញោ ធីតរោ បហិណឹសុ ។ យេសំ បុត្តា អត្ថិ, តេ តេន សទ្ធឹ មិត្តភាវំ អាកង្ខន្តា បុត្តេ ឧបដ្ឋាកេ កត្វា បហិណឹសុ។ ពោធិសត្តស្ស នាដកបរិវារោ មហា អហោសិ, មហន្តេន យសេន រជ្ជំ ការេសិ។ សោ បភាវតឹ ទិវា បស្សិតុំ ន លភតិ, សាបិ តំ ទិវា បស្សិតុំ ន លភតិ, ឧភិន្នំ រត្តិទស្សនមេវ ហោតិ។ តត្ថ បភាវតិយា សរីរប្បភាបិ អព្ពោហារិកា អហោសិ។ ពោធិសត្តោ សិរិគព្ភតោ រត្តិយេវ និក្ខមតិ។

សោ កតិបាហច្ចយេន បភាវតឹ ទិវា ទដ្ឋុកាមោ មាតុយា អារោចេសិ។ សា "មា តេ តាត, រុច្ចិ, យាវ ឯកំ បុត្តំ លភសិ, តាវ អាគមេហី"តិ, បដិក្ខិបិ។ សោ បុនប្បុនំ យាចិយេវ។ អថ នំ សា អាហ – "តេន ហិ ហត្ថិសាលំ គន្ត្វា ហត្ថិមេណ្ឌវេសេន តិដ្ឋ, អហំ តំ តត្ថ អានេស្សាមិ, អថ នំ អក្ខីនិ បូរេត្វា ឱលោកេយ្យាសិ, មា ច អត្តានំ

ជានាបេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ហត្ថិសាលំ អគមាសិ។ អថស្ស មាតា ហត្ថិសាលំ អលង្ការាបេត្វា បភាវតី “ឯហិ សាមិកស្ស ហត្ថិនោ បស្សាមា”តិ តត្ថ នេត្វា “អយំ ហត្ថី អសុកោ នាម, អយំ ហត្ថី អសុកោ នាមា”តិ តស្សា ទស្សេសិ។ តត្ថ តំ រាជា មាតុ បច្ឆតោ គច្ឆន្តឹ ទិស្វា ហត្ថិគោបកវេសេន ហត្ថិឆកណបិណ្ឌេន បិដ្ឋិយំ បហរិ។ សា កុទ្ធា “រញ្ញោ កថេត្វា តេ ហត្ថំ ឆិន្ទាបេស្សាមី”តិ វត្វា ទេវិំ ឧជ្ឈាបេសិ។ រាជមាតា “មា អម្ម កុជ្ឈី”តិ សុណិសំ សញ្ញាបេត្វា បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជិ។ បុនបិ រាជា តំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា អស្សសាលាយ អស្សគោបកវេសេន តំ ទិស្វា តថេវ អស្សឆកណបិណ្ឌេន បហរិ។ តទាបិ តំ កុទ្ធំ សស្សុ សញ្ញាបេសិ។

បុនេកទិវសេ បភាវតី មហាសត្តំ បស្សិតុកាមា ហុត្វា សស្សុយា អារោចេត្វា “អលំ មា តេ រុច្ចី”តិ បដិក្ខិត្តាបិ បុនប្បុនំ យាចិ។ អថ នំ សា អាហ – “តេន ហិ ស្វេ មម បុត្តោ នគរំ បទក្ខិណំ ករិស្សតិ, ត្វំ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា តំ បស្សេយ្យាសី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា បុនទិវសេ នគរំ អលង្ការាបេត្វា ជយម្បតិកុមារំ រាជវេសំ គាហាបេត្វា ហត្ថិបិដ្ឋេ និសីទាបេត្វា ពោធិសត្តំ បច្ឆិមាសនេ និសីទាបេត្វា នគរំ បទក្ខិណំ ការាបេសិ។ សា បភាវតឹ អាទាយ សីហបញ្ជរេ ឋត្វា “បស្ស តាវ សាមិកស្ស សិរិសោភគ្គ”ន្តិ អាហ។ សា “អនុច្ឆវិកោ មេ សាមិកោ លទ្ធោ”តិ អត្តមនា អហោសិ។ តំ ទិវសំ បន មហាសត្តោ ហត្ថិមេណ្ឌវេសេន ជយម្បតិស្ស បច្ឆិមាសនេ និសីទិត្វា យថាធិប្បាយេន បភាវតឹ ឱលោកេន្តោ ហត្ថវិការាទិវសេន ចិត្តរុចិយា កេឡឹ ទស្សេសិ។ ហត្ថិម្ហិ អតិក្កន្តេ រាជមាតា បភាវតឹ បុច្ឆិ – “ទិដ្ឋោ តេ, អម្ម, សាមិកោ”តិ។ “អាម អយ្យេ, បច្ឆិមាសនេ បនស្ស និសិន្នោ ហត្ថិមេណ្ឌោ អតិវិយ ទុព្ពិនីតោ, មយ្ហំ ហត្ថវិការាទីនិ ទស្សេសិ, កស្មា ឯវរូបំ អលក្ខិកំ រញ្ញោ បច្ឆិមាសនេ និសីទាបេសុំ, នីហរាបេហិ ន”ន្តិ? “អម្ម, រញ្ញោ បច្ឆិមាសនេ រក្ខា នាម ឥច្ឆិតព្ពា”តិ។

សា ចិន្តេសិ – “អយំ ហត្ថិមេណ្ឌោ អតិវិយ និព្ភយោ, រាជានំ ‘រាជា’តិបិ ន មញ្ញតិ, កឹ នុ ខោ ឯសោវ កុសរាជា, អទ្ធា ហិ ឯសោ អតិវិយ វិរូបោ ឯវ ភវិស្សតិ, តេនេវ មំ ន ទស្សេន្តី”តិ។ សា ខុជ្ជំ កណ្ណមូលេ អាហ – “អម្ម, គច្ឆ តាវ ជានាហិ, កឹ បុរិមាសនេ និសិន្នកោ រាជា, ឧទាហុ បច្ឆិមាសនេ”តិ? “កថំ បនាហំ ជានិស្សាមី”តិ។ “សចេ ហិ សោ រាជា ភវិស្សតិ, បឋមតរំ ហត្ថិបិដ្ឋិតោ ឱតរិស្សតិ, ឥមាយ សញ្ញាយ ជានាហី”តិ។ សា គន្ត្វា ឯកមន្តេ ឋិតា បឋមំ មហាសត្តំ ឱតរន្តំ អទ្ទស, បច្ឆា ជយម្បតិកុមារំ។ មហាសត្តោបិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ ខុជ្ជំ ទិស្វា “ឥមិនា នាម ការណេន ឯសា អាគតា ភវិស្សតី”តិ ញត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “ឥមំ អន្តរំ បភាវតិយា មា កថេហី”តិ ទឡ្ហំ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សា គន្ត្វា “បុរិមាសនេ និសិន្នោ បឋមំ ឱតរី”តិ អាហ។ បភាវតី តស្សា វចនំ សទ្ទហិ។

មហាសត្តោបិ បុន ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា មាតរំ យាចិ។ សា បដិក្ខិបិតុំ អសក្កោន្តី “តេន ហិ អញ្ញាតកវេសេន ឧយ្យានំ គច្ឆាហី”តិ អាហ។ សោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា បោក្ខរណិយំ គលប្បមាណំ ឧទកំ បវិសិត្វា បទុមិនិបត្តេន សីសំ ឆាទេត្វា បុប្ផិតបទុមេន មុខំ អាវរិត្វា អដ្ឋាសិ។ មាតាបិស្ស បភាវតឹ ឧយ្យានំ នេត្វា សាយន្ហសមយេ “ឥមេ រុក្ខេ បស្ស, សកុណេ បស្ស, មិគេ បស្សា”តិ បលោភយមានា បោក្ខរណីតីរំ បាយាសិ។ សា បញ្ចវិធបទុមសញ្ឆន្នំ បោក្ខរណឹ ទិស្វា ន្ហាយិតុកាមា បរិចារិកាហិ សទ្ធឹ បោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា កីឡន្តី តំ បទុមំ ទិស្វា វិចិនិតុកាមា ហត្ថំ បសារេសិ។ អថ នំ រាជា បទុមិនិបត្តំ អបនេត្វា “អហំ កុសរាជា”តិ វត្វា ហត្ថេ គណ្ហិ។ សា តស្ស មុខំ ទិស្វា “យក្ខោ មំ គណ្ហី”តិ វិរវិត្វា តត្ថេវ វិសញ្ញិតំ បត្តា។ អថស្សា រាជា ហត្ថំ មុញ្ចិ។ សា សញ្ញំ បដិលភិត្វា “កុសរាជា កិរ មំ ហត្ថេ គណ្ហិ, ឥមិនាវាហំ ហត្ថិសាលាយ ហត្ថិឆកណបិណ្ឌេន, អស្សសាលាយ អស្សឆកណបិណ្ឌេន បហដា, អយមេវ មំ ហត្ថិស្ស បច្ឆិមាសនេ និសីទិត្វា ឧប្បណ្ឌេសិ, កឹ មេ ឯវរូបេន ទុម្មុខេន បតិនា, ឥមំ ជហិត្វា អហំ ជីវន្តី អញ្ញំ បតឹ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនា សទ្ធឹ អាគតេ អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា “មម យានវាហនំ សជ្ជំ ករោថ, អជ្ជេវ គមិស្សាមី”តិ អាហំ ។ តេ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ចិន្តេសិ – “សចេ គន្តុំ ន លភិស្សតិ, ហទយមស្សា ផលិស្សតិ, គច្ឆតុ បុន តំ អត្តនោ ពលេន អានេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អថស្សា គមនំ អនុជានិ។ សា បិតុនគរមេវ អគមាសិ។

មហាសត្តោបិ ឧយ្យានតោ នគរំ បវិសិត្វា អលង្កតបាសាទំ អភិរុហិ។ ពោធិសត្តញ្ហិ សា បុព្ពបត្ថនាវសេន ន ឥច្ឆិ, សោបិ បុព្ពកម្មវសេនេវ វិរូបោ អហោសិ។ អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ ទ្វារគាមេ ឧបរិមវីថិយា ច ហេដ្ឋិមវីថិយា ច ទ្វេ កុលានិ វសឹសុ។ ឯកស្ស កុលស្ស ទ្វេ បុត្តា អហេសុំ។ ឯកស្ស ឯកាវ ធីតា អហោសិ។ ទ្វីសុ បុត្តេសុ ពោធិសត្តោ កនិដ្ឋោ។ តំ កុមារិកំ ជេដ្ឋកស្ស អទំសុ។ កនិដ្ឋោ អទារភរណោ ភាតុ សន្តិកេយេវ វសិ។ អថេកទិវសំ តស្មឹ ឃរេ អតិរសកបូវេ បចឹសុ។ ពោធិសត្តោ អរញ្ញំ គតោ ហោតិ។ តស្ស បូវំ ឋបេត្វា អវសេសេ ភាជេត្វា ខាទឹសុ។ តស្មឹ ខណេ បច្ចេកពុទ្ធោ ភិក្ខាយ ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ ពោធិសត្តស្ស ភាតុជាយា “ចូឡបតិនោ អញ្ញំ បូវំ បចិស្សាមី”តិ តំ គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស អទាសិ។ សោបិ តំ ខណញ្ញេវ អរញ្ញតោ អាគច្ឆិ។ អថ នំ សា អាហ – “សាមិ, ចិត្តំ បសាទេហិ, តវ កោដ្ឋាសោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នោ”តិ។ សោ “តវ កោដ្ឋាសំ ខាទិត្វា មម កោដ្ឋាសំ ទេសិ, អហំ កឹ ខាទិស្សាមី”តិ កុទ្ធោ បច្ចេកពុទ្ធំ អនុគន្ត្វា បត្តតោ បូវំ គណ្ហិ។ សា មាតុ ឃរំ គន្ត្វា

នវវិលីនំ ចម្បកបុប្ផវណ្ណំ សប្បឹ អាហរិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ បូរេសិ, តំ ឱភាសំ មុញ្ចិ។ សា តំ ទិស្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ – “ភន្តេ, ឥមិនា ទានពលេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ សរីរំ ឱភាសជាតំ ហោតុ, ឧត្តមរូបធរា ច ភវេយ្យំ, ឥមិនា ច មេ អសប្បុរិសេន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ វាសោ មា អហោសី”តិ។ ឥតិ សា ឥមិស្សា បុព្ពបត្ថនាយ វសេន តំ ន ឥច្ឆិ។ ពោធិសត្តោបិ តំ បូវំ តស្មឹ សប្បិបត្តេ ឱសីទាបេត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ – “ភន្តេ, ឥមំ យោជនសតេ វសន្តិម្បិ អានេត្វា មម បាទបរិចារិកំ កាតុំ សមត្ថោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ តត្ថ យំ សោ កុទ្ធោ គន្ត្វា បូវំ គណ្ហិ, តស្ស បុព្ពកម្មស្ស វសេន វិរូបោ អហោសិ, បុព្ពបត្ថនាយ សា ច តំ ន ឥច្ឆីតិ។

សោ បភាវតិយា គតាយ សោកប្បត្តោ អហោសិ, នានាការេហិ បរិចារយមានាបិ នំ សេសិត្ថិយោ ឱលោកាបេតុម្បិ នាសក្ខឹសុ, , បភាវតិរហិតមស្ស សកលម្បិ និវេសនំ តុច្ឆំ វិយ ខាយិ។ សោ “ឥទានិ សាគលនគរំ បត្តា ភវិស្សតី”តិ បច្ចូសសមយេ មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “អម្ម, អហំ បភាវតឹ អានេស្សាមិ, តុម្ហេ រជ្ជំ អនុសាសថា”តិ វទន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “ឥទំ តេ រដ្ឋំ សធនំ សយោគ្គំ, សកាយុរំ សព្ពកាមូបបន្នំ;
ឥទំ តេ រជ្ជំ អនុសាស អម្ម, គច្ឆាមហំ យត្ថ បិយា បភាវតី”តិ។

តត្ថ **សយោគ្គ**ន្តិ ហត្ថិយោគ្គាទិសហិតំ។ **សកាយុរ**ន្តិ សបញ្ចរាជកកុធភណ្ឌំ។ **អនុសាស, អម្មា**តិ សោ កិរ បុរិសស្ស រជ្ជំ ទត្វា បុន គណ្ហនំ នាម ន យុត្តន្តិ បិតុ វា ភាតុ វា អនិយ្យាទេត្វា មាតុ និយ្យាទេន្តោ ឯវមាហ។

សា តស្ស កថំ សុត្វា “តេន ហិ, តាត, អប្បមត្តោ ភវេយ្យាសិ, មាតុគាមោ នាម អបរិសុទ្ធហទយោ”តិ វត្វា នានគ្គរសភោជនស្ស សុវណ្ណករោដឹ បូរេត្វា “ឥទំ អន្តរាមគ្គេ ភុញ្ជេយ្យាសី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ តំ អាទាយ មាតរំ វន្ទិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា “ជីវន្តោ បុន តុម្ហេ បស្សិស្សាមី”តិ វត្វា សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា បញ្ចាវុធំ សន្នយ្ហិត្វា ភត្តករោដិយា សទ្ធឹ កហាបណសហស្សំ បសិព្ពកេ កត្វា កោកនុទញ្ច វីណំ អាទាយ នគរា និក្ខមិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា មហព្ពលោ មហាថាមោ យាវ មជ្ឈន្ហិកា បណ្ណាស យោជនានិ គន្ត្វា ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា សេសទិវសភាគេន បុន បណ្ណាស យោជនានិ គន្ត្វា ឯកាហេនេវ យោជនសតិកំ មគ្គំ ខេបេត្វា សាយន្ហសមយេ ន្ហត្វា សាគលនគរំ បាវិសិ។ តស្មឹ បវិដ្ឋមត្តេយេវ តស្ស តេជេន បភាវតី សយនបិដ្ឋេ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី ឱតរិត្វា ភូមិយំ និបជ្ជិ។ ពោធិសត្តំ កិលន្តិន្ទ្រិយំ វីថិយា គច្ឆន្តំ អញ្ញតរា ឥត្ថី ទិស្វា បក្កោសាបេត្វា និសីទាបេត្វា បាទេ ធោវាបេត្វា សយនំ ទាបេសិ។ សោ កិលន្តកាយោ និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។

អថ សា ឥត្ថី និទ្ទុបគតេ ភត្តំ សម្បាទេត្វា តំ បពោធេត្វា ភត្តំ ភោជេសិ។ សោ តុដ្ឋោ តស្សា សទ្ធឹ ភត្តករោដិយា កហាបណសហស្សំ អទាសិ។ សោ បញ្ចាវុធំ តត្ថេវ ឋបេត្វា “គន្តព្ពដ្ឋានំ មេ អត្ថី”តិ វត្វា វីណំ អាទាយ ហត្ថិសាលំ គន្ត្វា “អជ្ជ មេ ឥធ វសិតុំ ទេថ, គន្ធព្ពំ វោ ករិស្សាមី”តិ វត្វា ហត្ថិគោបកេហិ អនុញ្ញាតោ ឯកមន្តេ និបជ្ជិត្វា ថោកំ និទ្ទាយិត្វា បដិប្បស្សទ្ធទរថោ ឧដ្ឋាយ វីណំ មុញ្ចិត្វា “សាគលនគរវាសិនោ ឥមំ សទ្ទំ សុណន្តូ”តិ វីណំ វាទេន្តោ គាយិ។ បភាវតី ភូមិយំ និបន្នា តំ សទ្ទំ សុត្វាវ “អយំ ន អញ្ញស្ស វីណាសទ្ទោ, និស្សំសយំ កុសរាជា មមត្ថាយ អាគតោ”តិ អញ្ញាសិ។ មទ្ទរាជាបិ តំ សទ្ទំ សុត្វា “អតិវិយ មធុរំ វាទេតិ, ស្វេ ឯតំ បក្កោសាបេត្វា មម គន្ធព្ពំ ការេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។

ពោធិសត្តោ “ន សក្កា ឥធ វសមានេន បភាវតឹ ទដ្ឋុំ, អដ្ឋានមេត”ន្តិ បាតោវ និក្ខមិត្វា សាយំ ភុត្តគេហេយេវ បាតរាសំ ភុញ្ជិត្វា វីណំ ឋបេត្វា រាជកុម្ភការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស អន្តេវាសិកភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកទិវសេនេវ ឃរំ មត្តិកាយ បូរេត្វា “ភាជនានិ ករោមិ អាចរិយា”តិ វត្វា, “អាម, ករោហី”តិ វុត្តេ ឯកំ មត្តិកាបិណ្ឌំ ចក្កេ ឋបេត្វា ចក្កំ អាវិញ្ឆិ, សកឹ អាវិទ្ធមេវ យាវ មជ្ឈន្ហិកាតិក្កមា ភមិយេវ។ សោ នានាវណ្ណានិ ខុទ្ទកមហន្តានិ ភាជនានិ កត្វា បភាវតិយា អត្ថាយ ភាជនំ ករោន្តោ នានារូបានិ សមុដ្ឋាបេសិ។ ពោធិសត្តានញ្ហិ អធិប្បាយោ នាម សមិជ្ឈតិ, “តានិ រូបានិ បភាវតីយេវ បស្សតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ សោ សព្ពភាជនានិ សុក្ខាបេត្វា បចិត្វា គេហំ បូរេសិ។ កុម្ភការោ នានាភាជនានិ គហេត្វា រាជកុលំ អគមាសិ។ រាជា ទិស្វា “កេនិមានិ កតានី”តិ បុច្ឆិ។ “មយា, ទេវា”តិ។ “អហំ តយា កតានិ ជានាមិ, កថេហិ, កេន កតានី”តិ? “អន្តេវាសិកេន មេ ទេវា”តិ។ “ន តេ សោ អន្តេវាសី, អាចរិយោ តេ សោ, ត្វំ តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ សិក្ខ, ឥតោ បដ្ឋាយ ច សោ មម ធីតានំ ភាជនានិ ករោតុ, ឥមញ្ចស្ស សហស្សំ ទេហី”តិ សហស្សំ ទាបេត្វា “នានាវណ្ណានិ ឥមានិ ខុទ្ទកភាជនានិ មម ធីតានំ ទេហី”តិ អាហ។

សោ តានិ តាសំ សន្តិកំ នេត្វា “ឥមានិ វោ កីឡនត្ថាយ ខុទ្ទកភាជនានី”តិ អាហ។ តា សព្ពា អាគមឹសុ។ កុម្ភការោ មហាសត្តេន បភាវតិយា អត្ថាយ កតភាជនមេវ តស្សា អទាសិ។ សា ច ភាជនំ គហេត្វា តត្ថ

អត្តនោ ច មហាសត្តស្ស ច ខុជ្ជាយ ច រូបំ បស្សិត្វា “ឥទំ ន អញ្ញេន កតំ, កុសរាជេនេវ កត”ន្តិ ញត្វា កុជ្ឈិត្វា ភូមិយំ ខិបិត្វា “ឥមិនា មយ្ហំ អត្ថោ នត្ថិ, ឥច្ឆន្តានំ ទេហី”តិ អាហ។ អថស្សា ភគិនិយោ កុទ្ធភាវំ ញត្វា “ខុទ្ទកភាជនំ កុសរញ្ញា កតន្តិ មញ្ញសិ, ឥទំ តេន ន កតំ, កុម្ភការេនេវ កតំ, គណ្ហាហិ ន”ន្តិ អវហសីសុ។ សា តេន កតភាវំ តស្ស ច អាគតភាវំ តាសំ ន កថេសិ។ កុម្ភការោ សហស្សំ ពោធិសត្តស្ស ទត្វា “តាត, រាជា តេ តុដ្ឋោ, ឥតោ កិរ បដ្ឋាយ រាជធីតានំ ភាជនានិ ករេយ្យាសិ, អហំ តាសំ ហរិស្សាមី”តិ អាហ។

សោ “ឥធាបិ វសន្តេន ន សក្កា បភាវតី ទដ្ឋុ”ន្តិ តំ សហស្សំ តស្សេវ ទត្វា រាជុបដ្ឋាកស្ស នឡការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស អន្តេវាសិកោ ហុត្វា បភាវតិយា អត្ថាយ តាលវណ្ដំ កត្វា តត្ថេវ សេតច្ឆត្តញ្ច អាបានភូមិញ្ច វត្ថុំ គហេត្វា ឋិតំ បភាវតិញ្ចាតិ នានារូបានិ ទស្សេសិ។ នឡការោ តញ្ច អញ្ញញ្ច តេន កតភណ្ឌកំ អាទាយ រាជកុលំ អគមាសិ។ រាជា ទិស្វា “កេនិមានិ កតានី”តិ បុច្ឆិត្វា បុរិមនយេនេវ សហស្សំ ទត្វា “ឥមានិ នឡការភណ្ឌានិ មម ធីតានំ ទេហី”តិ អាហ។ សោបិ ពោធិសត្តេន បភាវតិយា អត្ថាយ កតំ តាលវណ្ដំ តស្សាយេវ អទាសិ។ តត្រាបិ រូបានិ អញ្ញោ ជនោ ន បស្សតិ, បភាវតី បន ទិស្វា កុសរញ្ញា កតភាវំ ញត្វា “គណ្ហិតុកាមា គណ្ហន្តូ”តិ កុទ្ធា ភូមិយំ ខិបិ ។ អថ នំ សេសា អវហសីសុ។ នឡការោ សហស្សំ អាហរិត្វា ពោធិសត្តស្ស ទត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។

សោ “ឥទម្បិ មយ្ហំ អវសនដ្ឋាន”ន្តិ សហស្សំ តស្សេវ ទត្វា រាជមាលាការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អន្តេវាសិកភាវំ ឧបគន្ត្វា នានាវិធំ មាលាវិកតឹ គន្ថិត្វា បភាវតិយា អត្ថាយ នានារូបវិចិត្រំ ឯកំ ចុម្ពដកំ អកាសិ។ មាលាការោ តំ សព្ពំ អាទាយ រាជកុលំ អគមាសិ។ រាជា ទិស្វា “កេនិមានិ គន្ថិតានី”តិ បុច្ឆិ។ “មយា, ទេវា”តិ។ “អហំ តយា គន្ថិតានិ ជានាមិ, កថេហិ, កេន គន្ថិតានី”តិ? “អន្តេវាសិកេន មេ , ទេវា”តិ។ “ន សោ អន្តេវាសី, អាចរិយោ តេ សោ, ត្វំ តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ សិក្ខ, ឥតោ បដ្ឋាយ ច សោ មម ធីតានំ បុប្ផានិ គន្ថតុ, ឥមញ្ចស្ស សហស្សំ ទេហី”តិ សហស្សំ ទត្វា “ឥមានិ បុប្ផានិ មម ធីតានំ ទេហី”តិ អាហ។ សោបិ ពោធិសត្តេន បភាវតិយា អត្ថាយ កតំ ចុម្ពដកំ តស្សាយេវ អទាសិ។ សា តត្ថ អត្តនោ ច រញ្ញោ ច រូបេហិ សទ្ធឹ នានារូបានិ ទិស្វា តេន កតភាវំ ញត្វា កុជ្ឈិត្វា ភូមិយំ ខិបិ។ សេសា ភគិនិយោ តំ តថេវ អវហសីសុ។ មាលាការោបិ សហស្សំ អាហរិត្វា ពោធិសត្តស្ស ទត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។

សោ “ឥទម្បិ មយ្ហំ អវសនដ្ឋាន”ន្តិ សហស្សំ តស្សេវ ទត្វា រញ្ញោ សូទស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អន្តេវាសិកភាវំ ឧបគច្ឆិ។ អថេកទិវសំ សូទោ រញ្ញោ ភោជនវិកតឹ ហរន្តោ អត្តនោ អត្ថាយ បចិតុំ ពោធិសត្តស្ស អដ្ឋិមំសំ អទាសិ។ សោ តំ តថា សម្បាទេសិ, យថាស្ស គន្ធោ សកលនគរំ អវត្ថរិ។ រាជា តំ ឃាយិត្វា “កឹ តេ មហានសេ អញ្ញម្បិ មំសំ បចសី”តិ បុច្ឆិ។ “នត្ថិ, ទេវ, អបិច ខោ បន មេ អន្តេវាសិកស្ស អដ្ឋិមំសំ បចនត្ថាយ ទិន្នំ, តស្សេវ សោ គន្ធោ ភវិស្សតី”តិ។ រាជា អាហរាបេត្វា តតោ ថោកំ ជិវ្ហគ្គេ ឋបេសិ, តាវទេវ សត្ត រសហរណិសហស្សានិ ខោភេន្តំ ផរិ។ រាជា រសតណ្ហាយ ពជ្ឈិត្វា សហស្សំ ទត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ តវ អន្តេវាសិនា មម ច ធីតានញ្ច មេ ភត្តំ បចាបេត្វា ត្វំ មយ្ហំ អាហរ, សោ មេ ធីតានំ ហរតូ”តិ អាហ។ សូទោ គន្ត្វា តស្ស អារោចេសិ។ សោ តំ សុត្វា “ឥទានិ មេ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ, ឥទានិ បនាហំ បភាវតី ទដ្ឋុំ លភិស្សាមី”តិ តុដ្ឋោ តំ សហស្សំ តស្សេវ ទត្វា បុនទិវសេ ភត្តំ សម្បាទេត្វា រញ្ញោ ភត្តភាជនានិ បេសេត្វា រាជធីតានំ ភត្តកាជំ សយំ គហេត្វា បភាវតិយា វសនបាសាទំ អភិរុហិ។ សា តំ ភត្តកាជំ អាទាយ បាសាទំ អភិរុហន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អយំ អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ ទាសកម្មករេហិ កត្តព្ពំ ករោតិ។ សចេ បនាហំ កតិបាហំ តុណ្ហី ភវិស្សាមិ, ‘ឥទានិ មំ ឯសា រោចតី’តិ សញ្ញី ហុត្វា កត្ថចិ អគន្ត្វា មំ ឱលោកេន្តោ ឥធេវ វសិស្សតិ, ឥទានេវ តំ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា មុហុត្តម្បិ ឥធ វសិតុំ អទត្វា បលាបេស្សាមី”តិ។ សា ទ្វារំ អឌ្ឍវិវដំ កត្វា ឯកំ ហត្ថំ កវាដេ លគ្គេត្វា ឯកេន ហត្ថេន អគ្គឡំ ឧប្បីឡេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “អនុជ្ជុភូតេន ហរំ មហន្តំ, ទិវា ច រត្តោ ច និសីថកាលេ;
បដិគច្ឆ ត្វំ ខិប្បំ កុសាវតី កុស, និច្ឆាមិ ទុព្ពណ្ណមហំ វសន្ត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, ត្វំ ភត្តការកោ ហុត្វា ឧជុកេន ចិត្តេន យោបិ តេ សីសំ ភិន្ទេយ្យ, តស្សបេតំ កម្មំ ន ករោសិ, អនុជុភូតេន បន ចិត្តេន មមត្ថាយ ឯតំ មហន្តំ កាជំ ហរន្តោ ទិវា ច រត្តោ ច និសីថកាលេ ច មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភវិស្សសិ, កឹ តេ តេន អនុភូតេន ទុក្ខេន, ត្វំ អត្តនោ នគរំ កុសាវតិមេវ បដិគច្ឆ, អញ្ញំ អត្តនា សទិសី អតិរសកបូវសណ្ឋានមុខី យក្ខិនី អគ្គមហេសី កត្វា រជ្ជំ ការេហីតិ។ **និច្ឆាមិ ទុព្ពណ្ណមហំ វសន្ត**ន្តិ អហំ បន តំ ទុព្ពណ្ណំ ទុស្សណ្ឋិតំ ឥធ វសន្តំ ន ឥច្ឆាមីតិ។

សោ “បភាវតិយា មេ សន្តិកា កថា លទ្ធា”តិ តុដ្ឋចិត្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣. “នាហំ គមិស្សាមិ ឥតោ កុសាវតី, បភាវតី វណ្ណបលោភិតោ តវ;
រមាមិ មទ្ទស្ស និកេតរម្មេ, ហិត្វាន រដ្ឋំ តវ ទស្សនេ រតោ។

៤. “បភាវតី វណ្ណបលោភិតោ តវ, សម្មូឡ្ហរូបោ វិចរាមិ មេទិនី;
ទិសំ ន ជានាមិ កុតោម្ហិ អាគតោ, តយម្ហិ មត្តោ មិគមន្ទលោចនេ។

៥. “សុវណ្ណចីរវសនេ, ជាតរូបសុមេខលេ;
សុស្សោណិ តវ កាមា ហិ, នាហំ រជ្ជេន មត្ថិកោ”តិ។

តត្ថ **រមាមី**តិ អភិរមាមិ ន ឧក្កណ្ឋាមិ។ **សម្មូឡ្ហរូបោ**តិ កិលេសសម្មូឡ្ហោ ហុត្វា។ **តយម្ហិ មត្តោ**តិ តយិ មត្តោម្ហិ, តយា វា មត្តោម្ហិ។ **សុវណ្ណចីរវសនេ**តិ សុវណ្ណខចិតវត្ថវសនេ។ **នាហំ រជ្ជេន មត្ថិកោ**តិ ន អហំ រជ្ជេន អត្ថិកោ។

ឯវំ វុត្តេ សា ចិន្តេសិ – “អហំ ឯតំ ‘វិប្បដិសារី ភវិស្សតី’តិ បរិភាសាមិ, អយំ បន រជ្ជិត្វាវ កថេតិ, សចេ ខោ បន មំ ‘អហំ កុសរាជា’តិ វត្វា ហត្ថេ គណ្ហេយ្យ, កោ តំ និវារេយ្យ, កោចិ នោ ឥមំ កថំ សុណេយ្យា”តិ ទ្វារំ ថកេត្វា សូចឹ ទត្វា អន្តោ អដ្ឋាសិ។ សោបិ ភត្តកាជំ អាហរិត្វា ភត្តំ វឌ្ឍេត្វា រាជធីតរោ ភោជេសិ។ បភាវតី “គច្ឆ កុសរាជេន បក្កភត្តំ អាហរា”តិ ខុជ្ជំ បេសេសិ។ សា អាហរិត្វា “ភុញ្ជាហី”តិ អាហ។ នាហំ តេន បក្កភត្តំ ភុញ្ជាមិ, ត្វំ ភុញ្ជិត្វា អត្តនោ លទ្ធនិវាបំ គហេត្វា ភត្តំ បចិត្វា អាហរ, កុសរញ្ញោ អាគតភាវញ្ច មា កស្សចិ អារោចេសីតិ។ ខុជ្ជា តតោ បដ្ឋាយ តស្សា កោដ្ឋាសំ អាហរិត្វា សយំ ភុញ្ជតិ, អត្តនោ កោដ្ឋាសំ តស្សា ឧបនេតិ។ កុសរាជាបិ តតោ បដ្ឋាយ តំ បស្សិតុំ អលភន្តោ ចិន្តេសិ – “អត្ថិ នុ ខោ បភាវតិយា មយិ សិនេហោ, ឧទាហុ នត្ថិ, វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ បន រាជធីតរោ ភោជេត្វា ភត្តកាជំ អាទាយ និក្ខន្តោ តស្សា គព្ភទ្វារេ បាសាទតលំ បាទេន បហរិត្វា ភាជនានិ ឃដ្ដេត្វា និត្ថុនិត្វា វិសញ្ញី ហុត្វា វិយ អវកុជ្ជោ បតិ។ សា តស្ស និត្ថុនិតសទ្ទេន ទ្វារំ វិវរិត្វា តំ ភត្តកាជេន ឱត្ថតំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អយំ សកលជម្ពុទីបេ អគ្គរាជា មំ និស្សាយ រត្តិន្ទិវំ ទុក្ខំ អនុភោតិ, សុខុមាលតាយ ភត្តកាជេន អវត្ថតោ បតតិ, ជីវតិ នុ ខោ, នោ វា”តិ។ សា គព្ភតោ និក្ខមិត្វា តស្ស នាសវាតំ ឧបធារេតុំ គីវំ បសារេត្វា មុខំ ឱលោកេសិ។ សោ មុខបូរំ ខេឡំ គហេត្វា តស្សា សរីរេ បាតេសិ។ សា តំ បរិភាសិត្វា គព្ភំ បវិសិត្វា ទ្វារំ អឌ្ឍវិវដំ ថកេត្វា ឋិតា គាថមាហ –

៦. “អព្ភូតិ តស្ស ភោ ហោតិ, យោ អនិច្ឆន្តមិច្ឆតិ;
អកាមំ រាជ កាមេសិ, អកន្តំ កន្តុមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **អព្ភូតី**តិ អភូតិ, អវុឌ្ឍីតិ អត្ថោ។

សោ បន បដិពទ្ធចិត្តតាយ អក្កោសិយមានោបិ បរិភាសិយមានោបិ វិប្បដិសារំ អនុប្បាទេត្វាវ អនន្តរំ គាថមាហ –

៧. “អកាមំ វា សកាមំ វា, យោ នរោ លភតេ បិយំ;
លាភមេត្ថ បសំសាម, អលាភោ តត្ថ បាបកោ”តិ។

សាបិ តស្មឹ ឯវំ កថេន្តេបិ អនោសក្កិត្វា ថទ្ធតរវចនំ វត្វា បលាបេតុកាមា ឥតរំ គាថមាហ –

៨. “បាសាណសារំ ខណសិ, កណិការស្ស ទារុនា;
វាតំ ជាលេន ពាធេសិ, យោ អនិច្ឆន្តមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **កណិការស្ស ទារុនា**តិ កណិការកដ្ឋេន។ **ពាធេសី**តិ ពន្ធសីតិ។

តំ សុត្វា រាជា តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

៩. “បាសាណោ នូន តេ ហទយេ, ឱហិតោ មុទុលក្ខណេ;
យោ តេ សាតំ ន វិន្ទាមិ, តិរោជនបទាគតោ។

១០. “យទា មំ ភកុដឹ កត្វា, រាជបុត្តី ឧទិក្ខតិ;
អាឡារិកោ តទា ហោមិ, រញ្ញោ មទ្ទស្សន្តេបុរេ។

១១. “យទា ឧម្ហយមានា មំ, រាជបុត្តី ឧទិក្ខតិ;
នាឡារិកោ តទា ហោមិ, រាជា ហោមិ តទា កុសោ”តិ។

តត្ថ **មុទុលក្ខណោ**តិ មុទុនា ឥត្ថិលក្ខណេន សមន្នាគតេ។ **យោ**តិ យោ អហំ តិរោរដ្ឋា អាគតោ តវ សន្តិកេ វសន្តោ បដិសន្ថារមត្តម្បិ សាតំ ន លភាមិ, សោ ឯវំ មញ្ញាមិ, មយិ សិនេហុប្បត្តិនិវារណាយ នូន តវ ហទយេ បាសាណោ ឋបិតោ។ **ភកុដិ កត្វា**តិ កោធវសេន វលិវិសមំ នលាដំ កត្វា។ **អាឡារិកោ**តិ ភត្តការកោ។ តស្មិំ ខណេ អហំ មទ្ទវញ្ញោ អន្តេបុរេ ភត្តការកទាសោ វិយ ហោមីតិ វទតិ។ **ឧម្ហយមានា**តិ បហដ្ឋាការំ ទស្សេត្វា ហសមានា។ **រាជា ហោមី**តិ តស្មិំ ខណេ អហំ កុសាវតីនគរេ រជ្ជំ ការេន្តោ រាជា វិយ ហោមិ, កស្មាសិ ឯវំ ផរុសា, ឥតោ បដ្ឋាយ មា ឯវរូបំ ករិ, ភទ្ទេតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ អតិវិយ អល្លីយិត្វា កថេតិ, មុសាវាទំ កត្វា ឧបាយេន នំ ឥតោ បលាបេស្សាមី”តិ គាថមាហ –

១២. “សចេ ហិ វចនំ សច្ចំ, នេមិត្តានំ ភវិស្សតិ;
នេវ មេ ត្វំ បតី អស្ស, កាមំ ឆិន្ទន្តុ សត្តធា”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, មយា “អយំ កុសរាជា មយ្ហំ បតិ ភវិស្សតិ, ន ភវិស្សតី”តិ ពហូ និមិត្តបាឋកា បុច្ឆិតា, តេ “កាមំ កិរ មំ សត្តធា ឆិន្ទន្តុ, នេវ មេ ត្វំ បតិ ភវិស្សសី”តិ វទិំសុតិ។

តំ សុត្វា រាជា តំ បដិពាហន្តោ “ភទ្ទេ, មយាបិ អត្តនោ រដ្ឋេ នេមិត្តកា បុច្ឆិតា, តេ ‘អញ្ញត្រ សីហស្សរកុសរាជតោ តវ បតិ នាម អញ្ញោ នត្ថី’តិ ព្យាករិំសុ, អហម្បិ អត្តនោ ញាណពលនិមិត្តេន ឯវមេវ កថេសិ”ន្តិ វត្វា អនន្តរំ គាថមាហ –

១៣. “សចេ ហិ វចនំ សច្ចំ, អញ្ញេសំ យទិ វា មម;
នេវ តុយ្ហំ បតី អត្ថិ, អញ្ញោ សីហស្សរា កុសា”តិ។

តស្សត្ថោ – យទិ ហិ អញ្ញេសំ នេមិត្តានំ វចនំ សច្ចំ, យទិ វា មម វចនំ សច្ចំ, តវ អញ្ញោ បតិ នាម នត្ថីតិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “ន សក្កា ឥមំ លជ្ជាបេតុំ វា បលាបេតុំ វា, កឹ មេ ឥមិនា”តិ ទ្វារំ បិធាយ អត្តានំ ន ទស្សេសិ។ សោបិ កាជំ គហេត្វា ឱតរិ, តតោ បដ្ឋាយ តំ ទដ្ឋុំ ន លភតិ, ភត្តការកកម្មំ ករោន្តោ អតិវិយ កិលមតិ , ភុត្តបាតរាសោ ទារូនិ ផាលេតិ, ភាជនានិ ធោវតិ, កាជេន ឧទកំ អាហរតិ, សយន្តោ អម្ពណបិដ្ឋេ សយតិ, បាតោ វុដ្ឋាយ យាគុអាទីនិ បចតិ ហរតិ ភោជេតិ, នន្ទិរាគំ និស្សាយ អតិទុក្ខំ អនុភោតិ។ សោ ឯកទិវសំ ភត្តគេហទ្វារេន គច្ឆន្តឹ ខុជ្ជំ ទិស្វា បក្កោសិ។ សា បភាវតិយា ភយេន តស្ស សន្តិកំ គន្តុំ អវិសហន្តី តុរិតតុរិតា វិយ គច្ឆតិ។ អថ នំ វេគេន ឧបគន្ត្វា “ខុជ្ជេ”តិ អាហ។

សា និវត្តិត្វា ឋិតា “កោ ឯសោ”តិ វត្វា “តុម្ហាកំ សទ្ទំ ន សុណាមី”តិ អាហ។ អថ នំ “ខុជ្ជេ ត្វម្បិ សាមិនីបិ តេ ឧភោបិ អតិវិយ ថទ្ធា, ឯត្តកំ កាលំ តុម្ហាកំ សន្តិកេ វសន្តោ អារោគ្យសាសនមត្តម្បិ ន លភាមិ, ទេយ្យធម្មំ បន កឹ ទស្សថ, តិដ្ឋតុ តាវេតំ, អបិ មេ បភាវតឹ មុទុកំ កត្វា ទស្សេតុំ សក្ខិស្សសី”តិ អាហ ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថ នំ “សចេ មេ តំ ទស្សេតុំ សក្ខិស្សសិ, ខុជ្ជភាវំ តេ ឧជុកំ កត្វា គីវេយ្យកំ ទស្សាមី”តិ បលោភេន្តោ បញ្ច គាថាយោ អភាសិ –

១៤. “នេក្ខំ គីវំ តេ ការេស្សំ, បត្វា ខុជ្ជេ កុសាវតឹ;
សចេ មំ នាគនាសូរូ, ឱលោកេយ្យ បភាវតី។

១៥. “នេក្ខំ គីវំ តេ ការេស្សំ, បត្វា ខុជ្ជេ កុសាវតឹ;
សចេ មំ នាគនាសូរូ, អាលបេយ្យ បភាវតី។

១៦. “នេក្ខំ គីវំ តេ ការេស្សំ, បត្វា ខុជ្ជេ កុសាវតឹ;
សចេ មំ នាគនាសូរូ, ឧម្ហាយេយ្យ បភាវតី។

១៧. “នេក្ខំ គីវំ តេ ការេស្សំ, បត្វា ខុជ្ជេ កុសាវតឹ;
សចេ មំ នាគនាសូរូ, បម្ហាយេយ្យ បភាវតី។

១៨. “នេត្តំ គីវំ តេ ការេស្សំ, បត្វា ឧុជ្ជេ កុសាវតី;
សចេ មំ នាគនាសូរុ, បាណិហិ ឧបសម្ពរសេ”តិ។

តត្ថ **នេត្តំ គីវំ តេ**តិ តវ គីវេយ្យំ សព្ពសុវណ្ណមយមេវ ការេស្សាមីតិ អត្ថោ។ “នេត្តំ គីវំ តេ ករិស្សាមី”តិបិ បាឋោ, តវ គីវាយ នេត្តមយំ បិឡន្ធនំ បិឡន្ធេស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ឱលោកេយ្យា**តិ សចេ តវ វចនេន មំ បភាវតី ឱលោកេយ្យ, សចេ មំ តាយ ឱលោកាបេតុំ សក្ខិស្សសីតិ អត្ថោ។ **“អាលបេយ្យា”**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ បន **ឧម្ហាយេយ្យា**តិ មន្ទហសិតវសេន បរិហាសេយ្យ។ **បម្ហាយេយ្យា**តិ មហាហសិតវសេន បរិហាសេយ្យ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា “គច្ឆថ តុម្ហេ, ទេវ, កតិបាហច្ចយេន នំ តុម្ហាកំ វសេ ករិស្សាមិ, បស្សថ មេ បរក្កម”ន្តិ វត្វា តំ ករណីយំ តីរេត្វា បភាវតិយា សន្តិកំ គន្ត្វា តស្សា វសនគព្ភំ សោធេន្តី វិយ បហរណយោគ្គំ លេឌ្ឌុខណ្ឌម្បិ អសេសេត្វា អន្តមសោ បាទុកាបិ នីហរិត្វា សកលគព្ភំ សម្មជ្ជិត្វា គព្ភទ្វារេ ឧម្មារំ អន្តរំ កត្វា ឧច្ចាសនំ បញ្ញបេត្វា បភាវតិយា ឯកំ នីចបីឋកំ អត្ថរិត្វា “ឯហិ, អម្ម, សីសេ តេ ឩកា វិចិនិស្សាមី”តិ តំ តត្ថ បីឋកេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ ឩរុអន្តរេ តស្សា សីសំ ឋបេត្វា ថោកំ កណ្ឌុយិត្វា “អហោ ឥមិស្សា សីសេ ពហូ ឩកា”តិ សកសីសតោ ឩកា គហេត្វា តស្សា ហត្ថេ ឋបេត្វា “បស្ស កិត្តកា តេ សីសេ ឩកា”តិ បិយកថំ កថេត្វា មហាសត្តស្ស គុណំ កថេន្តី គាថមាហ –

១៩. “ន ហិ នូនាយំ រាជបុត្តី, កុសេ សាតម្បិ វិន្ទតិ;
អាឡារិកេ ភតេ បោសេ, វេតនេន អនត្ថិកេ”តិ។

តស្សត្ថោ – ឯកំសេន អយំ រាជបុត្តី បុព្ពេ កុសាវតីនគរេ កុសនរិន្ទស្ស សន្តិកេ មាលាគន្ធវិលេបនវត្ថាលង្ការវសេន អប្បមត្តកម្បិ សាតំ ន វិន្ទតិ ន លភតិ, តម្មូលមត្តម្បិ ឯតេន ឯតិស្សា ទិន្នបុព្វំ ន ភវិស្សតិ។ កិំ ការណា? ឥត្ថិយោ នាម ឯកទិវសម្បិ អង្កំ អវត្ថរិត្វា និបន្នសាមិកម្ហិ ហទយំ ភិន្ទិតុំ ន សក្កោន្តិ, អយំ បន អាឡារិកេ ភតេ បោសេ អាឡារិកត្តញ្ច ភតកត្តញ្ច ឧបគតេ ឯតស្មិំ បុរិសេ មូលេនបិ អនត្ថិកេ កេវលំ តំយេវ និស្សាយ រជ្ជំ បហាយ អាគន្ត្វា ឯវំ ទុក្ខំ អនុភវន្តេ បដិសន្ថារមត្តម្បិ ន ករោតិ, សចេបិ តេ, អម្ម, តស្មិំ សិនេហោ នត្ថិ, សកលជម្ពុទីបេ អគ្គរាជា មំ និស្សាយ កិលមតីតិ តស្ស កិញ្ចិទេវ ទាតុំ អរហសីតិ។

សា តំ សុត្វា ឧុជ្ជាយ កុជ្ឈិ។ អថ នំ ឧុជ្ជំ គីវាយំ គហេត្វា អន្តោគព្ភេ ខិបិត្វា សយំ ពហិ ហុត្វា ទ្វារំ បិធាយ អាវិញ្ឆនរជ្ជុម្ហិ ឱលម្ពន្តី អដ្ឋាសិ។ បភាវតី តំ គហេតុំ អសក្កោន្តី ទ្វារមូលេ ឋត្វា អក្កោសន្តី ឥតរំ គាថមាហ –

២០. “ន ហិ នូនាយំ សា ឧុជ្ជា, លភតិ ជិវ្ហាយ ឆេទនំ;
សុនិសិតេន សត្ថេន, ឯវំ ទុព្ភាសិតំ ភណ”ន្តិ។

តត្ថ **សុនិសិតេនា**តិ សុដ្ឋុ និសិតេន តិខិណសត្ថេន។ **ឯវំ ទុព្ភាសិត**ន្តិ ឯវំ អសោតព្ពយុត្តកំ ទុព្ភាសិតំ ភណន្តី។

អថ ឧុជ្ជា អាវិញ្ឆនរជ្ជុំ គហេត្វា ឋិតាវ “និប្បញ្ញេ ទុព្ពិនីតេ តវ រូបំ កឹ ករិស្សតិ, កឹ មយំ តវ រូបំ ខាទិត្វា យាបេស្សាមា”តិ វត្វា តេរសហិ គាថាហិ ពោធិសត្តស្ស គុណំ បកាសេន្តី ឧុជ្ជាគជ្ជិតំ នាម គជ្ជិ –

២១. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មហាយសោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២២. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មហទ្ធនោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៣. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មហព្ពលោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៤. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មហារដ្ឋោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៥. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មហារាជាតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៦. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
សីហស្សរោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៧. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
វគ្គុស្សរោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៨. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
ពិន្ទុស្សរោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

២៩. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មញ្ជុស្សរោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

៣០. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
មធុស្សរោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

៣១. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
សតសិប្បោតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

៣២. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
ខត្តិយោតិបិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយំ។

៣៣. “មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន បភាវតិ;
កុសរាជាតិ កត្វាន, ករស្សុ រុចិរេ បិយ”ន្តិ។

តត្ថ **មា នំ រូបេន បាមេសិ, អារោហេន, បភាវតីតិ** អរេ បភាវតិ, មា ត្វំ ឯតំ កុសនរិន្ទំ អត្តនោ រូបេន អារោហបរិណាហេន បមិនិ, ឯវំ បមាណំ គណ្ហិ។ **មហាយសោ**តិ មហានុភាវោ សោតិ ឯវំ ហទយេ កត្វាន **រុចិរេ** បិយទស្សនេ ករស្សុ តស្ស បិយំ។ អានុភាវោយេវ ហិស្ស រូបន្តិ វទតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អបិ ច **មហាយសោ**តិ មហាបរិវារោ។ **មហទ្ធនោ**តិ មហាភោគោ។ **មហព្ពលោ**តិ មហាថាមោ។ **មហារដ្ឋោ**តិ វិបុលរដ្ឋោ។ **មហារាជា**តិ សកលជម្ពុទីបេ អគ្គរាជា។ **សីហស្សរោ**តិ សីហសទ្ទសមានសទ្ទោ។ **វគ្គុស្សរោ**តិ លីលាយុត្តស្សរោ។ **ពិន្ទុស្សរោ**តិ សម្បិណ្ឌិតឃនស្សរោ។ **មញ្ជុស្សរោ**តិ សុន្ទរស្សរោ។ **មធុស្សរោ**តិ មធុរយុត្តស្សរោ។ **សតសិប្បោ**តិ បរេសំ សន្តិកេ អសិក្ខិត្វា អត្តនោ ពលេនេវ និប្ផន្នអនេកសតសិប្បោ។ **ខត្តិយោ**តិ ឱក្កាកបវេណិយំ ជាតោ អសម្ភិន្នខត្តិយោ។ **កុសរាជា**តិ សក្កទត្តិយកុសតិណសមាននាមោ រាជា។ ឯវរូបោ ហិ អញ្ញោ រាជា នាម នត្ថីតិ ជានិត្វា ឯតស្ស បិយំ ករោហីតិ ឧដ្ឋា ឯត្តកាហិ គាថាហិ តស្ស គុណំ កថេសិ។

បភាវតី តស្សា វចនំ សុត្វា “ឧដ្ឋេ អតិវិយ គជ្ជសិ, ហត្ថេន បាបុណន្តី សសាមិកភាវំ តេ ជានាបេស្សាមី”តិ ឧដ្ឋំ តជ្ជេសិ។ សាបិ តំ “អហំ តំ រក្ខមានា បិតុនោ តេ កុសរាជស្ស អាគតភាវំ នារោចេសឹ, ហោតុ, អជ្ជ រញ្ញោ អារោចេស្សាមី”តិ មហន្តេន សទ្ទេន ភាយាបេសិ។ សាបិ “កោចិទេវ សុណេយ្យា”តិ ឧដ្ឋំ សញ្ញាបេសិ។ ពោធិសត្តោបិ តំ បស្សិតុំ អលភន្តោ សត្ត មាសេ ទុក្ខោជនេន ទុក្ខសេយ្យាយ កិលមន្តោ ចិន្តេសិ – “កោ មេ ឯតាយ អត្ថោ, សត្ត មាសេ វសន្តោ ឯតំ បស្សិតុម្បិ ន លភាមិ, អតិវិយ កក្ខឡា សាហសិកា, គន្ត្វា មាតាបិតរោ បស្សិស្សាមី”តិ។ តស្មិំ ខណេ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តស្ស ឧក្កណ្ឋិតភាវំ ញត្វា “រាជា សត្ត មាសេ បភាវតី ទដ្ឋុម្បិ ន លភិ, លភនាការមស្ស ករិស្សាមី”តិ មទ្ទរញ្ញោ ទូតេ កត្វា សត្តន្នំ រាជូនំ ទូតំ បាហេន្តោ “បភាវតី, កុសរាជំ ឆឌ្ឌេត្វា អាគតា, អាគច្ឆន្តុ បភាវតី គណ្ហន្តូ”តិ ឯកេកស្ស វិសុំ វិសុំ សាសនំ បហិណិ។ តេ មហាបរិវារេន គន្ត្វា នគរំ បត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស អាគតការណំ ន ជានន្តិ។ តេ “ត្វំ កស្មា អាគតោ, ត្វំ កស្មា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ ញត្វា កុជ្ឈិត្វា “ឯកំ កិរ ធីតរំ សត្តន្នំ ទស្សតិ, បស្សថស្ស អនាចារំ, ឧប្បណ្ឌេតិ នោ, គណ្ហថ ន”ន្តិ “សព្ពេសម្បិ អម្ហាកំ បភាវតី ទេតុ យុទ្ធំ វា”តិ សាសនានិ បហិណិត្វា នគរំ បរិវារយឹសុ។ មទ្ទរាជា សាសនំ សុត្វា ភីតតសិតោ អមច្ចេ អាមន្តេត្វា “កឹ ករោមា”តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ អមច្ចា “ទេវ , សត្តបិ រាជានោ បភាវតី និស្សាយ អាគតា, ‘សចេ ន ទស្សតិ, បាការំ ភិន្ទិត្វា នគរំ បវិសិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា តំ គណ្ហិស្សាមា’តិ វទន្តិ, បាការេ អភិន្នេយេវ តេសំ បភាវតី បេសេស្សាមា”តិ វត្វា គាថមាហំសុ –

៣៤. “ឯតេ នាគា ឧបត្ថទ្ធា, សព្ពេ តិដ្ឋន្តិ វម្មិតា;
បុរា មទ្ទន្តិ បាការំ, អានេន្តេតំ បភាវតិ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧបត្ថទ្វា**តិ អតិថទ្វា ទប្បិតា។ **អានេនេត្តំ បភាវតិ**ន្តិ អានេន្តុ ឯតំ បភាវតិន្តិ សាសនានិ បហិណីសុ។ តស្មា យាវ ឯតេ នាគា បាការំ ន មទ្ទន្តិ, តាវ នេសំ បភាវតីំ បេសេហិ, មហារាជាតិ។

តំ សុត្វា រាជា "សចាហំ ឯកស្ស បភាវតីំ បេសេស្សាមិ, សេសា យុទ្ធំ ករិស្សន្តិ, ន សក្កា ឯកស្ស ទាតុំ, សកលជម្ពុទីបេ អគ្គរាជានំ 'វិរូបោ'តិ ឆឌ្ឌេត្វា អាគតា អាគមនស្ស ផលំ លភតុ, វធិត្វាន នំ សត្ត ខណ្ឌានិ កត្វា សត្តន្នំ ខត្តិយានំ បេសេស្សាមី"តិ វទន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៣៥. "សត្ត ពិលេ ករិត្វាន, អហមេតំ បភាវតីំ;
ខត្តិយានំ បទស្សាមិ, យេ មំ ហន្តុំ ឥធាគតា"តិ។

តស្ស សា កថា សកលនិវេសនេ បាកដា អហោសិ។ បរិចារិកា គន្ត្វា "រាជា កិរ តំ សត្ត ខណ្ឌានិ កត្វា សត្តន្នំ រាជូនំ បេសេស្សតី"តិ បភាវតិយា អារោចេសុំ។ សា មរណភយភីតា អាសនា វុដ្ឋាយ ភគិនីហិ បរិវុតា មាតុ សិរិគព្ភំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៣៦. "អវុដ្ឋហិ រាជបុត្តី, សាមា កោសេយ្យវាសិនី;
អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ, ទាសីគណបុរក្ខតា"តិ។

តត្ថ **សាមា**តិ សុវណ្ណវណ្ណា។ **កោសេយ្យវាសិនី**តិ សុវណ្ណខចិតកោសេយ្យនិវសនា។

សា មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា មាតរំ វន្ទិត្វា បរិទេវមានា អាហ –

៣៧. "តំ នូន កក្កូបនិសេវិតំ មុខំ, អាទាសទន្តាថរុបច្ចវេក្ខិតំ;
សុភំ សុនេត្តំ វិរជំ អនង្គណំ, ឆុទ្ធំ វនេ ឋស្សតិ ខត្តិយេហិ។

៣៨. "តេ នូន មេ អសិតេ វេល្លិតគ្គេ, កេសេ មុទូ ចន្ទនសារលិត្តេ;
សមាកុលេ សីវថិកាយ មជ្ឈេ, បាទេហិ គិជ្ឈា បរិកឌ្ឍិស្សន្តិ។

៣៩. "តា នូន មេ តម្ពនខា សុលោមា, ពាហា មុទូ ចន្ទនសារលិត្តា;
ឆិន្នា វនេ ឧជ្ឈិតា ខត្តិយេហិ, គយ្ហ ធង្កោ គច្ឆតិ យេនកាមំ។

៤០. "តេ នូន តាលូបនិភេ អលម្ពេ, និសេវិតេ កាសិកចន្ទនេន;
ថនេសុ មេ លម្ពិស្សតិ សិង្គាលោ, មាតូវ បុត្តោ តរុណោ តនូជោ។

៤១. "តំ នូន សោណឹ បុថុលំ សុកោដ្ដិតំ, និសេវិតំ កញ្ចនមេខលាហិ;
ឆិន្នំ វនេ ខត្តិយេហី អវត្ថំ, សិង្គាលសង្ឃា បរិកឌ្ឍិស្សន្តិ។

៤២. "សោណា ធង្កា សិង្គាលា ច, យេ ចញ្ញេ សន្តិ ទាឋិនោ;
អជរា នូន ហេស្សន្តិ, ភក្ខយិត្វា បភាវតីំ។

៤៣. "សចេ មំសានិ ហរិំសុ, ខត្តិយា ទូរគាមិនោ;
អដ្ឋីនិ អម្ម យាចិត្វា, អនុបថេ ទហាថ នំ។

៤៤. "ខេត្តានិ អម្ម ការេត្វា, កណិការេត្ថ រោបយ;
យទា តេ បុប្ផិតា អស្សុ, ហេមន្តានំ ហិមច្ចយេ;
សរេយ្យាថ មមំ អម្ម, ឯវំវណ្ណា បភាវតី"តិ។

តត្ថ កក្កូបនិសេវិតន្តិល **កក្កូបនិសេវិត**ន្តិ សាសបកក្កលោណកក្កមត្តិកកក្កតិលកក្កហលិទ្ទិកក្កមុខចុណ្ណកេហិ ឥមេហិ បញ្ចហិ កក្កេហិ ឧបនិសេវិតំ។ **អាទាសទន្តាថរុបច្ចវេក្ខិត**ន្តិ ទន្តមយថរុម្ហិ អាទាសេ បច្ចវេក្ខិតំ តត្ថ ឱលោកេត្វា មណ្ឌិតំ។ **សុភ**ន្តិ សុភមុខំ។ **វិរជ**ន្តិ វិគតរជំ និម្មលំ។ **អនង្គណ**ន្តិ គណ្ឌបិឡកាទិទោសរហិតំ។ **ឆុទ្ធ**ន្តិ អម្ម ឯវរូបំ មម មុខំ អទ្ធា ឥទានិ ខត្តិយេហិ ឆឌ្ឌិតំ **វនេ** អរញ្ញេ ឋស្សតីតិ បរិទេវតិ។ **អសិតេ**តិ កាឡកេ។ **វេល្លិតគ្គេ**តិ ឧន្នតគ្គេ។ **សីវថិកាយា**តិ សុសានម្ហិ។ **បរិកឌ្ឍិស្សន្តី**តិ ឯវរូបេ មម កេសេ មនុស្សមំសខាទកា គិជ្ឈា បាទេហិ បហរិត្វា នូន បរិកឌ្ឍិស្សន្តិ។ **គយ្ហ ធង្កោ គច្ឆតិ យេនកាម**ន្តិ អម្ម មម ឯវរូបំ ពាហំ នូន ធង្កោ គហេត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទន្តោ យេនកាមំ គច្ឆិស្សតិ។

តាលុបនិភេតិ សុវណ្ណតាលផលសទិសេ។ **កាសិកចន្ទនេនា**តិ សុខុមចន្ទនេន និសេវិតេ។ **ថនេសុ មេ**តិ អម្ម មម សុសានេ បតិតាយ ឯវរូបេ ថនេ ទិស្វា មុខេន ឌំសិត្វា តេសុ មេ ថនេសុ អត្តនោ តនុជោ មាតុ តរុណបុត្តោ វិយ នូន សិង្គាលោ លម្ពិស្សតិ។ **សោណិ**ន្តិ កដិំ។ **សុកោដ្ដិត**ន្តិ គោហនុកេន បហរិត្វា សុវឌ្ឍិតំ។ **អវត្ថុ**ន្តិ ឆឌ្ឌិតំ។ **ភក្ខយិត្វា**តិ អម្ម ឯតេ ឯត្តកា នូន មមំ មំសំ ខាទិត្វា អជរា ភវិស្សន្តិ។

សចេ មំសានិ ហរិស្សូតិ អម្ម សចេ តេ ខត្តិយា មយិ បដិពទ្ធចិត្តា មម មំសានិ ហរេយ្យុំ, អថ តុម្ហេ អនុទ្ធិនិយាចិត្វា **អនុបថេ ទហាថនំ,** ជង្ឃមគ្គមហាមគ្គានំ អន្តរេ ទហេយ្យាថាតិ វទតិ។ **ខេត្តានី**តិ អម្ម មម ឈាបិតដ្ឋានេ មាលាទិវត្ថូនិ ការេត្វា ឯត្ថ ឯតេសុ ខេត្តេសុ កណិការរុក្ខេ រោបេយ។ **ហិមច្ចយេ**តិ ហិមបាតាតិក្កមេ ផគ្គុណមាសេ។ **សមេយ្យាថា**តិ តេសំ បុប្ផានំ សុវណ្ណចង្កោដកំ បូរេត្វា ឧរូសុ ឋបេត្វា មម ធីតា បភាវតី ឯវវណ្ណាតិ សមេយ្យាថ។

ឥតិ សា មរណភយតជ្ជិតា មាតុ សន្តិកេ វិលបិ។ មទ្ទរាជាបិ "ផរសុញ្ច គណ្ឌិកញ្ច គហេត្វា ចោរឃាតកោ ឥធេវ អាគច្ឆតូ"តិ អាណាបេសិ។ តស្ស អាគមនំ សកលរាជគេហេ បាកដំ អហោសិ។ អថស្ស អាគតភាវំ សុត្វា បភាវតិយា មាតា ឧដ្ឋាយាសនា សោកសមប្បិតា រញ្ញោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៤៥. "តស្សា មាតា ឧទដ្ឋាសិ, ខត្តិយា ទេវវណ្ណិនី;
ទិស្វា អសិញ្ច សូនញ្ច, រញ្ញោ មទ្ទស្សន្តេបុរេ"តិ។

តត្ថ **ឧទដ្ឋាសី**តិ អាសនា ឧដ្ឋាយ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា អដ្ឋាសិ។ **ទិស្វា អសិញ្ច សូនញ្ចា**តិ អន្តេបុរម្ហិ អលង្កតមហាតលេ រញ្ញោ បុរតោ និក្ខិត្តំ ផរសុញ្ច គណ្ឌិកញ្ច ទិស្វា វិលបន្តី គាថមាហ –

៤៦. "ឥមិនា នូន អសិនា, សុសញ្ញំ តនុមជ្ឈិមំ;
ធីតរំ មទ្ទ ហន្ត្វាន, ខត្តិយានំ បទស្សសី"តិ។

តត្ថ **អសិនា**តិ ផរសុំ សន្ធាយាហ។ សោ ហិ ឥមស្មិំ ឋានេ អសិ នាម ជាតោ។ **សុសញ្ញំ តនុមជ្ឈិម**ន្តិ សុដ្ឋុ សញ្ញតំ តនុមជ្ឈិមំ។

អថ នំ រាជា សញ្ញាបេន្តោ អាហ – "ទេវិ, កឹ កថេសិ, តវ ធីតា សកលជម្ពុទីបេ អគ្គរាជានំ 'វិរូបោ'តិ ឆឌ្ឌេត្វា គតមគ្គេ បទវលញ្ជេ អវិនដ្ឋេយេវ មច្ចុំ នលាដេនាទាយ អាគតា, ឥទានិ អត្តនោ រូបំ និស្សាយ ឦទិសំ ផលំ លភតូ"តិ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា ធីតុ សន្តិកំ គន្ត្វា វិលបន្តី អាហ –

៤៧. "ន មេ អកាសិ វចនំ, អត្ថកាមាយ បុត្តិកេ;
សាជ្ជ លោហិតសញ្ឆន្នា, គច្ឆសិ យមសាធនំ។

៤៨. "ឯវមាបជ្ជតី បោសោ, បាបិយញ្ច និគច្ឆតិ;
យោ វេ ហិតានំ វចនំ, ន ករោតិ អត្ថទស្សិនំ។

៤៩. "សចេ ច អជ្ជ ធារេសិ, កុមារំ ចារុទស្សនំ;
កុសេន ជាតំ ខត្តិយំ, សុវណ្ណមណិមេខលំ;
បូជិតំ ញាតិសង្ឃេហិ, ន គច្ឆសិ យមក្ខយំ។

៥០. "យត្ថស្សុ ភេរី នទតិ, កុញ្ជរោ ច និកូជតិ;
ខត្តិយានំ កុលេ ភទ្ទេ, កិន្នុ សុខតរំ តតោ។

៥១. "អស្សោ ច សិសតិ ទ្វារេ, កុមារោ ឧបរោទតិ;
ខត្តិយានំ កុលេ ភទ្ទេ, កិន្នុ សុខតរំ តតោ។

៥២. "មយូរកោញ្ចាភិរុទេ, កោកិលាភិនិកូជិតេ;
ខត្តិយានំ កុលេ ភទ្ទេ, កិន្នុ សុខតរំ តតោ"តិ។

តត្ថ **បុត្តិកេ**តិ តំ អាលបតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អម្ម, ឥធ កឹ ករិស្សសិ, សាមិកស្ស សន្តិកំ គច្ឆ, មា រូបមទេន មជ្ជីតិ ឯវំ យាចន្តិយាបិ មេ វចនំ ន អកាសិ, សា ត្វំ អជ្ជ លោហិតសញ្ឆន្នា គច្ឆសិ យមសាធនំ, មច្ចុរាជស្ស ភវនំ គមិស្សសីតិ។ **បាបិយញ្ចា**តិ ឥតោ បាបតរញ្ច និគច្ឆតិ។ **សចេ ច អជ្ជ ធារេសី**តិ, អម្ម, សចេ ត្វំ ចិត្តស្ស វសំ អគន្ត្វា កុសនរិន្ទំ បដិច្ច លទ្ធំ អត្តនោ រូបេន សទិសំ ចារុទស្សនំ កុមារំ អជ្ជ ធារយិស្សសិ។

យមក្ខយន្តិ ឯវំ សន្តេ យមនិវេសនំ ន គច្ឆេយ្យាសិ។ **តតោ** យម្ហិ ខត្តិយកុលេ អយំ វិភូតិ, តម្ហា នានាភេរិសទ្ទេន ចេវ មត្តវារណកោញ្ចនាទេន ច និន្នាទិតា កុសាវតីរាជកុលា កឹ នុ សុខតរំ ទិស្វា ឥធាគតាសីតិ អត្ថោ។ **សិសតី**តិ ហសតិ។ **កុមារោ**តិ សុសិក្ខិតោ គន្ធព្ពកុមារោ។ **ឧបរោទតី**តិ នានាតូរិយានិ គហេត្វា ឧបហារំ ករោតិ។ **កោកិលាភិនិកូជិតេ**តិ កុសរាជកុលេ សាយំ បាតោ បវត្តនច្ចគីតវាទិតូបហារំ បដិប្ផរន្តី វិយ កោកិលេហិ អភិនិកូជិតេ។

ឥតិ សាបិ ឯត្តកាហិ គាថាហិ តាយ សទ្ធិំ សល្លបិត្វា “សចេ អជ្ជ កុសនរិន្ទោ ឥធ អស្ស, ឥមេ សត្ត រាជានោ បលាបេត្វា មម ជីវិតំ ទុក្ខា បមោចេត្វា អាទាយ គច្ឆេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៥៣. “កហំ នុ ខោ សត្តុមទ្ទនោ, បររដ្ឋប្បមទ្ទនោ;
កុសោ សោឡារបញ្ញាណោ, យោ នោ ទុក្ខា បមោចយេ”តិ។

តត្ថ **សោឡារបញ្ញាណោ**តិ ឧឡារបញ្ញោ។

តតោ បភាវតី “មម មាតុ កុសស្ស វណ្ណំ ភណន្តិយា មុខំ នប្បហោតិ, អាចិក្ខិស្សាមិ តាវស្សា តស្ស ឥធេវ អាឡារិកកម្មំ កត្វា វសនភាវ”ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៥៤. “ឥធេវ សោ សត្តុមទ្ទនោ, បររដ្ឋប្បមទ្ទនោ;
កុសោ សោឡារបញ្ញាណោ, យោ តេ សព្ពេ វធិស្សតី”តិ។

អថស្សា មាតា “អយំ មរណភយភីតា វិប្បលបតី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៥៥. “ឧម្មត្តិកា នុ ភណសិ, អន្ធពាលា បភាសសិ;
កុសោ ចេ អាគតោ អស្ស, កឹ ន ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **អន្ធពាលា**តិ សម្មូឡ្ហា អញ្ញាណា ហុត្វា។ **កឹ ន ជានេមូ**តិ កេន ការណេន តំ ន ជានេយ្យាម។ សោ ហិ អន្តរាមគ្គេ បិតោវ អម្ហាកំ សាសនំ បេសេយ្យ, សមុស្សិតទ្ធជា ចតុរង្គិនីសេនា បញ្ញាយេថ, ត្វំ បន មរណភយេន កថេសីតិ។

សា ឯវំ វុត្តេ “ន មេ មាតា សទ្ទហតិ, តស្ស ឥធាគន្ត្វា សត្ត មាសេ វសនភាវំ ន ជានាតិ, ទស្សេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា មាតរំ ហត្ថេ គហេត្វា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ហត្ថំ បសារេត្វា ទស្សេន្តី គាថមាហ –

៥៦. “ឯសោ អាឡារិកោ បោសោ, កុមារីបុរមន្តរេ;
ទឡ្ហំ កត្វាន សំវេល្លិ, កុម្ភិំ ធោវតិ ឱណតោ”តិ។

តត្ថ **កុមារីបុរមន្តរេ**តិ វាតបានេ ឋិតា តវ ធីតានំ កុមារីនំ វសនដ្ឋានន្តរេ នំ ឱលោកេហិ។ **សំវេល្លិ**ន្តិ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា កុម្ភិំ ធោវតិ។

សោ កិរ តទា “អជ្ជ មេ មនោរថោ មត្ថកំ បាបុណិស្សតិ, អទ្ធា មរណភយតជ្ជិតា, បភាវតី, មម អាគតភាវំ កថេស្សតិ, ភាជនានិ ធោវិត្វា បដិសាមេស្សាមី”តិ ឧទកំ អាហរិត្វា ភាជនានិ ធោវិតុំ អារភិ។ អថ នំ មាតា បរិភាសន្តី គាថមាហ –

៥៧. “វេណី ត្វមសិ ចណ្ឌាលី, អទូសិ កុលគន្ធិនី;
កថំ មទ្ទកុលេ ជាតា, ទាសំ កយិរាសិ កាមុក”ន្តិ។

តត្ថ **វេណី**តិ តច្ឆិកា។ **អទូសិ កុលគន្ធិនី**តិ ឧទាហុ ត្វំ កុលទូសិកា។ **កាមុក**ន្តិ កថំ នាម ត្វំ ឯវរូបេ កុលេ ជាតា អត្តនោ សាមិកំ ទាសំ ករេយ្យាសីតិ។

តតោ បភាវតី “មម មាតា ឥមស្ស មំ និស្សាយ ឯវំ វសនភាវំ ន ជានាតិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេត្វា ឥតរំ គាថមាហ –

៥៨. “នម្ហិ វេណី ន ចណ្ឌាលី, ន ចម្ហិ កុលគន្ធិនី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសី”តិ។

តត្ថ **ឱក្កាកបុត្តោ**តិ, អម្ម, ឯស ឱក្កាកបុត្តោ, ត្វំ បន “ទាសោ”តិ មញ្ញសិ, កស្មា នំ អហំ “ទាសោ”តិ កថេស្សាមីតិ។

តទានិស្ស យសំ វណ្ណេន្តី អាហ –

៥៩. “យោ ព្រាហ្មណសហស្សានិ, សទា ភោជេតិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសិ។

៦០. យស្ស នាគសហស្សានិ, សទា យោជេន្តិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសិ។

៦១. “យស្ស អស្សសហស្សានិ, សទា យោជេន្តិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសិ។

៦២. “យស្ស រថសហស្សានិ, សទា យោជេន្តិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសិ;
យស្ស ឧសភសហស្សានិ, សទា យោជេន្តិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសិ។

៦៣. “យស្ស ធេនុសហស្សានិ, សទា ទុហន្តិ វីសតី;
ឱក្កាកបុត្តោ ភទ្ទន្តេ, ត្វំ នុ ទាសោតិ មញ្ញសី”តិ។

ឯវំ តាយ បញ្ចហិ គាថាហិ មហាសត្តស្ស យសោ វណ្ណិតោ។ អថស្សា មាតា “អយំ អសម្ភិតា កថំ កថេតិ, អទ្ធា ឯវមេត”ន្តិ សទ្ទហិត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ សោ វេគេន បភាវតិយា សន្តិកំ គន្ត្វា “សច្ចំ កិរ, អម្ម, កុសរាជា ឥធាគតោ”តិ។ “អាម តាត, អជ្ជស្ស សត្ត មាសា អតិក្កន្តា តវ ធីតានំ អាឡារិកត្តំ ករោន្តស្សា”តិ។ សោ តស្សា អសទ្ទហន្តោ ខុជ្ជំ បុច្ឆិត្វា យថាភូតំ សុត្វា ធីតរំ គរហន្តោ គាថមាហ –

៦៤. “តគ្ឃ តេ ទុក្កដំ ពាលេ, យំ ខត្តិយំ មហព្ពលំ;
នាគំ មណ្ឌូកវណ្ណេន, ន តំ អក្ខាសិធាគត”ន្តិ។

តត្ថ **តគ្ឃា**តិ ឯកំសេនេវ។

សោ ធីតរំ គរហិត្វា វេគេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា កតបដិសន្ថារោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អត្តនោ អច្ចយំ ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៦៥. “អបរាធំ មហារាជ, ត្វំ នោ ខម រថេសភ;
យំ តំ អញ្ញាតវេសេន, នាញ្ញាសិម្ហា ឥធាគត”ន្តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សចាហំ ផរុសំ វក្ខាមិ, ឥធេវស្ស ហទយំ ផលិស្សតិ, អស្សាសេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ភាជនន្តរេ ឋិតោវ ឥតរំ គាថមាហ –

៦៦. “មាទិសស្ស ន តំ ឆន្នំ, យោហំ អាឡារិកោ ភវេ;
ត្វញ្ញេវ មេ បសីទស្សុ, នត្ថិ តេ ទេវ ទុក្កដ”ន្តិ។

រាជា តស្ស សន្តិកា បដិសន្ថារំ លភិត្វា បាសាទំ អភិរុហិត្វា បភាវតីំ បក្កោសាបេត្វា ខមាបនត្ថាយ បេសេតុំ គាថមាហ –

៦៧. “គច្ឆ ពាលេ ខមាបេហិ, កុសរាជំ មហព្ពលំ;
ខមាបិតោ កុសោ រាជា, សោ តេ ទស្សតិ ជីវិត”ន្តិ។

សា បិតុ វចនំ សុត្វា ភគិនីហិ ចេវ បរិចារិកាហិ ច បរិវុតា តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោបិ កម្មការវេសេន ឋិតោវ តស្សា អត្តនោ សន្តិកំ អាគមនំ ញត្វា “អជ្ជ បភាវតិយា មានំ ភិន្ទិត្វា បាទមូលេ នំ កលលេ និបជ្ជាបេស្សាមី”តិ សព្ពំ អត្តនា អាភតំ ឧទកំ ឆឌ្ឌេត្វា ខលមណ្ឌលមត្តំ ឋានំ មទ្ទិត្វា ឯកកលលំ អកាសិ។ សា

តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស បាទេសុ និបតិត្វា កលលបិដ្ឋេ និបន្នា តំ ខមាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៦៨. “បិតុស្ស វចនំ សុត្វា, ទេវវណ្ណី បភាវតី;
សិរសា អគ្គហី បាទេ, កុសរាជំ មហព្ពល”ន្តិ។

តត្ថ **សិរសា**តិ សិរសា និបតិត្វា កុសរាជានំ បាទេ អគ្គហេសីតិ។

គហេត្វា ច បន នំ ខមាបេន្តី តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ –

៦៩. “យាមា រត្យោ អតិក្កន្តា, តាមា ទេវ តយា វិនា;
វន្ទេ តេ សិរសា បាទេ, មា មេ កុជ្ឈ រថេសភ។

៧០. “សព្ពំ តេ បដិជានាមិ, មហារាជ សុណោហិ មេ;
ន ចាបិ អប្បិយំ តុយ្ហំ, ករេយ្យាមិ អហំ បុន។

៧១. “ឯវំ ចេ យាចមានាយ, វចនំ មេ ន កាហសិ;
ឥទានិ មំ តាតោ ហន្ត្វា, ខត្តិយានំ បទស្សតី”តិ។

តត្ថ **រត្យោ**តិ រត្តិយោ។ **តាមា**តិ តា ឥមា សព្ពាបិ តយា វិនា អតិក្កន្តា។ **សព្ពំ តេ បដិជានាមី**តិ, មហារាជ, ឯត្តកំ កាលំ មយា តវ អប្បិយមេវ កតំ, ឥទំ តេ អហំ សព្ពំ បដិជានាមិ, អបរម្បិ សុណោហិ មេ, ឥតោ បដ្ឋាយាហំ បុន តុយ្ហំ អប្បិយំ ន ករិស្សាមិ។ **ឯវំ ចេ**តិ សចេ ឯវំ យាចមានាយ មម ត្វំ វចនំ ន ករិស្សសីតិ។

តំ សុត្វា រាជា “សចាហំ ‘ឥមំ ត្វញ្ញេវ ជានិស្សសី’តិ វក្ខាមិ, ហទយមស្សា ផលិស្សតិ, អស្សាសេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

៧២. “ឯវំ តេ យាចមានាយ, កឹ ន កាហាមិ តេ វចោ;
វិកុទ្ធោ ត្យស្មិ កល្យាណិ, មា ត្វំ ភាយិ បភាវតិ។

៧៣. “សព្ពំ តេ បដិជានាមិ, រាជបុត្តិ សុណោហិ មេ;
ន ចាបិ អប្បិយំ តុយ្ហំ, ករេយ្យាមិ អហំ បុន។

៧៤. “តវ កាមា ហិ សុស្សោណិ, បហុ ទុក្ខំ តិតិក្ខិសំ;
ពហុំ មទ្ទកុលំ ហន្ត្វា, នយិតុំ តំ បភាវតី”តិ។

តត្ថ **កឹ ន កាហាមី**តិ កឹការណា តវ វចនំ ន ករិស្សាមិ។ **វិកុទ្ធោ ត្យស្មី**តិ វិកុទ្ធោ និក្កោបោ តេ អស្មិ។ **សព្ពំ តេ**តិ វិកុទ្ធភាវញ្ច ឥទានិ អប្បិយករណញ្ច ឧភយំ តេ ឥទំ សព្ពមេវ បដិជានាមិ។ **តវ កាមា**តិ តវ កាមេន តំ ឥច្ឆមានោ។ **តិតិក្ខិស**ន្តិ អធិវាសេមិ។ **ពហុំ មទ្ទកុលំ ហន្ត្វា នយិតុំ ត**ន្តិ ពហុមទ្ទរាជកុលំ ហនិត្វា ពលក្ការេន តំ នេតុំ សមត្ថោតិ។

អថ សោ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ បរិចារិកំ វិយ តំ អត្តនោ បរិចារិកំ ទិស្វា ខត្តិយមានំ ឧប្បាទេត្វា “មយិ កិរ ធរមានេយេវ មម ភរិយំ អញ្ញោ គហេត្វា គមិស្សន្តី”តិ សីហោ វិយ រាជង្គណេ វិជម្ភមានោ “សកលនគរវាសិនោ មេ អាគតភាវំ ជានន្តូ”តិ វគ្គន្តោ នទន្តោ សេឡេន្តោ អប្ផោដេន្តោ “ឥទានិ តេ ជីវគ្គាហំ គហេស្សាមិ, រថាទយោ មេ យោជេន្តូ”តិ អនន្តរំ គាថមាហ –

៧៥. “យោជយន្តុ រថេ អស្សេ, នានាចិត្តេ សមាហិតេ;
អថ ទក្ខថ មេ វេគំ, វិធមន្តស្ស សត្តវោ”តិ។

តត្ថ **នានាចិត្តេ**តិ នានាលង្ការវិចិត្តេ។ **សមាហិតេ**តិ អស្សេ សន្ធាយ វុត្តំ, សុសិក្ខិតេ និព្ពិសេវនេតិ អត្ថោ។ **អថ ទក្ខថ មេ វេគ**ន្តិ អថ មេ បរក្កមំ បស្សិស្សថាតិ។

សត្តូនំ គណ្ហនំ នាម មយ្ហំ ភារោ, គច្ឆ ត្វំ ន្ហត្វា អលង្ករិត្វា បាសាទំ អារុហាតិ តំ ឧយ្យោជេសិ។ មទ្ទរាជាបិស្ស បរិហារករណត្ថំ អមច្ចេ បហិណិ។ តេ តស្ស មហានសទ្វារេយេវ សាណី បរិក្ខិបិត្វា កប្បកេ ឧបដ្ឋបេសុំ។ សោ កតមស្សុកម្មោ សីសំន្ហាតោ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ អមច្ចាទីហិ បរិវុតោ “បាសាទំ អភិរុហិស្សាមី”តិ ទិសា

វិលោកេត្វា អប្បោដេសិ។ ឱលោកិតឱលោកិតដ្ឋានំ វិកម្បិ។ សោ “ឥទានិ មេ បរក្កមំ បស្សិស្សថា”តិ អាហ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អនន្តរំ គាថមាហ –

៧៦. “តញ្ច តត្ថ ឧទិក្ខីសុ, រញ្ញោ មទ្ទស្សន្តេបុរេ;
វិជម្ភមានំ សីហំវ, ផោដេន្តំ ទិគុណំ ភុជ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – តញ្ច តត្ថ វិជម្ភន្តំ អប្បោដេន្តំ រញ្ញោ អន្តេបុរេ វាតបានានិ វិវរិត្វា ឥត្ថិយោ ឧទិក្ខីសូតិ។

អថស្ស មទ្ទរាជា កតអានេញ្ជការណំ អលង្កតវរវារណំ បេសេសិ។ សោ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តំ ហត្ថិក្ខន្ធំ អារុយ្ហ “បភាវតី អានេថា”តិ តម្បិ បច្ឆតោ និសីទាបេត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវុតោ បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា បរសេនំ ឱលោកេត្វា “អហំ កុសរាជា, ជីវិតត្ថិកា ឧរេន និបជ្ជន្តូ”តិ តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិត្វា សត្តុមទ្ទនំ អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៧៧. “ហត្ថិក្ខន្ធញ្ច អារុយ្ហ, អារោបេត្វា បភាវតឹ;
សង្គាមំ ឱតរិត្វាន, សីហនាទំ នទី កុសោ។

៧៨. “តស្ស តំ នទតោ សុត្វា, សីហស្សេវិតរេ មិគា;
ខត្តិយា វិបលាយិំសុ, កុសសទ្ទភយដ្ដិតា។

៧៩. “ហត្ថារោហា អនីកដ្ឋា, រថិកា បត្តិការកា;
អញ្ញមញ្ញស្ស ឆិន្ទន្តិ, កុសសទ្ទភយដ្ដិតា។

៨០. “តស្មិំ សង្គាមសីសស្មិំ, បស្សិត្វា ហដ្ឋមានសោ;
កុសស្ស រញ្ញោ ទេវិន្ទោ, អទា វេរោចនំ មណឹ។

៨១. “សោ តំ វិជិត្វា សង្គាមំ, លទ្ធា វេរោចនំ មណឹ;
ហត្ថិក្ខន្ធគតោ រាជា, បាវេក្ខិ នគរំ បុរំ។

៨២. “ជីវគ្គាហំ គហេត្វាន, ពន្ធិត្វា សត្ត ខត្តិយេ;
សសុរស្សុបនាមេសិ, ឥមេ តេ ទេវ សត្តវោ។

៨៣. “សព្ពេវ តេ វសំ គតា, អមិត្តា វិហតា តវ;
កាមំ ករោហិ តេ តយា, មុញ្ច វា តេ ហនស្សុ វា”តិ។

តត្ថ **វិបលាយិំសូ**តិ សតី បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តា វិបល្លត្ថចិត្តា ភិជ្ជិំសុ។ **កុសសទ្ទភយដ្ដិតា**តិ កុសរញ្ញោ សទ្ទំ និស្សាយ ជាតេន ភយេន ឧបទ្ទុតា មូឡ្ហចិត្តា។ **អញ្ញមញ្ញស្ស ឆិន្ទន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញំ ឆិន្ទន្តិ មទ្ទន្តិ។ “ភិន្ទិំសូ”តិបិ បាឋោ។ **តស្មិន្តិ** ឯវំ ពោធិសត្តស្ស សទ្ទសរនេនេវ សង្គាមេ ភិន្នេ តស្មិំ សង្គាមសីសេ តំ មហាសត្តស្ស បរក្កមំ បស្សិត្វា តុដ្ឋហទយោ សក្កោ វេរោចនំ នាម មណិក្ខន្ធំ តស្ស អទាសិ។ **នគរំ បុរ**ន្តិ នគរសង្ខាតំ បុរំ។ **ពន្ធិត្វា**តិ តេសញ្ញេវ ឧត្តរិ សាដកេន បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា។ **កាមំ ករោហិ តេ តយា**តិ ត្វំ អត្តនោ កាមំ ឥច្ឆំ រុចិំ ករោហិ, ឯតេ ហិ តយា ទាសា កតាយេវាតិ។

រាជា អាហ –

៨៤. “តុយ្ហេវ សត្តវោ ឯតេ, ន ហិ តេ មយ្ហ សត្តវោ;
ត្វញ្ញេវ នោ មហារាជ, មុញ្ច វា តេ ហនស្សុ វា”តិ។

តត្ថ **ត្វញ្ញេវ នោ**តិ, មហារាជ, ត្វំយេវ អម្ហាកំ ឥស្សរោតិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាសត្តោ “កឹ ឥមេហិ មារិតេហិ, មា តេសំ អាគមនំ និរត្ថកំ ហោតុ, បភាវតិយា កនិដ្ឋា សត្ត មទ្ទរាជធីតរោ អត្ថិ, តា នេសំ ទាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៨៥. “ឥមា តេ ធីតរោ សត្ត, ទេវកញ្ញូបមា សុភា;
ទទាហិ នេសំ ឯកេកំ, ហោន្តុ ជាមាតរោ តវា”តិ។

អថ នំ រាជា អាហ –

៨៦. “អម្ហាកញ្ចេវ តាសញ្ច, ត្វំ នោ សព្ពេសមិស្សរោ;
ត្វញ្ញេវ នោ មហារាជ, ទេហិ នេសំ យទិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ត្វំ នោ សព្ពេស**ន្តិ, មហារាជ កុសនរិន្ទ, កឹ វទេសិ, ត្វញ្ញេវ ឯតេសញ្ច សត្តន្នំ រាជូនំ មមញ្ច ឥមាសញ្ច សព្ពេសំ នោ ឥស្សរោ។ **យទិច្ឆសី**តិ យទិ ឥច្ឆសិ, យស្ស វា យំ ទាតុំ ឥច្ឆសិ, តស្ស តំ ទេហីតិ។

ឯវំ វុត្តេ សោ តា សព្ពាបិ អលង្ការាបេត្វា ឯកេកស្ស រញ្ញោ ឯកេកំ អទាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា បញ្ច គាថាយោ អភាសិ –

៨៧. “ឯកមេកស្ស ឯកេកំ, អទា សីហស្សរោ កុសោ;
ខត្តិយានំ តទា តេសំ, រញ្ញោ មទ្ទស្ស ធីតរោ។

៨៨. “បីណិតា តេន លាភេន, តុដ្ឋា សីហស្សរេ កុសេ;
សករដ្ឋានិ បាយឹសុ, ខត្តិយា សត្ត តាវទេ។

៨៩. “បភាវតិញ្ច អាទាយ, មណឹ វេរោចនំ សុភំ;
កុសាវតឹ កុសោ រាជា, អគមាសិ មហព្ពលោ។

៩០. “ត្យស្សុ ឯករថេ យន្តា, បវិសន្តា កុសាវតឹ;
សមានា វណ្ណរូបេន, នាញ្ញមញ្ញាតិរោចិសុំ។

៩១. “មាតា បុត្តេន សំគច្ឆិ, ឧភយោ ច ជយម្បតី;
សមគ្គា តេ តទា អាសុំ, ផីតំ ធរណិមាវសុ”ន្តិ។

តត្ថ **បីណិតា**តិ សន្តប្បិតា។ **បាយឹសូ**តិ ឥទានិ អប្បមត្តា ភវេយ្យាថាតិ កុសនរិន្ទេន ឱវទិតា អគមំសុ។ **អគមាសី**តិ កតិបាហំ វសិត្វា “អម្ហាកំ រដ្ឋំ គមិស្សាមា”តិ សសុរំ អាបុច្ឆិត្វា គតោ។ **ឯករថេ យន្តា**តិ ទ្វេបិ ឯករថំ អភិរុយ្ហ គច្ឆន្តា។ **សមានា វណ្ណរូបេនា**តិ វណ្ណេន ច រូបេន ច សមានា ហុត្វា។ **នាញ្ញមញ្ញាតិរោចិសុ**ន្តិ ឯកោ ឯកំ នាតិក្កមិ។ មណិរតនានុភាវេន កិរ មហាសត្តោ អភិរូបោ អហោសិ សុវណ្ណវណ្ណោ សោភគ្គប្បត្តោ, សោ កិរ បុព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌបាតនិស្សន្ទេន ពុទ្ធបដិមាករណនិស្សន្ទេន ច ឯវំ តេជវន្តោ អហោសិ។ **សំគច្ឆី**តិ អថស្ស មាតា មហាសត្តស្ស អាគមនំ សុត្វា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា មហាសត្តស្ស ពហុំ បណ្ណាការំ អាទាយ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា សមាគច្ឆិ។ សោបិ មាតរា សទ្ធឹយេវ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា សត្តាហំ ឆណកីឡំ កីឡិត្វា អលង្កតបាសាទតលំ អភិរុហិ។ តេបិ ឧភោ ជយម្បតិកា សមគ្គា អហេសុំ, តតោ បដ្ឋាយ យាវជីវំ សមគ្គា សម្មោទមានា ផីតំ ធរណឹ អជ្ឈាវសឹសូតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, កនិដ្ឋោ អានន្ទោ, ខុជ្ជា ខុជ្ជុត្តរា, បភាវតី រាហុលមាតា, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, កុសរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កុសជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥៣២] ២. សោណនន្ទជាតកវណ្ណនា

ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **សាមជាតកេ** (ជា. ២.២២.២៩៦ អាទយោ) វត្ថុសទិសំ។ តទា បន សត្ថា “មា, ភិក្ខវេ, ឥមំ ភិក្ខុំ ឧជ្ឈាយិត្ថ, បោរាណកបណ្ឌិតា សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ លភមានាបិ តំ អគ្គហេត្វា មាតាបិតរោ បោសឹសុយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសី ព្រហ្មវឌ្ឍនំ នាម នគរំ អហោសិ។ តត្ថ មនោជោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តត្ថ អញ្ញតរោ អសីតិកោដិវិភវោ ព្រាហ្មណមហាសាលោ អបុត្តកោ អហោសិ។ តស្ស ព្រាហ្មណី តេនេវ “ភោតិ បុត្តំ បត្ថេហី”តិ វុត្តា បត្ថេសិ។ អថ ពោធិសត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា តស្សា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ជាតស្ស ចស្ស “សោណកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ អញ្ញោបិ សត្តោ ព្រហ្មលោកា ចវិត្វា តស្សាយេវ កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, តស្ស ជាតស្ស “នន្ទកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ តេសំ ឧគ្គហិតវេទានំ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បត្តានំ វយប្បត្តានំ រូបសម្បទំ ទិស្វា ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណឹ អាមន្តេត្វា “ភោតិ បុត្តំ សោណកុមារំ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិស្សាមា”តិ អាហ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បុត្តស្ស តមត្ថំ អាចិក្ខិ ។ សោ “អលំ, អម្ម, មយ្ហំ ឃរាវាសេន,

អហំ យាវជីវំ តុម្ហេ បដិជគ្គិត្វា តុម្ហាកំ អច្ចយេន ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ សា ព្រាហ្មណស្ស ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។

តេ បុនប្បុនំ កថេន្តាបិ តស្ស ចិត្តំ អលភិត្វា នន្ទកុមារំ អាមន្តេត្វា “តាត, តេន ហិ ត្វំ កុដុម្ពំ បដិបជ្ជាហី”តិ វត្វា “នាហំ ភាតរា ឆឌ្ឌិតខេឡំ សីសេន ឧក្ខិបាមិ, អហម្បិ តុម្ហាកំ អច្ចយេន ភាតរាវ សទ្ធិំ បព្ពជិស្សាមី”តិ វុត្តេ តេសំ វចនំ សុត្វា “ឥមេ ទ្វេ ឯវំ តរុណាវ កាមេ បជហន្តិ, កិមង្គំ បន មយំ, សព្ពេយេវ បព្ពជិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា, “តាតា , កឹ វោ អម្ហាកំ អច្ចយេន បព្ពជ្ជាយ, ឥទានេវ សព្ពេ មយំ បព្ពជិស្សាមា”តិ រញ្ញោ អារោចេត្វា សព្ពំ ធនំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា ទាសជនំ ភុជិស្សំ កត្វា ញាតីនំ ទាតព្ពយុត្តកំ ទត្វា ចត្តារោបិ ជនា ព្រហ្មវឌ្ឍននគរា និក្ខមិត្វា ហិមវន្តបទេសេ បញ្ចបទុមសញ្ឆន្នំ សរំ និស្សាយ រមណីយេ វនសណ្ឌេ អស្សមំ មាបេត្វា បព្ពជិត្វា តត្ថ វសឹសុ។ ឧភោបិ ភាតរោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គឹសុ, តេសំ បាតោវ ទន្តកដ្ឋញ្ច មុខធោវនញ្ច ទត្វា បណ្ណសាលញ្ច បរិវេណញ្ច សម្មជ្ជិត្វា បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា អរញ្ញតោ មធុរផលាផលានិ អាហរិត្វា មាតាបិតរោ ខាទាបេន្តិ, ឧណ្ហេន វា សីតេន វា វារិនា ន្ហាបេន្តិ, ជដា សោធេន្តិ, បាទបរិកម្មាទីនិ តេសំ ករោន្តិ។

ឯវំ អទ្ធានេ គតេ នន្ទបណ្ឌិតោ “មយា អាភតផលាផលានេវ បឋមំ មាតាបិតរោ ខាទាបេស្សាមី”តិ បុរតោ គន្ត្វា ហិយ្យោ ច បរហិយ្យោ ច គហិតដ្ឋានតោ យានិ វា តានិ វា បាតោវ អាហរិត្វា មាតាបិតរោ ខាទាបេសិ។ តេ តានិ ខាទិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧបោសថិកា ភវន្តិ។ សោណបណ្ឌិតោ បន ទូរំ គន្ត្វា មធុរមធុរានិ សុបក្កសុបក្កានិ អាហរិត្វា ឧបនាមេសិ។ អថ នំ, “តាត, កនិដ្ឋេន តេ អាភតានិ មយំ បាតោវ ខាទិត្វា ឧបោសថិកា ជាតា, ន ឥទានិ នោ អត្ថោ”តិ វទន្តិ។ ឥតិ តស្ស ផលាផលានិ បរិភោគំ ន លភន្តិ វិនស្សន្តិ, បុនទិវសេសុបិ តថេវាតិ ។ ឯវំ សោ បញ្ចាភិញ្ញតាយ ទូរំ គន្ត្វាបិ អាហរតិ, តេ បន ន ខាទន្តិ។

អថ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ – “មាតាបិតរោ មេ សុខុមាលា, នន្ទោ ច យានិ វា តានិ វា អបក្កទុប្បក្កានិ ផលាផលានិ អាហរិត្វា ខាទាបេតិ, ឯវំ សន្តេ ឥមេ ន ចិរំ បវត្តិស្សន្តិ, វារេស្សាមិ ន”ន្តិ។ អថ នំ សោ អាមន្តេត្វា “នន្ទ, ឥតោ បដ្ឋាយ ផលាផលំ អាហរិត្វា មមាគមនំ បដិមានេហិ, ឧភោបិ ឯកតោវ ខាទាបេស្សាមា”តិ អាហ។ សោ ឯវំ វុត្តេបិ អត្តនោ បុញ្ញំ បច្ចាសីសន្តោ ន តស្ស វចនមកាសិ។ មហាសត្តោ “នន្ទោ មម វចនំ អករោន្តោ អយុត្តំ ករោតិ, បលាបេស្សាមិ នំ, តតោ ឯកកោវ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “នន្ទ, ត្វំ អនោវាទកោ បណ្ឌិតានំ វចនំ ន ករោសិ, អហំ ជេដ្ឋោ, មាតាបិតរោ មមេវ ភារោ, អហមេវ នេសំ បដិជគ្គិស្សាមិ, ត្វំ ឥធ វសិតុំ ន លច្ឆសិ, អញ្ញត្ថ យាហី”តិ តស្ស អច្ឆរំ បហរិ។

សោ តេន បលាបិតោ តស្ស សន្តិកេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ តំ វន្ទិត្វា មាតាបិតរោ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា អត្តនោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កសិណំ ឱលោកេត្វា តំ ទិវសមេវ បញ្ច អភិញ្ញាយោ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ សិនេរុបាទតោ រតនវាលុកា អាហរិត្វា មម ភាតុ បណ្ណសាលាយ បរិវេណេ ឱកិរិត្វា ភាតរំ ខមាបេតុំ បហោមិ, ឯវម្បិ ន សោភិស្សតិ, អនោតត្តតោ ឧទកំ អាហរិត្វា មម ភាតុ បណ្ណសាលាយ បរិវេណេ ឱសិញ្ចិត្វា ភាតរំ ខមាបេតុំ បហោមិ, ឯវម្បិ ន សោភិស្សតិ, សចេ មេ ភាតរំ ទេវតានំ វសេន ខមាបេយ្យំ, ចត្តារោ ច មហារាជានោ សក្កញ្ច អានេត្វា ភាតរំ ខមាបេតុំ បហោមិ, ឯវម្បិ ន សោភិស្សតិ , សកលជម្ពុទីបេ មនោជំ អគ្គរាជានំ អាទឹ កត្វា រាជានោ អានេត្វា ខមាបេស្សាមិ, ឯវំ សន្តេ មម ភាតុ គុណោ សកលជម្ពុទីបេ អវត្ថរិត្វា គមិស្សតិ, ចន្ទិមសូរិយោ វិយ បញ្ញាយិស្សតី”តិ។ សោ តាវទេវ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា ព្រហ្មវឌ្ឍននគរេ តស្ស រញ្ញោ និវេសនទ្វារេ ឱតរិត្វា ឋិតោ “ឯកោ កិរ វោ តាបសោ ទដ្ឋុកាមោ”តិ រញ្ញោ អារោចាបេសិ។ រាជា “កឹ បព្ពជិតស្ស មយា ទិដ្ឋេន, អាហារត្ថាយ អាគតោ ភវិស្សតី”តិ ភត្តំ បហិណិ, សោ ភត្តំ ន ឥច្ឆិ។ តណ្ឌុលំ បហិណិ, តណ្ឌុលំ ន ឥច្ឆិ។ វត្ថានិ បហិណិ, វត្ថានិ ន ឥច្ឆិ។ តម្ពូលំ បហិណិ, តម្ពូលំ ន ឥច្ឆិ។ អថស្ស សន្តិកេ ទូតំ បេសេសិ, “កិមត្ថំ អាគតោសី”តិ។ សោ ទូតេន បុដ្ឋោ “រាជានំ ឧបដ្ឋហិតុំ អាគតោម្ហី”តិ អាហ។ រាជា តំ សុត្វា “ពហូ មម ឧបដ្ឋាកា, អត្តនោវ តាបសធម្មំ ករោតូ”តិ បេសេសិ។ សោ តំ សុត្វា “អហំ តុម្ហាកំ អត្តនោ ពលេន សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ គហេត្វា ទស្សាមី”តិ អាហ។

តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ – “បព្ពជិតា នាម បណ្ឌិតា, កិញ្ចិ ឧបាយំ ជានិស្សន្តី”តិ តំ បក្កោសាបេត្វា អាសនេ និសីទាបេត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ កិរ មយ្ហំ សកលជម្ពុទីបរជ្ជំ គហេត្វា ទស្សថា”តិ បុច្ឆិ។ “អាម មហារាជា”តិ។ “កថំ គណ្ហិស្សថា”តិ? “មហារាជ, អន្តមសោ ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ លោហិតំ កស្សចិ អនុប្បាទេត្វា តវ ធនច្ឆេទំ អកត្វា អត្តនោ ឥទ្ធិយាវ គហេត្វា ទស្សាមិ, អបិច កេវលំ បបញ្ចំ អកត្វា អជ្ជេវ និក្ខមិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សទ្ទហិត្វា សេនង្គបរិវុតោ នគរា និក្ខមិ។ សចេ សេនាយ ឧណ្ហំ ហោតិ, នន្ទបណ្ឌិតោ អត្តនោ ឥទ្ធិយា ឆាយំ កត្វា សីតំ ករោតិ, ទេវេ វស្សន្តេ សេនាយ ឧបរិ វស្សិតុំ ន ទេតិ, សីតំ វា ឧណ្ហំ វា វារេតិ, មគ្គេ

ខាណុកណ្ដកាទយោ សព្ពបរិស្សយេ អន្តរជាបេតិ, មគ្គំ កសិណមណ្ឌលំ វិយ សមំ កត្វា សយំ អាកាសេ ចម្មខណ្ឌំ បត្ថរិត្វា បល្លង្កេន និសិន្នោ សេនាយ បរិវុតោ គច្ឆតិ។

ឯវំ សេនំ អាទាយ បឋមំ កោសលរដ្ឋំ គន្ត្វា នគរស្សាវិទូរេ ខន្ធាវារំ និវាសាបេត្វា “យុទ្ធំ វា នោ ទេតុ សេតច្ឆត្តំ វា”តិ កោសលរញ្ញោ ទូតំ បាហេសិ។ សោ កុជ្ឈិត្វា “កឹ អហំ ន រាជា”តិ “យុទ្ធំ ទម្មី”តិ សេនាយ បុរក្ខតោ និក្ខមិ។ ទ្វេ សេនា យុជ្ឈិតុំ អារភឹសុ ។ នន្ទបណ្ឌិតោ ទ្វិន្នម្បិ អន្តរេ អត្តនោ និសីទនំ អជិនចម្មំ មហន្តំ កត្វា បសារេត្វា ទ្វីហិបិ សេនាហិ ខិត្តសរេ ចម្មេនេវ សម្បដិច្ឆិ។ ឯកសេនាយបិ កោចិ កណ្ឌេន វិទ្ធោ នាម នត្ថិ, ហត្ថគតានំ បន កណ្ឌានំ ខយេន ទ្វេបិ សេនា និរុស្សាហា អដ្ឋំសុ។ នន្ទបណ្ឌិតោ មនោជរាជស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មា ភាយិ, មហារាជា”តិ អស្សាសេត្វា កោសលស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មហារាជ, មា ភាយិ, នត្ថិ តេ បរិបន្ថោ, តវ រជ្ជំ តវេវ ភវិស្សតិ, កេវលំ មនោជរញ្ញោ វសវត្តី ហោហី”តិ អាហ។ សោ តស្ស សទ្ទហិត្វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថ នំ មនោជស្ស សន្តិកំ នេត្វា “មហារាជ, កោសលរាជា តេ វសេ វត្តតិ, ឥមស្ស រជ្ជំ ឥមស្សេវ ហោតូ”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា ទ្វេ សេនា អាទាយ អង្គរដ្ឋំ គន្ត្វា អង្គំ គហេត្វា តតោ មគធរដ្ឋន្តិ ឯតេនុបាយេន សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា តតោ តេហិ បរិវុតោ ព្រហ្មវឌ្ឍននគរមេវ គតោ។ រជ្ជំ គណ្ហន្តោ បនេស សត្តន្នំ សំវច្ឆរានំ ឧបរិ សត្តទិវសាធិកេហិ សត្តមាសេហិ គណ្ហិ។ សោ ឯកេករាជធានិតោ នានប្បការំ ខជ្ជភោជនំ អាហរាបេត្វា ឯកសតរាជានោ គហេត្វា តេហិ សទ្ធឹ សត្តាហំ មហាបានំ បិវិ។

នន្ទបណ្ឌិតោ “យាវ រាជា សត្តាហំ ឥស្សរិយសុខំ អនុភោតិ, តាវស្ស អត្តានំ ន ទស្សេស្សាមី”តិ ឧត្តរកុរុម្ហិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ហិមវន្តេ កញ្ចនគុហាទ្វារេ សត្តាហំ វសិ។ មនោជោបិ សត្តមេ ទិវសេ អត្តនោ មហន្តំ សិរិវិភវំ ឱលោកេត្វា “អយំ យសោ ន មយ្ហំ មាតាបិតូហិ, ន អញ្ញេហិ ទិន្នោ, នន្ទតាបសំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ, តំ ខោ បន មេ អបស្សន្តស្ស អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ, កហំ នុ ខោ មេ យសទាយកោ”តិ នន្ទបណ្ឌិតំ សរិ។ សោ តស្ស អនុស្សរណភាវំ ញត្វា អាគន្ត្វា បុរតោ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឥមស្ស តាបសស្ស ទេវតាភាវំ វា មនុស្សភាវំ វា ន ជានាមិ, សចេ ឯស មនុស្សោ ភវេយ្យ, សកលជម្ពុទីបរជ្ជំ ឯតស្សេវ ទស្សាមិ។ អថ ទេវោ, សក្ការមស្ស ករិស្សាមី”តិ។ សោ តំ វីមំសន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៩២. “ទេវតា នុសិ គន្ធព្ពោ, អទុ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
មនុស្សភូតោ ឥទ្ធិមា, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សភាវមេវ កថេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៩៣. “នាបិ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, នាបិ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
មនុស្សភូតោ ឥទ្ធិមា, ឯវំ ជានាហិ ភារធា”តិ។

តត្ថ **ភារធា**តិ រដ្ឋភារធារិតាយ នំ ឯវំ អាលបតិ។

តំ សុត្វា រាជា “មនុស្សភូតោ កិរាយំ មយ្ហំ ឯវំ ពហុបការោ, មហន្តេន យសេន នំ សន្តប្បេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

៩៤. “កតរូបមិទំ ភោតោ, វេយ្យាវច្ចំ អនប្បកំ;
ទេវម្ហិ វស្សមានម្ហិ, អនោវស្សំ ភវំ អកា។

៩៥. “តតោ វាតាតបេ ឃោរេ, សីតច្ឆាយំ ភវំ អកា;
តតោ អមិត្តមជ្ឈេសុ, សរតាណំ ភវំ អកា។

៩៦. “តតោ ផីតានិ រដ្ឋានិ, វសិនោ តេ ភវំ អកា;
តតោ ឯកសតំ ខត្យេ, អនុយន្តេ ភវំ អកា។

៩៧. “បតីតាស្សុ មយំ ភោតោ, វទ តំ ភញ្ជមិច្ឆសិ;
ហត្ថិយានំ អស្សរថំ, នារិយោ ច អលង្កតា;
និវេសនានិ រម្មានិ, មយំ ភោតោ ទទាមសេ។

៩៨. “អថ វង្គេ វា មគធេ, មយំ ភោតោ ទទាមសេ;
អថ វា អស្សកាវន្តី, សុមនា ទម្ម តេ មយំ។

៩៩. “ឧបឌ្ឍំ វាបិ រជ្ជស្ស, មយំ ភោតោ ទទាមសេ;
សចេ តេ អត្ថោ រជ្ជេន, អនុសាស យទិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **កតរូបមិទ**ន្តិ កតសភាវំ។ **វេយ្យាវច្ច**ន្តិ កាយវេយ្យាវតិកកម្មំ។ **អនោវស្ស**ន្តិ អវស្សំ, យថា ទេវោ ន វស្សតិ , តថា កតន្តិ អត្ថោ។ **សីតច្ឆាយ**ន្តិ សីតលំ ឆាយំ។ **វសិនោ តេ**តិ តេ រជ្ជវាសិនោ អម្ហាកំ វសវត្តិនោ។ **ខត្យេ**តិ ខត្តិយេ, អឌ្ឍកថាយំ បន អយមេវ បាឋោ។ **បតីតាស្ម មយ**ន្តិ តុដ្ឋា មយំ។ **វទ តំ ភញ្ញមិច្ឆសី**តិ **ភញ្ញ**ន្តិ វតនស្សេតំ នាមំ, វរំ តេ ទទាមិ, យំ វតនំ ឥច្ឆសិ, តំ វទេហីតិ អត្ថោ។ **“ហត្ថិយាន”ន្តិអាទីហិ សរូបតោ តំ តំ វតនំ ទស្សេតិ ។ អស្សការន្តី**អស្សករដ្ឋំ វា អវន្តិរដ្ឋំ វា។ **រជ្ជេនា**តិ សចេបិ តេ សកលជម្ពុទីបរជ្ជេន អត្ថោ, តម្បិ តេ ទត្វា អហំ ផលការុបហត្ថោ តុម្ហាកំ រថស្ស បុរតោ គមិស្សាមីតិ ទីបេតិ។ **យទិច្ឆសី**តិ ឯតេសុ មយា វុត្តប្បការេសុ យំ ឥច្ឆសិ, តំ អនុសាស អាណាបេហីតិ។

តំ សុត្វា នន្ទបណ្ឌិតោ អត្តនោ អធិប្បាយំ អាវិករោន្តោ អាហ –

១០០. “ន មេ អត្ថោបិ រជ្ជេន, នគរេន ធនេន វា;
អថោបិ ជនបទេន, អត្ថោ មយ្ហំ ន វិជ្ជតី”តិ។

“សចេ តេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, ឯកំ មេ វចនំ ករោហី”តិ វត្វា គាថាទ្វយមាហ –

១០១. “ភោតោវ រដ្ឋេ វិជិតេ, អរញ្ញេ អត្ថិ អស្សមោ;
បិតា មយ្ហំ ជនេត្តី ច, ឧភោ សម្មន្តិ អស្សមេ។

១០២. “តេសាហំ បុព្ពាចរិយេសុ, បុញ្ញំ ន លភាមិ កាតវេ;
ភវន្តំ អជ្ឈាវរំ កត្វា, សោណំ យាចេមុ សំវរ”ន្តិ។

តត្ថ **រដ្ឋេ**តិ រដ្ឋេ។ **វិជិតេ**តិ អាណាបវត្តិដ្ឋានេ។ **អស្សមោ**តិ ហិមវន្តារញ្ញេ ឯកោ អស្សមោ អត្ថិ។ **សម្មន្តី**តិ តស្មឹ អស្សមេ វសន្តិ។ **តេសាហ**ន្តិ តេសុ អហំ។ **កាតវេ**តិ វត្តបដិវត្តផលាផលាហរណសង្ខាតំ បុញ្ញំ កាតុំ ន លភាមិ, ភាតា មេ សោណបណ្ឌិតោ នាម មមេកស្មឹ អបរាធេ មា ឥធ វសីតិ មំ បលាបេសិ។ **អជ្ឈាវរ**ន្តិ អធិអាវរំ តេ មយំ ភវន្តំ សបរិវារំ កត្វា សោណបណ្ឌិតំ សំវរំ យាចេមុ, អាយតឹ សំវរំ យាចាមាតិ អត្ថោ។ “យាចេមិមំ វរ”ន្តិបិ បាឋោ, មយំ តយា សទ្ធឹ សោណំ យាចេយ្យាម ខមាបេយ្យាម, ឥមំ វរំ តវ សន្តិកា គណ្ហាមីតិ អត្ថោ។

អថ នំ រាជា អាហ –

១០៣. “ករោមិ តេ តំ វចនំ, យំ មំ ភណសិ ព្រាហ្មណ;
ឯតញ្ច ខោ នោ អក្ខាហិ, កីវន្តោ ហោន្តុ យាចកា”តិ។

តត្ថ **ករោមី**តិ អហំ សកលជម្ពុទីបរជ្ជំ ទទមានោ ឯត្តកំ កឹ ន ករិស្សាមិ, ករោមីតិ វទតិ។ **កីវន្តោ**តិ កិត្តកា។

នន្ទបណ្ឌិតោ អាហ –

១០៤. “បរោសតំ ជានបទា, មហាសាលា ច ព្រាហ្មណា;
ឥមេ ច ខត្តិយា សព្ពេ, អភិជាតា យសស្សិនោ;
ភវញ្ច រាជា មនោជោ, អលំ ហេស្សន្តិ យាចកា”តិ។

តត្ថ **ជានបទា**តិ គហបតី។ **មហាសាលា ច ព្រាហ្មណា**តិ សារប្បត្តា ព្រាហ្មណា ច បរោសតាយេវ។ **អលំ ហេស្សន្តី**តិ បរិយត្តា ភវិស្សន្តិ។ **យាចកា**តិ មមត្ថាយ សោណបណ្ឌិតស្ស ខមាបកា។

អថ នំ រាជា អាហ –

១០៥. “ហត្ថី អស្សេ ច យោជេន្តុ, រថំ សន្នយ្ហ សារថិ;
អាពន្ធនានិ គណ្ហាថ, បាទាសុស្សារយទ្ធជេ;
អស្សមំ តំ គមិស្សាមិ, យត្ថ សម្មតិ កោសិយោ”តិ។

តត្ថ **យោជេន្តូ**តិ ហត្ថារោហា ហត្ថី, អស្សារោហា ច អស្សេ កប្បេន្តុ។ **រថំ សន្នយ្ហ សារថី**តិ សម្មសារថិ ត្វម្បិ រថំ សន្នយ្ហ។ **អាពន្ធនានី**តិ ហត្ថិអស្សរថេសុ អាពន្ធិតព្ពានិ ភណ្ឌានិ ច គណ្ហថ។ **បាទាសុស្សារយទ្ធជេ**តិ រថេ បបិតធជបាទាសុ ធជេ ឧស្សារយន្តុ ឧស្សាបេន្តុ។ **កោសិយោ**តិ យស្មឹ អស្សមេ កោសិយគោត្តោ វសតីតិ។

១០៦. “តតោ ច រាជា បាយាសិ, សេនាយ ចតុរង្គិនី;
អគមា អស្សមំ រម្មំ, យត្ថ សម្មតិ កោសិយោ”តិ។ – អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា;

តត្ថ **តតោ ចា**តិ, ភិក្ខវេ, ឯវំ វត្វា តតោ សោ រាជា ឯកសតខត្តិយេ គហេត្វា មហតិយា សេនាយ បរិវុតោ នន្ទបណ្ឌិតំ បុរតោ កត្វា នគរា និក្ខមិ។ **ចតុរង្គិនី**តិ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ អគមាសិ, អន្តរមគ្គេ វត្តមានោបិ អវស្សំ គាមិតាយ ឯវំ វុត្តោ។ ចតុវីសតិអក្ខោភណិសង្ខាតេន ពលកាយេន សទ្ធឹ មគ្គំ បដិបន្នស្ស តស្ស នន្ទបណ្ឌិតោ ឥទ្ធានុភាវេន អដ្ឋុសភវិត្ថតំ មគ្គំ សមំ មាបេត្វា អាកាសេ ចម្មខណ្ឌំ បត្ថរិត្វា តត្ថ បល្លង្កេន និសីទិត្វា សេនាយ បរិវុតោ អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធេ និសីទិត្វា គច្ឆន្តេន រញ្ញា សទ្ធឹ ធម្មយុត្តកថំ កថេន្តោ សីត ឧណ្ហាទិបរិស្សយេ វារេន្តោ អគមាសិ។

អថស្ស អស្សមំ បាបុណនទិវសេ សោណបណ្ឌិតោ “មម កនិដ្ឋស្ស អតិរេកសត្តមាសសត្តទិវសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ និក្ខន្តស្សា”តិ អាវជ្ជេត្វា “កហំ នុ ខោ សោ ឯតរហី”តិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ “ចតុវីសតិ អក្ខោភណិបរិវារេន សទ្ធឹ ឯកសតរាជានោ គហេត្វា មមញ្ញេវ ខមាបេតុំ អាគច្ឆតី”តិ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ឥមេហិ រាជូហិ ចេវ បរិសាហិ ច មម កនិដ្ឋស្ស ពហូនិ បាដិហារិយានិ ទិដ្ឋានិ, មមានុភាវំ អជានិត្វា ‘អយំ កូដជដិលោ អត្តនោ បមាណំ ន ជានាតិ, អម្ហាកំ អយ្យេន សទ្ធឹ បយោជេសី’តិ មំ វម្ភេន្តា កថេន្តា អវីចិបរាយណា ភវេយ្យុំ, ឥទ្ធិបាដិហារិយំ នេសំ ទស្សេស្សាមី”តិ។ សោ ចតុរង្គុលមត្តេន អំសំ អផុសន្តំ អាកាសេ កាជំ ឋបេត្វា អនោតត្តតោ ឧទកំ អាហរិតុំ រញ្ញោ អវិទូរេ អាកាសេន បាយាសិ។ នន្ទបណ្ឌិតោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អត្តានំ ទស្សេតុំ អវិសហន្តោ និសិន្នដ្ឋានេយេវ អន្តរធាយិត្វា បលាយិត្វា ហិមវន្តំ បាវិសិ។ មនោជរាជា បន តំ រមណីយេន ឥសិវេសេន តថា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា គាថមាហ –

១០៧. “កស្ស កាទម្ពយោ កាជោ, វេហាសំ ចតុរង្គុលំ;
អំសំ អសម្ផុសំ ឯតិ, ឧទហារាយ គច្ឆតោ”តិ។

តត្ថ **កាទម្ពយោ**តិ កទម្ពរុក្ខមយោ។ **អំសំ អសម្ផុសំ ឯតី**តិ អំសំ អសម្ផុសន្តោ សយមេវ អាគច្ឆតិ។ **ឧទហារាយា**តិ ឧទកំ អាហរិតុំ គច្ឆន្តស្ស កស្ស ឯស កាជោ ឯវំ ឯតិ, កោ នាម ត្វំ, កុតោ វា អាគច្ឆសីតិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាសត្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១០៨. “អហំ សោណោ មហារាជ, តាបសោ សហិតព្ពតោ;
ភរាមិ មាតាបិតរោ, រត្តិន្ទិវមតន្ទិតោ។

១០៩. “វនេ ផលញ្ច មូលញ្ច, អាហរិត្វា ទិសម្បតិ;
បោសេមិ មាតាបិតរោ, បុព្ពេ កតមនុស្សរ”ន្តិ។

តត្ថ **សហិតព្ពតោ**តិ សហិតវតោ សីលាចារសម្បន្នោ ឯកោ តាបសោ អហន្តិ វទតិ។ **ភរាមី**តិ បោសេមិ។ **អតន្ទិតោ**តិ អនលសោ ហុត្វា។ **បុព្ពេ កតមនុស្សរ**ន្តិ តេហិ បុព្ពេ កតំ មយ្ហំ គុណំ អនុស្សរន្តោតិ។

តំ សុត្វា រាជា តេន សទ្ធឹ វិស្សាសំ កត្តុកាមោ អនន្តរំ គាថមាហ –

១១០. “ឥច្ឆាម អស្សមំ គន្តុំ, យត្ថ សម្មតិ កោសិយោ;
មគ្គំ នោ សោណ អក្ខាហិ, យេន គច្ឆេមុ អស្សម”ន្តិ។

តត្ថ **អស្សម**ន្តិ តុម្ហាកំ អស្សមបទំ។

អថ មហាសត្តោ អត្តនោ អានុភាវេន អស្សមបទគាមិមគ្គំ មាបេត្វា គាថមាហ –

១១១. “អយំ ឯកបទី រាជ, យេនេតំ មេឃសន្និភំ;
កោវិឡារេហិ សញ្ឆន្នំ, ឯត្ថ សម្មតិ កោសិយោ”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, អយំ ឯកបទិកោ ជង្ឃមគ្គោ, ឥមិនា គច្ឆថ, យេន ទិសាភាគេន ឯតំ មេឃវណ្ណំ សុបុប្ផិតកោវិឡារសញ្ឆន្នំ វនំ ទិស្សតិ, ឯត្ថ មម បិតា កោសិយគោត្តោ វសតិ, ឯតស្ស សោ អស្សមោតិ។

១១២.“ឥទំ វត្វាន បក្កាមិ, តរមានោ មហាឥសិ;
វេហាសេ អន្តលិក្ខស្មិំ, អនុសាសិត្វាន ខត្តិយេ។

១១៣.“អស្សមំ បរិមជ្ជិត្វា, បញ្ញាបេត្វាន អាសនំ;
បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា, បិតរំ បតិពោធយិ។

១១៤.“ឥមេ អាយន្តិ រាជានោ, អភិជាតា យសស្សិនោ;
អស្សមា និក្ខមិត្វាន, និសីទ ត្វំ មហាឥសេ។

១១៥.“តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, តរមានោ មហាឥសិ;
អស្សមា និក្ខមិត្វាន, សទ្វារម្ហិ ឧបាវិសី”តិ។ – ឥមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា;

តត្ថ **បក្កាមី**តិ អនោតត្តំ អគមាសិ។ **អស្សមំ បរិមជ្ជិត្វា**តិ, ភិក្ខវេ, សោ ឥសិ វេគេន អនោតត្តំ គន្ត្វា បានីយំ អាទាយ តេសុ រាជូសុ អស្សមំ អសម្បត្តេសុយេវ អាគន្ត្វា បានីយឃដេ បានីយមាឡកេ ឋបេត្វា “មហាជនោ បិវិស្សតី”តិ វនកុសុមេហិ វាសេត្វា សម្មជ្ជនី អាទាយ អស្សមំ សម្មជ្ជិត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ បិតុ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា បវិសិត្វា បិតរំ ជានាបេសីតិ អត្ថោ។ **ឧបាវិសី**តិ ឧច្ចាសនេ និសីទិ។

ពោធិសត្តស្ស មាតា បន តស្ស បច្ឆតោ នីចដ្ឋានេ ឯកមន្តំ និសីទិ។ មហាសត្តោ នីចាសនេ និសីទិ។ នន្ទបណ្ឌិតោបិ ពោធិសត្តស្ស អនោតត្តតោ បានីយំ អាទាយ អស្សមំ អាគតកាលេ រញ្ញោ សន្តិកំ អាគន្ត្វា អស្សមស្ស អវិទូរេ ខន្ធាវារំ និវាសេសិ។ អថ រាជា ន្ហត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ឯកសតរាជបរិវុតោ នន្ទបណ្ឌិតំ គហេត្វា មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន ពោធិសត្តំ ខមាបេតុំ អស្សមំ បាវិសិ។ អថ នំ តថា អាគច្ឆន្តំ ពោធិសត្តស្ស បិតា ទិស្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ, សោបិស្ស អាចិក្ខិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១៦.“តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តំ, ជលន្តំរិវ តេជសា;
ខត្យសង្ឃបរិព្យូឡ្ហំ, កោសិយោ ឯតទព្រវិ។

១១៧.“កស្ស ភេរី មុទិង្គា ច, សង្ខា បណវទិន្ទិមា;
បុរតោ បដិបន្នានិ, ហាសយន្តា រថេសភំ។

១១៨.“កស្ស កញ្ចនបដ្ដេន, បុថុនា វិជ្ជុវណ្ណិនា;
យុវា កលាបសន្នទ្ធោ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១១៩.“ឧក្កាមុខបហដ្ឋំវ , ខទិរង្គារសន្និភំ;
មុខញ្ច រុចិរា ភាតិ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១២០.“កស្ស បគ្គហិតំ ឆត្តំ, សសលាកំ មនោរមំ;
អាទិច្ចរំសាវរណំ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១២១.“កស្ស អង្គំ បរិគ្គយ្ហ, វាលពីជនិមុត្តមំ;
ចរន្តិ វរបុញ្ញស្ស, ហត្ថិក្ខន្ធេន អាយតោ។

១២២.“កស្ស សេតានិ ឆត្តានិ, អាជានីយា ច វម្មិតា;
សមន្តា បរិកីរេន្តិ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១២៣.“កស្ស ឯកសតំ ខត្យា, អនុយន្តា យសស្សិនោ;
សមន្តានុបរិយន្តិ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១២៤.“ហត្ថិអស្សរថបត្តិ, សេនា ច ចតុរង្គិនី;
សមន្តានុបរិយន្តិ, កោ ឯតិ សិរិយា ជលំ។

១២៥.“កស្សេសា មហតី សេនា, បិដ្ឋិតោ អនុវត្តតិ;
អក្ខោភណី អបរិយន្តា, សាគរស្សេវ ឩមិយោ។

១២៦.រាជាភិរាជា មនោជោ, ឥន្ទោវ ជយតំ បតិ;
នន្ទស្សជ្ឈាវរំ ឯតិ, អស្សមំ ព្រហ្មចារិនំ។

១២៧.“តស្សេសា មហតី សេនា, បិដ្ឋិតោ អនុវត្តតិ;
អក្ខោភណី អបរិយន្តា, សាគរស្សេវ ឩមិយោ”តិ។

តត្ថ **ជលន្តំរិវា**តិ ជលន្តំ វិយ។ **បដិបន្នានី**តិ ឯតានិ តូរិយានិ កស្ស បុរតោ អាគច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ **ហាសយន្តា**តិ តោសេន្តា។ **កញ្ចនបដ្ដេនា**តិ, តាត, កស្ស កញ្ចនមយេន វិជ្ជុវណ្ណេន ឧណ្ហីសបដ្ដេន នលាដន្តោ បរិក្ខិត្តោតិ បុច្ឆតិ។ **យុវា**តិ តរុណោ។ **កលាបសន្នទ្ធោ**តិ សន្នទ្ធសរតូណីរោ។ **ឧក្កាមុខបហដ្ឋំ វា**តិ កម្មារានំ ឧទ្ធនេ បហដ្ឋំ សុវណ្ណំ វិយ។ **ខទិរង្គារសន្និភ**ន្តិ វីតច្ចិតខទិរង្គារវណ្ណំ។ **អាទិច្ចរំសាវរណ**ន្តិអាទិច្ចរំសីនំ អាវរណំ។ **អង្គំ បរិគ្គយ្ហា**តិ អង្គំ បរិគ្គហេត្វា, សរីរំ បរិក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ **វាលពីជនិមុត្តម**ន្តិ វាលពីជនី ឧត្តមំ ។ **ចរន្តី**តិ សញ្ចរន្តិ។ **ឆត្តានី**តិ អាជានីយបិដ្ឋេ និសិន្នានំ ធារិតឆត្តានិ។ **បរិកីរេន្តី**តិ តស្ស សមន្តា សព្ពទិសាភាគេសុ បរិកីរយន្តិ។ **ចតុរង្គិនី**តិ ឯតេហិ ហត្ថិអាទីហិ ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតា។ **អក្ខោភណី**តិ ខោភេតុំ ន សក្កា។ **សាគរស្សេវា**តិ សាគរស្ស ឩមិយោ វិយ អបរិយន្តា។ **រាជាភិរាជា**តិ ឯកសតរាជូនំ បូជិតោ, តេសំ វា អធិកោ រាជាតិ រាជាភិរាជា។ **ជយតំ បតី**តិ ជយប្បត្តានំ តាវតិំសានំ ជេដ្ឋកោ។ **អជ្ឈាវរ**ន្តិ មមំ ខមាបនត្ថាយ នន្ទស្ស បរិសភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯតិ។

សត្ថា អាហ –

១២៨.“អនុលិត្តា ចន្ទនេន, កាសិកុត្តមធារិនោ;
សព្ពេ បញ្ជលិកា ហុត្វា, ឥសីនំ អជ្ឈុបាគមុ”ន្តិ។

តត្ថ **ឥសីនំ អជ្ឈុបាគមុ**ន្តិ, ភិក្ខវេ, សព្ពេបិ តេ រាជានោ សុរភិចន្ទនេន អនុលិត្តា ឧត្តមកាសិកវត្ថធារិនោ សិរសិ បតិដ្ឋាបិតអញ្ជលី ហុត្វា ឥសីនំ សន្តិកំ ឧបគតា។

តតោ មនោជោ រាជា តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១២៩.“កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ ឧញ្ឆេន យាបេថ, កច្ចិ មូលផលា ពហូ។

១៣០.“កច្ចិ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, កច្ចិ ហិំសា ន វិជ្ជតី”តិ។

តតោ បរំ ឧភិន្នំ តេសំ វចនបដិវចនវសេន កថិតគាថា ហោន្តិ –

១៣១.“កុសលញ្ចេវ នោ រាជ, អថោ រាជ អនាមយំ;
អថោ ឧញ្ឆេន យាបេម, អថោ មូលផលា ពហូ។

១៣២.“អថោ ឌំសា មកសា ច, អប្បមេវ សរីសបា;
វនេ វាឡមិគាកិណ្ណេ, ហិំសា មយ្ហំ ន វិជ្ជតិ។

១៣៣.“ពហូនិ វស្សបូគានិ, អស្សមេ សម្មតំ ឥធ;
នាភិជានាមិ ឧប្បន្នំ, អាពាធំ អមនោរមំ។

១៣៤.“ស្វាគតំ តេ មហារាជ, អថោ តេ អទុរាគតំ;
ឥស្សរោសិ អនុប្បត្តោ, យំ ឥធត្ថិ បវេទយ។

១៣៥.“តិន្ទុកានិ បិយាលានិ, មធុកេ កាសុមារិយោ;
ផលានិ ខុទ្ទកប្បានិ, ភុញ្ជ រាជ វរំ វរំ។

១៣៦.“ឥទម្បិ បានីយំ សីតំ, អាភតំ គិរិគព្ភរា;
តតោ បិវ មហារាជ, សចេ ត្វំ អភិកង្ខសិ។

១៣៧.“បដិគ្គហិតំ យំ ទិន្នំ, សព្ពស្ស អគ្ឃិយំ កតំ;
នន្ទស្សាបិ និសាមេថ, វចនំ សោ បវក្ខតិ។

១៣៨អជ្ឈាវរម្ហា នន្ទស្ស, ភោតោ សន្តិកមាគតា;
សុណាតុ ភវំ វចនំ, នន្ទស្ស បរិសាយ ចា”តិ។

តមា យេភុយ្យេន បាកដសម្ពន្ធាយេវ, យំ បនេត្ថ អបាកដំ, តទេវ វក្ខាម។ **បវេទយា**តិ យំ តមស្មឹ ឋានេ តវ អភិរុចិតំ អត្ថិ, តំ នោ កថេហីតិ វទតិ។ **ខុទ្ទកប្បានី**តិ ឯតានិ នានារុក្ខផលានិ ខុទ្ទកមធុបដិភាគានិ មធុរានិ។ **វរំ វរ**ន្តិ តតោ ឧត្តមុត្តមំ គហេត្វា ភុញ្ជ។ **គិរិគព្ភរា**តិ អនោតត្តតោ។ **សព្ពស្ស អគ្ឃិយ**ន្តិ យេន មយំ អាបុច្ឆិតា, តំ អម្ហេហិ បដិគ្គហិតំ នាម តុម្ហេហិ ច ទិន្នមេវ នាម, ឯត្តាវតា តមស្ស ជនស្ស សព្ពស្ស អគ្ឃិយំ តុម្ហេហិ កតំ។ **នន្ទស្សាបី**តិ អម្ហាកំ តាវ សព្ពំ កតំ, តទានិ បន នន្ទបណ្ឌិតោ កិញ្ចិ វត្តុកាមោ , តស្សបិ តាវ វចនំ សុណាថ។ **អជ្ឈាវរម្ហា**តិ មយញ្ហិ ន អញ្ញេន កម្មេន អាគតា, នន្ទស្ស បន បរិសា ហុត្វា តុម្ហាកំ ខមាបនត្ថាយ អាគតាតិ វទតិ។ **ភវ**ន្តិ ភវំ សោណបណ្ឌិតោ សុណាតុ។

ឯវំ វុត្តេ នន្ទបណ្ឌិតោ ឧដ្ឋាយាសនា មាតាបិតរោ ច ភាតរញ្ច វន្ទិត្វា សកបរិសាយ សទ្ធឹ សល្លបន្តោ អាហ –

១៣៩“បរោសតំ ជានបទា, មហាសាលា ច ព្រាហ្មណា;
តំមេ ច ខត្តិយា សព្ពេ, អភិជាតា យសស្សិនោ;
ភវញ្ច រាជា មនោជោ, អនុមញ្ញន្តុ មេ វចោ។

១៤០“យេ ច សន្តិ សមីតារោ, យក្ខានិ តថ មស្សមេ;
អរញ្ញេ ភូតភព្យានិ, សុណន្តុ វចនំ មម។

១៤១“នមោ កត្វាន ភូតានំ, តសី វក្ខាមិ សុព្ពតំ;
សោ ត្យាហំ ទក្ខិណា ពាហុ, តវ កោសិយ សម្មតោ។

១៤២“បិតរំ មេ ជនេត្តិញ្ច, ភត្តុកាមស្ស មេ សតោ;
វីរ បុញ្ញមិទំ ឋានំ, មា មំ កោសិយ វារយ។

១៤៣“សព្ភិ ហេតំ ឧបញ្ញាតំ, មមេតំ ឧបនិស្សជ;
ឧដ្ឋានបារិចរិយាយ, ទីឃរត្តំ តយា កតំ;
ផាតាបិតូសុ បុញ្ញានិ, មម លោកទទោ ភវ។

១៤៤“តថេវ សន្តិ មនុជា, ធម្មេ ធម្មបទំ វិទូ;
មគ្គោ សគ្គស្ស លោកស្ស, យថា ជានាសិ ត្វំ តសេ។

១៤៥“ឧដ្ឋានបារិចរិយាយ, មាតាបិតុសុខាវហំ;
តំ មំ បុញ្ញា និវារេតិ, អរិយមគ្គាវរោ នរោ”តិ។

តត្ថ **អនុមញ្ញន្តូ**តិ អនុពុជ្ឈន្តុ, សាធុកំ សុត្វា បច្ចត្តំ ករោន្តូតិ អត្ថោ។ **សមីតារោ**តិ សមាគតា។ **អរញ្ញេ ភូតភព្យានី**តិ អស្មឹ ហិមវន្តារញ្ញេ យានិ ភូតានិ ចេវ វុឌ្ឍិមរិយាទប្បត្តានិ ភព្យានិ ច តរុណទេវតានិ, តានិបិ សព្ពានិ មម វចនំ សុណន្តូតិ អត្ថោ។ **“នមោ កត្វានា”**តិ ឥទំ សោ បរិសាយ សញ្ញំ ទត្វា តស្មឹ វនសណ្ឌេ និព្ពត្ត ទេវតានំ នមក្ការំ កត្វា អាហ។ តស្សត្ថោ – អជ្ជ ពហូហិ ទេវតាហិ មម ភាតិកស្ស ធម្មកថាសវនត្ថំ អាគតាហិ ភវិតព្ពំ, អហំ វោ នមក្ការោ, តុម្ហេបិ មយ្ហំ សហាយា ហោថាតិ។ សោ ទេវតានំ អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា បរិសំ ជានាបេត្វា **“តសី វក្ខាមី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តសិ**ន្តិ សោណបណ្ឌិតំ សន្ធាយ វទតិ។ **សម្មតោ**តិ ភាតរោ នាម អង្គសមា ហោន្តិ, តស្មា សោ តេ អហំ ទក្ខិណា ពាហូតិ សម្មតោ។ តេន មេ ខមិតុំ អរហថាតិ ទីបេតិ។

វីរាតិ វីរិយវន្ត មហាបរក្កម។ **បុញ្ញមិទំ ឋាន**ន្តិ ឥទំ មាតាបិតុឧបដ្ឋានំ នាម បុញ្ញំ សគ្គសំវត្តនិកការណំ, តំ ករោន្តំ មំ មា វារយាតិ វទតិ។ **សព្ភិ ហេត**ន្តិ ឯតញ្ហិ មាតាបិតុឧបដ្ឋានំ នាម បណ្ឌិតេហិ **ឧបញ្ញាតំ** ឧបគន្ត្វា ញាតញ្ចេវ វណ្ណិតញ្ច។ **មមេតំ ឧបនិស្សជា**តិ ឥទំ ត្វំ មយ្ហំ និស្សជ វិស្សជ្ជេហិ ទេហិ។ **ឧដ្ឋានបារិចរិយាយា**តិ ឧដ្ឋានេន ច បារិចរិយាយ ច។ **កត**ន្តិ ទីឃរត្តំ តយា កុសលំ កតំ។ **បុញ្ញានី**តិ ឥទានិ អហំ មាតាបិតូសុ បុញ្ញានិ កត្តុកាមោ។ **មម លោកទទោ**តិ តស្ស មម ត្វំ សគ្គលោកទទោ ហោតិ, អហញ្ហិ តេសំ វត្តំ ឧបដ្ឋានំ កត្វា ទេវលោកេ អបរិមាណំ យសំ លភិស្សាមិ, តស្ស មេ ត្វំ ទាយកោ ហោហីតិ វទតិ។

តថេវាតិ យថា ត្វំ ជានាសិ, តថេវ អញ្ញេបិ មនុជា ឥមិស្សំ បរិសាយំ សន្តិ, តេ នានប្បការេ ធម្មេ ឥទំ ជេដ្ឋាបចាយិកភាវសង្ខាតំ ធម្មកោដ្ឋាសំ វទន្តិ។ កិន្តិ? **មគ្គោ សគ្គស្ស លោកស្សា**តិ។ **សុខាវហ**ន្តិ ឧដ្ឋានេន ច

ចារិចរិយាយ ច មាតាបិតូនំ សុខាវហំ។ **តំ មន្តិ** តំ មំ ឯវំ សម្មាបដិបន្នម្បិ ភាតា សោណបណ្ឌិតោ តម្ហា បុញ្ញា អភិវារេតិ។ **អរិយមគ្គាវរោ**តិ សោ ឯវំ វារេន្តោ អយំ នរោ មម បិយទស្សនតាយ អរិយសង្ខាតស្ស វេទលោកស្ស មគ្គាវរណោ នាម ហោតីតិ។

ឯវំ នន្ទបណ្ឌិតេន វុត្តេ មហាសត្តោ “ឥមស្ស តាវ តុម្ហេហិ វចនំ សុតំ, ឥទានិ មមបិ សុណាថា”តិ សាវេន្តោ អាហ –

១៤៦ “សុណន្តុ ភោន្តោ វចនំ, ភាតុរជ្ឈាវរា មម;
កុលវំសំ មហារាជ, បោរាណំ បរិហាបយំ;
អធម្មចារី ជេដ្ឋេសុ, និរយំ សោបបជ្ជតិ។

១៤៧ “យេ ច ធម្មស្ស កុសលា, បោរាណស្ស ទិសម្បតិ;
ចារិត្តេន ច សម្បន្នា, ន តេ គច្ឆន្តិ ទុគ្គតឹ។

១៤៨ “មាតា បិតា ច ភាតា ច, ភគិនី ញាតិ ពន្ធវា;
សព្ពេ ជេដ្ឋស្ស តេ ភារា, ឯវំ ជានាហិ ភារធ។

១៤៩ “អាទិយិត្វា គរុំ ភារំ, នាវិកោ វិយ ឧស្សហេ;
ធម្មញ្ច នប្បមជ្ជាមិ, ជេដ្ឋោ ចស្មិ រថេសភា”តិ។

តត្ថ **ភាតុរជ្ឈាវរា**តិ មម ភាតុ បរិសា ហុត្វា អាគតា ភោន្តោ សព្ពេបិ រាជានោ មមបិ តាវ វចនំ សុណន្តុ។ **បរិហាបយ**ន្តិ បរិហាបេន្តោ។ **ធម្មស្សា**តិ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មស្ស បវេណីធម្មស្ស។ **កុសលា**តិ ឆេកា។ **ចារិត្តេន ចា**តិ អាចារសីលេន សម្បន្នា។ **ភារា**តិ សព្ពេ ឯតេ ជេដ្ឋេន វហិតព្ពា បដិជគ្គិតព្ពាតិ តស្ស ភារា នាម។ **នាវិកោ វិយា**តិ យថា នាវាយ គរុំ ភារំ អាទិយិត្វា សមុទ្ទមជ្ឈេ នាវំ សោត្ថិនា នេតុំ នាវិកោ ឧស្សហេតិ វាយមតិ, សហ នាវាយ សព្ពភណ្ឌញ្ច ជនោ ច តស្សេវ ភារោ ហោតិ, តថា មមេវ សព្ពេ ញាតកា ភារោតិ , អហញ្ច តេ ឧស្សហាមិ បដិជគ្គិតុំ សក្កោមិ, តញ្ច ជេដ្ឋាបចាយនធម្មំ នប្បមជ្ជាមិ, ន កេវលញ្ច ឯតេសញ្ញេវ, សកលស្សបិ លោកស្ស ជេដ្ឋោ ច អស្មិ, តស្មា អហមេវ សទ្ធឹ នន្ទេន បដិជគ្គិតុំ យុត្តោតិ។

តំ សុត្វា សព្ពេបិ តេ រាជានោ អត្តមនា ហុត្វា “ជេដ្ឋភាតិកស្ស កិរ អវសេសា ភារាតិ អជ្ជ អម្ហេហិ ញាត”ន្តិ នន្ទបណ្ឌិតំ បហាយ មហាសត្តំ សន្និស្សិតា ហុត្វា តស្ស ថុតឹ ករោន្តា ទ្វេ គាថា អភាសិសុ –

១៥០ “អធិគមា តមេ ញាណំ, ជាលំវ ជាតវេទតោ;
ឯវមេវ នោ ភវំ ធម្មំ, កោសិយោ បវិទំសយិ។

១៥១ “យថា ឧទយមាទិច្ចោ, វាសុទេវោ បភង្ករោ;
បាណីនំ បវិទំសេតិ, រូបំ កល្យាណបាបកំ;
ឯវមេវ នោ ភវំ ធម្មំ, កោសិយោ បវិទំសយី”តិ។

តត្ថ **អធិគមា**តិ មយំ ឥតោ បុព្ពេ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មបដិច្ឆាទកេ តមេ វត្តមានា ន ជានាម, អជ្ជ ជាតវេទតោ ជាលំវ ញាណំ អធិគតា។ **ឯវមេវ នោ**តិ យថា មហន្ធការេ បព្ពតមត្ថកេ ជលិតោ ជាតវេទោ ស មន្តា អាលោកំ ផរន្តោ រូបានិ ទស្សេតិ, តថា នោ ភវំ កោសិយគោត្តោ ធម្មំ បវិទំសយីតិ អត្ថោ។ **វាសុទេវោ**តិ វសុទេវោ វសុជោតនោ, ធនបកាសនោតិ អត្ថោ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឯត្តកំ កាលំ នន្ទបណ្ឌិតស្ស បាដិហារិយានិ ទិស្វា តស្មិំ បសន្នចិត្តេ តេ រាជានោ ញាណពលេន តស្មិំ បសាទំ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ កថំ គាហាបេត្វា សព្ពេវ អត្តនោ មុខំ ឧល្លោកិតេ អកាសិ។ អថ នន្ទបណ្ឌិតោ “ភាតា មេ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ ធម្មកថិកោ សព្ពេបិមេ រាជានោ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ បក្ខេ ករិ, ឋបេត្វា ឥមំ អញ្ញោ មយ្ហំ បដិសរណំ នត្ថិ, ឥមមេវ យាចិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៥២ “ឯវំ មេ យាចមានស្ស, អញ្ជលឹ នាវពុជ្ឈថ;
តវ បទ្ធចរោ ហេស្សំ, វុដ្ឋិតោ បរិចារកោ”តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ តុម្ហេ មម ឯវំ យាចមានស្ស ខមាបនត្ថាយ បគ្គហិតំ អញ្ជលឹ នាវពុជ្ឈថ, ន បដិគ្គណ្ហថ, តុម្ហេវ មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហថ, អហំ បន តុម្ហាកំ បទ្ធចរោ វេយ្យាវច្ចករោ ហេស្សំ, រត្តិន្ទិវំ អនលសភាវេន វុដ្ឋិតោ

បរិចារកោ អហំ តុម្ហេ បដិជគ្គិស្សាមីតិ។

មហាសត្តស្ស បកតិយាបិ នន្ទបណ្ឌិតេ ទោសោ វា វេរំ វា នត្ថិ, អតិថទ្ធំ វចនំ កថេន្តស្ស បនស្ស មានហាបនត្ថំ និគ្គហវសេន តថា កត្វា ឥទានិស្ស វចនំ សុត្វា តុដ្ឋចិត្តោ តស្មិំ បសាទំ ឧប្បាទេត្វា “ឥទានិ តេ ខមាមិ, មាតាបិតរោ ច បដិជគ្គិតុំ លភិស្សសី”តិ តស្ស គុណំ បកាសេន្តោ អាហ –

១៥៣. “អទ្ធា នន្ទ វិជានាសិ, សទ្ធម្មំ សព្ភិ ទេសិតំ;
អរិយោ អរិយសមាចារោ, ពាឡ្ហំ ត្វំ មម រុច្ចសិ។

១៥៤. “ភវន្តំ វទាមិ ភោតិញ្ច, សុណាថ វចនំ មម;
នាយំ ភារោ ភារមតោ, អហុ មយ្ហំ កុទាចនំ។

១៥៥. “តំ មំ ឧបដ្ឋិតំ សន្តំ, មាតាបិតុ សុខាវហំ;
នន្ទោ អជ្ឈាវរំ កត្វា, ឧបដ្ឋានាយ យាចតិ។

១៥៦. “យោ វេ ឥច្ឆតិ កាមេន, សន្តានំ ព្រហ្មចារិនំ;
នន្ទំ វោ វរថ ឯកោ, កំ នន្ទោ ឧបតិដ្ឋតូ”តិ។

តត្ថ **អរិយោ**តិ សុន្ទរោ។ **អរិយសមាចារោ**តិ សុន្ទរសមាចារោបិ ជាតោ។ **ពាឡ្ហន្តិ** ឥទានិ ត្វំ មម អតិវិយ រុច្ចសិ។ **សុណាថា**តិ អម្ម តាតា តុម្ហេ មម វចនំ សុណាថ។ **នាយំ ភារោ**តិ អយំ តុម្ហាកំ បដិជគ្គនភារោ ន កទាចិ មម ភារមតោ អហុ។ **តំ មន្តិ** តំ ភារោតិ អមញ្ញិត្វាវ មំ តុម្ហេ ឧបដ្ឋិតំ សមានំ។ **ឧបដ្ឋានាយ យាចតី**តិ តុម្ហេ ឧបដ្ឋាតុំ មំ យាចតិ។ **យោ វេ ឥច្ឆតី**តិ មយ្ហញ្ហិ ត្វំ មេ មាតរំ វា បិតរំ វា ឧបដ្ឋហាតិ វត្តុំ ន យុត្តំ, តុម្ហាកំ បន សន្តានំ ព្រហ្មចារីនំ យោ ឯកោ ឥច្ឆតិ, តំ វទាមិ កាមេន **នន្ទំ វោ វរថ**, តំ មម កនិដ្ឋំ នន្ទំ វោចេថ, តុម្ហេសុ កំ ឯស ឧបដ្ឋាតុ, ឧភោបិ ហិ មយំ តុម្ហាកំ បុត្តាយេវាតិ។

អថស្ស មាតា អាសនា វុដ្ឋាយ, “តាត សោណបណ្ឌិត, ចិរប្បវុត្ថោ តេ កនិដ្ឋោ, ឯវំ ចិរាគតម្បិ តំ យាចិតុំ ន វិសហាមិ, មយញ្ហិ តំ និស្សិតា, ឥទានិ បន តយា អនុញ្ញាតា អហំ ឯតំ ព្រហ្មចារិនំ ពាហាហិ ឧបគូហិត្វា សីសេ ឧបសិង្ឃាយិតុំ លភេយ្យ”ន្តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តី គាថមាហ –

១៥៧. “តយា តាត អនុញ្ញាតា, សោណ តំ និស្សិតា មយំ;
ឧបឃាតុំ លភេ នន្ទំ, មុទ្ធនិ ព្រហ្មចារិន”ន្តិ។

អថ មហាសត្តោ “តេន ហិ, អម្ម, អនុជានាមិ, ត្វំ គច្ឆ, បុត្តំ នន្ទំ អាលិង្គិត្វា សីសេ ឃាយិត្វា ចុម្ពិត្វា តវ ហទយេ សោកំ និព្ពាបេហី”តិ អាហ។ សា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា នន្ទបណ្ឌិតំ បរិសមជ្ឈេយេវ អាលិង្គិត្វា សីសំ ឃាយិត្វា ចុម្ពិត្វា ហទយេ សោកំ និព្ពាបេត្វា មហាសត្តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តី អាហ –

១៥៨. “អស្សត្ថស្សេវ តរុណំ, បវាឡំ មាលុតេរិតំ;
ចិរស្សំ នន្ទំ ទិស្វាន, ហទយំ មេ បវេធតិ។

១៥៩. “យទា សុត្តាបិ សុបិនេ, នន្ទំ បស្សាមិ អាគតំ;
ឧទគ្គា សុមនា ហោមិ, នន្ទោ នោ អាគតោ អយំ។

១៦០. “យទា ច បដិពុជ្ឈិត្វា, នន្ទំ បស្សាមិ នាគតំ;
ភិយ្យោ អាវិសតី សោកោ, ទោមនស្សញ្ចនប្បកំ។

១៦១. “សាហំ អជ្ជ ចិរស្សម្បិ, នន្ទំ បស្សាមិ អាគតំ;
ភត្តុច្ច មយ្ហញ្ច បិយោ, នន្ទោ នោ បាវិសី ឃរំ។

១៦២. “បិតុបិ នន្ទោ សុប្បិយោ, យំ នន្ទោ នប្បវសេ ឃរា;
លភតូ តាត នន្ទោ តំ, មំ នន្ទោ ឧបតិដ្ឋតូ”តិ។

តត្ថ **មាលុតេរិតន្តិ** យថា វាតាហតំ អស្សត្ថស្ស បល្លវំ កម្បតិ, ឯវំ ចិរស្សំ នន្ទំ ទិស្វា អជ្ជ មម ហទយំ កម្បតីតិ វទតិ។ **សុត្តា**តិ, តាត សោណ, យទាហំ សុត្តាបិ សុបិនេ នន្ទំ អាគតំ បស្សាមិ, តទាបិ ឧទគ្គា ហោមិ។ **ភត្តុច្ចា**តិ សាមិកស្ស ច មេ មយ្ហញ្ច បិយោ។ **នន្ទោ នោ បាវិសី ឃរ**ន្តិ, តាត, បុត្តោ នោ នន្ទោ បណ្ណសាលំ

បរិសតុ។ **យ**ន្តិ យស្មា បិតុបិ សុដ្ឋុ បិយោ, តស្មា បុន ឥមម្ហា យរា ន វិប្បវសេយ្យ។ **នន្ទោ ត**ន្តិ, តាត, នន្ទោ យំ ឥច្ឆតិ, តំ លភតុ។ **មំ នន្ទោ**តិ, តាត សោណ, តវ បិតរំ ត្វំ ឧបដ្ឋហ, មំ នន្ទោ ឧបដ្ឋាតុ។

មហាសត្តោ “ឯវំ ហោតូ”តិ មាតុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា “នន្ទ, តយា ជេដ្ឋកកោដ្ឋាសោ លទ្ធោ, មាតា នាម អតិគុណការិកា, អប្បមត្តោ ហុត្វា បដិជគ្គេយ្យាសី”តិ ឱវទិត្វា មាតុ គុណំ បកាសេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦៣. “អនុកម្បិកា បតិដ្ឋា ច, បុព្ពេ រសទទី ច នោ;
មគ្គោ សគ្គស្ស លោកស្ស, មាតា តំ វរតេ ឥសេ។

១៦៤. “បុព្ពេ រសទទី គោត្តី, មាតា បុញ្ញូបសំហិតា;
មគ្គោ សគ្គស្ស លោកស្ស, មាតា តំ វរតេ ឥសេ”តិ។

តត្ថ **អនុកម្បិកា**តិ មុទុហទយា។ **បុព្ពេ រសទទី**តិ បឋមមេវ អត្តនោ ខីរសង្ខាតស្ស រសស្ស ទាយិកា។ **មាតា ត**ន្តិ មម មាតា មំ ន ឥច្ឆតិ, តំ វរតិ ឥច្ឆតិ។ **គោត្តី**តិ គោបាយិកា។ **បុញ្ញូបសំហិតា**តិ បុញ្ញូបនិស្សិតា បុញ្ញទាយិកា។

ឯវំ មហាសត្តោ ទ្វីហិ គាថាហិ មាតុ គុណំ កថេត្វា បុនាគន្ត្វា តស្សា អាសនេ និសិន្នកាលេ “នន្ទ, ត្វំ ទុក្ករការិកំ មាតរំ លភសិ, ឧភោបិ មយំ មាតរា ទុក្ខេន សំវឌ្ឍិតា, តំ ឥទានិ ត្វំ អប្បមត្តោ បដិជគ្គាហិ, អមធុរានិ ផលាផលានិ មា ខាទាបេហី”តិ វត្វា បរិសមជ្ឈេយេវ មាតុ ទុក្ករការិកតំ បកាសេន្តោ អាហ –

១៦៥. “អាកង្ខមានា បុត្តផលំ, ទេវតាយ នមស្សតិ;
នក្ខត្តានិ ច បុច្ឆតិ, ឧតុសំវច្ឆរានិ ច។

១៦៦. “តស្សា ឧតុម្ហិ ន្ហាតាយ, ហោតិ គព្ភស្ស វោក្កមោ;
តេន ទោហឡិនី ហោតិ, សុហទា តេន វុច្ចតិ។

១៦៧. “សំវច្ឆរំ វា ឩនំ វា, បរិហរិត្វា វិជាយតិ;
តេន សា ជនយន្តីតិ, ជនេត្តិ តេន វុច្ចតិ។

១៦៨. “ថនខីរេន គីតេន, អង្គបាវុរណេន ច;
រោទន្តំ បុត្តំ តោសេតិ, តោសេន្តី តេន វុច្ចតិ។

១៦៩. “តតោ វាតាតបេ ឃោរេ, មមំ កត្វា ឧទិក្ខតិ;
ទារកំ អប្បជានន្តំ, បោសេន្តី តេន វុច្ចតិ។

១៧០. “យញ្ច មាតុធនំ ហោតិ, យញ្ច ហោតិ បិតុទ្ធនំ;
ឧភយម្បេតស្ស គោបេតិ, អបិ បុត្តស្ស នោ សិយា។

១៧១. “ឯវំ បុត្ត អទុំ បុត្ត, ឥតិ មាតា វិហញ្ញតិ;
បមត្តំ បរទារេសុ, និសីថេ បត្តយោព្ពនេ;
សាយំ បុត្តំ អនាយន្តំ, ឥតិ មាតា វិហញ្ញតិ។

១៧២. “ឯវំ កិច្ឆា ភតោ បោសោ, មាតុ អបរិចារកោ;
មាតរិ មិច្ឆា ចរិត្វាន, និរយំ សោបបជ្ជតិ។

១៧៣. “ឯវំ កិច្ឆា ភតោ បោសោ, បិតុ អបរិចារកោ;
បិតរិ មិច្ឆា ចរិត្វាន, និរយំ សោបបជ្ជតិ។

១៧៤. “ធនាបិ ធនកាមានំ, នស្សតិ ឥតិ មេ សុតំ;
មាតរំ អបរិចរិត្វាន, កិច្ឆំ វា សោ និគច្ឆតិ។

១៧៥. “ធនាបិ ធនកាមានំ, នស្សតិ ឥតិ មេ សុតំ;
បិតរំ អបរិចរិត្វាន, កិច្ឆំ វា សោ និគច្ឆតិ។

១៧៦. “អានន្ទោ ច បមោទោ ច, សទា ហសិតកីឡិតំ;
មាតរំ បរិចរិត្វាន, លព្ភមេតំ វិជានតោ។

១៧៧. អានន្ទោ ច បមោទោ ច, សទា ហសិតកីឡិតំ;
បិតរំ បរិចរិត្វាន, លព្ភមេតំ វិជានតោ។

១៧៨. “ទានញ្ច បិយវាចា ច, អត្ថចរិយា ច យា ឥធ;
សមានត្តតា ច ធម្មេសុ, តត្ថ តត្ថ យថារហំ;
ឯតេ ខោ សង្គហា លោកេ, រថស្សាណីវ យាយតោ។

១៧៩. “ឯតេ ច សង្គហា នាស្សុ, ន មាតា បុត្តការណា;
លភេថ មានំ បូជំ វា, បិតា វា បុត្តការណា។

១៨០. “យស្មា ច សង្គហា ឯតេ, សម្មបេក្ខន្តិ បណ្ឌិតា;
តស្មា មហត្តំ បប្បោន្តិ, បាសំសា ច ភវន្តិ តេ។

១៨១. “ព្រហ្មាតិ មាតាបិតរោ, បុព្ពាចរិយាតិ វុច្ចរេ;
អាហុនេយ្យា ច បុត្តានំ, បជាយ អនុកម្បកា។

១៨២. “តស្មា ហិ នេ នមស្សេយ្យ, សក្ករេយ្យ ច បណ្ឌិតោ;
អន្នេន អថោ បានេន, វត្ថេន សយនេន ច;
ឧច្ឆាទនេន ន្ហាបនេន, បាទានំ ធោវនេន ច។

១៨៣. “តាយ នំ បារិចរិយាយ, មាតាបិតូសុ បណ្ឌិតា;
ឥធេវ នំ បសំសន្តិ, បេច្ច សគ្គេ បមោទតី”តិ។

តត្ថ **បុត្តផល**ន្តិ បុត្តសង្ខាតំ ផលំ។ **ទេវតាយ នមស្សតី**តិ “បុត្តោ មេ ឧប្បជ្ជតូ”តិ ទេវតាយ នមក្ការំ ករោតិ អាយាចតិ។ **បុច្ឆតី**តិ “កតរេន នក្ខត្តេន ជាតោ បុត្តោ ទីឃាយុកោ ហោតិ, កតរេន អប្បាយុកោ”តិ ឯវំ នក្ខត្តានិ ច បុច្ឆតិ។ **ឧតុសំវច្ឆរានិ ចា**តិ “ឆន្នំ ឧតូនំ កតរស្មឹ ឧតុម្ហិ ជាតោ ទីឃាយុកោ ហោតិ, កតរស្មឹ ឧតុម្ហិ អប្បាយុកោ, កតិវស្សាយ វា មាតុយា ជាតោ បុត្តោ ទីឃាយុកោ ហោតិ, កតិវស្សាយ អប្បាយុកោ”តិ ឯវំ ឧតុសំវច្ឆរានិ ច បុច្ឆតិ។ **ឧតុម្ហិ ន្ហាតាយា**តិ បុប្ផេ ឧប្បន្នេ ឧតុម្ហិ ន្ហាតាយ។ **វោក្កមោ**តិ តិណ្ណំ សន្និបាតា គព្ភាវក្កន្តិ ហោតិ, កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាតិ។ **តេនា**តិ តេន គព្ភេន សា ទោហឡិនី ហោតិ។ **តេនា**តិ តទា តស្សា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តបជាយ សិនេហោ ឧប្បជ្ជតិ, តេន ការណេន “សុហទា”តិ វុច្ចតិ។ **តេនា**តិ តេន ការណេន សា “ជនយន្តី”តិ ច “ជនេត្តី”តិ ច វុច្ចតិ។

អង្គបាវុរណេន ចាតិ ថនន្តរេ និបជ្ជាបេត្វា សរីរសម្ផស្សំ ផរាបេន្តី អង្គសង្ខាតេនេវ បាវុរណេន។ **តោសេន្តី**តិ សញ្ញាបេន្តី ហាសេន្តី។ **មមំ កត្វា ឧទិក្ខតី**តិ “បុត្តស្ស មេ ឧបរិ វាតោ បហរតិ, អាតបោ ផរតី”តិ ឯវំ មមំការំ កត្វា សិនិទ្ធេន ហទយេន ឧទិក្ខតិ។ **ឧភយម្បេតស្សា**តិ ឧភយម្បិ ឯតំ ធនំ ឯតស្ស បុត្តស្ស អត្ថាយ អញ្ញេសំ អទស្សេត្វា សារគព្ភាទីសុ មាតា គោបេតិ។ **ឯវំ បុត្ត, អទុំ បុត្តា**តិ “អន្ធពាល បុត្ត, ឯវំ រាជកុលាទីសុ អប្បមត្តោ ហោហិ, អទុញ្ច កម្មំ មា ករោហី”តិ សិក្ខាបេន្តី ឥតិ មាតា វិហញ្ញតិ កិលមតិ។ **បត្តយោព្ពនេ**តិ បុត្តេ បត្តយោព្ពនេ តំ បុត្តំ និសីថេ បរទារេសុ បមត្តំ សាយំ អនាគច្ឆន្តំ ញត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ មគ្គំ ឱលោកេន្តី វិហញ្ញតិ កិលមតិ។

កិច្ឆា ភតោតិ កិច្ឆេន ភតោ បដិជគ្គិតោ។ **មិច្ឆា ចរិត្វានា**តិ មាតរំ អបដិជគ្គិត្វា។ **ធនាបី**តិ ធនម្បិ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ធនកាមានំ ឧប្បន្នំ ធនម្បិ មាតរំ អបដិជគ្គន្តានំ នស្សតីតិ មេ សុតន្តិ។ **កិច្ឆំ វា សោ**តិ ឥតិ ធនំ វា តស្ស នស្សតិ, ទុក្ខំ វា សោ បុរិសោ និគច្ឆតិ។ **លព្ភមេត**ន្តិ ឯតំ ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច អានន្ទាទិសុខំ មាតរំ បរិចរិត្វា វិជានតោ បណ្ឌិតស្ស លព្ភំ, សក្កា លទ្ធុំ តាទិសេនាតិ អត្ថោ។

ទានញ្ចាតិ មាតាបិតូនំ ទានំ ទាតព្ពំ, បិយវចនំ ភណិតព្ពំ, ឧប្បន្នកិច្ចសាធនវសេន អត្ថោ ចរិតព្ពោ។ **ធម្មេសូ**តិ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មេសុ តត្ថ តត្ថ បរិសមជ្ឈេ វា រហោគតានំ វា អភិវាទនាទិវសេន សមានត្តតា កាតព្ពា, ន រហោ អភិវាទនាទីនិ កត្វា បរិសតិ ន កាតព្ពានិ, សព្ពត្ថ សមានេនេវ ភវិតព្ពំ។ **ឯតេ ច សង្គហា នាស្សូ**តិ សចេ ឯតេ ចត្តារោ សង្គហា ន ភវេយ្យុំ។ **សម្មបេក្ខន្តី**តិ សម្មា នយេន ការណេន បេក្ខន្តិ។ **មហត្ត**ន្តិ សេដ្ឋត្តំ។ **ព្រហ្មា**តិ បុត្តានំ ព្រហ្មសមា ឧត្តមា សេដ្ឋា។ **បុព្ពាចរិយា**តិ បឋមាចរិយា។ **អាហុនេយ្យា**តិ អាហុនបដិគ្គាហកា យស្ស កស្សចិ សក្ការស្ស អនុច្ឆវិកា។ **អន្នេន អថោ**តិ អន្នេន ចេវ អត្ថោ បានេន ច។ **បេច្ចា**តិ កាលកិរិយាយ បរិយោសានេ ឥតោ គន្ត្វា សគ្គេ បមោទតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សិនេរុំ បវដ្ដេន្តោ វិយ ធម្មទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ តំ សុត្វា សព្ពេបិ តេ រាជានោ ពលកាយា ច បសីទឹសុ។ អថ នេ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា “ទានាទីសុ អប្បមត្តា ហោថា”តិ ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សព្ពេបិ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវនគរំ បូរយឹសុ។ សោណបណ្ឌិតនន្ទបណ្ឌិតាបិ យាវតាយុកំ មាតាបិតរោ បរិចរិត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, នន្ទបណ្ឌិតោ អានន្ទោ , មនោជរាជា សារិបុត្តោ, ឯកសតរាជានោ អសីតិមហាថេរា ចេវ អញ្ញតរថេរា ច, ចតុវីសតិ អក្ខោភណិយោ ពុទ្ធបរិសា, សោណបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សោណនន្ទជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

ជាតកុទ្ទានំ –

អថ សត្តតិមម្ហិ និបាតវរេ, សភាវន្តុ កុសាវតិរាជវរោ;
អថ សោណសុនន្ទវរោ ច បុន, អភិវាសិតសត្តតិមម្ហិ សុតេតិ។

សត្តតិនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២១. អសីតិនិបាតោ

[៥៣៣] ១. ចូឡហំសជាតកវណ្ណនា

សុមុខាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស ជីវិតបរិច្ចាគំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេវទត្តេន ហិ តថាគតំ ជីវិតា វោរោបេតុំ បយោជិតេសុ ធនុគ្គហេសុ សព្ពបឋមំ បេសិតេន អាគន្ត្វា “នាហំ, ភន្តេ, សក្កោមិ តំ ភគវន្តំ ជីវិតា វោរោបេតុំ, មហិទ្ធិកោ សោ ភគវា មហានុភាវោ”តិ វុត្តេ ទេវទត្តោ “អលំ, អាវុសោ, មា ត្វំ សមណំ គោតមំ ជីវិតា វោរោបេហិ, អហមេវ សមណំ គោតមំ ជីវិតា វោរោបេស្សាមី”តិ វត្វា តថាគតេ គិជ្ឈកូដបព្ពតស្ស បច្ឆិមឆាយាយ ចង្កមន្តេ សយំ គិជ្ឈកូដំ បព្ពតំ អភិរុហិត្វា យន្តវេគេន មហតី សិលំ បវិជ្ឈិ, “ឥមាយ សិលាយ សមណំ គោតមំ ជីវិតា វោរោបេស្សាមី”តិ។ តទា ទ្វេ បព្ពតកូដា សមាគន្ត្វា តំ សិលំ សម្បដិច្ឆឹសុ។ តតោ បបដិកា ឧប្បតិត្វា ភគវតោ បាទំ បហរិត្វា រុហិរំ ឧប្បាទេសិ, ពលវវេទនា បវត្តឹសុ។ ជីវកោ តថាគតស្ស បាទំ សត្ថកេន ផាលេត្វា ទុដ្ឋលោហិតំ វមេត្វា បូតិមំសំ អបនេត្វា ធោវិត្វា ភេសជ្ជំ អាលិម្បិត្វា និរោគមកាសិ។ សត្ថា បុរិមសទិសមេវ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ មហតិយា ពុទ្ធលីលាយ វិចរិ។

អថ នំ ទិស្វា ទេវទត្តោ ចិន្តេសិ – “សមណស្ស គោតមស្ស រូបសោភគ្គប្បត្តំ សរីរំ ទិស្វា កោចិ មនុស្សភូតោ ឧបសង្កមិតុំ ន សក្កោតិ, រញ្ញោ ខោ បន នាឡាគិរិ នាម ហត្ថី ចណ្ឌោ ផរុសោ មនុស្សឃាតកោ ពុទ្ធធម្មសង្ឃគុណេ ន ជានាតិ, សោ តំ ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សតី”តិ។ សោ គន្ត្វា រញ្ញោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ហត្ថាចរិយំ បក្កោសាបេត្វា “សម្ម, ស្វេ នាឡាគិរឹ មត្តំ កត្វា បាតោវ សមណេន គោតមេន បដិបន្នវីថិយំ វិស្សជ្ជេហី”តិ អាហ។ ទេវទត្តោបិ នំ “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ហត្ថី កិត្តកំ សុរំ បិវតី”តិ បុច្ឆិត្វា “អដ្ឋ ឃដេ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “តេន ហិ ស្វេ ត្វំ តំ សោឡស ឃដេ បាយេត្វា សមណេន គោតមេន បដិបន្នវីថិយំ អភិមុខំ ករេយ្យាសី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ – “ស្វេ នាឡាគិរឹ មត្តំ កត្វា នគរេ វិស្សជ្ជេស្សតិ, នាគរា បាតោវ សព្ពកិច្ចានិ កត្វា អន្តរវីថឹ មា បដិបជ្ជឹសូ”តិ។ ទេវទត្តោបិ រាជនិវេសនា ឱរុយ្ហ ហត្ថិសាលំ គន្ត្វា ហត្ថិគោបកេ អាមន្តេត្វា “មយំ ភណេ ឧច្ចដ្ឋានិយំ នីចដ្ឋានេ, នីចដ្ឋានិយំ វា ឧច្ចដ្ឋានេ កាតុំ សមត្ថា, សចេ វោ យសេន អត្ថោ, ស្វេ បាតោវ នាឡាគិរឹ តិខិណសុរាយ សោឡស ឃដេ បាយេត្វា សមណស្ស គោតមស្ស អាគមនវេលាយ តុត្តតោមរេហិ វិជ្ឈិត្វា កុជ្ឈាបេត្វា ហត្ថិសាលំ ភិន្ទាបេត្វា សមណេន គោតមេន បដិបន្នវីថិយំ អភិមុខំ កត្វា សមណំ គោតមំ ជីវិតក្ខយំ បាបេថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆឹសុ។

សា បវត្តិ សកលនគរេ វិត្ថារិកា អហោសិ។ ពុទ្ធធម្មសង្ឃមាមកា ឧបាសកា តំ សុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, ទេវទត្តោ រញ្ញា សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា ស្វេ តុម្ហេហិ បដិបន្នវីថិយំ នាឡាគិរឹ វិស្សជ្ជាបេស្សតិ, ស្វេ បិណ្ឌាយ អបវិសិត្វា ឥធេវ ហោថ, មយំ វិហារេយេវ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភិក្ខំ ទស្សាមា”តិ វទឹសុ។ សត្ថាបិ “ស្វេ បិណ្ឌាយ ន បវិសិស្សាមី”តិ អវត្វាវ “អហំ ស្វេ នាឡាគិរឹ ទមេត្វា បាដិហារិយំ កត្វា តិត្ថិយេ មទ្ទិត្វា រាជគហេ បិណ្ឌាយ អចរិត្វាវ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ នគរា និក្ខមិត្វា វេឡុវនមេវ អាគមិស្សាមិ, រាជគហវាសិនោបិ ពហូនិ ភត្តភាជនានិ គហេត្វា វេឡុវនមេវ អាគមិស្សន្តិ, ស្វេ វិហារេយេវ ភត្តគ្គំ ភវិស្សតី”តិ ឥមិនា ការណេន តេសំ អធិវាសេសិ។ តេ តថាគតស្ស អធិវាសនំ វិទិត្វា ភត្តភាជនានិ អាហរិត្វា “វិហារេយេវ ទានំ ទស្សាមា”តិ បក្កមឹសុ។

សត្ថាបិ បឋមយាមេ ធម្មំ ទេសេត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទេវតានំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេត្វា បច្ឆិមយាមស្ស បឋមកោដ្ឋាសេ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា ទុតិយកោដ្ឋាសេ ផលសមាបត្តិយា វីតិនាមេត្វា តតិយកោដ្ឋាសេ មហាករុណាសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ពោធនេយ្យពន្ធវេ ឱលោកេន្តោ នាឡាគិរិទមនេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយំ ទិស្វា វិភាតាយ រត្តិយា កតសរីរបដិជគ្គនោ ហុត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេត្វា , “អានន្ទ, អជ្ជ រាជគហបរិវត្តកេសុ អដ្ឋារសសុ មហាវិហារេសុ សព្ពេសម្បិ ភិក្ខូនំ មយាសទ្ធឹ រាជគហំ បវិសិតុំ អារោចេហី”តិ អាហ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ សព្ពេបិ ភិក្ខូ វេឡុវនេ សន្និបតឹសុ។ សត្ថា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជគហំ បាវិសិ។ អថ ហត្ថិមេណ្ឌា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជឹសុ, មហន្តោ សមាគមោ អហោសិ។ សទ្ធាសម្បន្នា មនុស្សា “អជ្ជ កិរ ពុទ្ធនាគស្ស តិរច្ឆាននាគេន សង្គាមោ ភវិស្សតិ, អនូបមាយ ពុទ្ធលីលាយ នាឡាគិរិទមនំ បស្សិស្សាមា”តិ បាសាទហម្មិយគេហច្ឆទនាទីនិ អភិរុហិត្វា អដ្ឋំសុ។ អសទ្ធា បន មិច្ឆាទិដ្ឋិកា “អយំ នាឡាគិរិ ចណ្ឌោ ផរុសោ មនុស្សឃាតកោ ពុទ្ធាទីនំ គុណំ ន ជានាតិ, សោ អជ្ជ សមណស្ស គោតមស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ វិទ្ធំសេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សតិ, អជ្ជ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋឹ បស្សិស្សាមា”តិ បាសាទាទីសុ អដ្ឋំសុ។

ហត្ថីបិ ភគវន្តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា មនុស្សេ តាសេន្តោ គេហានិ វិទ្ធំសេន្តោ សកដានិ សំចុណ្ណេន្តោ សោណ្ឌំ
ឧស្សាបេត្វា បហដ្ឋកណ្ណវាលោ បព្ពតោ វិយ អជ្ឈោត្ថរន្តោ យេន ភគវា តេនាភិធាវិ។ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ភិក្ខូ
ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “អយំ, ភន្តេ, នាឡាគិរិ ចណ្ឌោ ផរុសោ មនុស្សឃាតកោ ឥមំ រច្ឆំ បដិបន្នោ, ន ខោ ប
នាយំ ពុទ្ធាទិគុណំ ជានាតិ, បដិក្កមតុ, ភន្តេ, ភគវា, បដិក្កមតុ សុគតោ”តិ។ មា, ភិក្ខវេ, ភាយិត្ថ, បដិពលោ
អហំ នាឡាគិរិំ ទមេតុន្តិ។ អថាយស្មា សារិបុត្តោ សត្ថារំ យាចិ – “ភន្តេ, បិតុ ឧប្បន្នកិច្ចំ នាម ជេដ្ឋបុត្តស្ស
ភារោ, អហមេវ តំ ទមេមី”តិ។ អថ នំ សត្ថា, “សារិបុត្ត, ពុទ្ធពលំ នាម អញ្ញំ, សាវកពលំ អញ្ញំ, តិដ្ឋ ត្វ”ន្តិ
បដិពាហិ។ ឯវំ យេភុយ្យេន អសីតិ មហាថេរា យាចឹសុ។ សត្ថា សព្ពេបិ បដិពាហិ។ អថ អាយស្មា អានន្ទោ សត្ថរិ
ពលវសិនេហេន អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ “អយំ ហត្ថី បឋមំ មំ មារេតូ”តិ តថាគតស្សត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា
គន្ត្វា សត្ថុ បុរតោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “អបេហិ, អានន្ទ, មា មេ បុរតោ អដ្ឋាសី”តិ អាហ។ “ភន្តេ, អយំ ហត្ថី
ចណ្ឌោ ផរុសោ មនុស្សឃាតកោ កប្បុដ្ឋានគ្គិសទិសោ បឋមំ មំ មារេត្វា បច្ឆា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆតូ”តិ ថេរោ
អវច។ យាវតតិយំ វុច្ចមានោបិ តថេវ អដ្ឋាសិ ន បដិក្កមិ។ អថ នំ ភគវា ឥទ្ធិពលេន បដិក្កមាបេត្វា ភិក្ខូនំ
អន្តរេ ឋបេសិ។

តស្មិំ ខណេ ឯកា ឥត្ថី នាឡាគិរិំ ទិស្វា មរណភយភីតា បលាយមានា អង្កេន គហិតំ ទារកំ ហត្ថិនោ ច
តថាគតស្ស ច អន្តរេ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ។ ហត្ថី តំ អនុពន្ធិត្វា និវត្តិត្វា ទារកស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តទា ទារកោ
មហារវំ រវិ។ សត្ថា នាឡាគិរិំ ឱទិស្សកមេត្តាយ ផរិត្វា សុមធុរំ ព្រហ្មស្សរំ និច្ឆារេត្វា “អម្ភោ នាឡាគិរិ តំ សោឡស
សុរាឃដេ បាយេត្វា មត្តំ ករោន្តា ន ‘អញ្ញំ គណ្ហិស្សតី’តិ ករឹសុ, ‘មំ គណ្ហិស្សតី’តិ បន ករឹសុ, មា អការណេន
ជង្ឃាយោ កិលមេន្តោ វិចរិ, ឥតោ ឯហី”តិ បក្កោសិ។ សោ សត្ថុ វចនំ សុត្វា អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ភគវតោ រូបសិរិំ
ឱលោកេត្វា បដិលទ្ធសំវេគោ ពុទ្ធតេជេន បច្ឆិន្នសុរាមទោ សោណ្ឌំ ឱលម្ពេន្តោ កណ្ណេ ចាលេន្តោ អាគន្ត្វា
តថាគតស្ស បាទេសុ បតិ។ អថ នំ សត្ថា, “នាឡាគិរិ, ត្វំ តិរច្ឆានហត្ថី, អហំ ពុទ្ធវារណោ, ឥតោ បដ្ឋាយ មា
ចណ្ឌោ ផរុសោ មនុស្សឃាតកោ ភវ, សព្ពសត្តេសុ មេត្តចិត្តំ បដិលភា”តិ វត្វា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា កុម្ភេ
បរាមសិត្វា –

“មា កុញ្ជរ នាគមាសទោ, ទុក្ខោ ហិ កុញ្ជរ នាគមាសទោ;
ន ហិ នាគហតស្ស កុញ្ជរ, សុគតិ ហោតិ ឥតោ បរំ យតោ។

“មា ច មទោ មា ច បមាទោ, ន ហិ បមត្តា សុគតិំ វជន្តិ តេ;
ត្វញ្ញេវ តថា ករិស្សសិ, យេន ត្វំ សុគតិំ គមិស្សសី”តិ។ (ចូឡវ. ៣៤២) –

ធម្មំ ទេសេសិ។

តស្ស សកលសរីរំ បីតិយា និរន្តរំ ផុដំ អហោសិ។ សចេ កិរ តិរច្ឆានគតោ នាភវិស្ស, សោតាបត្តិផលំ
អធិគមិស្ស។ មនុស្សា តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា ឧន្នទឹសុ អប្ផោដឹសុ, សញ្ជាតសោមនស្សា នានាភរណានិ ខិបឹសុ,
តានិ ហត្ថិស្ស សរីរំ បដិច្ឆាទយឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ នាឡាគិរិ ធនបាលកោ នាម ជាតោ។ តស្មិំ ខោ បន
ធនបាលកសមាគមេ ចតុរាសីតិ បាណសហស្សានិ អមតំ បិវឹសុ។ សត្ថា ធនបាលកំ បញ្ចសុ សីលេសុ
បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ សោណ្ឌាយ ភគវតោ បាទេ បំសូនិ គហេត្វា ឧបរិ មុទ្ធនិ អាកិរិត្វា បដិកុដិតោវ បដិក្កមិត្វា
ទស្សនូបចារេ ឋិតោ ទសពលំ វន្ទិត្វា និវត្តិត្វា ហត្ថិសាលំ បាវិសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទន្តសុទន្តោ ហុត្វា ន កញ្ចិ
វិហេឋេតិ។ សត្ថា និប្ផន្នមនោរថោ “យេហិ យំ ធនំ ខិត្តំ, តេសញ្ញេវ តំ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាយ “អជ្ជ មយា មហន្តំ
បាដិហារិយំ កតំ, ឥមស្មិំ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរណំ អប្បដិរូប”ន្តិ តិត្ថិយេ មទ្ទិត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ជយប្បត្តោ វិយ
ខត្តិយោ នគរា និក្ខមិត្វា វេឡុវនមេវ គតោ។ នគរវាសិនោ ពហុំ អន្នបានខាទនីយំ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា មហា
ទានំ បវត្តយឹសុ។

តំ ទិវសំ សាយន្ហសមយេ ធម្មសភំ បូរេត្វា សន្និសិន្នា ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, អាយស្មតា
អានន្ទេន តថាគតស្សត្ថាយ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជន្តេន ទុក្ករំ កតំ, នាឡាគិរិំ ទិស្វា សត្ថារា តិក្ខត្តុំ បដិពាហិយ
មានោបិ នាបគតោ, អហោ ទុក្ករការកោ, អាវុសោ, អាយស្មា អានន្ទោ”តិ។ សត្ថា “អានន្ទស្ស គុណកថា ប
វត្តតិ, គន្តព្ពំ មយា ឯត្ថា”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ
បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទោ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តោបិ មមត្ថាយ
ជីវិតំ បរិច្ចជិយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មហឹសករដ្ឋេ សាគលនគរេ សាគលោ នាម រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា នគរតោ អវិទូរេ ឯកស្មឹ នេសាទគាមកេ អញ្ញតរោ នេសាទោ បាសេហិ សកុណេ ពន្ធិត្វា នគរេ វិក្កិណន្តោ ជីវិកំ កប្បេសិ។ នគរតោ ច អវិទូរេ អាវដ្ដតោ ទ្វាទសយោជនោ មានុសិយោ នាម បទុមសរោ អហោសិ បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នោ។ តត្ថ នានប្បការោ សកុណសង្ឃោ ឱតរិ។ សោ នេសាទោ តត្ថ អនិយាមេន បាសេ ឱឌ្ឌេសិ។ តស្មិំ កាលេ ធតរដ្ឋោ ហំសរាជា ឆន្នវុតិហំសសហស្សបរិវារោ ចិត្តកូដបព្ពតេ សុវណ្ណគុហាយំ វសតិ, សុមុខោ នាមស្ស សេនាបតិ អហោសិ។ អថេកទិវសំ តតោ ហំសយូថា កតិបយា សុវណ្ណហំសា មានុសិយំ សរំ គន្ត្វា បហូតគោចរេ តស្មិំ យថាសុខំ វិចរិត្វា សុហិតា ចិត្តកូដំ អាគន្ត្វា ធតរដ្ឋស្ស អារោចេសុំ – “មហារាជ, មនុស្សបថេ មានុសិយោ នាម បទុមសរោ សម្បន្នគោចរោ, តត្ថ គោចរំ គណ្ហិតុំ គច្ឆាមា”តិ។ សោ “មនុស្សបថោ នាម សាសង្កោ សប្បដិភយោ, មា វោ រុច្ចិត្ថា”តិ បដិក្ខិបិត្វាបិ តេហិ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោ “សចេ តុម្ហាកំ រុច្ចតិ, គច្ឆាមា”តិ សបរិវារោ តំ សរំ អគមាសិ។ សោ អាកាសា ឱតរន្តោ បាទំ បាសេ បវេសេន្តោយេវ ឱតរិ។ អថស្ស បាសោ បាទំ អយបដ្ដកេន កឌ្ឍន្តោ វិយ អាពន្ធិត្វា គណ្ហិ។ អថស្ស “ឆិន្ទិស្សាមិ ន”ន្តិ អាកឌ្ឍន្តស្ស បឋមវារេ ចម្មំ ឆិជ្ជិ, ទុតិយវារេ មំសំ ឆិជ្ជិ, តតិយវារេ ន្ហារុ ឆិជ្ជិ, បាសោ អដ្ឋឹ អាហច្ច អដ្ឋាសិ, លោហិតំ បគ្ឃរិ, ពលវវេទនា បវត្តឹសុ។

សោ ចិន្តេសិ – “សចាហំ ពទ្ធរវំ រវិស្សាមិ, ញាតកា មេ ឧត្រស្តា ហុត្វា គោចរំ អគ្គណ្ហិត្វា ឆាតជ្ឈត្តាវ បលាយន្តា ទុព្ពលតាយ មហាសមុទ្ទេ បតិស្សន្តី”តិ។ សោ វេទនំ អធិវាសេត្វា ញាតីនំ យាវទត្ថំ ចរិត្វា ហំសានំ កីឡនកាលេ មហន្តេន សទ្ទេន ពទ្ធរវំ រវិ។ តំ សុត្វា តេ ហំសា មរណភយតជ្ជិតា វគ្គវគ្គា ហុត្វា ចិត្តកូដាភិមុខា បក្កមឹសុ។ តេសុ បក្កន្តេសុ សុមុខោ ហំសសេនាបតិ “កច្ចិ នុ ខោ ឥទំ ភយំ មហារាជស្ស ឧប្បន្នំ, ជានិស្សាមិ ន”ន្តិ វេគេន បក្ខន្ទិត្វា បុរតោ គច្ឆន្តស្ស ហំសគណស្ស អន្តរេ មហាសត្តំ អទិស្វា មជ្ឈិមហំសគណំ វិចិនិ, តត្ថាបិ អទិស្វា បច្ឆិមហំសគណំ វិចិនិ, តត្ថាបិ អទិស្វា “និស្សំសយំ តស្សេវេទំ ភយំ ឧប្បន្ន”ន្តិ និវត្តិត្វា អាគច្ឆន្តោ មហាសត្តំ បាសេ ពទ្ធំ លោហិតមក្ខិតំ ទុក្ខាតុរំ បង្កបិដ្ឋេ និបន្នំ ទិស្វា “មា ភាយិ, មហារាជ, អហំ មម ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា តុម្ហេ បាសតោ មោចេស្សាមី”តិ វទន្តោ ឱតរិត្វា មហាសត្តំ អស្សាសេន្តោវ បង្កបិដ្ឋេ និសីទិ។ អថ នំ វីមំសន្តោ មហាសត្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “សុមុខ អនុបចិនន្តា, បក្កមន្តិ វិហង្គមា;
គច្ឆ តុវម្បិ មា កង្ខិ, នត្ថិ ពទ្ធេ សហាយតា”តិ។

តត្ថ **អនុបចិនន្តា**តិ សិនេហេន អាលយវសេន អនោលោកេន្តា។ **បក្កមន្តី**តិ ឯតេ ឆន្នវុតិ ហំសសហស្សា ញាតិវិហង្គមា មំ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, ត្វម្បិ គច្ឆ, មា ឥធ វាសំ អាកង្ខិ, ឯវញ្ហិ បាសេន ពទ្ធេ មយិ សហាយតា នាម នត្ថិ, ន ហិ តេ អហំ ឥទានិ កិញ្ចិ សហាយកិច្ចំ កាតុំ សក្ខិស្សាមិ, កឹ តេ មយា និរុបការេន, បបញ្ចំ អកត្វា គច្ឆេវាតិ វទតិ។

តតោ បរំ –

២. “គច្ឆេ វាហំ ន វា គច្ឆេ, ន តេន អមរោ សិយំ;
សុខិតំ តំ ឧបាសិត្វា, ទុក្ខិតំ តំ កថំ ជហេ។

៣. “មរណំ វា តយា សទ្ធឹ, ជីវិតំ វា តយា វិនា;
តទេវ មរណំ សេយ្យោ, យញ្ចេ ជីវេ តយា វិនា។

៤. “នេស ធម្មោ មហារាជ, យំ តំ ឯវំ គតំ ជហេ;
យា គតិ តុយ្ហំ សា មយ្ហំ, រុច្ចតេ វិហគាធិប។

៥. “កា នុ បាសេន ពទ្ធស្ស, គតិ អញ្ញា មហានសា;
សា កថំ ចេតយានស្ស, មុត្តស្ស តវ រុច្ចតិ។

៦. “កំ វា ត្វំ បស្សសេ អត្ថំ, មម តុយ្ហញ្ច បក្ខិម;
ញាតីនំ វាវសិដ្ឋានំ, ឧភិន្នំ ជីវិតក្ខយេ។

៧. “យំ ន កញ្ចនទេបិញ្ឆ, អន្ធេន តមសា គតំ;
តាទិសេ សញ្ចជំ បាណំ, កមត្ថមភិជោតយេ។

៨. “កថំ នុ បតតំ សេដ្ឋ, ធម្មេ អត្ថំ ន ពុជ្ឈសិ;

ធម្មោ អបចិតោ សន្តោ, អត្ថំ ទស្សេតិ បាណិនំ។

៩. “សោហំ ធម្មំ អបេក្ខានោ, ធម្មា ចត្តំ សមុដ្ឋិតំ;
ភត្តិញ្ច តយិ សម្បស្សំ, នាវកង្ខាមិ ជីវិតំ។

១០. “អទ្ធា ឯសោ សតំ ធម្មោ, យោ មិត្តោ មិត្តមាបទេ។

ន ចជេ ជីវិតស្សាបិ, ហេតុធម្មមនុស្សរំ។

១១. “ស្វាយំ ធម្មោ ច តេ ចិណ្ណោ, ភត្តិ ច វិទិតា មយិ;
កាមំ ករស្សុ មយ្ហេតំ, គច្ឆេវានុមតោ មយា។

១២. “អបិ ត្វេវ គតេ កាលេ, យំ ខណ្ឌំ ញាតិនំ មយា;
តយា តំ ពុទ្ធិសម្បន្នំ, អស្ស បរមសំវុតំ។

១៣. “ឥច្ចេវំ មន្តយន្តានំ, អរិយានំ អរិយវុត្តិនំ;
បច្ចទិស្សថ នេសាទោ, អាតុរានមិវន្តកោ។

១៤. “តេ សត្តុមភិសញ្ចិក្ខ, ទីឃរត្តំ ហិតា ទិជា;
តុណ្ហីមាសិត្ថ ឧភយោ, ន សញ្ចលេសុមាសនា។

១៥. “ធតរដ្ឋេ ច ទិស្វាន, សមុឌ្ឌេន្តេ តតោ តតោ;
អភិក្កមថ វេគេន, ទិជសត្តុ ទិជាធិបេ។

១៦. “សោ ច វេគេនភិក្កម្ម, អាសជ្ជ បរមេ ទិជេ;
បច្ចកមិត្ថ នេសាទោ, ពទ្ធា ឥតិ វិចិន្តយំ។

១៧. “ឯកំវ ពទ្ធមាសីនំ, អពទ្ធញ្ច បុនាបរំ;
អាសជ្ជ ពទ្ធមាសីនំ, បេក្ខមានមទីនវំ។

១៨. “តតោ សោ វិមតោយេវ, បណ្ឌរេ អជ្ឈភាសថ;
បវឌ្ឍកាយេ អាសីនេ, ទិជសង្ឃគណាធិបេ។

១៩. “យំ នុ បាសេន មហតា, ពទ្ធោ ន កុរុតេ ទិសំ;
អថ កស្មា អពទ្ធោ ត្វំ, ពលី បក្ខិ ន គច្ឆសិ។

២០. “កិំ នុ ត្យាយំ ទិជោ ហោតិ, មុត្តោ ពទ្ធំ ឧបាសសិ;
ឱហាយ សកុណា យន្តិ, កិំ ឯកោ អវហីយសិ។

២១. “រាជា មេ សោ ទិជាមិត្ត, សខា បាណសមោ ច មេ;
នេវ នំ វិជហិស្សាមិ, យាវ កាលស្ស បរិយាយំ។

២២. “កថំ បនាយំ វិហង្គោ, នាទ្ទស បាសមោឌ្ឌិតំ;
បទញ្ហេតំ មហន្តានំ, ពោទ្ធុមរហន្តិ អាបទំ។

២៣. “យទា បរាភវោ ហោតិ, បោសោ ជីវិតសង្ខយេ;
អថ ជាលញ្ច បាសញ្ច, អាសជ្ជាបិ ន ពុជ្ឈតិ។

២៤. “អបិ ត្វេវ មហាបញ្ញ, បាសា ពហុវិធា តតា;
គុយ្ហមាសជ្ជ ពជ្ឈន្តិ, អថេវំ ជីវិតក្ខយេ”តិ។ –

ឥមាសំ គាថានំ សម្ពន្ធោ បាឡិនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ **គច្ឆេ វា**តិ, មហារាជ, អហំ ឥតោ គច្ឆេយ្យំ វា ន វា, នាហំ តេន គមនេន វា អគមនេន វា អមរោ សិយំ, អហញ្ហិ ឥតោ គតោបិ អគតោបិ មរណតោ អមុត្តោវ, ឥតោ បុព្ពេ បន សុខិតំ តំ ឧបាសិត្វា ឥទានិ ទុក្ខិតំ តំ កថំ ជហេយ្យន្តិ វទតិ។ **មរណំ វា**តិ មម អគច្ឆន្តស្ស វា តយា សទ្ធិំ មរណំ ភវេយ្យ, គច្ឆន្តស្ស វា តយា

វិនា ជីវិតំ។ តេសុ ទ្វីសុ យំ តយា សទ្ធឹ មរណំ, តទេវ មេ វរំ, យំ តយា វិនា ជីវេយ្យំ, ន មេ តំ វរន្តិ អត្ថោ។ **វុច្ចតេតិ** យា តវ គតិ និប្ផត្តិ, សាវ មយ្ហំ វុច្ចតិ។ **សា កថន្តិ** សម្ម សុមុខ មម តាវ ទឡ្ហេន វាលបាសេន ពទ្ធស្ស បរហត្ថំ គតស្ស សា គតិ វុច្ចតុ, តវ បន **ចេតយានស្ស** សចេតនស្ស បញ្ញវតោ មុត្តស្ស កថំ វុច្ចតិ។

បក្ខិមាតិ បក្ខសម្បន្ន។ **ឧភិន្នន្តិ** អម្ហាកំ ទ្វិន្នំ ជីវិតក្ខយេ សតិ ត្វំ មម វា តវ វា អវសិដ្ឋញាតីនំ វា កំ អត្ថំ បស្សសិ។ **យំ នាតិ** ឯត្ថ **ន**-ការោ ឧបមានេ។ **កញ្ចនទេបិញ្ឆាតិ** កញ្ចនទ្វេបិញ្ឆ, អយមេវ វា បាឋោ, កញ្ចនសទិសឧភយបក្ខាតិ អត្ថោ។ **តមសាតិ** តមសិ។ **គតន្តិ** កតំ, អយមេវ វា បាឋោ។ បុរិមស្ស **ន**-ការស្ស ឥមិនា សម្ពន្ធោ, “ន កត”ន្តិ កតំ វិយាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តយិ បាណំ ចជន្តេបិ អចជន្តេបិ មម ជីវិតស្ស អភាវា យំ តវ បាណសញ្ចជនំ, តំ អន្ធេន តមសិ កតំ វិយ កិញ្ចិទេវ រូបកម្មំ អបច្ចក្ខគុណំ, តាទិសេ តវ អបច្ចក្ខគុណេ បាណសញ្ចជនេ ត្វំ បាណំ សញ្ចជន្តោ កមត្ថំ ជោតេយ្យាសីតិ។

ធម្មោ អបចិតោ សន្តោតិ ធម្មោ បូជិតោ មានិតោ សមានោ។ **អត្ថំ ទស្សេតីតិ** វុទ្ធឹ ទស្សេតិ។ **អបេក្ខានោតិ** អបេក្ខន្តោ។ **ធម្មា ចត្តន្តិ** ធម្មតោ ច អត្ថំ សមុដ្ឋិតំ បស្សន្តោ ។ **ភត្តិន្តិ** សិនេហំ។ សតំ **ធម្មោតិ** បណ្ឌិតានំ សភាវោ។ **យោ មិត្តោតិ** យោ មិត្តោ អាបទាសុ មិត្តំ ន ចជេ, តស្ស អចជន្តស្ស មិត្តស្ស ឯស សភាវោ នាម អទ្ធា សតំ ធម្មោ។ **វិទិតាតិ** បាកដា ជាតា។ **កាមំ ករស្សូតិ** ឯតំ មម កាមំ មយា ឥច្ឆិតំ មម វចនំ ករស្សុ។ **អបិ ត្វេវំ គតេ កាលេតិ** អបិ តុ ឯវំ គតេ កាលេ មយិ ឥមស្មិំ ឋានេ បាសេន ពទ្ធេ។ **បរមស់វុតន្តិ** បរមបរិបុណ្ណំ។

ឥច្ចេវំ មន្តយន្តានន្តិ “គច្ឆ, ន គច្ឆាមី”តិ ឯវំ កថេន្តានំ **អរិយានន្តិ** អាចារអរិយានំ។ **បច្ចុទិស្សថាតិ** កាសាយានិ និវាសេត្វា រត្តមាលំ បិឡន្ធិត្វា មុគ្គរំ អាទាយ អាគច្ឆន្តោ អទិស្សថ។ **អាតុរានន្តិ** គិលានានំ មច្ចុ វិយ។ **អភិសញ្ចិក្ខាតិ**, ភិក្ខវេ, តេ ឧភោបិ សត្តំ អាយន្តំ បស្សិត្វា។ **ហិតាតិ** ទីឃរត្តំ អញ្ញមញ្ញស្ស ហិតា មុទុចិត្តា។ **ន សញ្ចលេសុមាសនាតិ** អាសនតោ ន ចលឹសុ, យថានិសិន្នាវ អហេសុំ។ សុមុខោ បន “អយំ នេសាទោ អាគន្ត្វា បហរន្តោ មំ បឋមំ បហរតូ”តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តំ បច្ឆតោ កត្វា និសីទិ។

ធតរដ្ឋេតិ ហំសេ។ **សមុឌ្ឌេន្តេតិ** មរណភយេន ឥតោ ចិតោ ច ឧប្បតន្តេ ទិស្វា។ **អាសជ្ជាតិ** ឥតរេ ទ្វេ ជនេ ឧបគន្ត្វា។ **បច្ចកមិត្ថាតិ** “ពទ្ធា, ន ពទ្ធា”តិ ចិន្តេន្តោ ឧបធារេន្តោ អកមិត្ថ, វេគំ ហាបេត្វា សណិកំ អគមាសិ។ **អាសជ្ជ ពទ្ធមាសីនន្តិ** ពទ្ធំ មហាសត្តំ ឧបគន្ត្វា និសិន្នំ សុមុខំ។ **អទីនវន្តិ**អាទីនវមេវ ហុត្វា មហាសត្តំ ឱលោកេន្តំ ទិស្វា។ **វិមតោតិ** កឹ នុ ខោ អពទ្ធោ ពទ្ធស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ, ការណំ បុច្ឆិស្សាមីតិ វិមតិជាតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **បណ្ឌរេតិ** ហំសេ, អថ វា បរិសុទ្ធេ និម្មលេ, សម្បហដ្ឋកញ្ចនវណ្ណេតិ អត្ថោ។ **បវឌ្ឍកាយេតិ** វឌ្ឍិតកាយេ មហាសរីរេ។ **យំ នូតិ** យំ តាវ ឯសោ មហាបាសេន ពទ្ធោ។ **ន កុរុតេ ទិសន្តិ** បលាយនត្ថាយ ឯកំ ទិសំ ន ភជតិ, តំ យុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ **ពលីតិ** ពលសម្បន្នោ ហុត្វាបិ។ **បក្ខីតិ** តំ អាលបតិ។ **ឱហាយាតិ** ឆឌ្ឌេត្វា។ **យន្តីតិ** សេសសកុណា គច្ឆន្តិ។ **អវហីយសីតិ** ឱហីយសិ។

ទិជាមិត្តាតិ ទិជានំ អមិត្ត។ **យាវ កាលស្ស បរិយាយន្តិ** យាវ មរណស្ស វារោ អាគច្ឆតិ។ **កថំ បនាយន្តិ** ត្វំ រាជា មេ សោតិ វទសិ, រាជានោ ច នាម បណ្ឌិតា ហោន្តិ, ឥតិបិ បណ្ឌិតោ សមានោ កេន ការណេន ឱឌ្ឌិតំ បាសំ ន អទ្ទស។ **បទំ ហេតន្តិ** យសមហត្តំ វា ញាណមហត្តំ វា បត្តានំ អត្តនោ អាបទពុជ្ឈនំ នាម បទំ ការណំ, តស្មា តេ អាបទំ ពោទ្ធុមរហន្តិ។ **បរាភវោតិ** អវឌ្ឍិ។ **អាសជ្ជាបីតិ** ឧបគន្ត្វាបិ ន ពុជ្ឈតិ។ **តតាតិ** វិតតា ឱឌ្ឌិតា។ **គុយ្ហមាសជ្ជាតិ** តេសុ បាសេសុ យោ គុឡ្ហោ បដិច្ឆន្នោ បាសោ, តំ អាសជ្ជ ពជ្ឈន្តិ។ **អថេវន្តិ** អថ ឯវំ ជីវិតក្ខយេ ពជ្ឈន្តេវាតិ អត្ថោ។

ឥតិ នំ សោ កថាសល្លាបេន មុទុហទយំ កត្វា មហាសត្តស្ស ជីវិតំ យាចន្តោ គាថមាហ –

២៥. “អបិ នាយំ តយា សទ្ធឹ, សំវាសស្ស សុខុទ្រយោ;
អបិ នោ អនុមញ្ញាសិ, អបិ នោ ជីវិតំ ទទេ”តិ។

តត្ថ **អបិ នាយន្តិ** អបិ នុ អយំ។ **សុខុទ្រយោតិ** សុខផលោ។ **អបិ នោ អនុមញ្ញាសីតិ** ចិត្តកូដំ គន្ត្វា ញាតកេ បស្សិតុំ ត្វំ អបិ នោ អនុជានេយ្យាសិ។ **អបិ នោ ជីវិតំ ទទេតិ** អបិ នោ ឥមាយ កថាយ ឧប្បន្នវិស្សាសោ ន មារេយ្យាសីតិ។

សោ តស្ស មធុរកថាយ ពជ្ឈិត្វា គាថមាហ –

២៦. “ន ចេវ មេ ត្វំ ពទ្ធោសិ, នបិ ឥច្ឆាមិ តេ វធំ;

កាមំ ខិប្បមិតោ គន្ត្វា, ជីវ ត្វំ អនិឃោ ចិរ”ន្តិ។

តតោ សុមុខោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

២៧. “នេវាហមេតមិច្ឆាមិ, អញ្ញត្រេតស្ស ជីវិតា;
សចេ ឯកេន តុដ្ឋោសិ, មុញ្ចេតំ មញ្ច ភក្ខយ។

២៨. “អារោហបរិណាហេន, តុល្យាស្មា វយសា ឧភោ;
ន តេ លាភេន ជីវត្ថិ, ឯតេន និមិនា តុវំ។

២៩. “តទិង្ឃ សមបេក្ខស្សុ, ហោតុ គិទ្ធិ តវម្ហសុ;
មំ បុព្ពេ ពន្ធ បាសេន, បច្ឆា មុញ្ច ទិជាធិបំ។

៣០. “តាវទេវ ច តេ លាភោ, កតាស្ស យាចនាយ ច;
មិត្តិ ច ធតរដ្ឋេហិ, យាវជីវាយ តេ សិយា”តិ។

តត្ថ **ឯតន្តិ** យំ អញ្ញត្រ ឯតស្ស ជីវិតា មម ជីវិតំ, ឯតំ អហំ នេវ ឥច្ឆាមិ។ **តុល្យាស្មាតិ** សមានា ហោម។ **និមិនា តុវន្តិ** បរិវត្តេហិ ត្វំ។ **តវម្ហសូតិ** តវ អម្ហេសុ គិទ្ធិ ហោតុ, កឹ តេ ឯតេន, មយិ លោភំ ឧប្បាទេហីតិ វទតិ។ **តាវទេវាតិ** តត្តកោយេវ។ **យាចនាយ ចាតិ** យា មម យាចនា, សាវ កតា អស្សាតិ អត្ថោ។

ឥតិ សោ តាយ ធម្មទេសនាយ តេលេ បក្ខិត្តកប្បាសបិចុ វិយ មុទុគតហទយោ មហាសត្តំ តស្ស ទាយំ កត្វា ទទន្តោ អាហ –

៣១. “បស្សន្តុ នោ មហាសង្ឃា, តយា មុត្តំ ឥតោ គតំ;
មិត្តាមច្ចា ច ភច្ចា ច, បុត្តទារា ច ពន្ធវា។

៣២. “ន ច តេ តាទិសា មិត្តា, ពហូនំ ឥធ វិជ្ជតិ;
យថា ត្វំ ធតរដ្ឋស្ស, បាណសាធារណោ សខា។

៣៣. “សោ តេ សហាយំ មុញ្ចាមិ, ហោតុ រាជា តវានុគោ;
កាមំ ខិប្បមិតោ គន្ត្វា, ញាតិមជ្ឈេ វិរោចថា”តិ។

តត្ថ **នោតិ** និបាតមត្តំ។ **តយា មុត្តន្តិ** ឥមញ្ហិ ត្វញ្ញេវ មុញ្ចសិ នាម, តស្មា ឥមំ តយា មុត្តំ ឥតោ ចិត្តកូដបព្ពតំ គតំ មហន្តា ញាតិសង្ឃា ឯតេ ច មិត្តាទយោ បស្សន្តុ។ ឯត្ថ ច **ពន្ធវាតិ** ឯកលោហិតសម្ពន្ធា។ **វិជ្ជតីតិ** វិជ្ជន្តិ។ **បាណសាធារណោតិ** សាធារណបាណោ អវិភត្តជីវិកោ, យថា ត្វំ ឯតស្ស សខា, ឯតាទិសា អញ្ញេសំ ពហូនំ មិត្តា នាម ន វិជ្ជន្តិ។ **តវានុគោតិ** ឯតំ ទុក្ខិតំ អាទាយ បុរតោ គច្ឆន្តស្ស តវ អយំ អនុគោ ហោតូតិ។

ឯវំ វត្វា បន នេសាទបុត្តោ មេត្តចិត្តេន មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា ពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា អាលិង្គិត្វា សរតោ និក្ខាមេត្វា សរតីរេ តរុណទព្ពតិណបិដ្ឋេ និសីទាបេត្វា បាទេ ពន្ធនបាសំ មុទុចិត្តេន សណិកំ មោចេត្វា ទូរេ ខិបិត្វា មហាសត្តេ ពលវសិនេហំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា មេត្តចិត្តេន ឧទកំ អាទាយ លោហិតំ ធោវិត្វា បុនប្បុនំ បរិមជ្ជិ។ តស្ស មេត្តចិត្តានុភាវេន ពោធិសត្តស្ស បាទេ សិរា សិរាហិ, មំសំ មំសេន, ចម្មំ ចម្មេន ឃដិតំ, តាវទេវ បាទោ សំរុឡ្ហោ សញ្ជាតឆវិសញ្ជាតលោមោ អហោសិ អពទ្ធបាទេន និព្ពិសេសោ។ ពោធិសត្តោ សុខិតោ បកតិភាវេនេវ និសីទិ។ អថ សុមុខោ អត្តានំ និស្សាយ មហាសត្តស្ស សុខិតភាវំ ទិស្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ នេសាទស្ស ថុតិមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៣៤. “សោ បតីតោ បមុត្តេន, ភត្តុនា ភត្តុគារវោ;
អជ្ឈភាសថ វក្កង្គោ, វាចំ កណ្ណសុខំ ភណំ។

៣៥. “ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ នន្ទាមិ, មុត្តំ ទិស្វា ទិជាធិប”ន្តិ។
តត្ថ **វក្កង្គោតិ** វង្កគីវោ។

ឯវំ លុទ្ទស្ស ថុតឹ កត្វា សុមុខោ ពោធិសត្តំ អាហ – “មហារាជ, ឥមិនា អម្ហាកំ មហាឧបការោ កតោ, អយញ្ហិ អម្ហាកំ វចនំ អកត្វា កីឡាហំសេ នោ កត្វា ឥស្សរានំ ទេន្តោ ពហុំ ធនំ លភេយ្យ, មារេត្វា មំសំ

វិក្កិណន្តោ មូលម្បិ លភេថ, អត្តនោ បន ជីវិតំ អនោលោកេត្វា អម្ហាកំ វចនំ អករិ, ឥមំ រញ្ញោ សន្តិកំ នេត្វា សុខជីវិតំ ករោមា”តិ។ មហាសត្តោ សម្បដិច្ឆិ។ សុមុខោ អត្តនោ ភាសាយ មហាសត្តេន សទ្ធឹ កថេត្វា បុន មនុស្សភាសាយ លុទ្ទបុត្តំ អាមន្តេត្វា “សម្ម, ត្វំ កិមត្ថំ បាសេ ឱឌ្ឌេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ធនត្ថ”ន្តិ វុត្តេ “ឯវំ សន្តេ អម្ហេ អាទាយ នគរំ បវិសិត្វា រញ្ញោ ទស្សេហិ, ពហុំ តេ ធនំ ទាបេស្សាមី”តិ វត្វា អាហ –

៣៦. “ឯហិ តំ អនុសិក្ខាមិ, យថា ត្វមបិ លច្ឆសេ;
លាភំ តវាយំ ធតរដ្ឋោ, បាបំ កិញ្ចិ ន ទក្ខតិ។

៣៧. “ខិប្បមន្តេបុរំ នេត្វា, រញ្ញោ ទស្សេហិ នោ ឧភោ;
អពទ្ធេ បកតិភូតេ, កាជេ ឧភយតោ ឋិតេ។

៣៨. “ធតរដ្ឋា មហារាជ, ហំសាធិបតិនោ ឥមេ;
អយញ្ហិ រាជា ហំសានំ, អយំ សេនាបតីតរោ។

៣៩. “អសំសយំ ឥមំ ទិស្វា, ហំសរាជំ នរាធិបោ។

បតីតោ សុមនោ វិត្តោ, ពហុំ ទស្សតិ តេ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **អនុសិក្ខាមី**តិ អនុសាសាមិ។ **ជាប**ន្តិ លាមកំ។ **រញ្ញោ ទស្សេហិ នោ ឧភោ**តិ អម្ហេ ឧភោបិ រញ្ញោ ទស្សេហិ។ អយំ ពោធិសត្តស្ស បញ្ញាបភាវទស្សនត្ថំ, អត្តនោ មិត្តធម្មស្ស អាវិភាវនត្ថំ, លុទ្ទស្ស ធនលាភត្ថំ, រញ្ញោ សីលេសុ បតិដ្ឋាបនត្ថញ្ចាតិ ចតូហិ ការណេហិ ឯវមាហ។ **ធតរដ្ឋា**តិ នេត្វា ច បន រញ្ញោ ឯវំ អាចិក្ខេយ្យាសិ, “មហារាជ, ឥមេ ធតរដ្ឋកុលេ ជាតា ទ្វេ ហំសាធិបតិនោ, ឯតេសុ អយំ រាជា, ឥតរោ សេនាបតី”តិ។ ឥតិ នំ សិក្ខាបេសិ។ **“បតីតោ**”តិអាទីនិ តីណិបិ តុដ្ឋាការវេវចនានេវ។

ឯវំ វុត្តេ លុទ្ទោ, “សាមិ, មា វោ រាជទស្សនំ រុច្ចិ, រាជានោ នាម ចលចិត្តា, កីឡាហំសេ វា វោ ករេយ្យុំ មារាបេយ្យុំ វា”តិ វត្វា, “សម្ម, មា ភាយិ, អហំ តាទិសំ កក្ខឡំ លុទ្ទំ លោហិតបាណឹ ធម្មកថាយ មុទុកំ កត្វា មម បាទេសុ បាតេសឹ, រាជានោ នាម បុញ្ញវន្តោ បញ្ញវន្តោ ច សុភាសិតទុព្ភាសិតញ្ញូ ច, ខិប្បំ អម្ហេ រញ្ញោ ទស្សេហី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ មា មយ្ហំ កុជ្ឈិត្ថ, អហំ អវស្សំ តុម្ហាកំ រុចិយា នេមី”តិ វត្វា ឧភោបិ កាជំ អារោបេត្វា រាជកុលំ គន្ត្វា រញ្ញោ ទស្សេត្វា រញ្ញា បុដ្ឋោ យថាភូតំ អារោចេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៤០. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, កម្មុនា ឧបបាទយិ;
ខិប្បមន្តេបុរំ គន្ត្វា, រញ្ញោ ហំសេ អទស្សយិ;
អពទ្ធេ បកតិភូតេ, កាជេ ឧភយតោ ឋិតេ។

៤១. “ធតរដ្ឋា មហារាជ, ហំសាធិបតិនោ ឥមេ;
អយញ្ហិ រាជា ហំសានំ, អយំ សេនាបតីតរោ;

៤២. “កថំ បនិមេ វិហង្គា, តវ ហត្ថត្តមាគតា;
កថំ លុទ្ទោ មហន្តានំ, ឥស្សរេ ឥធ អជ្ឈគា។

៤៣. “វិហិតា សន្តិមេ បាសា, បល្លលេសុ ជនាធិប;
យំ យទាយតនំ មញ្ញេ, ទិជានំ បាណរោធនំ។

៤៤. “តាទិសំ បាសមាសជ្ជ, ហំសរាជា អពជ្ឈថ;
តំ អពទ្ធោ ឧបាសិនោ, មមាយំ អជ្ឈភាសថ។

៤៥. “សុទុក្ករំ អនរិយេភិ, ទហតេ ភាវមុត្តមំ;
ភត្តុរត្ថេ បរក្កន្តោ, ធម្មយុត្តោ វិហង្គមោ។

៤៦. “អត្តនាយំ ចជិត្វាន, ជីវិតំ ជីវិតារហោ;
អនុត្ថុនន្តោ អាសីនោ, ភត្តុ យាចិត្ថ ជីវិតំ។

៤៧. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, បសាទមហមជ្ឈគា;
តតោ នំ បាមុចឹ បាសា, អនុញ្ញាសឹ សុខេន ច។

៤៨. “សោ បតីតោ បមុត្តេន, ភត្តុនា ភត្តុគារវោ;
អជ្ឈភាសថ វក្កង្គោ, វាចំ កណ្ណសុខំ ភណំ។

៤៩. “ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ នន្ទាមិ, មុត្តំ ទិស្វា ទិជាធិបំ។

៥០. “ឯហិ តំ អនុសិក្ខាមិ, យថា ត្វមបិ លច្ឆសេ;
លាភំ តវាយំ ធតរដ្ឋោ, បាបំ កិញ្ចិ ន ទក្ខតិ។

៥១. “ខិប្បមន្តេបុរំ នេត្វា, រញ្ញោ ទស្សេហិ នោ ឧភោ;
អពទ្ធេ បកតិភូតេ, កាជេ ឧភយតោ ឋិតេ។

៥២. “ធតរដ្ឋា មហារាជ, ហំសាធិបតិនោ ឥមេ;
អយញ្ហិ រាជា ហំសានំ, អយំ សេនាបតីតរោ។

៥៣. “អសំសយំ ឥមំ ទិស្វា, ហំសរាជំ នរាធិបោ;
បតីតោ សុមនោ វិត្តោ, ពហុំ ទស្សតិ តេ ធនំ។

៥៤. “ឯវមេតស្ស វចនា, អានីតាមេ ឧភោ មយា;
ឯត្ថេវ ហិ ឥមេ អាសុំ, ឧភោ អនុមតា មយា។

៥៥. “សោយំ ឯវំ គតោ បក្ខី, ទិជោ បរមធម្មិកោ;
មាទិសស្ស ហិ លុទ្ទស្ស, ជនយេយ្យាថ មទ្ទវំ។

៥៦. “ឧបាយនញ្ច តេ ទេវ, នាញ្ញំ បស្សាមិ ឯទិសំ;
សព្ពសាកុណិកាគាមេ, តំ បស្ស មនុជាធិបា”តិ។

តត្ថ **កម្មុនា ឧបបាទយី**តិ យំ សោ អវច, តំ ករោន្តោ កាយកម្មេន សម្បាទេសិ។ **គន្ត្វា**តិ ហំសរាជេន និសិន្នកាជកោដឹ ឧច្ចតរំ, សេនាបតិនា និសិន្នកាជកោដឹ ថោកំ នីចំ កត្វា ឧភោបិ តេ ឧក្ខិបិត្វា “ហំសរាជា ច សេនាបតិ ច រាជានំ បស្សិតុំ គច្ឆន្តិ, ឧស្សរថ ឧស្សរថា”តិ ជនំ ឧស្សារេន្តោ “ឯវរូបា នាម សោភគ្គប្បត្តា សុវណ្ណវណ្ណា ហំសរាជានោ ន ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ មុទុហទយេសុ មនុស្សេសុ បសំសន្តេសុ ខិប្បមន្តេបុរំ គន្ត្វា។ **អទស្សយី**តិ “ហំសរាជានោ តុម្ហេ ទដ្ឋុំ អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចាបេត្វា តេន តុដ្ឋចិត្តេន “អាគច្ឆន្តូ”តិ បក្កោសាបិតោ អភិហរិត្វា ទស្សេសិ។ **ហត្ថត្តន្តិ** ហត្ថេសុ អាគតំ, បត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **មហន្តានន្តិ** យស មហន្តប្បត្តានំ សុវណ្ណវណ្ណានំ ធតរដ្ឋហំសានំ ឥស្សរេ សាមិនោ កថំ ត្វំ លុទ្ទោ ហុត្វា អធិគតោតិ បុច្ឆតិ។ “ឥស្សរមិធមជ្ឈគា”តិបិ បាឋោ, ឯតេសំ ឥស្សរិយំ ត្វំ កថំ អជ្ឈគាតិ អត្ថោ។

វិហិតាតិ យោជិតា។ **យំ យទាយតនំ មញ្ញេ**តិ, មហារាជ, យំ យំ សមោសរណដ្ឋានំ ទិជានំ បាណរោធនំ ជីវិតក្ខយករំ មញ្ញាមិ, តត្ថ តត្ថ មយា បល្លលេសុ បាសា វិហិតា។ **តាទិសន្តិ** មានុសិយសរេ តថាវិធំ បាណរោធនំ មយា វិហិតំ បាសំ។ **តន្តិ** តំ ឯតំ តត្ថ ពទ្ធំ។ **ឧបាសិនោ**តិ អត្តនោ ជីវិតំ អគណេត្វា ឧបគន្ត្វា និសិន្នោ។ **មមាយន្តិ** មំ អយំ សេនាបតិ **អជ្ឈភាសថ,** មយា សទ្ធឹ កថេសិ។ **សុទុក្ករន្តិ** តស្មឹ ខណេ ឯស អម្ហាទិសេហិ អនរិយេហិ សុទុក្ករំ អកាសិ។ កឹ តន្តិ? **ទហតេ ភាវមុត្តមំ,** អត្តនោ ឧត្តមំ អជ្ឈាសយំ ទហតិ វិទហតិ បកាសេតិ។ **អត្តនាយន្តិ** អត្តនោ អយំ។ **អនុត្ថុនន្តោ**តិ ភត្តុគុណេ វណ្ណេន្តោ តស្ស ជីវិតំ មុញ្ចាតិ មំ យាចិ។

តស្សាតិ តស្ស តថា យាចន្តស្ស។ **សុខេន ចា**តិ យថាសុខេន ចិត្តកូដំ គន្ត្វា ញាតិសង្ឃំ បស្សថាតិ ច អនុជានឹ។ **ឯត្ថេវ ហី**តិ មយា បន ឥមេ ទ្វេ ឯត្ថ មានុសិយសរេយេវ ចិត្តកូដគមនាយ អនុមតា អហេសុំ។ **ឯវំ គតោ**តិ ឯវំ សត្ថុ ហត្ថគតោ។ **ជនយេយ្យាថ មទ្ទវន្តិ** អត្តនិ មេត្តចិត្តំ ជនេសិ។ **ឧបាយនន្តិ** បណ្ណាការំ។ **សព្ពសាកុណិកាគាមេ**តិ សព្ពស្មិម្បិ សាកុណិកគាមេ នាហំ អញ្ញំ តវ ឯវរូបំ កេនចិ សាកុណិកេន អាភតបុព្ពំ ឧបាយនំ បស្សាមិ។ **តំ បស្សា**តិ តំ មយា អាភតំ ឧបាយនំ បស្ស មនុជាធិបាតិ។

ឯវំ សោ ឋិតកោវ សុមុខស្ស គុណំ កថេសិ។ តតោ រាជា ហំសរញ្ញោ មហារហំ អាសនំ, សុមុខស្ស ច សុវណ្ណភទ្ទបីឋកំ ទាបេត្វា តេសំ តត្ថ និសិន្នានំ សុវណ្ណភាជនេហិ លាជមធុផាណិតាទីនិ ទាបេត្វា និដ្ឋិតេ បាន ភោជនកិច្ចេ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ មហាសត្តំ ធម្មកថំ យាចិត្វា សុវណ្ណបីឋកេ និសីទិ។ សោ តេន យាចិតោ បដិសន្ថារំ តាវ អកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៥៧. “ទិស្វា និសិន្នំ រាជានំ, បីឋេ សោវណ្ណយេ សុភេ;
អជ្ឈភាសថ វក្កង្គោ, វាចំ កណ្ណសុខំ ភណំ។

៥៨. “កច្ចិ នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសសិ។

៥៩. “កុសលញ្ចេវ មេ ហំស, អថោ ហំស អនាមយំ;
អថោ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសហំ។

៦០. “កច្ចិ ភោតោ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
កច្ចិ ច តេ តវត្ថេសុ, នាវកង្ខន្តិ ជីវិតំ។

៦១. “អថោបិ មេ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
អថោបិ តេ មមត្ថេសុ, នាវកង្ខន្តិ ជីវិតំ។

៦២. “កច្ចិ តេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, តវ ឆន្ទវសានុគា។

៦៣. “អថោ មេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, មម ឆន្ទវសានុគា”តិ។

តត្ថ **រាជាន**ន្តិ សាគលរាជានំ។ **វក្កង្គោ**តិ ហំសរាជា។ **ធម្មេន មនុសាសសី**តិ ធម្មេន អនុសាសសិ។ **ទោសោ**តិ អបរាធោ។ **តវត្ថេសូ**តិ ឧប្បន្នេសុ តវ យុទ្ធាទីសុ អត្ថេសុ។ **នាវកង្ខន្តី**តិ ឧរំ ទត្វា បរិច្ចជន្តា កិច្ចិ អត្តនោ ជីវិតំ ន បត្ថេន្តិ, ជីវិតញ្ច ចជិត្វា តវេវត្ថំ ករោន្តិ។ **សាទិសី**តិ សមានជាតិកា។ **អស្សវា**តិ វចនសម្បដិច្ឆិកា។ **បុត្តរូបយសូបេតា**តិ បុត្តេហិ ច រូបេន ច យសេន ច ឧបេតា។ **តវ ឆន្ទវសានុគា**តិ កច្ចិ តវ អជ្ឈាសយំ តវ វសំ អនុវត្តតិ, ន អត្តនោ ចិត្តវសេន វត្តតីតិ បុច្ឆតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តេន បដិសន្ថារេ កតេ បុន រាជា តេន សទ្ធិំ កថេន្តោ អាហ –

៦៤. “ភវន្តំ កច្ចិ នុ មហា-សត្តុហត្ថត្តតំ គតោ;
ទុក្ខមាបជ្ជិ វិបុលំ, តស្មិំ បឋមមាបទេ។

៦៥. “កច្ចិ យន្តាបតិត្វាន, ទណ្ឌេន សមបោថយិ;
ឯវមេតេសំ ជម្មានំ, បាតិកំ ភវតិ តាវទេ។

៦៦. “ខេមមាសិ មហារាជ, ឯវមាបទិយា សតិ;
ន ចាយំ កិញ្ចិ រស្មាសុ, សត្តូវ សមបជ្ជថ។

៦៧. “បច្ចគមិត្ថ នេសាទោ, បុព្ពេវ អជ្ឈភាសថ;
តទាយំ សុមុខោយេវ, បណ្ឌិតោ បច្ចភាសថ។

៦៨. “តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, បសាទមយមជ្ឈគា;
តតោ មំ បាមុចី បាសា, អនុញ្ញាសិ សុខេន ច។

៦៩. “ឥទញ្ច សុមុខេនេវ, ឯតទត្ថាយ ចិន្តិតំ;
ភោតោ សកាសេគមនំ, ឯតស្ស ធនមិច្ឆតា។

៧០. “ស្វាគតញ្ចេវិទំ ភវតំ, បតីតោ ចស្មិ ទស្សនា;
ឯសោ ចាបិ ពហុំ វិត្តំ, លភតំ យាវទិច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **មហាសត្តុហត្ថត្តតំ គតោ**តិ មហន្តស្ស សត្តុនោ ហត្ថត្តំ គតោ។ **អាបតិត្វានា**តិ ឧបធាវិត្វា។ **បាតិក**ន្តិ បាកតិកំ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯតេសញ្ហិ ជម្មានំ តាវទេវ ឯវំ បាកតិកំ ហោតិ, សកុណេ ទណ្ឌេន បោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តោ ធនវេតនំ លភតីតិ។ **កិញ្ចិ រស្មាសូ**តិ កិញ្ចិ អម្ហេសុ។ **សត្តូវា**តិ សត្តុ វិយ។ **បច្ចគមិត្ថា**តិ, មហារាជ, ឯស អម្ហេ ទិស្វា ពទ្ធាតិ សញ្ញាយ ថោកំ ឱសក្កិត្ថ។ **បុព្ពេវា**តិ អយមេវ បឋមំ អជ្ឈភាសិ។ **តទា**តិ តស្មិំ កាលេ។ **ឯតទត្ថាយា**តិ ឯតស្ស នេសាទបុត្តស្ស អត្ថាយ ចិន្តិតំ។ **ធនមិច្ឆតា**តិ ឯតស្ស

ធនំ តច្ឆន្ទេន តវ សន្តិកំ អម្ហាកំ អាគមនំ ចិន្តិតំ។ **ស្វាគតញ្ចេវិទ**ន្តិ មា ភោន្តោ ចិន្តយន្តុ, ភវតំ ឥទំ ឥធាគមនំ ស្វាគតមេវ។ **លភត**ន្តិ លភតុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជា អញ្ញតរំ អមច្ចំ ឱលោកេត្វា “កិំ ករោមិ ទេវា”តិ វុត្តេ “ឥមំ នេសាទំ កប្បិតកេសមស្សុំ ន្ហាតានុលិត្តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ ការេត្វា អានេហី”តិ វត្វា តេន តថា កត្វា អានីតស្ស តស្ស សំវច្ឆរេ សំវច្ឆរេ សតសហស្សុដ្ឋានកំ គាមំ, ទ្វេ វីថិយោ គហេត្វា ឋិតំ មហន្តំ គេហំ, រថវរញ្ច, អញ្ញញ្ច ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អទាសិ។ តមត្ថំ អាវិករោន្តោ សត្ថា អាហ –

៧១. “សន្តប្បយិត្វា នេសាទំ, ភោគេហិ មនុជាធិបោ;
អជ្ឈភាសថ វក្កង្គំ, វាចំ កណ្ណសុខំ ភណ”ន្តិ។

អថ មហាសត្តោ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា តុដ្ឋហទយោ “ធម្មកថិកស្ស សក្ការំ ករិស្សាមី”តិ សេតច្ឆត្តំ ទត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេន្តោ អាហ –

៧២. “យំ ខលុ ធម្មមាធីនំ, វសោ វត្តតិ កិញ្ចនំ;
សព្ពត្ថិស្សរិយំ ភវតំ, បសាសថ យទិច្ឆថ។

៧៣. “ទានត្ថំ ឧបភោត្តុំ វា, យំ ចញ្ញំ ឧបកប្បតិ;
ឯតំ ទទាមិ វោ វិត្តំ, ឥស្សរិយំ វិស្សជាមិ វោ”តិ។

តត្ថ **វសោ វត្តតី**តិ យត្ថ មម វសោ វត្តតិ។ **កិញ្ចន**ន្តិ តំ អប្បមត្តកម្បិ។ **សព្ពត្ថិស្សរិយ**ន្តិ សព្ពំ ភវតំយេវ ឥស្សរិយំ អត្ថុ។ **យំ ចញ្ញំ ឧបកប្បតី**តិ បុញ្ញកាមតាយ ទានត្ថំ វា ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា រជ្ជមេវ ឧបភោត្តុំ វា យំ វា អញ្ញំ តុម្ហាកំ រុច្ចតិ, តំ ករោថ, ឯតំ ទទាមិ វោ វិត្តំ, សទ្ធិំយេវ សេតច្ឆត្តេន មម សន្តកំ ឥស្សរិយំ វិស្សជ្ជាមិ វោតិ។

អថ មហាសត្តោ រញ្ញា ទិន្នំ សេតច្ឆត្តំ បុន តស្សេវ អទាសិ។ រាជាបិ ចិន្តេសិ – “ហំសរញ្ញោ តាវ មេ ធម្មកថា សុតា, លុទ្ទបុត្តេន បន ‘អយំ សុមុខោ មធុរកថោ’តិ អតិវិយ វណ្ណិតោ, ឥមស្សបិ ធម្មកថំ សោស្សាមី”តិ។ សោ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

៧៤. “យថា ច ម្យាយំ សុមុខោ, អជ្ឈភាសេយ្យ បណ្ឌិតោ;
កាមសា ពុទ្ធិសម្បន្នោ, តំ ម្យាស្ស បរមប្បិយ”ន្តិ។

តត្ថ **យថា**តិ យទិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទិ ច មេ អយំ សុមុខោ បណ្ឌិតោ ពុទ្ធិសម្បន្នោ កាមសា អត្តនោ រុចិយា អជ្ឈភាសេយ្យ, តំ មេ បរមប្បិយំ អស្សាតិ។

តតោ សុមុខោ អាហ –

៧៥. “អហំ ខលុ មហារាជ, នាគរាជារិវន្តរំ;
បដិវត្តុំ ន សក្កោមិ, ន មេ សោ វិនយោ សិយា។

៧៦. “អម្ហាកញ្ចេវ សោ សេដ្ឋោ, ត្វញ្ច ឧត្តមសត្តវោ;
ភូមិបាលោ មនុស្សិន្ទោ, បូជា ពហូហិ ហេតុភិ។

៧៧. “តេសំ ឧភិន្នំ ភណតំ, វត្តមានេ វិនិច្ឆយេ;
នន្តរំ បតិវត្តព្ពំ, បេស្សេន មនុជាធិបា”តិ។

តត្ថ **នាគរាជារិវន្តរ**ន្តិ បេឡាយ អព្ភន្តរំ បវិដ្ឋោ នាគរាជា វិយ។ **បដិវត្តុ**ន្តិ តុម្ហាកំ ទ្វិន្នំ អន្តរេ វត្តុំ ន សក្កោមិ។ **ន មេ សោ**តិ សចេ វទេយ្យំ, ន មេ សោ វិនយោ ភវេយ្យ។ **អម្ហាកញ្ចេវា**តិ ឆន្នវុតិយា ហំសសហស្សានំ។ **ឧត្តមសត្តវោ**តិ ឧត្តមសត្តោ។ **បូជា**តិ ឧភោ តុម្ហេ មយ្ហំ ពហូហិ ការណេហិ បូជារហា ចេវ បសំសារហា ច។ **បេស្សេនា**តិ វេយ្យាវច្ចករេន សេវកេន។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តុដ្ឋហទយោ “នេសាទបុត្តោ តំ វណ្ណេតិ, ន អញ្ញេន តុម្ហាទិសេន មធុរធម្មកថិកេន នាម ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា អាហ –

៧៨. “ធម្មេន កិរ នេសាទោ, បណ្ឌិតោ អណ្ឌជោ ឥតិ;
នហេវ អកតត្តស្ស, នយោ ឯតាទិសោ សិយា។

៧៩. “ឯវំ អគ្គបកតិមា, ឯវំ ឧត្តមសត្តវោ;
យាវតត្ថិ មយា ទិដ្ឋា, នាញ្ញំ បស្សាមិ ឯទិសំ។

៨០. “តុដ្ឋោស្មិ វោ បកតិយា, វាក្យេន មធុរេន ច;
ឯសោ ចាបិ មមច្ឆន្ទោ, ចិរំ បស្សេយ្យ វោ ឧភោ”តិ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ សភាវេន ការណេន។ **អកតត្តស្សា**តិ អសម្បាទិតអត្តភាវស្ស មិត្តទុព្ភិស្ស។ **នយោ**តិ បញ្ញា។ **អគ្គបកតិមា**តិ អគ្គសភាវោ។ **ឧត្តមសត្តវោ**តិ ឧត្តមសត្តោ។ **យាវតត្ថី**តិ យាវតា មយា ទិដ្ឋា នាម អត្ថិ។ **នាញ្ញ**ន្តិ តស្មិំ មយា ទិដ្ឋដ្ឋានេ អញ្ញំ ឯវរូបំ ន បស្សាមិ។ **តុដ្ឋោស្មិ វោ បកតិយា**តិ សម្ម ហំសរាជ អហំ បកតិយា បឋមមេវ តុម្ហាកំ ទស្សនេន តុដ្ឋោ។ **វាក្យេនា**តិ ឥទានិ បន វោ មធុរវចនេន តុដ្ឋោស្មិ។ **ចិរំ បស្សេយ្យ វោ**តិ ឥធេវ វសាបេត្វា មុហុត្តម្បិ អវិប្បវាសន្តោ ចិរំ តុម្ហេ បស្សេយ្យន្តិ ឯស មេ ឆន្ទោតិ វទតិ។

តតោ មហាសត្តោ រាជានំ បសំសន្តោ អាហ –

៨១. “យំ កិច្ចំ បរមេ មិត្តេ, កតមស្មាសុ តំ តយា;
បត្តា និស្សំសយំ ត្យាម្ហា, ភត្តិរស្មាសុ យា តវ។

៨២. “អទុញ្ច នូន សុមហា, ញាតិសង្ឃស្ស មន្តរំ;
អទស្សនេន អស្មាកំ, ទុក្ខំ ពហូសុ បក្ខិសុ។

៨៣. “តេសំ សោកវិឃាតាយ, តយា អនុមតា មយំ;
តំ បទក្ខិណតោ កត្វា, ញាតី បស្សេមុរិន្ទម។

៨៤. “អទ្ធាហំ វិបុលំ បីតី, ភវតំ វិន្ទាមិ ទស្សនា;
ឯសោ ចាបិ មហា អត្ថោ, ញាតិវិស្សាសនា សិយា”តិ។

តត្ថ **កតមស្មាសូ**តិ កតំ អម្ហេសុ។ **បត្តា និស្សំសយំ ត្យាម្ហា**តិ មយំ និស្សំសយេន តយា បត្តាយេវ។ **ភត្តិរស្មាសុ យា តវា**តិ យា តវ អម្ហេសុ ភត្តិ, តាយ ភត្តិយា មយំ តយា អសំសយេន បត្តាយេវ, ន ច វិប្បយុត្តា, វិប្បវុដ្ឋាបិ សហវាសិនោយេវ នាម មយន្តិ ទីបេតិ។ **អទុញ្ច នូន សុមហា**តិ ឯតញ្ច ឯកំសេនេវ សុមហន្តំ។ **ញាតិសង្ឃស្ស មន្តរ**ន្តិ អម្ហេហិ ទ្វីហិ ជនេហិ វិរហិតស្ស មម ញាតិសង្ឃស្ស អន្តរំ ឆិទ្ទំ។ **អស្មាក**ន្តិ អម្ហាកំ ទ្វិន្នំ អទស្សនេន ពហូសុ បក្ខីសុ ទុក្ខំ ឧប្បន្នំ។ **បស្សេមុរិន្ទមា**តិ បស្សេយ្យាម អរិន្ទម។ **ភវត**ន្តិ ភោតោ ទស្សនេន។ **ឯសោ ចាបិ មហា អត្ថោ**តិ យា ឯសា ញាតិសង្ឃសង្ខាតា ញាតិវិស្សាសនា សិយា, ឯសោ ចាបិ មហន្តោ អត្ថោបិ។

ឯវំ វុត្តេ រាជា តេសំ គមនំ អនុជានិ។ មហាសត្តោបិ រញ្ញោ បញ្ចវិធេ ទុស្សីល្យេ អាទីនវំ, សីលេ ច អានិសំសំ កថេត្វា “ឥមំ សីលំ រក្ខ, ធម្មេន រជ្ជំ ការេហិ, ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ ជនំ សង្គណ្ហាហី”តិ ឱវទិត្វា ចិត្តកូដំ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៨៥. “ឥទំ វត្វា ធតរដ្ឋោ, ហំសរាជា នរាធិបំ;
ឧត្តមំ ជវមន្វាយ, ញាតិសង្ឃំ ឧបាគមុំ។

៨៦. “តេ អរោគេ អនុប្បត្តេ, ទិស្វាន បរមេ ទិជេ;
កេកាតិ មករុំ ហំសា, បុថុសទ្ទោ អជាយថ។

៨៧. “តេ បតីតា បមុត្តេន, ភត្តុនា ភត្តុគារវា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, អណ្ឌជា លទ្ធបច្ចយា”តិ។

តត្ថ **ឧបាគមុ**ន្តិ អរុណុគ្គមនវេលាយមេវ លាជមធុផាណិតាទីនិ បរិភុញ្ជិត្វា រញ្ញា ច ទេវិយា ច ទ្វីហិ សុវណ្ណតាលវណ្ដេហិ ឧក្ខិបិត្វា គន្ធមាលាទីហិ កតសក្ការា តាលវណ្ដេហិ ឱតរិត្វា រាជានំ បទក្ខិណំ កត្វា វេហាសំ ឧប្បតិត្វា រញ្ញោ អញ្ជលី បគ្គយ្ហ “គច្ឆថ សាមិនោ”តិ វុត្តេ សីហបញ្ជរេន និក្ខន្តា ឧត្តមេន ជវេន គន្ត្វា ញាតិគណំ ឧបាគមឹសុ។ **បរមេ**តិ ឧត្តមេ។ **កេកា**តិ អត្តនោ សភាវេន “កេកា”តិ សទ្ទមកំសុ។ **ភត្តុគារវា**តិ ភត្តរិ សគារវា។ **បរិកិរិំសូ**តិ ភត្តុនោ មុត្តភាវេន តុដ្ឋា តំ ភត្តារំ សមន្តា បរិវារយឹសុ។ **លទ្ធបច្ចយា**តិ លទ្ធបតិដ្ឋា។

ឯវំ បរិវារេត្វា បន តេ ហំសា “កថំ មុត្តោសិ, មហារាជា”តិ បុច្ឆឹសុ។ មហាសត្តោ សុមុខំ និស្សាយ មុត្តភាវំ, សាគលរាជលុទ្ទបុត្តេហិ កតកម្មញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា តុដ្ឋោ ហំសគណោ “សុមុខសេនាបតិ ច រាជា ច លុទ្ទបុត្តោ ច សុខិតា និទ្ទុក្ខា ចិរំ ជីវន្តូ”តិ ថុតិមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

៨៨. “ឯវំ មិត្តវតំ អត្ថា, សព្ពេ ហោន្តិ បទក្ខិណា;
ហំសា យថា ធតរដ្ឋា, ញាតិសង្ឃំ ឧបាគមុ”ន្តិ។

តត្ថ **មិត្តវត**ន្តិ កល្យាណមិត្តសម្បន្នានំ។ **បទក្ខិណា**តិ សុខនិប្ផត្តិនោ វុឌ្ឍិយុត្តា។ **ធតរដ្ឋា**តិ ហំសរាជា សុមុខោ រញ្ញា ចេវ លុទ្ទបុត្តេន ចាតិ ទ្វីហិ ឯវំ ឧភោបិ តេ ធតរដ្ឋា កល្យាណមិត្តសម្បន្នា យថា ញាតិសង្ឃំ ឧបាគមុំ , ញាតិសង្ឃឧបគមនសង្ខាតោ នេសំ អត្ថោ បទក្ខិណោ ជាតោ, ឯវំ អញ្ញេសម្បិ មិត្តវតំ អត្ថា បទក្ខិណា ហោន្តីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន ភិក្ខវេ ឥទានេវ, បុព្ពេបានន្ទោ មមត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា នេសាទោ ឆន្នោ អហោសិ, រាជា សារិបុត្តោ , សុមុខោ អានន្ទោ, ឆន្នវុតិ ហំសសហស្សា ពុទ្ធបរិសា, ហំសរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡហំសជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៥៣៤] ២. មហាហំសជាតកវណ្ណនា

ឯតេ ហំសា បក្កមន្តីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស ជីវិតបរិច្ចាគមេវ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វុត្តសទិសមេវ, ឥធ បន សត្ថា អតីតំ អាហរន្តោ ឥទមាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ សំយមស្ស នាម ពារាណសិរញ្ញោ ខេមា នាម អគ្គមហេសី អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តោ នវុតិហំសសហស្សបរិវុតោ ចិត្តកូដេ វិហាសិ។ អថេកទិវសំ ខេមា ទេវី បច្ចូសសមយេ សុបិនំ អទ្ទស។ សុវណ្ណវណ្ណា ហំសា អាគន្ត្វា រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា មធុរស្សរេន ធម្មកថំ កថេសុំ។ ទេវិយា សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណន្តិយា ធម្មស្សវនេន អតិត្តាយ ឯវ រត្តិ វិភាយិ។ ហំសា ធម្មំ កថេត្វា សីហបញ្ជរេន និក្ខមិត្វា អគមំសុ។ សា វេគេនុដ្ឋាយ “បលាយមានេ ហំសេ គណ្ហថ គណ្ហថា”តិ វត្វា ហត្ថំ បសារេន្តីយេវ បពុជ្ឈិ។ តស្សា កថំ សុត្វា បរិចារិកាយោ “កុហឹ ហំសា”តិ ថោកំ អវហសឹសុ។ សា តស្មិំ ខណេ សុបិនភាវំ ញត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ អភូតំ ន បស្សាមិ, អទ្ធា ឥមស្មិំ លោកេ សុវណ្ណវណ្ណា ហំសា ភវិស្សន្តិ, សចេ ខោ បន ‘សុវណ្ណហំសានំ ធម្មំ សោតុកាមាម្ហី’តិ រាជានំ វក្ខាមិ, ‘អម្ហេហិ សុវណ្ណហំសា នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពា, ហំសានញ្ច កថា នាម អភូតាយេវា’តិ វត្វា និរុស្សុក្កោ ភវិស្សតិ, ‘ទោហឡោ’តិ វុត្តេ បន យេន កេនចិ ឧបាយេន បរិយេសិស្សតិ, ឯវំ មេ មនោរថោ សមិជ្ឈិស្សតី”តិ។ សា គិលានាលយំ ទស្សេត្វា បរិចារិកានំ សញ្ញំ ទត្វា និបជ្ជិ។

រាជា រាជាសនេ និសិន្នោ តស្សា ទស្សនវេលាយ តំ អទិស្វា “កហំ, ខេមា ទេវី”តិ បុច្ឆិត្វា “គិលានា”តិ សុត្វា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា សយនេកទេសេ និសីទិត្វា បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជន្តោ “កឹ តេ អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ អញ្ញំ អផាសុកំ នត្ថិ, ទោហឡោ បន មេ ឧប្បន្នោ”តិ។ តេន ហិ “ភណ, ទេវិ, យំ ឥច្ឆសិ, តំ សីឃំ តេ ឧបនាមេស្សាមី”តិ។ “មហារាជ, អហមេកស្ស សុវណ្ណហំសស្ស សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសិន្នស្ស គន្ធមាលាទីហិ បូជំ កត្វា សាធុការំ ទទមានា ធម្មកថំ សោតុមិច្ឆាមិ, សចេ លភាមិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ, នោ ចេ, ជីវិតំ មេ នត្ថី”តិ។ អថ នំ រាជា “សចេ មនុស្សលោកេ អត្ថិ, លភិស្សសិ , មា ចិន្តយី”តិ អស្សាសេត្វា សិរិគព្ភតោ និក្ខម្ម អមច្ចេហិ សទ្ធឹ មន្តេសិ – “អម្ភោ, ខេមា ទេវី, ‘សុវណ្ណហំសស្ស ធម្មកថំ សោតុំ លភន្តី ជីវិស្សាមិ, អលភន្តិយា មេ ជីវិតំ នត្ថី’តិ វទតិ, អត្ថិ នុ ខោ សុវណ្ណវណ្ណា ហំសា”តិ។ “ទេវ អម្ហេហិ នេវ ទិដ្ឋបុព្ពា ន សុតបុព្ពា”តិ។ “កេ បន ជានេយ្យុ”ន្តិ? “ព្រាហ្មណា, ទេវា”តិ។ រាជា ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា សក្ការំ កត្វា បុច្ឆិ – “ហោន្តិ នុ ខោ អាចរិយា សុវណ្ណវណ្ណា ហំសា”តិ? “អាម, មហារាជ អម្ហាកំ មន្តេសុមច្ឆា, កក្កដកា, កច្ឆបា, មិគា, មោរា, ហំសាតិ ឆ ឯតេ តិរច្ឆានគតា សុវណ្ណវណ្ណា ហោន្តីតិ អាគតា, តត្ថ ធតរដ្ឋកុលហំសា នាម បណ្ឌិតា ញាណសម្បន្នា, ឥតិ មនុស្សេហិ សទ្ធឹ សត្ត សុវណ្ណវណ្ណា ហោន្តី”តិ។

តំ សុត្វា រាជា អត្តមនោ ហុត្វា “កហំ នុ ខោ អាចរិយា ធតរដ្ឋហំសា វសន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “ន ជានាម, មហារាជា”តិ វុត្តេ “អថ កេ បន ជានិស្សន្តី”តិ វត្វា “លុទ្ទបុត្តា”តិ វុត្តេ សព្ពេ អត្តនោ វិជិតេ លុទ្ទកេ សន្និបាតាបេត្វា បុច្ឆិ – “តាតា, សុវណ្ណវណ្ណា ធតរដ្ឋកុលហំសា នាម កហំ វសន្តី”តិ? អថេកោ លុទ្ទោ “ហិមវន្តេ កិរ, ទេវ, ចិត្តកូដបព្ពតេតិ នោ កុលបរម្បរាយ កថេន្តី”តិ អាហ។ “ជានាសិ បន នេសំ គហណូបាយ”ន្តិ? “ន ជានាមិ, ទេវា”តិ។ “កេ បន ជានិស្សន្តី”តិ? ព្រាហ្មណាតិ។ សោ ព្រាហ្មណបណ្ឌិតេ បក្កោសាបេត្វា ចិត្តកូដបព្ពតេ សុវណ្ណ

វណ្ណានំ ហំសានំ អត្ថិភាវំ អារោចេត្វា “ជានាថ នុ ខោ តេសំ គហណូបាយ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “មហារាជ, កឹ តេហិ គន្ត្វា គហិតេហិ, ឧបាយេន តេ នគរសមីបំ អានេត្វា គហេស្សាមា”តិ។ “កោ បន ឧបាយោ”តិ? “មហារាជ, នគរតោ អវិទូរេ ឧត្តរេន តិគាវុតមត្តេ តិគាវុតប្បមាណំ ខេមំ នាម សរំ ការាបេត្វា ឧទកស្ស បូរេត្វា នានាធញ្ញានិ រោបេត្វា បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នំ ការាបេត្វា ឯកំ បណ្ឌិតំ នេសាទំ បដិច្ឆាបេត្វា មនុស្សានំ ឧបគន្តុំ អទត្វា ចតូសុ កណ្ណេសុ ឋិតេហិ អភយំ ឃោសាបេថ, តំ សុត្វា នានាសកុណា ទស ទិសា ឱតរិស្សន្តិ, តេបិ ហំសា បរម្បរាយ តស្ស សរស្ស ខេមភាវំ សុត្វា អាគច្ឆិស្សន្តិ, អថ នេ វាលបាសេហិ ពន្ធាបេត្វា គណ្ហាបេយ្យាថា”តិ។

តំ សុត្វា រាជា តេហិ វុត្តបទេសេ វុត្តប្បការំ សរំ ការាបេត្វា ឆេកំ នេសាទំ បក្កោសាបេត្វា តស្ស សហស្សំ ទាបេត្វា “ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ កម្មំ មា ករិ, បុត្តទារំ តេ អហំ បោសេស្សាមិ, ត្វំ អប្បមត្តោ ខេមំ សរំ រក្ខន្តោ មនុស្សេ បដិក្កមាបេត្វា ចតូសុ កណ្ណេសុ អភយំ ឃោសាបេត្វា អាគតាគតេ សកុណេ មម អាចិក្ខេយ្យាសិ, សុវណ្ណហំសេសុ អាគតេសុ មហន្តំ សក្ការំ លភិស្សសី”តិ តមស្សាសេត្វា ខេមំ សរំ បដិច្ឆាបេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ រញ្ញា វុត្តនយេនេវ តត្ថ បដិបជ្ជិ, “ខេមំ សរំ រក្ខតី”តិ ចស្ស “ខេមនេសាទោ”ត្វេវ នាមំ ឧទបាទិ ។ តតោ បដ្ឋាយ ច នានប្បការា សកុណា ឱតរឹសុ, “ខេមំ និព្ភយំ សរ”ន្តិ បរម្បរាឃោសេន នានាហំសា អាគមឹសុ។ បឋមំ តាវ តិណហំសា អាគមឹសុ, តេសំ ឃោសេន បណ្ឌុហំសា, តេសំ ឃោសេន មនោសិលាវណ្ណហំសា, តេសំ ឃោសេន សេតហំសា, តេសំ ឃោសេន បាកហំសា អាគមឹសុ។ តេសុ អាគតេសុ ខេមកោ រញ្ញោ អារោចេសិ – “ទេវ, បញ្ចវណ្ណា ហំសា អាគន្ត្វា សរេ គោចរំ គណ្ហន្តិ, បាកហំសានំ អាគតត្តា ឥទានិ កតិបាហេនេវ សុវណ្ណហំសា អាគមិស្សន្តិ, មា ចិន្តយិត្ថ, ទេវា”តិ។

តំ សុត្វា រាជា “អញ្ញេន តត្ថ ន គន្តព្ពំ, យោ គច្ឆិស្សតិ, ហត្ថបាទឆេទនញ្ច ឃរវិលោបញ្ច បាបុណិស្សតី”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តត្ថ កោចិ ន គច្ឆតិ។ ចិត្តកូដស្ស បនាវិទូរេ កញ្ចនគុហាយំបាកហំសា វសន្តិ, តេបិ មហព្ពលា។ ធតរដ្ឋកុលេន សទ្ធឹ តេសំ សរីរវណ្ណោវ វិសេសោ។ បាកហំសរញ្ញោ បន ធីតា សុវណ្ណវណ្ណា អហោសិ។ សោ តំ ធតរដ្ឋមហិស្សរស្ស អនុរូបាតិ តស្ស បាទបរិចារិកំ កត្វា បេសេសិ។ សា តស្ស បិយា អហោសិ មនាបា, តេនេវ ច ការណេន តានិ ទ្វេ ហំសកុលានិ អញ្ញមញ្ញំ វិស្សាសិកានិ ជាតានិ។

អថេកទិវសំ ពោធិសត្តស្ស បរិវារហំសា បាកហំសេ បុច្ឆឹសុ – “តុម្ហេ ឥមេសុ ទិវសេសុ កហំ គោចរំ គណ្ហថា”តិ? “មយំ ពារាណសិតោ អវិទូរេ ខេមសរេ គោចរំ គណ្ហាម, តុម្ហេ បន កុហឹ អាហិណ្ឌថា”តិ។ “អសុកំ នាមា”តិ វុត្តេ “កស្មា ខេមសរំ ន គច្ឆថ, សោ ហិ សរោ រមណីយោ នានាសកុណសមាកិណ្ណោ បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នោ នានាធញ្ញផលសម្បន្នោ នានប្បការភមរគណនិកូជិតោ ចតូសុ កណ្ណេសុ និច្ចំ បវត្តអភយឃោសនោ, កោចិ នំ ឧបសង្កមិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, បគេវ អញ្ញំ ឧបទ្ទវំ កាតុំ, ឯវរូបោ សោ សរោ”តិ ខេមសរំ វណ្ណយឹសុ។ តេ តេសំ វចនំ សុត្វា “ពារាណសិយា សមីបេ កិរ ឯវរូបោ ខេមោ នាម សរោ អត្ថិ, បាកហំសា តត្ថ គន្ត្វា គោចរំ គណ្ហន្តិ, តុម្ហេបិ ធតរដ្ឋមហិស្សរស្ស អារោចេថ, សចេ អនុជានាតិ, មយម្បិ តត្ថ គន្ត្វា គោចរំ គណ្ហេយ្យាមា”តិ សុមុខស្ស កថេសុំ។ សុមុខោ រញ្ញោ អារោចេសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “មនុស្សា នាម ពហុមាយា ខរមន្តា ឧបាយកុសលា, ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេន, ឯត្តកំ កាលំ ឯសោ សរោ នត្ថិ, ឥទានិ អម្ហាកំ គហណត្ថាយ កតោ ភវិស្សតី”តិ។ សោ សុមុខំ អាហ – “មា វោ តត្ថ គមនំ រុច្ចថ, ន សោ សរោ តេហិ សុធម្មតាយ កតោ, អម្ហាកំ គហណត្ថាយេវ កតោ, មនុស្សា នាម ពហុមាយា ខរមន្តា ឧបាយកុសលា, តុម្ហេ សកេយេវ គោចរេ ចរថា”តិ ។

សុវណ្ណហំសា “ខេមំ សរំ គន្តុកាមម្ហា”តិ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ សុមុខស្ស អារោចេសុំ។ សោ តេសំ តត្ថ គន្តុកាមតំ មហាសត្តស្ស អារោចេសិ។ អថ មហាសត្តោ “មម ញាតកា មំ និស្សាយ មា កិលមន្តុ, តេន ហិ គច្ឆាមា”តិ នវុតិហំសសហស្សបរិវុតោ តត្ថ គន្ត្វា គោចរំ គហេត្វា ហំសកីឡំ កីឡិត្វា ចិត្តកូដមេវ បច្ចាគមិ។ ខេមកោ តេសំ គោចរំ ចរិត្វា គតកាលេ គន្ត្វា តេសំ អាគតភាវំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា, “សម្ម ខេមក, ឯកំ វា ទ្វេ វា ហំសេ គណ្ហិតុំ វាយម, មហន្តំ តេ យសំ ទស្សាមី”តិ វត្វា បរិព្ពយំ ទត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា ចាដិបញ្ជរេ និសីទិត្វា ហំសានំ ចរណដ្ឋានំ វីមំសិ។ ពោធិសត្តា នាម និល្លោលុប្បចារិនោ ហោន្តិ, តស្មា មហាសត្តោ ឱតិណ្ណដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ សបទានំ សាលឹ ខាទន្តោ អគមាសិ។ សេសា ឥតោ ចិតោ ច ខាទន្តា វិចរឹសុ។

អថ លុទ្ទបុត្តោ “អយំ ហំសោ និល្លោលុប្បចារី, ឥមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ ហំសេសុ សរំ អនោតិណ្ណេសុយេវ ចាដិបញ្ជរេ និសិន្នោ តំ ឋានំ គន្ត្វា អវិទូរេ បញ្ជរេ អត្តានំ បដិច្ឆាទេត្វា ឆិទ្ទេន ឱលោកេន្តោ អច្ឆិ។ តស្មឹ ខណេ មហាសត្តោ នវុតិហំសសហស្សបុរក្ខតោ ហិយ្យោ ឱតិណ្ណដ្ឋានេយេវ ឱតរិត្វា ឱធិយំ និសីទិត្វា សាលឹ ខាទន្តោ បាយាសិ។ នេសាទោ បញ្ជរឆិទ្ទេន ឱលោកេន្តោ តស្ស រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តភាវំ ទិស្វា “អយំ

ហំសោ សកដនាភិប្បមាណសរីរោ សុវណ្ណវណ្ណោ, តីហិ រត្តរាជីហិ គីវាយំ បរិក្ខិត្តោ, តិស្សោ រាជិយោ គលេន ឱតរិត្វា ឧរន្តរេន គតា, តិស្សោ បច្ឆាភាគេន និព្ពិជ្ឈិត្វា គតា, រត្តកម្ពលសុត្តសិក្កាយ ឋបិតកញ្ចនក្ខន្ធោ វិយ អតិរោចតិ, ឥមិនា ឯតេសំ រញ្ញោ ភវិតព្ពំ, ឥមមេវ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ ហំសរាជាបិ ពហុំ គោចរំ ចរិត្វា ជលកីឡំ កីឡិត្វា ហំសគណបរិវុតោ ចិត្តកូដមេវ អគមាសិ។ ឥមិនា និយាមេនេវ បញ្ច ទិវសេ គោចរំ គណ្ហិ។ ឆដ្ឋេ ទិវសេ ខេមកោ កាឡអស្សវាលមយំ ទឡ្ហំ មហារជ្ជុំ វដ្ដិត្វា យដ្ឋិយា បាសំ កត្វា “ស្វេ ហំសរាជា ឥមស្មឹ ឱកាសេ ឱតរិស្សតី”តិ តថតោ ញត្វា អន្តោឧទកេ យដ្ឋិបាសំ ឱឌ្ឌិ។

បុនទិវសេ ហំសរាជា ឱតរន្តោ បាទំ បាសេ បវេសន្តោយេវ ឱតរិ។ អថស្ស បាសោ បាទំ អយបដ្ដកេន កឌ្ឍន្តោ វិយ អាពន្ធិត្វា គណ្ហិ។ សោ “ឆិន្ទិស្សាមិ ន”ន្តិ វេគំ ជនេត្វា កឌ្ឍិត្វា បាតេសិ។ បឋមវារេ សុវណ្ណវណ្ណំ ចម្មំ ឆិជ្ជិ, ទុតិយវារេ កម្ពលវណ្ណំ មំសំ ឆិជ្ជិ, តតិយវារេ ន្ហារុ ឆិជ្ជិ, ចតុត្ថវារេ បន “បាទា ឆិជ្ជេយ្យុំ, រញ្ញោ បន ហីនង្គតា នាម អននុច្ឆវិកា”តិ ន វាយាមំ អកាសិ, ពលវវេទនា ច បវត្តឹសុ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចាហំ ពន្ធរវំ រវិស្សាមិ, ញាតកា មេ ញត្រស្តា ហុត្វា គោចរំ អគ្គហេត្វា ឆាតជ្ឈត្តាវ បលាយន្តា ទុព្ពលត្តា សមុទ្ទេ បតិស្សន្តី”តិ។ សោ វេទនំ អធិវាសេត្វា បាសវសេ វត្តេត្វា សាលឹ ខាទន្តោ វិយ ហុត្វា តេសំ យាវទត្ថំ ចរិត្វា ហំសកីឡំ កីឡនកាលេ មហន្តេន សទ្ទេន ពន្ធរវំ រវិ។ តំ សុត្វា ហំសា មរណភយតជ្ជិតា វគ្គវគ្គា ចិត្តកូដាភិមុខា បុរិមនយេនេវ បក្កមឹសុ។

សុមុខោបិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ ចិន្តេត្វា វិចិនិត្វា តីសុបិ កោដ្ឋាសេសុ មហាសត្តំ អទិស្វា “អទ្ធា តស្សេវេទំ ភយំ ឧប្បន្ន”ន្តិ និវត្តិត្វា អាគតោ មហាសត្តំ បាសេន ពទ្ធំ លោហិតមក្ខិតំ ទុក្ខាតុរំ បង្កបិដ្ឋេ និបន្នំ ទិស្វា “មា ភាយិ, មហារាជ, អហំ មម ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា តុម្ហេ មោចេស្សាមី”តិ វទន្តោ ឱតរិត្វា មហាសត្តំ អស្សាសេន្តោ បង្កបិដ្ឋេ និសីទិ។ មហាសត្តោ “នវុតិហំសសហស្សេសុ មំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយន្តេសុ អយំ សុមុខោ ឯកកោវ អាគតោ, កឹ នុ ខោ លុទ្ទបុត្តស្ស អាគតកាលេ មំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិស្សតិ, ឧទាហុ នោ”តិ វីមំសនវសេន លោហិតមក្ខិតោ បាសយដ្ឋិយំ ឱលម្ពន្តោយេវ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៨៩. “ឯតេ ហំសា បក្កមន្តិ, វក្កង្គា ភយមេរិតា;
ហរិត្តច ហេមវណ្ណ, កាមំ សុមុខ បក្កម។

៩០. “ឱហាយ មំ ញាតិគណា, ឯកំ បាសវសំ គតំ;
អនបេក្ខមានា គច្ឆន្តិ, កឹ ឯកោ អវហីយសិ។

៩១. “បតេវ បតតំ សេដ្ឋ, នត្ថិ ពទ្ធេ សហាយតា;
មា អនីឃាយ ហាបេសិ, កាមំ សុមុខ បក្កមា”តិ។

តត្ថ **ភយមេរិតា**តិ ភយេន ឯរិតា ភយដ្ដិតា ភយចលិតា។ តតិយបទេ “ហរី”តិបិ “ហេម”ន្តិបិ សុវណ្ណស្សេវ នាមំ។ សោ ច ហរិត្តចតាយ ហេមវណ្ណោ, តេន តំ ឯវំ អាលបតិ។ **សុមុខា**តិ សុន្ទរមុខ។ **អនបេក្ខមានា**តិ តវ ញាតកា មំ អនោលោកេន្តា និរាលយា ហុត្វា។ **បតេវា**តិ ឧប្បតាហិយេវ។ **មា អនីឃាយា**តិ ឥតោ គន្ត្វា បត្តព្ពាយ និទុក្ខភាវាយ វីរិយំ មា ហាបេសិ។

តំ សុត្វា សុមុខោ “អយំ ហំសរាជា មម បិយមិត្តភាវំ ន ជានាតិ, អនុប្បិយភាណី មិត្តោតិ មំ សល្លក្ខេតិ, សិនេហភាវមស្ស ទស្សេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៩២. “នាហំ ទុក្ខបរេតោបិ, ធតរដ្ឋ តុវំ ជហេ;
ជីវិតំ មរណំ វា មេ, តយា សទ្ធឹ ភវិស្សតិ។

៩៣. “នាហំ ទុក្ខបរេតោបិ, ធតរដ្ឋ តុវំ ជហេ;
ន មំ អនរិយសំយុត្តេ, កម្មេ យោជេតុមរហសិ។

៩៤. “សកុមារោ សខាត្យស្មិ, សចិត្តេ ចស្មិ តេ ឋិតោ;
ញាតោ សេនាបតី ត្យាហំ, ហំសានំ បវរុត្តម។

៩៥. “កថំ អហំ វិកត្តិស្សំ, ញាតិមជ្ឈេ ឥតោ គតោ;
តំ ហិត្វា បតតំ សេដ្ឋ, កឹ តេ វក្ខាមិតោ គតោ;
ឥធ បាណំ ចជិស្សាមិ, នានរិយំ កត្តុមុស្សហេ”តិ។

តត្ថ **នាហន្តិ** អហំ, មហារាជ, កាយិកចេតសិកេន ទុក្ខេន ផុដ្ឋោបិ តំ ន ជហាមិ។ **អនរិយសំយុត្តេតិ** មិត្តទុព្ភីហិ អហិរិកេហិ កត្តព្ពតាយ អនរិយភាវេន សំយុត្តេ។ **កម្មេតិ** តំ ជហិត្វា បក្កមនកម្មេ។ **សកុមារោតិ** សមានកុមារោ, ឯកទិវសេនេវ បដិសន្ធឹ គហេត្វា ឯកទិវសេ អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា ឯកតោ វឌ្ឍិតកុមារោតិ អត្ថោ។ **សខាត្យស្មីតិ** អហំ តេ ទក្ខិណក្ខិសមោ បិយសហាយោ។ **សចិត្តេតិ** តវ សកេ ចិត្តេ អហំ ឋិតោ តវ វសេ វត្តាមិ, តយិ ជីវន្តេ ជីវាមិ, ន ជីវន្តេ ន ជីវាមីតិ អត្ថោ។ "សំចិត្តេ"តិបិ បាឋោ, តវ ចិត្តេ អហំ សណ្ឋិតោ សុដ្ឋុ ឋិតោតិ អត្ថោ។ **ញាតោតិ** សព្ពហំសានំ អន្តរេ បញ្ញាតោ។ **វិកត្តិស្សន្តិ** "កុហឹ ហំសរាជា"តិ បុច្ឆិតោ អហំ កិន្តិ កថេស្សាមិ។ **កឹ តេ វក្ខាមីតិ** តេ តវ បវត្តឹ បុច្ឆន្តេ ហំសគណេ កឹ វក្ខាមិ។

ឯវំ សុមុខេន ចតូហិ គាថាហិ សីហនាទេ នទិតេ តស្ស គុណំ បកាសេន្តោ មហាសត្តោ អាហ –

៩៦. "ឯសោ ហិ ធម្មោ សុមុខ, យំ ត្វំ អរិយបថេ ឋិតោ;
យោ ភត្តារំ សខារំ មំ, ន បរិច្ចត្តុមុស្សហេ។

៩៧. "តញ្ហិ មេ បេក្ខមានស្ស, ភយំ ន ត្វេវ ជាយតិ;
អធិគច្ឆសិ ត្វំ មយ្ហំ, ឯវំភូតស្ស ជីវិត"ន្តិ។

តត្ថ **ឯសោ ធម្មោតិ** ឯស បោរាណកបណ្ឌិតានំ សភាវោ។ **ភត្តារំ សខារំ មន្តិ** សាមិកញ្ច សហាយញ្ច មំ។ **ភយន្តិ** ចិត្តុត្រាសោ មយ្ហំ ន ជាយតិ, ចិត្តកូដបព្ពតេ ហំសគណមជ្ឈេ ឋិតោ វិយ ហោមិ។ **មយ្ហន្តិ** មម ជីវិតំ ត្វំ លភាបេស្សសិ។

ឯវំ តេសំ កថេន្តានញ្ញេវ លុទ្ទបុត្តោ សរបរិយន្តេ ឋិតោ ហំសេ តីហិ ខន្ធេហិ បលាយន្តេ ទិស្វា "កឹ នុ ខោ"តិ បាសដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ ពោធិសត្តំ បាសយដ្ឋិយំ ឱលម្ពន្តំ ទិស្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ កច្ឆំ ទឡ្ហំ ពន្ធិត្វា មុគ្គរំ គហេត្វា កប្បុដ្ឋានគ្គិ វិយ អវត្ថរមានោ បណ្ហិយា អក្កន្តកលលេ ឧបរិសីសេន គន្ត្វា បុរតោ បតន្តេ វេគេន ឧបសង្កមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៩៨. "តច្ចេវំ មន្តយន្តានំ, អរិយានំ អរិយវុត្តិនំ;
ទណ្ឌមាទាយ នេសាទោ, អាបតី តុរិតោ ភុសំ។

៩៩. "តមាបតន្តំ ទិស្វាន, សុមុខោ អតិព្រូហយិ;
អដ្ឋាសិ បុរតោ រញ្ញោ, ហំសោ វិស្សាសយំ ព្យថំ។

១០០. "មា ភាយិ បតតំ សេដ្ឋ, ន ហិ ភាយន្តិ តាទិសា;
អហំ យោគំ បយុញ្ជិស្សំ, យុត្តំ ធម្មូបសញ្ហិតំ;
តេន បរិយាបទានេន, ខិប្បំ បាសា បមោក្ខសី"តិ។

តត្ថ **អរិយវុត្តិនន្តិ** អរិយាចារេ វត្តមានានំ។ **ភុសន្តិ** ទឡ្ហំ ពលវំ។ **អតិព្រូហយីតិ** អនន្តរគាថាយ អាគតំ "មា ភាយី"តិ វចនំ វទន្តោ អតិព្រូហេសិ មហាសទ្ទំ និច្ឆារេសិ។ **អដ្ឋាសីតិ** សចេ នេសាទោ រាជានំ បហរិស្សតិ, អហំ បហារំ សម្បដិច្ឆិស្សាមីតិ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា បុរតោ អដ្ឋាសិ។ **វិស្សាសយន្តិ** វិស្សាសេន្តោ អស្សាសេន្តោ។ **ព្យថន្តិ** ព្យថិតំ ភីតំ រាជានំ "មា ភាយី"តិ ឥមិនា វចនេន វិស្សាសេន្តោ។ **តាទិសាតិ** តុម្ហាទិសា ញាណវីរិយសម្បន្នា។ **យោគន្តិ** ញាណវីរិយយោគំ។ **យុត្តន្តិ** អនុច្ឆវិកំ។ **ធម្មូបសញ្ហិតន្តិ** ការណនិស្សិតំ។ **តេន បរិយាបទានេនាតិ** តេន មយា បយុត្តេន យោគេន បរិសុទ្ធេន។ **បមោក្ខសីតិ** មុច្ចិស្សសិ។

ឯវំ សុមុខោ មហាសត្តំ អស្សាសេត្វា លុទ្ទបុត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា មធុរំ មានុសឹ វាចំ និច្ឆារេន្តោ, "សម្ម, ត្វំ កោ នាមោសី"តិ បុច្ឆិត្វា "សុវណ្ណវណ្ណហំសរាជ, អហំ ខេមកោ នាមា"តិ វុត្តេ, "សម្ម ខេមក, 'តយា ឱឌ្ឌិតវាលបាសេ យោ វា សោ វា ហំសោ ពទ្ធោ'តិ សញ្ញំ មា ករិ, នវុតិយា ហំសសហស្សានំ បវរោ ធតរដ្ឋហំសរាជា តេ បាសេ ពទ្ធោ, ញាណសីលាចារសម្បន្នោ សង្គាហកបក្ខេ ឋិតោ, ន តំ មារេតុំ យុត្តោ, អហំ តវ ឥមិនា កត្តព្ពកិច្ចំ ករិស្សាមិ, អយម្បិ សុវណ្ណវណ្ណោ, អហម្បិ តថេវ, អហំ ឯតស្សត្ថាយ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជិស្សាមិ, សចេ ត្វំ ឯតស្ស បត្តានិ គណ្ហិតុកាមោសិ, មម បត្តានិ គណ្ហ, អថោបិ ចម្មមំសន្ហារុអដ្ឋីនមញ្ញតរំ គណ្ហិតុកាមោសិ, មមេវ សរីរតោ គណ្ហ, អថ នំ កីឡាហំសំ កាតុកាមោសិ, មញ្ញេវ ករ, ជីវន្តមេវ វិក្កិណិត្វា សចេ ធនំ ឧប្បាទេតុកាមោសិ, មំ ជីវន្តមេវ វិក្កិណិត្វា ធនំ ឧប្បាទេហិ, មា ឯតំ ញាណាទិគុណសំយុត្តំ ហំសរាជានំ អវធិ, សចេ ហិ នំ វធិស្សសិ, និរយាទីហិ ន មុច្ចិស្សសី"តិ តំ និរយាទិភយេន សន្តជ្ជេត្វា អត្តនោ មធុរកថំ គណ្ហាបេត្វា បុន ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ អស្សាសេន្តោ អដ្ឋាសិ។ នេសាទោ តស្ស កថំ សុត្វា "អយំ តិរច្ឆានគតោ សមានោ មនុស្សេហិបិ

កាតុំ អសក្កុណេយ្យំ ឯវរូបំ មិត្តធម្មំ ករោតិ, មនុស្សាបិ ឯវំ មិត្តធម្មេ ឋាតុំ ន សក្កោន្តិ, អហោ ឯស ញាណសម្បន្នោ មធុរកថោ ធម្មិកោ’’តិ សកលសរីរំ បីតិសោមនស្សបរិបុណ្ណំ កត្វា បហដ្ឋលោមោ ទណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា សិរសិ អញ្ជលឹ បតិដ្ឋបេត្វា សូរិយំ នមស្សន្តោ វិយ សុមុខស្ស គុណំ កិត្តេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១០១. ‘‘តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, សុមុខស្ស សុភាសិតំ;
បហដ្ឋលោមោ នេសាទោ, អញ្ជលិស្ស បណាមយិ។

១០២. ‘‘ន មេ សុតំ វា ទិដ្ឋំ វា, ភាសន្តោ មានុសិំ ទិជោ;
អរិយំ ព្រុវានោ វក្កង្គោ, ចជន្តោ មានុសិំ គិរំ។

១០៣. ‘‘កឹ នុ តាយំ ទិជោ ហោតិ, មុត្តោ ពទ្ធំ ឧបាសសិ;
ឱហាយ សកុណា យន្តិ, កឹ ឯកោ អវហីយសី’’តិ។

តត្ថ **អញ្ជលិស្ស បណាមយី**តិ អញ្ជលឹ អស្ស ឧបនាមយិ, ‘‘ន មេ’’តិ គាថាយស្ស ថុតឹ ករោតិ។ តត្ថ **មានុសិ**ន្តិ មនុស្សវាចំ។ **អរិយ**ន្តិ សុន្ទរំ និទ្ទោសំ។ **ចជន្តោ**តិ វិស្សជ្ជេន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម, ត្វំ ទិជោ សមានោ អជ្ជ មយា សទ្ធឹ មានុសិំ វាចំ ភាសន្តោ និទ្ទោសំ ព្រុវានោ មានុសិំ គិរំ ចជន្តោ បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋោ, ឥតោ បុព្ពេ បន ឥទំ អច្ឆរិយំ មយា នេវ សុតំ ន ទិដ្ឋន្តិ។ **កឹ នុ តាយ**ន្តិ យំ ឯតំ ត្វំ ឧបាសសិ, កឹ នុ តេ អយំ ហោតិ។

ឯវំ តុដ្ឋចិត្តេន នេសាទេន បុដ្ឋោ សុមុខោ ‘‘អយំ មុទុកោ ជាតោ, ឥទានិស្ស ភិយ្យោសោមត្តាយ មុទុភាវត្ថំ មម គុណំ ទស្សេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

១០៤. ‘‘រាជា មេ សោ ទិជាមិត្ត, សេនាបច្ចស្ស ការយិំ;
តមាបទេ បរិច្ចតុំ, នុស្សហេ វិហគាធិបំ។

១០៥. ‘‘មហាគណាយ ភត្តា មេ, មា ឯកោ ព្យសនំ អគា;
តថា តំ សម្ម នេសាទ, ភត្តាយំ អភិតោ រមេ’’តិ។

តត្ថ **នុស្សហេ**តិ ន សមត្ថោម្ហិ។ **មហាគណាយា**តិ មហតោ ហំសគណស្ស។ **មា ឯកោ**តិ មាទិសេ សេវកេ វិជ្ជមានេ មា ឯកកោ ព្យសនំ អគា។ **តថា ត**ន្តិ យថា អហំ វទាមិ, តថេវ តំ។ **សម្មា**តិ វយស្ស។ **ភត្តាយំ អភិតោ រមេ**តិ ភត្តា អយំ មម, អហមស្ស អភិតោ រមេ សន្តិកេ រមាមិ ន ឧក្កណ្ឋាមីតិ។

នេសាទោ តំ តស្ស ធម្មនិស្សិតំ មធុរកថំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ បហដ្ឋលោមោ ‘‘សចាហំ ឯតំ សីលាទិគុណសំយុត្តំ ហំសរាជានំ វធិស្សាមិ, ចតូហិ អបាយេហិ ន មុច្ចិស្សាមិ, រាជា មំ យទិច្ឆតិ, តំ ករោតុ, អហមេតំ សុមុខស្ស ទាយំ កត្វា វិស្សជ្ជេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១០៦. ‘‘អរិយវត្តសិ វក្កង្គ, យោ បិណ្ឌមបចាយសិ;
ចជាមិ តេ តំ ភត្តារំ, គច្ឆថូភោ យថាសុខ’’ន្តិ។

តត្ថ **អរិយវត្តសី**តិ មិត្តធម្មរក្ខណសង្ខាតេន អាចារអរិយានំ វត្តេន សមន្នាគតោសិ។ **បិណ្ឌមបចាយសី**តិ ភត្តុ សន្តិកា លទ្ធំ បិណ្ឌំ សេនាបតិដ្ឋានំ បូជេសិ។ **គច្ឆថូភោ**តិ ទ្វេបិ ជនា អស្សុមុខេ ញាតិសង្ឃេ ហាសយមានា យថាសុខំ គច្ឆថាតិ។

ឯវំ វត្វា នេសាទោ មុទុចិត្តេន មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា យដ្ឋឹ ឱនាមេត្វា បង្កបិដ្ឋេ និសីទាបេត្វា បាសយដ្ឋិយា មោចេត្វា តំ ឧក្ខិបិត្វា សរតោ នីហរិត្វា តរុណទព្ពតិណបិដ្ឋេ និសីទាបេត្វា បាទេ ពទ្ធបាសំ សណិកំ មោចេត្វា មហាសត្តេ ពលវសិនេហំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា មេត្តចិត្តេន ឧទកំ អាទាយ លោហិតំ ធោវិត្វា បុនប្បុនំ បរិមជ្ជិ, អថស្ស មេត្តានុភាវេន សិរាយ សិរា, មំសេន មំសំ, ចម្មេន ចម្មំ ឃដិតំ, បាទោ បាកតិកោ អហោសិ, ឥតរេន និព្ពិសេសោ។ ពោធិសត្តោ សុខប្បត្តោ ហុត្វា បកតិភាវេន និសីទិ។ សុមុខោ អត្តានំ និស្សាយ រញ្ញោ សុខិតភាវំ ទិស្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ ចិន្តេសិ – ‘‘ឥមិនា អម្ហាកំ មហាឧបការោ កតោ, អម្ហេហិ ឯតស្ស កតោ ឧបការោ នាម នត្ថិ, សចេ ឯស រាជរាជមហាមត្តានំ អត្ថាយ អម្ហេ គណ្ហិ, តេសំ សន្តិកំ នេត្វា ពហុំ ធនំ លភិស្សតិ, សចេ អត្តនោ អត្ថាយ គណ្ហិ, អម្ហេ វិក្កិណិត្វា ធនំ លភិស្សតេវ, បុច្ឆិស្សាមិ តាវ ន’’ន្តិ។ អថ នំ ឧបការំ កាតុកាមតាយ បុច្ឆន្តោ អាហ –

១០៧.“សចេ អត្តប្បយោគេន, ឱហិតោ ហំសបក្ខិនំ;
បដិគ្គណ្ហាម តេ សម្ម, ឯតំ អភយទក្ខិណំ។

១០៨.“នោ ចេ អត្តប្បយោគេន, ឱហិតោ ហំសបក្ខិនំ;
អនិស្សរោ មុញ្ចមម្ហេ, ថេយ្យំ កយិរាសិ លុទ្ទកា”តិ។

តត្ថ **សចេ**តិ, សម្ម នេសាទ, សចេ តយា អត្តនោ បយោគេន អត្តនោ អត្ថាយ ហំសានញ្ចេវ សេសបក្ខីនញ្ច បាសោ ឱហិតោ។ **អនិស្សរោ**តិ អនិស្សរោ ហុត្វា អម្ហេ មុញ្ចន្តោ យេនាសិ អាណត្តោ, តស្សសន្តកំ គណ្ហន្តោ ថេយ្យំ កយិរាសិ។

តំ សុត្វា នេសាទោ “នាហំ តុម្ហេ អត្តនោ អត្ថាយ គណ្ហិំ, ពារាណសិរញ្ញា បន សំយមេន គណ្ហាបិតោម្ហី”តិ វត្វា ទេវិយា ទិដ្ឋសុបិនកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ រញ្ញា តេសំ អាគតភាវំ សុត្វា, “សម្ម ខេមក, ឯកំ វា ទ្វេ វា ហំសេ គណ្ហិតុំ វាយម, មហន្តំ តេ យសំ ទស្សាមី”តិ វត្វា បរិព្ពយំ ទត្វា ឧយ្យោជិតភាវោ, តាវ សព្ពំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា សុមុខោ “ឥមិនា នេសាទេន អត្តនោ ជីវិតំ អគណេត្វា អម្ហេ វិស្សជ្ជេន្តេន ទុក្ករំ កតំ, សចេ មយំ ឥតោ ចិត្តកូដំ គមិស្សាម, នេវ ធតរដ្ឋរញ្ញោ បញ្ញានុភាវោ, ន មយ្ហំ មិត្តធម្មោ បាកដោ ភវិស្សតិ, ន លុទ្ទបុត្តោ មហន្តំ យសំ លច្ឆតិ, ន រាជា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋហិស្សតិ, ន ទេវិយា មនោរថោ មត្ថកំ បាបុណិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា , “សម្ម, ឯវំ សន្តេ អម្ហេ វិស្សជ្ជេតុំ ន លភសិ, រញ្ញោ នោ ទស្សេហិ, សោ អម្ហេ យថារុចិ ករិស្សតី”តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ គាថមាហ –

១០៩.“យស្ស ត្វំ ភតកោ រញ្ញោ, កាមំ តស្សេវ បាបយ;
តត្ថ សំយមនោ រាជា, យថាភិញ្ញំ ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **តស្សេវា**តិ តស្សេវ សន្តិកំ នេហិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ រាជនិវេសនេ។ **យថាភិញ្ញ**ន្តិ យថាធិប្បាយំ យថារុចិ។

តំ សុត្វា នេសាទោ “មា វោ ភទ្ទន្តេ រាជទស្សនំ រុច្ចិត្ថ, រាជានោ នាម សប្បដិភយា, កីឡាហំសេ វា វោ ករេយ្យុំ មារេយ្យុំ វា”តិ អាហ។ អថ នំ សុមុខោ, “សម្ម លុទ្ទក មា អម្ហាកំ ចិន្តយិ, អហំ តាទិសស្ស កក្ខឡស្ស ធម្មកថាយ មទ្ទវំ ជនេសិំ, រញ្ញោ កិំ ន ជនេស្សាមិ, រាជានោ ហិ បណ្ឌិតា សុភាសិតទុព្ភាសិតញ្ញុ, ខិប្បំ នោ រញ្ញោ សន្តិកំ នេហិ, នយន្តោ ច មា ពន្ធនេន នយិ, បុប្ផបញ្ជរេ បន និសីទាបេត្វា នេហិ, បុប្ផបញ្ជរំ ករោន្តោ ធតរដ្ឋស្ស មហន្តំ សេតបទុមសញ្ឆន្នំ, មម ខុទ្ទកំ រត្តបទុមសញ្ឆន្នំ កត្វា ធតរដ្ឋំ បុរតោ, មមំ បច្ឆតោ នីចតរំ កត្វា អាទាយ ខិប្បំ នេត្វា រញ្ញោ ទស្សេហី”តិ អាហ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “សុមុខោ រាជានំ ទិស្វា មម មហន្តំ យសំ ទាតុកាមោ ភវិស្សតី”តិ សញ្ជាតសោមនស្សោ មុទូហិ លតាហិ បញ្ជរេ កត្វា បទុមេហិ ឆាទេត្វា វុត្តនយេនេវ តេ គហេត្វា អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១០.“ឥច្ចេវំ វុត្តោ នេសាទោ, ហេមវណ្ណេ ហរិត្តចេ;
ឧភោ ហត្ថេហិ សង្គយ្ហ, បញ្ជរេ អជ្ឈវោទហិ។

១១១.“តេ បញ្ជរគតេ បក្ខី, ឧភោ ភស្សរវណ្ណិនេ;
សុមុខំ ធតរដ្ឋញ្ច, លុទ្ទោ អាទាយ បក្កមី”តិ។

តត្ថ **អជ្ឈវោទហី**តិ ឱទហិ បវេសិ។ **ភស្សរវណ្ណិនេ**តិ បភាសម្បន្នវណ្ណេ។

ឯវំ លុទ្ទស្ស តេ អាទាយ បក្កមនកាលេ ធតរដ្ឋោ បាកហំសរាជធីតរំ អត្តនោ ភរិយំ សរិត្វា សុមុខំ អាមន្តេត្វា កិលេសវសេន វិលបិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១១២.“ហរីយមានោ ធតរដ្ឋោ, សុមុខំ ឯតទព្រវិ;
ពាឡ្ហំ ភាយាមិ សុមុខ, សាមាយ លក្ខណូរុយា;
អស្មាកំ វធមញ្ញាយ, អថត្តានំ វធិស្សតិ។

១១៣.“បាកហំសា ច សុមុខ, សុហេមា ហេមសុត្តចា;
កោញ្ចី សមុទ្ទតីរេវ, កបណា នូន រុច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **ភាយាមី**តិ មរណតោ ភាយាមិ។ **សាមាយា**តិ សុវណ្ណវណ្ណាយ។ **លក្ខណូរុយា**តិ លក្ខណសម្បន្នឩរុយា។ **វធមញ្ញាយា**តិ វធំ ជានិត្វា “មម បិយសាមិកោ មារិតោ”តិ សញ្ញី ហុត្វា។ **វធិស្សតី**តិ កិំ មេ បិយសាមិកេ មតេ ជីវិតេនាតិ មរិស្សតិ។ **បាកហំសា**តិ បាកហំសរាជធីតា។ **សុហេមា**តិ ឯវំនាមិកា។ **ហេមសុត្តចា**តិ ហេមសទិស

សុន្ទរតចា។ **វុច្ចតី**តិ យថា លោណិសង្ខាតំ សមុទ្ទំ ឱតរិត្វា មតេ បតិម្ហិ កោញ្ចី សកុណិកា កបណា រោទតិ, ឯវំ នូន សា រោទិស្សតីតិ។

តំ សុត្វា សុមុខោ “អយំ ហំសរាជា អញ្ញោ ឱរទិតុំ យុត្តោ មាតុគាមំ និស្សាយ កិលេសវសេន វិលបតិ, ឧទកស្ស អាទិត្តកាលោ វិយ វតិយា ឧដ្ឋាយ កេទារខាទនកាលោ វិយ ច ជាតោ, យំនូនាហំ អត្តនោ ពលេន មាតុគាមស្ស ទោសំ បកាសេត្វា ឯតំ សញ្ញាបេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១១៤. “ឯវំ មហន្តោ លោកស្ស, អប្បមេយ្យោ មហាគណី;
ឯកិត្ថិមនុសោចេយ្យ, នយិទំ បញ្ញវតាមិវ។

១១៥. “វាតោវ គន្ធមាទេតិ, ឧភយំ ឆេកបាបកំ;
ពាលោ អាមកបក្កំវ, លោលោ អន្ធោវ អាមិសំ។

១១៦. “អវិនិច្ឆយញ្ញុ អត្ថេសុ, មន្ទោវ បដិភាសិ មំ;
កិច្ចាកិច្ចំ ន ជានាសិ, សម្បត្តោ កាលបរិយាយំ។

១១៧. “អឌ្ឍុម្មត្តោ ឧទីរេសិ, យោ សេយ្យា មញ្ញសិត្ថិយោ;
ពហុសាធារណា ហេតា, សោណ្ឌានំវ សុរាឃរំ។

១១៨. “មាយា ចេតា មរីចី ច, សោកា រោគា ចុបទ្ទវា;
ខរា ច ពន្ធនា ចេតា, មច្ចុបាសា គុហាសយា;
តាសុ យោ វិស្សសេ បោសោ, សោ នរេសុ នរាធមោ”តិ។

តត្ថ **មហន្តោ**តិ មហន្តោ សមានោ។ **លោកស្សា**តិ ហំសលោកស្ស។ **អប្បមេយ្យោ**តិ គុណេហិ បមេតុំ អសក្កុណេយ្យោ។ **មហាគណី**តិ មហន្តេន គណេន សមន្នាគតោ គណសត្ថា។ **ឯកិត្ថិ**ន្តិ យំ ឯវរូបោ ភវំ ឯកំ ឥត្ថឹ អនុសោចេយ្យ, ឥទំ អនុសោចនំ ន បញ្ញវតំ ឥវ, តេនាហំ អជ្ជ តំ ពាលោតិ មញ្ញាមីតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

អាទេតីតិ គណ្ហាតិ។ **ឆេកបាបក**ន្តិ សុន្ទរាសុន្ទរំ។ **អាមកបក្ក**ន្តិ អាមកញ្ច បក្កញ្ច។ **លោលោ**តិ រសលោលោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, យថា នាម វាតោ បទុមសរាទីនិ បហរិត្វា សុគន្ធម្បិ សង្ការដ្ឋានាទីនិ បហរិត្វា ទុគ្គន្ធម្បីតិ ឧភយំ ឆេកបាបកំ គន្ធំ អាទិយតិ, យថា ច ពាលោ កុមារកោ អម្ពជម្ពុនំ ហេដ្ឋា និសិន្នោ ហត្ថំ បសារេត្វា បតិតបតិតំ អាមកម្បិ បក្កម្បិ ផលំ គហេត្វា ខាទតិ, យថា ច រសលោលោ អន្ធោ ភត្តេ ឧបនីតេ យំកិញ្ចិ សមក្ខិកម្បិ និម្មក្ខិកម្បិ អាមិសំ អាទិយតិ, ឯវំ ឥត្ថិយោ នាម កិលេសវសេន អឌ្ឍម្បិ ទុគ្គតម្បិ កុលីនម្បិ អកុលីនម្បិ អភិរូបម្បិ វិរូបម្បិ គណ្ហន្តិ ភជន្តិ, តាទិសានំ បាបធម្មានំ ឥត្ថីនំ កឹការណា វិប្បលបសិ, មហារាជាតិ។

អត្ថេសូតិ ការណាការណេសុ។ **មន្ទោ**តិ អន្ធពាលោ។ **បដិភាសិ មន្តិ** មម ឧបដ្ឋាសិ។ **កាលបរិយាយ**ន្តិ ឯវរូបំ មរណកាលំ បត្តោ “ឥមស្មឹ កាលេ ឥទំ កត្តព្ពំ, ឥទំ នកត្តព្ពំ, ឥទំ វត្តព្ពំ, ឥទំ ន វត្តព្ព”ន្តិ ន ជានាសិ ទេវាតិ។ **អឌ្ឍុម្មត្តោ**តិ អឌ្ឍុម្មត្តកោ មញ្ញេ ហុត្វា។ **ឧទីរេសី**តិ យថា សុរំ បិវិត្វា នាតិមត្តោ បុរិសោ យំ វា តំ វា បលបតិ, ឯវំ បលបសីតិ អត្ថោ។ **សេយ្យា**តិ វរា ឧត្តមា។

“មាយា ចា”តិអាទីសុ, ទេវ, ឥត្ថិយោ នាមេតា វញ្ចនដ្ឋេន **មាយា,** អគយ្ហុបគដ្ឋេន **មរីចី,** សោកាទីនំ បច្ចយត្តា **សោកា, រោគា,** អនេកប្បការា **ឧបទ្ទវា,** កោធាទីហិ ថទ្ធភាវេនេវ **ខរា**។ តា ហិ និស្សាយ អន្ទុពន្ធនាទីហិ ពន្ធនតោ **ពន្ធនា ចេតា,** ឥត្ថិយោ នាម សរីរគុហាសយវសេនេវ មច្ចុ នាម ឯតា, ទេវាតិ។ “កាមហេតុ, កាមនិទានំ, កាមាធិករណំ, កាមានមេវ ហេតុ រាជានោ ចោរំ គហេត្វា”តិ (ម. និ. ១.១៦៨-១៦៩) សុត្តេនបេស អត្ថោ ទីបេតព្ពោ។

តតោ ធតរដ្ឋោ មាតុគាមេ បដិពទ្ធចិត្តតាយ “ត្វំ មាតុគាមស្ស គុណំ ន ជានាសិ, បណ្ឌិតា ឯវ ឯតំ ជានន្តិ, ន ហេតា គរហិតព្ពា”តិ ទីបេន្តោ អាហ –

១១៩. “យំ វុទ្ធេហិ ឧបញ្ញាតំ, កោ តំ និន្ទិតុមរហតិ;
មហាភូតិត្ថិយោ នាម, លោកស្មិំ ឧទបជ្ជិសុំ។

១២០. “ខិឌ្ឌា បណិហិតា ត្យាសុ, រតិ ត្យាសុ បតិដ្ឋិតា;

ពីជានិ ត្យាសុ រូហន្តិ, យទិទំ សត្តា បជាយរេ;
តាសុ កោ និព្ពិទេ បោសោ, បាណមាសជ្ជ បាណិភិ។

១២១. “ត្វមេវ នញ្ញោ សុមុខ, ថីនំ អត្ថេសុ យុញ្ជសិ;
តស្ស ត្យជ្ជ ភយេ ជាតេ, ភីតេ ន ជាយតេ មតិ។

១២២. “សព្ពោ ហិ សំសយំ បត្តោ, ភយំ ភីរូ តិតិក្ខតិ;
បណ្ឌិតា ច មហន្តានោ, អត្ថេ យុញ្ជន្តិ ទុយ្យុជេ។

១២៣. “ឯតទត្ថាយ រាជានោ, សូរមិច្ឆន្តិ មន្តិនំ;
បដិពាហតិ យំ សូរោ, អាបទំ អត្តបរិយាយំ។

១២៤. “មា នោ អជ្ជ វិកន្តឹសុ, រញ្ញោ សូទា មហានសេ;
តថា ហិ វណ្ណោ បត្តានំ, ផលំ វេឡុំវ តំ វធិ។

១២៥. “មុត្តោបិ ន ឥច្ឆិ ឧឌ្ឌេតុំ, សយំ ពន្ធំ ឧបាគមិ;
សោបជ្ជ សំសយំ បត្តោ, អត្ថំ គណ្ហាហិ មា មុខ”ន្តិ។

តត្ថ **យ**ន្តិ យំ មាតុគាមសង្ខាតំ វត្ថុ បញ្ញាវុទ្ធេហិ ញាតំ, តេសមេវ បាកដំ, ន ពាលានំ។ **មហាភូតា**តិ មហាគុណា មហានិសំសា។ **ឧទបជ្ជិសុ**ន្តិ បឋមកប្បិកកាលេ ឥត្ថិលិង្គស្សេវ បឋមំ បាតុភូតត្តា បឋមំ និព្ពត្តាតិ អត្ថោ។ **ត្យាសូ**តិ សុមុខ តាសុ ឥត្ថីសុ កាយវចីខិឌ្ឌា ច **បណិហិតា** ឱហិតា ឋបិតា, កាមគុណរតិ ច បតិដ្ឋិតា។ **ពីជានី**តិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធអរិយសាវកចក្កវត្តិអាទិពីជានិ តាសុ រុហន្តិ។ **យទិទ**ន្តិ យេ ឯតេ សព្ពេបិ សត្តា។ **បជាយរេ**តិ សព្ពេ តាសញ្ញេវ កុច្ឆិម្ហិ សំវទ្ធាតិ ទីបេតិ។ **និព្ពិទេ**តិ និព្ពិន្ទេយ្យ។ **បាណមាសជ្ជ បាណិភី**តិ អត្តនោ បាណេហិបិ តាសំ បាណំ អាសាទេត្វា អត្តនោ ជីវិតំ ចជន្តោបិ តា លភិត្វា កោ និព្ពិន្ទេយ្យាតិ អត្ថោ។

នញ្ញោតិ ន អញ្ញោ, សុមុខ, មយា ចិត្តកូដតលេ ហំសគណមជ្ឈេ និសិន្នេន តំ អទិស្វា “កហំ នុ សុមុខោ”តិ វុត្តេ “ឯស មាតុគាមំ គហេត្វា កញ្ចនគុហាយំ ឧត្តមរតី អនុភោតី”តិ វទន្តិ, ឯវំ ត្វមេវ ថីនំ អត្ថេសុ **យុញ្ជសិ** យុត្តបយុត្តោ ហោសិ, ន អញ្ញោតិ អត្ថោ។ **តស្ស ត្យជ្ជា**តិ តស្ស តេ អជ្ជ មរណភយេ ជាតេ ឥមិនា ភីតេន មរណភយេន ភីតោ មញ្ញេ, អយំ មាតុគាមស្ស ទោសទស្សនេ និបុណា មតិ ជាយតេតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

សព្ពោ ហីតិ យោ ហិ កោចិ។ **សំសយំ បត្តោ**តិ ជីវិតសំសយប្បត្តោ។ **ភីរូ**តិ ភីរូ ហុត្វាបិ ភយំ អធិវាសេតិ។ **មហន្តានោ**តិ យេ បន បណ្ឌិតា ច ហោន្តិ មហន្តេ ច ឋានេ ឋិតា មហន្តានោ, តេ ទុយ្យុជេ អត្ថេ យុញ្ជន្តិ ឃដេន្តិ វាយមន្តិ, តស្មា “មា ភាយិ, ធីរោ ហោហី”តិ តំ ឧស្សាហេន្តោ ឯវមាហ។ **អាបទ**ន្តិ សាមិនោ អាគតំ អាបទំ ឯស សូរោ បដិពាហតិ, ឯតទត្ថាយ សូរំ មន្តិនំ ឥច្ឆន្តិ។ **អត្តបរិយាយ**ន្តិ អត្តនោ បរិត្តាណម្បិ ច កាតុំ សក្កោតីតិ អធិប្បាយោ។

វិកន្តីសូតិ ឆិន្ទីសុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម សុមុខ, ត្វំ មយា អត្តនោ អនន្តរេ ឋានេ ឋបិតោ, តស្មា យថា អជ្ជ រញ្ញោ សូទា អម្ហេ មំសត្ថាយ ន វិកន្តីសុ, តថា ករោហិ, តាទិសោ ហិ អម្ហាកំ បត្តវណ្ណោ។ **តំ វធី**តិ ស្វាយំ វណ្ណោ យថា នាម វេឡុំ និស្សាយ ជាតំ ផលំ វេឡុមេវ វធតិ, តថា មា តំ វធិ, តញ្ច មញ្ច មា វធីតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

មុត្តោបីតិ យថាសុខំ ចិត្តកូដបព្ពតំ គច្ឆាតិ ឯវំ លុទ្ទបុត្តេន មយា សទ្ធឹ មុត្តោ វិស្សជ្ជិតោ សមានោបិ ឧឌ្ឌេតុំ ន ឥច្ឆិ។ **សយ**ន្តិ រាជានំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា សយមេវ ពន្ធំ ឧបគតោតិ ឯវមិទំ អម្ហាកំ ភយំ តំ និស្សាយ អាគតំ។ **សោបជ្ជា**តិ សោបិ អជ្ជ ជីវិតសំសយំ បត្តោ។ **អត្ថំ គណ្ហាហិ មា មុខ**ន្តិ ឥទានិ អម្ហាកំ មុញ្ចនការណំ គណ្ហ, យថា មុច្ចាម, តថា វាយម, “វាតោវ គន្ធមាទេតី”តិអាទីនិ វទន្តោ ឥត្ថិគរហត្ថាយ មុខំ មា បសារយិ។

ឯវំ មហាសត្តោ មាតុគាមំ វណ្ណេត្វា សុមុខំ អប្បដិភាណំ កត្វា តស្ស អនត្តមនភាវំ វិទិត្វា ឥទានិ នំ បគ្គណ្ហន្តោ គាថមាហ –

១២៦. “សោ តំ យោគំ បយុញ្ជស្សុ, យុត្តំ ធម្មូបសំហិតំ;
តវ បរិយាបទានេន, មម បាណេសនំ ចរា”តិ។

តត្ថ **សោ**តិ, សម្ម សុមុខ, សោ ត្វំ។ **តំ យោគ**ន្តិ យំ បុព្ពេ “អហំ យោគំ បយុញ្ជិស្សំ, យុត្តំ ធម្មូបសំហិត”ន្តិ អវចាសិ, តំ ឥទានិ បយុញ្ជស្សុ។ **តវ បរិយាបទានេនា**តិ តវ តេន យោគេន បរិសុទ្ធេន។ “បរិយោទាតេនា”តិបិ បាឋោ, បរិត្តាណេនាតិ អត្ថោ, តយា កតត្តា តវ សន្តកេន បរិត្តាណេន មម ជីវិតបរិយេសនំ ចរាតិ អធិប្បាយោ។

អថ សុមុខោ “អយំ អតិវិយ មរណភយភីតោ មម ញាណពលំ ន ជានាតិ, រាជានំ ទិស្វា ថោកំ កថំ លភិត្វា ជានិស្សាមិ, អស្សាសេស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១២៧“មា ភាយិ បតតំ សេដ្ឋ, ន ហិ ភាយន្តិ តាទិសា;
អហំ យោគំ បយុញ្ជិស្សំ, យុត្តំ ធម្មូបសំហិតំ;
មម បរិយាបទានេន, ខិប្បំ បាសា បមោក្ខសី”តិ។

តត្ថ **បាសា**តិ ទុក្ខបាសតោ។

ឥតិ តេសំ សកុណភាសាយ កថេន្តានំ លុទ្ទបុត្តោ ន កិញ្ចិ អញ្ញាសិ, កេវលំ បន តេ កាជេនាទាយ ពារាណសិំ បាវិសិ។ អច្ឆរិយព្ភុតជាតេន អញ្ជលិនា មហាជនេន អនុគ្គច្ឆមានោ សោ រាជទ្វារំ បត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ រញ្ញោ អារោចាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៨“សោ លុទ្ទោ ហំសកាជេន, រាជទ្វារំ ឧបាគមិ;
បដិវេទេថ មំ រញ្ញោ, ធតរដ្ឋាយមាគតោ”តិ។

តត្ថ **បដិវេទេថ ម**ន្តិ ខេមកោ អាគតោតិ ឯវំ មំ រញ្ញោ និវេទេថ។ **ធតរដ្ឋាយ**ន្តិ អយំ ធតរដ្ឋោ អាគតោតិ បដិវេទេថ។

ទោវារិកោ គន្ត្វា បដិវេទេសិ។ រាជា សញ្ជាតសោមនស្សោ “ខិប្បំ អាគច្ឆតូ”តិ វត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសិន្នោ ខេមកំ ហំសកាជំ អាទាយ មហាតលំ អភិរូឡ្ហំ ទិស្វា សុវណ្ណវណ្ណេ ហំសេ ឱលោកេត្វា “សម្បុណ្ណោ មេ មនោរថោ”តិ តស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ អមច្ចេ អាណាបេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១២៩“តេ ទិស្វា បុញ្ញសង្កាសេ, ឧភោ លក្ខណសម្មតេ;
ខលុ សំយមនោ រាជា, អមច្ចេ អជ្ឈភាសថ។

១៣០“ទេថ លុទ្ទស្ស វត្ថានិ, អន្នំ បានញ្ច ភោជនំ;
កាមំករោ ហិរញ្ញស្ស, យាវន្តោ ឯស ឥច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **បុញ្ញសង្កាសេ**តិ អត្តនោ បុញ្ញសទិសេ។ **លក្ខណសម្មតេ**តិ សេដ្ឋសម្មតេ អភិញ្ញាតេ។ **ខលូ**តិ និបាតោ, តស្ស “តេ ខលុ ទិស្វា”តិ បុរិមបទេន សម្ពន្ធោ។ **“ទេថា”**តិអាទីនិ រាជា បសន្នាការំ ករោន្តោ អាហ។ តត្ថ **កាមំករោ ហិរញ្ញស្សា**តិ ហិរញ្ញំ អស្ស កាមកិរិយា អត្ថុ។ **យាវន្តោ**តិ យត្តកំ ឯស ឥច្ឆតិ, តត្តកំ ហិរញ្ញមស្ស ទេថាតិ អត្ថោ។

ឯវំ បសន្នាការំ ការេត្វា បីតិសោមនស្សសមុស្សហិតោ “គច្ឆថ នំ អលង្ករិត្វា អានេថា”តិ អាហ។ អថ នំ អមច្ចា រាជនិវេសនា ឱតារេត្វា កប្បិតកេសមស្សុំ ន្ហាតានុលិត្តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ កត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ អថស្ស រាជា សំវច្ឆរេ សតសហស្សុដ្ឋានកេ ទ្វាទស គាមេ អាជញ្ញយុត្តំ រថំ អលង្កតមហាគេហញ្ចាតិ មហន្តំ យសំ ទាបេសិ។ សោ មហន្តំ យសំ លភិត្វា អត្តនោ កម្មំ បកាសេតុំ “ន តេ, ទេវ, មយា យោ វា សោ វា ហំសោ អានីតោ, អយំ បន នវុតិយា ហំសសហស្សានំ រាជា ធតរដ្ឋោ នាម, អយំ សេនាបតិ សុមុខោ នាមា”តិ អាហ ។ អថ នំ រាជា “កថំ តេ, សម្ម, ឯតេ គហិតា”តិ បុច្ឆិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៣១“ទិស្វា លុទ្ទំ បសន្នត្តំ, កាសិរាជា តទព្រវិ;
យទ្យាយំ សម្ម ខេមក, បុណ្ណា ហំសេហិ តិដ្ឋតិ។

១៣២“កថំ រុចិមជ្ឈគតំ, បាសហត្ថោ ឧបាគមិ;
ឱកិណ្ណំ ញាតិសង្ឃេហិ, និម្មជ្ឈិមំ កថំ គហី”តិ។

តត្ថ **បសន្នត្ត**ន្តិ បសន្នភាវំ សោមនស្សប្បត្តំ។ **យទ្យាយ**ន្តិ, សម្ម ខេមក, យទិ អយំ អម្ហាកំ បោក្ខរណិ នវុតិហំសសហស្សេហិ បុណ្ណា តិដ្ឋតិ។ **កថំ វុចិមជ្ឈគត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ ត្វំ តេសំ វុចិនំ បិយទស្សនានំ ហំសានំ មជ្ឈគតំ ឯតំ ញាតិសង្ឃេហិ ឱកិណ្ណំ។ **និម្មជ្ឈិម**ន្តិ នេវ មជ្ឈិមំ នេវ កនិដ្ឋំ ឧត្តមំ ហំសរាជានំ កថំ បាសហត្ថោ ឧបាគមិ កថំ គណ្ហីតិ។

សោ តស្ស កថេន្តោ អាហ –

១៣៣. "អជ្ជ មេ សត្តមា រត្តិ, អទនានិ ឧបាសតោ;
បទមេតស្ស អន្វេសំ, អប្បមត្តោ ឃដស្សិតោ។

១៣៤. "អថស្ស បទមទ្ទក្ខិំ, ចរតោ អទនេសនំ;
តត្ថាហំ ឱទហឹ បាសំ, ឯវំ តំ ទិជមគ្គហិ"ន្តិ។

តត្ថ **អទនានី**តិ អាទានានិ, គោចរគ្គហណដ្ឋានានីតិ អត្ថោ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ឧបាសតោ**តិ ឧបគច្ឆន្តស្ស។ **បទ**ន្តិ គោចរភូមិយំ អក្កន្តបទំ។ **ឃដស្សិតោ**តិ ចាដិបញ្ជរេ និស្សិតោ ហុត្វា។ **អថស្សា**តិ អថ ឆដ្ឋេ ទិវសេ ឯតស្ស អទនេសនំ ចរន្តស្ស បទំ អទ្ទក្ខិំ។ **ឯវំ ត**ន្តិ ឯវំ តំ ទិជំ អគ្គហិន្តិ សព្ពំ គហិតោបាយំ អាចិក្ខិ។

តំ សុត្វា រាជា "អយំ ទ្វារេ ឋត្វា បដិវេទេន្តោបិ ធតរដ្ឋស្សេវាគមនំ បដិវេទេសិ, ឥទានិបិ ឯតំ ឯកមេវ គណ្ហិន្តិ វទតិ, កឹ នុ ខោ ឯត្ថ ការណ"ន្តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

១៣៥. "លុទ្ទ ទ្វេ ឥមេ សកុណា, អថ ឯកោតិ ភាសសិ;
ចិត្តំ នុ តេ វិបរិយត្តំ, អទុ កឹ នុ ជិគីសសី"តិ។

តត្ថ **វិបរិយត្ត**ន្តិ វិបល្លត្ថំ។ **អទុ កឹ នុ ជិគីសសី**តិ ឧទាហុ កឹ នុ ចិន្តេសិ, កឹ ឥតរំ គហេត្វា អញ្ញស្ស ទាតុកាមោ ហុត្វា ចិន្តេសីតិ បុច្ឆតិ។

តតោ លុទ្ទោ "ន មេ, ទេវ, ចិត្តំ វិបល្លត្ថំ, នាបិ អហំ ឥតរំ អញ្ញស្ស ទាតុកាមោ, អបិច ខោ បន មយា ឱហិតេ បាសេ ឯកោវ ពទ្ធោ"តិ អាវិ ករោន្តោ អាហ –

១៣៦. "យស្ស លោហិតកា តាលា, តបនីយនិភា សុភា;
ឧរំ សំហច្ច តិដ្ឋន្តិ, សោ មេ ពន្ធំ ឧបាគមិ។

១៣៧. "អថាយំ ភស្សរោ បក្ខី, អពទ្ធោ ពទ្ធមាតុរំ;
អរិយំ ព្រុវានោ អដ្ឋាសិ, ចជន្តោ មានុសឹ គិរ"ន្តិ។

តត្ថ **លោហិតកា**តិ រត្តវណ្ណា។ **តាលា**តិ រាជិយោ។ **ឧរំ សំហច្ចា**តិ ឧរំ អាហច្ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, យស្សេតា រត្តសុវណ្ណសប្បដិភាគា តិស្សោ លោហិតកា រាជិយោ គីវំ បរិក្ខិបិត្វា ឧរំ អាហច្ច តិដ្ឋន្តិ, សោ ឯកោវ មម បាសេ ពន្ធំ ឧបាគតោតិ។ **ភស្សរោ**តិ បរិសុទ្ធោ បភាសម្បន្នោ។ **អាតុរ**ន្តិ គិលានំ ទុក្ខិតំ អដ្ឋាសីតិ។

អថ ធតរដ្ឋស្ស ពទ្ធភាវំ ញត្វា និវត្តិត្វា ឯតំ សមស្សាសេត្វា មមាគមនកាលេ ច បច្ចុគ្គមនំ កត្វា អាកាសេយេវ មយា សទ្ធឹ មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា មនុស្សភាសាយ ធតរដ្ឋស្ស គុណំ កថេន្តោ អដ្ឋាសិ, មម ហទយំ មុទុកំ កត្វា បុន ឯតស្សេវ បុរតោ អដ្ឋាសិ។ អថាហំ, ទេវ, សុមុខស្ស សុភាសិតំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ធតរដ្ឋំ វិស្សជ្ជេសឹ, ឥតិ ធតរដ្ឋស្ស បាសតោ មោក្ខោ, ឥមេ ហំសេ អាទាយ មម ឥធាគមនញ្ច សុមុខេនេវ កតន្តិ។ ឯវំ សោ សុមុខស្ស គុណកថំ កថេសិ។ តំ សុត្វា រាជា សុមុខស្ស ធម្មកថំ សោតុកាមោ អហោសិ។ លុទ្ទបុត្តស្ស សក្ការំ ករោន្តស្សេវ សូរិយោ អត្ថង្គតោ, ទីបា បជ្ជលិតា, ពហូ ខត្តិយាទយោ សន្និបតិតា, ខេមា ទេវីបិ វីវិធនាដក បរិវារា រញ្ញោ ទក្ខិណបស្សេ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ រាជា សុមុខំ កថាបេតុកាមោ គាថមាហ –

១៣៨. "អថ កឹ ទានិ សុមុខ, ហនុំ សំហច្ច តិដ្ឋសិ;
អទុ មេ បរិសំ បត្តោ, ភយា ភីតោ ន ភាសសី"តិ។

តត្ថ **ហនុំ សំហច្ចា**តិ មធុរកថោ កិរ ត្វំ, អថ កស្មា ឥទានិ មុខំ បិធាយ តិដ្ឋសិ។ **អទុ**តិ កច្ចិ។ **ភយា ភីតោ**តិ បរិសសារជ្ជភយេន ភីតោ ហុត្វា។

តំ សុត្វា សុមុខោ អភីតភាវំ ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

១៣៩. “នាហំ កាសិបតិ ភីតោ, ឱគយ្ហ បរិសំ តវ;
នាហំ ភយា ន ភាសិស្សំ, វាក្យំ អត្ថស្មិំ តាទិសេ”តិ។

តត្ថ **តាទិសេ**តិ អបិច ខោ បន តថារូបេ អត្ថេ ឧប្បន្នេ វាក្យំ ភាសិស្សាមីតិ វចនោកាសំ ឱលោកេន្តោ និសិន្នោម្ហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា តស្ស កថំ វឌ្ឍេតុកាមតាយ បរិហាសំ ករោន្តោ អាហ –

១៤០. “ន តេ អភិសរំ បស្សេ, ន រថេ នបិ បត្តិកេ;
នាស្ស ចម្មំវ កីដំ វា, វម្មិតេ ច ធនុគ្គហេ។

១៤១. “ន ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ វា, នគរំ វា សុមាបិតំ;
ឱកិណ្ណបរិខំ ទុគ្គំ, ទឡ្ហមដ្ដាលកោដ្ឋកំ;
យត្ថ បវិដ្ឋោ សុមុខ, ភាយិតព្ពំ ន ភាយសី”តិ។

តត្ថ **អភិសរ**ន្តិ រក្ខណត្ថាយ បរិវារេត្វា ឋិតំ អាវុធហត្ថំ បរិសំ តេ ន បស្សាមិ។ **នាស្សា**តិ ឯត្ថ **អស្សា**តិ និបាតមត្តំ។ **ចម្ម**ន្តិ សរបរិត្តាណចម្មំ។ **កីដ**ន្តិ កីដំ ចាដិកបាលាទិ វុច្ចតិ។ ចាដិកបាលហត្ថាបិ តេ សន្តិកេ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ **វម្មិតេ**តិ ចម្មសន្នទ្ធេ។ **ន ហិរញ្ញ**ន្តិ យំ និស្សាយ ន ភាយសិ, តំ ហិរញ្ញម្បិ តេ ន បស្សាមិ។

ឯវំ រញ្ញា “កិំ តេ អភាយនការណ”ន្តិ វុត្តេ តំ កថេន្តោ អាហ –

១៤២. “ន មេ អភិសរេនត្ថោ, នគរេន ធនេន វា;
អបថេន បថំ យាម, អន្តលិក្ខេចរា មយំ។

១៤៣. “សុតា ច បណ្ឌិតា ត្យម្ហា, និបុណា ចត្ថចិន្តកា;
ភាសេមត្ថវតិំ វាចំ, សច្ចេ ចស្ស បតិដ្ឋិតោ។

១៤៤. “កិញ្ច តុយ្ហំ អសច្ចស្ស, អនរិយស្ស ករិស្សតិ;
មុសាវាទិស្ស លុទ្ទស្ស, ភណិតម្បិ សុភាសិត”ន្តិ។

តត្ថ **អភិសរេនា**តិ អារក្ខបរិវារេន។ **អត្ថោ**តិ ឯតេន មម កិច្ចំ នត្ថិ។ កស្មា? យស្មា **អបថេន** តុម្ហាទិសានំ អមគ្គេន បថំ មាបេត្វា យាម, អាកាសចារិនោ មយន្តិ។ **បណ្ឌិតា ត្យម្ហា**តិ បណ្ឌិតាតិ តយា សុតាម្ហា, តេនេវ ការណេន អម្ហាកំ សន្តិកា ធម្មំ សោតុកាមោ កិរ នោ គាហាបេសិ។ **សច្ចេ ចស្សា**តិ សចេ បន ត្វំ សច្ចេ បតិដ្ឋិតោ អស្ស, អត្ថវតិំ ការណនិស្សិតំ វាចំ ភាសេយ្យាម។ **អសច្ចស្សា**តិ វចីសច្ចរហិតស្ស តវ សុភាសិតំ មុណ្ឌស្ស ទន្តសូចិ វិយ កិំ ករិស្សតិ។

តំ សុត្វា រាជា “កស្មា មំ មុសាវាទី អនរិយោតិ វទសិ, កិំ មយា កត”ន្តិ អាហ។ អថ នំ សុមុខោ “តេន ហិ, មហារាជ, សុណាហី”តិ វត្វា អាហ –

១៤៥. “តំ ព្រាហ្មណានំ វចនា, ឥមំ ខេមមការយិ;
អភយញ្ច តយា ឃុដ្ឋំ, ឥមាយោ ទសធា ទិសា។

១៤៦. “ឱគយ្ហ តេ បោក្ខរណិំ, វិប្បសន្នោទកំ សុចិំ;
បហូតំ ចាទនំ តត្ថ, អហិំសា ចេត្ថ បក្ខិនំ។

១៤៧. “ឥទំ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, អាគតម្ហ តវន្តិកេ;
តេ តេ ពទ្ធស្ម បាសេន, ឯតំ តេ ភាសិតំ មុសា។

១៤៨. “មុសាវាទំ បុរក្ខត្វា, ឥច្ឆាលោភញ្ច បាបកំ;
ឧភោសន្ធិមតិក្កម្ម, អសាតំ ឧបបជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **ត**ន្តិ ត្វំ។ **ខេម**ន្តិ ឯវំនាមិកំ បោក្ខរណិំ។ **ឃុដ្ឋ**ន្តិ ចតូសុ កណ្ណេសុ ឋត្វា ឃោសាបិតំ។ **ទសធា**តិ ឥមាសុ ទសធា ឋិតាសុ ទិសាសុ តយា អភយំ ឃុដ្ឋំ។ **ឱគយ្ហា**តិ ឱគាហេត្វា អាគតានំ សន្តិកា។ **បហូតំ ចាទន**ន្តិ

បហូតញ្ច បទុមបុប្ផសាលិអាទិកំ អទនំ។ **ឥទំ សុត្វានា**តិ តេសំ តំ បោក្ខរណឹ ឱកាហេត្វា អាគតានំ សន្តិកា ឥទំ អភយំ សុត្វា **តវន្តិកេ** តវ សមីបេ តយា ការិតបោក្ខរណឹ អាគតាម្ហាតិ អត្ថោ។ **តេ តេ**តិ តេ មយំ តវ បាសេន ពទ្ធា។ **បុរក្ខត្វា**តិ បុរតោ កត្វា ។ **ឥច្ឆាលោភ**ន្តិ ឥច្ឆាសង្ខាតំ បាបកំ លោភំ។ **ឧភោសន្ធិ**ន្តិ ឧភយំ ទេវលោកេ ច មនុស្សលោកេ ច បដិសន្ធឹ ឥមេ បាបធម្មេ បុរតោ កត្វា ចរន្តោ បុគ្គលោ សុគតិបដិសន្ធឹ អតិក្កមិត្វា អសាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតីតិ។

ឯវំ បរិសមជ្ឈេយេវ រាជានំ លជ្ជាបេសិ។ អថ នំ រាជា “នាហំ, សុមុខ, តុម្ហេ មារេត្វា មំសំ ខាទិតុកាមោ គណ្ហាបេសឹ, បណ្ឌិតភាវំ បន វោ សុត្វា សុភាសិតំ សោតុកាមោ គណ្ហាបេសិ”ន្តិ បកាសេន្តោ អាហ –

១៤៩. “នាបរជ្ឈាម សុមុខ, នបិ លោភាវ មគ្គហឹ;
សុតា ច បណ្ឌិតាត្យត្ថ, និបុណា អត្ថចិន្តកា។

១៥០. “អប្បេវត្ថវតឹ វាចំ, ព្យាហរេយ្យុំ ឥធាគតា;
តថា តំ សម្ម នេសាទោ, វុត្តោ សុមុខ មគ្គហី”តិ។

តត្ថ **នាបរជ្ឈាមា**តិ មារេន្តោ អបរជ្ឈតិ នាម, មយំ ន មារេម។ **លោភាវ មគ្គហិ**ន្តិ មំសំ ខាទិតុកាមោ ហុត្វា លោភាវ តុម្ហេ នាហំ អគ្គហឹ។ **បណ្ឌិតាត្យត្ថា**តិ បណ្ឌិតាតិ សុតា អត្ថ។ **អត្ថចិន្តកា**តិ បដិច្ឆន្នានំ អត្ថានំ ចិន្តកា។ **អត្ថវតិ**ន្តិ ការណនិស្សិតំ។ **តថា**តិ តេន ការណេន។ **វុត្តោ**តិ មយា វុត្តោ ហុត្វា។ **សុមុខ, មគ្គហី**តិ, សុមុខាតិ អាលបតិ, **ម**-ការោ បទសន្ធិករោ។ **អគ្គហី**តិ ធម្មំ ទេសេតុំ តុម្ហេ គណ្ហិ។

តំ សុត្វា សុមុខោ “សុភាសិតំ សោតុកាមេន អយុត្តំ តេ កតំ, មហារាជា”តិ វត្វា អាហ –

១៥១. “នេវ ភីតា កាសិបតិ, ឧបនីតស្មិ ជីវិតេ;
ភាសេមត្ថវតឹ វាចំ, សម្បត្តា កាលបរិយាយំ។

១៥២. “យោ មិគេន មិគំ ហន្តិ, បក្ខឹ វា បន បក្ខិនា;
សុតេន វា សុតំ កិណ្យា, កឹ អនរិយតរំ តតោ។

១៥៣. “យោ ចារិយរុទំ ភាសេ, អនរិយធម្មវស្សិតោ;
ឧភោ សោ ធំសតេ លោកា, ឥធ ចេវ បរត្ថ ច។

១៥៤. “ន មជ្ជេថ យសំ បត្តោ, ន ព្យាធេ បត្តសំសយំ;
វាយមេថេវ កិច្ចេសុ, សំវរេ វិវរានិ ច។

១៥៥. “យេ វុទ្ធា អព្ភតិក្កន្តា, សម្បត្តា កាលបរិយាយំ;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, ឯវំតេ តិទិវំ គតា។

១៥៦. “ឥទំ សុត្វា កាសិបតិ, ធម្មមត្តនិ បាលយ;
ធតរដ្ឋញ្ច មុញ្ចាហិ, ហំសានំ បវរុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **ឧបនីតស្មិ**ន្តិ មរណសន្តិកំ ឧបនីតេ។ **កាលបរិយាយ**ន្តិ មរណកាលវារំ សម្បត្តា សមានា ន ភាសិស្សាម។ ន ហិ ធម្មកថិកំ ពន្ធិត្វា មរណភយេន តជ្ជេត្វា ធម្មំ សុណន្តិ, អយុត្តំ តេ កតន្តិ។ **មិគេនា**តិ សុដ្ឋុ សិក្ខាបិតេន ទីបកមិគេន។ **ហន្តី**តិ ហនតិ។ **បក្ខិនា**តិ ទីបកបក្ខិនា។ **សុតេនា**តិ ខេមំ និព្ភយន្តិ វិស្សុតេន ទីបកមិគបក្ខិសទិសេន បទុមសរេន។ **សុត**ន្តិ “បណ្ឌិតោ ចិត្រកថី”តិ ឯវំ សុតំ ធម្មកថិកំ។ **កិណ្យា**តិ “ធម្មំ សោស្សាមី”តិ បាសពន្ធនេន យោ កិណេយ្យ ហិំសេយ្យ ពាធេយ្យ។ **តតោ**តិ តេសំ កិរិយតោ ឧត្តរិ អញ្ញំ អនរិយតរំ នាម កិមត្ថិ។

អរិយរុទន្តិ មុខេន អរិយវចនំ សុន្ទរវចនំ ភាសតិ។ **អនរិយធម្មវស្សិតោ**តិ កម្មេន អនរិយធម្មំ អវស្សិតោ។ **ឧភោ**តិ ទេវលោកា ច មនុស្សលោកា ចាតិ ឧភយម្ហា។ **ឥធ ចេវា**តិ ឥធ ឧប្បន្នោបិ បរត្ថ ឧប្បន្នោបិ ឯវរូបោ ទ្វីហិ សុគតិលោកេហិ ធំសិត្វា និរយមេវ ឧបបជ្ជតិ។ **បត្តសំសយ**ន្តិ ជីវិតសំសយមាបន្នម្បិ ទុក្ខំ បត្វា ន កិលមេយ្យ។ **សំវរេ វិវរានិ ចា**តិ អត្តនោ ឆិទ្ទានិ ទ្វារានិ សំវរេយ្យ បិទហេយ្យ។ **វុទ្ធា**តិ គុណវុទ្ធា បណ្ឌិតា។ **អព្ភតិក្កន្តា**តិ ឥមំ មនុស្សលោកំ អតិក្កន្តា។ **កាលបរិយាយ**ន្តិ មរណកាលបរិយាយំ បត្តា ហុត្វា។ **ឯវំតេ**តិ ឯវំ ឯតេ។ **ឥទ**ន្តិ ឥទំ មយា វុត្តំ អត្ថនិស្សិតំ វចនំ។ **ធម្ម**ន្តិ បវេណិយធម្មម្បិ សុចរិតធម្មម្បិ។

តំ សុត្វា រាជា អាហ –

១៥៧. “អាហរន្តុទកំ បជ្ជំ, អាសនញ្ច មហារហំ;
បញ្ជរតោ បមោក្ខាមិ, ធតរដ្ឋំ យសស្សិនំ។

១៥៨. “តញ្ច សេនាបតឹ ធីរំ, និបុណំ អត្ថចិន្តកំ;
យោ សុខេ សុខិតោ រញ្ញោ, ទុក្ខិតេ ហោតិ ទុក្ខិតោ។

១៥៩. “ឯទិសោ ខោ អរហតិ, បិណ្ឌមស្នាតុ ភត្តុនោ;
យថាយំ សុមុខោ រញ្ញោ, បាណសាធារណោ សខា”តិ។

តត្ថ **ឧទក**ន្តិ បាទធោវនំ។ **បជ្ជ**ន្តិ បាទព្ភញ្ជនំ។ **សុខេ**តិ សុខម្ហិ សតិ។

រញ្ញោ វចនំ សុត្វា តេសំ អាសនានិ អាហរិត្វា តត្ថ និសិន្នានំ គន្ធោទកេន បាទេ ធោវិត្វា សតបាកេន តេលេន អព្ភញ្ជិំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦០. “បីឋញ្ច សព្ពសោវណ្ណំ, អដ្ឋបាទំ មនោរមំ;
មដ្ឋំ កាសិកមត្ថន្នំ, ធតរដ្ឋោ ឧបាវិសិ។

១៦១. “កោច្ឆញ្ច សព្ពសោវណ្ណំ, វេយ្យគ្ឃបរិសិព្ពិតំ;
សុមុខោ អជ្ឈុបាវេក្ខិ, ធតរដ្ឋស្សនន្តរា។

១៦២. “តេសំ កញ្ចនបត្តេហិ, បុថូ អាទាយ កាសិយោ;
ហំសានំ អភិហារេសុំ, អគ្គរញ្ញោ បវាសិត”ន្តិ។

តត្ថ **មដ្ឋ**ន្តិ ករណបរិនិដ្ឋិតំ។ **កាសិកមត្ថន្ន**ន្តិ កាសិកវត្ថេន អត្ថតំ។ **កោច្ឆ**ន្តិ មជ្ឈេ សំខិត្តំ។ **វេយ្យគ្ឃបរិសិព្ពិត**ន្តិ ព្យគ្ឃចម្មបរិសិព្ពិតំ មង្គលទិវសេ អគ្គមហេសិយា និសិន្នបីឋំ។ **កញ្ចនបត្តេហី**តិ សុវណ្ណភាជនេហិ។ **បុថូ**តិ ពហូ ជនា។ **កាសិយោ**តិ កាសិរដ្ឋវាសិនោ។ **អភិហារេសុ**ន្តិ ឧបនាមេសុំ។ **អគ្គរញ្ញោ បវាសិត**ន្តិ អដ្ឋសតបលសុវណ្ណជាតិបរិក្ខិត្តំ ហំសរញ្ញោ បណ្ណាការត្ថាយ កាសិរញ្ញា បេសិតំ នានគ្គរសភោជនំ។

ឯវំ ឧបនីតេ បន តស្មិំ កាសិរាជា តេសំ សម្បគ្គហត្ថំ សយំ សុវណ្ណបាតឹ គហេត្វា ឧបនាមេសិ។ តេ តតោ មធុលាជេ ខាទិត្វា មធុរោទកញ្ច បិវិំសុ។ អថ មហាសត្តោ រញ្ញោ អភិហារញ្ច បសាទញ្ច ទិស្វា បដិសន្ថារមកាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៦៣. “ទិស្វា អភិហដំ អគ្គំ, កាសិរាជេន បេសិតំ;
កុសលោ ខត្តធម្មានំ, តតោ បុច្ឆិ អនន្តរា។

១៦៤. “កច្ចិន្នុ ភោតោ កុសលំ, កច្ចិ ភោតោ អនាមយំ;
កច្ចិ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសសិ។

១៦៥. “កុសលញ្ចេវ មេ ហំស, អថោ ហំស អនាមយំ;
អថោ រដ្ឋមិទំ ផីតំ, ធម្មេន មនុសាសហំ។

១៦៦. “កច្ចិ ភោតោ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
កច្ចិ ច តេ តវត្ថេសុ, នាវកង្ខន្តិ ជីវិតំ។

១៦៧. “អថោបិ មេ អមច្ចេសុ, ទោសោ កោចិ ន វិជ្ជតិ;
អថោបិ តេ មមត្ថេសុ, នាវកង្ខន្តិ ជីវិតំ។

១៦៨. “កច្ចិ តេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, តវ ឆន្ទវសានុគា។

១៦៩. “អថោ មេ សាទិសី ភរិយា, អស្សវា បិយភាណិនី;
បុត្តរូបយសូបេតា, មម ឆន្ទវសានុគា។

១៧០. “កច្ចិ រដ្ឋំ អនុប្បីឡំ, អកុតោចិឧបទ្ទវំ;

អសាហសេន ធម្មេន, សមេន មនុសាសសិ។

១៧១. “អថោ រដ្ឋំ អនុប្បីឡំ, អកុតោចិឧបទ្ទវំ;
អសាហសេន ធម្មេន, សមេន មនុសាសហំ។

១៧២. “កច្ចិ សន្តោ អបចិតា, អសន្តោ បរិវជ្ជិតា;
នោ ចេ ធម្មំ និរំកត្វា, អធម្មមនុវត្តសិ។

១៧៣. “សន្តោ ច មេ អបចិតា, អសន្តោ បរិវជ្ជិតា;
ធម្មមេវានុវត្តាមិ, អធម្មោ មេ និរំកតោ។

១៧៤. “កច្ចិ នានាគតំ ទីឃំ, សមវេក្ខសិ ខត្តិយ;
កច្ចិមត្តោ មទនីយេ, បរលោកំ ន សន្តសិ។

១៧៥. “នាហំ អនាគតំ ទីឃំ, សមវេក្ខាមិ បក្ខិម;
ឋិតោ ទសសុ ធម្មេសុ, បរលោកំ ន សន្តសេ។

១៧៦. “ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ, អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ;
អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច, ខន្តិញ្ច អវិរោធនំ។

១៧៧. “ឥច្ចេតេ កុសលេ ធម្មេ, ឋិតេ បស្សាមិ អត្តនិ;
តតោ មេ ជាយតេ បីតិ, សោមនស្សញ្ចនប្បកំ។

១៧៨. “សុមុខោ ច អចិន្តេត្វា, វិសជ្ជិ ផរុសំ គិរំ;
ភាវទោសមនញ្ញាយ, អស្មាកាយំ វិហង្គមោ។

១៧៩. “សោ កុទ្ធោ ផរុសំ វាចំ, និច្ឆារេសិ អយោនិសោ;
យានស្មេសុ ន វិជ្ជន្តិ, នយិទំ បញ្ញវតាមិវា”តិ។

តត្ថ **ទិស្វា**តិ តំ ពហុំ អគ្គបានភោជនំ ទិស្វា។ **បេសិត**ន្តិ អាហរាបេត្វា ឧបនីតំ។ **ខត្តធម្មាន**ន្តិ បឋមការណេសុ បដិសន្ថារធម្មានំ។ **តតោ បុច្ឆិ អនន្តរា**តិ តស្មិំ កាលេ “កច្ចិ នុ, ភោតោ”តិ អនុបដិបាដិយា បុច្ឆិ។ តា បនេតា ឆ គាថា ហេដ្ឋា វុត្តត្ថាយេវ។ **អនុប្បីឡ**ន្តិ កច្ចិ រដ្ឋវាសិនោ យន្តេ ឧច្ឆុំ វិយ ន បីឡេសីតិ បុច្ឆតិ។ **អកុតោចិឧបទ្ទវ**ន្តិ កុតោចិ អនុបទ្ទវំ។ **ធម្មេន សមេន មនុសាសសី**តិ កច្ចិ ឥទំ រដ្ឋំ ធម្មេន សមេន អនុសាសសិ។ **សន្តោ**តិ សីលាទិគុណសំយុត្តា សប្បុរិសា។ **និរំកត្វា**តិ ឆឌ្ឌេត្វា។ **នានាគតំ ទីឃ**ន្តិ អនាគតំ អត្តនោ ជីវិតបវត្តិំ “កច្ចិ ទីឃ”ន្តិ ន សមវេក្ខសិ, អាយុសង្ខារានំ បរិត្តភាវំ ជានាសីតិ បុច្ឆតិ។ **មទនីយេ**តិ មទាវហេ រូបាទិអារម្មណេ។ **ន សន្តសី**តិ ន ភាយសិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – កច្ចិ រូបាទីសុ កាមគុណេសុ អមត្តោ អប្បមត្តោ ហុត្វា ទានាទីនំ កុសលានំ កតត្តា បរលោកំ ន ភាយសីតិ។

ទសសូតិ ទសសុ រាជធម្មេសុ។ ទានាទីសុ ទសវត្ថុកា ចេតនា **ទានំ**, បញ្ចសីលទសសីលានិ **សីលំ** , ទេយ្យធម្មចាគោ **បរិច្ចាគោ**, ឧជុភាវោ **អជ្ជវំ**, មុទុភាវោ **មទ្ទវំ**, ឧបោសថកម្មំ **តបោ**, មេត្តាបុព្ពភាគោ **អក្កោធោ**, ករុណាបុព្ពភាគោ **អវិហឹសា**, អធិវាសនា **ខន្តិ**, អវិរោធោ **អវិរោធនំ**។ **អចិន្តេត្វា**តិ មម ឥមំ គុណសម្បត្តិំ អចិន្តេត្វា។ **ភាវទោស**ន្តិ ចិត្តទោសំ។ **អនញ្ញាយា**តិ អជានិត្វា។ អស្មាកញ្ហិ ចិត្តទោសោ នាម នត្ថិ, យមេស ជានេយ្យ, តំ អជានិត្វាវ ផរុសំ កក្ខឡំ គិរំ វិស្សជ្ជេសិ។ **អយោនិសោ**តិ អនុបាយេន។ **យានស្មេសូ**តិ យានិ វជ្ជានិ អម្ហេសុ ន វិជ្ជន្តិ, តានិ វទតិ។ **នយិទ**ន្តិ ឥតស្មាស្ស ឥទំ វចនំ បញ្ញវតំ ឥវ ន ហោតិ, តេនេស មម ន បណ្ឌិតោ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។

តំ សុត្វា សុមុខោ “មយា គុណសម្បន្នោវ រាជា អបសាទិតោ, សោ មេ កុទ្ធោ, ខមាបេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

១៨០. “អត្ថិ មេ តំ អតិសារំ, វេគេន មនុជាធិប;
ធតរដ្ឋេ ច ពទ្ធស្មិំ, ទុក្ខំ មេ វិបុលំ អហុ។

១៨១. “ត្វំ នោ បិតាវ បុត្តានំ, ភូតានំ ធរណីរិវ;
អស្មាកំ អធិបន្នានំ, ខមស្សុ រាជកុញ្ជរា”តិ។

តត្ថ **អតិសារ**ន្តិ បក្ខលិតំ។ **វេគេនា**តិ អហំ ឯតំ កថំ កថេន្តោ វេគេន សហសា កថេសិំ។ **ទុក្ខ**ន្តិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ មម វិបុលំ អហោសិ, តស្មា កោធវសេន យំ មយា វុត្តំ, តំ មេ ខមថ, មហារាជាតិ។ **បុត្តាន**ន្តិ ត្វំ អម្ហាកំ បុត្តានំ បិតា វិយ។ **ធរណីរុហា**តិ បាណភូតានំ បតិដ្ឋា បថវី វិយ ត្វំ អម្ហាកំ អវស្សយោ។ **អធិបន្នាន**ន្តិ ទោសេន អបរាធេន អជ្ឈោត្ថដានំ ខមស្សូតិ ឥទំ សោ អាសនា ឱរុយ្ហ បក្ខេហិ អញ្ជលិំ កត្វា អាហ។

អថ នំ រាជា អាលិង្គិត្វា អានាយ សុវណ្ណបីឋេ និសីទាបេត្វា អច្ចយទេសនំ បដិគ្គណ្ហន្តោ អាហ –

១៨២. “ឯតំ តេ អនុមោទាម, យំ ភាវំ ន និគូហសិ;
ខិលំ បភិន្ទសិ បក្ខិ, ឧជុកោសិ វិហង្គមា”តិ។

តត្ថ **អនុមោទាមា**តិ ឯតំ តេ ទោសំ ខមាម។ **យ**ន្តិ យស្មា ត្វំ អត្តនោ ចិត្តបដិច្ឆន្នភាវំ ន និគូហសិ។ **ខិល**ន្តិ ចិត្តខិលំ ចិត្តខាណុកំ។

ឥទញ្ច បន វត្វា រាជា មហាសត្តស្ស ធម្មកថាយ សុមុខស្ស ច ឧជុភាវេ បសីទិត្វា “បសន្នេន នាម បសន្នាការោ កាតព្ពោ”តិ ឧភិន្នម្បិ តេសំ អត្តនោ រជ្ជសិរិំ និយ្យាទេន្តោ អាហ –

១៨៣. “យំ កិញ្ចិ រតនំ អត្ថិ, កាសិរាជនិវេសនេ;
រជតំ ជាតរូបញ្ច, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ។

១៨៤. “មណយោ សង្ខមុត្តា ច, វត្ថកំ ហរិចន្ទនំ;
អជិនំ ទន្តភណ្ឌញ្ច, លោហំ កាឡាយសំ ពហុំ;
ឯតំ ទទាមិ វោ វិត្តំ, ឥស្សរំ វិស្សជាមិ វោ”តិ។

តត្ថ **មុត្តា**តិ វិទ្ធាវិទ្ធមុត្តា។ **មណយោ**តិ មណិភណ្ឌកានិ។ **សង្ខមុត្តា ចា**តិ ទក្ខិណាវដ្ដសង្ខរតនញ្ច អាមលកវដ្ដមុត្តរតនញ្ច។ **វត្ថក**ន្តិ សុខុមកាសិកវត្ថានិ។ **អជិន**ន្តិ អជិនមិគចម្មំ។ **លោហំ កាឡាយស**ន្តិ តម្ពលោហញ្ច កាឡលោហញ្ច។ **ឥស្សរ**ន្តិ កញ្ចនមាលេន សេតច្ឆត្តេន សទ្ធិំ ទ្វាទសយោជនិកេ ពារាណសិនគរេ រជ្ជំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ឧភោបិ តេ សេតច្ឆត្តេន បូជេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេសិ។ អថ មហាសត្តោ រញ្ញា សទ្ធិំ សល្លបន្តោ អាហ –

១៨៥. “អទ្ធា អបចិតា ត្យម្ហា, សក្កតា ច រថេសភ;
ធម្មេសុ វត្តមានានំ, ត្វំ នោ អាចរិយោ ភវ។

១៨៦. “អាចរិយ មនុញ្ញាតា, តយា អនុមតា មយំ;
តំ បទក្ខិណតោ កត្វា, ញាតី បស្សេមុរិន្ទមា”តិ។

តត្ថ **ធម្មេសូ**តិ កុសលកម្មបថធម្មេសុ។ **អាចរិយោ**តិ ត្វំ អម្ហេហិ ព្យត្តតរោ, តស្មា នោ អាចរិយោ ហោតិ, អបិច ទសន្នំ រាជធម្មានំ កថិតត្តា សុមុខស្ស ទោសំ ទស្សេត្វា អច្ចយបដិគ្គហណស្ស កតត្តាបិ ត្វំ អម្ហាកំ អាចរិយោវ, តស្មា ឥទានិបិ នោ អាចារសិក្ខាបនេន អាចរិយោ ភវាតិ អាហ។ **បស្សេមុរិន្ទមា**តិ បស្សេមុ អរិន្ទម។

សោ តេសំ គមនំ អនុជានិ, ពោធិសត្តស្សបិ ធម្មំ កថេន្តស្សេវ អរុណំ ឧដ្ឋហិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៧. “សព្ពរត្តិំ ចិន្តយិត្វា, មន្តយិត្វា យថាកថំ;
កាសិរាជា អនុញ្ញាសិ, ហំសានំ បវរុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **យថាកថ**ន្តិ យំកិញ្ចិ អត្ថំ តេហិ សទ្ធិំ ចិន្តេតព្ពំ មន្តេតព្ពញ្ច, សព្ពំ តំ ចិន្តេត្វា ច មន្តេត្វា ចាតិ អត្ថោ។ **អនុញ្ញាសី**តិ គច្ឆថាតិ អនុញ្ញាសិ។

ឯវំ តេន អនុញ្ញាតោ ពោធិសត្តោ រាជានំ “អប្បមត្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេហី”តិ ឱវទិត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ រាជា តេសំ កញ្ចនភាជនេហិ មធុលាជញ្ច មធុរោទកញ្ច ឧបនាមេត្វា និដ្ឋិតាហារកិច្ចេ គន្ធ

មាលាទីហិ បូជេត្វា ពោធិសត្តំ សុវណ្ណចង្កោដកេន សយំ ឧក្ខិបិ, ខេមា ទេវី សុមុខំ ឧក្ខិបិ។ អថ នេ សីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេត្វា សូរិយុគ្គមនវេលាយ “គច្ឆថ សាមិនោ”តិ វិស្សជ្ជេសុំ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៨. “តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
បេក្ខតោ កាសិរាជស្ស, ភវនា តេ វិគាហិសុ”ន្តិ។

តត្ថ **វិគាហិសុ**ន្តិ អាកាសំ បក្ខន្ទឹសុ។

តេសុ មហាសត្តោ សុវណ្ណចង្កោដកតោ ឧប្បតិត្វា អាកាសេ ឋត្វា “មា ចិន្តយិ, មហារាជ, អប្បមត្តោ អម្ហាកំ ឱវាទេ វត្តេយ្យាសី”តិ រាជានំ សមស្សាសេត្វា សុមុខំ អាទាយ ចិត្តកូដមេវ គតោ។ តានិបិ ខោ នវុតិ ហំសសហស្សានិ កញ្ចនគុហតោ និក្ខមិត្វា បព្ពតតលេ និសិន្នានិ តេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា បរិវារេសុំ។ តេ ញាតិគណបរិវុតា ចិត្តកូដតលំ បវិសឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៨៩. “តេ អរោគេ អនុប្បត្តេ, ទិស្វាន បរមេ ទិជេ;
កេកាតិ មករុំ ហំសា, បុថុសទ្ទោ អជាយថ។

១៩០. “តេ បតីតា បមុត្តេន, ភត្តុនា ភត្តុគារវា;
សមន្តា បរិកិរិំសុ, អណ្ឌជា លទ្ធបច្ចយា”តិ។

ឯវំ បរិវារេត្វា ច បន តេ ហំសា “កថំ មុត្តោសិ, មហារាជា”តិ បុច្ឆឹសុ។ មហាសត្តោ សុមុខំ និស្សាយ មុត្តភាវំ សំយមរាជលុទ្ទបុត្តេហិ កតកម្មញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា តុដ្ឋា ហំសគណា “សុមុខោ សេនាបតិ ច រាជា ច លុទ្ទបុត្តោ ច សុខិតា និទ្ទុក្ខា ចិរំ ជីវន្តូ”តិ អាហំសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

១៩១. “ឯវំ មិត្តវតំ អត្ថា, សព្ពេ ហោន្តិ បទក្ខិណា;
ហំសា យថា ធតរដ្ឋា, ញាតិសង្ឃមុបាគមុ”ន្តិ។

តំ ចូឡហំសជាតកេ វុត្តត្ថមេវ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទោ មមត្ថាយ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា លុទ្ទបុត្តោ ឆន្នោ អហោសិ, ខេមា ទេវី, ខេមា ភិក្ខុនី, រាជា សារិបុត្តោ, សុមុខោ អានន្ទោ, សេសបរិសា ពុទ្ធបរិសា, ធតរដ្ឋហំសរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាហំសជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៥៣៥] ៣. សុធាភោជនជាតកវណ្ណនា

នេវ កិណាមិ នបិ វិក្កិណាមីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទានជ្ឈាសយំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិយំ ឯកោ កុលបុត្តោ ហុត្វា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ បព្ពជិត្វា សីលេសុ បរិបូរការី ធុតង្គគុណសមន្នាគតោ សព្រហ្មចារីសុ បវត្តមេត្តចិត្តោ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ ពុទ្ធធម្មសង្ឃុបដ្ឋានេ អប្បមត្តោ អាចារសម្បន្នោ ទានជ្ឈាសយោ អហោសិ។ សារណីយធម្មបូរកោ អត្តនា លទ្ធំ បដិគ្គាហកេសុ វិជ្ជមានេសុ ឆិន្នភត្តោ ហុត្វាបិ ទេតិយេវ, តស្មា តស្ស ទានជ្ឈាសយទានាភិរតភាវោ ភិក្ខុសង្ឃេ បាកដោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, អសុកោ នាម ភិក្ខុ ទានជ្ឈាសយោ ទានាភិរតោ អត្តនា លទ្ធំ បសតមត្តបានីយម្បិ លោភំ ឆិន្ទិត្វា សព្រហ្មចារីនំ ទេតិ, ពោធិសត្តស្សេវស្ស អជ្ឈាសយោ”តិ។ សត្ថា តំ កថំ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា សុត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បុព្ពេ អទានសីលោ មច្ឆរី តិណគ្គេន តេលពិន្ទុម្បិ អទាតា អហោសិ, អថ នំ អហំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា ទានផលំ វណ្ណេត្វា ទានេ បតិដ្ឋាបេសិំ, សោ ‘បសតមត្តំ ឧទកម្បិ លភិត្វា អទត្វា ន បិវិស្សាមី’តិ មម សន្តិកេ វរំ អគ្គហេសិ, តស្ស ផលេន ទានជ្ឈាសយោ ទានាភិរតោ ជាតោ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ គហបតិ អឌ្ឍោ អហោសិ អសីតិកោដិវិភវោ។ អថស្ស រាជា សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ ។ សោ រាជបូជិតោ នាគរជានបទបូជិតោ ហុត្វា ឯកទិវសំ អត្តនោ សម្បត្តិំ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ យសោ មយា អតីតភវេ នេវ និទ្ទាយន្តេន, ន កាយទុច្ចរិតាទីនិ ករោន្តេន លទ្ធោ, សុចរិតានិ បន បូរេត្វា លទ្ធោ, អនាគតេបិ មយា មម បតិដ្ឋំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “ទេវ, មម

ឃរេ អសីតិកោដិធនំ អត្ថិ, តំ គណ្ហាហី”តិ វត្វា “ន មយ្ហំ តវ ធនេនត្ថោ, ពហុំ មេ ធនំ, ឥតោបិ យទិច្ឆសិ, តំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “កឹ នុ, ទេវ, មម ធនំ ទាតុំ លភាមី”តិ អាហ។ អថ រញ្ញា “យថារុចិ ករោហី”តិ វុត្តេ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ និវេសនទ្វារេ ចាតិ ឆ ទានសាលាយោ ការេត្វា ទេវសិកំ ឆសតសហស្សបរិច្ចាគំ ករោន្តោ មហាទានំ បវត្តេសិ។ សោ យាវជីវំ ទានំ ទត្វា “ឥមំ មម ទានវំសំ មា ឧបច្ឆិន្ទថា”តិ បុត្តេ អនុសាសិត្វា ជីវិតបរិយោសានេ សក្កោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ បុត្តោបិស្ស តថេវ ទានំ ទត្វា ចន្ទោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ សូរិយោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ មាតលិ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ បញ្ចសិខោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បន បុត្តោ ឆដ្ឋោ សេដ្ឋិដ្ឋានំ លទ្ធា មច្ឆរិយកោសិយោ នាម អហោសិ អសីតិកោដិវិភវោ។ សោ “មម បិតុបិតាមហា ពាលា អហេសុំ, ទុក្ខេន សម្ភតំ ធនំ ឆឌ្ឌេសុំ, អហំ បន ធនំ រក្ខិស្សាមិ, កស្សចិ កិញ្ចិ ន ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទានសាលា វិទ្ធំសេត្វា អគ្គិនា ឈាបេត្វា ថទ្ធមច្ឆរី អហោសិ។

អថស្ស គេហទ្វារេ យាចកា សន្និបតិត្វា ពាហា បគ្គយ្ហ, “មហាសេដ្ឋិ, មា អត្តនោ បិតុបិតាមហានំ ទានវំសំ នាសយិ, ទានំ ទេហី”តិ មហាសទ្ទេន បរិទេវឹសុ។ តំ សុត្វា មហាជនោ “មច្ឆរិយកោសិយេន អត្តនោ ទានវំសោ ឧបច្ឆិន្នោ”តិ តំ គរហិ។ សោ លជ្ជិតោ និវេសនទ្វារេ យាចកានំ អាគតាគតដ្ឋានំ និវារេតុំ អារក្ខំ ឋបេសិ។ តេ និប្បច្ចយា ហុត្វា បុន តស្ស គេហទ្វារំ ន ឱលោកេសុំ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ធនមេវ សំហរតិ, នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជតិ, ន បុត្តទារាទីនំ ទេតិ, កញ្ជិកពិលង្គទុតិយំ សកុណ្ឌកភត្តំ ភុញ្ជតិ, មូលផលមត្តតន្តានិ ថូលវត្ថានិ និវាសេតិ, បណ្ណឆត្តំ មត្ថកេ ធារេត្វា ជរគ្គោណយុត្តេន ជជ្ជររថកេន យាតិ។ ឥតិ តស្ស អសប្បុរិសស្ស តត្តកំ ធនំ សុនខេន លទ្ធំ នាឡិកេរំ វិយ អហោសិ។

សោ ឯកទិវសំ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ “អនុសេដ្ឋឹ អាទាយ គមិស្សាមី”តិ តស្ស គេហំ អគមាសិ។ តស្មឹ ខណេ អនុសេដ្ឋិ បុត្តធីតាទីហិ បរិវុតោ នវសប្បិបក្កមធុសក្ខរចុណ្ណេហិ សង្ខតំ បាយាសំ ភុញ្ជមានោ និសិន្នោ ហោតិ។ សោ មច្ឆរិយកោសិយំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាយ “ឯហិ, មហាសេដ្ឋិ, ឥមស្មឹ បល្លង្កេ និសីទ, បាយាសំ ភុញ្ជិស្សាមា”តិ អាហ។ តស្ស បាយាសំ ទិស្វាវ មុខេ ខេឡា ឧប្បជ្ជិ, ភុញ្ជិតុកាមោ អហោសិ, ឯវំ បន ចិន្តេសិ – “សចាហំ ភុញ្ជិស្សាមិ, អនុសេដ្ឋិនោ មម គេហំ អាគតកាលេ បដិសក្ការោ កាតព្ពោ ភវិស្សតិ, ឯវំ មេ ធនំ នស្សិស្សតិ, ន ភុញ្ជិស្សាមី”តិ។ អថ បុនប្បុនំ យាចិយមានោបិ “ឥទានិ មេ ភុត្តំ, សុហិតោស្មី”តិ ន ឥច្ឆិ។ អនុសេដ្ឋិម្ហិ ភុញ្ជន្តេ បន ឱលោកេន្តោ មុខេ សញ្ជាយមានេន ខេឡេន និសីទិត្វា តស្ស ភត្តកិច្ចាវសានេ តេន សទ្ធឹ រាជនិវេសនំ គន្ត្វា រាជានំ បស្សិត្វា រាជនិវេសនតោ ឱតរិត្វា អត្តនោ គេហំ អនុប្បត្តោ បាយាសតណ្ហាយ បីឡិយមានោ ចិន្តេសិ – “សចាហំ ‘បាយាសំ ភុញ្ជិតុកាមោម្ហី’តិ វក្ខាមិ, មហាជនោ ភុញ្ជិតុកាមោ ភវិស្សតិ, ពហូ តណ្ឌុលាទយោ នស្សិស្សន្តិ, ន កស្សចិ កថេស្សាមី”តិ។ សោ រត្តិន្ទិវំ បាយាសមេវ ចិន្តេន្តោ វីតិនាមេត្វាបិ ធននាសនភយេន កស្សចិ អកថេត្វាវ បិបាសំ អធិវាសេសិ, អនុក្កមេន អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោ អហោសិ។ ឯវំ សន្តេបិ ធននាសនភយេន អកថេន្តោ អបរភាគេ ទុព្ពលោ ហុត្វា សយនំ ឧបគូហិត្វា និបជ្ជិ។

អថ នំ ភរិយា ឧបគន្ត្វា ហត្ថេន បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជមានា “កឹ តេ, សាមិ, អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ “តវេវ សរីរេ អផាសុកំ ករោហិ, មម អផាសុកំ នត្ថី”តិ។ “សាមិ, ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោសិ, កឹ នុ តេ កាចិ ចិន្តា អត្ថិ, ឧទាហុ រាជា តេ កុបិតោ, អទុ បុត្តេហិ អវមានោ កតោ, អថ វា បន កាចិ តណ្ហា ឧប្បន្នា”តិ? “អាម, តណ្ហា មេ ឧប្បន្នា”តិ។ “កថេហិ, សាមី”តិ? “កថេស្សាមិ, សក្ខិស្សសិ នំ រក្ខិតុ”ន្តិ។ “រក្ខិតព្ពយុត្តកា ចេ, រក្ខិស្សាមី”តិ។ ឯវម្បិ ធននាសនភយេន កថេតុំ ន ឧស្សហិ។ តាយ បុនប្បុនំ បីឡិយមានោ កថេសិ – “ភទ្ទេ, អហំ ឯកទិវសំ អនុសេដ្ឋឹ នវសប្បិមធុសក្ខរចុណ្ណេហិ សង្ខតំ បាយាសំ ភុញ្ជន្តំ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ តាទិសំ បាយាសំ ភុញ្ជិតុកាមោ ជាតោ”តិ។ “អសប្បុរិស, កឹ ត្វំ ទុគ្គតោ, សកលពារាណសិវាសីនំ បហោនកំ បាយាសំ បចិស្សាមី”តិ។ អថស្ស សីសេ ទណ្ឌេន បហរណកាលោ វិយ អហោសិ។ សោ តស្សា កុជ្ឈិត្វា “ជានាមហំ តវ មហទ្ធនភាវំ, សចេ តេ កុលឃរា អាភតំ អត្ថិ, បាយាសំ បចិត្វា នាគរានំ ទេហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ ឯកវីថិវាសីនំ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “កឹ តេ ឯតេហិ, អត្តនោ បន សន្តកំ ខាទន្តូ”តិ? “តេន ហិ ឥតោ ចិតោ ច សត្តសត្តឃរវាសីនំ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “កឹ តេ ឯតេហី”តិ។ “តេន ហិ ឥមស្មឹ គេហេ បរិជនស្សា”តិ។ “កឹ តេ ឯតេនា”តិ? “តេន ហិ ពន្ធុជនស្សេវ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “កឹ តេ ឯតេនា”តិ? “តេន ហិ តុយ្ហញ្ច មយ្ហញ្ច បចាមិ សាមី”តិ។ “កាសិ ត្វំ, ន តុយ្ហំ វដ្ដតី”តិ? “តេន ហិ ឯកស្សេវ តេ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “មយ្ហញ្ច ត្វំ មា បចិ, គេហេ បន បចន្តេ ពហូ បច្ចាសីសន្តិ, មយ្ហំ បន បត្ថំ តណ្ឌុលានំ ចតុភាគំ ខីរស្ស អច្ឆរំ សក្ខរាយ ករណ្ឌកំ សប្បិស្ស ករណ្ឌកំ មធុស្ស ឯកញ្ច បចនភាជនំ ទេហិ, អហំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា តត្ថ បចិត្វា ភុញ្ជាមី”តិ។ សា តថា អកាសិ។ សោ តំ សព្ពំ ចេដកេន គាហាបេត្វា “គច្ឆ អសុកដ្ឋានេ តិដ្ឋាហី”តិ តំ បុរតោ បេសេត្វា ឯកកោវ ឱគុណ្ឋិកំ កត្វា អញ្ញាតកវេសេន តត្ថ គន្ត្វា នទីតីរេ ឯកស្មឹ គច្ឆមូលេ ឧទ្ធនំ ការេត្វា ទារុទកំ អាហរាបេត្វា “ត្វំ គន្ត្វា ឯកស្មឹ មគ្គេ ឋត្វា កញ្ចិទេវ ទិស្វា មម សញ្ញំ ទទេយ្យាសិ, មយា បក្កោសិតកាលេវ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ តំ បេសេត្វា អគ្គឹ កត្វា បាយាសំ បចិ។

តស្មិំ ខណេ សក្កោ ទេវរាជា ទសសហស្សយោជនំ អលង្កតទេវនគរំ, សដ្ឋិយោជនំ សុវណ្ណវីថិំ, យោជនសហស្សុព្ពេធំ វេជយន្តំ, បញ្ចយោជនសតិកំ សុធម្មសភំ, សដ្ឋិយោជនំ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ, បញ្ចយោជនាវដ្ដំ កញ្ចនមាលសេតច្ឆត្តំ, អឌ្ឍតេយ្យកោដិសង្ខា ទេវច្ឆរា, អលង្កតបដិយត្តំ អត្តភាវន្តិ ឥមំ អត្តនោ សិរិំ ឱលោកេត្វា “កឹ នុ ខោ កត្វា មយា អយំ យសោ លទ្ធោ”តិ ចិន្តេត្វា ពារាណសិយំ សេដ្ឋិភូតេន បវត្តិតំ ទានំ អទ្ទស។ តតោ “មម បុត្តាទយោ កុហឹ និព្ពត្តា”តិ ឱលោកេន្តោ “បុត្តោ មេ ចន្ទោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស បុត្តោ សូរិយោ, តស្ស បុត្តោ, មាតលិ, តស្ស បុត្តោ, បញ្ចសិខោ”តិ សព្ពេសំ និព្ពត្តឹ ទិស្វា “បញ្ចសិខស្ស បុត្តោ កីទិសោ”តិ ឱលោកេន្តោ អត្តនោ វំសស្ស ឧបច្ឆិន្នភាវំ បស្សិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អយំ អសប្បុរិសោ មច្ឆរី ហុត្វា នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជតិ , ន បរេសំ ទេតិ, មម វំសោ តេន ឧបច្ឆិន្នោ, កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ, ឱវាទមស្ស ទត្វា មម វំសំ បតិដ្ឋាបេត្វា ឯតស្ស ឥមស្មឹ ទេវនគរេ និព្ពត្តនាការំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ ចន្ទាទយោ បក្កោសាបេត្វា “ឯថ មនុស្សបថំ គមិស្សាម, មច្ឆរិយកោសិយេន អម្ហាកំ វំសោ ឧបច្ឆិន្នោ , ទានសាលា ឈាបិតា, នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជតិ, ន បរេសំ ទេតិ, ឥទានិ បន បាយាសំ ភុញ្ជិតុកាមោ ហុត្វា ‘ឃរេ បច្ចន្តេ អញ្ញស្សបិ បាយាសោ ទាតព្ពោ ភវិស្សតី’តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឯកកោវ បចតិ, ឯតំ ទមេត្វា ទានផលំ ជានាបេត្វា អាគមិស្សាម, អបិច ខោ បន អម្ហេហិ សព្ពេហិ ឯកតោ យាចិយមានោ តត្ថេវ មរេយ្យ។ មម បឋមំ គន្ត្វា បាយាសំ យាចិត្វា និសិន្នកាលេ តុម្ហេ ព្រាហ្មណវណ្ណេន បដិបាដិយា អាគន្ត្វា យាចេយ្យាថា”តិ វត្វា សយំ តាវ ព្រាហ្មណវណ្ណេន តំ ឧបសង្កមិត្វា “ភោ, កតរោ ពារាណសិគមនមគ្គោ”តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ មច្ឆរិយកោសិយោ “កឹ ឧម្មត្តកោសិ, ពារាណសិមគ្គម្បិ ន ជានាសិ, កឹ ឥតោ ឯសិ, ឯត្តោ យាហី”តិ អាហ។

សក្កោ តស្ស វចនំ សុត្វា អសុណន្តោ វិយ “កឹ កថេសី”តិ តំ ឧបគច្ឆតេវ។ សោបិ, “អរេ , ពធិរ ព្រាហ្មណ, កឹ ឥតោ ឯសិ, បុរតោ យាហី”តិ វិរវិ។ អថ នំ សក្កោ, “ភោ, កស្មា វិរវសិ, ធូមោ បញ្ញាយតិ, អគ្គិ បញ្ញាយតិ, បាយាសោ បច្ចតិ, ព្រាហ្មណានំ និមន្តនដ្ឋានេន ភវិតព្ពំ, អហម្បិ ព្រាហ្មណានំ ភោជនកាលេ ថោកំ លភិស្សាមិ, កឹ មំ និច្ឆុភសី”តិ វត្វា “នត្ថេត្ថ ព្រាហ្មណានំ និមន្តនំ, បុរតោ យាហី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ កស្មា កុជ្ឈសិ, តវ ភោជនកាលេ ថោកំ លភិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ សោ “អហំ តេ ឯកសិត្ថម្បិ ន ទស្សាមិ, ថោកំ ឥទំ មម យាបនមត្តមេវ, មយាបិ ចេតំ យាចិត្វាវ លទ្ធំ, ត្វំ អញ្ញតោ អាហារំ បរិយេសាហី”តិ វត្វា ភរិយំ យាចិត្វា លទ្ធភាវំ សន្ធាយេវ វត្វា គាថមាហ –

១៨២. “នេវ កិណាមិ នបិ វិក្កិណាមិ, ន ចាបិ មេ សន្និចយោ ច អត្ថិ;
សុកិច្ឆរូបំ វតិទំ បរិត្តំ, បត្ថោទនោ នាលមយំ ទុវិន្ន”ន្តិ។

តំ សុត្វា សក្កោ “អហម្បិ តេ មធុរសទ្ទេន ឯកំ សិលោកំ កថេស្សាមិ, តំ សុណាហី”តិ វត្វា “ន មេ តវ សិលោកេន អត្ថោ”តិ តស្ស វារេន្តស្សេវ គាថាទ្វយមាហ –

១៨៣. “អប្បម្ហា អប្បកំ ទជ្ជា, អនុមជ្ឈតោ មជ្ឈកំ;
ពហុម្ហា ពហុកំ ទជ្ជា, អទានំ នូបបជ្ជតិ។

១៨៤. “តំ តំ វទាមិ កោសិយ, ទេហិ ទានានិ ភុញ្ជ ច;
អរិយមគ្គំ សមារុហ, នេកាសី លភតេ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **អនុមជ្ឈតោ មជ្ឈក**ន្តិ អប្បមត្តកម្បិ មជ្ឈេ ឆេត្វា ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ករិត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ ទត្វា តតោ អវសេសតោ អនុមជ្ឈតោបិ បុន មជ្ឈេ ឆេត្វា ឯកោ កោដ្ឋាសោ ទាតព្ពោយេវ។ **អទានំ នូបបជ្ជតី**តិ អប្បំ វា ពហុំ វា ទិន្នំ ហោតុ, អទានំ នាម ន ហោតិ, តម្បិ ទានមេវ មហប្ផលមេវ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “មនាបំ តេ, ព្រាហ្មណ, កថិតំ, បាយាសេ បក្កេ ថោកំ លភិស្សសិ, និសីទាហី”តិ អាហ។ សក្កោ ឯកមន្តេ និសីទិ។ តស្មិំ និសិន្នេ ចន្ទោ តេនេវ និយាមេន ឧបសង្កមិត្វា តថេវ កថំ បវត្តេត្វា តស្ស វារេន្តស្សេវ គាថាទ្វយមាហ –

១៨៥. “មោឃញ្ចស្ស ហុតំ ហោតិ, មោឃញ្ចាបិ សមីហិតំ;
អតិថិស្មឹ យោ និសិន្នស្មឹ, ឯកោ ភុញ្ជតិ ភោជនំ។

១៨៦. តំ តំ វទាមិ កោសិយ, ទេហិ ទានានិ ភុញ្ជ ច;
អរិយមគ្គំ សមារុហ, នេកាសី លភតេ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **សមីហិត**ន្តិ ធនុប្បាទនវីរិយំ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា កិច្ឆេន កសិរេន “តេន ហិ និសីទ, ថោកំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ សោ គន្ត្វា សក្កស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ តតោ សូរិយោ តេនេវ នយេន ឧបសង្កមិត្វា តថេវ កថំ បវត្តេត្វា តស្ស វារេន្តស្សេវ គាថាទ្វយមាហ –

១៩៧. “សច្ចញ្ចស្ស ហុតំ ហោតិ, សច្ចញ្ចាបិ សមីហិតំ;
អតិថិស្មិំ យោ និសិន្នស្មិំ, នេកោ ភុញ្ជតិ ភោជនំ។

១៩៨. “តំ តំ វទាមិ កោសិយ, ទេហិ ទានានិ ភុញ្ជ ច;
អរិយមគ្គំ សមារុហ, នេកាសី លភតេ សុខ”ន្តិ។

តស្សាបិ វចនំ សុត្វា កិច្ឆេន កសិរេន “តេន ហិ និសីទ, ថោកំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ សោ គន្ត្វា ចន្ទស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ អថ នំ មាតលិ តេនេវ នយេន ឧបសង្កមិត្វា តថេវ កថំ បវត្តេត្វា តស្ស វារេន្តស្សេវ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៩៩. “សរញ្ច ជុហតិ បោសោ, ពហុកាយ គយាយ ច;
ទោណេ តិម្ពរុតិត្ថស្មិំ, សីឃសោតេ មហាវហេ។

២០០. “អត្រ ចស្ស ហុតំ ហោតិ, អត្រ ចស្ស សមីហិតំ;
អតិថិស្មិំ យោ និសិន្នស្មិំ, នេកោ ភុញ្ជតិ ភោជនំ។

២០១. “តំ តំ វទាមិ កោសិយ, ទេហិ ទានានិ ភុញ្ជ ច;
អរិយមគ្គំ សមារុហ, នេកាសី លភតេ សុខ”ន្តិ។

តាសំ អត្ថោ – យោ បុរិសោ “នាគយក្ខាទីនំ ពលិកម្មំ ករោមី”តិ សមុទ្ទសោណ្ឌិបោក្ខរណិអាទីសុ យំ កិញ្ចិ សរញ្ច ឧបគន្ត្វា ជុហតិ, តត្ថ ពលិកម្មំ ករោតិ , តថា ពហុកាយ នទិយា គយាយ បោក្ខរណិយា ទោណនាមកេ ច តិម្ពរុនាមកេ ច តិត្ថេ សីឃសោតេ មហន្តេ វារិវហេ។ **អត្រ ចស្សា**តិ យទិ អត្រាបិ ឯតេសុ សរាទីសុ អស្ស បុរិសស្ស ហុតញ្ចេវ សមីហិតញ្ច ហោតិ, សផលំ សុខុទ្រយំ សម្បជ្ជតិ។ អតិថិស្មិំ យោ និសិន្នស្មិំ នេកោ ភុញ្ជតិ ភោជនំ, ឯត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ, តេន តំ វទាមិ – កោសិយ, ទានានិ ច ទេហិ, សយញ្ច ភុញ្ជ, អរិយានំ ទានាភិរតានំ ពុទ្ធាទីនំ មគ្គំ អភិរុហ។ ន ហិ ឯកាសី ឯកោវ ភុញ្ជមានោ សុខំ នាម លភតីតិ។

សោ តស្សាបិ វចនំ សុត្វា បព្ពតកូដេន ឱត្ថដោ វិយ កិច្ឆេន កសិរេន “តេន ហិ និសីទ, ថោកំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ មាតលិ គន្ត្វា សូរិយស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ តតោ បញ្ចសិខោ តេនេវ នយេន ឧបសង្កមិត្វា តថេវ កថំ បវត្តេត្វា តស្ស វារេន្តស្សេវ គាថាទ្វយមាហ –

២០២. “ពឡិសញ្ហិ សោ និគិលតិ, ទីឃសុត្តំ សពន្ធនំ;
អតិថិស្មិំ យោ និសិន្នស្មិំ, ឯកោ ភុញ្ជតិ ភោជនំ។

២០៣. “តំ តំ វទាមិ កោសិយ, ទេហិ ទានានិ ភុញ្ជ ច;
អរិយមគ្គំ សមារុហ, នេកាសី លភតេ សុខ”ន្តិ។

មច្ឆរិយកោសិយោ តំ សុត្វា ទុក្ខវេទនោ និត្ថុនន្តោ “តេន ហិ និសីទ, ថោកំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ បញ្ចសិខោ គន្ត្វា មាតលិស្ស សន្តិកេ និសីទិ។ ឥតិ តេសុ បញ្ចសុ ព្រាហ្មណេសុ និសិន្នមត្តេស្វេវ បាយាសោ បច្ចិ។ អថ នំ កោសិយោ ឧទ្ធនា ឱតារេត្វា “តុម្ហាកំ បត្តានិ អាហរថា”តិ អាហ។ តេ អនុដ្ឋាយ យថានិសិន្នាវ ហត្ថេ បសារេត្វា ហិមវន្តតោ មាលុវបត្តានិ អាហរិំសុ។ កោសិយោ តានិ ទិស្វា “តុម្ហាកំ ឯតេសុ បត្តេសុ ទាតព្ពបាយាសោ នត្ថិ, ខទិរាទីនំ បត្តានិ អាហរថា”តិ អាហ។ តេ តានិបិ អាហរិំសុ។ ឯកេកំ បត្តំ យោធផលកប្បមាណំ អហោសិ។ សោ សព្ពេសំ ទព្ពិយា បាយាសំ អទាសិ, សព្ពន្តិមស្ស ទានកាលេបិ ឧក្ខលិយា ឩនំ ន បញ្ញាយិ, បញ្ចន្នម្បិ ទត្វា សយំ ឧក្ខលិំ គហេត្វា និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ បញ្ចសិខោ ឧដ្ឋាយ អត្តភាវំ វិជហិត្វា សុនខោ ហុត្វា តេសំ បុរតោ បស្សាវំ ករោន្តោ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណា អត្តនោ បាយាសំ បត្តេន បិទហិំសុ។ កោសិយស្ស ហត្ថបិដ្ឋេ បស្សាវពិន្ទុ បតិ។ ព្រាហ្មណា កុណ្ឌិកាហិ ឧទកំ គហេត្វា បាយាសំ អព្ភុក្កិរិត្វា ភុញ្ជមានា វិយ អហេសុំ។ កោសិយោ “មយ្ហម្បិ ឧទកំ ទេថ, ហត្ថំ ធោវិត្វា ភុញ្ជិស្សាមី”តិ អាហ។ “តាវ ឧទកំ អាហរិត្វា ហត្ថំ ធោវា”តិ។ “មយា តុម្ហាកំ បាយាសោ ទិន្នោ, មយ្ហំ ថោកំ ឧទកំ ទេថា”តិ។ “មយំ បិណ្ឌបដិបិណ្ឌកម្មំ នាម ន ករោមា”តិ។ “តេន ហិ ឥមំ ឧក្ខលិំ ឱលោកេថ, ហត្ថំ ធោវិត្វា អាគមិស្សាមី”តិ នទីំ ឱតរិ។ តស្មិំ ខណេ សុនខោ ឧក្ខលិំ បស្សាវស្ស បូរេសិ។ សោ តំ បស្សាវំ ករោន្តំ ទិស្វា មហន្តំ ទណ្ឌមាទាយ តំ តជ្ជេន្តោ អាគច្ឆិ។ សោ អស្សា

ជានីយមត្ថោ ហុត្វា តំ អនុពន្ធន្តោ នានាវណ្ណោ អហោសិ, កាឡោបិ ហោតិ សេតោបិ សុវណ្ណវណ្ណោបិ កពរោបិ ឧច្ចោបិ នីចោបិ, ឯវំ នានាវណ្ណោ ហុត្វា មច្ឆរិយកោសិយំ អនុពន្ធិ។ សោ មរណភយភីតោ ព្រាហ្មណេ ឧបសង្កមិ។ តេបិ ឧប្បតិត្វា អាកាសេ ឋិតា។ សោ តេសំ តំ ឥទ្ធឹ ទិស្វា គាថមាហ –

២០៤. “ឧឡារវណ្ណា វត ព្រាហ្មណា ឥមេ, អយញ្ច វោ សុនខោ កិស្ស ហេតុ;
ឧច្ចាវចំ វណ្ណនិភំ វិកុព្ពតិ, អក្ខាថ នោ ព្រាហ្មណា កេ នុ តុម្ហេ”តិ។

តំ សុត្វា សក្កោ ទេវរាជា –

២០៥. “ចន្ទោ ច សូរិយោ ច ឧភោ ឥធាគតា, អយំ បន មាតលិ ទេវសារថិ;
សក្កោហមស្មិ តិទសានមិន្ទោ; ឯសោ ច ខោ បញ្ចសិខោតិ វុច្ចតី”តិ។

គាថំ វត្វា តស្ស យសំ វណ្ណេន្តោ គាថមាហ –

២០៦. “បាណិស្សរា មុទិង្គា ច, មុរជាលម្ពរានិ ច;
សុត្តមេនំ បពោធេន្តិ, បដិពុទ្ធោ ច នន្ទតី”តិ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “សក្ក, ឯវរូបំ ទិព្ពសម្បត្តឹ កិន្តិ កត្វា លភសី”តិ បុច្ឆិ។ សក្កោ “អទានសីលា តាវ បាបធម្មា មច្ឆរិនោ ទេវលោកំ ន គច្ឆន្តិ, និរយេ និព្ពត្តន្តី”តិ ទស្សេន្តោ –

២០៧. “យេ កេចិមេ មច្ឆរិនោ កទរិយា, បរិភាសកា សមណព្រាហ្មណានំ;
ឥធេវ និក្ខិប្ប សរីរទេហំ, កាយស្ស ភេទា និរយំ វជន្តី”តិ។ –

ឥមំ គាថំ វត្វា ធម្មេ ឋិតានំ ទេវលោកបដិលាភំ ទស្សេតុំ គាថមាហ –

២០៨. “យេ កេចិមេ សុគ្គតិមាសមានា, ធម្មេ ឋិតា សំយមេ សំវិភាគេ;
ឥធេវ និក្ខិប្ប សរីរទេហំ, កាយស្ស ភេទា សុគតឹ វជន្តី”តិ។

តត្ថ **អាសមានា**តិ អាសីសន្តា។ យេ កេចិ សុគតឹ អាសីសន្តិ, សព្ពេ តេ សំយមសង្ខាតេ ទសសីលធម្មេ សំវិភាគសង្ខាតេ ទានធម្មេ ច ឋិតា ហុត្វា ឥធ សរីរសង្ខាតំ ទេហំ និក្ខិបិត្វា តស្ស កាយស្ស ភេទា សុគតឹ វជន្តីតិ អត្ថោ។

ឯវំ វត្វា ច បន, “កោសិយ, ន មយំ តវ សន្តិកេ បាយាសត្ថាយ អាគតា, ការុញ្ញេន បន តំ អនុកម្បមានា អាគតាម្ហា”តិ តស្ស បកាសេតុំ អាហ –

២០៩. “ត្វំ នោសិ ញាតិ បុរិមាសុ ជាតិសុ, សោ មច្ឆរី រោសកោ បាបធម្មោ;
តវេវ អត្ថាយ ឥធាគតម្ហា, មា បាបធម្មោ និរយំ គមិត្ថា”តិ។

តត្ថ **សោ**តិ សោ ត្វំ។ **មា បាបធម្មោ**តិ អយំ អម្ហាកំ ញាតិ បាបធម្មោ មា និរយំ អគមាតិ ឯតទត្ថំ អាគតម្ហាតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា កោសិយោ “អត្ថកាមា កិរ មេ, ឯតេ មំ និរយា ឧទ្ធរិត្វា សគ្គេ បតិដ្ឋាបេតុកាមា”តិ តុដ្ឋចិត្តោ អាហ –

២១០. “អទ្ធា មំ វោ ហិតកាមា, យំ មំ សមនុសាសថ;
សោហំ តថា ករិស្សាមិ, សព្ពំ វុត្តំ ហិតេសិភិ។

២១១. “ឯសាហមជ្ជេវ ឧបរមាមិ, ន ចាហំ កិញ្ចិ ករេយ្យ បាបំ;
ន ចាបិ មេ កិញ្ចិ អទេយ្យមត្ថិ, ន ចាបិទត្វា ឧទកំ បិវាមិ។

២១២. “ឯវញ្ច មេ ទទតោ សព្ពកាលំ, ភោគា ឥមេ វាសវ ខីយិស្សន្តិ;
តតោ អហំ បព្ពជិស្សាមិ សក្ក, ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានី”តិ។

តត្ថ **មន្តិ** មម។ **វោ**តិ តុម្ហេ។ **យំ មន្តិ** យេន មំ សមនុសាសថ, តេន មេ តុម្ហេ ហិតកាមា។ **តថា**តិ យថា វទថ, តថេវ ករិស្សាមិ។ **ឧបរមាមី**តិ មច្ឆរិយការតោ ឧបរមាមិ។ **អទេយ្យមត្ថី**តិ ឥតោ បដ្ឋាយ ច មម អាលោបតោ ឧបឌ្ឍម្បិ អទេយ្យំ នាម នត្ថិ, **ន ចាបិទត្វា**តិ ឧទកបសតម្បិ ចាហំ លភិត្វា អទត្វា ន បិវិស្សាមិ។ **ខីយិស្សន្តី**តិ វិក្ខីយិស្សន្តិ។ **យថោធិកានី**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមវសេន យថាឋិតកោដ្ឋាសានិយេវ។

សក្កោ មច្ឆរិយកោសិយំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា ទានផលំ ជានាបេត្វា ធម្មទេសនាយ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា សទ្ធឹ តេហិ ទេវនគរមេវ គតោ។ មច្ឆរិយកោសិយោបិ នគរំ បវិសិត្វា រាជានំ អនុជានាបេត្វា “គហិតគហិតភាជនានិ បូរេត្វា គណ្ហន្តូ”តិ យាចកានំ ធនំ ទត្វា តស្មឹ ខីណេ និក្ខម្ម ហិមវន្តតោ ទក្ខិណបស្សេ គង្គាយ ចេវ ឯកស្ស ច ជាតស្សរស្ស អន្តរេ បណ្ណសាលំ កត្វា បព្ពជិត្វា វនមូលផលាហារោ តត្ថ ចិរំ វិហាសិ, ជរំ បាបុណិ។ តទា សក្កស្ស អាសា សទ្ធា សិរី ហិរីតិ ចតស្សោ ធីតរោ ហោន្តិ។ តា ពហុំ ទិព្ពគន្ធមាលំ អាទាយ ឧទកកីឡនត្ថាយ អនោតត្តទហំ គន្ត្វា តត្ថ កីឡិត្វា មនោសិលាតលេ និសីទឹសុ។ តស្មឹ ខណេ នារទោ នាម ព្រាហ្មណតាបសោ តាវតឹសភវនំ ទិវាវិហារត្ថាយ គន្ត្វា នន្ទនវនចិត្តលតាវនេសុ ទិវាវិហារំ កត្វា បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ ឆត្តំ វិយ ឆាយត្ថាយ ធារយមានោ មនោសិលាតលមត្ថកេន អត្តនោ វសនដ្ឋានំ កញ្ចនគុហំ គច្ឆតិ។ អថ តា តស្ស ហត្ថេ តំ បុប្ផំ ទិស្វា យាចឹសុ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២១៣. “នគុត្តមេ គិរិវរេ គន្ធមាទនេ, មោទន្តិ តា ទេវវរាភិបាលិតា;
អថាគមា ឥសិវរោ សព្ពលោកគូ, សុបុប្ផិតំ ទុមវរសាខមាទិយ។

២១៤. “សុចឹ សុគន្ធំ តិទសេហិ សក្កតំ, បុប្ផុត្តមំ អមរវរេហិ សេវិតំ;
អលទ្ធ មច្ចេហិវ ទានវេហិ វា, អញ្ញត្រ ទេវេហិ តទារហំ ហិទំ។

២១៥. “តតោ ចតស្សោ កនកត្តចូបមា, ឧដ្ឋាយ នារិយោ បមទាធិបា មុនឹ;
អាសា ច សទ្ធា ច សិរី តតោ ហិរី, ឥច្ចព្រវុំ នារទទេវ ព្រាហ្មណំ។

២១៦. “សចេ អនុទ្ទិដ្ឋំ តយា មហាមុនិ, បុប្ផំ ឥមំ បារិឆត្តស្ស ព្រម្ហេ;
ទទាហិ នោ សព្ពា គតិ តេ ឥជ្ឈតុ, តុវម្បិ នោ ហោហិ យថេវ វាសវោ។

២១៧. “តំ យាចមានាភិសមេក្ខ នារទោ, ឥច្ចព្រវី សំកលហំ ឧទីរយិ;
ន មយ្ហមត្ថត្ថិ ឥមេហិ កោចិ នំ, យាយេវ វោ សេយ្យសិ សា បិឡន្ធថា”តិ។

តត្ថ **គិរិវរេ**តិ បុរិមស្ស វេវចនំ។ **ទេវវរាភិបាលិតា**តិ សក្កេន រក្ខិតា។ **សព្ពលោកគូ**តិ ទេវលោកេ ច មនុស្សលោកេ ច សព្ពត្ថ គមនសមត្ថោ។ **ទុមវរសាខមាទិយា**តិ សាខាយ ជាតត្តា ទុមវរសាខន្តិ លទ្ធនាមំ បុប្ផំ គហេត្វា។ **សក្កតន្តិ** កតសក្ការំ។ **អមរវរេហី**តិ សក្កំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អញ្ញត្រ ទេវេហី**តិ ឋបេត្វា ទេវេ ច ឥទ្ធិមន្តេ ច អញ្ញេហិ មនុស្សេហិ វា យក្ខាទីហិ វា អលទ្ធំ។ **តទារហំ ហិទន្តិ** តេសំយេវ ហិ តំ អរហំ អនុច្ឆវិកំ។ **កនកត្តចូបមា**តិ កនកូបមា តចា។ **ឧដ្ឋាយា**តិ អយ្យោ មាលាគន្ធវិលេបនាទិបដិវិរតោ បុប្ផំ ន បិឡន្ធិស្សតិ, ឯកស្មឹ បទេសេ ឆឌ្ឌេស្សតិ, ឯថ តំ យាចិត្វា បុប្ផំ បិឡន្ធិស្សាមាតិ ហត្ថេ បសារេត្វា យាចមានា ឯកប្បហារេនេវ ឧដ្ឋហិត្វា។ **បមទាធិបា**តិ បមទានំ ឧត្តមា។ **មុនិន្តិ** ឥសឹ។

អនុទ្ទិដ្ឋន្តិ “អសុកស្ស នាម ទស្សាមី”តិ ន ឧទ្ទិដ្ឋំ។ **សព្ពា គតិ តេ ឥជ្ឈតូ**តិ សព្ពា តេ ចិត្តគតិ ឥជ្ឈតុ, បត្ថិតបត្ថិតស្ស លាភី ហោហីតិ តស្ស ថុលិមង្គលំ វទន្តិ។ **យថេវ វាសវោ**តិ យថា អម្ហាកំ បិតា វាសវោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ ទេតិ, តថេវ នោ ត្វម្បិ ហោហីតិ។ **តន្តិ** តំ បុប្ផំ។ **អភិសមេក្ខា**តិ ទិស្វា។ **សំកលហន្តិ** នានាគាហំ កលហវឌ្ឍនំ កថំ ឧទីរយិ។ **ឥមេហី**តិ ឥមេហិ បុប្ផេហិ នាម មយ្ហំ អត្ថោ នត្ថិ, បដិវិរតោ អហំ មាលាធារណតោតិ ទីបេតិ។ **យាយេវ វោ សេយ្យសី**តិ យា តុម្ហាកំ អន្តរេ ជេដ្ឋិកា។ **សា បិឡន្ធថា**តិ សា ឯតំ បិឡន្ធតូតិ អត្ថោ។

តា ចតស្សោបិ តស្ស វចនំ សុត្វា គាថមាហំសុ –

២១៨. “ត្វំ នោត្តមេវាភិសមេក្ខ នារទ, យស្សិច្ឆសិ តស្សា អនុប្បវេច្ឆសុ;
យស្សា ហិ នោ នារទ ត្វំ បទស្សសិ, សាយេវ នោ ហេហិតិ សេដ្ឋសម្មតា”តិ។

តត្ថ **ត្វំ នោត្តមេវា**តិ ឧត្តមមហាមុនិ ត្វមេវ នោ ឧបធារេហិ។ តាសំ វចនំ សុត្វា នារទោ តា អាលបន្តោ គាថមាហ –

២១៩. “អកល្លមេតំ វចនំ សុគត្តេ, កោ ព្រាហ្មណោ សំកលហំ ឧទីរយេ;

គន្ធាន ភូតាធិបមេវ បុច្ឆថ, សចេ ន ជានាថ ឥធុត្តមាធមេ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ សុគត្តេ, ឥទំ តុម្ហេហិ វុត្តំ វចនំ មម អយុត្តំ, ឯវញ្ហិ សតិ មយា តុម្ហេសុ ឯកំ សេដ្ឋំ, សេសា ហីនា ករោន្តេន កលហោ វឌ្ឍិតោ ភវិស្សតិ, កោ ពាហិតបាបោ ព្រាហ្មណោ កលហំ ឧទីរយេ វឌ្ឍេយ្យ។ ឯវរូបស្ស ហិ កលហវឌ្ឍនំ នាម អយុត្តំ, តស្មា ឥតោ គត្វា អត្តនោ បិតរំ ភូតាធិបំ សក្កមេវ បុច្ឆថ, សចេ អត្តនោ ឧត្តមំ អធមញ្ច ន ជានាថាតិ។

តតោ សត្ថា គាថមាហ –

២២០. “តា នារទេន បរមប្បកោបិតា, ឧទីរិតា វណ្ណមទេន មត្តា;
សកាសេ គន្ធាន សហស្សចក្ខុនោ, បុច្ឆឹសុ ភូតាធិបំ កា នុ សេយ្យសី”តិ។

តត្ថ **បរមប្បកោបិតា**តិ បុប្ផំ អទទន្តេន អតិវិយ កោបិតា តស្ស កុបិតា ហុត្វា។ **ឧទីរិតា**តិ “ភូតាធិបមេវ បុច្ឆថា”តិ វុត្តា។ **សហស្សចក្ខុនោ**តិ សក្កស្ស សន្តិកំ គន្ធា។ **កា នូ**តិ អម្ហាកំ អន្តរេ កតមា ឧត្តមាតិ បុច្ឆឹសុ។

ឯវំ បុច្ឆិត្វា បិតា –

២២១. “តា ទិស្វា អាយត្តមនា បុរិន្ទទោ, ឥច្ចព្រវី ទេវវរោ កតញ្ជលី;
សព្ពាវ វោ ហោថ សុគត្តេ សាទិសី, កោនេវ ភទ្ទេ កលហំ ឧទីរយី”តិ។

តត្ថ **តា ទិស្វា**តិ, ភិក្ខវេ, ចតស្សោបិ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតា ទិស្វា។ **អាយត្តមនា**តិ ឧស្សុក្កមនា ព្យាវដចិត្តោ។ **កតញ្ជលី**តិ នមស្សមានាហិ ទេវតាហិ បគ្គហិតញ្ជលី។ **សាទិសី**តិ សព្ពាវ តុម្ហេ សាទិសិយោ។ **កោ នេវា**តិ កោ នុ ឯវំ។ **កលហំ ឧទីរយី**តិ ឥទំ នានាគាហំ វិគ្គហំ កថេសិ វឌ្ឍេសិ។

អថស្ស តា កថយមានា គាថមាហំសុ –

២២២. “យោ សព្ពលោកច្ចរិតោ មហាមុនិ, ធម្មេ ឋិតោ នារទោ សច្ចនិក្កមោ;
សោ នោព្រវិ គិរិវរេ គន្ធមាទនេ, គន្ធាន ភូតាធិបមេវ បុច្ឆថ;
សចេ ន ជានាថ ឥធុត្តមាធម”ន្តិ។

តត្ថ **សច្ចនិក្កមោ**តិ តថបរក្កមោ។

តំ សុត្វា សក្កោ “ឥមា ចតស្សោបិ មយ្ហំ ធីតរោវ, សចាហំ ‘ឯតាសុ ឯកា គុណសម្បន្នា ឧត្តមា’តិ វក្ខាមិ, សេសា កុជ្ឈិស្សន្តិ, ន សក្កា អយំ អឌ្ឌោ វិនិច្ឆិនិតុំ, ឥមា ហិមវន្តេ កោសិយតាបសស្ស សន្តិកំ បេសេសាមិ, សោ ឯតាសំ អឌ្ឌំ វិនិច្ឆិនិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “អហំ តុម្ហាកំ អឌ្ឌំ ន វិនិច្ឆិនិស្សាមិ, ហិមវន្តេ កោសិយោ នាម តាបសោ អត្ថិ, តស្សាហំ អត្តនោ សុធាភោជនំ បេសេស្សាមិ, សោ បរស្ស អទត្វា ន ភុញ្ជតិ, ទទន្តោ ច វិចិនិត្វា គុណវន្តានំ ទេតិ, យា តុម្ហេសុ តស្ស ហត្ថតោ ភត្តំ លភិស្សតិ, សា ឧត្តមា ភវិស្សតី”តិ អាចិក្ខន្តោ គាថមាហ –

២២៣. “អសុ ព្រហារញ្ញចរោ មហាមុនិ, នាទត្វា ភត្តំ វរគត្តេ ភុញ្ជតិ;
វិចេយ្យ ទានានិ ទទាតិ កោសិយោ,
យស្សា ហិ សោ ទស្សតិ សាវ សេយ្យសី”តិ។

តត្ថ **ព្រហារញ្ញចរោ**តិ មហាអរញ្ញវាសី។

ឥតិ សោ តាបសស្ស សន្តិកំ បេសេត្វា មាតលឹ បក្កោសាបេត្វា តស្ស សន្តិកំ បេសេន្តោ អនន្តរំ គាថមាហ –

២២៤. “អសូ ហិ យោ សម្មតិ ទក្ខិណំ ទិសំ, គង្គាយ តីរេ ហិមវន្តបស្សនិ;
ស កោសិយោ ទុល្លភបានភោជនោ, តស្ស សុធំ បាបយ ទេវសារថី”តិ។

តត្ថ **សម្មតី**តិ វសតិ។ **ទក្ខិណ**ន្តិ ហិមវន្តស្ស ទក្ខិណាយ ទិសាយ។ **បស្សនី**តិ បស្សេ។

តតោ សត្ថា អាហ –

២២៥ស មាតលី ទេវវរេន បេសិតោ, សហស្សយុត្តំ អភិរុយ្ហ សន្ទនំ;
សុខិប្បមេវ ឧបគម្ម អស្សមំ, អទិស្សមានោ មុនិនោ សុធំ អទា”តិ។

តត្ថ **អទិស្សមានោ**តិ, ភិក្ខវេ, សោ មាតលិ ទេវរាជស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ អស្សមំ គន្ត្វា អទិស្សមានកាយោ ហុត្វា តស្ស សុធំ អទាសិ, ទទមានោ ច វត្តិំ បធានមនុយុញ្ជិត្វា បច្ចូសសមយេ អគ្គិំ បរិចរិត្វា វិភាតាយ រត្តិយា ឧទេន្តំ សូរិយំ នមស្សមានស្ស ឋិតស្ស តស្ស ហត្ថេ សុធាភោជនបាតិំ ឋបេសិ។

កោសិយោ តំ គហេត្វា ឋិតកោវ គាថាទ្វយមាហ –

២២៦“ឧទគ្គិហុត្តំ ឧបតិដ្ឋតោ ហិ មេ, បភង្ករំ លោកតមោនុទុត្តមំ;
សព្ពានិ ភូតានិ អធិច្ច វាសវោ;
កោ នេវ មេ បាណិសុ កិំ សុធោទហិ។

២២៧“សង្ខូបមំ សេតមតុល្យទស្សនំ, សុចិំ សុគន្ធំ បិយរូបមព្ភុតំ;
អទិដ្ឋបុព្ពំ មម ជាតុ ចក្ខុភិ, កា ទេវតា បាណិសុ កិំ សុធោទហី”តិ។

តត្ថ **ឧទគ្គិហុត្ត**ន្តិ ឧទកអគ្គិហុត្តំ បរិចរិត្វា អគ្គិសាលតោ និក្ខម្ម បណ្ណសាលទ្វារេ ឋត្វា បភង្ករំ លោកតមោនុទំ ឧត្តមំ អាទិច្ចំ ឧបតិដ្ឋតោ មម សព្ពានិ ភូតានិ អធិច្ច អតិក្កមិត្វា វត្តមានោ វាសវោ នុ ខោ ឯវំ មម បាណីសុ កិំ សុធំ កិំ នាមេតំ ឱទហិ។ “សង្ខូបម”ន្តិអាទីហិ ឋិតកោវ សុធំ វណ្ណេតិ។

តតោ មាតលិ អាហ –

២២៨“អហំ មហិន្ទេន មហេសិ បេសិតោ, សុធាភិហាសី តុរិតោ មហាមុនិ;
ជានាសិ មំ មាតលិ ទេវសារថិ, ភុញ្ជស្សុ ភត្តុត្តម មាភិវារយិ។

២២៩“ភុត្តា ច សា ទ្វាទស ហន្តិ បាបកេ, ខុទំ បិបាសំ អរតិំ ទរក្លមំ;
កោធូបនាហញ្ច វិវាទបេសុណំ, សីតុណ្ហ តន្ទិញ្ច រសុត្តមំ ឥទ”ន្តិ។

តត្ថ **សុធាភិហាសិ**ន្តិ ឥមំ សុធាភោជនំ តុយ្ហំ អភិហរិំ។ **ជានាសី**តិ ជានាហិ មំ ត្វំ, អហំ មាតលិ នាម ទេវសារថីតិ អត្ថោ។ **មាភិវារយី**តិ ន ភុញ្ជាមីតិ អប្បដិក្ខិបិត្វា ភុញ្ជ មា បបញ្ច ករិ។ **បាបកេ**តិ អយញ្ហិ សុធា ភុត្តា ទ្វាទស បាបធម្មេ ហនតិ។ **ខុទ**ន្តិ បឋមំ តាវ ឆាតភាវំ ហនតិ, ទុតិយំ បានីយបិបាសំ, តតិយំ ឧក្កណ្ឋិតំ, ចតុត្ថំ កាយទរថំ, បញ្ចមំ កិលន្តភាវំ, ឆដ្ឋំ កោធំ, សត្តមំ ឧបនាហំ, អដ្ឋមំ វិវាទំ, នវមំ បេសុណំ, ទសមំ សីតំ, ឯកាទសមំ ឧណ្ហំ, ទ្វាទសមំ តន្ទិំ អាលសិយភាវំ, ឥទំ រសុត្តមំ ឧត្តមរសំ សុធាភោជនំ ឥមេ ទ្វាទស បាបធម្មេ ហនតិ។

តំ សុត្វា កោសិយោ អត្តនោ វតសមាទានំ អាវិករោន្តោ –

២៣០“ន កប្បតី មាតលិ មយ្ហ ភុញ្ជិតុំ, បុព្ពេ អទត្វា ឥតិ មេ វតុត្តមំ;
ន ចាបិ ឯកាស្នមរិយបូជិតំ, អសំវិភាគី ច សុខំ ន វិន្ទតី”តិ។ –

គាថំ វត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ បរស្ស អទត្វា ភោជនេ កំ ទោសំ ទិស្វា ឥទំ វតំ សមាទិន្ន”ន្តិ មាតលិនា បុដ្ឋោ អាហ –

២៣១“ថីឃាតកា យេ ចិមេ បារទារិកា, មិត្តទ្ទុនោ យេ ច សបន្តិ សុព្ពតេ;
សព្ពេ ច តេ មច្ឆរិបញ្ចមាធមា, តស្មា អទត្វា ឧទកម្បិ នាស្និយេ។

២៣២“សោហិត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា បន, ទស្សាមិ ទានំ វិទុសម្បវណ្ណិតំ;
សទ្ធា វទញ្ញូ ឥធ វីតមច្ឆរា, ភវន្តិ ហេតេ សុចិសច្ចសម្មតា”តិ។

តត្ថ **បុព្ពេ**តិ បឋមំ អទត្វា, អថ វា ឥតិ មេ បុព្ពេ វតុត្តមំ ឥទំ បុព្ពេវ មយា វតំ សមាទិន្នន្តិ ទស្សេតិ។ **ន ចាបិ ឯកាស្នមរិយបូជិត**ន្តិ ឯកកស្ស អសនំ ន អរិយេហិ ពុទ្ធាទីហិ បូជិតំ។ **សុខ**ន្តិ ទិព្ពមានុសិកំ សុខំ ន លភតិ។ **ថីឃាតកា**តិ ឥត្ថិឃាតកា។ **យេ ចិមេ**តិ យេ ច ឥមេ។ **សបន្តី**តិ អក្កោសន្តិ។ **សុព្ពតេ**តិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេ។ **មច្ឆរិបញ្ចមា**តិ មច្ឆរី បញ្ចមោ ឯតេសន្តិ មច្ឆរិបញ្ចមា។ **អធមា**តិ ឥមេ បញ្ច អធមា

នាម។ **តស្មា**តិ យស្មា អហំ បញ្ចមអធមភាវភយេន អទត្វា ឧទកម្បិ **នាស្និយេ** ន បរិភុញ្ជិស្សាមីតិ ឥមំ វតំ សមាទិយឹ។ **សោហិត្ថិយា វា**តិ សោ អហំ ឥត្ថិយា វា។ **វិទុសម្បវណ្ណិត**ន្តិ វិទូហិ បណ្ឌិតេហិ ពុទ្ធាទីហិ វណ្ណិតំ។ **សុចិសច្ចសម្មតា**តិ ឯតេ ឱកប្បនិយសទ្ទាយ សមន្នាគតា វទញ្ញូ វីតមច្ឆរា បុរិសា សុចី ចេវ ឧត្តមសម្មតា ច ហោន្តីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មាតលិ ទិស្សមានកាយេន អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ តា ចតស្សោ ទេវកញ្ញាយោ ចតុទ្ទិសំ អដ្ឋំសុ, សិរី បាចីនទិសាយ អដ្ឋាសិ, អាសា ទក្ខិណទិសាយ, សទ្ធា បច្ឆិមទិសាយ, ហិរី ឧត្តរទិសាយ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៣៣. “អតោ មតា ទេវវរេន បេសិតា, កញ្ញា ចតស្សោ កនកត្តចូបមា;
អាសា ច សទ្ធា ច សិរី តតោ ហិរី, តំ អស្សមំ អាគមុ យត្ថ កោសិយោ។

២៣៤. “តា ទិស្វា សព្ពោ បរមប្បមោទិតោ, សុភេន វណ្ណេន សិខារិវគ្គិនោ;
កញ្ញា ចតស្សោ ចតុរោ ចតុទ្ទិសា, ឥច្ចព្រវី មាតលិនោ ច សម្មុខា។

២៣៥. “បុរិមំ ទិសំ កា ត្វំ បភាសិ ទេវតេ, អលង្កតា តារវរាវ ឱសធី;
បុច្ឆាមិ តំ កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហេ, អាចិក្ខ មេ ត្វំ កតមាសិ ទេវតា។

២៣៦. “សិរាហ ទេវី មនុជេហិ បូជិតា, អបាបសត្តូបនិសេវិនី សទា;
សុធាវិវាទេន តវន្តិមាគតា, តំ មំ សុធាយ វរបញ្ញ ភាជយ។

២៣៧. “យស្សាហមិច្ឆាមិ សុធំ មហាមុនិ, សោ សព្ពកាមេហិ នរោ បមោទតិ;
សិរីតិ មំ ជានហិ ជូហតុត្តម, តំ មំ សុធាយ វរបញ្ញ ភាជយា”តិ។

តត្ថ **អតោ**តិ តតោ។ **មតា**តិ អនុមតា, អថ ទេវវរេន អនុមតា ចេវ បេសិតា ចាតិ អត្ថោ។ **សព្ពោ បរមប្បមោទិតោ**តិ អនវសេសោ ហុត្វា អតិបមោទិតោ។ “សាម”ន្តិបិ បាឋោ, តា ទេវតា សាមំ ទិស្វាតិ អត្ថោ។ **ចតុរោ**តិ ចតុរា។ អយមេវ វា បាឋោ, ចាតុរិយេន សមន្នាគតាតិ អត្ថោ។ **តារវរា**តិ តារកានំ វរា។ **កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហេ**តិ កញ្ចនរូបសទិសសរីរេ។ **សិរាហា**តិ សិរី អហំ។ **តវន្តិមាគតា**តិ តវ សន្តិកំ អាគតា។ **ភាជយា**តិ យថា មំ សុធា ភជតិ, តថា ករោហិ, សុធំ មេ ទេហីតិ អត្ថោ។ **ជានហី**តិ ជាន។ **ជូហតុត្តមា**តិ អគ្គិំ ជុហន្តានំ ឧត្តម។

តំ សុត្វា កោសិយោ អាហ –

២៣៨. “សិប្បេន វិជ្ជាចរណេន ពុទ្ធិយា, នរា ឧបេតា បគុណា សកម្មុនា;
តយា វិហីនា ន លភន្តិ កិញ្ចនំ, តយិទំ ន សាធុ យទិទំ តយា កតំ។

២៣៩. “បស្សាមិ បោសំ អលសំ មហគ្ឃសំ, សុទុក្កុលីនម្បិ អរូបិមំ នរំ;
តយានុគុត្តោ សិរិ ជាតិមាមបិ, បេសេតិ ទាសំ វិយ ភោគវា សុខី។

២៤០. “តំ តំ អសច្ចំ អវិភជ្ជសេវិនី, ជានាមិ មូឡ្ហំ វិទុរានុបាតិនី;
ន តាទិសី អរហតិ អាសនូទកំ, កុតោ សុធា គច្ឆ ន មយ្ហ រុច្ចសី”តិ។

តត្ថ **សិប្បេនា**តិ ហត្ថិអស្សរថធនុសិប្បាទិនា។ **វិជ្ជាចរណេនា**តិ វេទត្តយសង្ខាតាយ វិជ្ជាយ ចេវ សីលេន ច។ **បគុណា សកម្មុនា**តិ អត្តនោ បុរិសការេន បធានគុណសមន្នាគតា។ **កិញ្ចន**ន្តិ កិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ យសំ វា សុខំ វា ន លភន្តិ។ **យទិទ**ន្តិ យំ ឯតំ ឥស្សរិយត្ថាយ សិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ចរន្តានំ តយា វេកល្លំ កតំ, តំ តេ ន សាធុ។ **អរូបិម**ន្តិ វិរូបំ។ **តយានុគុត្តោ**តិ តយា អនុរក្ខិតោ។ **ជាតិមាមបី**តិ ជាតិសម្បន្នម្បិ សិប្បវិជ្ជាចរណពុទ្ធិកម្មេហិ សម្បន្នម្បិ។ **បេសេតី**តិ បេសនការកំ ករោតិ។ **តំ ត**ន្តិ តស្មា តំ។ **អសច្ច**ន្តិ សភាវសង្ខាតេ សច្ចេ អវត្តនតាយ អសច្ចំ ឧត្តមភាវរហិតំ។ **អវិភជ្ជសេវិនិ**ន្តិ អវិភជិត្វា យុត្តាយុត្តំ អជានិត្វា សិប្បាទិសម្បន្នេបិ ឥតរេបិ សេវមានំ។ **វិទុរានុបាតិនិ**ន្តិ បណ្ឌិតានុបាតិនី បណ្ឌិតេ បាតេត្វា បោថេត្វា វិហេឋេត្វា ចរមានំ។ **កុតោ សុធា**តិ តាទិសាយ និគ្គុណាយ កុតោ សុធាភោជនំ, ន មេ រុច្ចសិ, គច្ឆ មា ឥធ តិដ្ឋាតិ។

សា តេន បដិក្ខិត្តា តត្ថេវន្តរធាយិ។ តតោ សោ អាសាយ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ អាហ –

២៤១. “កា សុក្កទាឋា បដិមុក្កកុណ្ឌលា, ចិត្តង្គទា កម្ពុវិមដ្ឋធារិនី;

ឱសិត្តវណ្ណំ បរិទយ្ហ សោភសិ, កុសគ្គិរត្តំ អបិឡយ្ហ មញ្ជរិំ។

២៤២“មិគីវ ភន្តា សរចាបធារិនា, វិរាធិតា មន្ទមិវ ឧទិក្ខសិ;
កោ តេ ទុតីយោ ឥធ មន្ទលោចនេ, ន ភាយសិ ឯកិកា កាននេ វនេ”តិ។

តត្ថ **ចិត្តង្គទា**តិ ចិត្រេហិ អង្គទេហិ សមន្នាគតា។ **កម្ពុវិមដ្ឋធារិនី**តិ ករណបរិនិដ្ឋិតេន វិមដ្ឋសុវណ្ណាលង្ការធារិនី។ **ឱសិត្តវណ្ណ**ន្តិ អវសិត្តឧទកធារវណ្ណំ ទិព្ពទុកូលំ។ **បរិទយ្ហា**តិ និវាសេត្វា ចេវ បារុបិត្វា ច។ **កុសគ្គិរត្ត**ន្តិ កុសតិណគ្គិសិខាវណ្ណំ។ **អបិឡយ្ហ មញ្ជរិ**ន្តិ សបល្លវំ អសោកកណ្ណិកំ កណ្ណេ បិឡន្ធិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សរចាបធារិនា**តិ លុទ្ទេន។ **វិរាធិតា**តិ វិរទ្ធបហារា។ **មន្ទមិវា**តិ យថា សា មិគី ភីតា វនន្តរេ ឋត្វា តំ មន្ទំ មន្ទំ ឱលោកេតិ, ឯវំ ឱលោកេសិ។

តតោ អាសា អាហ –

២៤៣“ន មេ ទុតីយោ ឥធ មត្ថិ កោសិយ, មសក្កសារប្បភវម្ហិ ទេវតា;
អាសា សុធាសាយ តវន្តិមាគតា, តំ មំ សុធាយ វរបញ្ញ ភាជយា”តិ។

តត្ថ **មសក្កសារប្បភវា**តិ តាវតឹសភវនេ សម្ភវា។

តំ សុត្វា កោសិយោ “ត្វំ កិរ យោ តេ រុច្ចតិ, តស្ស អាសាផលនិប្ផាទនេន អាសំ ទេសិ, យោ តេ ន រុច្ចតិ, តស្ស ន ទេសិ, នត្ថិ តយា សមា បត្ថិតត្ថវិនាសិកា”តិ ទីបេន្តោ អាហ –

២៤៤“អាសាយ យន្តិ វាណិជា ធនេសិនោ, នាវំ សមារុយ្ហ បរេន្តិ អណ្ណវេ;
តេ តត្ថ សីទន្តិ អថោបិ ឯកទា, ជីនាធនា ឯន្តិ វិនដ្ឋបាភតា។

២៤៥“អាសាយ ខេត្តានិ កសន្តិ កស្សកា, វបន្តិ ពីជានិ ករោន្តុបាយសោ;
ឦតីនិបាតេន អវុដ្ឋិតាយ វា, ន កិញ្ចិ វិន្ទន្តិ តតោ ផលាគមំ។

២៤៦“អថត្តការានិ ករោន្តិ ភត្តុសុ, អាសំ បុរក្ខត្វា នរា សុខេសិនោ;
តេ ភត្តុរត្ថា អតិគាឡ្ហិតា បុន, ទិសា បនស្សន្តិ អលទ្ធ កិញ្ចនំ។

២៤៧“ហិត្វាន ធញ្ញញ្ច ធនញ្ច ញាតកេ, អាសាយ សគ្គាធិមនា សុខេសិនោ;
តបន្តិ លូខម្បិ តបំ ចិរន្តរំ, កុមគ្គមារុយ្ហ បរេន្តិ ទុគ្គតិំ។

២៤៨“អាសា វិសំវាទិកសម្មតា ឥមេ, អាសេ សុធាសំ វិនយស្សុ អត្តនិ;
ន តាទិសី អរហតិ អាសនូទកំ, កុតោ សុធា គច្ឆ ន មយ្ហ រុច្ចសី”តិ។

តត្ថ **បរេន្តី**តិ បក្ខន្ទន្តិ។ **ជីនាធនា**តិ ជីនធនា។ ឥតិ តវ វសេន ឯកេ សម្បជ្ជន្តិ ឯកេ វិបជ្ជន្តិ, នត្ថិ តយា សទិសា បាបធម្មាតិ វទតិ។ **ករោន្តុបាយសោ**តិ តំ តំ កិច្ចំ ឧបាយេន ករោន្តិ។ **ឦតីនិបាតេនា**តិ វិសមវាតមូសិកសលភសុកបាណកសេតដ្ឋិករោគាទីនំ សស្សុបទ្ទវានំ អញ្ញតរនិបាតេន វា។ **តតោ**តិ តតោ សស្សតោ តេ កិញ្ចិ ផលំ ន វិន្ទន្តិ, តេសម្បិ អាសច្ឆេទនកម្មំ ត្វមេវ ករោសីតិ វទតិ។ **អថត្តការានី**តិ យុទ្ធភូមីសុ បុរិសការេ។ **អាសំ បុរក្ខត្វា**តិ ឥស្សរិយាសំ បុរតោ កត្វា។ **ភត្តុរត្ថា**តិ សាមិនោ អត្ថាយ។ **អតិគាឡ្ហិតា**តិ បច្ចត្ថិកេហិ អតិបីឡិតា វិលុត្តសាបតេយ្យា ទុស្សសេនវាហនា ហុត្វា។ **បនស្សន្តី**តិ បលាយន្តិ។ **អលទ្ធ កិញ្ចន**ន្តិ កិញ្ចិ ឥស្សរិយំ អលភិត្វា ។ ឥតិ ឯតេសម្បិ ឥស្សរិយាលាភំ ត្វមេវ ករោសីតិ វទតិ។ **សគ្គាធិមនា**តិ សគ្គំ អធិគន្តុមនា។ **លូខ**ន្តិ និរោជំ បញ្ចតបាទិកំ កាយកិលមថំ។ **ចិរន្តរ**ន្តិ ចិរកាលំ។ **អាសា វិសំវាទិកសម្មតា ឥមេ**តិ ឯវំ ឥមេ សត្តា សគ្គាសាយ ទុគ្គតិំ គច្ឆន្តិ, តស្មា ត្វំ អាសា នាម វិសំវាទិកសម្មតា វិសំវាទិកាតិ សង្ខំ គតា។ **អាសេ**តិ តំ អាលបតិ។

សាបិ តេន បដិក្ខិត្តា អន្តរធាយិ។ តតោ សទ្ធាយ សទ្ធឹ សល្លបន្តោ គាថមាហ –

២៤៩“ទទ្ទល្លមានា យសសា យសស្សិនី, ជិឃញ្ញនាមវ្ហយនំ ទិសំ បតិ;
បុច្ឆាមិ តំ កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហេ, អាចិក្ខ មេ ត្វំ កតមាសិ ទេវតេ”តិ។

តត្ថ **ទទ្ទល្លមានា**តិ ជលមានា។ **ជិឃញ្ញនាមវ្ហយន**ន្តិ អបរាតិ ច បច្ឆិមាតិ ច ឯវំ ជិឃញ្ញេន លាមកេន នាមេន វុច្ចមានំ ទិសំ បតិ ទទ្ទល្លមានា តិដ្ឋសិ។

តតោ សា គាថមាហ –

២៥០.“សទ្ធាហ ទេវី មនុជេហិ បូជិតា, អបាបសត្តូបនិសេវិនី សទា;
សុធាវិវាទេន តវន្តិ មាគតា, តំ មំ សុធាយ វរបញ្ញ ភាជយា”តិ។

តត្ថ **សទ្ធា**តិ យស្ស កស្សចិ វចនបត្តិយាយនា សាវជ្ជាបិ ហោតិ អនវជ្ជាបិ។ **បូជិតា**តិ អនវជ្ជកោដ្ឋាសវសេន បូជិតា។ **អបាបសត្តូបនិសេវិនី**តិ អនវជ្ជសទ្ធាយ ច ឯកន្តបត្តិយាយនុសភាវាវ បរេសុបិ បត្តិយាយនវិទហនសមត្ថាយ ទេវតាយេតំ នាមំ។

អថ នំ កោសិយោ “ឥមេ សត្តា យស្ស កស្សចិ វចនំ សទ្ទហិត្វា តំ តំ ករោន្តា កត្តព្ពតោ អកត្តព្ពមេវ ពហុតរំ ករោន្តិ, តំ សព្ពំ តយា ការិតំ នាម ហោតី”តិ វត្វា ឯវមាហ –

២៥១.“ទានំ ទមំ ចាគមថោបិ សំយមំ, អាទាយ សទ្ធាយ ករោន្តិ ហេកទា;
ថេយ្យំ មុសា កូដមថោបិ បេសុណំ, ករោន្តិ ហេកេ បុន វិច្ចុតា តយា។

២៥២.“ភរិយាសុ បោសោ សទិសីសុ បេក្ខវា, សីលូបបន្នាសុ បតិព្ពតាសុបិ;
វិនេត្វាន ឆន្ទំ កុលិត្ថិរាសុបិ, ករោតិ សទ្ធំ បុន កុម្ភទាសិយា។

២៥៣.“ត្វមេវ សទ្ធេ បរទារសេវិនី, បាបំ ករោសិ កុសលម្បិ រិញ្ចសិ;
ន តាទិសី អរហតិ អាសនូទកំ, កុតោ សុធា គច្ឆ ន មយ្ហ រុច្ចសី”តិ។

តត្ថ **ទាន**ន្តិ ទសវត្ថុកំ បុញ្ញចេតនំ។ **ទម**ន្តិ ឥន្ទ្រិយទមនំ។ **ចាគ**ន្តិ ទេយ្យធម្មបរិច្ចាគំ។ **សំយម**ន្តិ សីលំ។ **អាទាយ សទ្ធាយា**តិ “ឯតានិ ទានាទីនិ មហានិសំសានិ កត្តព្ពានី”តិ វទតំ វចនំ សទ្ធាយ អាទិយិត្វាបិ ករោន្តិ ឯកទា។ **កូដ**ន្តិ តុលាកូដាទិកំ វា គាមកូដាទិកំ កម្មំ វា។ **ករោន្តិ ហេកេ**តិ ឯកេ មនុស្សា ឯវរូបេសុ នាម កាលេសុ ឥមេសញ្ច អត្ថាយ ថេយ្យាទីនិ កត្តព្ពានីតិ កេសញ្ចិ វចនំ សទ្ទហិត្វា ឯតានិបិ ករោន្តិ។ **បុន វិច្ចុតា តយា**តិ បុន តយា វិសុត្តា សាវជ្ជទុក្ខវិបាកានេតានិ ន កត្តព្ពានីតិ វទតំ វចនំ អបត្តិយាយិត្វាបិ ករោន្តិ។ ឥតិ តវ វសេន សាវជ្ជម្បិ អនវជ្ជម្បិ ករេយ្យាសិ វទតិ។

សទិសីសូតិ ជាតិគោត្តសីលាទីហិ សទិសីសុ។ **បេក្ខវា**តិ បេក្ខា វុច្ចតិ តណ្ហា, សតណ្ហោតិ អត្ថោ។ **ឆន្ទ**ន្តិ ឆន្ទរាគំ។ **ករោតិ សទ្ធ**ន្តិ កុម្ភទាសិយាបិ វចនេ សទ្ធំ ករោតិ, តស្សា “អហំ តុម្ហាកំ ឥទំ នាម ឧបការំ ករិស្សាមី”តិ វទន្តិយា បត្តិយាយិត្វា កុលិត្ថិយោបិ ឆឌ្ឌេត្វា តមេវ បដិសេវតិ, អសុកា នាម តុម្ហេសុ បដិពទ្ធចិត្តាតិ កុម្ភទាសិយាបិ វចនេ សទ្ធំ កត្វាវ បរទារំ សេវតិ។ **ត្វមេវ សទ្ធេ បរទារសេវិនី**តិ យស្មា តំ តំ បត្តិយាយិត្វា តវ វសេន បរទារំ សេវន្តិ បាបំ ករោន្តិ កុសលំ ជហន្តិ, តស្មា ត្វមេវ បរទារសេវិនី ត្វំ បាបានិ ករោសិ, កុសលម្បិ រិញ្ចសិ, នត្ថិ តយា សមា លោកវិនាសិកា បាបធម្មា, គច្ឆ ន មេ រុច្ចសីតិ។

សា តត្ថេវ អន្តរធាយិ។ កោសិយោបិ ឧត្តរតោ ឋិតាយ ហិរិយា សទ្ធិំ សល្លបន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

២៥៤.“ជិឃញ្ញរត្តិំ អរុណស្មិមូហតេ, យា ទិស្សតិ ឧត្តមរូបវណ្ណិនី;
តថូបមា មំ បដិភាសិ ទេវតេ, អាចិក្ខ មេ ត្វំ កតមាសិ អច្ឆរា។

២៥៥.“កាឡា និទាឃេរិវ អគ្គិជារិវ, អនិលេរិតា លោហិតបត្តមាលិនី;
កា តិដ្ឋសិ មន្ទមិគាវលោកយំ, ភាសេសមានាវ គិរំ ន មុញ្ចសី”តិ។

តត្ថ **ជិឃញ្ញរត្តិ**ន្តិ បច្ឆិមរត្តិំ, រត្តិបរិយោសានេតិ អត្ថោ។ **ឩហតេ**តិ អរុណេ ឧគ្គតេ។ **យា**តិ យា បុរត្ថិមាទិសា រត្តសុវណ្ណតាយ ឧឡាររូបធរា ហុត្វា ទិស្សតិ។ **កាឡា និទាឃេរិវា**តិ និទាឃសមយេ កាឡវល្លិ វិយ។ **អគ្គិជារិវា**តិ អគ្គិជាលា ឥវ, សាបិ និជ្ឈាមខេត្តេសុ តរុណឧដ្ឋិតកាឡវល្លិ វិយាតិ អត្ថោ។ **លោហិតបត្តមាលិនី**តិ លោហិតវណ្ណេហិ បត្តេហិ បរិវុតា។ **កា តិដ្ឋសី**តិ យថា សា តរុណកាឡវល្លិ វាតេរិតា វិលាសមានា សោភមានា តិដ្ឋតិ, ឯវំ កា នាម ត្វំ តិដ្ឋសិ។ **ភាសេសមានាវា**តិ មយា សទ្ធិំ ភាសិតុកាមា វិយ ហោសិ, ន ច គិរំ មុញ្ចសិ។

តតោ សា គាថមាហ –

២៥៦.“ហិរាហ ទេវី មនុជេហិ បូជិតា, អបាបសត្តូបនិសេវិនី សទា;
សុធាវិវាទេន តវន្តិមាគតា, សាហំ ន សក្កោមិ សុធម្បិ យាចិតុំ;

កោបីនរូបា វិយ យាចនិត្ថិយា”តិ។

តត្ថ **ហិរាហ**ន្តិ ហិរី អហំ។ **សុធម្បី**តិ សា អហំ សុធាភោជនំ តំ យាចិតុម្បិ ន សក្កោមិ។ កឹការណា? **កោបីនរូបា វិយ យាចនិត្ថិយា**, យស្មា ឥត្ថិយា យាចនា នាម កោបីនរូបា វិយ រហស្សង្គវិវរណសទិសា ហោតិ, និល្លជ្ជា វិយ ហោតីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា តាបសោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៥៧. “ធម្មេន ញាយេន សុគត្តេ លច្ឆសិ, ឯសោ ហិ ធម្មោ ន ហិ យាចនា សុធា។
តំ តំ អយាចន្តិមហំ និមន្តយេ, សុធាយ យញ្ចិច្ឆសិ តម្បិ ទម្មិ តេ។

២៥៨. “សា ត្វំ មយា អជ្ជ សកម្ហិ អស្សមេ, និមន្តិតា កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហេ;
តុវញ្ហិ មេ សព្ពរសេហិ បូជិយា, តំ បូជយិត្វាន សុធម្បិ អស្និយេ”តិ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ សភាវេន។ **ញាយេនា**តិ ការណេន។ **ន ហិ យាចនា សុធា**តិ ន ហិ យាចនាយ សុធា លព្ភតិ, តេនេវ ការណេន ឥតរា តិស្សោ នលភឹសុ។ **តំ ត**ន្តិ តស្មា តំ។ **យញ្ចិច្ឆសី**តិ ន កេវលំ និមន្តេមិយេវ, យញ្ច សុធំ ឥច្ឆសិ, តម្បិ ទម្មិ តេ។ **កញ្ចនវេល្លិវិគ្គហេ**តិ កញ្ចនរាសិសស្សិរិកសរីរេ។ **បូជិយា**តិ ន កេវលំ សុធាយ, អញ្ញេហិបិ សព្ពរសេហិ ត្វំ មយា បូជេតព្ពយុត្តការ។ **អស្និយេ**តិ តំ បូជេត្វា សចេ សុធាយ អវសេសំ ភវិស្សតិ, អហម្បិ ភុញ្ជិស្សាមិ។

តតោ អបរា អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

២៥៩. “សា កោសិយេនានុមតា ជុតីមតា, អទ្ធា ហិរិ រម្មំ បាវិសិ យស្សមំ;
ឧទកវន្តំ ផលមរិយបូជិតំ, អបាបសត្តូបនិសេវិតំ សទា។

២៦០. “រុក្ខគ្គហានា ពហុកេត្ថ បុប្ផិតា, អម្ពា បិយាលា បនសា ច កឹសុកា;
សោភញ្ជនា លោទ្ទមថោបិ បទ្ធកា, កេកា ច ភង្គា តិលកា សុបុប្ផិតា។

២៦១. “សាលា ករេរិ ពហុកេត្ថ ជម្ពុយោ, អស្សត្ថនិគ្រោធមធុកវេតសា;
ឧទ្ទាលកា បាដលិ សិន្ទុវារកា, មនុញ្ញគន្ធា មុចលិន្ទកេតកា។

២៦២. “ហរេណុកា វេឡុកា កេណុ តិន្ទុកា, សាមាកនីវារមថោបិ ចីនកា;
មោចា កទលី ពហុកេត្ថ សាលិយោ, បវីហយោ អាភូជិនោ ច តណ្ឌុលា។

២៦៣. “តស្សេវុត្តរបស្សេន, ជាតា បោក្ខរណី សិវា;
អកក្កសា អបព្ភារា, សាធុ អប្បដិគន្ធិកា។

២៦៤. “តត្ថ មច្ឆា សន្និរតា, ខេមិនោ ពហុភោជនា;
សិង្គូ សវង្កា សំកុលា, សតវង្កា ច រោហិតា;
អាឡិគគ្គរកាកិណ្ណា, បាឋីនា កាកមច្ឆកា។

២៦៥. “តត្ថ បក្ខី សន្និរតា, ខេមិនោ ពហុភោជនា;
ហំសា កោញ្ចា មយូរា ច, ចក្កវាកា ច កុក្កុហា;
កុណាលកា ពហូ ចិត្រា, សិខណ្ឌី ជីវជីវកា។

២៦៦. “តត្ថ បានាយ មាយន្តិ, នានា មិគគណា ពហូ;
សីហា ព្យគ្ឃា វរាហា ច, អច្ឆកោកតរច្ឆយោ។

២៦៧. “បលាសាទា គវជា ច, មហឹសា រោហិតា រុរូ;
ឯណេយ្យា ច វរាហា ច, គណិនោ នីកសូករា;
កទលិមិគា ពហុកេត្ថ, ពិឡារា សសកណ្ណិកា។

២៦៨. “ឆមាគិរី បុប្ផវិចិត្រសន្ថតា, ទិជាភិឃុដ្ឋា ទិជសង្ឃសេវិតា”តិ។

តត្ថ **ជុតិមតា**តិ អានុភាវសម្បន្នេន។ **បារិសិ យស្សម**ន្តិ បារិសិ អស្សមំ, **យ**-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិករោ។ **ឧទកវន្ត**ន្តិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ ឧទកសម្បន្នំ។ **ផល**ន្តិ អនេកផលសម្បន្នំ។ **អរិយបូជិត**ន្តិ នីវរណទោសរហិតេហិ ឈានលាភីហិ អរិយេហិ បូជិតំ បសត្ថំ។ **រុក្ខគ្គហានា**តិ បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខគហនា។ **សោភញ្ជនា**តិ សិគ្គុរុក្ខា។ **លោទ្ទមថោបិ បទ្មកា**តិ លោទ្ទរុក្ខា ច បទុមរុក្ខា ច។ **កេកា ច ភង្គា**តិ ឯវំនាមកា រុក្ខា ឯវ។ **ករេរី**តិ ករេរិរុក្ខា។ **ឧទ្ទាលកា**តិ វាតឃាតកា។ **មុចលិន្ទកេតកា**តិ មុចលិន្ទា ច បញ្ចវិធកេតកា ច។ **ហរេណុកា**តិ អបរណ្ណជាតិ។ **វេឡុកា**តិ វំសភេទកា។ **កេណូ**តិ អរញ្ញមាសា។ **តិន្ទុកា**តិ តិម្ពរុរុក្ខា។ **ចីនកា**តិ ខុទ្ទករាជមាសា។ **មោចា**តិ អដ្ឋិកកទលិយោ។ **សាលិយោ**តិ នានប្បការា ជាតស្សរំ ឧបនិស្សាយ ជាតា សាលិយោ។ **បវីហយោ**តិ នានប្បការា វីហយោ។ **អាភូជិនោ**តិ ភុជបត្តា។ **តណ្ឌុលា**តិ និក្កុណ្ឌកថុសានិ សយំជាតតណ្ឌុលសីសានិ។

តស្សេវាតិ, ភិក្ខវេ, តស្សេវ អស្សមស្ស ឧត្តរទិសាភាគេ។ **បោក្ខរណី**តិ បញ្ចវិធបទុមសញ្ឆន្នា ជាតស្សរបោក្ខរណី។ **អកក្កសា**តិ មច្ឆសិប្បិកសេវាលាទិកក្កសរហិតា។ **អបព្ភារា**តិ អច្ឆិន្នតដា សមតិត្ថា។ **អប្បដិគន្ធិកា**តិ អបដិក្កូលគន្ធេន ឧទកេន សមន្នាគតា។ **តត្ថា**តិ តស្សា បោក្ខរណិយា។ **ខេមិនោ**តិ អភយា។ "**សិង្គូ**"តិអាទីនិ តេសំ មច្ឆានំ នាមានិ។ **កុណាលកា**តិ កោកិលា។ **ចិត្រា**តិ ចិត្របត្តា។ **សិខណ្ឌី**តិ ឧដ្ឋិតសិខា មោរា, អញ្ញេបិ វា មត្ថកេ ជាតសិខា បក្ខិនោ។ **បានាយ មាយន្តី**តិ បានាយ អាយន្តិ។ **បលាសាទា**តិ ខគ្គា។ **គវជា**តិ គវយា។ **គណិនោ**តិ គោកណ្ណា។ **កណ្ណិកា**តិ កណ្ណិកមិគា។ **ឆមាគិរី**តិ ភូមិសមបត្តជា បិដ្ឋិបាសាណា។ **បុប្ផវិចិត្រសន្ថតា**តិ វិចិត្របុប្ផសន្ថតា។ **ទិជាភិឃុដ្ឋា**តិ មធុរស្សរេហិ ទិជេហិ អភិឃុដ្ឋា។ ឯវរូបា តត្ថ ភូមិបព្ពតាតិ ឯវំ ភគវា កោសិយស្ស អស្សមំ វណ្ណេតិ។

ឥទានិ ហិរិទេវិយា តត្ថ បរិសនាទីនិ ទស្សេតុំ អាហ –

២៦៩. "សា សុត្តចា នីលទុមាភិលម្ពិតា, វិជ្ជូ មហាមេឃរិវានុបជ្ជថ;
តស្សា សុសម្ពន្ធសិរំ កុសាមយំ, សុចិំ សុគន្ធំ អជិនូបសេវិតំ;
អត្រិច្ច កោច្ឆំ ហិរិមេតទព្រវិ, និសីទ កល្យាណិ សុខយិទមាសនំ។

២៧០. "តស្សា តទា កោច្ឆគតាយ កោសិយោ, យទិច្ឆមានាយ ជដាជិនន្ធរោ;
នវេហិ បត្តេហិ សយំ សហូទកំ, សុធាភិហាសី តុរិតោ មហាមុនិ។

២៧១. "សា តំ បដិគ្គយ្ហ ឧភោហិ បាណិភិ, ឥច្ចព្រវិ អត្តមនា ជដាធរំ;
ហន្ទាហំ ឯតរហិ បូជិតា តយា, គច្ឆេយ្យំ ព្រហ្មេ តិទិវំ ជិតាវិនី។

២៧២. "សា កោសិយេនានុមតា ជុតីមតា, ឧទីរិតា វណ្ណមទេន មត្តា;
សកាសេ គន្ត្វាន សហស្សចក្ខុនោ, អយំ សុធា វាសវ ទេហិ មេ ជយំ។

២៧៣. "តមេន សក្កោបិ តទា អបូជយិ, សហិន្ទទេវា សុរកញ្ញមុត្តមំ;
សា បញ្ជលី ទេវមនុស្សបូជិតា, នវម្ហិ កោច្ឆម្ហិ យទា ឧបាវិសី"តិ។

តត្ថ **សុត្តចា**តិ សុច្ឆវី។ **នីលទុមាភិលម្ពិតា**តិ នីលេសុ ទុមេសុ អភិលម្ពិតា ហុត្វា, តំ តំ នីលទុមសាខំ បរាមសន្តីតិ អត្ថោ។ **មហាមេឃរិវា**តិ តេន និមន្តិតា មហាមេឃវិជ្ជុ វិយ តស្ស តំ អស្សមំ បារិសិ។ **តស្សា**តិ តស្សា ហិរិយា។ **សុសម្ពន្ធសិរ**ន្តិ សុដ្ឋុ សម្ពន្ធសីសំ។ **កុសាមយ**ន្តិ ឧសីរាទិមិស្សកកុសតិណមយំ។ **សុគន្ធ**ន្តិ ឧសីរេនេវ អញ្ញេន សុគន្ធតិណេន ច មិស្សកត្តា សុគន្ធំ។ **អជិនូបសេវិត**ន្តិ ឧបរិអត្ថតេន អជិនចម្មេន ឧបសេវិតំ។ **អត្រិច្ច កោច្ឆ**ន្តិ ឯវរូបំ កោច្ឆាសនំ បណ្ណសាលទ្វារេ អត្ថរិត្វា។ **សុខយិទមាសន**ន្តិ សុខំ និសីទ ឥទមាសនំ។

យន្តិ យាវទត្ថំ។ **ឥច្ឆមានាយា**តិ សុធំ ឥច្ឆន្តិយា។ **នវេហិ បត្តេហី**តិ តង្ខណញ្ញេវ បោក្ខរណិតោ អាភតេហិ អល្លបទុមិនិបត្តេហិ។ **សយ**ន្តិ សហត្ថេន។ **សហូទក**ន្តិ ទក្ខិណោទកសហិតំ។ **សុធាភិហាសី**តិ សុធំ អភិហរិ។ **តុរិតោ**តិ សោមនស្សវេគេន តុរិតោ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **ជិតាវិនី**តិ វិជយប្បត្តា ហុត្វា។

អនុមតាតិ ឥទានិ យថារុចិ គច្ឆាតិ អនុញ្ញាតា។ **ឧទីរិតា**តិ តិទសបុរំ គន្ត្វា សក្កស្ស សន្តិកេ អយំ សុធាតិ ឧទីរយិ។ **សុរកញ្ញ**ន្តិ ទេវធីតរំ។ **ឧត្តម**ន្តិ បវរំ។ **សា បញ្ជលី ទេវមនុស្សបូជិតា**តិ បញ្ជលី ទេវេហិ ច មនុស្សេហិ ច បូជិតា។ **យទា**តិ យទា និសីទនត្ថាយ សក្កេន ទាបិតេ នវេ កញ្ចនបីឋសង្ខាតេ កោច្ឆេ សា ឧបាវិសិ, តទា នំ តត្ថ និសិន្នំ សក្កោ ច សេសទេវតា ច បារិច្ឆត្តកបុប្ផាទីហិ បូជយិំសុ។

ឯវំ សក្កោ តំ បូជេត្វា ចិន្តេសិ – “កេន នុ ខោ ការណេន កោសិយោ សេសានំ អទត្វា ឥមិស្សាវ សុធំ អទាសី”តិ។ សោ តស្ស ការណស្ស ជាននត្ថាយ បុន មាតលឹ បេសេសិ។ តមត្ថំ អាវិ ករោន្តោ សត្ថា អាហ –

២៧៤. “តមេវ សំសី បុនទេវ មាតលឹ, សហស្សនេត្តោ តិទសានមិន្ទោ;
គន្ត្វាន វាក្យំ មម ព្រូហិ កោសិយំ, អាសាយ សទ្ធា សិរិយា ច កោសិយ;
ហិរី សុធំ កេន មលត្ថ ហេតុនា”តិ។

តត្ថ **សំសីតិ** អភាសិ។ **វាក្យំ មមាតិ** មម វាក្យំ កោសិយំ ព្រូហិ។ **អាសាយ សទ្ធា សិរិយា ចាតិ** អាសាតោ ច សទ្ធាតោ ច សិរិតោ ច ហិរិយេវ កេន ហេតុនា សុធមលត្ថាតិ។

សោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា វេជយន្តរថមារុយ្ហ អគមាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

២៧៥. “តំ សុប្លវត្ថំ ឧទតារយី រថំ, ទទ្ទល្លមានំ ឧបការិយសាទិសំ;
ជម្ពោនទីសំ តបនេយ្យសន្និភំ, អលង្កតំ កញ្ចនចិត្តសន្និភំ។

២៧៦. “សុវណ្ណចន្ទេត្ថ ពហូ និបាតិតា, ហត្ថី គវាស្សា កិកិព្យគ្ឃទីបិយោ;
ឯណេយ្យកា លង្ឃមយេត្ថ បក្ខិនោ, មិគេត្ថ វេឡុរិយមយា យុធា យុតា។

២៧៧. “តត្ថស្សរាជហរយោ អយោជយុំ, ទសសតានិ សុសុនាគសាទិសេ;
អលង្កតេ កញ្ចនជាលុរច្ឆទេ, អាវេឡិនេ សទ្ទគមេ អសង្គិតេ។

២៧៨. “តំ យានសេដ្ឋំ អភិរុយ្ហ មាតលិ, ទិសា ឥមាយោ អភិនាទយិត្ថ;
នភញ្ច សេលញ្ច វនប្បតិនិញ្ច, សសាគរំ បព្យថយិត្ថ មេទិនឹ។

២៧៩. “ស ខិប្បមេវ ឧបគម្ម អស្សមំ, បាវារមេកំសកតោ កតញ្ជលី;
ពហុស្សុតំ វុទ្ធំ វិនីតវន្តំ, ឥច្ចព្រវិ មាតលិ ទេវព្រាហ្មណំ។

២៨០. “ឥន្ទស្ស វាក្យំ និសាមេហិ កោសិយ, ទូតោ អហំ បុច្ឆតិ តំ បុរិន្ទទោ;
អាសាយ សទ្ធា សិរិយា ច កោសិយ, ហិរី សុធំ កេន មលត្ថ ហេតុនា”តិ។

តត្ថ **តំ សុប្លវត្ថន្តិ** តំ វេជយន្តរថំ សុខេន ប្លវនត្ថំ។ **ឧទតារយីតិ** ឧត្តារេសិ ឧក្ខិបិត្វា គមនសជ្ជមកាសិ។ **ឧបការិយសាទិសន្តិ** ឧបករណភណ្ឌេហិ សទិសំ, យថា តស្ស អគ្គិសិខាយ សមានវណ្ណានិ ឧបករណានិ ជលន្តិ, តថេវ ជលិតន្តិ អត្ថោ។ **ជម្ពោនទីសន្តិ** ជម្ពុនទសង្ខាតំ រត្តសុវណ្ណមយំ ឦសំ។ **កញ្ចនចិត្តសន្និភន្តិ**, កញ្ចនមយេន សត្តរតនវិចិត្តេន អដ្ឋមង្គលេន សមន្នាគតំ។ **សុវណ្ណចន្ទេត្ថាតិ** សុវណ្ណមយា ចន្ទកា ឯត្ថ រថេ។ **ហត្ថីតិ** សុវណ្ណរជតមណិមយា ហត្ថី។ **គវា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **លង្ឃមយេត្ថ បក្ខិនោតិ** ឯត្ថ រថេ លង្ឃមយា នានារតនមយា បក្ខិគណាបិ បដិបាដិយា ឋិតា។ **យុធា យុតាតិ** អត្តនោ អត្តនោ យុធេន សទ្ធឹ យុត្តា ហុត្វា ទស្សិតា។

អស្សរាជហរយោតិ ហរិវណ្ណមនោមយអស្សរាជានោ។ **សុសុនាគសាទិសេតិ** ពលសម្បត្តិយា តរុណនាគសទិសេ។ **កញ្ចនជាលុរច្ឆទេតិ** កញ្ចនជាលមយេន ឧរច្ឆទាលង្ការេន សមន្នាគតេ។ **អាវេឡិនេតិ** អាវេឡសង្ខាតេហិ កណ្ណាលង្ការេហិ យុត្តេ។ **សទ្ទគមេតិ** បតោទប្បហារំ វិនា សទ្ទមត្តេនេវ គមនសីលេ។ **អសង្គិតេតិ** និស្សង្គេ សីឃជវេ ឯវរូបេ អស្សរាជេ តត្ថ យោជេសុន្តិ អត្ថោ។

អភិនាទយិត្ថាតិ យានសទ្ទេន ឯកនិន្នាទំ អកាសិ។ **វនប្បតិនិញ្ចាតិ** វនប្បតិនី ច វនសណ្ឌេ ចាតិ អត្ថោ។ **បព្យថយិត្ថាតិ** កម្បយិត្ថ។ តត្ថ អាកាសដ្ឋកវិមានកម្បនេន នភកម្បនំ វេទិតព្ពំ។ **បាវារមេកំសកតោតិ** ឯកំសកតបាវារទិព្ពវត្ថោ។ **វុទ្ធន្តិ** គុណវុទ្ធំ។ **វិនីតវន្តន្តិ** វិនីតេន អាចារវត្តេន សមន្នាគតំ។ **ឥច្ចព្រវីតិ** រថំ អាកាសេ ឋបេត្វា ឱតរិត្វា ឯវំ អព្រវិ។ **ទេវព្រាហ្មណន្តិ** ទេវសមំ ព្រាហ្មណំ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា គាថមាហ –

២៨១. “អន្ធា សិរី មំ បដិភាតិ មាតលិ, សទ្ធា អនិច្ចា បន ទេវសារថិ។

អាសា វិសំវាទិកសម្មតា ហិ មេ, ហិរី ច អរិយម្ហិ គុណេ បតិដ្ឋិតា”តិ។

តត្ថ **អន្នា**តិ សិប្បាទិសម្បន្នេបិ អសម្បន្នេបិ ភជនតោ “អន្នា”តិ មំ បដិភាតិ។ **អនិច្ចា**តិ សទ្ធា បន តំ តំ វត្ថុំ បហាយ អញ្ញស្មិំ អញ្ញស្មិំ ឧប្បជ្ជនតោ ហុត្វា អភាវាការេន “អនិច្ចា”តិ មំ បដិភាតិ។ **វិសំវាទិកសម្មតា**តិ អាសា បន យស្មា ធនត្ថិកា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទិត្វា វិនដ្ឋបាភតា ឯន្តិ, តស្មា “វិសំវាទិកា”តិ មំ បដិភាតិ។ **អរិយម្ហិ គុណេ**តិ ហិរី បន ហិរោត្តប្បសភាវសង្ខាតេ បរិសុទ្ធេ អរិយគុណេ បតិដ្ឋិតាតិ។

ឥទានិ តស្សា គុណំ វណ្ណេន្តោ អាហ –

២៨២. “កុមារិយោ យាចិមា គោត្តរក្ខិតា, ជិណ្ណា ច យា យា ច សភត្តុឥត្ថិយោ;
តា ឆន្ទរាគំ បុរិសេសុ ឧគ្គតំ, ហិរិយា និវារេន្តិ សចិត្តមត្តនោ។

២៨៣. “សង្គាមសីសេ សរសត្តិសំយុតេ, បរាជិតានំ បតតំ បលាយិនំ;
ហិរិយា និវត្តន្តិ ជហិត្វ ជីវិតំ, តេ សម្បដិច្ឆន្តិ បុនា ហិរីមនា។

២៨៤. “វេលា យថា សាគរវេគវារិនី, ហិរាយ ហិ បាបជនំ និវារិនី;
តំ សព្ពលោកេ ហិរិមរិយបូជិតំ, ឥន្ទស្ស តំ វេទយ ទេវសារថី”តិ។

តត្ថ **ជិណ្ណា**តិ វិធវា។ **សភត្តូ**តិ សសាមិកា តរុណិត្ថិយោ។ **អត្តនោ**តិ តា សព្ពាបិ បរបុរិសេសុ អត្តនោ ឆន្ទរាគំ ឧគ្គតំ វិទិត្វា “អយុត្តមេតំ អម្ហាក”ន្តិ ហិរិយា សចិត្តំ និវារេន្តិ, បាបកម្មំ ន ករោន្តិ។ **បតតំ បលាយិន**ន្តិ បតន្តានញ្ច បលាយន្តានញ្ច អន្តរេ។ **ជហិត្វ ជីវិត**ន្តិ យេ ហិរិមន្តោ ហោន្តិ, តេ អត្តនោ ជីវិតំ ចជិត្វា ហិរិយា និវត្តន្តិ, ឯវំ និវត្តា ច បន តេ ហិរីមនា បុន អត្តនោ សាមិកំ សម្បដិច្ឆន្តិ, អមិត្តហត្ថគតោ មោចេត្វា គណ្ហន្តិ។ **បាបជនំ និវារិនី**តិ បាបតោ ជនំ និវារិនី, អយមេវ វា បាឋោ ។ **តន្តិ** តំ ហិរិំ។ **អរិយបូជិត**ន្តិ អរិយេហិ ពុទ្ធាទីហិ បូជិតំ។ **ឥន្ទស្ស តំ វេទយា**តិ យស្មា ឯវំ មហាគុណា អរិយបូជិតាវេសា, តស្មា តំ ឯវំ ឧត្តមា នាមេសាតិ ឥន្ទស្ស កថេហីតិ។

តំ សុត្វា មាតលិ គាថមាហ –

២៨៥. “កោ តេ ឥមំ កោសិយ ទិដ្ឋិមោទហិ, ព្រហ្មា មហិន្ទោ អថ វា បជាបតិ;
ហិរាយ ទេវេសុ ហិ សេដ្ឋសម្មតា, ធីតា មហិន្ទស្ស មហេសិ ជាយថា”តិ។

តត្ថ **ទិដ្ឋិ**ន្តិ “ហិរី នាម មហាគុណា អរិយបូជិតា”តិ លទ្ធិំ។ **ឱទហី**តិ ហទយេ បវេសេសិ។ **សេដ្ឋសម្មតា**តិ តវ សន្តិកេ សុធាយ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ឥន្ទស្ស សន្តិកេ កញ្ចនាសនំ លភិត្វា សព្ពទេវតាហិ បូជិយមានា ឧត្តមសម្មតា ជាយថ។

ឯវំ តស្មិំ កថេន្តេយេវ កោសិយស្ស តង្ខណញ្ញេវ ចវនធម្មោ ជាតោ។ អថ នំ, មាតលិ, “កោសិយ អាយុសង្ខារា តេ ឱស្សដ្ឋា, ចវនធម្មោបិ តេ សម្បត្តោ, កិំ តេ មនុស្សលោកេន, ទេវលោកំ គច្ឆាមា”តិ តត្ថ នេតុកាមោ ហុត្វា គាថមាហ –

២៨៦. “ហន្ទេហិ ទានិ តិទិវំ អបក្កម, រថំ សមារុយ្ហ មមាយិតំ ឥមំ;
ឥន្ទោ ច តំ ឥន្ទសគោត្ត កង្ខតិ, អជ្ជេវ ត្វំ ឥន្ទសហព្យតំ វជា”តិ។

តត្ថ **មមាយិត**ន្តិ បិយំ មនាបំ។ **ឥន្ទសគោត្តា**តិ បុរិមភវេ ឥន្ទេន សមានគោត្ត។ **កង្ខតី**តិ តវាគមនំ ឥច្ឆន្តោ កង្ខតិ។

ឥតិ តស្មិំ កោសិយេន សទ្ធិំ កថេន្តេយេវ កោសិយោ ចវិត្វា ឱបបាតិកោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា អារុយ្ហ ទិព្ពរថេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ, មាតលិ, សក្កស្ស សន្តិកំ នេសិ។ សក្កោ តំ ទិស្វាវ តុដ្ឋមានសោ អត្តនោ ធីតរំ ហិរិទេវិំ តស្ស អគ្គមហេសិំ កត្វា អទាសិ, អបរិមាណមស្ស ឥស្សរិយំ អហោសិ។ តមត្ថំ វិទិត្វា “អនោមសត្តានំ កម្មំ នាម ឯវំ វិសុជ្ឈតី”តិ សត្ថា ឱសានគាថមាហ –

២៨៧. “ឯវំ វិសុជ្ឈន្តិ អបាបកម្មិនោ, អថោ សុចិណ្ណស្ស ផលំ ន នស្សតិ;
យេ កេចិ មទ្ទក្ខុ សុធាយ ភោជនំ, សព្ពេវ តេ ឥន្ទសហព្យតំ គតា”តិ។

តត្ថ **អបាបកម្មិនោ**តិ អបាបកម្មា សត្តា ឯវំ វិសុជ្ឈន្តិ **យេ កេចិ មទ្ទក្ខូ**តិ យេ កេចិ សត្តា តស្មិំ ហិមវន្តបទេសេ តទា កោសិយេន ហិរិយា ទីយមានំ សុធាភោជនំ អទ្ទសំសុ។ **សព្ពេវ តេ**តិ តេ សព្ពេបិ តំ ទានំ

អនុមោទិត្វា ចិត្តំ បសាទេត្វា ឥន្ទសហព្យតំ គតាតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេតំ អទានាភិរតំ ថទ្ធមច្ឆរិយំ សមានំ អហំ ទមេសិយេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា ហិរី ទេវតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, កោសិយោ ទានបតិ ភិក្ខុ, បញ្ចសិខោ អនុរុទ្ធោ, មាតលិ អានន្ទោ, សូរិយោ កស្សបោ, ចន្ទោ មោគ្គល្លានោ, នារទោ សារិបុត្តោ, សក្កោ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុធាភោជនជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៥៣៦] ៤. កុណាលជាតកវណ្ណនា

ឯវមក្ខាយតីតិ ឥទំ សត្ថា កុណាលទហេ វិហរន្តោ អនភិរតិបីឡិតេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សាកិយកោលិយា កិរ កបិលវត្ថុនគរស្ស ច កោលិយនគរស្ស ច អន្តរេ រោហិណឹ នាម នទឹ ឯកេនេវាវរណេន ពន្ធាបេត្វា សស្សានិ ការេន្តិ។ អថ ជេដ្ឋមូលមាសេ សស្សេសុ មិលាយន្តេសុ ឧភយនគរវាសីនម្បិ កម្មការា សន្និបតឹសុ។ តត្ថ កោលិយនគរវាសិនោ វទឹសុ – “ឥទំ ឧទកំ ឧភយតោ នីហរិយមានំ នេវ តុម្ហាកំ, ន អម្ហាកំ បហោស្សតិ, អម្ហាកំ បន សស្សំ ឯកឧទកេនេវ និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ កបិលវត្ថុវាសិនោ វទឹសុ – “តុម្ហេសុ កោដ្ឋេ បូរេត្វា ឋិតេសុ មយំ រត្តសុវណ្ណនីលមណិកាឡកហាបណេ គហេត្វា ន សក្ខិស្សាម បច្ឆិបសិព្ពកាទិហត្ថា តុម្ហាកំ ឃរទ្វារេ វិចរិតុំ, អម្ហាកម្បិ សស្សំ ឯកេនេវ ឧទកេន និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ “ន មយំ ទស្សាមា”តិ? “មយម្បិ ន ទស្សាមា”តិ។ ឯវំ កលហំ វឌ្ឍេត្វា ឯកោ ឧដ្ឋាយ ឯកស្ស បហារំ អទាសិ, សោបិ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា រាជកុលានំ ជាតឹ ឃដ្តេត្វា កលហំ បវឌ្ឍេសុំ។

កោលិយកម្មការា វទន្តិ – “តុម្ហេ កបិលវត្ថុវាសិកេ សាកិយទារកេ គហេត្វា គជ្ជថ , យេ សោណសិង្គាលាទយោ វិយ អត្តនោ ភគិនីហិ សទ្ធិំ វសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិអស្សាទយោ វា ផលកាវុធានិ វា អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី”តិ? សាកិយកម្មការា វទន្តិ – “តុម្ហេ ទានិ កុដ្ឋិនោ ទារកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ អនាថា និគ្គតិកា តិរច្ឆានា វិយ កោលរុក្ខេ វសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិអស្សាទយោ វា ផលកាវុធានិ វា អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី”តិ? តេ គន្ត្វា តស្មឹ កម្មេ និយុត្តអមច្ចានំ កថេសុំ, អមច្ចា រាជកុលានំ កថេសុំ។ តតោ សាកិយា “ភគិនីហិ សទ្ធិំ សំវាសិកានំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។ កោលិយាបិ “កោលរុក្ខវាសីនំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។ អបរេ បនាចរិយា “សាកិយកោលិយានំ ទាសីសុ ឧទកត្ថាយ នទឹ គន្ត្វា ចុម្ពដានិ ភូមិយំ និក្ខិបិត្វា សុខកថាយ សន្និសិន្នាសុ ឯកិស្សា ចុម្ពដំ ឯកា សកសញ្ញាយ គណ្ហិ, តំ និស្សាយ ‘មម ចុម្ពដំ, តវ ចុម្ពដ’ន្តិ កលហេ បវត្តេ កមេន ឧភយនគរវាសិនោ ទាសកម្មការា ចេវ សេវកគាមភោជកាមច្ចឧបរាជានោ ចាតិ សព្ពេ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសូ”តិ វទន្តិ។ ឥមស្មា បន នយា បុរិមនយោវ ពហូសុ អដ្ឋកថាសុ អាគតោ, យុត្តរូបោ ចាតិ ស្វេវ គហេតព្ពោ។

តេ បន សាយន្ហសមយេ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមិស្សន្តីតិ តស្មឹ សមយេ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមេ ឯវំ យុទ្ធសជ្ជេ និក្ខន្តេ អទ្ទស, ទិស្វា ច “មយិ គតេ ឯស កលហោ វូបសមិស្សតិ នុ ខោ, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ “អហមេត្ថ គន្ត្វា កលហវូបសមត្ថំ តីណិ ជាតកានិ កថេស្សាមិ, តតោ កលហោ វូបសមិស្សតិ, អថ សាមគ្គិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេត្វា **អត្តទណ្ឌសុត្តំ** (សុ. និ. ៩៤១ អាទយោ) ទេសេស្សាមិ, ទេសនំ សុត្វា ឧភយនគរវាសិនោ អឌ្ឍតេយ្យានិ អឌ្ឍតេយ្យានិ កុមារសតានិ ទស្សន្តិ, អហំ តេ បព្ពាជេស្សាមិ, មហន្តោ សមាគមោ ភវិស្សតី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ សាយន្ហសមយេ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា កស្សចិ អនារោចេត្វា សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ ទ្វិន្នំ សេនានំ អន្តរេ អាកាសេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា តេសំ សំវេគជននត្ថំ ទិវា អន្ធការំ កាតុំ កេសរំសិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ និសីទិ។ អថ នេសំ សំវិគ្គមានសានំ អត្តានំ ទស្សេន្តោ ឆព្ពណ្ណា ពុទ្ធរំសិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ កបិលវត្ថុវាសិនោបិ ភគវន្តំ ទិស្វា “អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋោ សត្ថា អាគតោ, ទិដ្ឋោ នុ ខោ តេន អម្ហាកំ កលហករណភាវោ”តិ ចិន្តេត្វា “ន ខោ បន សក្កា សត្ថរិ អាគតេ អម្ហេហិ បរស្ស សរីរេ សត្ថំ បាតេតុំ, កោលិយនគរវាសិនោ អម្ហេ ហនន្តុ វា ពជ្ឈន្តុ វា”តិ អាវុធានិ ឆឌ្ឌេសុំ។ កោលិយនគរវាសិនោបិ តថេវ អកំសុ។

អថ ភគវា ឱតរិត្វា រមណីយេ បទេសេ វាលុកបុលិនេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ អនោបមាយ ពុទ្ធសិរិយា វិរោចមានោ។ តេបិ រាជានោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ អថ នេ សត្ថា ជានន្តោវ “កស្មា អាគតត្ថ, មហារាជា”តិ បុច្ឆិ។ “នេវ, ភន្តេ, នទិទស្សនត្ថាយ, ន កីឡនត្ថាយ, អបិច ខោ បន ឥមស្មឹ ឋានេ សង្គាមំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា អាគតម្ហា”តិ។ “កឹ និស្សាយ វោ កលហោ, មហារាជា”តិ? “ឧទកំ និស្សាយ ភន្តេ”តិ។ “ឧទកំ កឹ អគ្ឃតិ មហា

រាជា”តិ? “អប្បគ្ឃំ, ភន្តេ”តិ។ “បថវី នាម កី អគ្ឃតិ, មហារាជា”តិ? “អនគ្ឃា, ភន្តេ”តិ។ “ខត្តិយា កី អគ្ឃន្តិ, មហារាជា”តិ? “ខត្តិយា នាម អនគ្ឃា, ភន្តេ”តិ។ “អប្បគ្ឃំ ឧទកំ និស្សាយ កស្មា អនគ្ឃេ ខត្តិយេ នាសេថ, មហារាជ, កលហស្មិញ្ហិ អស្សាទោ នាម នត្ថិ, កលហវសេន ហិ មហារាជា ឯកាយ រុក្ខទេវតាយ កាឡសីហេន សទ្ធិំ ពទ្ធាឃាតោ សកលម្បិ ឥមំ កប្បំ អនុប្បត្តោយេវា”តិ វត្វា **ផន្ទនជាតកំ** (ជា. ១.១៣.១៤ អាទយោ) កថេសិ។ តតោ “បរបត្តិយេន នាម មហារាជា ន ភវិតព្ពំ, បរបត្តិយា ហិ ហុត្វា ឯកស្ស សសស្ស កថាយ តិយោជនសហស្សវិត្ថតេ ហិមវន្តេ ចតុប្បទគណា មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិនោ អហេសុំ, តស្មា បរបត្តិយេន ន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា **ទទ្ទរជាតកំ** (ជា. ១.២៤៣-៤៤; ១.៤.១៣-១៦; ១.៩.១០៥ អាទយោ) កថេសិ។ តតោ “កទាចិ មហារាជា ទុព្ពលោបិ មហព្ពលស្ស រន្ធំ បស្សតិ, កទាចិ មហព្ពលោបិ ទុព្ពលស្ស រន្ធំ បស្សតិ, លដុកិកាបិ ហិ សកុណិកា ហត្ថិនាគំ ឃាតេសី”តិ វត្វា **លដុកិកជាតកំ** (ជា. ១.៥.៣៩ អាទយោ) កថេសិ។ ឯវំ កលហវូបសមនត្ថាយ តីណិ ជាតកានិ កថេត្វា សាមគ្គិបរិទីបនត្ថាយ ទ្វេ ជាតកានិ កថេសិ។ “សមគ្គានញ្ហិ មហារាជា កោចិ ឱតារំ នាម បស្សិតុំ ន សក្កោតី”តិ វត្វា **រុក្ខធម្មជាតកំ** (ជា. ១.១.៧៤) កថេសិ។ តតោ “សមគ្គានំ មហារាជា កោចិ វិវរំ បស្សិតុំ នាសក្ខិ, យទា បន អញ្ញមញ្ញំ វិវាទមកំសុ, អថ នេ ឯកោ នេសាទបុត្តោ ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា អាទាយ គតោ, វិវាទេ អស្សាទោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា **វដ្ដកជាតកំ** (ជា. ១.១.៣៥, ១១៨; ១.៦.១២៨-១៣៣) កថេសិ។ ឯវំ ឥមានិ បញ្ច ជាតកានិ កថេត្វា អវសានេ **អត្តទណ្ឌសុត្តំ** (សុ. និ. ៩៤១ អាទយោ) កថេសិ។

អថ រាជានោ បសន្នា “សចេ សត្ថា នាគមិស្ស, មយំ អញ្ញមញ្ញំ វធិត្វា លោហិតនទី បវត្តយិស្សាម, សត្ថារំ និស្សាយ នោ ជីវិតំ លទ្ធំ។ សចេ បន សត្ថា អគារំ អជ្ឈាវសិស្ស, ទ្វិសហស្សទីបបរិវារំ ចតុមហាទីបរជ្ជំ ហត្ថគតំ អភវិស្ស, អតិរេកសហស្សំ ខោ បនស្ស បុត្តា អភវិស្សំសុ, តតោ ខត្តិយបរិវារោវ អវិចរិស្ស, តំ ខោ បនេស សម្បត្តិំ បហាយ និក្ខមិត្វា សម្ពោធិំ បត្តោ, ឥទានិបិ ខត្តិយបរិវារោវ វិចរតូ”តិ ឧភយនគរវាសិនោ អឌ្ឍតេយ្យានិ អឌ្ឍតេយ្យានិ កុមារសតានិ អទំសុ។ ភគវា តេ បព្ពាជេត្វា មហាវនំ អគមាសិ។ បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ តេហិ បរិវុតោ ឯកទា កបិលវត្ថុនគរេ ឯកទា កោលិយនគរេតិ ទ្វីសុ នគរេសុ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ ឧភយនគរវាសិនោ មហាសក្ការំ ករិំសុ។ តេសំ គរុគារវេន ន អត្តនោ រុចិយា បព្ពជិតានំ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជិ។ បុរាណទុតិយិកាយោបិ នេសំ អនភិរតិជននត្ថាយ តំ តំ វត្វា សាសនំ បេសេសុំ។ តេ អតិរេកតរំ ឧក្កណ្ឋិំសុ។ ភគវា អាវជ្ជេន្តោ តេសំ អនភិរតភាវំ ញត្វា “ឥមេ ភិក្ខូ មាទិសេន ពុទ្ធេន សទ្ធិំ ឯកតោ វសន្តា ឧក្កណ្ឋន្តិ, កថំ រូបា នុ ខោ តេសំ ធម្មកថា សប្បាយា”តិ ឧបធារេន្តោ កុណាលធម្មទេសនំ បស្សិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អហំ ឥមេ ភិក្ខូ ហិមវន្តំ នេត្វា កុណាលកថាយ នេសំ មាតុគាមទោសំ បកាសេត្វា អនភិរតិំ ហរិត្វា សោតាបត្តិមគ្គំ ទស្សាមី”តិ។

សោ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ កបិលវត្ថុំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ ភត្តកិច្ចវេលាយមេវ តេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ទិដ្ឋបុព្ពោ វោ, ភិក្ខវេ, រមណីយោ ហិមវន្តបទេសោ”តិ បុច្ឆិ។ “នោហេតំ, ភន្តេ”តិ។ “គច្ឆិស្សថ បន ហិមវន្តចារិក”ន្តិ? “ភន្តេ, អនិទ្ធិមន្តោ មយំ កថំ គមិស្សាមា”តិ។ “សចេ បន វោ កោចិ គហេត្វា គច្ឆេយ្យ, គច្ឆេយ្យាថា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ សត្ថា សព្ពេបិ តេ អត្តនោ ឥទ្ធិយា គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តំ គន្ត្វា គគនតលេ ឋិតោវ រមណីយេ ហិមវន្តបទេសេ កញ្ចនបព្ពតំ រជតបព្ពតំ មណិបព្ពតំ ហិង្គុលិកបព្ពតំ អញ្ជនបព្ពតំ សានុបព្ពតំ ផលិកបព្ពតន្តិ នានាវិធេ បព្ពតេ, បញ្ច មហានទិយោ, កណ្ណមុណ្ឌកំ រថការំ សីហបបាតំ ឆទ្ទន្តំ តិយគ្គឡំ អនោតត្តំ កុណាលទហន្តិ សត្ត ទហេ ទស្សេសិ។ ហិមវន្តោ ច នាម មហា បញ្ចយោជនសតុព្ពេធោ តិយោជនសហស្សវិត្ថតោ, តស្ស ឥមំ រមណីយំ ឯកទេសំ អត្តនោ អានុភាវេន ទស្សេសិ។ តត្ថ កតនិវាសានិ សីហព្យគ្ឃហត្ថិកុលាទីនិ ចតុប្បទានិបិ ឯកទេសតោ ទស្សេសិ។ តត្ថ អារាមរាមណេយ្យកាទីនិ បុប្ផូបគផលូបគេ រុក្ខេ នានាវិធេ សកុណសង្ឃេ ជលជថលជបុប្ផានិ ហិមវន្តស្ស បុរត្ថិមបស្សេ សុវណ្ណតលំ, បច្ឆិមបស្សេ ហិង្គុលតលំ ទស្សេសិ។ ឥមេសំ រាមណេយ្យកានំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ តេសំ ភិក្ខូនំ បុរាណទុតិយិកាសុ ឆន្ទរាគោ បហីនោ។

អថ សត្ថា តេ ភិក្ខូ គហេត្វា អាកាសតោ ឱតរិត្វា ហិមវន្តបច្ឆិមបស្សេ សដ្ឋិយោជនិកេ មនោសិលាតលេ សត្តយោជនិកស្ស កប្បដ្ឋិកសាលរុក្ខស្ស ហេដ្ឋា តិយោជនិកាយ មនោសិលាតលាយ តេហិ ភិក្ខូហិ បរិវុតោ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ អណ្ណវកុច្ឆិំ ខោភេត្វា ជលមានោ សូរិយោ វិយ និសីទិត្វា មធុរស្សរំ និច្ឆារេន្តោ តេ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវេ, ឥមស្មិំ ហិមវន្តេ តុម្ហេហិ អទិដ្ឋបុព្ពំ បុច្ឆថា”តិ។ តស្មិំ ខណេ ទ្វេ ចិត្រកោកិលា ឧភោសុ កោដីសុ ទណ្ឌកំ មុខេន ឌំសិត្វា មជ្ឈេ អត្តនោ សាមិកំ និសីទាបេត្វា អដ្ឋ ចិត្រកោកិលា បុរតោ, អដ្ឋ បច្ឆតោ, អដ្ឋ វាមតោ, អដ្ឋ ទក្ខិណតោ, អដ្ឋ ហេដ្ឋា, អដ្ឋ ឧបរិ ឆាយំ កត្វា ឯវំ ចិត្រកោកិលំ បរិវារេត្វា អាកាសេនាគច្ឆន្តិ។ អថ តេ ភិក្ខូ តំ សកុណសង្ឃំ ទិស្វា សត្ថារំ បុច្ឆិំសុ – “កេ នាមេតេ, ភន្តេ សកុណា”តិ? “ភិក្ខវេ, ឯស មម បោរាណកោ វំសោ, មយា ឋបិតា បវេណី, មំ តាវ បុព្ពេ ឯវំ បរិចរិំសុ, តទា បនេស សកុណគណោ មហា អហោសិ, អឌ្ឍុឌ្ឍានិ ទិជកញ្ញាសហស្សានិ មំ បរិចរិំសុ។ អនុបុព្ពេន បរិហាយិត្វា ឥទានិ

ឯត្តកោ ជាតោ”តិ។ “កថំ ឯវរូបេ បន, ភន្តេ, វនសណ្ឌេ ឯតា ទិជកញ្ញាយោ តុម្ហេ បរិចរិំសូ”តិ? អថ នេសំ សត្ថា “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថា”តិ សតី ឧបដ្ឋាបេត្វា អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ អាហ –

“ឯវមក្ខាយតិ ឯវមនុស្សូយតិ, សព្ពោសធធរណិធរេ នេកបុប្ផមាល្យវិតតេ គជគវជមហឹសរុរុចមរបសទខគ្គគោកណ្ណសីហព្យគ្ឃទីបិអច្ឆកោកតរច្ឆឧទ្ទារកទលិ- មិគពិឡារសសកណ្ណិកានុចរិតេ អាកិណ្ណនេលមណ្ឌលមហាវរាហនាគកុលករេណុសង្ឃាធិវុដ្ឋេ ឥស្សមិគសាខមិគសរភមិគឯណីមិគវាតមិគបសទមិគបុរិសាលុកិម្បុរិសយក្ខរក្ខ- សនិសេវិតេ អមជ្ជវមញ្ជរីធរបហដ្ឋបុប្ផផុសិតគ្គានេកបាទបគណវិតតេ កុររចកោរវារណមយូរបរភតជីវញ្ជីវកចេលាវកភិង្ការករវីកមត្តវិហង្គគណសតតសម្បឃុដ្ឋេ អញ្ជនមនោសិលាហរិតាលហិង្គុលកហេមរជតកនកានេកធាតុ- សតវិនទ្ធបដិមណ្ឌិតបទេសេ ឯវរូបេ ខលុ, ភោ, រម្មេ វនសណ្ឌេ កុណាលោ នាម សកុណោ បដិវសតិ អតិវិយ ចិត្តោ អតិវិយ ចិត្តបត្តច្ឆទនោ”។

“តស្សេវ ខលុ, ភោ, កុណាលស្ស សកុណស្ស អឌ្ឍុឌ្ឍានិ ឥត្ថិសហស្សានិ បរិចារិកា ទិជកញ្ញាយោ, អថ ខលុ, ភោ, ទ្វេ ទិជកញ្ញាយោ កដ្ឋំ មុខេន ឌំសិត្វា តំ កុណាលំ សកុណំ មជ្ឈេ និសីទាបេត្វា ឧឌ្ឌេន្តិមា នំ កុណាលំ សកុណំ អទ្ធានបរិយាយបថេ កិលមថោ ឧព្ពាហេត្ថា”តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ ហេដ្ឋតោ ហេដ្ឋតោ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘សចាយំ កុណាលោ សកុណោ អាសនា បរិបតិស្សតិ, មយំ តំ បក្ខេហិ បដិគ្គហេស្សាមា’តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ ឧបរូបរិ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ កុណាលំ សកុណំ អាតបោ បរិតាបេសី’តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ ឧភតោបស្សេន ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ កុណាលំ សកុណំ សីតំ វា ឧណ្ហំ វា តិណំ វា រជោ វា វាតោ វា ឧស្សាវោ វា ឧបប្ផុសី’តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ បុរតោ បុរតោ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ កុណាលំ សកុណំ គោបាលកា វា បសុបាលកា វា តិណហារកា វា កដ្ឋហារកា វា វនកម្មិកា វា កដ្ឋេន វា កបលេន វា បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា សក្ខរាហិ វា បហារំ អទំសុ, មាយំ កុណាលោ សកុណោ គច្ឆេហិ វា លតាហិ វា រុក្ខេហិ វា សាខាហិ វា ថម្ភេហិ វា បាសាណេហិ វា ពលវន្តេហិ វា បក្ខីហិ សង្គមេសី’តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឧឌ្ឌេន្តិ សណ្ហាហិ សខិលាហិ មញ្ជូហិ មធុរាហិ វាចាហិ សមុទាចរន្តិយោ ‘មាយំ កុណាលោ សកុណោ អាសនេ បរិយុក្កណ្ឋី’តិ។

“បញ្ចសតា ទិជកញ្ញាយោ ទិសោទិសំ ឧឌ្ឌេន្តិ អនេករុក្ខវិវិធវិកតិផលមាហរន្តិយោ ‘មាយំ កុណាលោ សកុណោ ខុទាយ បរិកិលមិត្ថា’តិ។

“អថ ខលុ, ភោ, តា ទិជកញ្ញាយោ តំ កុណាលំ សកុណំ អារាមេនេវ អារាមំ, ឧយ្យានេនេវ ឧយ្យានំ, នទីតិត្ថេនេវ នទីតិត្ថំ, បព្ពតសិខរេនេវ បព្ពតសិខរំ, អម្ពវនេនេវ អម្ពវនំ, ជម្ពុវនេនេវ ជម្ពុវនំ, លពុជវនេនេវ លពុជវនំ, នាឡិកេរសញ្ចារិយេនេវ នាឡិកេរសញ្ចារិយំ ខិប្បមេវ អភិសម្ភោន្តិ រតិត្ថាយ។

“អថ ខលុ, ភោ, កុណាលោ សកុណោ តាហិ ទិជកញ្ញាហិ ទិវសំ បរិព្យូឡ្ហោ ឯវំ អបសាទេតិ ‘នស្សថ តុម្ហេ វសលិយោ, វិនស្សថ តុម្ហេ វសលិយោ ចោរិយោ ធុត្តិយោ អសតិយោ លហុចិត្តាយោ កតស្ស អប្បដិការិកាយោ អនិលោ វិយ យេនកាមំគមាយោ’” តិ។

តត្រាយំ អត្ថវណ្ណនា – ភិក្ខវេ, សោ វនសណ្ឌោ ឯវំ អក្ខាយតិ ឯវញ្ច អនុស្សូយតិ។ កិន្តិ? សព្ពោសធធរណិធរេតិ វិត្ថារោ។ តត្ថ **សព្ពោសធធរណិធរេ**តិ មូលតចបត្តបុប្ផាទិសព្ពោសធធរាយ ធរណិយា សមន្នាគតេតិ អត្ថោ, សព្ពោសធយុត្តោ វា ធរណិធរោ។ សោ ហិ បទេសោ សព្ពោសធធរណិធរោតិ ឯវមក្ខាយតិ ឯវញ្ច អនុស្សូយតិ, តស្មឹ វនសណ្ឌេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសបទយោជនាយបិ ឯសេវ នយោ។ **នេកបុប្ផមាល្យវិតតេ**តិ អនេកេហិ ផលត្ថាយ ឧប្បន្នបុប្ផេហិ ចេវ បិឡន្ធនមាល្យេហិ ច វិតតេ។ **រុរូ**តិ សុវណ្ណវណ្ណា មិគា។ **ឧទ្ទារា**តិ ឧទ្ទា។ **ពិឡារា**តិ មហាពិឡារា។ **នេលមណ្ឌលំ** វុច្ចតិ តរុណភិង្គច្ឆាបមណ្ឌលំ។ **មហាវរាហា**តិ មហាហត្ថិនោ, អាកិណ្ណនេលមណ្ឌលមហាវរាហេន គោចរិយាទិភេទេន ទសវិធេន នាគកុលេន ចេវ ករេណុសង្ឃេន ច អធិវុដ្ឋេតិ អត្ថោ។

ឥស្សមិគាតិ កាឡសីហា។ **វាតមិគា**តិ មហាវាតមិគា។ **បសទមិគា**តិ ចិត្រមិគា។ **បុរិសាលូ**តិ វឡវាមុខយក្ខិនិយោ។ **កិម្បុរិសា**តិ ទេវកិន្នរចន្ទកិន្នរទុមកិន្នរទណ្ឌមាណវកកោន្តិ- សកុណកណ្ណបាវុរណាទិភេទា កិន្នរា។ **អមជ្ជវមញ្ជរីធរបហដ្ឋបុប្ផផុសិតគ្គានេកបាទបគណវិតតេ**តិ មកុលធរេហិ ចេវ មញ្ជរីធរេហិ ច សុបុប្ផិតេហិ ច អគ្គមត្ថបុប្ផិតេហិ ច អនេកេហិ បាទបគណេហិ វិតតេ។ **វារណា** នាម ហត្ថិលិង្គសកុណា។ **ចេលាវកា**តិបិ ឯតេ សកុណាយេវ។ **ហេមញ្ញ កនកញ្ញា**តិ ទ្វេ សុវណ្ណជាតិយោ។ ឯតេហិ អញ្ជនាទីហិ អនេកធាតុសតេហិ អនេកេហិ វណ្ណធាតុរាសីហិ វិនទ្ធបដិមណ្ឌិតបទេសេ។ **ភោ**តិ ធម្មាលបនមត្តមេតំ។ **ចិត្តោ**តិ មុខតុណ្ឌកេបិ ហេដ្ឋាឧទរភាគេបិ ចិត្រោវ។

អឌ្ឍុឌ្ឍានីតិ អឌ្ឍចតុត្ថានិ, តីណិ សហស្សានិ បញ្ចេវ សតានីតិ អត្ថោ។ **អទ្ធានបរិយាយបថេ**តិ អទ្ធានសង្ខាតេ គមនមគ្គេ។ **ឧព្ពាហេត្វា**តិ ពាធយិត្វា។ **ឧបប្ផុសី**តិ ឧបគន្ត្វា ផុសិ។ **បហារំ អទំសូ**តិ ឯត្ថ "មាន"ន្តិ បទស្ស សាមិវសេន អត្ថោ វេទិតព្វោ។ **សង្គមេសី**តិ សមាគច្ឆិ។ **សណ្ហាហី**តិ មដ្ឋាហិ។ **សខិលាហី**តិ បិយាហិ។ **មញ្ជូហី**តិ សខិលាហិ។ **មធុរាហី**តិ មធុរស្សរាហិ។ **សមុទាចរន្តិយោ**តិ គន្ធព្វករណវសេន បរិចរន្តិយោ។ **អនេករុក្ខវិវិធវិកតិផល**ន្តិ អនេកេហិ រុក្ខេហិ វិវិធវិកតិផលំ។ **អារាមេនេវ អារាម**ន្តិ បុប្ផារាមាទីសុ អញ្ញតរេន អារាមេនេវ អញ្ញតរំ អារាមំ នេន្តីតិ អត្ថោ។ **ឧយ្យានា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **នាឡិកេរសញ្ចារិយេនេវា**តិ នាឡិកេរវនេនេវ អញ្ញំ នាឡិកេរវនំ។ **អតិសម្មោន្តី**តិ ឯវំ នេត្វា តត្ថ នំ ខិប្បញ្ញេវ រតិក្លាយ បាបុណន្តិ។

ទិវសំ បរិព្យូឡ្ហោតិ សកលទិវសំ បរិព្យូឡ្ហោ។ **អបសាទេតី**តិ តា កិរ តំ ឯវំ ទិវសំ បរិចរិត្វា និវាសរុក្ខេ ឱតារេត្វា បរិវារេត្វា រុក្ខសាខាសុ និសីទិត្វា "អប្បេវ នាម មធុរវចនំ លភេយ្យាមា"តិ បត្ថយន្តិយោ តមិនា ឧយ្យោជិតកាលេ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គមិស្សាមាតិ វសន្តិ។ កុណាលរាជា បន តា ឧយ្យោជេន្តោ "នស្សថា"តិអាទិវចនេហិ អបសាទេតិ។ តត្ថ **នស្សថា**តិ គច្ឆថ។ **វិនស្សថា**តិ សព្ពតោភាគេន នស្សថ។ គេហេ ធនធញ្ញាទីនំ នាសនេន **ចោរិយោ**, ពហុមាយតាយ **ធុត្តិយោ**, នដ្ឋស្សតិតាយ **អសតិយោ**, អនវដ្ឋិតចិត្តតាយ **លហុចិត្តាយោ**, កតវិនាសនេន មិត្តទុព្ភិតាយ **កតស្ស អប្បដិការិកាយោ**តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, អហំ តិរច្ឆានគតោបិ ឥត្ថីនំ អកតញ្ញុតំ ពហុមាយតំ អនាចារតំ ទុស្សីលតញ្ច ជានាមិ, តទាបាហំ តាសំ វសេ អវត្តិត្វា តា ឯវ អត្តនោ វសេ វត្តេមី"តិ ឥមាយ កថាយ តេសំ ភិក្ខូនំ អនភិរតី ហរិត្វា សត្ថា តុណ្ហី អហោសិ។ តស្មិំ ខណេ ទ្វេ កាឡកោកិលា សាមិកំ ទណ្ឌកេន ឧក្ខិបិត្វា ហេដ្ឋាភាគាទីសុ ចតស្សោ ចតស្សោ ហុត្វា តំ បទេសំ អាគមិំសុ។ តេ ភិក្ខូ តាបិ ទិស្វា សត្ថារំ បុច្ឆិំសុ។ សត្ថា "បុព្វេ, ភិក្ខវេ, មម សហាយោ បុណ្ណមុខោ នាម ផុស្សកោកិលោ អហោសិ, តស្សាយំ វំសោ"តិ វត្វា បុរិមនយេនេវ តេហិ ភិក្ខូហិ បុច្ឆិតោ អាហ –

"តស្សេវ ខលុ, ភោ, ហិមវតោ បព្ពតរាជស្ស បុរត្ថិមទិសាភាគេ សុសុខុមសុនិបុណគិរិប្បភវហរិតុបយន្តិយោ"តិ។

តត្ថ សុដ្ឋុ សុខុមសណ្ហសលិលតាយ សុសុខុមសុនិបុណា, គិរិ ឯតាសំ បភវោតិ គិរិប្បភវា , ហិមវន្តតោ សន្ទមានហរិតតិណមិស្សឱឃតាយ ហរិតា, កុណាលទហំ ឧបគមនេន ឧបយន្តិយោតិ **សុសុខុមសុនិបុណគិរិប្បភវហរិតុបយន្តិយោ**, ឯវរូបា នទិយោ យស្មិំ សន្ទន្តីតិ អត្ថោ។

ឥទានិ យំ កុណាលទហំ តា ឧបយន្តិ, តត្ថ បុប្ផានិ វណ្ណេន្តោ អាហ –

"ឧប្បលបទុមកុមុទនលិនសតបត្តសោគន្ធិកមន្ទាលកសម្បតិវិរុឡ្ហ- សុចិគន្ធមនុញ្ញមាវកប្បទេសេ"តិ។

តត្ថ **ឧប្បល**ន្តិ នីលុប្បលំ។ **នលិន**ន្តិ សេតបទុមំ។ **សតបត្ត**ន្តិ បរិបុណ្ណសតបត្តបទុមំ។ **សម្បតី**តិ ឯតេហិ សម្បតិវិរុឡ្ហេហិ អភិនវជាតេហិ សុចិគន្ធេន ចេវ មនុញ្ញេន ច ហទយពន្ធនសមត្ថតាយ មាវកេន ច បទេសេន សមន្នាគតេតិ អត្ថោ។

ឥទានិ តស្មិំ ទហេ រុក្ខាទយោ វណ្ណេន្តោ អាហ –

"កុរវកមុចលិន្ទកេតកវេទិសវញ្ជុលបុន្នាគពកុលតិលកបិយកហសនសាលសឡល- ចម្បកអសោកនាគរុក្ខតិរីដិភុជបត្តលោទ្ទចន្ទនោឃវនេ កាឡាគរុបទ្មកបិយង្គុទេវទារុកចោចគហនេ កកុធកុដជ

អង្កោលកច្ឆិការកណិការកណ្ណិការ- គនវេរកោរណ្ឌកកោវិឡារកីសុកយោធិកវនមល្លិកមនង្គណមនវជ្ជ ភណ្ឌិសុរុចិរ- ភគិនិមាលាមល្យធរេ ជាតិសុមនមធុគន្ធិកធនុតក្ការិតាលីសតគរមុសីរកោដ្ឋកច្ឆវិតតេ អតិមុត្តកសំកុសុមិតលតាវិតតបដិមណ្ឌិតប្បទេសេ ហំសបិលវកាទម្ពការណ្ឌវាភិនទិតេ វិជ្ជាធរ សិទ្ធសមណតាបសគណាធិវុដ្ឋេ វរទេវយក្ខរក្ខសទានវគន្ធព្ពកិន្នរមហោរគានុចិណ្ណប្បទេសេ – ឯវរូបេ ខលុ, ភោ, រម្មេ វនសណ្ឌេ បុណ្ណមុខោ នាម ផុស្សកោកិលោ បតិវសតិ អតិវិយ មធុរគិរោ វិលាសិតនយនោ មត្តក្ខោ។

“តស្សេវ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខស្ស ផុស្សកោកិលស្ស អឌ្ឍុឌ្ឍានិ ឥត្ថិសតានិ បរិចារិកា ទិជ កញ្ញាយោ។ អថ ខលុ, ភោ, ទ្វេ ទិជកញ្ញាយោ កដ្ឋំ មុខេន ឌំសិត្វា តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ មជ្ឈេ និសីទាបេត្វា ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ អទ្ធានបរិយាយបថេ កិលមថោ ឧព្ពាហេត្ថា’តិ។

“បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ ហេដ្ឋតោ ហេដ្ឋតោ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘សចាយំ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ សកុណោ អាសនា បរិបតិស្សតិ, មយំ តំ បក្ខេហិ បដិគ្គហេស្សាមា’តិ។

“បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ ឧបរូបរិ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ អាតបោ បរិតាបេសី’តិ។

“បញ្ញាស បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ ឧភតោបស្សេន ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មានំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ សីតំ វា ឧណ្ហំ វា តិណំ វា រជោ វា វាតោ វា ឧស្សាវោ វា ឧបប្ផុសី’តិ។

“បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ បុរតោ បុរតោ ឧឌ្ឌេន្តិ ‘មា នំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ គោបាលកា វា បសុបាលកា វា តិណហារកា វា កដ្ឋហារកា វា វនកម្មិកា វា កដ្ឋេន វា កឋលាយ វា បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា សក្ខរាហិ វា បហារមទំសុ, មាយំ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ គច្ឆេហិ វា លតាហិ វា រុក្ខេហិ វា សាខាហិ វា ថម្ភេហិ វា បាសាណេហិ វា ពលវន្តេហិ វា បក្ខីហិ សង្គមេសី’តិ។

“បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឧឌ្ឌេន្តិ សណ្ហាហិ សខិលាហិ មញ្ជូហិ មធុរាហិ វាចាហិ សមុទាចរន្តិយោ ‘មាយំ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ អាសនេ បរិយុក្កណ្ឋី’តិ។

“បញ្ញាស ទិជកញ្ញាយោ ទិសោទិសំ ឧឌ្ឌេន្តិ អនេករុក្ខវិវិធវិកតិផលមាហរន្តិយោ ‘មាយំ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ ខុទាយ បរិកិលមិត្ថា’តិ។

“អថ ខលុ, ភោ, តា ទិជកញ្ញាយោ តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ អារាមេនេវ អារាមំ, ឧយ្យានេនេវ ឧយ្យានំ, នទីតិត្ថេនេវ នទីតិត្ថំ, បព្ពតសិខរេនេវ បព្ពតសិខរំ, អម្ពវនេនេវ អម្ពវនំ, ជម្ពុវនេនេវ ជម្ពុវនំ, លពុជវនេនេវ លពុជវនំ, នាឡិកេរសញ្ជារិយេនេវ នាឡិកេរសញ្ជារិយំ ខិប្បមេវ អភិសម្ភោន្តិ រតិត្ថាយ។

“អថ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ តាហិ ទិជកញ្ញាហិ ទិវសំ បរិព្យូឡ្ហោ ឯវំ បសំសតិ ‘សាធុ សាធុ, ភគិនិយោ, ឯតំ ខោ ភគិនិយោ តុម្ហាកំ បតិរូបំ កុលធីតានំ, យំ តុម្ហេ ភត្តារំ បរិចរេយ្យាថា’តិ។

“អថ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ យេន កុណាលោ សកុណោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសំសុ ខោ កុណាលស្ស សកុណស្ស បរិចារិកា ទិជកញ្ញាយោ តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វាន យេន បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ តេនុបសង្កមឹសុ, ឧបសង្កមិត្វា តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ ឯតទវោចុំ – ‘អយំ, សម្ម បុណ្ណមុខ, កុណាលោ សកុណោ អតិវិយ ផរុសោ អតិវិយ ផរុសវាចោ, អប្បេវ នាម តវម្បិ អាគម្ម បិយវាចំ លភេយ្យាមា’តិ។ ‘អប្បេវ នាម ភគិនិយោ’តិ វត្វា យេន កុណាលោ សកុណោ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា កុណាលេន សកុណេន សទ្ធឹ បដិសម្មោទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ តំ កុណាលំ សកុណំ ឯតទវោច – ‘កិស្ស ត្វំ, សម្ម កុណាល, ឥត្ថីនំ សុជាតានំ កុលធីតានំ សម្មាបដិបន្នានំ មិច្ឆាបដិបន្នោសិ, អមនាបភាណីនម្បិ កិរ, សម្ម កុណាល, ឥត្ថីនំ មនាបភាណិនា ភវិតព្ពំ, កិមង្គំ បន មនាបភាណីន’ន្តិ។

“ឯវំ វុត្តេ កុណាលោ សកុណោ តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ ឯវំ អបសាទេសិ – ‘នស្ស ត្វំ, សម្ម ជម្ម វសល, វិនស្ស ត្វំ, សម្ម ជម្ម វសល, កោ នុ តយា វិយត្តោ ជាយាជិនេនា’តិ។ ឯវំ អបសាទិតោ ច បន

បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ តតោយេវ បដិនិវត្តិ។

“អថ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខស្ស ផុស្សកោកិលស្ស អបរេន សមយេន នចិរស្សេវ ខរោ អាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, លោហិតបក្ខន្ទិកា ពាឡ្ហា វេទនា វត្តន្តិ មារណន្តិកា។ អថ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខស្ស ផុស្សកោកិលស្ស បរិចារិកានំ ទិជកញ្ញានំ ឯតទហោសិ – ‘អាពាធិកោ ខោ អយំ បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ, អប្បេវ នាម ឥមម្ហា អាពាធា វុដ្ឋហេយ្យា’តិ ឯកំ អទុតិយំ ឱហាយ យេន កុណាលោ សកុណោ តេនុបសង្កមឹសុ។ អទ្ទសា ខោ កុណាលោ សកុណោ តា ទិជកញ្ញាយោ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តិយោ, ទិស្វាន តា ទិជកញ្ញាយោ ឯតទវោច – ‘កហំ បន តុម្ហំ វសលិយោ ភត្តា’តិ។ ‘អាពាធិកោ ខោ, សម្ម កុណាល, បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ អប្បេវ នាម តម្ហា អាពាធា វុដ្ឋហេយ្យា’តិ។ ឯវំ វុត្តេ កុណាលោ សកុណោ តា ទិជកញ្ញាយោ ឯវំ អបសាទេសិ – ‘នស្សថ តុម្ហេ វសលិយោ, វិនស្សថ តុម្ហេ វសលិយោ ចោរិយោ ធុត្តិយោ អសតិយោ លហុចិត្តាយោ កតស្ស អប្បដិការិកាយោ អនិលោ វិយ យេនកាមំគមាយោ’តិ វត្វា យេន បុណ្ណមុខោ ផុស្សកោកិលោ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ ឯតទវោច – ‘ហំ, សម្ម, បុណ្ណមុខា’តិ។ ‘ហំ, សម្ម, កុណាលា’តិ។

“អថ ខលុ, ភោ, កុណាលោ សកុណោ តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ បក្ខេហិ ច មុខតុណ្ឌកេន ច បរិគ្គហេត្វា វុដ្ឋាបេត្វា នានាភេសជ្ជានិ បាយាបេសិ។ អថ ខលុ, ភោ, បុណ្ណមុខស្ស ផុស្សកោកិលស្ស សោ អាពាធោ បដិប្បស្សម្ភី”តិ។

តត្ថ **បិយកា**តិ សេតបុប្ផា។ **ហសនា**តិ **ហ**-ការោ សន្និករោ, អសនាយេវ។ **តិរីដី**តិ ឯកា រុក្ខជាតិ។ **ចន្ទនា**តិ រត្តសុរភិចន្ទនា។ **ឱយវនេ**តិ ឯតេសំ ឱយេន យដាយ សមន្នាគតវនេ។ **ទេវទារុកចោចគហនេ**តិ ទេវទារុរុក្ខេហិ ចេវ កទលីហិ ច គហនេ។ **កច្ឆិការា**តិ ឯកា រុក្ខជាតិ។ **កណិការា**តិ មហាបុប្ផា។ **កណ្ណិការា**តិ ខុទ្ទកបុប្ផា។ **កឹសុកា**តិ វាតឃាតកា។ **យោធិកា**តិ យូថិកា។ **វនមល្លិកមនង្គណមនវជ្ជភណ្ឌិសុរុចិរភគិនិមាលាមល្យធរេ**តិ មល្លិកានញ្ច អនង្គណានំ អនវជ្ជានញ្ច ភណ្ឌីនំ សុរុចិរានញ្ច ភគិនីនំ បុប្ផេហិ មាល្យធារយមានេ។ **ធនុតក្ការី**តិ ធនុបាដលិ។ **តាលីសា**តិ តាលីសបត្តរុក្ខា។ **កច្ឆវិតតេ**តិ ឯតេហិ ជាតិសុមនាទីហិ វិតតេ នទិកច្ឆបព្ពតកច្ឆេ។ **សំកុសុមិតលតា**តិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ សុដ្ឋុ កុសុមិតអតិមុត្តកេហិ ចេវ នានាវិធលតាហិ ច វិតតបដិមណ្ឌិតបទេសេ។ **គណាធិវុដ្ឋេ**តិ ឯតេសំ វិជ្ជាធរាទីនំ គណេហិ អធិវុដ្ឋេ។ **បុណ្ណមុខោ**តិ មុខបរិបុណ្ណតាយ បុណ្ណមុខោ។ បរេហិ ផុដ្ឋតាយ **ផុស្សកោកិលោ។ វិលាសិតនយនោ**តិ វិលាសិតនេត្តោ។ **មត្តក្ខោ**តិ យថា មត្តានំ អក្ខីនិ រត្តានិ ហោន្តិ, ឯវំ រត្តក្ខោ, បមាណយុត្តនេត្តោ វា។

ភគិនិយោតិ អរិយវោហារេន អាលបនំ។ **បរិចរេយ្យាថា**តិ សកលទិវសំ គហេត្វា វិចរេយ្យាថ។ ឥតិ សោ បិយកថំ កថេត្វា ឧយ្យោជេតិ។ កទាចិ បន កុណាលោ សបរិវារោ បុណ្ណមុខំ ទស្សនាយ គច្ឆតិ, កទាចិ បុណ្ណមុខោ កុណាលស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆតិ។ តេនាហ “**អថ ខលុ, ភោ**”តិ។ **សម្មា**តិ វយស្ស។ **អាគម្មា**តិ បដិច្ច ឧបនិស្សាយ។ **លភេយ្យាមា**តិ កុណាលស្ស សន្តិកា បិយវចនំ លភេយ្យាម។ **អប្បេវ នាមា**តិ អបិ នាម លភេយ្យាថ, វក្ខាមិ នន្តិ។ **សុជាតាន**ន្តិ សមជាតិកានំ។

នស្សាតិ បលាយ។ **ជម្មា**តិ លាមក។ **វិយត្តោ**តិ កោ នុ តយា សទិសោ អញ្ញោ ព្យត្តោ នាម អត្ថិ។ **ជាយាជិនេនា**តិ ជាយាជិតេន, អយមេវ វា បាឋោ។ ឯវំ ឥត្ថិបរាជិតេន តយា សទិសោ កោ នាម ព្យត្តោ អត្ថីតិ តំ បុន ឯវរូបស្ស វចនស្ស អភណនត្ថាយ អបសាទេតិ។ **តតោយេវា**តិ “កុទ្ធោ មេ កុណាលោ”តិ ចិន្តេត្វា តតោយេវ បដិនិវត្តិ, សោ និវត្តិត្វា សបរិវារោ អត្តនោ និវាសដ្ឋានមេវ អគមាសិ។

អប្បេវ នាមាតិ សំសយបរិវិតក្កោ, ឥមម្ហា អាពាធា វុដ្ឋហេយ្យ វា នោ វាតិ ឯវំ ចិន្តេត្វា តំ ឱហាយ បក្កមឹសុ។ **តុម្ហ**ន្តិ តុម្ហាកំ។ **អប្បេវ នាមា**តិ តម្ហា អាពាធា វុដ្ឋហេយ្យ វា នោ វា, អម្ហាកំ អាគតកាលេ មតោ ភវិស្សតិ។ មយញ្ហិ ឥទានេវ សោ មរិស្សតីតិ ញត្វា តុម្ហាកំ បាទបរិចារិកា ភវិតុំ អាគតា។ **តេនុបសង្កមី**តិ ឥមា ឥត្ថិយោ សាមិកស្ស មតកាលេ អាគតា បដិក្កូលា ភវិស្សាមាតិ តំ បហាយ អាគតា, អហំ គន្ត្វា មម សហាយកំ បុប្ផផលាទីនិ នានាភេសជ្ជានិ សំហរិត្វា អរោគំ ករិស្សាមីតិ ចិន្តេត្វា នាគពលោ មហាសត្តោ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា យេន សោ តេនុបសង្កមិ។ **ហ**ន្តិ និបាតោ, “ជីវសិ, សម្មា”តិ បុច្ឆន្តោ ឯវមាហ។ ឥតរោបិស្ស “ជីវាមី”តិ វទន្តោ “**ហំ សម្មា**”តិ អាហ។ **បាយាបេសី**តិ បាយេសិ។ **បដិប្បស្សម្ភី**តិ វូបសមីតិ។

តាបិ ទិជកញ្ញាយោ អស្មិំ អរោគេ ជាតេ អាគតា។ កុណាលោបិ បុណ្ណមុខំ កតិបាហំ ផលាផលានិ ខាទាបេត្វា តស្ស ពលប្បត្តកាលេ, “សម្ម, ឥទានិ ត្វំ អរោគោ, អត្តនោ បរិចារិកាហិ សទ្ធិំ វស, អហម្បិ អត្តនោ

វសនដ្ឋានំ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ សោ “ឥមា, សម្ម, មំ ពាឡ្ហគិលានំ បហាយ បលាយន្តិ, ន មេ ឯតាហិ ធុត្តីហិ អត្ថោ”តិ អាហ។ តំ សុត្វា មហាសត្តោ “តេន ហិ តេ, សម្ម, ឥត្ថីនំ បាបភាវំ អាចិក្ខិស្សាមី”តិ បុណ្ណមុខំ គហេត្វា ហិមវន្តបស្សេ មនោសិលាតលំ នេត្វា សត្តយោជនិកសាលរុក្ខមូលេ មនោសិលាសនេ និសីទិ។ ឯកស្មឹ បស្សេ បុណ្ណមុខោ សបរិវារោ និសីទិ។ សកលហិមវន្តេ ទេវឃោសនា ចរិ – “អជ្ជ កុណាលោ សកុណរាជា ហិមវន្តេ មនោសិលាសនេ និសីទិត្វា ពុទ្ធលីលាយ ធម្មំ ទេសេស្សតិ, តំ សុណាថា”តិ។ បរម្បរឃោសេន ឆ កាមាវចរទេវា សុត្វា យេភុយ្យេន តត្ថ សន្និបតឹសុ។ ពហុនាគសុបណ្ណកិន្នរវិជ្ជាធរាទីនម្បិ ទេវតា តមត្ថំ ឧគ្ឃោសេសុំ។ តទា អានន្ទោ នាម គិជ្ឈរាជា ទសសហស្សគិជ្ឈបរិវារោ គិជ្ឈបព្ពតេ បដិវសតិ។ សោបិ តំ កោលាហលំ សុត្វា “ធម្មំ សុណិស្សាមី”តិ សបរិវារោ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ នារទោបិ បញ្ចាភិញ្ញោ តាបសោ ទសសហស្សតាបសបរិវុតោ ហិមវន្តបទេសេ វិហរន្តោ តំ ទេវឃោសនំ សុត្វា “សហាយោ កិរ មេ កុណាលោ ឥត្ថីនំ អគុណំ កថេស្សតិ, មហាសមាគមោ ភវិស្សតិ, មយាបិ តំ ទេសនំ សោតុំ វដ្ដតី”តិ តាបសទសសហស្សេន សទ្ធឹ ឥទ្ធិយា តត្ថ គន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ពុទ្ធានំ ទេសនាសន្និបាតសទិសោ មហាសមាគមោ អហោសិ។ អថ មហាសត្តោ ជាតិស្សរញាណេន ឥត្ថិទោសបដិសំយុត្តំ អតីតភវេ ទិដ្ឋការណំ បុណ្ណមុខំ កាយសក្ខឹ កត្វា កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

“អថ ខលុ, ភោ, កុណាលោ សកុណោ តំ បុណ្ណមុខំ ផុស្សកោកិលំ គិលានវុដ្ឋិតំ អចិរវុដ្ឋិតំ គេលញ្ញា ឯតទវោច –

“‘ទិដ្ឋា មយា, សម្ម បុណ្ណមុខ, កណ្ហា ទ្វេបិតិកា បញ្ចបតិកាយ ឆដ្ឋេ បុរិសេ ចិត្តំ បដិពន្ធន្តិយា, យទិទំ កពន្ធេ បីឋសប្បិម្ហី’”តិ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

២៨០ “អថជ្ជុនោ នកុលោ ភីមសេនោ, យុធិដ្ឋិលោ សហទេវោ ច រាជា;
ឯតេ បតី បញ្ច មតិច្ច នារី, អកាសិ ខុជ្ជវាមនកេន បាប’ន្តិ។

“ទិដ្ឋា មយា, សម្ម បុណ្ណមុខ, សច្ចតបាបី នាម សមណី សុសានមជ្ឈេ វសន្តី ចតុត្ថភត្តំ បរិណាមយមានា សុរាធុត្តកេន បាបមកាសិ។

“ទិដ្ឋា មយា, សម្ម បុណ្ណមុខ, កាកវតី នាម ទេវី សមុទ្ទមជ្ឈេ វសន្តី ភរិយា វេនតេយ្យស្ស នដកុវេរេន បាបមកាសិ។

“ទិដ្ឋា មយា, សម្ម បុណ្ណមុខ, កុរុង្គទេវី នាម លោមសុទ្ធរី ឯឡិកកុមារំ កាមយមានា ឆឡង្គកុមារធនន្តេវាសិនា បាបមកាសិ។

“ឯវញ្ហេតំ មយា ញាតំ, ព្រហ្មទត្តស្ស មាតរំ;
ឱហាយ កោសលរាជំ, បញ្ចាលចណ្ឌេន បាបមកាសិ។

២៨១ “ឯតា ច អញ្ញា ច អកំសុ បាបំ, តស្មាហមិត្ថីនំ ន វិស្សសេ នប្បសំសេ;
មហី យថា ជគតិ សមានរត្តា, វសុន្ធរា ឥតរីតរាបតិដ្ឋា;
សព្ពសហា អផន្ទនា អកុប្បា, តថិត្ថិយោ តាយោ ន វិស្សសេ នរោ។

២៨២ “សីហោ យថា លោហិតមំសភោជនោ, វាឡមិគោ បញ្ចាវុធោ សុរុទ្ធោ;
បសយ្ហខាទី បរហឹសនេ រតោ, តថិត្ថិយោ តាយោ ន វិស្សសេ នរោ។

“ន ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, វេសិយោ នារិយោ គមនិយោ, ន ហេតា ពន្ធកិយោ នាម, វធិកាយោ នាម ឯតាយោ, យទិទំ វេសិយោ នារិយោ គមនិយោ”តិ។

“ចោរោ វិយ វេណិកតា មទិរាវ ទិទ្ធា វាណិជោ វិយ វាចាសន្ថុតិយោ ឥស្សសិង្គមិវ វិបរិវត្តាយោ ឧរគមិវ ទុជិវ្ហាយោ។ សោព្ភមិវ បដិច្ឆន្នា បាតាលមិវ ទុប្បូរា រក្ខសី វិយ ទុត្តោសា យមោវេកន្តហារិយោ។ សិខីរិវ សព្ពភក្ខា នទីរិវ សព្ពវាហី អនិលោ វិយ យេនកាមំចរា នេរុ វិយ អវិសេសករា វិសរុក្ខោ វិយ និច្ចផលិតាយោ”តិ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

២៨៣ “‘យថា ចោរោ យថា ទិទ្ធោ, វាណិជោវ វិកត្ថនី;
ឥស្សសិង្គមិវ បរិវត្តា, ទុជិវ្ហា ឧរគោ វិយ។

២៩៤. សោណ្ណមិវ បដិច្ឆន្នា, បាតាលមិវ ទុប្បូរា;
រក្ខសី វិយ ទុគ្គោសា, យមោវេកន្តហារិយោ។

២៩៥. “យថា សិខី នទី វាតោ, នេរុនាវ សមាគតា;
វិសរុក្ខោ វិយ និច្ចផលា, នាសយន្តិ ឃរេ ភោគំ;
រតនន្តករិត្ថិយោ”’តិ។

តត្ថ **គិលានវុដ្ឋិត**ន្តិ បឋមំ គិលានំ បច្ឆា វុដ្ឋិតំ។ **ទិដ្ឋា មយា**តិ អតីតេ កិរ ព្រហ្មទត្តោ កាសិរាជា សម្បន្នពលវាហនតាយ កោសលរជ្ជំ គហេត្វា កោសលរាជានំ មារេត្វា តស្ស អគ្គមហេសិំ សគព្ភំ គហេត្វា ពារាណសិំ គន្ត្វា តំ អត្តនោ អគ្គមហេសិំ អកាសិ។ សា អបរភាគេ ធីតរំ វិជាយិ។ រញ្ញោ បន បកតិយា ធីតា វា បុត្តោ វា នត្ថិ, សោ តុស្សិត្វា, “ភទ្ទេ, វរំ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សា គហិតកំ កត្វា ឋបេសិ។ តស្សា បន កុមារិកាយ “កណ្ហា”តិ នាមំ ករិំសុ។ អថស្សា វយប្បត្តាយ មាតា តំ អាហ – “អម្ម, បិតរា តវ វរោ ទិន្នោ, តមហំ គហេត្វា ឋបេសិំ, តវ រុច្ចនកំ វរំ គណ្ហា”តិ។ សា “អម្ម, មយ្ហំ អញ្ញំ អវិជ្ជមានំ នត្ថិ, បតិគ្គហណត្ថាយ មេ សយំវរំ ការេហី”តិ កិលេសពហុលតាយ ហិរោត្តប្បំ ភិន្ទិត្វា មាតរំ អាហ។ សា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “យថារុចិតំ បតិំ គណ្ហតូ”តិ វត្វា សយំវរំ ឃោសាបេសិ។ រាជង្គណេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ពហូ បុរិសា សន្និបតិំសុ។ កណ្ហា បុប្ផសមុគ្គំ អាទាយ ឧត្តរសីហបញ្ជរេ ឋិតា ឱលោកេន្តី ឯកម្បិ ន រោចេសិ។

តទា បណ្ឌុរាជគោត្តតោ អជ្ជុនោ នកុលោ ភីមសេនោ យុធិដ្ឋិលោ សហទេវោតិ ឥមេ បញ្ច បណ្ឌុរាជបុត្តា តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គហេត្វា “ទេសចារិត្តំ ជានិស្សាមា”តិ វិចរន្តា ពារាណសិំ បត្វា អន្តោនគរេ កោលាហលំ សុត្វា បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ ញត្វា “មយម្បិ គមិស្សាមា”តិ កញ្ចនរូបសមានរូបា តត្ថ គន្ត្វា បដិបាដិយា អដ្ឋំសុ។ កណ្ហា តេ ទិស្វា បញ្ចសុបិ តេសុ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា បញ្ចន្នម្បិ សីសេសុ មាលាចុម្ពដកានិ ខិបិត្វា, “អម្ម, ឥមេ បញ្ច ជនេ វរេមី”តិ អាហ។ សាបិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា វរស្ស ទិន្នត្តា “ន លភិស្សតី”តិ អវត្វា អនត្តមនោវ “កីជាតិកា កស្ស បុត្តា”តិ បុច្ឆិត្វា បណ្ឌុរាជបុត្តភាវំ ញត្វា តេសំ សក្ការំ កត្វា តំ បាទបរិចារិកំ អទាសិ។

សា សត្តភូមិកបាសាទេ តេ កិលេសវសេន សង្គណ្ហិ។ ឯកោ បនស្សា បរិចារកោ ខុជ្ជោ បីឋសប្បី អត្ថិ។ សា បញ្ច រាជបុត្តេ កិលេសវសេន សង្គណ្ហិត្វា តេសំ ពហិ និក្ខន្តកាលេ ឱកាសំ លភិត្វា កិលេសេន អនុឌយ្ហមានា ខុជ្ជេន សទ្ធិំ បាបំ ករោតិ, តេន ច សទ្ធិំ កថេន្តី – “មយ្ហំ តយា សទិសោ បិយោ នត្ថិ, រាជបុត្តេ មារាបេត្វា តេសំ គលលោហិតេន តវ បាទេ មក្ខាបេស្សាមី”តិ វទតិ។ ឥតរេសុបិ ជេដ្ឋភាតិកេន មិស្សីភូតកាលេ – “ឥមេហិ ចតូហិ ត្វមេវ មយ្ហំ បិយតរោ, មយា ជីវិតម្បិ តវត្ថាយ បរិច្ចត្តំ, មម បិតុ អច្ចយេន តុយ្ហញ្ញេវ រជ្ជំ ទាបេស្សាមី”តិ វទតិ។ ឥតរេហិ សទ្ធិំ មិស្សីភូតកាលេបិ ឯសេវ នយោ។ តេ “អយំ អម្ហេ បិយាយតិ, ឥស្សរិយញ្ច នោ ឯតំ និស្សាយ ជាត”ន្តិ តស្សា អតិវិយ តុស្សន្តិ។

សា ឯកទិវសំ អាពាធិកា អហោសិ។ អថ នំ តេ បរិវារេត្វា ឯកោ សីសំ សម្ពាហន្តោ និសីទិ, សេសា ឯកេកំ ហត្ថញ្ច បាទញ្ច។ ខុជ្ជោ បន បាទមូលេ និសីទិ។ សា សីសំ សម្ពាហមានស្ស ជេដ្ឋភាតិកស្ស អជ្ជុនកុមារស្ស – “មយ្ហំ តយា បិយតរោ នត្ថិ, ជីវមានា តុយ្ហំ ជីវិស្សាមិ, បិតុ អច្ចយេន តុយ្ហំ រជ្ជំ ទាបេស្សាមី”តិ សីសេន សញ្ញំ ទទមានា តំ សង្គណ្ហិ, ឥតរេសម្បិ ហត្ថបាទេហិ តថេវ សញ្ញំ អទាសិ។ ខុជ្ជស្ស បន – “ត្វញ្ញេវ មម បិយោ, តវត្ថាយ អហំ ជីវិស្សាមី”តិ ជិវ្ហាយ សញ្ញំ អទាសិ។ តេ សព្ពេបិ បុព្ពេ កថិតភាវេន តាយ សញ្ញាយ តមត្ថំ ជានិំសុ។ តេសុ សេសា អត្តនោ ទិន្នសញ្ញាយេវ ជានិំសុ។ អជ្ជុនកុមារោ បន តស្សា ហត្ថបាទជិវ្ហាវិការេ ទិស្វា – “យថា មយ្ហំ, ឯវំ សេសានម្បិ ឥមាយ សញ្ញា ទិន្នា ភវិស្សតិ, ខុជ្ជេន ចាបិ សទ្ធិំ ឯតិស្សាយ សន្ថវេន ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា ភាតរោ គហេត្វា ពហិ និក្ខមិត្វា បុច្ឆិ – “ទិដ្ឋា វោ បញ្ចបតិកា មម សីសវិការំ ទស្សេន្តី”តិ? “អាម, ទិដ្ឋា”តិ។ “កីការណំ ជានាថា”តិ? “ន ជានាមា”តិ។ “ឥទំ នាមេត្ថ ការណំ, តុម្ហាកំ បន ហត្ថបាទេហិ ទិន្នសញ្ញាយ ការណំ ជានាថា”តិ? “អាម, ជានាមា”តិ។ “អម្ហាកម្បិ តេនេវ ការណេន អទាសិ, ខុជ្ជស្ស ជិវ្ហាវិការេន សញ្ញាទានស្ស ការណំ ជានាថា”តិ? “ន ជានាមា”តិ។ អថ នេសំ អាចិក្ខិត្វា “ឥមិនាបិ សទ្ធិំ ឯតាយ បាបកម្មំ កត”ន្តិ វត្វា តេសុ អសទ្ទហន្តេសុ ខុជ្ជំ បក្កោសិត្វា បុច្ឆិ។ សោ សព្ពំ បវត្តិំ កថេសិ។

តេ តស្ស វចនំ សុត្វា តស្សា វិគតច្ឆន្ទរាគា ហុត្វា – “អហោ មាតុគាមោ នាម បាបោ ទុស្សីលោ, មាទិសេ នាម ជាតិសម្បន្នេ សោភគ្គប្បត្តេ បហាយ ឯវរូបេន ជេគុច្ឆបដិកូលេន ខុជ្ជេន សទ្ធិំ បាបកម្មំ ករោតិ, កោ នាម បណ្ឌិតជាតិកោ ឯវំ និល្លជ្ជាហិ បាបធម្មាហិ ឥត្ថីហិ សទ្ធិំ រមិស្សតី”តិ អនេកបរិយាយេន មាតុគាមំ គរហិត្វា “អលំ នោ ឃរាវាសេនា”តិ បញ្ច ជនា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា អាយុ

បរិយោសានេ យថាកម្មំ គតា។ កុណាលោ បន សកុណរាជា តទា អដ្ឋនកុមារោ អហោសិ។ តស្មា អត្តនា ទិដ្ឋការណំ ទស្សេន្តោ “**ទិដ្ឋា មយា**”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ទ្វេបិតិកា**តិ កោសលរញ្ញោ ច កាសិរញ្ញោ ច វសេនេតំ វុត្តំ។ **បញ្ចបតិកាយា**តិ បញ្ចបតិកា, **យ**-ការោ និបាតមត្តោ។ **បដិពន្ធន្តិយា**តិ បដិពន្ធមានា។ **កពន្ធេ**តិ តស្ស កិរ គីវា ឱនមិត្វា ឧរំ អល្លីនា, តស្មា ឆិន្នសីសោ វិយ ខាយតិ។ **បញ្ច មតិច្ចា**តិ ឯតេ បញ្ច អតិក្កមិត្វា។ **ខុជ្ជវាមនកេនា**តិ ខុជ្ជេន វាមនកេន។

ឥទំ វត្វា អបរានិបិ ទិដ្ឋបុព្ពានិ ទស្សេន្តោ បុន “**ទិដ្ឋា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ ទុតិយវត្ថុស្មិំ តាវ អយំ វិភាវនា – អតីតេ កិរ ពារាណសី និស្សាយ សច្ចតបាបី នាម សេតសមណី សុសានេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា តត្ថ វសមានា ចត្តារិ ភត្តានិ អតិក្កមិត្វា ភុញ្ជតិ, សកលនគរេ ចន្ទោ វិយ សូរិយោ វិយ ច បាកដា អហោសិ។ ពារាណសិវាសិនោ ខិបិត្វាបិ ខលិត្វាបិ “នមោ សច្ចតបាបិយា”តិ វទន្តិ។ អថេកស្មិំ ឆណកាលេ បឋមទិវសេ តាវ សុវណ្ណការា គណពន្ធេន ឯកស្មិំ បទេសេ មណ្ឌបំ កត្វា មច្ឆមំសសុរាគន្ធមាលាទីនិ អាហរិត្វា សុរាបានំ អារភឹសុ។ អថេកោ សុវណ្ណការោ សុរាបិដ្ឋកំ ឆឌ្ឌេន្តោ – “នមោ សច្ចតបាបិយា”តិ វត្វា ឯកេន បណ្ឌិតេន – “អម្ភោ អន្ធពាល, ចលចិត្តាយ ឥត្ថិយា នមោ ករោសិ, អហោ ពាលោ”តិ វុត្តេ – “សម្ម, មា ឯវំ អវច, មា និរយសំវត្តនិកំ កម្មំ ករី”តិ អាហ។ អថ នំ សោ “ទុព្ពុទ្ធិ តុណ្ហី ហោហិ, សហស្សេន អព្ភុតំ ករោហិ, អហំ តេ សច្ចតបាបឹ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ អលង្កតបដិយត្តំ ឥមស្មិំយេវ ឋានេ និសិន្នោ សុរាបិដ្ឋកំ គាហាបេត្វា សុរំ បិវិស្សាមិ , មាតុគាមោ ធុវសីលោ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ សោ “ន សក្ខិស្សសី”តិ វត្វា តេន សទ្ធិំ សហស្សេន អព្ភុតមកាសិ។ សោ តំ អញ្ញេសំ សុវណ្ណការានំ អារោចេត្វា បុនទិវសេ បាតោវ តាបសវេសេន សុសានំ បវិសិត្វា តស្សា វសនដ្ឋានស្ស អវិទូរេ សូរិយំ នមស្សន្តោ អដ្ឋាសិ។

សា ភិក្ខាយ គច្ឆមានា នំ ទិស្វា – “មហិទ្ធិកោ តាបសោ ភវិស្សតិ, អហំ តាវ សុសានបស្សេ វសាមិ, អយំ មជ្ឈេ សុសានស្ស វសតិ, ភវិតព្ពមស្សព្ភន្តរេ សន្តធម្មេន, វន្ទិស្សាមិ ន”ន្តិ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិ។ សោ នេវ ឱលោកេសិ ន អាលបិ។ ទុតិយទិវសេបិ តថេវ អកាសិ។ តតិយទិវសេ បន វន្ទិតកាលេ អធោមុខោវ “គច្ឆាហី”តិ អាហ។ ចតុត្ថទិវសេ “កច្ចិ ភិក្ខាយ ន កិលមសី”តិ បដិសន្ថារមកាសិ។ សា “បដិសន្ថារោ មេ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋា បក្កាមិ។ បញ្ចមទិវសេ ពហុតរំ បដិសន្ថារំ លភិត្វា ថោកំ និសីទិត្វា គតា។ ឆដ្ឋេ ទិវសេ បន តំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ – “ភគិនិ, កឹ នុ ខោ អជ្ជ ពារាណសិយំ មហាគីតវាទិតសទ្ទោ”តិ វត្វា – “អយ្យ, តុម្ហេ ន ជានាថ, នគរេ ឆណោ ឃុដ្ឋោ, តត្ថ កីឡន្តានំ ឯស សទ្ទោ”តិ វុត្តេ – “ឯត្ថ នាមេសោ សទ្ទោ”តិ អជានន្តោ វិយ ហុត្វា – “ភគិនិ, កតិ ភត្តានិ អតិក្កមេសី”តិ បុច្ឆិ។ “ចត្តារិ, អយ្យ, តុម្ហេ បន កតិ អតិក្កមេថា”តិ? “សត្ត ភគិនី”តិ។ ឥទំ សោ មុសា អភាសិ។ ទេវសិកំ ហេស រត្តិំ ភុញ្ជតិ។ សោ តំ “កតិ តេ ភគិនិ វស្សានិ បព្ពជិតាយា”តិ បុច្ឆិត្វា តាយ “ទ្វាទស វស្សានី”តិ វត្វា “តុម្ហាកំ កតិ វស្សានី”តិ វុត្តោ “ឥទំ មេ ឆដ្ឋំ វស្ស”ន្តិ អាហ។ អថ នំ “អត្ថិ បន តេ ភគិនិ សន្តធម្មាធិគមោ”តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ, អយ្យ, តុម្ហាកំ បន អត្ថី”តិ វុត្តេ “មយ្ហម្បិ នត្ថី”តិ វត្វា – “ភគិនិ, មយំ នេវ កាមសុខំ លភាម, ន នេក្ខម្មសុខំ, កឹ អម្ហាកំយេវ ឧណ្ហោ និរយោ, មហាជនស្ស កិរិយំ ករោម, អហំ គិហី ភវិស្សាមិ, អត្ថិ មេ មាតុ សន្តកំ ធនំ, ន សក្កោមិ ទុក្ខំ អនុភវិតុ”ន្តិ អាហ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ ចលចិត្តតាយ តស្មិំ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា – “អយ្យ, អហម្បិ ឧក្កណ្ឋិតា, សចេ បន មំ ន ឆឌ្ឌេស្សថ, អហម្បិ គិហិនី ភវិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ សោ “ឯហិ តំ ន ឆឌ្ឌេស្សាមិ, ភរិយា មេ ភវិស្សសី”តិ តំ នគរំ បវេសេត្វា សំវសិត្វា សុរាបានមណ្ឌបំ គន្ត្វា តាយ សុរាបិដ្ឋកំ គាហាបេត្វា សុរំ បិវិ។ ឥតរោ សហស្សំ ជិតោ។ សា តំ បដិច្ច បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិ។ តទា កុណាលោ សុរាធុត្តកោ អហោសិ។ តស្មា អត្តនា ទិដ្ឋំ បកាសេន្តោ “**ទិដ្ឋា មយា**”តិអាទិមាហ។

តតិយវត្ថុស្មិំ អតីតកថា ចតុក្កនិបាតេ **កាកវតីជាតកវណ្ណនាយំ** (ជា. អដ្ឋ. ៣.៤.កាកវតីជាតកវណ្ណនា) វិត្ថារិតា។ តទា បន កុណាលោ គរុឡោ អហោសិ។ តស្មា អត្តនា ទិដ្ឋំ បកាសេន្តោ “**ទិដ្ឋា មយា**”តិអាទិមាហ។

ចតុត្ថវត្ថុស្មិំ អតីតេ ព្រហ្មទត្តោ កោសលរាជានំ វធិត្វា រជ្ជំ គហេត្វា តស្ស អគ្គមហេសិំ គព្ភិនិំ អាទាយ ពារាណសិំ បច្ចាគន្ត្វា តស្សា គព្ភិនិភាវំ ជានន្តោបិ តំ អគ្គមហេសិំ អកាសិ។ សា បរិបក្កគព្ភា សុវណ្ណរូបកសទិសំ បុត្តំ វិជាយិត្វា – “វុឌ្ឍិប្បត្តម្បិ នំ ពារាណសិរាជា ‘ឯស មេ បច្ចាមិត្តស្ស បុត្តោ, កឹ ឥមិនា’តិ មារាបេស្សតិ, មា មេ បុត្តោ បរហត្ថេ មរតូ”តិ ចិន្តេត្វា ធាតឹ អាហ – “អម្ម, ឥមំ ទារកំ បិលោតិកំ អត្ថរិត្វា អាមកសុសានេ និបជ្ជាបេត្វា ឯហី”តិ។ ធាតី តថា កត្វា ន្ហត្វា បច្ចាគមិ។ កោសលរាជាបិ មរិត្វា បុត្តស្ស អារក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សានុភាវេន ឯកស្ស ឯឡកបាលកស្ស តស្មិំ បទេសេ ឯឡកេ ចារេន្តស្ស ឯកា ឯឡិកា តំ កុមារំ ទិស្វា សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា ខីរំ បាយេត្វា ថោកំ ចរិត្វា បុន គន្ត្វា ទ្វេ តយោ ចត្តារោ វារេ បាយេសិ។ ឯឡកបាលកោ តស្សា កិរិយំ ទិស្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា តំ ទារកំ ទិស្វា បុត្តសិនេហំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា នេត្វា អត្តនោ ភរិយាយ អទាសិ។

សា បន អបុត្តិកា, តេនស្សា ចញ្ចំ នត្ថិ, អថ នំ ឯឡិកខីរមេវ បាយេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ បន ទេវសិកំ ទ្វេ តិស្សោ ឯឡិកា មរន្តិ។ ឯឡកបាលោ – “ឥមស្មឹ បដិជគ្គិយមានេ សព្ពា ឯឡិកា មរិស្សន្តិ, កឹ នោ ឥមិនា”តិ តំ ឯកស្មឹ មត្តិកាភាជនេ និបជ្ជាបេត្វា អបរេន បិទហិត្វា មាសចុណ្ណេន មុខំ និព្ពិវរំ វិលិម្បិត្វា នទិយំ វិស្សជ្ជេសិ។ តមេនំ វុយ្ហមានំ ហេដ្ឋាតិត្ថេ រាជនិវេសនេ ជិណ្ណបដិសង្ខារកោ ឯកោ ចណ្ឌាលោ សបជាបតិកោ មកចឹ ធោវន្តោ ទិស្វាវ វេគេន គន្ត្វា អាហរិត្វា តីរេ ឋបេត្វា “កិមេត្ថា”តិ វិវរិត្វា ឱលោកេន្តោ ទារកំ បស្សិ។ ភរិយាបិស្ស អបុត្តិកា, តស្សា តស្មឹ បុត្តសិនេហោ និព្ពត្តិ, អថ នំ គេហំ នេត្វា បដិជគ្គិ។ តំ សត្តដ្ឋវស្សកាលតោ បដ្ឋាយ មាតាបិតរោ រាជកុលំ គច្ឆន្តា អាទាយ គច្ឆន្តិ។ សោឡសវស្សកាលតោ បន បដ្ឋាយ ស្វេវ ពហុលំ គន្ត្វា ជិណ្ណបដិសង្ខរណំ ករោតិ។

រញ្ញោ ច អគ្គមហេសិយា កុរុង្គទេវី នាម ធីតា អហោសិ ឧត្តមរូបធរា។ សា តស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ តស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា អញ្ញត្ថ អនភិរតា តស្ស កម្មករណដ្ឋានមេវ អាគច្ឆតិ។ តេសំ អភិណ្ហទស្សនេន អញ្ញមញ្ញំ បដិពទ្ធចិត្តានំ អន្តោរាជកុលេយេវ បដិច្ឆន្នោកាសេ អជ្ឈាចារោ បវត្តិ។ គច្ឆន្តេ កាលេ បរិចារិកាយោ ញត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា – “ឥមិនា ចណ្ឌាលបុត្តេន ឥទំ នាម កតំ, ឥមស្ស កត្តព្ពំ ជានាថា”តិ អាហ។ អមច្ចា “មហាបរាធោ ឯស, នានាវិធកម្មការណា ការេត្វា បច្ឆា មារេតុំ វដ្ដតី”តិ វទឹសុ។ តស្មឹ ខណេ កុមារស្ស បិតា អារក្ខទេវតា តស្សេវ កុមារស្ស មាតុ សរីរេ អធិមុច្ចិ។ សា ទេវតានុភាវេន រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “មហារាជ, នាយំ កុមារោ ចណ្ឌាលោ, ឯស កុមារោ មម កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ កោសលរញ្ញោ បុត្តោ, អហំ ‘បុត្តោ មេ មតោ’តិ តុម្ហាកំ មុសា អវចំ, អហមេតំ ‘តុម្ហាកំ បច្ចាមិត្តស្ស បុត្តោ’តិ ធាតិយា ទត្វា អាមកសុសានេ ឆឌ្ឌាបេសឹ, អថ នំ ឯកោ ឯឡកបាលកោ បដិជគ្គិ, សោ អត្តនោ ឯឡិកាសុ មរន្តីសុ នទិយា បវាហេសិ, អថ នំ វុយ្ហមានំ តុម្ហាកំ គេហេ ជិណ្ណបដិសង្ខារកោ ចណ្ឌាលោ ទិស្វា បោសេសិ, សចេ ន សទ្ទហថ, តេ សព្ពេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆថា”តិ។

រាជា ធាតឹ អាទឹ កត្វា សព្ពេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិត្វា តថេវ តំ បវត្តឹ សុត្វា “ជាតិសម្បន្នោយំ កុមារោ”តិ តុដ្ឋោ តំ ន្ហាបេត្វា អលង្ការាបេត្វា តស្សេវ ធីតរំ អទាសិ។ តស្ស បន ឯឡិកានំ មារិតត្តា “ឯឡិកកុមារោ”តិ នាមំ អកំសុ។ អថស្ស រាជា សសេនវាហនំ ទត្វា – “គច្ឆ អត្តនោ បិតុ សន្តកំ រជ្ជំ គណ្ហា”តិ តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោបិ កុរុង្គទេវឹ អាទាយ គន្ត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ។ អថស្ស ពារាណសិរាជា “អនុគ្គហិតសិប្បោ អយ”ន្តិ សិប្បសិក្ខាបនត្ថំ ឆឡង្គកុមារំ នាម អាចរិយំ បេសេសិ។ សោ តស្ស “អាចរិយោ មេ”តិ សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។ អបរភាគេ កុរុង្គទេវី តេន សទ្ធឹ អនាចារមកាសិ។ សេនាបតិនោបិ បរិចារកោ ធនន្តេវាសី នាម អត្ថិ។ សោ តស្ស ហត្ថេ កុរុង្គទេវិយា វត្ថាលង្ការាទីនិ បេសេសិ។ សា តេនបិ សទ្ធឹ បាបមកាសិ។ កុណាលោ តំ ការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ **“ទិដ្ឋា មយា”**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **លោមសុទ្ធរីតិ** លោមរាជិយា មណ្ឌិតឧទរា។ **ឆឡង្គកុមារធនន្តេវាសិនាតិ** ឯឡិកកុមារកំ បត្តិយ មានាបិ ឆឡង្គកុមារសេនាបតិនា ច តស្សេវ បរិចារកេន ធនន្តេវាសិនា ច សទ្ធឹ បាបមកាសិ។ ឯវំ អនាចារា ឥត្ថិយោ ទុស្សីលា បាបធម្មា, តេនាហំ តា នប្បសំសាមីតិ ឥទំ មហាសត្តោ អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេសិ។ សោ ហិ តទា ឆឡង្គកុមារោ អហោសិ, តស្មា អត្តនា ទិដ្ឋការណំ អាហរិ។

បញ្ចមវត្ថុស្មិម្បិ អតីតេ កោសលរាជា ពារាណសិរជ្ជំ គហេត្វា ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសឹ គព្ភិនិម្បិ អគ្គមហេសឹ កត្វា សកនគរមេវ គតោ ។ សា អបរភាគេ បុត្តំ វិជាយិ។ រាជា អបុត្តកត្តា តំ បុត្តសិនេហេន បោសេត្វា សព្ពសិប្បានិ សិក្ខាបេត្វា វយប្បត្តំ “អត្តនោ បិតុ សន្តកំ រជ្ជំ គណ្ហា”តិ បេសេសិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា រជ្ជំ ការេសិ។ អថស្ស មាតា “បុត្តំ បស្សិតុកាមាម្ហី”តិ កោសលរាជានំ អាបុច្ឆិត្វា មហាបរិវារា ពារាណសឹ គច្ឆន្តី ទ្វិន្នំ រដ្ឋានំ អន្តរេ ឯកស្មឹ និគមេ និវាសំ គណ្ហិ។ តត្ថេវេកោ បញ្ចាលចណ្ឌោ នាម ព្រាហ្មណកុមារោ អត្ថិ អភិរូបោ។ សោ តស្សា បណ្ណាការំ ឧបនាមេសិ។ សា តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា តេន សទ្ធឹ បាបកម្មំ កត្វា កតិបាហំ តត្ថេវ វីតិនាមេត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា បុត្តំ ទិស្វា ខិប្បំ និវត្តិត្វា បុន តស្មឹយេវ និគមេ និវាសំ គហេត្វា កតិបាហំ តេន សទ្ធឹ អនាចារំ ចរិត្វា កោសលនគរំ គតា។ សា តតោ បដ្ឋាយ នចិរស្សេវ តំ តំ ការណំ វត្វា “បុត្តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមី”តិ រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា គច្ឆន្តី ច អាគច្ឆន្តី ច តស្មឹ និគមេ អឌ្ឍមាសមត្តំ តេន សទ្ធឹ អនាចារំ ចរិ។ សម្មបុណ្ណមុខ, ឥត្ថិយោ នាមេតា ទុស្សីលា មុសាវាទិនិយោតិ ឥទម្បិ អតីតំ ទស្សេន្តោ មហាសត្តោ **“ឯវញ្ចេត”**ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ព្រហ្មទត្តស្ស មាតរន្តិ** ពារាណសិរជ្ជំ ការេន្តស្ស ព្រហ្មទត្តកុមារស្ស មាតរំ។ តទា កិរ កុណាលោ បញ្ចាលចណ្ឌោ អហោសិ, តស្មា តំ អត្តនា ញាតការណំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

ឯតា ចាតិ, សម្ម បុណ្ណមុខ, ឯតាវ បញ្ច ឥត្ថិយោ បាបមកំសុ, ន អញ្ញាតិ សញ្ញំ មា ករិ, អថ ខោ ឯតា ច អញ្ញា ច ពហូ បាបកម្មការិកាតិ។ តមស្មឹ ឋានេ ឋត្វា លោកេ អតិចារិនីនំ វត្តូនិ កថេតព្ពានិ។ **ជគតី**តិ យថា ជគតិសង្ខាតា មហី **សមានរត្តា** បដិយាភាវេន សព្ពេសុ សមានរត្តា ហុត្វា សា វសុន្ធរា **ឥតរីតរាបតិដ្ឋា** ឧត្តមានញ្ច អធមានញ្ច បតិដ្ឋា ហោតិ, តថា ឥត្ថិយោបិ កិលេសវសេន សព្ពេសម្បិ ឧត្តមាធមានំ បតិដ្ឋា ហោន្តិ។ ឥត្ថិយោ ហិ ឱកាសំ លភមានា កេនចិ សទ្ធឹ បាបកំ ករោន្តិ នាម។ **សព្ពសហា**តិ យថា ច សា សព្ពមេវ សហតិ ន ផន្ទតិ ន កុប្បតិ ន ចលតិ, តថា ឥត្ថិយោ សព្ពេបិ បុរិសេ លោកស្សាទវសេន សហន្តិ។ សចេ តាសំ កោចិ បុរិសោ ចិត្តេ បតិដ្ឋិតោ ហោតិ, តស្ស រក្ខណត្ថំ ន ផន្ទន្តិ ន ចលន្តិ ន កោលាហលំ ករោន្តិ ។ យថា ច សា ន កុប្បតិ ន ចលតិ, ឯវំ ឥត្ថិយោបិ មេថុនធម្មេន ន កុប្បន្តិ ន ចលន្តិ, ន សក្កា តេន បូរេតុំ។

វាឡមិគោតិ ទុដ្ឋមិគោ។ **បញ្ចាវុធោ**តិ មុខស្ស ចេវ ចតុន្នញ្ច ចរណានំ វសេនេតំ វុត្តំ។ **សុរុទ្ទោ**តិ សុលុទ្ទោ សុផរុសោ។ **តថិត្ថិយោ**តិ យថា ហិ សីហស្ស មុខញ្ចេវ ចត្តារោ ច ហត្ថបាទាតិ បញ្ចាវុធានិ, តថា ឥត្ថីនម្បិ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពានិ បញ្ចាវុធានិ។ យថា សោ អត្តនោ ភក្ខំ គណ្ហន្តោ តេហិបិ បញ្ចហិ គណ្ហាតិ, តថា តាបិ កិលេសភក្ខំ គណ្ហមានា រូបាទីហិ អាវុធេហិ បហរិត្វា គណ្ហន្តិ។ យថា សោ កក្ខឡោ បសយ្ហ ខាទតិ, ឯវំ ឯតាបិ កក្ខឡា បសយ្ហ ខាទិកា។ តថា ហេតា ចិរសីលេបិ បុរិសេ អត្តនោ ពលេន បសយ្ហការំ កត្វា សីលវិនាសំ បាបេន្តិ។ យថា សោ បរហឹសនេ រតោ, ឯវមេតាបិ កិលេសវសេន បរហឹសនេ រតា។ **តាយោ**តិ តា ឯវំ អគុណសម្មន្នាគតា ន វិស្សសេ នរោ។

គមនិយោតិ គណិកាយោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម បុណ្ណមុខ, យានេតានិ ឥត្ថីនំ “វេសិយោ”តិអាទីនិ នាមានិ, ន ឯតានិ តាសំ សភាវនាមានិ។ ន ហេតា វេសិយោ នាម គមនិយោ នាម ពន្ធកិយោ នាម, សភាវនាមតោ បន វធិកាយោ នាម ឯតាយោ, យា ឯតា វេសិយោ នារិយោ គមនិយោតិ វុច្ចន្តិ។ **វធិកាយោ**តិ សាមិកឃាតិកាយោ។ ស្វាយមត្ថោ **មហាហំសជាតកេន** ទីបេតព្ពោ។ វុត្តញ្ចេតំ –

> “មាយា ចេតា មរីចី ច, សោកា រោគា ចុបទ្ទវា;
> ខរា ច ពន្ធនា ចេតា, មច្ចុបាសា គុហាសយា;
> តាសុ យោ វិស្សសេ បោសោ, សោ នរេសុ នរាធមោ”តិ។ (ជា. ២.២១.១១៨);

វេណិកតាតិ កតវេណិយោ។ យថា ហិ មោឡឹ ពន្ធិត្វា អដវិយំ ឋិតចោរោ ធនំ វិលុម្បតិ, ឯវមេតាបិ កិលេសវសំ នេត្វា ធនំ វិលុម្បន្តិ។ **មទិរាវ ទិទ្ធា**តិ វិសមិស្សកា សុរា វិយ។ យថា សា វិការំ ទស្សេតិ, ឯវមេតាបិ អញ្ញេសុ បុរិសេសុ សារត្តា កិច្ចាកិច្ចំ អជានន្តិយោ អញ្ញស្មឹ កត្តព្ពេ អញ្ញមេវ ករោន្តិយោ វិការំ ទស្សេន្តិ។ **វាចា សន្ថុតិយោ**តិ យថា វាណិជោ អត្តនោ ភណ្ឌស្ស វណ្ណមេវ ភណតិ, ឯវមេតាបិ អត្តនោ អគុណំ បដិច្ឆាទេត្វា គុណមេវ បកាសេន្តិ។ **វិបរិវត្តាយោ**តិ យថា ឥស្សមិគស្ស សិង្គំ បរិវត្តិត្វា ឋិតំ, ឯវំ លហុចិត្តតាយ វិបរិវត្តាយោវ ហោន្តិ។ **ឧរគមិវា**តិ ឧរគោ វិយ មុសាវាទិតាយ ទុជិវ្ហា នាម។ **សោព្ភមិវា**តិ យថា បទរបដិច្ឆន្នោ គូថកូបោ, ឯវំ វត្ថាលង្ការបដិច្ឆន្នា ហុត្វា វិចរន្តិ។ យថា ច កចវរេហិ បដិច្ឆន្នោ អាវាដោ អក្កន្តោ បាទទុក្ខំ ជនេតិ, ឯវមេតាបិ វិស្សាសេន ឧបសេវិយមានា។ **បាតាលមិវា**តិ យថា មហាសមុទ្ទេ បាតាលំ ទុប្បូរំ, ឯវមេតាបិ មេថុនេន វិជាយនេន អលង្ការេនាតិ តីហិ ទុប្បូរា។ តេនេវាហ – “តិណ្ណំ, ភិក្ខវេ, ធម្មានំ អតិត្តោ មាតុគាមោ”តិអាទិ។

រក្ខសី វិយាតិ យថា រក្ខសី នាម មំសគិទ្ធតាយ ធនេន ន សក្កា តោសេតុំ, ពហុម្បិ ធនំ បដិក្ខិបិត្វា មំសមេវ បត្ថេតិ, ឯវមេតាបិ មេថុនគិទ្ធតាយ ពហុនាបិ ធនេន ន តុស្សន្តិ, ធនំ អគណេត្វា មេថុនមេវ បត្ថេន្តិ។ **យមោវា**តិ យថា យមោ ឯកន្តហរោ ន កិញ្ចិ បរិហរតិ, ឯវមេតាបិ ជាតិសម្បន្នាទីសុ ន កញ្ចិ បរិហរន្តិ, សព្ពំ កិលេសវសេន សីលាទិវិនាសំ បាបេត្វា ទុតិយចិត្តវារេ និរយំ ឧបនេន្តិ។ **សិខីរិវា**តិ យថា សិខី សុចិម្បិ អសុចិម្បិ សព្ពំ ភក្ខយតិ, តថេតាបិ ហីនុត្តមេ សព្ពេ សេវន្តិ។ នទីឧបមាយម្បិ ឯសេវ នយោ។ **យេនកា មំចរា**តិ ភុម្មត្ថេ ករណវចនំ, យត្ថ ឯតាសំ កាមោ ហោតិ, តត្ថេវ ធាវន្តិ។ **នេរូ**តិ ហិមវតិ ឯកោ សុវណ្ណបព្ពតោ, តំ ឧបគតា កាកាបិ សុវណ្ណវណ្ណាវ ហោន្តិ។ យថា សោ, ឯវំ ឯតាបិ និព្ពិសេសករា អត្តានំ ឧបគតំ ឯកសទិសំ កត្វា បស្សន្តិ។

វិសរុក្ខោតិ អម្ពសទិសោ កឹបក្ករុក្ខោ។ សោ និច្ចមេវ ផលតិ, វណ្ណាទិសម្បន្នោ ច ហោតិ, តេន នំ និរាសង្កា បរិភុញ្ជិត្វា មរន្តិ, ឯវមេវ តាបិ រូបាទិវសេន និច្ចផលិតា រមណីយា វិយ ខាយន្តិ។ សេវិយមានា បន បមាទំ ឧប្បាទេត្វា អបាយេសុ បាតេន្តិ។ តេន វុត្តំ –

> “អាយតឹ ទោសំ នញ្ញាយ, យោ កាមេ បដិសេវតិ;
> វិបាកន្តេ ហនន្តិ នំ, កឹបក្កមិវ ភក្ខិត”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៨៥);

យថា វា វិសរុក្ខោ និច្ចផលិតោ សទា អនត្ថាវហោ ហោតិ, ឯវមេតាបិ សីលាទិវិនាសនវសេន។ យថា វិសរុក្ខស្ស មូលម្បិ តចោបិ បត្តម្បិ បុប្ផម្បិ ផលម្បិ វិសមេវាតិ និច្ចផលោ, តថេវ តាសំ រូបម្បិ...បេ.... ផោដ្ឋព្ពម្បិ វិសមេវាតិ វិសរុក្ខោ វិយ និច្ចផលិតាយោតិ។

“**បនុត្តរេត្ថា**”តិ គាថាពន្ធេន តមត្ថំ បាកដំ កាតុំ ឯវមាហ។ តត្ថ **រតនន្តករិត្ថិយោ**តិ សាមិកេហិ ទុក្ខសម្ភតានំ រតនានំ អន្តរាយករា ឥត្ថិយោ ឯតានិ បរេសំ ទត្វា អនាចារំ ចរន្តិ។

តតោ បរំ នានប្បការេន អត្តនោ ធម្មកថាវិលាសំ ទស្សេន្តោ អាហ –

“ចត្តារិមានិ, សម្ម បុណ្ណមុខ, យានិ វត្ថូនិ កិច្ចេ ជាតេ អនត្ថចរានិ ភវន្តិ , តានិ បរកុលេ ន វាសេតព្ពានិ, គោណំ ធេនុំ យានំ ភរិយា។ ចត្តារិ ឯតានិ បណ្ឌិតោ ធនានិ ឃរា ន វិប្បវាសយេ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

២៩៦. ‘គោណំ ធេនុញ្ច យានញ្ច, ភរិយំ ញាតិកុលេ ន វាសយេ;
ភញ្ជន្តិ រថំ អយានកា, អតិវាហេន ហនន្តិ បុង្គវំ;
ទោហេន ហនន្តិ វច្ឆកំ, ភរិយា ញាតិកុលេ បទុស្សតី’”តិ។

“ឆ ឥមានិ, សម្ម បុណ្ណមុខ, យានិ វត្ថូនិ កិច្ចេ ជាតេ អនត្ថចរានិ ភវន្តិ –

២៩៧. ‘អគុណំ ធនុ ញាតិកុលេ ច ភរិយា, បារំ នាវា អក្ខភគ្គញ្ច យានំ;
ទូរេ មិត្តោ បាបសហាយកោ ច, កិច្ចេ ជាតេ អនត្ថចរានិ ភវន្តី’”តិ។

“អដ្ឋហិ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ ឋានេហិ ឥត្ថី សាមិកំ អវជានាតិ – ទលិទ្ទតា, អាតុរតា, ជិណ្ណតា, សុរាសោណ្ឌតា, មុទ្ធតា, បមត្តតា, សព្ពកិច្ចេសុ អនុវត្តនតា, សព្ពធនអនុប្បទានេន។ ឥមេហិ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, អដ្ឋហិ ឋានេហិ ឥត្ថី សាមិកំ អវជានាតិ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

២៩៨. “‘ទលិទ្ទំ អាតុរញ្ចាបិ, ជិណ្ណកំ សុរសោណ្ឌកំ;
បមត្តំ មុទ្ធបត្តញ្ច, សព្ពកិច្ចេសុ ហាបនំ;
សព្ពកាមប្បទានេន, អវជានាតិ សាមិក’”ន្តិ។

“នវហិ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ ឋានេហិ ឥត្ថី បទោសមាហរតិ – អារាមគមនសីលា ច ហោតិ, ឧយ្យានគមនសីលា ច ហោតិ, នទីតិត្ថគមនសីលា ច ហោតិ, ញាតិកុលគមនសីលា ច ហោតិ, បរកុលគមនសីលា ច ហោតិ, អាទាសទុស្សមណ្ឌនានុយោគមនុយុត្តសីលា ច ហោតិ, មជ្ជបាយិនី ច ហោតិ, និល្លោកនសីលា ច ហោតិ, សទ្វារដ្ឋាយិនី ច ហោតិ។ ឥមេហិ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, នវហិ ឋានេហិ ឥត្ថី បទោសមាហរតិ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

២៩៩. ‘អារាមសីលា ច ឧយ្យានំ, នទី ញាតិ បរកុលំ;
អាទាសទុស្សមណ្ឌនមនុយុត្តា, យា ចិត្ថី មជ្ជបាយិនី។

៣០០. “‘យា ច និល្លោកនសីលា, យា ច សទ្វារឋាយិនី;
នវហេតេហិ ឋានេហិ, បទោសមាហរន្តិ ឥត្ថិយោ’”តិ។

“ចត្តាលីសាយ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, ឋានេហិ ឥត្ថី បុរិសំ អច្ចាចរតិ – វិជម្ភតិ, វិនមតិ, វិលសតិ, វិលជ្ជតិ, នខេន នខំ ឃដ្ដេតិ, បាទេន បាទំ អក្កមតិ, កដ្ឋេន បថវិំ វិលិខតិ, ទារកំ ឧល្លង្ឃតិ ឧល្លង្ឃាបេតិ , កីឡតិ កីឡាបេតិ, ចុម្ពតិ ចុម្ពាបេតិ, ភុញ្ជតិ ភុញ្ជាបេតិ, ទទាតិ, យាចតិ, កតមនុករោតិ, ឧច្ចំ ភាសតិ, នីចំ ភាសតិ, អវិច្ចំ ភាសតិ, វិវិច្ចំ ភាសតិ, នច្ចេន គីតេន វាទិតេន រោទនេន វិលសិតេន វិភូសិតេន ជគ្ឃតិ, បេក្ខតិ, កដិំ ចាលេតិ, គុយ្ហភណ្ឌកំ សញ្ចាលេតិ, ឩរុំ វិវរតិ, ឩរុំ បិទហតិ, ថនំ ទស្សេតិ, កច្ឆំ ទស្សេតិ, នាភិំ ទស្សេតិ, អក្ខិំ និខនតិ, ភមុកំ ឧក្ខិបតិ, ឱដ្ឋំ ឧបលិខតិ, ជិវ្ហំ និល្លាលេតិ, ទុស្សំ មុញ្ចតិ, ទុស្សំ បដិពន្ធតិ, សិរសំ មុញ្ចតិ, សិរសំ ពន្ធតិ។ ឥមេហិ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, ចត្តាលីសាយ ឋានេហិ ឥត្ថី បុរិសំ អច្ចាចរតិ។

“បញ្ចវីសាយ ខលុ, សម្ម បុណ្ណមុខ, ឋានេហិ ឥត្ថី បទុដ្ឋា វេទិតព្ពា ភវតិ – សាមិកស្ស បវាសំ វណ្ណេតិ, បវុដ្ឋំ ន សរតិ, អាគតំ នាភិនន្ទតិ, អវណ្ណំ តស្ស ភណតិ, វណ្ណំ តស្ស ន ភណតិ, អនត្ថំ តស្ស ចរតិ, អត្ថំ តស្ស ន ចរតិ, អកិច្ចំ តស្ស ករោតិ, កិច្ចំ តស្ស ន ករោតិ, បរិទហិត្វា សយតិ, បរម្មុខី និបជ្ជតិ, បរិវត្តកជាតា ខោ បន ហោតិ កុង្កុមិយជាតា, ទីឃំ អស្សសតិ, ទុក្ខំ វេទយតិ, ឧច្ចារបស្សាវំ អភិណ្ហំ គច្ឆតិ, វិលោមមាចរតិ, បរបុរិសសទ្ទំ សុត្វា កណ្ណសោតំ វិវរមោទហតិ, និហតភោគា ខោ បន ហោតិ, បដិវិស្សកេហិ សន្ថវំ ករោតិ, និក្ខន្តបាទា ខោ បន ហោតិ វិសិខានុចារិនី, អតិចារិនី ខោ បន ហោតិ និច្ចំ សាមិកេ អគារវា បទុដ្ឋមនសង្កប្បា, អភិណ្ហំ ទ្វារេ តិដ្ឋតិ, កច្ឆានិ អង្គានិ ថនានិ ទស្សេតិ, ទិសោទិសំ គន្ត្វា បេក្ខតិ។ ឥមេហិ ខលុ សម្ម បុណ្ណមុខ, បញ្ចវីសាយ ឋានេហិ ឥត្ថី បទុដ្ឋា វេទិតព្ពា ភវតិ។ ភវតិ ច បនុត្តរេត្ថ វាក្យំ –

៣០១. ‘បវាសំ តស្ស វណ្ណេតិ, គតំ តស្ស ន សោចតិ;
ទិស្វាន បតិមាគតំ នាភិនន្ទតិ, ភត្តារវណ្ណំ ន កទាចិ ភាសតិ;
ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០២. ‘អនត្ថំ តស្ស ចរតិ អសញ្ញតា, អត្ថញ្ច ហាបេតិ អកិច្ចការិនី;
បរិទហិត្វា សយតិ បរម្មុខី, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៣. ‘បរិវត្តជាតា ច ភវតិ កុង្កុមី, ទីឃញ្ច អស្សសតិ ទុក្ខវេទិនី;
ឧច្ចារបស្សាវមភិណ្ហំ គច្ឆតិ, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៤. ‘វិលោមមាចរតិ អកិច្ចការិនី, សទ្ទំ និសាមេតិ បរស្ស ភាសតោ;
និហតភោគា ច ករោតិ សន្ថវំ, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៥. ‘កិច្ឆេន លទ្ធំ កសិរាភតំ ធនំ, វិត្តំ វិនាសេតិ ទុក្ខេន សម្ភតំ;
បដិវិស្សកេហិ ច ករោតិ សន្ថវំ, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៦. ‘និក្ខន្តបាទា វិសិខានុចារិនី, និច្ចញ្ច សាមិម្ហិ បទុដ្ឋមានសា;
អតិចារិនី ហោតិ អបេតគារវា, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៧. ‘អភិក្ខណំ តិដ្ឋតិ ទ្វារមូលេ, ថនានិ កច្ឆានិ ច ទស្សយន្តី;
ទិសោទិសំ បេក្ខតិ ភន្តចិត្តា, ឯតេ បទុដ្ឋាយ ភវន្តិ លក្ខណា។

៣០៨. ‘សព្ពា នទី វង្កគតី, សព្ពេ កដ្ឋមយា វនា;
សព្ពិត្ថិយោ ករេ បាបំ, លភមានេ និវាតកេ។

៣០៩. ‘សចេ លភេថ ខណំ វា រហោ វា, និវាតកំ វាបិ លភេថ តាទិសំ;
សព្ពាវ ឥត្ថី កយិរុំ នុ បាបំ, អញ្ញំ អលត្ថ បីឋសប្បិនាបិ សទ្ធិំ។

៣១០. ‘នរានមារាមករាសុ នារិសុ, អនេកចិត្តាសុ អនិគ្គហាសុ ច;
សព្ពត្ថ នាបីតិករាបិ ចេ សិយា, ន វិស្សសេ តិត្ថសមា ហិ នារិយោ’”តិ។

តត្ថ **គោណំ ធេនុ**ន្តិ លិង្គវិបល្លាសេន វុត្តំ។ **ញាតិកុលេ បទុស្សតី**តិ តត្ថ សា និព្ភយា ហុត្វា តរុណកាលតោ បដ្ឋាយ វិស្សាសកេហិ ទាសាទីហិបិ សទ្ធិំ អនាចារំ ចរតិ, ញាតកា ញត្វាបិ និគ្គហំ ន ករោន្តិ, អត្តនោ អកិត្តិំ បរិហរមានា អជានន្តា វិយ ហោន្តិ។ **អនត្ថចរានី**តិ អចរិតព្ពានិ អត្ថានិ, អកិច្ចការិនីតិ អត្ថោ។ **អគុណ**ន្តិ ជិយារហិតំ។ **បាបសហាយកោ**តិ ទុម្មិត្តោ។

ទលិទ្ទតាតិ ទលិទ្ទតាយ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ ទលិទ្ទោ អលង្ការាទីនំ អភាវេនោ កិលេសេន សង្គណ្ហិតុំ ន សក្កោតីតិ តំ អវជានាតិ។ គិលានោ វត្ថុកាមកិលេសកាមេហិ សង្គណ្ហិតុំ ន សក្កោតិ។ ជរាជិណ្ណោ កាយិកវាចសិកខិឌ្ឌារតិសមត្ថោ ន ហោតិ។ សុរាសោណ្ឌោ តស្សា ហត្ថបិឡន្ធនាទីនិបិ សុរាយ វញ្ចេត្វា បវេសេតិ។ មុទ្ធោ អន្ធពាលោ រតិកុសលោ ន ហោតិ។ បមត្តោ ទាសិសោណ្ឌោ ហុត្វា ឃរទាសីហិ សទ្ធិំ សំវសតិ, ភរិយំ បន អក្កោសតិ បរិភាសតិ, តេន នំ អវជានាតិ។ សព្ពកិច្ចេសុ អនុវត្តន្តំ “អយំ និត្តេជោ, មមេវ អនុវត្តតី”តិ តំ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ យោ បន សព្ពំ ធនំ អនុប្បទេតិ កុដុម្ពំ បដិច្ឆាបេតិ, តស្ស ភរិយា សព្ពំ ធនសារំ ហត្ថេ កត្វា តំ ទាសំ វិយ អវជានាតិ, ឥច្ឆមានា “កោ តយា អត្ថោ”តិ ឃរតោបិ នំ និក្កឌ្ឍតិ។ **មុទ្ធបត្ត**ន្តិ មុទ្ធភាវប្បត្តំ។

បទោសមាហរតីតិ សាមិកេ បទោសំ អាហរតិ ទុស្សតិ, បាបកម្មំ ករោតីតិ អត្ថោ។ **អារាមគមនសីលា**តិ សាមិកំ អាបុច្ឆា វា អនាបុច្ឆា វា អភិណ្ហំ បុប្ផារាមាទីសុ អញ្ញតរំ គន្ត្វា តត្ថ អនាចារំ ចរិត្វា “អជ្ជ មយា អារាមេ រុក្ខទេវតាយ ពលិកម្មំ កត”ន្តិអាទីនិ វត្វា ពាលសាមិកំ សញ្ញាបេតិ។ បណ្ឌិតោ បន “អទ្ធា ឯសា តត្ថ អនាចារំ ចរតី”តិ បុន តស្សា គន្តុំ ន ទេតិ។ ឯវំ សព្ពបទេសុបិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **បរកុល**ន្តិ សន្និដ្ឋសម្ភត្តាទីនំ គេហំ។ តំ សា “អសុកកុលេ មេ វឌ្ឍិ បយោជិតា អត្ថិ, តាវកាលិកំ ទិន្នកំ អត្ថិ, តំ សាធេមី”តិអាទីនិ វត្វា គច្ឆតិ។ **និល្លោកនសីលា**តិ វាតបាននន្តរាទីហិ ឱលោកនសីលា។ **សទ្វារដ្ឋាយិនី**តិ អត្តនោ អង្គបច្ចង្គានិ ទស្សេន្តី សទ្វារេ តិដ្ឋតិ។

អច្ចាចរតីតិ អតិក្កម្ម ចរតិ, សាមិកស្ស សន្តិកេ បិតាវ អញ្ញស្ស និមិត្តំ ទស្សេតីតិ អត្ថោ។ **វិជម្ភតី**តិ “អហំ តំ ទិស្វា វិជម្ភិស្សាមិ, តាយ សញ្ញាយ ឱកាសស្ស អត្ថិភាវំ វា នត្ថិភាវំ វា ជានេយ្យាសី”តិ បឋមមេវ កតសង្កេតា វា ហុត្វា អកតសង្កេតា វាបិ “ឯវំ ឯស មយិ ពជ្ឈិស្សតី”តិ សាមិកស្ស បស្សេ ឋិតាវ វិជម្ភតិ វិជម្ភនំ ទស្សេតិ។ **វិនមតី**តិ កិញ្ចិទេវ ភូមិយំ បាតេត្វា តំ ឧក្ខិបន្តី វិយ ឱនមិត្វា បិដ្ឋឹ ទស្សេតិ។ **វិលសតី**តិ គមនាទីហិ វា ឥរិយាបថេហិ អលង្ការេន វា វិលាសំ ទស្សេតិ។ **វិលជ្ជតី**តិ លជ្ជន្តី វិយ វត្ថេន សរីរំ ឆាទេតិ, ករាជំ វា ភិត្តឹ វា អល្លីយតិ។ **នខេនា**តិ បាទនខេន បាទនខំ, ហត្ថនខេន ហត្ថនខំ ឃដ្ដេតិ។ **កដ្ឋេនា**តិ ទណ្ឌកេន។ **ទារក**ន្តិ អត្តនោ វា បុត្តំ អញ្ញស្ស វា បុត្តំ គហេត្វា ឧក្ខិបតិ វា ឧក្ខិបាបេតិ វា។ **កីឡតី**តិ សយំ វា កីឡតិ, ទារកំ វា កីឡាបេតិ។ **ចុម្ពនា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ទទាតី**តិ តស្ស កិញ្ចិទេវ ផលំ វា បុប្ផំ វា ទេតិ។ **យាចតី**តិ តមេវ បដិយាចតិ។ **អនុករោតី**តិ ទារកេន កតំ កតំ អនុករោតិ។ **ឧច្ច**ន្តិ មហាសទ្ទវសេន វា ថោមនវសេន វា ឧច្ចំ។ **នីច**ន្តិ មន្ទសទ្ទវសេន វា អមនាបវចនេន វា បរិភវវចនេន វា នីចំ។ **អវិច្ច**ន្តិ ពហុជនមជ្ឈេ អប្បដិច្ឆន្នំ។ **វិវិច្ច**ន្តិ រហោ បដិច្ឆន្នំ។ **នច្ចេនា**តិ ឯតេហិ នច្ចាទីហិ និមិត្តំ ករោតិ។ តត្ថ រោទិតេន និមិត្តករណេន រត្តិំ ទេវេ វស្សន្តេ វាតបានេន ហត្ថឹ អារោបេត្វា សេដ្ឋិបុត្តេន នីតាយ បុរោហិតព្រាហ្មណិយា វត្ថុ កថេតព្ពំ។ **ជគ្ឃតី**តិ មហាហសិតំ ហសតិ, ឯវម្បិ និមិត្តំ ករោតិ ។ **កច្ឆ**ន្តិ ឧបកច្ឆកំ។ **ឧបលិខតី**តិ ទន្តេហិ ឧបលិខតិ។ **សិរស**ន្តិ កេសវដ្ដឹ។ ឯវំ កេសានំ មោចនពន្ធនេហិបិ បរបុរិសានំ និមិត្តំ ករោតិ, និយាមេត្វា វា អនិយាមេត្វា វា កោចិទេវ សារជ្ជិស្សតីតិបិ ករោតិយេវ។

បទុដ្ឋា វេទិតព្ពា ភវតីតិ អយំ មយិ បទុដ្ឋា កុទ្ធា, កុជ្ឈិត្វា ច បន មិច្ឆាចារំ ចរតីតិ បណ្ឌិតេន វេទិតព្ពា ភវតិ។ **បវាស**ន្តិ “អសុកគាមេ បយុត្តំ ធនំ នស្សតិ, គច្ឆ តំ សាធេហិ, វោហារំ ករោហី”តិអាទីនិ វត្វា តស្មិំ គតេ អនាចារំ ចរិតុកាមា បវាសំ វណ្ណេតិ។ **អនត្ថ**ន្តិ អវឌ្ឍិំ។ **អកិច្ច**ន្តិ អកត្តព្ពយុត្តកំ។ **បរិទហិត្វា**តិ គាឡ្ហំ និវាសេត្វា។ **បរិវត្តកជាតា**តិ ឥតោ ចិតោ ច បរិវត្តមានា។ **កុក្កុមិយជាតា**តិ កោលាហលជាតា បាទមូលេ និបន្នា បរិចារិកា ឧដ្ឋាបេតិ, ទីបំ ជាលាបេតិ, នានប្បការំ កោលាហលំ ករោតិ, តស្ស កិលេសរតី នាសេតិ។ **ទុក្ខំ វេទយតី**តិ សីសំ មេ រុជ្ជតីតិអាទីនិ វទតិ។ **វិលោមមាចរតី**តិ អាហារំ សីតលំ ឥច្ឆន្តស្ស ឧណ្ហំ ទេតីតិអាទីនំ វសេន បច្ចនីកវុត្តិ ហោតិ។ **និហតភោគា**តិ សាមិកេន ទុក្ខសម្ភតានំ ភោគានំ សុរាលោលតាទីហិ វិនាសិកា។ **សន្ថវ**ន្តិ កិលេសវសេន សន្ថវំ ករោតិ។ **និក្ខន្តបាទា**តិ ជារស្ស ឧបធារណត្ថាយ និក្ខន្តបាទា។ **សាមិកេ**តិ បតិម្ហិ អគារវេន ច បទុដ្ឋមានសាយ ច អតិចារិនី ហោតិ។

សព្ពិត្ថិយោតិ ឋបេត្វា វិបស្សនាយ តនុកតកិលេសា សេសា សព្ពា ឥត្ថិយោ បាបំ ករេយ្យុំ។ **លភមានេ**តិ លព្ភមានេ, សំវិជ្ជមានេតិ អត្ថោ។ **និវាតកេ**តិ រហោមន្តនកេ បរិភេទកេ។ **ខណំ វា រហោ វា**តិ បាបករណត្ថាយ ឱកាសំ វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ វា។ **កយិរុំ នូ**តិ ឯត្ថ **នូ**-តិ និបាតមត្តំ។ **អលត្ថា**តិ អលទ្ធា។ អយមេវ វា បាឋោ, អញ្ញំ សម្បន្នបុរិសំ អលភិត្វា បីឋសប្បិនាបិ តតោ បដិក្កូលតរេនាបិ បាបំ ករេយ្យុំ។ **អារាមករាសូ**តិ អភិរតិការិកាសុ។ **អនិគ្គហាសូ**តិ និគ្គហេន វិនេតុំ អសក្កុណេយ្យាសុ។ **តិត្ថសមា**តិ យថា តិត្ថំ ឧត្តមាធមេសុ ន កញ្ចិ នហាយន្តំ វារេតិ, តថា ឯតាបិ រហោ វា ខណេ វា និវាតកេ វា សតិ ន កញ្ចិ បដិក្ខិបន្តិ។

តថា ហិ អតីតេ ពារាណសិយំ កណ្ឌរី នាម រាជា អហោសិ ឧត្តមរូបធរោ។ តស្ស ទេវសិកំ អមច្ចា គន្ធករណ្ឌកសហស្សំ អាហរន្តិ។ តេនស្ស និវេសនេ បរិភណ្ឌំ កត្វា គន្ធករណ្ឌកេ ផាលេត្វា គន្ធទារូនិ កត្វា អាហារំ បចន្តិ។ ភរិយាបិស្ស អភិរូបា អហោសិ នាមេន កិន្នរា នាម។ បុរោហិតោបិស្ស សមវយោ បញ្ចាលចណ្ឌោ នាម ពុទ្ធិសម្បន្នោ អហោសិ។ រញ្ញោ បន បាសាទំ និស្សាយ អន្តោបាការេ ជម្ពុរុក្ខោ និព្ពត្តិ, តស្ស សាខា បាការមត្ថកេ ឱលម្ពតិ។ តស្ស ឆាយាយ ជេគុច្ឆោ ទុស្សណ្ឋានោ បីឋសប្បី វសតិ។ អថេកទិវសំ កិន្នរា ទេវី វាតបានេន ឱលោកេន្តី តំ ទិត្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា រត្តិំ រាជានំ រតិយា សង្គណ្ហិត្វា តស្មិំ និទ្ទំ ឱក្កន្តេ សណិកំ ឧដ្ឋាយាសនា នានគ្គរសភោជនំ សុវណ្ណសរកេ បក្ខិបិត្វា ឧច្ឆង្គេ កត្វា សាដករជ្ជុយា វាតបានេន ឱតរិត្វា ជម្ពុំ អារុយ្ហ សាខាយ ឱរុយ្ហ បីឋសប្បឹ ភោជេត្វា បាបំ កត្វា អាគតមគ្គេនេវ បាសាទំ អារុយ្ហ គន្ធេហិ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ និបជ្ជិ។ ឯតេនុបាយេន និពទ្ធំ តេន សទ្ធឹ បាបំ ករោតិ។ រាជា បន ន ជានាតិ។

សោ ឯកទិវសំ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា និវេសនំ បវេសន្តោ ជម្ពុឆាយាយ សយិតំ បរមការុញ្ញប្បត្តំ បីឋសប្បឹ ទិស្វា បុរោហិតំ អាហ – “បស្សេតំ មនុស្សបេត”ន្តិ។ “អាម, បស្សាមិ ទេវា”តិ។ “អបិ នុ ខោ, សម្ម, ឯវរូបំ បដិក្កូលំ កាចិ ឥត្ថី ឆន្ទរាគវសេន ឧបគច្ឆេយ្យា”តិ។ តំ កថំ សុត្វា បីឋសប្បី មានំ ជនេត្វា “អយំ រាជា កឹ កថេតិ, អត្តនោ ទេវិយា មម សន្តិកំ អាគមនំ ន ជានាតិ មញ្ញេ”តិ ជម្ពុរុក្ខស្ស អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “សុណ សាមិ, ជម្ពុរុក្ខេ និព្ពត្តទេវតេ, ឋបេត្វា តំ អញ្ញោ ឯតំ ការណំ ន ជានាតី”តិ អាហ។ បុរោហិតោ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អទ្ធា រញ្ញោ អគ្គមហេសី ជម្ពុរុក្ខេន គន្ត្វា ឥមិនា សទ្ធឹ បាបំ ករោតី”តិ។ សោ រាជានំ បុច្ឆិ – “មហារាជ, ទេវិយា តេ រត្តិភាគេ សរីរសម្ផស្សោ កីទិសោ ហោតី”តិ? “សម្ម, អញ្ញំ ន បស្សាមិ, មជ្ឈិមយាមេ បនស្សា សរីរំ សីតលំ ហោតី”តិ។ “តេន ហិ, ទេវ, តិដ្ឋតុ អញ្ញា ឥត្ថី, អគ្គមហេសី តេ កិន្នរាទេវី ឥមិនា សទ្ធឹ បាបំ ករោតី”តិ។ “សម្ម, កឹ វទេសិ, ឯវរូបា បរមវិលាសសម្បន្នា កឹ ឥមិនា បរមជេគុច្ឆេន សទ្ធឹ អភិរមិស្សតី”តិ? “តេន ហិ នំ, ទេវ, បរិគ្គណ្ហាហី”តិ។

សោ “សាធូ”តិ វត្វា ភុត្តសាយមាសោ តាយ សទ្ធឹ និបជ្ជិត្វា “បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ បកតិយា និទ្ទុបគមនវេលាយ និទ្ទុបគតោ វិយ អហោសិ។ សាបិ ឧដ្ឋាយ តថេវ អកាសិ។ រាជា តស្សា អនុបទញ្ញេវ គន្ត្វា ជម្ពុឆាយំ និស្សាយ អដ្ឋាសិ។ បីឋសប្បី ទេវិយា កុជ្ឈិត្វា “ត្វំ អជ្ជ អតិចិរាយិត្វា អាគតា”តិ ហត្ថេន កណ្ណសង្ខលិកំ បហរិ។ អថ នំ “មា មំ កុជ្ឈិ, សាមិ, រញ្ញោ និទ្ទុបគមនំ ឱលោកេសិ”ន្តិ វត្វា តស្ស គេហេ បាទបរិចារិកា វិយ អហោសិ។ តេន បនស្សា បហារេន សីហមុខកុណ្ឌលំ កណ្ណតោ គឡិត្វា រញ្ញោ បាទមូលេ បតិ។ រាជា “វដ្ដិស្សតិ ឯត្តក”ន្តិ តំ គហេត្វា គតោ។ សាបិ តេន សទ្ធឹ អតិចរិត្វា បុរិមនិយាមេនេវ គន្ត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ និបជ្ជិតុំ អារភិ។ រាជា បដិក្ខិបិត្វា បុនទិវសេ “កិន្នរាទេវី មយា ទិន្នំ សព្ពាលង្ការំ អលង្ករិត្វា ឯតូ”តិ អាណាបេសិ។ សា “សីហមុខកុណ្ឌលំ មេ សុវណ្ណការស្ស សន្តិកេ”តិ វត្វា នាគមិ, បុន បេសិតេ ច បន ឯកកុណ្ឌលាវ អាគមាសិ ។ រាជា បុច្ឆិ – “កហំ តេ កុណ្ឌល”ន្តិ? “សុវណ្ណការស្ស សន្តិកេ”តិ ។ សុវណ្ណការំ បក្កោសាបេត្វា “កឹការណា ឥមិស្សា កុណ្ឌលំ ន ទេសី”តិ អាហ។ “នាហំ គណ្ហាមិ ទេវា”តិ។ រាជា តស្សា កុជ្ឈិត្វា “បាបេ ចណ្ឌាលិ មាទិសេន តេ សុវណ្ណការេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា តំ កុណ្ឌលំ តស្សា បុរតោ ខិបិត្វា បុរោហិតំ អាហ – “សម្ម, សច្ចំ តយា វុត្តំ, គច្ឆ សីសមស្សា ឆេទាបេហី”តិ។ សោ តំ រាជគេហេយេវ ឯកស្មឹ បទេសេ ឋបេត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា – “ទេវ, មា កិន្នរាទេវិយា កុជ្ឈិត្ថ, សព្ពា ឥត្ថិយោ ឯវរូបាយេវ។ សចេបិ ឥត្ថីនំ ទុស្សីលភាវំ ញាតុកាមោសិ, ទស្សេស្សាមិ តេ ឯតាសំ បាបកញ្ចេវ ពហុមាយាភាវញ្ច, ឯហិ អញ្ញាតកវេសេន ជនបទំ ចរាមា”តិ អាហ។

រាជា “សាធូ”តិ មាតរំ រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា តេន សទ្ធឹ ចារិកំ បក្កាមិ។ តេសំ យោជនំ មគ្គំ គន្ត្វា មហាមគ្គេ និសិន្នានំយេវ ឯកោ កុដុម្ពិកោ បុត្តស្សត្ថាយ មង្គលំ កត្វា ឯកំ កុមារិកំ បដិច្ឆន្នយានេ និសីទាបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន គច្ឆតិ។ តំ ទិស្វា បុរោហិតោ រាជានំ អាហ – “សចេ ឥច្ឆសិ, ឥមំ កុមារិកំ តយា សទ្ធឹ បាបំ ការេតុំ សក្កា ទេវា”តិ។ “កឹ កថេសិ, មហាបរិវារា ឯសា, ន សក្កា សម្មា”តិ? បុរោហិតោ “តេន ហិ បស្ស, ទេវា”តិ បុរតោ គន្ត្វា មគ្គតោ អវិទូរេ សាណិយា បរិក្ខិបិត្វា រាជានំ អន្តោសាណិយំ កត្វា សយំ មគ្គបស្សេ រោទន្តោ និសីទិ។ អថ នំ សោ កុដុម្ពិកោ ទិស្វា “តាត, កស្មា រោទសី”តិ បុច្ឆិ។ “ភរិយា មេ គរុភារា, តំ កុលឃរំ នេតុំ មគ្គបដិបន្នោស្មិ, តស្សា អន្តរាមគ្គេយេវ គព្ភោ ចលិ, ឯសា អន្តោសាណិយំ កិលមតិ, កាចិស្សា ឥត្ថី សន្តិកេ នត្ថិ, មយាបិ តត្ថ គន្តុំ ន សក្កា, ន ជានាមិ ‘កឹ ភវិស្សតី’តិ, ឯកំ ឥត្ថឹ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “មា រោទិ, ពហូ មេ ឥត្ថិយោ, ឯកា គមិស្សតី”តិ។ “តេន ហិ អយមេវ កុមារិកា គច្ឆតុ, ឯតិស្សាបិ មង្គលំ ភវិស្សតី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សច្ចំ វទតិ, សុណិសាយបិ មេ មង្គលមេវ, ឥមិនា ហិ និមិត្តេន សា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិស្សតី”តិ តមេវ បេសេសិ។ សា តត្ថ បវិសិត្វា រាជានំ ទិស្វាវ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា បាបមកាសិ។ រាជាបិស្សា អង្គុលិមុទ្ទិកំ អទាសិ។ អថ នំ កតកិច្ចំ និក្ខមិត្វា អាគតំ បុច្ឆឹសុ – “កឹ វិជាតា”តិ? “សុវណ្ណវណ្ណំ បុត្ត”ន្តិ។ កុដុម្ពិកោ តំ អាទាយ បាយាសិ ។ បុរោហិតោបិ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “ទិដ្ឋា តេ, ទេវ, កុមារិកាបិ ឯវំ បាបា, កិមង្គំ បន អញ្ញា, អបិ បន តេ កិញ្ចិ ទិន្ន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អាម, អង្គុលិមុទ្ទិកា ទិន្នា”តិ។ “នាស្សា តំ ទស្សាមី”តិ វេគេន គន្ត្វា យានកំ គណ្ហិត្វា “កិមេត”ន្តិ វុត្តេ “អយំ មេ ព្រាហ្មណិយា ឧស្សីសកេ ឋបិតំ មុទ្ទិកំ គហេត្វា អាគតា, ទេហិ, អម្ម, មុទ្ទិក”ន្តិ អាហ។ សា តំ ទទមានា ព្រាហ្មណំ ហត្ថេ នខេន វិជ្ឈិត្វា “គណ្ហ ចោរា”តិ អទាសិ។

ឯវំ ព្រាហ្មណោ នានាវិធេហិ ឧបាយេហិ អញ្ញាបិ ពហូ អតិចារិនិយោ រញ្ញោ ទស្សេត្វា “ឥធ តាវ ឯត្តកំ ហោតុ, អញ្ញត្ថ គមិស្សាម, ទេវា”តិ អាហ។ រាជា “សកលជម្ពុទីបេ ចរិតេបិ សព្ពា ឥត្ថិយោ ឯវរូបាវ ភវិស្សន្តិ, កឹ នោ ឯតាហិ, និវត្តាមា”តិ ពារាណសិមេវ បច្ចាគន្ត្វា – “មហារាជ, ឥត្ថិយោ នាម ឯវំ បាបធម្មា, បកតិ ឯសា ឯតាសំ, ខមថ, ទេវ, កិន្នរាទេវិយា”តិ បុរោហិតេន យាចិតោ ខមិត្វា រាជនិវេសនតោ នំ និក្កឌ្ឍាបេសិ, ឋានតោ បន តំ អបនេត្វា អញ្ញំ អគ្គមហេសឹ អកាសិ។ តញ្ច បីឋសប្បឹ និក្កឌ្ឍាបេត្វា ជម្ពុសាខំ ឆេទាបេសិ។ តទា កុណាលោ បញ្ចាលចណ្ឌោ អហោសិ។ ឥតិ អត្តនា ទិដ្ឋការណមេវ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៣១១.‘យំ វេ ទិស្វា កណ្ឌរីកិន្នរានំ, សព្ពិត្ថិយោ ន រមន្តិ អគារេ;
តំ តាទិសំ មច្ចំ ចជិត្វា ភរិយា, អញ្ញំ ទិស្វា បុរិសំ បីឋសប្បិ’’ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យំ វេ កណ្ឌរិស្ស រញ្ញោ កិន្នរាយ ទេវិយា ចាតិ ឥមេសំ កណ្ឌរិកិន្នរានំ វិរាគការណំ អហោសិ, តំ ទិស្វា ជានិតព្ពំ – សព្ពិត្ថិយោ អត្តនោ សាមិកានំ ន រមន្តិ អគារេ ។ តថា ហិ អញ្ញំ បីឋសប្បិំ បុរិសំ ទិស្វា តំ រាជានំ តាទិសំ រតិកុសលំ មច្ចំ ចជិត្វា ភរិយា តេន មនុស្សបេតេន សទ្ធិំ បាបមកាសីតិ។

អបរោបិ អតីតេ ពារាណសិយំ ពកោ នាម រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពារាណសិយា បាចីនទ្វារវាសិនោ ឯកស្ស ទលិទ្ទស្ស បញ្ចបាបី នាម ធីតា អហោសិ។ សា កិរ បុព្ពេបិ ឯកា ទលិទ្ទធីតា មត្តិកំ មទ្ទិត្វា គេហេ ភិត្តិំ វិលិម្បតិ។ អថេកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អត្តនោ បព្ភារបរិភណ្ឌករណត្ថំ “កហំ មត្តិកំ លភិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា “ពារាណសិយំ លទ្ធំ សក្កា’’តិ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តហត្ថោ នគរំ បវិសិត្វា តស្សា អវិទូរេ អដ្ឋាសិ។ សា កុជ្ឈិត្វា ឧល្លោកេន្តី បទុដ្ឋេន មនសា “មត្តិកម្បិ ភិក្ខតី’’តិ អវោច។ បច្ចេកពុទ្ធោ និច្ចលោវ អហោសិ។ អថ សា បច្ចេកពុទ្ធំ និច្ចលិតំ ទិស្វា បុន ចិត្តំ បសាទេត្វា, “សមណ, មត្តិកម្បិ ន លភសី’’តិ វត្វា មហន្តំ មត្តិកាបិណ្ឌំ អាហរិត្វា បត្តេ ឋបេសិ។ សោ តាយ មត្តិកាយ បព្ភារេ បរិភណ្ឌមកាសិ។ សា នចិរស្សេវ តតោ ចវិត្វា តស្មិំយេវ នគរេ ពហិទ្វារគាមេ ទុគ្គតិត្ថិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ តស្សា មត្តិកាបិណ្ឌផលេន សរីរំ ផស្សសម្បន្នំ អហោសិ, កុជ្ឈិត្វា ឧល្លោកិតត្តា បន ហត្ថបាទមុខអក្ខិនាសានិ បាបានិ វិរូបានិ អហេសុំ។ តេន តំ “បញ្ចបាបី’’ត្វេវ សញ្ជានឹសុ។

អថេកទិវសំ ពារាណសិរាជា រត្តិំ អញ្ញាតកវេសេន នគរំ បរិគ្គណ្ហន្តោ តំ បទេសំ គតោ។ សាបិ គាមទារិកាហិ សទ្ធិំ កីឡន្តី អជានិត្វាវ រាជានំ ហត្ថេ គណ្ហិ។ សោ តស្សា ហត្ថសម្ផស្សេន សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ, ទិព្ពសម្ផស្សេន ផុដ្ឋោ វិយ អហោសិ។ សោ ផស្សរាគរត្តោ តថាវិរូបម្បិ តំ ហត្ថេ គហេត្វា “កស្ស ធីតាសី’’តិ បុច្ឆិត្វា “ទ្វារវាសិនោ’’តិ វុត្តេ អស្សាមិកភាវំ បុច្ឆិត្វា “អហំ តេ សាមិកោ ភវិស្សាមិ, គច្ឆ មាតាបិតរោ អនុជានាបេហី’’តិ អាហ។ សា មាតាបិតរោ ឧបគន្ត្វា “ឯកោ, អម្ម, បុរិសោ មំ ឥច្ឆតី’’តិ វត្វា “សោបិ ទុគ្គតោ ភវិស្សតិ, សចេ តាទិសម្បិ ឥច្ឆតិ, សាធូ’’តិ វុត្តេ គន្ត្វា មាតាបិតូហិ អនុញ្ញាតភាវំ អារោចេសិ។ សោ តស្មិំយេវ គេហេ តាយ សទ្ធិំ វសិត្វា បាតោវ រាជនិវេសនំ បាវិសិ។ តតោ បដ្ឋាយេវ អញ្ញាតកវេសេន និពទ្ធំ តត្ថ គច្ឆតិ, អញ្ញំ ឥត្ថិំ ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆតិ។

អថេកទិវសំ តស្សា បិតុ លោហិតបក្ខន្ទិកា ឧប្បជ្ជិ។ អសម្ភិន្នខីរសប្បិមធុសក្ខរយុត្តបាយាសោវ ឯតស្ស ភេសជ្ជំ, តំ តេ ទលិទ្ទតាយ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កោន្តិ ។ តតោ បញ្ចបាបិមាតា ធីតរំ អាហ – “កឹ, អម្ម, តវ សាមិកោ បាយាសំ ឧប្បាទេតុំ សក្ខិស្សតី’’តិ? “អម្ម, មម សាមិកេន អម្ហេហិបិ ទុគ្គតតរេន ភវិតព្ពំ, ឯវំ សន្តេបិ បុច្ឆិស្សាមិ នំ, មា ចិន្តយី’’តិ វត្វា តស្សាគមនវេលាយំ ទុម្មនា ហុត្វា និសីទិ។ អថ នំ រាជា អាគន្ត្វា “កឹ ទុម្មនាសី’’តិ បុច្ឆិ។ សា តមត្ថំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា រាជា “ភទ្ទេ ឥទំ អតិរសភេសជ្ជំ, កុតោ លភិស្សាមី’’តិ វត្វា ចិន្តេសិ – “ន សក្កា មយា និច្ចកាលំ ឯវំ ចរិតុំ, អន្តរាមគ្គេ បរិស្សយោបិ ទដ្ឋព្ពោ, សចេ ខោ បន ឯតំ អន្តេបុរំ នេស្សាមិ, ឯតិស្សា ផស្សសម្បទំ អជានន្តា ‘អម្ហាកំ រាជា យក្ខិនិំ គហេត្វា អាគតោ’តិ កេឡិំ ករិស្សន្តិ, សកលនគរវាសិនោ ឯតិស្សា សម្ផស្សំ ជានាបេត្វា គរហំ មោចេស្សាមី’’តិ។ អថ នំ រាជា – “ភទ្ទេ, មា ចិន្តយិ, អាហរិស្សាមិ តេ បិតុ បាយាស’’ន្តិ វត្វា តាយ សទ្ធិំ អភិរមិត្វា រាជនិវេសនំ គន្ត្វា បុនទិវសេ តាទិសំ បាយាសំ បចាបេត្វា បណ្ណានិ អាហរាបេត្វា ទ្វេ បុដេ កត្វា ឯកស្មិំ បាយាសំ បក្ខិបិត្វា ឯកស្មិំ ចូឡាមណិំ ឋបេត្វា ពន្ធិត្វា រត្តិភាគេ គន្ត្វា, “ភទ្ទេ, មយំ ទលិទ្ទា, កិច្ឆេន សម្បាទិតំ, តវ បិតរំ ‘អជ្ជ ឥមម្ហា បុដា បាយាសំ ភុញ្ជ, ស្វេ ឥមម្ហា’តិ វទេយ្យាសី’’តិ អាហ។ សា តថា អកាសិ។ អថស្សា បិតា ឱជសម្បន្នត្តា បាយាសស្ស ថោកមេវ ភុញ្ជិត្វា សុហិតោ ជាតោ។ សេសំ មាតុ ទត្វា សយម្បិ ភុញ្ជិ។ តយោបិ សុហិតា អហេសុំ។ ចូឡាមណិបុដំ បន បុនទិវសត្ថាយ ឋបេសុំ។

រាជា និវេសនំ គន្ត្វា មុខំ ធោវិត្វាវ “ចូឡាមណិំ មេ អាហរថា’’តិ វត្វា “ន បស្សាម, ទេវា’’តិ វុត្តេ “សកលនគរំ វិចិនថា’’តិ អាហ។ តេ វិចិនិត្វាបិ ន បស្សិំសុ។ តេន ហិ ពហិនគរេ ទលិទ្ទគេហេសុ ភត្តបណ្ណបុដេ ឧបាទាយ វិចិនថាតិ។ វិចិនន្តា តស្មិំ ឃរេ ចូឡាមណិំ ទិស្វា តស្សា មាតាបិតរោ “ចោរា’’តិ ពន្ធិត្វា នយឹសុ។ អថស្សា បិតា, “សាមិ, ន មយំ ចោរា, អញ្ញេនាយំ មណិ អាភតោ’’តិ វត្វា “កេនា’’តិ វុត្តេ “ជាមាតរា មេ’’តិ អាចិក្ខិត្វា “កហំ សោ’’តិ បុច្ឆិតោ “ធីតា មេ ជានាតី’’តិ អាហ។ តតោ ធីតាយ សទ្ធិំ កថេសិ – “អម្ម, សាមិកំ តេ ជានាសី’’តិ? “ន ជានាមី’’តិ។ “ឯវំ សន្តេ អម្ហាកំ ជីវិតំ នត្ថី’’តិ។ “តាត, សោ អន្ធការេ អាគន្ត្វា អន្ធការេ ឯវ យាតិ, តេនស្ស រូបំ ន ជានាមិ, ហត្ថសម្ផស្សេន បន នំ ជានិតុំ សក្កោមី’’តិ។ សោ រាជបុរិសានំ អារោចេសិ។ តេបិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា អជានន្តោ វិយ ហុត្វា “តេន ហិ តំ ឥត្ថិំ រាជង្គណេ អន្តោសាណិយំ ឋបេត្វា

សាណិយា ហត្ថប្បមាណំ ឆិទ្ទំ កត្វា នគរវាសិនោ សន្និបាតេត្វា ហត្ថសម្ផស្សេន ចោរំ គណ្ហថា’’តិ អាហ។ រាជបុរិសា តថា កាតុំ តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា រូបំ ទិស្វាវ វិប្បដិសារិនោ ហុត្វា – ‘‘ធី, ធី បិសាចី’’តិ ជិគុច្ឆិត្វា ផុសិតុំ ន ឧស្សហិំសុ, អានេត្វា បន នំ រាជង្គណេ អន្តោសាណិយំ ឋបេត្វា សកលនគរវាសិនោ សន្និបាតេសុំ។ សា អាគតាគតស្ស ឆិទ្ទេន បសារិតហត្ថំ គហេត្វាវ ‘‘នោ ឯសោ’’តិ វទតិ។ បុរិសា តស្សា ទិព្ពផស្សសទិសេ ផស្សេ ពជ្ឈិត្វា អបគន្តុំ ន សក្ខិំសុ, ‘‘សចាយំ ទណ្ឌារហា, ទណ្ឌំ ទត្វាបិ ទាសកម្មការភាវំ ឧបគន្ត្វាបិ ឯតំ ឃរេ ករិស្សាមា’’តិ ចិន្តយិំសុ។ អថ នេ រាជបុរិសា ទណ្ឌេហិ កោដ្ដេត្វា បលាបេសុំ។ ឧបរាជានំ អាទិំ កត្វា សព្ពេ ឧម្មត្តកា វិយ អហេសុំ។

អថ រាជា – ‘‘កច្ចិ អហំ ភវេយ្យ’’ន្តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តំ ហត្ថេ គហេត្វាវ ‘‘ចោរោ មេ គហិតោ’’តិ មហាសទ្ទំ ករិ។ រាជា តេបិ បុច្ឆិ – ‘‘តុម្ហេ ឯតាយ ហត្ថេ គហិតា កឹ ចិន្តយិត្ថា’’តិ។ តេ យថាភូតំ អារោចេសុំ។ អថ នេ រាជា អាហ – ‘‘អហំ ឯតំ អត្តនោ គេហំ អានេតុំ ឯវំ ការេសឹ ‘ឯតិស្សា ផស្សំ អជានន្តា មំ បរិភវេយ្យុ’ន្តិ ចិន្តេត្វា, តស្មា មយា សព្ពេ តុម្ហេ ជានាបិតា, វទថ, ភោ ទានិ, សា កស្ស គេហេ ភវិតុំ យុត្តា’’តិ? ‘‘តុម្ហាកំ, ទេវា’’តិ។ អថ នំ អភិសិញ្ចិត្វា អគ្គមហេសឹ អកាសិ។ មាតាបិតូនម្បិស្សា ឥស្សរិយំ ទាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច បន តាយ សម្មត្តោ នេវ វិនិច្ឆយំ បដ្ឋបេសិ, ន អញ្ញំ ឥត្ថឹ ឱលោកេសិ។ តា តស្សា អន្តរំ បរិយេសិំសុ។ សា ឯកទិវសំ ទ្វិន្នំ រាជូនំ អគ្គមហេសិភាវស្ស សុបិនេ និមិត្តំ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា សុបិនបាឋកេ បក្កោសាបេត្វា ‘‘ឯវរូបេ សុបិនេ ទិដ្ឋេ កឹ ហោតី’’តិ បុច្ឆិ។ តេ ឥតរាសំ ឥត្ថីនំ សន្តិកា លញ្ជំ គហេត្វា – ‘‘មហារាជ, ទេវិយា សព្ពសេតស្ស ហត្ថិនោ ខន្ធេ និសិន្នភាវោ តុម្ហាកំ មរណស្ស បុព្ពនិមិត្តំ, ហត្ថិខន្ធគតាយ បន ចន្ទបរាមសនំ តុម្ហាកំ បច្ចាមិត្ត រាជានយនស្ស បុព្ពនិមិត្ត’’ន្តិ វត្វា ‘‘ឥទានិ កឹ កាតព្ព’’ន្តិ វុត្តេ ‘‘ទេវ ឥមំ មារេតុំ ន សក្កា, នាវាយ បន នំ ឋបេត្វា នទិយំ វិស្សជ្ជេតុំ វដ្ដតី’’តិ វទឹសុ។ រាជា អាហារវត្ថាលង្ការេហិ សទ្ធឹ វត្តិភាគេ នំ នាវាយ ឋបេត្វា នទិយំ វិស្សជ្ជេសិ។

សា នទិយា វុយ្ហមានា ហេដ្ឋានទិយា នាវាយ ឧទកំ កីឡន្តស្ស ពាវរិករញ្ញោ អភិមុខដ្ឋានំ បត្តា។ តស្ស សេនាបតិ នាវំ ទិស្វា ‘‘អយំ នាវា មយ្ហ’’ន្តិ អាហ។ រាជា ‘‘នាវាយ ភណ្ឌំ មយ្ហ’’ន្តិ វត្វា អាគតាយ នាវាយ តំ ទិស្វា ‘‘កា នាម ត្វំ បិសាចីសទិសា’’តិ បុច្ឆិ។ សា សិតំ កត្វា ពកស្ស រញ្ញោ អគ្គមហេសិភាវំ កថេត្វា សព្ពំ តំ បវត្តឹ តស្ស កថេសិ។ សា បន បញ្ចបាបីតិ សកលជម្ពុទីបេ បាកដា។ អថ នំ រាជា ហត្ថេ គហេត្វា ឧក្ខិបិ, សហ គហណេនេវ ផស្សរាគរត្តោ អញ្ញាសុ ឥត្ថីសុ ឥត្ថិសញ្ញំ អកត្វា តំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សា តស្ស បាណសមា អហោសិ។ ពកោ តំ បវត្តឹ សុត្វា ‘‘នាហំ តស្ស អគ្គមហេសឹ កាតុំ ទស្សាមី’’តិ សេនំ សង្កឌ្ឍិត្វា តស្ស បដិតិត្ថេ និវេសនំ កត្វា បណ្ណំ បេសេសិ – ‘‘ភរិយំ វា មេ ទេតុ យុទ្ធំ វា’’តិ។ សោ ‘‘យុទ្ធំ ទស្សាមិ, ន ភរិយ’’ន្តិ វត្វា យុទ្ធសជ្ជោ អហោសិ។ ឧភិន្នំ អមច្ចា ‘‘មាតុគាមំ និស្សាយ មរណកិច្ចំ នត្ថិ, បុរិមសាមិកត្តា ឯសា ពកស្ស បាបុណាតិ, នាវាយ លទ្ធត្តា ពាវរិកស្ស, តស្មា ឯកេកស្ស គេហេ សត្ត សត្ត ទិវសានិ ហោតូ’’តិ មន្តេត្វា ទ្វេបិ រាជានោ សញ្ញាបេសុំ។ តេ ឧភោបិ អត្តមនា ហុត្វា តិត្ថបដិតិត្ថេ នគរានិ មាបេត្វា វសឹសុ។ សា ទ្វិន្នម្បិ តេសំ អគ្គមហេសិត្តំ ការេសិ។ ទ្វេបិ តស្សា សម្មត្តា អហេសុំ។ សា បន ឯកស្ស ឃរេ សត្តាហំ វសិត្វា នាវាយ ឥតរស្ស ឃរំ គច្ឆន្តី នាវំ បាជេត្វា នេន្តេន ឯកេន មហល្លកខុជ្ជកេវដ្ដេន សទ្ធឹ នទីមជ្ឈេ បាបំ ករោតិ។ តទា កុណាលោ សកុណរាជា ពកោ អហោសិ, តស្មា ឥទំ អត្តនា ទិដ្ឋការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៣១២.‘‘ពកស្ស ច ពាវរិកស្ស ច រញ្ញោ, អច្ចន្តកាមានុគតស្ស ភរិយា;
អវាចរី បដ្ឋវសានុគស្ស, កំ វាបិ ឥត្ថី នាតិចរេ តទញ្ញ’’ន្តិ។

តត្ថ **អច្ចន្តកាមានុគតស្សា**តិ អច្ចន្តំ កាមំ អនុគតស្ស។ **អវាចរី**តិ អនាចារំ ចរិ។ **បដ្ឋវសានុគស្សា**តិ បដ្ឋស្ស អត្តនោ វសានុគតស្ស, អត្តនោ បេសនការស្ស សន្តិកេតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ វា សាមិវចនំ , តេន សទ្ធឹ បាបមកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តទញ្ញ**ន្តិ កតរំ តំ អញ្ញំ បុរិសំ នាតិចរេយ្យាតិ អត្ថោ។

អបរាបិ អតីតេ ព្រហ្មទត្តស្ស ភរិយា បិង្គិយានី នាម អគ្គមហេសី សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឱលោកេន្តី មង្គលអស្សគោបកំ ទិស្វា រញ្ញោ និទ្ទុបគមនកាលេ វាតបានេន ឱរុយ្ហ តេន សទ្ធឹ អតិចរិត្វា បុន បាសាទំ អារុយ្ហ គន្ធេហិ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ និបជ្ជិ។ អថេកទិវសំ រាជា ‘‘កឹ នុ ខោ ទេវិយា អឌ្ឍរត្តសមយេ និច្ចំ សរីរំ សីតំ ហោតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ ន’’ន្តិ ឯកទិវសំ និទ្ទុបគតោ វិយ ហុត្វា តំ ឧដ្ឋាយ គច្ឆន្តឹ អនុគន្ត្វា អស្សពន្ធេន សទ្ធឹ អតិចរន្តឹ ទិស្វា និវត្តិត្វា សយនំ អភិរុហិ។ សាបិ អតិចរិត្វា អាគន្ត្វា ចូឡសយនកេ និបជ្ជិ។ បុនទិវសេ រាជា អមច្ចគណមជ្ឈេ ឋិតោវ តំ បក្កោសាបេត្វា តំ កិច្ចំ អាវិកត្វា ‘‘សព្ពាវ ឥត្ថិយោ បាបធម្មា’’តិ តស្សា វធពន្ធឆេជ្ជភេជ្ជារហំ ទោសំ ខមិត្វា ឋានា ចាវេត្វា អញ្ញំ អគ្គមហេសឹ អកាសិ។ តទា កុណាលោ រាជា ព្រហ្មទត្តោ អហោសិ, តេន តំ អត្តនា ទិដ្ឋំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ គាថមាហ –

៣១៣បិង្គិយានី សព្ពលោកិស្សរស្ស, រញ្ញោ បិយា ព្រហ្មទត្តស្ស ភរិយា;
អវាចរិ បដ្ឋវសានុគស្ស, តំ វាបិ សា នាជ្ឈគា កាមកាមិនី”តិ។

តត្ថ **តំ វា**តិ សា ឯវំ អតិចរន្តី តំ វា អស្សពន្ធំ តំ វា អគ្គមហេសិដ្ឋានន្តិ ឧភយម្បិ នាជ្ឈគា, ឧភតោ ភដ្ឋា អហោសិ។ **កាមកាមិនី**តិ កាមេ បត្ថយមានា។

ឯវំ បាបធម្មា ឥត្ថិយោតិ អតីតវត្ថុហិ ឥត្ថីនំ ទោសំ កថេត្វា អបរេនបិ បរិយាយេន តាសំ ទោសមេវ កថេន្តោ អាហ –

៣១៤“លុទ្ធានំ លហុចិត្តានំ, អកតញ្ញូន ទុព្ភិនំ;
នាទេវសត្តោ បុរិសោ, ថីនំ សទ្ធាតុមរហតិ។

៣១៥“ន តា បជានន្តិ កតំ ន កិច្ចំ, ន មាតរំ បិតរំ ភាតរំ វា;
អនរិយា សមតិក្កន្តធម្មា, សស្សេវ ចិត្តស្ស វសំ វជន្តិ។

៣១៦“ចិរានុវុដ្ឋម្បិ បិយំ មនាបំ, អនុកម្បកំ បាណសមម្បិ ភត្តុំ;
អាវាសុ កិច្ចេសុ ច នំ ជហន្តិ, តស្មាហមិត្ថីនំ ន វិស្សសាមិ។

៣១៧“ថីនញ្ហិ ចិត្តំ យថា វានរស្ស, កន្នប្បកន្នំ យថា រុក្ខឆាយា;
ចលាចលំ ហទយមិត្ថិយានំ, ចក្កស្ស នេមិ វិយ បរិវត្តតិ។

៣១៨“យទា តា បស្សន្តិ សមេក្ខមានា, អាទេយ្យរូបំ បុរិសស្ស វិត្តំ;
សណ្ហាហិ វាចាហិ នយន្តិ មេនំ, កម្ពោជកា ជលជេនេវ អស្សំ។

៣១៩“យទា ន បស្សន្តិ សមេក្ខមានា, អាទេយ្យរូបំ បុរិសស្ស វិត្តំ;
សមន្តតោ នំ បរិវជ្ជយន្តិ, តិណ្ណោ នទីបារគតោវ កុល្លំ។

៣២០“សិលេសូបមា សិខិរិវ សព្ពភក្ខា, តិក្ខមាយា នទីរិវ សីឃសោតា;
សេវន្តិ ហេតា បិយមប្បិយញ្ច, នាវា យថា ឱរកុលំ បរញ្ច។

៣២១“ន តា ឯកស្ស ន ទ្វិន្នំ, អាបណោវ បសារិតោ;
យោ តា មយ្ហន្តិ មញ្ញេយ្យ, វាតំ ជាលេន ពាធយេ។

៣២២“យថា នទី ច បន្ថោ ច, បានាគារំ សភា បបា;
ឯវំ លោកិត្ថិយោ នាម, វេលា តាសំ ន វិជ្ជតិ។

៣២៣“ឃតាសនសមា ឯតា, កណ្ហសប្បសិរូបមា;
គាវោ ពហិ តិណស្សេវ, ឱមសន្តិ វរំ វរំ។

៣២៤“ឃតាសនំ កុញ្ជរំ កណ្ហសប្បំ, មុទ្ធាភិសិត្តំ បមទា ច សព្ពា;
ឯតេ នរោ និច្ចយតោ ភជេថ, តេសំ ហវេ ទុព្វិទុ សព្ពភាវោ។

៣២៥“នច្ចន្តវណ្ណា ន ពហូន កន្តា, ន ទក្ខិណា បមទា សេវិតព្ពា;
ន បរស្ស ភរិយា ន ធនស្ស ហេតុ, ឯតិត្ថិយោ បញ្ច ន សេវិតព្ពា”តិ។

តត្ថ **លុទ្ធាន**ន្តិ លុព្ភានំ។ **កណវេរជាតកេ** (ជា. ១.៤.៦៩-៧២) វិយ ពទ្ធចោរេបិ សារជ្ជនំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **លហុចិត្តាន**ន្តិ មុហុត្តមេវ បរិវត្តនចិត្តានំ។ **ចូឡធនុគ្គហជាតកេន** (ជា. ១.៥.១២៨ អាទយោ) ឯតំ ទីបេតព្ពំ។ អកតញ្ញុតា បន ឯតាសំ ឯកកនិបាតេ **តក្ការិយជាតកេន** (ជា. ១.១៣.១០៤ អាទយោ) ទីបេតព្ពា។ **នាទេវសត្តោ**តិ ន អទេវសត្តោ ទេវេន អនាសត្តោ អយក្ខគហិតកោ អភូតវិជ្ជោ បុរិសោ ថីនំ សីលវន្តតំ សទ្ធាតុំ នារហតិ, ភូតវិជ្ជោ បន សទ្ទហេយ្យ។ **កត**ន្តិ អត្តនោ កតំ ឧបការំ។ **កិច្ច**ន្តិ អត្តនា កត្តព្ពំ កិច្ចំ។ **ន មាតរ**ន្តិ សព្ពេបិ ញាតកេ ឆឌ្ឌេត្វា យស្មិំ បដិពទ្ធចិត្តា ហោន្តិ, តញ្ញេវ អនុពន្ធនតោ ឯតេ មាតាទយោ ន ជានន្តិ នាម មហាបន្ថកមាតា វិយ។ **អនរិយា**តិ និល្លជ្ជា។ **សស្សេវា**តិ សកស្ស។ **អាវាសូ**តិ អាបទាសុ។ **កិច្ចេសូ**តិ តេសុ តេសុ ករណីយេសុ។

កន្ទប្បកន្ទន្តិ ឱតិណ្ណោតិណ្ណំ។ យថា ហិ វិសមេ បទេសេ រុក្ខឆាយា និន្នម្បិ ឱរោហតិ, ថលម្បិ អភិរុហតិ, តថា ឯតាសម្បិ ចិត្តំ ន កញ្ចិ ឧត្តមាធមំ វជ្ជេតិ។ **ចលាចល**ន្តិ ឯកស្មិំយេវ អបតិដ្ឋិតំ។ **នេមិ វិយា**តិ សកដស្ស គច្ឆតោ ចក្កនេមិ វិយ។ **អាទេយ្យរូប**ន្តិ គហេតព្ពជាតិកំ។ **វិត្ត**ន្តិ ធនំ។ **នយន្តី**តិ អត្តនោ វសំ នេន្តិ។ **ជលជេនា**តិ ជលជាតសេវាលេន។ កម្ពោជរដ្ឋវាសិនោ កិរ យទា អដវិតោ អស្សេ គណ្ហិតុកាមា ហោន្តិ, តទា ឯកស្មិំ ឋានេ វតិំ បរិក្ខិបិត្វា ទ្វារំ យោជេត្វា អស្សានំ ឧទកបានតិត្ថេ សេវាលំ មធុនា មក្ខេត្វា សេវាលសម្ពន្ធានិ តិណានិ អាទិំ កត្វា យាវ បរិក្ខេបទ្វារា មក្ខេន្តិ, អស្សា បានីយំ បិវិត្វា រសគិទ្ធេន មធុនា មក្ខិតានិ តានិ តិណានិ ខាទន្តា អនុក្កមេន តំ ឋានំ បវិសន្តិ។ ឥតិ យថា តេ ជលជេន បលោភេត្វា អស្សេ វសំ នេន្តិ, តថា ឯតាបិ ធនំ ទិស្វា តស្ស គហណត្ថាយ សណ្ហាហិ វាចាហិបិ បុរិសំ វសំ នេន្តីតិ អត្ថោ។ **កុល្ល**ន្តិ តរណត្ថាយ គហិតំ យំ កិញ្ចិ។

សិលេសូបមាតិ បុរិសានំ ចិត្តពន្ធនេន សិលេសសទិសា។ **តិក្ខមាយា**តិ តិខិណមាយា សីឃមាយា។ **នទីវិវា**តិ យថា បព្ពតេយ្យា នទី សីឃសោតា, ឯវំ សីឃមាយាតិ អត្ថោ។ **អាបណោវា**តិ យថា ច បសារិតាបណោ យេសំ មូលំ អត្ថិ, តេសញ្ញេវ ឧបការោ, តថេវ តាបិ។ **យោ តា**តិ យោ បុរិសោ តា ឥត្ថិយោ។ **ពាធយេ**តិ សោ វាតំ ជាលេន ពាធេយ្យ។ **វេលា តាសំ ន វិជ្ជតី**តិ យថា ឯតេសំ នទីអាទីនំ "អសុកវេលាយមេវ ឯត្ថ គន្តព្ព"ន្តិ វេលា នត្ថិ, រត្តិម្បិ ទិវាបិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ ឧបគន្តព្ពានេវ, អសុកេនេវាតិបិ មរិយាទា នត្ថិ, អត្ថិកេន ឧបគន្តព្ពានេវ, តថា តាសម្បីតិ អត្ថោ។

យតាសនសមា ឯតាតិ យថា អគ្គិ ឥន្ធនេន ន តប្បតិ, ឯវមេតាបិ កិលេសរតិយា។ **កណ្ហសប្បសិរូបមា**តិ កោធនតាយ ឧបនាហិតាយ ឃោរវិសតាយ ទុជិវ្ហតាយ មិត្តទុព្ភិតាយាតិ បញ្ចហិ ការណេហិ កណ្ហសប្បសិរសទិសា។ តត្ថ ពហុលរាគតាយ ឃោរវិសតា, បិសុណតាយ ទុជិវ្ហតា, អតិចារិតាយ មិត្តទុព្ភិតា វេទិតព្ពា។ **គាវោ ពហិ តិណស្សេវា**តិ យថា គាវោ ខាទិតដ្ឋានំ ឆឌ្ឌេត្វា ពហិ មនាបមនាបស្ស តិណស្ស វរំ វរំ ឱមសន្តិ ខាទន្តិ, ឯវមេតាបិ និទ្ធនំ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ញំ សធនមេវ ភជន្តីតិ អត្ថោ។ **មុទ្ធាភិសិត្ត**ន្តិ រាជានំ។ **បមទា ច សព្ពា**តិ សព្ពា ច ឥត្ថិយោ។ **ឯតេ**តិ ឯតេ បញ្ច ជនេ។ **និច្ចយតោ**តិ និច្ចសញ្ញតោ, ឧបដ្ឋិតស្សតិ អប្បមត្តោវ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ទុព្ពិទូ**តិ ទុជ្ជានោ។ **សព្ពភាវោ**តិ អជ្ឈាសយោ។ ចិរបរិចិណ្ណោបិ ហិ អគ្គិ ទហតិ, ចិរវិស្សាសិកោបិ កុញ្ជរោ ឃាតេតិ, ចិរបរិចិតោបិ សប្បោ ឌំសតិ, ចិរវិស្សាសិកោបិ រាជា អនត្ថករោ ហោតិ, ឯវំ ចិរាចិណ្ណាបិ ឥត្ថិយោ វិការំ ទស្សេន្តីតិ។

នច្ចន្តវណ្ណាតិ អភិរូបវតី។ **ន ពហូន កន្តា**តិ អឌ្ឍកាសិគណិកា វិយ ពហូនំ បិយា មនាបា។ **ន ទក្ខិណា**តិ នច្ចគីតកុសលា។ តថារូបា ហិ ពហុបត្ថិតា ពហុមិត្តា ហោន្តិ, តស្មា ន សេវិតព្ពា។ **ន ធនស្ស ហេតូ**តិ យា ធនហេតុយេវ ភជតិ, សា អបរិគ្គហាបិ ន សេវិតព្ពា។ សា ហិ ធនំ អលភមានា កុជ្ឈតីតិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាជនោ មហាសត្តស្ស "អហោ សុកថិត"ន្តិ សាធុការមទាសិ។ សោបិ ឯត្តកេហិ ការណេហិ ឥត្ថីនំ អគុណំ កថេត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ តំ សុត្វា អានន្ទោ គិជ្ឈរាជា, "សម្ម កុណាល, អហម្បិ អត្តនោ ញាណពលេន ឥត្ថីនំ អគុណំ កថេស្សាមី"តិ វត្វា អគុណកថំ អារភិ។ តំ ទស្សេន្តោ សត្ថា អាហ –

"អថ ខលុ, ភោ, អានន្ទោ គិជ្ឈរាជា កុណាលស្ស អាទិមជ្ឈកថាបរិយោសានំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣២៦ "បុណ្ណម្បិ ចេមំ បថវិំ ធនេន, ទជ្ជិត្ថិយា បុរិសោ សម្មតាយ;
លទ្ធា ខណំ អតិមញ្ញេយ្យ តម្បិ, តាសំ វសំ អសតីនំ ន គច្ឆេ។

៣២៧ "ឧដ្ឋាហកំ ចេបិ អលីនវុត្តិំ, កោមារភត្តារំ បិយំ មនាបំ;
អាវាសុ កិច្ចេសុ ច នំ ជហន្តិ, តស្មាហមិត្ថីនំ ន វិស្សសាមិ។

៣២៨ "ន វិស្សសេ 'ឥច្ឆតិ ម'ន្តិ បោសោ, ន វិស្សសេ 'រោទតិ មេ សកាសេ';
សេវន្តិ ហេតា បិយមប្បិយញ្ច, នាវា យថា ឱរកូលំ បរញ្ច។

៣២៩ "ន វិស្សសេ សាខបុរាណសន្ថតំ, ន វិស្សសេ មិត្តបុរាណចោរំ;
ន វិស្សសេ រាជានំ 'សខា មម'ន្តិ, ន វិស្សសេ ឥត្ថិ ទសន្ន មាតរំ។

៣៣០ "ន វិស្សសេ រាមករាសុ នារិសុ, អច្ចន្តសីលាសុ អសញ្ញតាសុ;
អច្ចន្តបេមានុគតស្ស ភរិយា, ន វិស្សសេ តិត្ថសមា ហិ នារិយោ។

៣៣១. “ហនេយ្យុំ ឆិន្ទេយ្យុំ ឆេទាបេយ្យុម្បិ, កណ្ឋេបិ ឆេត្វា រុធិរំ បិវេយ្យុំ;
មា ទីនកាមាសុ អសញ្ញតាសុ, ភាវំ ករេ គង្គតិត្ថូបមាសុ។

៣៣២. “មុសា តាសំ យថា សច្ចំ, សច្ចំ តាសំ យថា មុសា;
គាវោ ពហិ តិណស្សេវ, ឱមសន្តិ វរំ វរំ។

៣៣៣. “គតេនេតា បលោភេន្តិ, បេក្ខិតេន ម្ហិតេន ច;
អថោបិ ទុន្និវត្ថេន, មញ្ជុនា ភណិតេន ច។

៣៣៤. “ចោរិយោ កថិនា ហេតា, វាឡា ច លបសក្ខរា;
ន តា កិញ្ចិ ន ជានន្តិ, យំ មនុស្សេសុ វញ្ចនំ។

៣៣៥. “អសា លោកិត្ថិយោ នាម, វេលា តាសំ ន វិជ្ជតិ;
សារត្តា ច បគព្ភា ច, សិខី សព្ពឃសោ យថា។

៣៣៦. “នត្ថិត្ថីនំ បិយោ នាម, អប្បិយោបិ ន វិជ្ជតិ;
សេវន្តិ ហេតា បិយមប្បិយញ្ច, នាវា យថា ឱរកូលំ បរញ្ច។

៣៣៧. “នត្ថិត្ថីនំ បិយោ នាម, អប្បិយោបិ ន វិជ្ជតិ;
ធនត្តា បដិវល្លន្តិ, លតាវ ទុមនិស្សិតា។

៣៣៨. “ហត្ថិពន្ធំ អស្សពន្ធំ, គោបុរិសញ្ច មណ្ឌលំ;
ឆវឌាហកំ បុប្ផឆឌ្ឌកំ, សធនមនុបតន្តិ នារិយោ។

៣៣៩. “កុលបុត្តម្បិ ជហន្តិ អកិញ្ចនំ, ឆវកសមសទិសម្បិ;
អនុគច្ឆន្តិ អនុបតន្តិ, ធនហេតុ ហិ នារិយោ”តិ។

តត្ថ **អាទិមជ្ឈកថាបរិយោសាន**ន្តិ កថាយ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ។ **លទ្ធា ខណ**ន្តិ ឱកាសំ លភិត្វា។ **ឥច្ចត្តិមន្តិ** មំ ឯសា ឥច្ឆតីតិ បុរិសោ ឥត្ថឹ ន វិស្សសេយ្យ។ **សាខបុរាណសន្ថត**ន្តិ ហិយ្យោ វា បរេ វា សន្ថតំ បុរាណសាខាសន្ថតំ ន វិស្សសេ, អបច្ចវេក្ខិត្វា អបច្ចវេក្ខិត្វា ន បរិភុញ្ជេយ្យ។ តត្រ ហិ ទីឃជាតិកោ វា បវិសិត្វា តិដ្ឋេយ្យ, បច្ចាមិត្តោ វា សត្ថំ និក្ខិបេយ្យ។ **មិត្តបុរាណចោរ**ន្តិ បន្ថទូហនដ្ឋានេ ឋិតំ ចោរំ “បុរាណមិត្តោ មេ”តិ ន វិស្សសេយ្យ។ ចោរា ហិ យេ សញ្ជានន្តិ តេយេវ មារេន្តិ។ **សខា មម**ន្តិ សោ ហិ ខិប្បមេវ កុជ្ឈតិ, តស្មា រាជានំ “សខា មេ”តិ ន វិស្សសេ។ **ទសន្នមាតរ**ន្តិ “អយំ មហល្លិកា ឥទានិ មំ ន អតិចរិស្សតិ, អត្តានំ រក្ខិស្សតី”តិ ន វិស្សសេតព្ពា។ **រាមករាសូ**តិ ពាលានំ រតិករាសុ។ **អច្ចន្តសីលាសូ**តិ អតិក្កន្តសីលាសុ។ **អច្ចន្តបេមានុគតស្សា**តិ សចេបិ អច្ចន្តំ អនុគតបេមា អស្ស, តថាបិ តំ ន វិស្សសេ។ កឹការណា? តិត្ថសមា ហិ នារិយោតិ សម្ពន្ធោ, តិត្ថំ វិយ សព្ពសាធារណាតិ អត្ថោ។

ហនេយ្យុន្តិ កុទ្ធា វា អញ្ញបុរិសសារត្តា វា ហុត្វា សព្ពមេតំ ហននាទឹ ករេយ្យុំ។ **មា ទីនកាមាសូ**តិ ហីនជ្ឈាសយាសុ សំកិលិដ្ឋអាសយាសុ។ **ភាវ**ន្តិ ឯវរូបាសុ សិនេហំ មា ករេ។ **គង្គតិត្ថូបមាសូ**តិ សព្ពសាធារណដ្ឋេន គង្គាតិត្ថសទិសាសុ។ **មុសា**តិ មុសាវាទោ តាសំ សច្ចសទិសោវ។ **គតេនា**តិអាទីសុ បេក្ខិតេន បលោភនេ **ឧម្មាទន្តីជាតកំ,** (ជា. ២.១៨.៥៧ អាទយោ) ទុន្និវត្ថេន **និឡិនិកាជាតកំ,** (ជា. ២.១៨.១ អាទយោ) មញ្ជុនា ភណិតេន “តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ នន្ទត្ថេរស្ស វត្ថុ (ឧទា. ២២) កថេតព្ពំ។ **ចោរិយោ**តិ សម្មតស្ស ធនស្ស វិនាសនេន ចោរិយោ។ **កថិនា**តិ ថទ្ធហទយា។ **វាឡា**តិ ទុដ្ឋា អប្បកេនេវ កុជ្ឈនសីលា។ **លបសក្ខរា**តិ និរត្ថកលបនេន សក្ខរា វិយ មធុរា។ **អសា**តិ អសតិយោ លាមកា។ **សារត្តា**តិ សព្ពទា សារត្តា។ **បគព្ភា**តិ កាយបាគព្ភិយាទីហិ បគព្ភា។ **យថា**តិ យថា សិខី សព្ពឃសោ, ឯវមេតាបិ សព្ពឃសា។ **បដិវល្លន្តី**តិ បរិស្សជន្តិ ឧបគូហន្តិ វេឋេន្តិ។ **លតាវា**តិ យថា លតា រុក្ខនិស្សិតា រុក្ខំ វេឋេន្តិ, ឯវមេតា បុរិសំ បរិស្សជន្តិ នាម។

ហត្ថិពន្ធន្តិអាទីសុ គោបុរិសោ វុច្ចតិ គោបាលកោ។ **ឆវឌាហក**ន្តិ ឆវានំ ឌាហកំ, សុសានបាលន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បុប្ផឆឌ្ឌក**ន្តិ វច្ចដ្ឋានសោធកំ។ **សធន**ន្តិ ឯតេសុបិ សធនំ អនុគច្ឆន្តិយេវ ។ **អកិញ្ចន**ន្តិ អធនំ។ **ឆវកសមសទិស**ន្តិ សុនខមំសខាទចណ្ឌាលេន សមំ សទិសំ, តេន និព្ពិសេសម្បិ បុរិសំ គច្ឆន្តិ ភជន្តិ។ កស្មា? យស្មា **អនុបតន្តិ ធនហេតុ នារិយោ**តិ។

ឯវំ អត្តនោ ញាណេ ឋត្វា អានន្ទោ គិជ្ឈរាជា ឥត្ថីនំ អគុណំ កថេត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ តស្ស វចនំ សុត្វា នារទោបិ អត្តនោ ញាណេ ឋត្វា តាសំ អគុណំ កថេសិ។ តំ ទស្សេន្តោ សត្ថា អាហ –

“អថ ខលុ, ភោ, នារទោ ទេវព្រាហ្មណោ អានន្ទស្ស គិជ្ឈរាជស្ស អាទិមជ្ឈកថាបរិយោសានំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៤០. “‘ចត្តារោមេ ន បូរេន្តិ, តេ មេ សុណាថ ភាសតោ;
សមុទ្ទោ ព្រាហ្មណោ រាជា, ឥត្ថី ចាបិ ទិជម្បតិ។

៣៤១. “សរិតា សាគរំ យន្តិ, យា កាចិ បថវិស្សិតា;
តា សមុទ្ទំ ន បូរេន្តិ, ឩនត្តា ហិ ន បូរតិ។

៣៤២. “ព្រាហ្មណោ ច អធីយាន, វេទមក្ខានបញ្ចមំ;
ភិយ្យោបិ សុតមិច្ឆេយ្យ, ឩនត្តា ហិ ន បូរតិ។

៣៤៣. “រាជា ច បថវិំ សព្ពំ, សសមុទ្ទំ សបព្ពតំ;
អជ្ឈាវសំ វិជិនិត្វា, អនន្តរតនោចិតំ;
បារំ សមុទ្ទំ បត្ថេតិ ឩនត្តា ហិ ន បូរតិ។

៣៤៤. “ឯកមេកាយ ឥត្ថិយា, អដ្ឋដ្ឋ បតិនោ សិយា;
សូរា ច ពលវន្តោ ច, សព្ពកាមរសាហរា;
ករេយ្យ នវមេ ឆន្ទំ, ឩនត្តា ហិ ន បូរតិ។

៣៤៥. “សព្ពិត្ថិយោ សិខីរិវ សព្ពភក្ខា, សព្ពិត្ថិយោ នទីរិវ សព្ពវាហី;
សព្ពិត្ថិយោ កណ្ដកានំវ សាខា, សព្ពិត្ថិយោ ធនហេតុ វជន្តិ។

៣៤៦. “វាតញ្ច ជាលេន នរោ បរាមសេ, ឱសិញ្ចយេ សាគរមេកបាណិនា;
សកេន ហត្ថេន ករេយ្យ ឃោសំ, យោ សព្ពភាវំ បមទាសុ ឱស្សជេ។

៣៤៧. “ចោរីនំ ពហុពុទ្ធីនំ, យាសុ សច្ចំ សុទុល្លភំ;
ថីនំ ភាវោ ទុរាជានោ, មច្ឆស្សេវោទកេ គតំ។

៣៤៨. “អនលា មុទុសម្ភាសា, ទុប្បូរា តា នទីសមា;
សីទន្តិ នំ វិទិត្វាន, អារកា បរិវជ្ជយេ។

៣៤៩. “អាវដ្ដនី មហាមាយា, ព្រហ្មចរិយវិកោបនា;
សីទន្តិ នំ វិទិត្វាន, អារកា បរិវជ្ជយេ។

៣៥០. “យំ ឯតា ឧបសេវន្តិ, ឆន្ទសា វា ធនេន វា;
ជាតវេទោវ សំឋានំ, ខិប្បំ អនុទហន្តិ ន’”ន្តិ។

តត្ថ **ទិជម្បតី**តិ ទិជជេដ្ឋកំ កុណាលំ អាលបតិ។ “**សរិតា**”តិអាទិ បឋិតមាតិកាយ ភាជនត្ថំ វុត្តំ។ **ឩនត្តា**តិ ឧទកបតិដ្ឋានស្ស មហន្តតាយ ឩនា ឯវ។ **អធីយានា**តិ សជ្ឈាយិត្វា។ **វេទមក្ខានបញ្ចម**ន្តិ ឥតិហាសបញ្ចមំ វេទចតុក្កំ។ **ឩនត្តា**តិ សោ ហិ អជ្ឈាសយមហន្តតាយ សិក្ខិតព្ពស្ស ន បូរតិ។ **អនន្តរតនោចិត**ន្តិ នានារតនេហិ ឱចិតំ បរិបុណ្ណំ។ **ឩនត្តា**តិ សោ ហិ តណ្ហាមហន្តតាយ ន បូរតិ។ **សិយា**តិ សិយុំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **សព្ពកាមរសាហរា**តិ សព្ពេសំ កាមរសានំ អាហរកា។ “**នវមេ**”តិ អដ្ឋហិ អតិត្តភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ សា បន ទសមេបិ វីសតិមេបិ តតោ ឧត្តរិតរេបិ ឆន្ទំ ករោតេវ។ **ឩនត្តា**តិ សា ហិ កាមតណ្ហាយ មហន្តតាយ ន បូរតិ។ **កណ្ដកានំវ សាខា**តិ សម្ពាធមគ្គេ កណ្ដកសាខសទិសា។ យថា ហិ សាខា លគ្គិត្វា អាកឌ្ឍតិ, ឯវំ ឯតាបិ រូបាទីហិ កឌ្ឍន្តិ។ យថា សាខា ហត្ថាទីសុ វិជ្ឈិត្វា ទុក្ខំ ឧប្បាទេតិ, ឯវំ ឯតាបិ ផុដ្ឋមត្តា សរីរសម្ផស្សេន វិជ្ឈិត្វា មហាវិនាសំ បាបេន្តិ។ **វជន្តី**តិ បរបុរិសំ វជន្តិ។

បរាមសេតិ គណ្ហេយ្យ។ **ឱសិញ្ចយេ**តិ ឋត្វា ឋិតំ ឱតិណ្ណោ ឯកេន បាណិនា សកលសមុទ្ទឧទកំ ឱសិញ្ចេយ្យ គហេត្វា ឆឌ្ឌេយ្យ។ **សកេនា**តិ ឯកេន អត្តនោ ហត្ថេន តមេវ ហត្ថំ ហរិត្វា ឃោសំ ឧប្បាទេយ្យ។ **សព្ពភាវ**ន្តិ “ត្វមេវ ឥដ្ឋោ កន្តោ បិយោ មនាបោ”តិ វុច្ចមានោ យោ បុរិសោ “ឯវមេត”ន្តិ សទ្ទហន្តោ សព្ពំ អត្តនោ អជ្ឈាសយំ បមទាសុ ឱស្សជេយ្យ, សោ ជាលាទីហិ វាតគ្គហណាទីនិ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **គត**ន្តិ គមនំ។ **អនលា**តិ តីហិ

ធម្មេហិ អលន្តិ វចនវិរហិតា។ **ទុប្បូរា តា**តិ យថា មហានទី ឧទកេន, ឯវំ កិលេសរតិយា តា ទុប្បូរា។ **សីទន្តិ នំ វិទិត្វានា**តិ ឯត្ថ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ, ឥត្ថិយោ អល្លីនា ចតូសុ អបាយេសុ សីទន្តីតិ វិទិត្វា។ **អាវដ្តនី**តិ យថា អាវដ្តនី មហាជនស្ស ហទយំ មោហេត្វា អត្តនោ វសេ វត្តេតិ, ឯវមេតាបីតិ អត្ថោ។ **វិកោបនា**តិ នាសនត្ថេន ច គរហត្ថេន ច ព្រហ្មចរិយស្ស កោបិកា។ **ឆន្ទសា វា**តិ បិយសំវាសេន វា។ **ធនេន វា**តិ ធនហេតុ វា។ **សំហាន**ន្តិ យថា ជាតវេទោ អត្តនោ ឋានំ យំ យំ បទេសំ អល្លីយតិ, តំ តំ ទហតិ, តថា ឯតាបិ យំ យំ បុរិសំ កិលេសវសេន អល្លីយន្តិ, តំ តំ អនុទហន្តិ មហាវិនាសំ បាបេន្តិ។

ឯវំ នារទេន ឥត្ថីនំ អគុណេ បកាសិតេ បុន មហាសត្តោ វិសេសេត្វា តាសំ អគុណំ បកាសេតិ។ តំ ទស្សេតុំ សត្ថា អាហ –

> “អថ ខលុ, ភោ, កុណាលោ សកុណោ នារទស្ស ទេវព្រាហ្មណស្ស អាទិមជ្ឈកថាបរិយោសានំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមា គាថាយោ អជ្ឈភាសិ –

៣៥១. “‘សល្លបេ និសិតខគ្គបាណិនា, បណ្ឌិតោ អបិ បិសាចទោសិនា;
ឧគ្គតេជមុរគម្បិ អាសិទេ, ឯកោ ឯកាយ បមទាយ នាលបេ។

៣៥២. “លោកចិត្តមថនា ហិ នារិយោ, នច្ចគីតភណិតម្ហិតាវុធា;
ពាធយន្តិ អនុបដ្ឋិតស្សតី, ទីបេ រក្ខសិគណោវ វាណិជេ។

៣៥៣. “នត្ថិ តាសំ វិនយោ ន សំវរោ, មជ្ជមំសនិរតា អសញ្ញតា;
តា គិលន្តិ បុរិសស្ស បាភតំ, សាគរេវ មករំ តិមិង្គលោ។

៣៥៤. “បញ្ចកាមគុណសាតគោចរា, ឧទ្ធតា អនិយតា អសញ្ញតា;
ឱសរន្តិ បមទា បមាទិនំ, លោណតោយវតិយំវ អាបកា។

៣៥៥. “យំ នរំ ឧបលបេន្តិ នារិយោ, ឆន្ទសា វា រតិយា ធនេន វា;
ជាតវេទសទិសម្បិ តាទិសំ, រាគទោសវធិយោ ទហន្តិ នំ។

៣៥៦. “អឌ្ឍំ ញត្វា បុរិសំ មហទ្ធនំ, ឱសរន្តិ សធនំ សហត្តនា;
រត្តចិត្តមតិវេឋយន្តិ នំ, សាល មាលុវលតាវ កាននេ។

៣៥៧. “តា ឧបេន្តិ វិវិធេន ឆន្ទសា, ចិត្រពិម្ពមុខិយោ អលង្កតា;
ឩហសន្តិ បហសន្តិ នារិយោ, សម្ពរោវ សតមាយកោវិទា។

៣៥៨. “ជាតរូបមណិមុត្តភូសិតា, សក្កតា បតិកុលេសុ នារិយោ;
រក្ខិតា អតិចរន្តិ សាមិកំ, ទានវំវ ហទយន្តរស្សិតា។

៣៥៩. “តេជវាបិ ហិ នរោ វិចក្ខណោ, សក្កតោ ពហុជនស្ស បូជិតោ;
នារិនំ វសគតោ ន ភាសតិ, រាហុនា ឧបហតោវ ចន្ទិមា។

៣៦០. “យំ ករេយ្យ កុបិតោ ទិសោ ទិសំ, ទុដ្ឋចិត្តោ វសមាគតំ អរិំ;
តេន ភិយ្យោ ព្យសនំ និគច្ឆតិ, នារិនំ វសគតោ អបេក្ខវា។

៣៦១. “កេសលូននខឆិន្នតជ្ជិតា, បាទបាណិកសទណ្ឌតាឡិតា;
ហីនមេវុបគតា ហិ នារិយោ, តា រមន្តិ កុណបេវ មក្ខិកា។

៣៦២. “តា កុលេសុ វិសិខន្តរេសុ វា, រាជធានិនិគមេសុ វា បុន;
ឱឌ្ឌិតំ នមុចិបាសវាករំ, ចក្ខុមា បរិវជ្ជេ សុខត្ថិកោ។

៣៦៣. “ឱស្សជិត្វ កុសលំ តបោគុណំ, យោ អនរិយចរិតានិ មាចរិ;
ទេវតាហិ និរយំ និមិស្សតិ, ឆេទគាមិមណិយំវ វាណិជោ។

៣៦៤. “សោ ឥធ គរហិតោ បរត្ថ ច, ទុម្មតី ឧបហតោ សកម្មុនា;
គច្ឆតី អនិយតោ គឡាគឡំ, ទុដ្ឋគទ្រភរថោវ ឧប្បថេ។

៣៦៥. “សោ ឧបេតិ និរយំ បតាបនំ, សត្តិសិម្ពលិវនញ្ច អាយសំ;

អាវសិត្វា តិរច្ឆានយោនិយំ, បេតរាជវិសយំ ន មុញ្ចតិ។

៣៦៦. “ទិព្យខិឌ្ឌរតិយោ ច នន្ទនេ, ចក្កវត្តិចរិតញ្ច មានុសេ;
នាសយន្តិ បមទា បមាទិនំ, ទុគ្គតិញ្ច បដិបាទយន្តិ នំ។

៣៦៧. “ទិព្យខិឌ្ឌរតិយោ ន ទុល្លភា, ចក្កវត្តិចរិតញ្ច មានុសេ;
សោណ្ណព្យម្ហនិលយា ច អច្ឆរា, យេ ចរន្តិ បមទាហនត្ថិកា។

៣៦៨. “កាមធាតុសមតិក្កមា គតិ, រូបធាតុយា ភាវោ ន ទុល្លភោ;
វីតរាគវិសយូបបត្តិ យា, យេ ចរន្តិ បមទាហនត្ថិកា។

៣៦៩. “សព្ពទុក្ខសមតិក្កមំ សិវំ, អច្ចន្តមចលិតំ អសង្ខតំ;
និព្ពុតេហិ សុចិហី ន ទុល្លភំ, យេ ចរន្តិ បមទាហនត្ថិកា’”តិ។

តត្ថ **សល្លបេ**តិ “សចេ មយា សទ្ធឹ សល្លបេស្សសិ, សីសំ តេ បាតេស្សាមី”តិ វត្វា ខគ្គំ អាទាយ ឋិតេនាបិ, “សល្លបិតមត្តេយេវ តំ ខាទិត្វា ជីវិតវិនាសំ បាបេស្សាមី”តិ ទោសិនា ហុត្វា ឋិតេនាបិ បិសាចេន សទ្ធឹ សល្លបេ។ “ឧបគតំ ឌំសិត្វា នាសេស្សាមី”តិ ឋិតំ ឧគ្គតេជំ ឧរគម្បិ អាសិទេ។ ឯកោ បន ហុត្វា រហោ ឯកាយ បមទាយ ន ហិ អាលបេ។ **លោកចិត្តមថនា**តិ លោកស្ស ចិត្តឃាតិកា។ **ទីបេ រក្ខសិគណោ**តិ យថា ទីបេ រក្ខសិគណោ មនុស្សវេសេន វាណិជេ ឧបលាបេត្វា អត្តនោ វសេ គតេ កត្វា ខាទតិ, ឯវំ ឥមាបិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ អត្តនោ វសេ កត្វា សត្តេ មហាវិនាសំ បាបេន្តីតិ អត្ថោ។ **វិនយោ**តិ អាចារោ។ **សំវរោ**តិ មរិយាទោ។ **បុរិសស្ស បាភត**ន្តិ ទុក្ខសម្ភតំ ធនំ **គិលន្តិ** នាសេន្តិ។

អនិយតាតិ អនិយតចិត្តា។ **លោណតោយវតិយ**ន្តិ លោណតោយវន្តំ សមុទ្ទន្តិ អត្ថោ។ **អាបកា**តិ អាបគា, អយមេវ វា បាឋោ។ យថា សមុទ្ទំ នទិយោ ឱសរន្តិ, ឯវំ បមាទិនំ បមទាតិ អត្ថោ។ **ឆន្ទសា**តិ បេមេន។ **រតិយា**តិ បញ្ចកាមគុណរតិយា។ **ធនេន វា**តិ ធនហេតុ វា។ **ជាតវេទសទិស**ន្តិ គុណសម្បត្តិយា អគ្គិមិវ ជលិតម្បិ។ **រាគទោសវធិយោ**តិ កាមរាគទោសេហិ វធិកា។ រាគទោសគតិយោតិបិ បាឋោ។ **ឱសរន្តី**តិ ធនគហណត្ថាយ មធុរវចនេន តំ ពន្ធន្តិយោ ឧបគច្ឆន្តិ។ **សធន**ន្តិ សធនា។ អយមេវ វា បាឋោ, វត្ថាលង្ការត្ថាយ កិញ្ចិ អត្តនោ ធនំ ទត្វាបិ ឱសរន្តីតិ អត្ថោ។ **សហត្តនា**តិ អត្តភាវេន សទ្ធឹ អត្តភាវម្បិ តស្សេវ បរិច្ចជន្តិយោ វិយ ហោន្តិ។ **អតិវេឋយន្តី**តិ ធនគហណត្ថាយ អតិវិយ វេឋេន្តិ បីឡេន្តិ។

វិវិធេន ឆន្ទសាតិ នានាវិធេន អាការេន។ **ចិត្រពិម្ពមុខិយោ**តិ អលង្ការវសេន ចិត្រសរីរា ចិត្រមុខិយោ ហុត្វា។ **ឧហសន្តី**តិ មហាហសិតំ ហសន្តិ។ **បហសន្តី**តិ មន្ទហសិតំ ហសន្តិ។ **សម្ពរោវា**តិ មាយាការបុរិសោ វិយ អសុរិន្ទោ វិយ ច ។ **ទានវំ ហទយន្តរស្សិតា**តិ យថា “កុតោ នុ អាគច្ឆថ, ភោ, តយោ ជនា”តិ **ករណ្ឌកជាតកេ** (ជា. ១.៩.៨៧ អាទយោ) ហទយន្តរនិស្សិតា អន្តោឧទរគតាបិ ទានវំ អតិចរិ, ឯវំ អតិចរន្តិ។ អរក្ខិតា ហោតាតិ ទីបេតិ។ **ន ភាសតី**តិ ន វិរោចតិ ហរិតចលោមសកស្សបកុសរាជានោ វិយ។ **តេនា**តិ តម្ហា អមិត្តេន កតា ព្យសនា អតិរេកតរំ ព្យសនន្តិ អត្ថោ។ **អបេក្ខវា**តិ សតណ្ហោ។

កេសលូននខឆិន្នតជ្ជិតាតិ អាកឌ្ឍិត្វា លូនកេសា នខេហិ ឆិន្នគត្តា តជ្ជិតា បាទាទីហិ ច តាឡិតាវ ហុត្វា។ យោ កិលេសវសេន ឯតេបិ វិប្បការេ ករោតិ, តាទិសំ ហីនមេវ ឧបគតា នារិយោ រមន្តិ, ន ឯតេ វិប្បការេ បរិហរន្តិ, មធុរសមាចារេ កីការណា តា ន រមន្តិ។ **កុណបេវ មក្ខិកា**តិ យស្មា ជេគុច្ឆហត្ថិកុណបាទិម្ហិ មក្ខិកា វិយ តា ហីនេយេវ រមន្តីតិ អត្ថោ។ **ឱឌ្ឌិត**ន្តិ ន ឯតា ឥត្ថិយោ នាម, អថ ខោ ឥមេសុ ឋានេសុ នមុចិនោ កិលេសមារស្ស មិគបក្ខិគហណត្ថំ លុទ្ទកេហិ ឱឌ្ឌិតំ បាសញ្ច វាករញ្ចាតិ មញ្ញមានោ បញ្ញាចក្ខុមា បុរិសោ ទិព្ពមានុសិកេន សុខេន អត្ថិកោ បរិវជ្ជេយ្យ។

ឱស្សជិត្វាតិ ទេវមនុស្សេសុ មហាសម្បត្តិទាយកំ តបោគុណំ ឆឌ្ឌេត្វា។ **យោ**តិ យោ បុរិសោ អនរិយេសុ អបរិសុទ្ធេសុ កាមគុណេសុ កាមរតិចរិតានិ អាចរតិ។ **ទេវតាហិ និរយំ និមិស្សតី**តិ សោ ទេវលោកេន បរិវត្តិត្វា និរយំ គណ្ហិស្សតិ។ **ឆេទគាមិមណិយំវ វាណិជោ**តិ យថា ពាលវាណិជោ សតសហស្សគ្ឃភណ្ឌំ ទត្វា ឆេទគាមិមណិកំ គណ្ហាតិ, តថារូបោ អយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សោ**តិ សោ ឥត្ថីនំ វសំ គតោ។ **អនិយតោ**តិ ឯត្តកំ នាម កាលំ អបាយេសុ បច្ចិស្សតីតិ អនិយតោ។ **គឡាគឡ**ន្តិ ទេវលោកា វា មនុស្សលោកា វា គឡិត្វា អបាយមេវ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ យថា កឹ? **ទុដ្ឋគទ្រភរថោវ ឧប្បថេ**តិ, យថា កូដគទ្រភយុត្តរថោ មគ្គា ឱក្កមិត្វា ឧប្បថេយេវ គច្ឆតិ, តថា។ **សត្តិសិម្ពលិវន**ន្តិ សត្តិសទិសេហិ កណ្ដកេហិ យុត្តំ អាយសំ សិម្ពលិវនំ។ **បេតរាជវិសយ**ន្តិ បេតវិសយញ្ច កាលកញ្ចិកអសុរវិសយញ្ច។

បមាទិនន្តិ បមត្តានំ។ តេ ហិ បមទាសុ បមត្តា តាសំ សម្បត្តីនំ មូលភូតំ កុសលំ ន ករោន្តិ, ឥតិ តេសំ បមទា សព្ពា តា នាសេន្តិ នាម។ **បដិបាទយន្តី**តិ តថាវិធំ បុរិសំ តា បមាទវសេនេវ អកុសលំ ការេត្វា ទុគ្គតឹ បដិបាទេន្តិ នាម។ **សោណ្ណព្យម្ហនិលយា**តិ សុវណ្ណមយវិមានវាសិនិយោ។ **បមទាហនត្ថិកា**តិ យេ បុរិសា បមទាហិ អនត្ថិកា ហុត្វា ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ។ **កាមធាតុសមតិក្កមា**តិ កាមធាតុសមតិក្កមា យា គតិ។ **រូបធាតុយា ភាវោ**តិ យោ កាមធាតុសមតិក្កមគតិសង្ខាតោ រូបធាតុយា ភាវោ, សោ តេសំ ន ទុល្លភោ។ **វីតរាគវិសយូបបត្តិ យា**តិ យា វីតរាគវិសយេ សុទ្ធាវាសលោកេ ឧបបត្តិ, សាបិ តេសំ ន ទុល្លភាតិ អត្ថោ។ **អច្ចុន្ត**ន្តិ អន្តាតីតំ អវិនាសធម្មំ។ **អចលិត**ន្តិ កិលេសេហិ អកម្បិតំ។ **និព្ពុតេហី**តិ និព្ពុតកិលេសេហិ។ **សុចិហី**តិ សុចីហិ បរិសុទ្ធេហិ ឯវរូបំ និព្ពានំ ន ទុល្លភន្តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ អមតមហានិព្ពានំ បាបេត្វា ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ ហិមវន្តេ កិន្នរមហោរគាទយោ អាកាសេ ឋិតា ទេវតា ច "អហោ ពុទ្ធលីលាយ កថិតា"តិ សាធុការំ អទំសុ ។ អានន្ទោ គិជ្ឈរាជា នារទោ ទេវព្រាហ្មណោ បុណ្ណមុខោ ច ផុស្សកោកិលោ អត្តនោ អត្តនោ បរិសំ អាទាយ យថាឋានមេវ គមឹសុ។ មហាសត្តោបិ សកដ្ឋានមេវ គតោ។ ឥតរេ បន អន្តរន្តរា គន្ត្វា មហាសត្តស្ស សន្តិកេ ឱវាទំ គហេត្វា តស្មិំ ឱវាទេ ឋត្វា សគ្គបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ ឱសានគាថា អភាសិ –

៣៧០. "កុណាលោហំ តទា អាសិំ, ឧទាយី ផុស្សកោកិលោ;
អានន្ទោ គិជ្ឈរាជាសិ, សារិបុត្តោ ច នារទោ;
បរិសា ពុទ្ធបរិសា, ឯវំ ធារេថ ជាតក"ន្តិ។

តេ បន ភិក្ខូ គមនកាលេ សត្ថានុភាវេន គន្ត្វា អាគមនកាលេ អត្តនោ អត្តនោវ អានុភាវេន អាគតា។ តេសំ សត្ថា មហាវនេយេវ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ សព្ពេបិ តេ តំ ទិវសមេវ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ មហាទេវតាសមាគមោ អហោសិ។ អថស្ស ភគវា **មហាសមយសុត្តំ** (ទី. និ. ២.៣៣១ អាទយោ) កថេសិ។

កុណាលជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៥៣៧] ៥. មហាសុតសោមជាតកវណ្ណនា

កស្មា តុវំ រសក ឯទិសានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អង្គុលិមាលត្ថេរទមនំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស ឧប្បត្តិ ច បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច **អង្គុលិមាលសុត្តវណ្ណនាយំ** (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៤៨ អាទយោ) វុត្តនយេន វិត្ថារតោ វេទិតព្ពា។ សោ បន សច្ចកិរិយាយ មូឡ្ហគព្ភាយ ឥត្ថិយា សោត្ថិភាវំ កត្វា តតោ បដ្ឋាយ សុលភបិណ្ឌោ ហុត្វា វិវេកមនុព្រូហន្តោ អបរភាគេ អរហត្តំ បត្វា អភិញ្ញាតោវ អសីតិយា មហាថេរានំ អព្ភន្តរោ អហោសិ។ តស្មិំ កាលេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – "អាវុសោ, អហោ វត ភគវតា តថារូបំ លុទ្ទំ លោហិតបាណិំ មហាចោរំ អង្គុលិមាលំ អទណ្ឌេន អសត្ថេន ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ ករោន្តេន ទុក្ករំ កតំ, អហោ ពុទ្ធា នាម ទុក្ករការិនោ"តិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ ឋិតោវ ទិព្ពសោតេន តំ កថំ សុត្វា "អជ្ជ មម គមនំ ពហុបការំ ភវិស្សតិ, មហាធម្មទេសនា បវត្តិស្សតី"តិ ញត្វា អនោបមាយ ពុទ្ធលីលាយ ធម្មសភំ គន្ត្វា វរបញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ បរមាភិសម្ពោធិំ បត្តេន មយា ឯតស្ស ទមនំ, ស្វាហំ បុព្ពចរិយំ ចរន្តោ បទេសញាណេ ឋិតោបិ ឯតំ ទមេសិ"ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្តនគរេ កោរព្យោ នាម រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ ទសមាសេ អតិក្កន្តេ សុវណ្ណវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ, សុតវិត្តតាយ បន នំ "សុតសោមោ"តិ សញ្ជានិំសុ។ តមេនំ រាជា វយប្បត្តំ និក្ខសហស្សំ ទត្វា ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បុគ្គហណត្ថាយ តក្កសិលំ បេសេសិ។ សោ អាចរិយភាគំ អាទាយ នគរា និក្ខមិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តទា ពារាណសិយំ កាសិរញ្ញោ បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោបិ តថេវ វត្វា បិតរា បេសិតោ នគរា និក្ខមិត្វា តមេវ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ អថ សុតសោមោ មគ្គំ គន្ត្វា នគរទ្វារេ សាលាយ ផលកេ វិស្សមត្ថាយ និសីទិ។ ព្រហ្មទត្តកុមារោបិ គន្ត្វា តេន សទ្ធិំ ឯកផលកេ និសីទិ។ អថ នំ សុតសោមោ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ "សម្ម, មគ្គកិលន្តោសិ, កុតោ អាគច្ឆសី"តិ បុច្ឆិត្វា "ពារាណសិតោ"តិ វុត្តេ "កស្ស បុត្តោសី"តិ វត្វា "កាសិរញ្ញោ បុត្តោម្ហី"តិ វុត្តេ "កោ នាមោសី"តិ វត្វា "អហំ ព្រហ្មទត្តកុមារោ នាមា"តិ វុត្តេ "កេន ការណេន ឥធាគតោសី"តិ បុច្ឆិ។ សោ "សិប្បុគ្គហណត្ថាយា"តិ វត្វា "ត្វម្បិ មគ្គកិលន្តោសិ, កុតោ អាគច្ឆសី"តិ តេនេវ នយេន ឥតរំ បុច្ឆិ។ សោបិ តស្ស សព្ពំ អាចិក្ខិ។ តេ ឧភោបិ "មយំ ខត្តិយា, ឯកាចរិយស្សេវ សន្តិកេ សិប្បុគ្គហណត្ថាយ គច្ឆាមា"តិ អញ្ញមញ្ញំ មិត្តភាវំ កត្វា នគរំ បរិសិត្វា

អាចរិយកុលំ គន្ត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា អត្តនោ ជាតិអាទី កថេត្វា សិប្បុគ្គហណត្ថាយ អាគតភាវំ កថេសុំ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តេ អាចរិយភាគំ ទត្វា សិប្បំ បដ្ឋបេសុំ។

ន កេវលញ្ច តេ ទ្វេវ, អញ្ញេបិ តទា ជម្ពុទីបេ ឯកសតមត្តា រាជបុត្តា តស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តិ។ សុតសោមោ តេសំ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ ហុត្វា សិប្បំ ឧបទិសន្តោ នចិរស្សេវ និប្ផត្តិំ បាបុណិ។ សោ អញ្ញស្ស សន្តិកំ អគន្ត្វា “សហាយោ មេ”តិ ព្រហ្មទត្តស្ស កុមារស្សេវ សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស បិដ្ឋិអាចរិយោ ហុត្វា សិប្បំ សិក្ខាបេសិ។ ឥតរស្សបិ អនុក្កមេន សិប្បំ និដ្ឋិតំ។ តេ អនុយោគំ ទត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា សុតសោមំ បរិវារេត្វា និក្ខមិំសុ។ អថ នេ សុតសោមោ មគ្គន្តរេ ឋត្វា ឧយ្យោជេន្តោ “តុម្ហេ អត្តនោ អត្តនោ បិតូនំ សិប្បំ ទស្សេត្វា រជ្ជេសុ បតិដ្ឋហិស្សថ, បតិដ្ឋិតា ច បន មមោវាទំ ករេយ្យាថា”តិ អាហ។ “កិំ , អាចរិយា”តិ? “បក្ខទិវសេសុ ឧបោសថិកា ហុត្វា មា ឃាតំ ករេយ្យាថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិំសុ។ ពោធិសត្តោបិ អង្គវិជ្ជាបាឋកត្តា “អនាគតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តកុមារំ និស្សាយ មហាភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ញត្វា តេ ឯវំ ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តេ សព្ពេបិ អត្តនោ អត្តនោ ជនបទំ គន្ត្វា បិតូនំ សិប្បំ ទស្សេត្វា រជ្ជេសុ បតិដ្ឋាយ បតិដ្ឋិតភាវញ្ចេវ ឱវាទេ វត្តនភាវញ្ច ជានាបេតុំ បណ្ណាការេន សទ្ធិំ បណ្ណានិ បហិណិំសុ។ មហាសត្តោ តំ បវត្តិំ សុត្វា “អប្បមត្តា ហោថា”តិ បណ្ណានិ បដិបេសេសិ។

តេសុ ពារាណសិរាជា វិនា មំសេន ភត្តំ ន ភុញ្ជតិ។ ឧបោសថទិវសត្ថាយបិស្ស មំសំ គហេត្វា ឋបេសិ។ អថេកទិវសំ ឯវំ ឋបិតមំសំ ភត្តការកស្ស បមាទេន រាជគេហេ កោលេយ្យកសុនខា ខាទិំសុ។ ភត្តការកោ តំ មំសំ អទិស្វា កហាបណមុដ្ឋិំ អាទាយ ចរន្តោបិ មំសំ ឧប្បាទេតុំ អសក្កោន្តោ “សចេ អមំសកភត្តំ ឧបនាមេស្សាមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថិ, កិំ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ វិកាលេ អាមកសុសានំ គន្ត្វា មុហុត្តមតស្ស បុរិសស្ស ឩរុមំសំ អាហរិត្វា សុបក្កំ បចិត្វា ភត្តំ ឧបនាមេសិ។ រញ្ញោ មំសខណ្ឌំ ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតមត្តមេវ សត្ត រសហរណិសហស្សានិ ផរិ, សកលសរីរំ ខោភេត្វា អដ្ឋាសិ។ កិំការណា? បុព្ពេ ចស្ស សេវនតាយ។ សោ កិរ អតីតានន្តរេ អត្តភាវេ យក្ខោ ហុត្វា ពហុំ មនុស្សមំសំ ខាទិតបុព្ពោ, តេនស្ស តំ បិយំ អហោសិ ។ សោ “សចាហំ តុណ្ហីយេវ ភុញ្ជិស្សាមិ, ន មេ អយំ ឥមំ មំសំ កថេស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា សហ ខេឡេន ភូមិយំ បាតេសិ។ “និទ្ទោសំ, ទេវ, ខាទាហី”តិ វុត្តេ មនុស្សេ បដិក្កមាបេត្វា “អហមេតស្ស និទ្ទោសភាវំ ជានាមិ, កិំ នាមេតំ មំស”ន្តិ បុច្ឆិ។ “បុរិមទិវសេសុ បរិភោគមំសមេវ, ទេវា”តិ។ “ននុ អញ្ញស្មិំ កាលេ អយំ រសោ នត្ថី”តិ? “អជ្ជ សុបក្កំ, ទេវា”តិ។ “ននុ បុព្ពេបិ ឯវមេវ បចសី”តិ។ អថ នំ តុណ្ហីភូតំ ញត្វា “សភាវំ កថេហិ, នោ ចេ កថេសិ, ជីវិតំ តេ នត្ថី”តិ អាហ។ សោ អភយំ យាចិត្វា យថាភូតំ កថេសិ។ រាជា “មា សទ្ទមកាសិ, បកតិយា បចនកមំសំ ត្វំ ខាទិត្វា មយ្ហំ មនុស្សមំសមេវ បចាហី”តិ អាហ។ “ននុ ទុក្ករំ, ទេវា”តិ? “មា ភាយិ, ន ទុក្ករ”ន្តិ។ “និពទ្ធំ កុតោ លភិស្សាមិ, ទេវា”តិ? “ននុ ពន្ធនាគារេ ពហូ មនុស្សា”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ តថា អកាសិ។

អបរភាគេ ពន្ធនាគារេ មនុស្សេសុ ខីណេសុ “ឥទានិ កិំ ករិស្សាមិ, ទេវា”តិ អាហ។ “អន្តរាមគ្គេ សហស្សភណ្ឌិកំ ខិបិត្វា យោ តំ គណ្ហាតិ, តំ ‘ចោរោ’តិ គហេត្វា មារេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ អបរភាគេ រាជភយេន សហស្សភណ្ឌិកំ ឱលោកេន្តម្បិ អទិស្វា “ឥទានិ កិំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ “យទា ភេរិវេលាយ នគរំ អាកុលំ ហោតិ, តទា ត្វំ បន ឯកស្មិំ ឃរសន្ធិម្ហិ វា វីថិយំ វា ចតុក្កេ វា ឋត្វា មនុស្សេ មារេត្វា មំសំ គណ្ហាហី”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ តថា កត្វា ថូលមំសំ អាទាយ គច្ឆតិ។ តេសុ តេសុ ឋានេសុ កឡេវរានិ ទិស្សន្តិ។ មម មាតា ន បញ្ញាយតិ, មម បិតា ន បញ្ញាយតិ, មម ភាតា ភគិនី ច ន បញ្ញាយតិ, មនុស្សានំ បរិទេវនសទ្ទោ សូយតិ។ នាគរា ភីតតសិតា “ឥមេ មនុស្សេ សីហោ នុ ខោ ខាទតិ, ព្យគ្ឃោ នុ ខោ ខាទតិ, យក្ខោ នុ ខោ ខាទតី”តិ ឱលោកេន្តា បហារមុខំ ទិស្វា “ឯកោ មនុស្សខាទកោ ចោរោ ឥមេ ខាទតី”តិ មញ្ញន្តិ។ មហាជនា រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា ឧបក្កោសិំសុ។ រាជា “កិំ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ ឥមស្មិំ នគរេ មនុស្សខាទកោ ចោរោ អត្ថិ, តំ គណ្ហាបេថា”តិ អាហំសុ។ “អហំ កថំ តំ ជានិស្សាមិ, កិំ អហំ នគរំ រក្ខន្តោបិ ចរាមី”តិ។

មហាជនា “រាជា នគរេន អនត្ថិកោ, កាឡហត្ថិសេនាបតិស្ស អាចិក្ខិស្សាមា”តិ គន្ត្វា តស្ស តំ កថេត្វា “ចោរំ បរិយេសិតុំ វដ្ដតី”តិ វទិំសុ។ សោ “សាធុ សត្តាហំ អាគមេថ, បរិយេសិត្វា ចោរំ ទស្សាមី”តិ មហាជនេ ឧយ្យោជេត្វា បុរិសេ អាណាបេសិ, “តាតា, នគរេ កិរ មនុស្សខាទកោ ចោរោ អត្ថិ, តុម្ហេ តេសុ តេសុ ឋានេសុ និលីយិត្វា តំ គណ្ហថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ នគរំ បរិគ្គណ្ហន្តិ។ ភត្តការកោបិ ឯកស្មិំ ឃរសន្ធិម្ហិ សម្បដិច្ឆន្នោ ហុត្វា ឯកំ ឥត្ថិំ មារេត្វា ឃនឃនមំសំ អាទាយ បច្ឆិយំ បូរេតុំ អារភិ។ អថ នំ តេ បុរិសា គហេត្វា បោថេត្វា បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា “គហិតោ មនុស្សខាទកោ ចោរោ”តិ មហាសទ្ទំ ករិំសុ។ មហាជនោ តំ បរិវារេសិ។ អថ នំ សុដ្ឋុ ពន្ធិត្វា មំសបច្ឆិំ គីវាយ ពន្ធិត្វា អាទាយ សេនាបតិស្ស ទស្សេសុំ។

សេនាបតិ តំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯស ឥមំ មំសំ ខាទតិ, ឧទាហុ អញ្ញេន មំសេន មិស្សេត្វា វិក្កិណាតិ, ឧទាហុ អញ្ញស្ស វចនេន មារេតី”តិ ចិន្តេត្វា តមត្ថំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៣៧១.“កស្មា តុវំ រសក ឯទិសានិ, ករោសិ កម្មានិ សុទារុណានិ;
ហនាសិ ឥត្ថី បុរិសេ ច មូឡ្ហោ, មំសស្ស ហេតុ អទុ ធនស្ស ការណា”តិ។

តត្ថ **រសកា**តិ ភត្តការណំ អាលបតិ។

ឥតោ បរំ ឧត្តានសម្ពន្ធានិ វចនបដិវចនានិ បាឡិវសេនេវ វេទិតព្ពានិ –

៣៧២.“ន អត្តហេតូ ន ធនស្ស ការណា, ន បុត្តទារស្ស សហាយញាតិនំ;
ភត្តា ច មេ ភគវា ភូមិបាលោ, សោ ខាទតិ មំសំ ភទន្តេទិសំ។

៣៧៣.“សចេ តុវំ ភត្តុរត្ថេ បយុត្តោ, ករោសិ កម្មានិ សុទារុណានិ;
បាតោវ អន្តេបុរំ បាបុណិត្វា, លបេយ្យាសិ មេ រាជិនោ សម្មុខេ តំ។

៣៧៤.“តថា ករិស្សាមិ អហំ ភទន្តេ, យថា តុវំ ភាសសិ កាឡហត្ថិ;
បាតោវ អន្តេបុរំ បាបុណិត្វា, វក្ខាមិ តេ រាជិនោ សម្មុខេ ត”ន្តិ។

តត្ថ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ។ **សចេ តុវ**ន្តិ “សច្ចំ នុ ខោ ភណតិ, ឧទាហុ មរណភយេន មុសា ភណតី”តិ វីមំសន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ **សុទារុណានី**តិ មនុស្សឃាតកកម្មានិ។ **សម្មុខេ ត**ន្តិ សម្មុខេ ឋត្វា ឯវំ វទេយ្យាសីតិ។ សោ សម្បដិច្ឆន្តោ គាថមាហ។

អថ នំ សេនាបតិ គាឡ្ហពន្ធនមេវ សយាបេត្វា វិភាតាយ រត្តិយា អមច្ចេហិ ច នាគរេហិ ច សទ្ធិំ មន្តេត្វា សព្ពេសុ ឯកច្ឆន្ទេសុ ជាតេសុ សព្ពដ្ឋានេសុ អារក្ខំ ឋបេត្វា នគរំ ហត្ថគតំ កត្វា រសកស្ស គីវាយំ មំសបច្ឆិំ ពន្ធិត្វា អាទាយ រាជនិវេសនំ បាយាសិ។ សកលនគរំ វិរវិ។ រាជា ហិយ្យោ ភុត្តបាតរាសោ សាយមាសម្បិ អលភិត្វា “រសកោ ឥទានិ អាគច្ឆិស្សតិ, ឥទានិ អាគច្ឆស្សតី”តិ និសិន្នោវ តំ រត្តិំ វីតិនាមេត្វា “អជ្ជបិ រសកោ នាគច្ឆតិ, នាគរានញ្ច មហាសទ្ទោ សូយតិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ វាតបានេន ឱលោកេន្តោ តំ តថា អានីយមានំ ទិស្វា “បាកដំ ឥទំ ការណំ ជាត”ន្តិ ចិន្តេត្វា សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា បល្លង្កេយេវ និសីទិ។ កាឡហត្ថិបិ នំ ឧបសង្កមិត្វា អនុយុញ្ជិ, សោបិស្ស កថេសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៣៧៥.“តតោ រត្យា វិវសានេ, សូរិយុគ្គមនំ បតិ;
កាឡោ រសកមាទាយ, រាជានំ ឧបសង្កមិ;
ឧបសង្កម្ម រាជានំ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

៣៧៦.“សច្ចំ កិរ មហារាជ, រសកោ បេសិតោ តយា។

ហនតិ ឥត្ថិបុរិសេ, តុវំ មំសានិ ខាទសិ។

៣៧៧.“ឯវមេវ តថា កាឡ, រសកោ បេសិតោ មយា;
មម អត្ថំ ករោន្តស្ស, កិមេតំ បរិភាសសី”តិ។

តត្ថ **កាឡា**តិ កាឡហត្ថិ។ **ឯវមេវា**តិ តេន សេនាបតិនា តេជវន្តេន អនុយុត្តោ រាជា មុសា វត្តុំ អសក្កោន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ **តថា**តិ ឥទំ បុរិមស្ស វេវចនំ។ **មម អត្ថ**ន្តិ មម វុឌ្ឍិំ។ **ករោន្តស្សា**តិ ករោន្តំ។ **កិមេត**ន្តិ កស្មា ឯតំ។ **បរិភាសសី**តិ អហោ ទុក្ករំ ករោសិ, កាឡហត្ថិ ត្វំ នាម អញ្ញំ ចោរំ អគ្គហេត្វា មម បេសនការកំ គណ្ហាសីតិ តស្ស ភយំ ជនេន្តោ កថេសិ។

តំ សុត្វា សេនាបតិ “អយំ សកេនេវ មុខេន បដិជានាតិ, អហោ សាហសិកោ, ឯត្តកំ នាម កាលំ ឥមេ មនុស្សា ឯតេន ខាទិតា, វារេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “មហារាជ, មា ឯវំ ករិ, មា មនុស្សមំសំ ខាទសី”តិ។ “កាឡហត្ថិ កឹ កថេសិ, នាហំ វិរមិតុំ សក្កោមី”តិ។ “មហារាជ, សចេ ន វិរមិស្សសិ, អត្តានញ្ច រដ្ឋញ្ច នាសេស្សសី”តិ។ “ឯវំ នស្សន្តេបិ អហំ នេវ តតោ វិរមិតុំ សក្កោមី”តិ។ តតោ សេនាបតិ តស្ស សញ្ញាបនត្ថាយ វត្ថុំ អាហរិត្វា ទស្សេតិ – អតីតស្មិញ្ហិ កាលេ មហាសមុទ្ទេ ឆ មហាមច្ឆា អហេសុំ។ តេសុ អានន្ទោ តិមិនន្ទោ អជ្ឈារោហោតិ ឥមេ តយោ មច្ឆា បញ្ចយោជនសតិកា, តិមិង្គលោ តិមិរបិង្គលោ មហាតិមិរបិង្គលោតិ ឥមេ

តយោ មច្ឆា សហស្សយោជនិកា ហោន្តិ។ តេ សព្ពេបិ បាសាណសេវាលភក្ខា អហេសុំ។ តេសុ អានន្ទោ មហាសមុទ្ទស្ស ឯកបស្សេ វសតិ។ តំ ពហូ មច្ឆា ទស្សនាយ ឧបសង្កមន្តិ, ឯកទិវសំ “សព្ពេសំ ទ្វិបទចតុប្បទានំ សត្តានំ រាជា បញ្ញាយតិ, អម្ហាកំ រាជា នត្ថិ, មយម្បេតំ រាជានំ ករិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា អានន្ទំ រាជានំ ករិំសុ។ តេ មច្ឆា តតោ បដ្ឋាយ តស្ស សាយំ បាតោវ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។

អថេកទិវសំ អានន្ទោ ឯកស្មិំ បព្ពតេ បាសាណសេវាលំ ខាទន្តោ អជានិត្វា “សេវាលោ”តិ សញ្ញាយ ឯកំ មច្ឆំ ខាទិ។ តស្ស តំ មំសំ ខាទន្តស្ស សកលសរីរំ សង្ខោភេសិ។ សោ “កឹ នុ ខោ ឥទំ អតិវិយ មធុរ”ន្តិ នីហរិត្វា ឱលោកេន្តោ មច្ឆមំសខណ្ឌំ ទិស្វា “ឯត្តកំ កាលំ អជានិត្វា ន ខាទាមី”តិ ចិន្តេត្វា “សាយំ បាតោបិ មច្ឆានំ អាគន្ត្វា គមនកាលេ ឯកំ ទ្វេ មច្ឆេ ខាទិស្សាមិ, បាកដំ កត្វា ខាទិយមានេ ឯកោបិ មំ ន ឧបសង្កមិស្សតិ, សព្ពេ បលាយិស្សន្តិ, បដិច្ឆន្នោ ហុត្វា បច្ឆា ឱសក្កិតោសក្កិតំ បហរិត្វា ខាទិស្សាមី”តិ តថា កត្វា ខាទិ។ មច្ឆា បរិក្ខយំ គច្ឆន្តា ចិន្តយឹសុ។ “កុតោ នុ ខោ ញាតីនំ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ។ អថេកោ បណ្ឌិតោ មច្ឆោ “មយ្ហំ អានន្ទស្ស កិរិយា ន រុច្ចតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ មច្ឆេសុ ឧបដ្ឋានំ គតេសុ អានន្ទស្ស កណ្ណបត្តេ បដិច្ឆន្នោ អដ្ឋាសិ។ អានន្ទោ មច្ឆេ ឧយ្យោជេត្វា សព្ពបច្ឆតោ គច្ឆន្តំ មច្ឆំ ខាទិ។ សោ បណ្ឌិតមច្ឆោ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា ឥតរេសំ អារោចេសិ។ តេ សព្ពេបិ ភីតតសិតា បលាយឹសុ។

អានន្ទោ តតោ បដ្ឋាយ មច្ឆមំសគិទ្ធេន អញ្ញំ គោចរំ ន គណ្ហិ។ សោ ជិឃច្ឆាយ បីឡិតោ កិលន្តោ “កហំ នុ ខោ ឥមេ គតា”តិ តេ មច្ឆេ បរិយេសន្តោ ឯកំ បព្ពតំ ទិស្វា “មម ភយេន ឥមំ បព្ពតំ និស្សាយ វសន្តិ មញ្ញេ, បព្ពតំ បរិក្ខិបិត្វា ឧបធារេស្សាមី”តិ នង្គុដ្ឋេន ច សីសេន ច ឧភោ បស្សេ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហិ។ តតោ “សចេ ឥធ វសន្តិ, បលាយិស្សន្តី”តិ បព្ពតំ បរិក្ខិបន្តំ អត្តនោ នង្គុដ្ឋំ ទិស្វា “អយំ មច្ឆោ មំ វញ្ចេត្វា បព្ពតំ និស្សាយ វសតី”តិ កុទ្ធោ បណ្ណាសយោជនមត្តំ សកនង្គុដ្ឋខណ្ឌំ អញ្ញមច្ឆសញ្ញាយ ទឡ្ហំ គហេត្វា មុរុមុរាយន្តោ ខាទិ, ទុក្ខវេទនា ឧប្បជ្ជិ។ លោហិតគន្ធេន មច្ឆា សន្និបតិត្វា លុញ្ចិត្វា ខាទន្តា យាវ សីសា អាគមិំសុ។ មហាសរីរតាយ បរិវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ, បព្ពតរាសិ វិយ អដ្ឋិរាសិ អហោសិ។ អាកាសចារិនោ តាបសបរិព្ពាជកា មនុស្សានំ កថយឹសុ។ សកលជម្ពុទីបេ មនុស្សា ជានឹសុ។ តំ វត្ថុំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ កាឡហត្ថិ អាហ –

៣៧៨.
“អានន្ទោ សព្ពមច្ឆានំ, ខាទិត្វា រសគិទ្ធិមា;
បរិក្ខីណាយ បរិសាយ, អត្តានំ ខាទិយា មតោ។

៣៧៩.
“ឯវំ បមត្តោ រសគារវេ រត្តោ, ពាលោ យទី អាយតិ នាវពុជ្ឈតិ;
វិធម្ម បុត្តេ ចជិ ញាតកេ ច, បរិវត្តិយ អត្តានញ្ញេវ ខាទតិ។

៣៨០.
“ឥទំ តេ សុត្វាន វិគេតុ ឆន្ទោ, មា ភក្ខយី រាជ មនុស្សមំសំ;
មា ត្វំ ឥមំ កេវលំ វារិជោវ, ទ្វិបទាធិប សុញ្ញមកាសិ រដ្ឋ”ន្តិ។

តត្ថ **អានន្ទោ**តិ, មហារាជ, អតីតស្មិំ កាលេ មហាសមុទ្ទេ បញ្ចសតយោជនិកោ អានន្ទោ នាម មហាមច្ឆោ សព្ពេសំ មច្ឆានំ រាជា មហាសមុទ្ទស្ស ឯកបស្សេ បិតោ។ **ខាទិត្វា**តិ សកជាតិកានំ មច្ឆានំ រសគិទ្ធិមា មច្ឆេ ខាទិត្វា។ **បរិក្ខីណាយា**តិ មច្ឆបរិសាយ ខយប្បត្តាយ។ **អត្តាន**ន្តិ អញ្ញំ គោចរំ អគ្គហេត្វា បព្ពតំ បរិក្ខិបន្តោ បណ្ណាសយោជនមត្តំ អត្តនោ នង្គុដ្ឋខណ្ឌំ អញ្ញមច្ឆសញ្ញាយ ខាទិត្វា មតោ មរណប្បត្តោ ហុត្វា ឥទានិ មហាសមុទ្ទេ បព្ពតមត្តោ អដ្ឋិរាសិ អហោសិ។ **ឯវំ បមត្តោ**តិ យថា មហាមច្ឆោ អានន្ទោ, ឯវម្បិ តថា ត្វំ តណ្ហារសគិទ្ធិកោ ហុត្វា បមត្តោ បមាទភាវប្បត្តោ។

រសគារវេ រត្តោតិ មនុស្សមំសស្ស រសគារវេ រត្តោ អតិរត្តចិត្តោ ហោតិ។ **ពាលោ**តិ យទិ ពាលោ ទុប្បញ្ញោ អាយតី អនាគតេ កាលេ ឧប្បជ្ជនកទុក្ខំ **នាវពុជ្ឈតិ** ន ជានាតិ។ **វិធម្មា**តិ វិធមេត្វា វិនាសេត្វា ។ **បុត្តេ**តិ បុត្តធីតរោ ច។ **ញាតកេ ចា**តិ សេសញាតកេ ច សហាយេ ច, វិធម្ម បុត្តេ ច ចជិត្វា ញាតកេ ចាតិ អត្ថោ។ **បរិវត្តិយា**តិ អញ្ញំ អាហារំ អលភិត្វា ជិឃច្ឆាយ បីឡិតោ សកលនគរំ បរិវត្តិយ វិចរិត្វា មនុស្សមំសំ អលភិត្វា អត្តានំ ខាទន្តោ អានន្ទោ មច្ឆោ វិយ អត្តានញ្ញេវ ខាទតិ។

ឥទំ តេ សុត្វានាតិ, មហារាជ, តេ តុយ្ហំ មយា អានីតំ ឥទំ ឧទាហរណំ សុត្វា **ឆន្ទោ** មនុស្សមំសខាទនច្ឆន្ទោ **វិគេតុ** វិគច្ឆតុ វិរមតុ។ **មា ភក្ខយី**តិ រាជ មនុស្សមំសំ មា ភក្ខយិ មា ខាទិ។ **មា ត្វំ ឥមំ កេវល**ន្តិ មហាសមុទ្ទំ សុញ្ញំ ករោន្តោ វារិជោ អានន្ទោ មច្ឆោ តវ, ភោ **ទ្វិបទាធិប,** ទ្វិបទានំ មនុស្សានំ, ឥស្សរ មហារាជ, ត្វំ កេវលំ សច្ចតោ ឥមំ តវ កាសិរដ្ឋំ នគរំ សុញ្ញំ មា អកាសីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា, "ភោ កាឡហត្ថិ, ន ត្វមេវ ឧបមំ ជានាសិ, អហម្បិ ជានាមី"តិ មនុស្សមំសគិទ្ធតាយ បោរាណកវត្ថុំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ អាហ –

៣៨១. "សុជាតោ នាម នាមេន, ឱរសោ តស្ស អត្រជោ;
ជម្ពុបេសិមលទ្ធាន, មតោ សោ តស្ស សង្ខយេ។

៣៨២. "ឯវមេវ អហំ កាឡ, ភុត្វា ភក្ខំ រសុត្តមំ;
អលទ្ធា មានុសំ មំសំ, មញ្ញេ ហិស្សាមិ ជីវិត"ន្តិ។

តត្ថ **សុជាតោ នាមា**តិ កាឡហត្ថិ កុដុម្ពិកោ នាមេន សុជាតោ នាម, តស្ស អត្រជោ បុត្តោ ឱរសោ ជម្ពុបេសិំ **អលទ្ធាន** អលភិត្វាន។ **មតោ**តិ យថា តស្សា ជម្ពុបេសិយា សង្ខយេ សោ កុដុម្ពិកបុត្តោ មតោ, ឯវមេវ អហំ **រសុត្តមំ** អញ្ញរសានំ ឧត្តមំ មនុស្សានំ មំសំ **ភុត្វា** ភុញ្ជិត្វា អលទ្ធា មនុស្សមំសំ ជីវិតំ ហិស្សាមីតិ **មញ្ញេ** មញ្ញាមិ។

អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ សុជាតោ នាម កុដុម្ពិកោ លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ហិមវន្តតោ អាគតានិ បញ្ចឥសិសតានិ អត្តនោ ឧយ្យានេ វសាបេត្វា ឧបដ្ឋាសិ។ ឃរេ ចស្ស និពទ្ធំ បញ្ចសតមត្តា ភិក្ខា អហោសិ។ តេ បន តាបសា កទាចិ ជនបទេបិ ភិក្ខាយ ចរន្តិ, កទាចិ មហាជម្ពុបេសី អាហរិត្វា ខាទន្តិ។ តេសំ ជម្ពុបេសី អាហរិត្វា ខាទនកាលេ សុជាតោ ចិន្តេសិ – "អជ្ជ ភទន្តានំ តយោ ចត្តារោ ទិវសា អនាគច្ឆន្តានំ, កហំ នុ ខោ គតា"តិ។ សោ អត្តនោ បុត្តកំ អង្គុលិយំ គាហាបេត្វា តេសំ ភត្តកិច្ចកាលេ តត្ថ អគមាសិ។ តស្មិំ សមយេ មហល្លកានំ មុខវិក្ខាលនកាលេ ឧទកំ ទត្វា សព្ពនវកោ ជម្ពុបេសី ខាទតិ។ សុជាតោ តាបសេ វន្ទិត្វា និសិន្នោ – "កិំ, ភន្តេ, ខាទថា"តិ បុច្ឆិ។ "មហាជម្ពុបេសី, អាវុសោ"តិ។ តំ សុត្វា កុមារោ បិបាសំ ឧប្បាទេសិ។ អថស្ស គណជេដ្ឋកោ តាបសោ ថោកំ ទាបេសិ។ សោ តំ ខាទិត្វា មធុររសេ ពជ្ឈិត្វា – "ជម្ពុបេសី មេ ទេថា"តិ បុនប្បុនំ យាចិ។ កុដុម្ពិកោ ធម្មំ សុណន្តោ, "បុត្តក, មា វិរវិ, គេហំ គន្ត្វា ខាទិស្សសី"តិ តំ វញ្ចេត្វា "តុម្ហំ និស្សាយ ភទន្តា ឧក្កណ្ឋេយ្យុ"ន្តិ តំ សមស្សាសេន្តោ ឥសិគណំ អនាបុច្ឆិត្វា គេហំ គតោ។ គតកាលតោ បដ្ឋាយ ចស្ស បុត្តោ "ជម្ពុបេសី មេ ទេថា"តិ បរិទេវិ។ សុជាតោ "ឥសយោបិ អាចិក្ខិស្សាមី"តិ ឧយ្យានំ គតោ។ តេ ឥសយោបិ "ឥធ ចិរំ វសិម្ហា"តិ ហិមវន្តមេវ គតា។ អារាមេ ឥសយោ អបស្សន្តោ តស្ស ជម្ពុអម្ពបនសមោចាទីនំ បេសិយោ មធុសក្ខរចុណ្ណសំយុត្តា អទាសិ។ តា តស្ស ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតមត្តា ហលាហលវិសសទិសា ហោន្តិ។ សោ សត្តាហំ និរាហារោ ហុត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ រាជា ឥទំ ការណំ អាហរិត្វា ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

តតោ កាឡហត្ថិ "អយំ រាជា អតិវិយ រសគិទ្ធោ, អបរានិបិស្ស ឧទាហរណានិ អាហរិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា, "មហារាជ, វិរមាហី"តិ អាហ។ "អហំ វិរមិតុំ ន សក្កោមី"តិ។ ទេវ, សចេ ន វិរមិស្សសិ, តុវំ ញាតិមណ្ឌលតោ ចេវ រជ្ជសិរិតោ ច បរិហាយិស្សសិ។ អតីតស្មិញ្ហិ, មហារាជ, ឥធេវ ពារាណសិយំ បញ្ចសីលរក្ខកំ សោត្ថិយកុលំ អហោសិ។ តស្ស កុលស្ស ឯកបុត្តកោ អហោសិ។ សោ មាតាបិតូនំ បិយោ មនាបោ អហោសិ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ។ សោ សមវយេហិ តរុណេហិ សទ្ធិំ គណពន្ធនេន វិចរិ។ សេសា គណពន្ធា មច្ឆមំសាទីនិ ខាទន្តា សុរំ បិវន្តិ។ មាណវោ មំសាទីនិ ន ខាទតិ, សុរំ ន បិវតិ។ តេ មន្តយិំសុ – "អយំ សុរាយ អបិវនតោ អម្ហាកំ មូលំ ន ទេតិ, ឧបាយេន នំ សុរំ បាយេស្សាមា"តិ។ តេ សន្និបតិត្វា, "សម្ម, ឆណកីឡំ កីឡិស្សាមា"តិ អាហំសុ។ "សម្ម, តុម្ហេ សុរំ បិវថ, អហំ សុរំ ន បិវាមិ, តុម្ហេវ គច្ឆថា"តិ។ "សម្ម, តវ បិវនត្ថាយ ខីរំ គណ្ហាបេស្សាមា"តិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិ។ ធុត្តា ឧយ្យានំ គន្ត្វា បទុមិនិបត្តេសុ តិខិណសុរំ ពន្ធាបេត្វា ឋបយិំសុ។ អថ នេសំ បានកាលេ មាណវស្ស ខីរំ ឧបនយិំសុ។ អថ ឯកោ ធុត្តោ "បោក្ខរមធុំ, ភោ, អាហរា"តិ អាហរាបេត្វា បទុមិនិបត្តបុដំ ហេដ្ឋា ឆិទ្ទំ កត្វា អគ្គលីហិ មុខេ ឋបេត្វា អាកឌ្ឍិ។ ឯវំ ឥតរេបិ អាហរាបេត្វា បិវិំសុ។ មាណវោ "កិំ នាមេត"ន្តិ បុច្ឆិ។ "បោក្ខរមធុនាមា"តិ។ "អហម្បិ ថោកំ លភិស្សាមិ, ទេថ ភោន្តោ"តិ។ តស្សបិ ទាបយិំសុ។ សោ បោក្ខរមធុសញ្ញាយ សុរំ បិវិ។ អថស្ស អង្គារបក្កមំសំ អទំសុ, តម្បិ ខាទិ។

ឯវមស្ស បុនប្បុនំ បិវន្តស្ស មត្តកាលេ "ន ឯតំ បោក្ខរមធុ, សុរា ឯសា"តិ វទិំសុ។ សោ "ឯត្តកំ កាលំ ឯវំ មធុររសំ ន ជានិំ, អាហរថ, ភោ, សុរ"ន្តិ អាហ។ តេ អាហរិត្វា បុនបិ អទំសុ។ បិបាសា មហតី អហោសិ។ អថស្ស បុនបិ យាចន្តស្ស "ខីណា"តិ វទិំសុ។ សោ "ហន្ទ តំ, ភោ, អាហរាបេថា"តិ អង្គុលិមុទ្ទិកំ អទាសិ, សោ សកលទិវសំ តេហិ សទ្ធិំ បិវិត្វា មត្តោ រត្តក្ខោ កម្បន្តោ វិលបន្តោ គេហំ គន្ត្វា និបជ្ជិ។ អថស្ស បិតា សុរាយ បិវិតភាវំ ញត្វា វិគតេ មត្តេ, "តាត, អយុត្តំ តេ កតំ សោត្ថិយកុលេ ជាតេន សុរំ បិវន្តេន, មា បុន ឯវំ អកាសី"តិ អាហ។ "តាត, កោ មយ្ហំ ទោសោ"តិ។ "សុរាយ បិវិតភាវោ"តិ។ "តាត, កិំ កថេសិ, មយា ឯវរូបំ មធុររសំ ឯត្តកំ កាលំ អលទ្ធបុព្ព"ន្តិ។ ព្រាហ្មណោ បុនប្បុនំ យាចិ។ សោបិ "ន សក្កោមិ វិរមិតុ"ន្តិ អាហ។ អថ ព្រាហ្មណោ "ឯវំ សន្តេ អម្ហាកំ កុលវំសោ ច ឧច្ឆិជ្ជិស្សតិ, ធនញ្ច វិនស្សិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៣៨៣. “មាណវ អភិរូបោសិ, កុលេ ជាតោសិ សោត្ថិយេ;
ន ត្វំ អរហសិ តាត, អភក្ខំ ភក្ខយេតវេ”តិ។

តត្ថ , **មាណវា**តិ, មាណវ, ត្វំ អភិរូបោ អសិ, សោត្ថិយេ កុលេ ជាតោបិ អសិ។ **អភក្ខំ ភក្ខយេតវេ**តិ, តាត, ត្វំ អភក្ខិតព្ពយុត្តកំ ភក្ខយិតុំ ន អរហសិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា, “តាត, វិរម, សចេ ន វិរមសិ, អហំ តំ ឥតោ គេហា និក្ខាមេស្សាមិ, តវ រដ្ឋា បព្ពាជនីយកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ មាណវោ “ឯវំ សន្តេបិ អហំ សុរំ ជហិតុំ ន សក្កោមី”តិ វត្វា គាថាទ្វយមាហ –

៣៨៤. “រសានំ អញ្ញតរំ ឯតំ, កស្មា មំ ត្វំ និវារយេ;
សោហំ តត្ថ គមិស្សាមិ, យត្ថ លច្ឆាមិ ឯទិសំ។

៣៨៥. “សោវាហំ និប្បតិស្សាមិ, នតេ វច្ឆាមិ សន្តិកេ;
យស្ស មេ ទស្សនេន ត្វំ, នាភិនន្ទសិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តត្ថ **រសាន**ន្តិ លោណម្ពិលតិត្តកកដុកខារិកមធុរកសាវសង្ខាតានំ សត្តន្នំ រសានំ អញ្ញតរំ ឧត្តមរសមេតំ មជ្ជំ នាម។ **សោវាហ**ន្តិ សោ អហំ ឯវ។ **និប្បតិស្សាមី**តិ និក្ខមិស្សាមិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “នាហំ សុរាបានា វិរមិស្សាមិ, យំ តេ រុច្ចតិ, តំ ករោហី”តិ អាហ។ អថ ព្រាហ្មណោ “តយិ អម្ហេ បរិច្ចជន្តេ មយម្បិ តំ បរិច្ចជិស្សាមា”តិ វត្វា គាថមាហ –

៣៨៦. “អទ្ធា អញ្ញេបិ ទាយាទេ, បុត្តេ លច្ឆាម មាណវ;
ត្វញ្ច ជម្ម វិនស្សសុ, យត្ថ បត្តំ ន តំ សុណេ”តិ។

តត្ថ **យត្ថ បត្ត**ន្តិ យត្ថ គតំ តំ “អសុកដ្ឋានេ នាម វសតី”តិ ន សុណោម, តត្ថ គច្ឆាហីតិ អត្ថោ។

អថ នំ វិនិច្ឆយំ នេត្វា អបុត្តភាវំ កត្វា នីហរាបេសិ។ សោ អបរភាគេ និប្បច្ចយោ កបណោ ជិណ្ណបិលោតិកំ និវាសេត្វា កបាលហត្ថោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ អញ្ញតរំ កុដ្ដំ និស្សាយ កាលមកាសិ។ ឥទំ ការណំ អាហរិត្វា កាឡហត្ថិ រញ្ញោ ទស្សេត្វា, “មហារាជ, សចេ ត្វំ អម្ហាកំ វចនំ ន ករិស្សសិ, បព្ពាជនីយកម្មំ តេ ករិស្សន្តី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៣៨៧. “ឯវមេវ តុវំ រាជ, ទ្វិបទិន្ទ សុណោហិ មេ;
បព្ពាជេស្សន្តិ តំ រដ្ឋា, សោណ្ឌំ មាណវកំ យថា”តិ។

តត្ថ **ទ្វិបទិន្ទា**តិ ទ្វិបទានំ ឥន្ទ, ភោ មហារាជ, **មេ** មម វចនំ សុណោហិ តុវំ, ឯវមេវ សោណ្ឌំ មាណវកំ យថា តំ ភវន្តំ រដ្ឋតោ បព្ពាជេស្សន្តិ។

ឯវំ កាឡហត្ថិនា ឧបមាយ អាហដាយបិ រាជា តតោ វិរមិតុំ អសក្កោន្តោ អបរម្បិ ឧទាហរណំ ទស្សេតុំ អាហ –

៣៨៨. “សុជាតោ នាម នាមេន, ភាវិតត្តាន សាវកោ;
អច្ឆរំ កាមយន្តោវ, ន សោ ភុញ្ជិ ន សោ បិវិ។

៣៨៩. “កុសគ្គេនុទកមាទាយ, សមុទ្ទេ ឧទកំ មិនេ;
ឯវំ មានុសកា កាមា, ទិព្ពកាមាន សន្តិកេ។

៣៩០. “ឯវមេវ អហំ កាឡ, ភុត្វា ភក្ខំ រសុត្តមំ;
អលទ្ធា មានុសំ មំសំ, មញ្ញេ ហិស្សាមិ ជីវិត”ន្តិ។

វត្ថុ ហេដ្ឋា វុត្តសទិសមេវ។

តត្ថ **ភាវិតត្តានា**តិ ភាវិតចិត្តានំ តេសំ បញ្ចន្នំ ឥសិសតានំ។ **អច្ឆរំ កាមយន្តោវា**តិ សោ កិរ តេសំ ឥសីនំ មហាជម្ពុបេសិយា ខាទនកាលេ អនាគមនំ វិទិត្វា “កឹ នុ ខោ ការណា ន អាគច្ឆន្តិ, សចេ កត្ថចិ គតា, ជា

និស្សាមិ, នោ ចេ, អថ នេសំ សន្តិកេ ធម្មំ សុណិស្សាមី’’តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តសិគណេ វន្ទិត្វា គណជេដ្ឋកស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ និសិន្នោវ សូរិយេ អត្ថង្គតេ ឧយ្យោជិយមានោបិ ‘‘អជ្ជ តត្ថេវ វសិស្សាមី’’តិ វត្វា តសិគណំ វន្ទិត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និបជ្ជិ។ រត្តិភាគេ សក្កោ ទេវរាជា ទេវច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ សទ្ធិំ អត្តនោ បរិចារិកាហិ តសិគណំ វន្ទិតុំ អាគតោ, សកលារាមោ ឯកោភាសោ អហោសិ។ សុជាតោ ‘‘កឹ នុ ខោ ឯត’’ន្តិ ឧដ្ឋាយ បណ្ណសាលឆិទ្ទេន ឱលោកេន្តោ សក្កំ តសិគណំ វន្ទិតុំ អាគតំ ទេវច្ឆរាបរិវុតំ ទិស្វា អច្ឆរានំ សហ ទស្សនេន រាគរត្តោ អហោសិ។ សក្កោ និសីទិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ កុដុម្ពិកោបិ បុនទិវសេ តសិគណំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – ‘‘ភន្តេ, កោ នាមេស រត្តិភាគេ តុម្ហាកំ វន្ទនត្ថាយ អាគតោ’’តិ? ‘‘សក្កោ, អាវុសោ’’តិ។ ‘‘តំ បរិវារេត្វា និសិន្នា កា នាមេតា’’តិ? ‘‘ទេវច្ឆរា នាមេតា’’តិ។ សោ តសិគណំ វន្ទិត្វា គេហំ គន្ត្វា គតកាលតោ បដ្ឋាយ ‘‘អច្ឆរំ មេ ទេថ, អច្ឆរំ មេ ទេថា’’តិ វិលបិ។ ញាតកា បរិវារេត្វា ‘‘ភូតាវិដ្ឋោ នុ ខោ’’តិ អច្ឆរំ បហរឹសុ។ សោ ‘‘នាហំ ឯតំ អច្ឆរំ កថេមិ, ទេវច្ឆរំ កថេមី’’តិ វត្វា ‘‘អយំ អច្ឆរា’’តិ អលង្ករិត្វា អានីតំ ភរិយម្បិ គណិកម្បិ ឱលោកេន្តោ ‘‘នាយំ អច្ឆរា, យក្ខិនី ឯសា, ទេវច្ឆរំ មេ ទេថា’’តិ វិលបន្តោ និរាហារោ ហុត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ តេន វុត្តំ –

‘‘អច្ឆរំ កាមយន្តោវ, ន សោ ភុញ្ជិ ន សោ បិវី’’តិ។

កុសគ្គេនុទកមាទាយ, សមុទ្ទេ ឧទកំ មិនេតិ, សម្ម កាឡហត្ថិ, យោ កុសគ្គេនេវ ឧទកំ គហេត្វា ‘‘ឯត្តកំ សិយា មហាសមុទ្ទេ ឧទក’’ន្តិ តេន សទ្ធិំ ឧបមាយ មិនេយ្យ, សោ កេវលំ មិនេយ្យេវ, កុសគ្គេ បន ឧទកំ អតិបរិត្តកមេវ។ យថា តំ, ឯវំ មានុសកា កាមា ទិព្ពកាមានំ សន្តិកេ, តស្មា សោ សុជាតោ អញ្ញំ ឥត្ថឹ ន ឱលោកេសិ, អច្ឆរមេវ បត្ថេន្តោ មតោ។ **ឯវមេវា**តិ យថា សោ ទិព្ពកាមំ អលភន្តោ ជីវិតំ ជហិ, ឯវំ អហម្បិ ឧត្តមរសំ មនុស្សមំសំ អលភន្តោ ជីវិតំ ជហិស្សាមីតិ វទតិ។

តំ សុត្វា កាឡហត្ថិ ‘‘អយំ រាជា អតិវិយ រសគិទ្ធោ, សញ្ញាបេស្សាមិ ន’’ន្តិ សកជាតិកានំ មំសំ ខាទិត្វា អាកាសចរា សុវណ្ណហំសាបិ តាវ វិនដ្ឋាតិ ទស្សេតុំ គាថាទ្វយមាហ –

៣៩១.‘‘យថាបិ តេ ធតរដ្ឋា, ហំសា វេហាយសង្គមា;
អភុត្តបរិភោគេន, សព្ពេ អព្ភត្ថតំ គតា។

៣៩២.‘‘ឯវមេវ តុវំ រាជ, ទ្វិបទិន្ទ សុណោហិ មេ;
អភក្ខំ រាជ ភក្ខេសិ, តស្មា បព្ពាជយន្តិ ត’’ន្តិ។

តត្ថ **អភុត្តបរិភោគេនា**តិ អត្តនោ សមានជាតិកានំ បរិភោគេន។ **អព្ភត្ថតំ គតា**តិ សព្ពេ មរណមេវ បត្តា។ អតីតេ កិរ ចិត្តកូដេ សុវណ្ណគុហាយំ នវុតិ ហំសសហស្សានិ វសន្តិ។ តេ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ ន និក្ខមន្តិ, សចេ និក្ខមេយ្យុំ, ឧទកបុណ្ណេហិ បត្តេហិ ឧប្បតិតុំ អសក្កោន្តា មហាសមុទ្ទេយេវ បតេយ្យុំ, តស្មា ន ច និក្ខមន្តិ។ ឧបកដ្ឋេ បន វស្សកាលេ ជាតស្សរតោ សយំជាតសាលិយោ អាហរិត្វា គុហំ បូរេត្វា សាលឹ ខាទន្តា វសន្តិ។ តេសំ បន គុហំ បវិដ្ឋកាលេ គុហទ្វារេ ឯកោ រថចក្កប្បមាណោ ឧណ្ណនាភិ នាម មក្កដកោ ឯកេកស្មឹ មាសេ ឯកេកំ ជាលំ វិនន្ធតិ។ តស្ស ឯកេកំ សុត្តំ គោរជ្ជុប្បមាណំ ហោតិ។ ហំសា ‘‘តំ ជាលំ ភិន្ទិស្សតី’’តិ ឯកស្ស តរុណហំសស្ស ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ទេន្តិ។ សោ វិគតេ ទេវេ បុរតោ គន្ត្វា តំ ជាលំ ភិន្ទតិ។ តេន មគ្គេន សេសា គច្ឆន្តិ។ អថេកស្មឹ កាលេ បញ្ច មាសេ វស្សោ វុដ្ឋោ អហោសិ។ ហំសា ខីណគោចរា ‘‘កឹ នុ ខោ កត្តព្ព’’ន្តិ មន្តេត្វា ‘‘មយំ ជីវន្តា អណ្ឌានិ លភិស្សាមា’’តិ បឋមំ អណ្ឌានិ ខាទឹសុ, តតោ បោតកេ, តតោ ជិណ្ណហំសេ។ បញ្ចមាសច្ចយេន វស្សំ អបគតំ។ មក្កដកោ បញ្ច ជាលានិ វិនន្ធិ។ ហំសា សកជាតិកានំ មំសំ ខាទិត្វា អប្បថាមា ជាតា។ ទ្វិគុណកោដ្ឋាសលាភី ហំសតរុណោ ជាលេ បហរិត្វា ចត្តារិ ភិន្ទិ, បញ្ចមំ ឆិន្ទិតុំ នាសក្ខិ, តត្ថេវ លគ្គិ។ អថស្ស សីសំ វិជ្ឈិត្វា មក្កដកោ លោហិតំ បិវិ។ អញ្ញោបិ អាគន្ត្វា ជាលំ បហរិ, សោបិ តត្ថេវ លគ្គីតិ ឯវំ សព្ពេសំ មក្កដកោ លោហិតំ បិវិ។ តទា ធតរដ្ឋកុលំ ឧច្ឆិន្នន្តិ វទន្តិ។ តេន វុត្តំ ‘‘សព្ពេ អព្ភត្ថតំគតា’’តិ។

ឯវមេវ តុវន្តិ យថា ឯតេ ហំសា អភក្ខំ សកជាតិកមំសំ ខាទឹសុ, តថា ត្វម្បិ ខាទសិ, សកលនគរំ ភយប្បត្តំ, វិរម, មហារាជាតិ។ **តស្មា បព្ពាជយន្តិ ត**ន្តិ យស្មា អភក្ខំ សកជាតិកមំសំ ភក្ខេសិ, តស្មា តមេ នគរវាសិនោ តំ រដ្ឋា បព្ពាជយន្តិ។

រាជា អញ្ញម្បិ ឧបមំ វត្តុកាមោ អហោសិ។ នាគរា បន ឧដ្ឋាយ, ‘‘សាមិ សេនាបតិ, កឹ ករោសិ, កឹ មនុស្សមំសខាទកំ ចោរំ គហេត្វា វិចរសិ, សចេ ន វិរមិស្សតិ, រដ្ឋតោ នំ បព្ពាជេហី’’តិ វត្វា នាស្ស កថេតុំ អទំសុ។ រាជា ពហូនំ កថំ សុត្វា ភីតោ បុន វត្តុំ នាសក្ខិ។ បុនបិ នំ សេនាបតិ ‘‘កឹ មហារាជ វិរមិតុំ សក្ខិស្សសិ,

ឧទាហុ ន សក្ខិស្សសិ”តិ វត្វា “ន សក្កោមី”តិ វុត្តេ សព្ពំ ឱរោធគណញ្ច បុត្តធីតរោ ច សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេ
បស្សេ ឋបេត្វា, “មហារាជ, ឥមេ ញាតិមណ្ឌលេ ចេវ អមច្ចគណញ្ច រជ្ជសិរិញ្ច ឱលោកេហិ, មា វិនស្សិ, វិរម
មនុស្សមំសតោ”តិ អាហ។ រាជា “ន មយ្ហំ ឯតេ មនុស្សមំសតោ បិយតរា”តិ វត្វា “តេន ហិ, មហារាជ, ឥមម្ហា
នគរា ច រដ្ឋា ច និក្ខមថា”តិ វុត្តេ, “កាឡហត្ថិ, ន មេ រជ្ជេនត្ថោ, នគរា និក្ខមាមិ, ឯកំ បន មេ ខគ្គញ្ច
រសកញ្ច ភាជនញ្ច ទេហី”តិ អាហ។ អថស្ស ខគ្គញ្ច មំសបចនភាជនញ្ច បច្ឆិញ្ច ឧក្ខិបាបេត្វា រសកញ្ច ទត្វា រដ្ឋា
បព្ពាជនីយកម្មំ ករិំសុ។

សោ ខគ្គញ្ច រសកញ្ច អាទាយ នគរា និក្ខមិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឯកស្មិំ និគ្រោធមូលេ វសនដ្ឋានំ កត្វា តត្ថ
វសន្តោ អដវិមគ្គេ ឋត្វា មនុស្សេ មារេត្វា អាហរិត្វា រសកស្ស ទេតិ។ សោបិស្ស មំសំ បចិត្វា ឧបនាមេតិ។ ឯវំ
ឧភោបិ ជីវន្តិ។ មនុស្សគហណកាលេ “អហំ អរេ មនុស្សចោរោ បោរិសាទោ”តិ វត្វា តស្មិំ បក្ខន្តេ កោចិ
សកភាវេន សណ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ, សព្ពេ ភូមិយំ បតន្តិ។ តេសុ យំ ឥច្ឆតិ, តំ ឧទ្ធំបាទំ អធោសីសំ កត្វា អាហរិត្វា
រសកស្ស ទេតិ។ សោ ឯកទិវសំ អរញ្ញេ កញ្ចិ មនុស្សំ អលភិត្វា អាគតោ រសកេន “កឹ ទេវា”តិ វុត្តេ “ឧទ្ធនេ
ឧក្ខលឹ អារោបេហី”តិ អាហ។ “មំសំ កហំ, ទេវា”តិ? “លភិស្សាមហំ មំស”ន្តិ។ សោ “នត្ថិ មេ ទានិ ជីវិត”ន្តិ កម្ប
មានោ ឧទ្ធនេ អគ្គិំ កត្វា ឧក្ខលឹ អារោបេសិ។ អថ នំ បោរិសាទោ អសិនា មារេត្វា មំសំ បចិត្វា ខាទិ។ តតោ
បដ្ឋាយ ឯកកោវ ជាតោ សយមេវ បចិត្វា ខាទតិ។ “បោរិសាទោ មគ្គេ មគ្គបដិបន្នេ ហនតី”តិ សកលជម្ពុ
ទីបេ បាកដោ អហោសិ។

តទា ឯកោ សម្បន្នវិភវោ ព្រាហ្មណោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ វោហារំ ករោន្តោ បុព្ពន្តតោ អបរន្តំ សញ្ចរតិ។
សោ ចិន្តេសិ – “បោរិសាទោ នាម កិរ ចោរោ អន្តរាមគ្គេ មនុស្សេ មារេសិ, ធនំ ទត្វា តំ អដវិំ អតិក្ក
មិស្សាមី”តិ។ សោ អដវិមុខវាសីនំ មនុស្សានំ “តុម្ហេ មំ អដវិតោ អតិក្កាមេថា”តិ សហស្សំ ទត្វា តេហិ សទ្ធិំ មគ្គំ
បដិបជ្ជិ។ គច្ឆន្តោ ច ព្រាហ្មណោ សព្ពសត្ថំ បុរតោ កត្វា សយំ ន្ហាតានុលិត្តោ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ
សេតគោណយុត្តេ សុខយានកេ និសិន្នោ តេហិ អដវិវាសិកបុរិសេហិ បរិវុតោ សព្ពបច្ឆតោ អគមាសិ។ តស្មិំ
ខណេ បោរិសាទោ រុក្ខំ អារុយ្ហ បុរិសេ ឧបធារេន្តោ សេសមនុស្សេសុ “កឹ ឥមេសុ មយា ខាទិតព្ពំ អត្ថី”តិ
វិគតច្ឆន្ទោ ហុត្វា ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ តំ ខាទិតុកាមតាយ បគ្ឃរិតខេឡោ អហោសិ។ សោ តស្មិំ
អត្តនោ សន្តិកំ អាគតេ រុក្ខតោ ឱរុយ្ហ “អហំ អរេ បោរិសាទោ”តិ នាមំ តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា ខគ្គំ បរិវត្តេន្តោ
វាលុកាយ តេសំ អក្ខីនិ បូរេន្តោ វិយ បក្ខន្ទិ។ ឯកោបិ ឋាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ ភូមិយំ ឧរេន និបជ្ជឹសុ។
សោ សុខយានកេ និសិន្នំ ព្រាហ្មណំ បាទេ គហេត្វា បិដ្ឋិយំ អធោសីសកំ ឱលម្ពេត្វា សីសំ គោប្ផកេហិ បហរន្តោ
ឧក្ខិបិត្វា បាយាសិ។

តទា តេ បុរិសា ឧដ្ឋាយ, “ភោ, បុរិសា មយំ ព្រាហ្មណស្ស ហត្ថតោ កហាបណសហស្សំ គណ្ហិម្ហា, កោ នាម អ
ម្ហាកំ បុរិសការោ, សក្កោន្តា វា អសក្កោន្តា វា ថោកំ អនុពន្ធាមា”តិ វត្វា អនុពន្ធឹសុ។ បោរិសាទោបិ និវត្តិត្វា ឱ
លោកេន្តោ កញ្ចិ អទិស្វា សណិកំ បាយាសិ។ តស្មិំ ខណេ ថាមសម្បន្នោ ឯកោ សូរបុរិសោ វេគេន តំ បាបុណិ។
សោ តំ ទិស្វា ឯកំ វតឹ លង្ឃេន្តោ ខទិរខាណុកំ អក្កមិ, ខាណុកោ បិដ្ឋិបាទេន និក្ខមិ។ លោហិតេន បគ្ឃរន្តេន
លង្ឃមានោ យាតិ។ អថ នំ សោ ទិស្វា, “ភោ, មយា ឯស វិទ្ធោ, កេវលំ តុម្ហេ បច្ឆតោ ឯថ, គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ
អាហ។ តេ ទុព្ពលភាវំ ញត្វា តំ អនុពន្ធឹសុ។ សោ តេហិ អនុពទ្ធភាវំ ញត្វា ព្រាហ្មណំ វិស្សជ្ជេត្វា អត្តានំ
សោត្ថិមកាសិ។ អថ អដវិវាសិកបុរិសា ព្រាហ្មណស្ស លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ “កឹ អម្ហាកំ ចោរេនា”តិ តតោ
និវត្តឹសុ។

បោរិសាទោបិ អត្តនោ និគ្រោធមូលំ គន្ត្វា បារោហន្តរំ បវិសិត្វា និបន្នោ, “អយ្យេ រុក្ខទេវតេ, សចេ មេ
សត្តាហព្ភន្តរេយេវ វណំ ផាសុកំ កាតុំ សក្ខិស្សសិ, សកលជម្ពុទីបេ ឯកសតខត្តិយានំ គលលោហិតេន តវ ខន្ធំ
ធោវិត្វា អន្តេហិ បរិក្ខិបិត្វា បញ្ចមធុរមំសេន ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អាយាចនំ ករិ។ តស្ស អន្នបានមំសំ
អលភន្តស្ស សរីរំ សុស្សិត្វា អន្តោសត្តាហេយេវ វណោ ផាសុកោ អហោសិ។ សោ ទេវតានុភាវេន តស្ស ផាសុកភាវំ
សល្លក្ខេសិ។ សោ កតិបាហំ មនុស្សមំសំ ខាទិត្វា ពលំ គហេត្វា ចិន្តេសិ – “ពហុបការា មេ ទេវតា, អាយាចនា
អស្សា មុច្ចិស្សាមី”តិ។ សោ ខគ្គំ អាទាយ រុក្ខមូលតោ និក្ខមិត្វា “រាជានោ អានេស្សាមី”តិ បាយាសិ។ អថ នំ
បុរិមភវេ យក្ខកាលេ ឯកតោ មនុស្សមំសខាទកោ សហាយកយក្ខោ អនុវិចរន្តំ ទិស្វា “អយំ មម អតីតភវេ
សហាយោ”តិ ញត្វា, “សម្ម, មំ សញ្ជានាសី”តិ បុច្ឆិ។ “ន សញ្ជានាមី”តិ។ អថស្ស បុរិមភវេ កតការណំ កថេសិ។
សោ តំ សញ្ជានិត្វា បដិសន្ថារមកាសិ។ “កហំ និព្ពត្តោសី”តិ បុដ្ឋោ និព្ពត្តដ្ឋានញ្ច រដ្ឋា បព្ពាជិតការណញ្ច ឥទានិ
វសនដ្ឋានញ្ច ខាណុនា វិទ្ធការណញ្ច ទេវតាយ អាយាចនាមោចនត្ថំ គមនការណញ្ច សព្ពំ អារោចេត្វា “តយាបិ
មមេតំ កិច្ចំ និត្ថរិតព្ពំ, ឧភោបិ គច្ឆាម, សម្មា”តិ អាហ។ “សម្ម ន គច្ឆេយ្យាហំ, ឯកំ បន មេ កម្មំ អត្ថិ, អហំ

ខោ បន អនគ្ឃំ បទលក្ខណំ នាម ឯកំ មន្តំ ជានាមិ, សោ ពលញ្ច ជវញ្ច សទ្ទញ្ច ករោតិ, តំ មន្តំ គណ្ហាហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ យក្ខោបិស្ស តំ ទត្វា បក្កាមិ។

បោរិសាទោ មន្តំ ឧគ្គហេត្វា តតោ បដ្ឋាយ វាតជវោ អតិសូរោ អហោសិ។ សោ សត្តាហព្ភន្តរេយេវ ឯកសត រាជានោ ឧយ្យានាទីនិ គច្ឆន្តេ ទិស្វា វាតវេគេន បក្ខន្ទិត្វា “អហំ អរេ មនុស្សចោរោ បោរិសាទោ”តិ នាមំ សាវេត្វា វគ្គន្តោ នទន្តោ ភយប្បត្តេ កត្វា បាទេ គហេត្វា អធោសីសកេ កត្វា បណ្ហិយា សីសំ បហរន្តោ វាតវេគេន នេត្វា ហត្ថតលេសុ ឆិទ្ទានិ កត្វា រជ្ជុយា អាវុនិត្វា និគ្រោធរុក្ខេ ឱលម្ពេសិ អគ្គបាទង្គុលីហិ ភូមិយំ ផុសមានាហិ។ តេ សព្ពេ រាជានោ វាតេ បហរន្តេ មិលាតកុរណ្ឌកទាមានិ វិយ បរិវត្តន្តា ឱលម្ពឹសុ។ “សុតសោមោ បន មេ បិដ្ឋិអាចរិយោ ហោតិ, សចេ គណ្ហិស្សាមិ, សកលជម្ពុទីបោ តុច្ឆោ ភវិស្សតី”តិ តំ ន នេសិ។ សោ “ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អគ្គឹ កត្វា សូលេ តច្ឆន្តោ និសីទិ។ រុក្ខទេវតា តំ កិរិយំ ទិស្វា “មយ្ហំ កិរេស ពលិកម្មំ ករោតិ, វណម្បិស្ស មយា កិញ្ចិ ផាសុកំ កតំ នត្ថិ, ឥទានិ ឥមេសំ មហាវិនាសំ ករិស្សតិ, កឹ នុ ខោ កត្តព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា “អហំ ឯតំ វារេតុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ ចាតុមហារាជិកានំ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ កថេត្វា “និវារេថ ន”ន្តិ អាហ។ តេហិបិ “ន មយំ បោរិសាទស្ស កម្មំ និវារេតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ វុត្តេ “កោ សក្ខិស្សតី”តិ បុច្ឆិត្វា “សក្កោ, ទេវរាជា”តិ សុត្វា សក្កំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ កថេត្វា “និវារេថ ន”ន្តិ អាហ។ សោបិ “នាហំ សក្កោមិ និវារេតុំ, សមត្ថំ បន អាចិក្ខិស្សាមី”តិ វត្វា “កោនាមោ”តិ វុត្តេ “សទេវកេ លោកេ អញ្ញោ នត្ថិ, កុរុរដ្ឋេ បន ឥន្ទបត្តនគរេ កោរព្យរាជបុត្តោ សុតសោមោ នាម តំ និព្ពិសេវនំ កត្វា ទមេស្សតិ, រាជូនញ្ច ជីវិតំ ទស្សតិ, តញ្ច មនុស្សមំសា ឱរមាបេស្សតិ, សកលជម្ពុទីបេ អមតំ វិយ ធម្មំ អភិសិញ្ចិស្សតិ, សចេបិ រាជូនំ ជីវិតំ ទាតុកាមោ, ‘សុតសោមំ អានេត្វា ពលិកម្មំ កាតុំ វដ្ដតី’តិ វទេហី”តិ អាហ។

សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ខិប្បំ អាគន្ត្វា បព្ពជិតវេសេន តស្ស អវិទូរេ បាយាសិ។ សោ បទសទ្ទេន “រាជា នុ ខោ កោចិ បលាតោ ភវិស្សតី”តិ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “បព្ពជិតា នាម ខត្តិយាវ, ឥមំ គហេត្វា ឯកសតំ បូរេត្វា ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ ឧដ្ឋាយ អសិហត្ថោ អនុពន្ធិ, តិយោជនំ អនុពន្ធិត្វាបិ តំ បាបុណិតុំ នាសក្ខិ, គត្តេហិ សេទា មុច្ចឹសុ។ សោ ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ ហត្ថិម្បិ អស្សម្បិ រថម្បិ ធាវន្តំ អនុពន្ធិត្វា គណ្ហាមិ, អជ្ជ ឥមំ បព្ពជិតំ សកាយ គតិយា គច្ឆន្តំ សព្ពថាមេន ធាវន្តោបិ គណ្ហិតុំ ន សក្កោមិ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ។ តតោ សោ “បព្ពជិតា នាម វចនករា ហោន្តិ, ‘តិដ្ឋា’តិ នំ វត្វា ឋិតំ គហេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “តិដ្ឋ, សមណា”តិ អាហ។ “អហំ តាវ ឋិតោ, ត្វំ បន ធាវិតុំ វាយាមមកាសី”តិ។ អថ នំ, “ភោ, បព្ពជិតា នាម ជីវិតហេតុបិ អលិកំ ន ភណន្តិ, ត្វំ បន មុសាវាទំ កថេសី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៣៩៣. “តិដ្ឋាហីតិ មយា វុត្តោ, សោ ត្វំ គច្ឆសិ បម្មុខោ;
អដ្ឋិតោ ត្វំ ឋិតោម្ហីតិ, លបសិ ព្រហ្មចារិនិ;
ឥទំ តេ សមណាយុត្តំ, អសិញ្ច មេ មញ្ញសិ កង្កបត្ត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សមណ, តិដ្ឋាហិ ឥតិ វចនំ មយា វុត្តោ សោ ត្វំ បម្មុខោ បរម្មុខោ ហុត្វា គច្ឆសិ, ព្រហ្មចារិនិ អដ្ឋិតោ សមានោ ត្វំ ឋិតោ អម្ហិ ឥតិ លបសិ, អសិញ្ច មេ កង្កបត្តំ មញ្ញសីតិ។

តតោ ទេវតា គាថាទ្វយមាហ –

៣៩៤. “ឋិតោហមស្មី សធម្មេសុ រាជ, ន នាមគោត្តំ បរិវត្តយាមិ;
ចោរញ្ច លោកេ អឋិតំ វទន្តិ;
អាបាយិកំ នេរយិកំ ឥតោ ចុតំ។

៣៩៥. “សចេ ត្វំ សទ្ទហសិ រាជ, សុតំ គណ្ហាហិ ខត្តិយ;
តេន យញ្ញំ យជិត្វាន, ឯវំ សគ្គំ គមិស្សសី”តិ។

តត្ថ **សធម្មេសូ**តិ, មហារាជ, អហំ សកេសុ ទសសុ កុសលកម្មបថធម្មេសុ ឋិតោ **អស្មិ** ភវាមិ។ **ន នាមគោត្ត**ន្តិ ត្វំ បុព្ពេ ទហរកាលេ ព្រហ្មទត្តោ ហុត្វា បិតរិ កាលកតេ ពារាណសី រជ្ជំ លភិត្វា ពារាណសិរាជា ជាតោ, តំ នាមំ ជហិត្វា បោរិសាទោ ហុត្វា ឥទានិ កម្មាសបាទោ ជាតោ, ខត្តិយកុលេ ជាតោបិ អភក្ខំ មនុស្សមំសំ យស្មា ភក្ខេសិ, តស្មា អត្តនោ នាមគោត្តំ យថា បរិវត្តេសិ, តថា អហំ អត្តនោ នាមគោត្តំ ន បរិវត្តយាមិ។ **ចោរញ្ចា**តិ លោកេ ចោរញ្ច ទសកុសលកម្មបថេសុ អឋិតំ នាម វទន្តិ។ **ឥតោ ចុត**ន្តិ ឥតោ ចុតំ ហុត្វា អបាយេ និរយេ បតិដ្ឋិតំ។ ខត្តិយ, ភូមិបាល មហារាជ, ត្វំ មម វចនំ សចេ សទ្ទហសិ, សុតសោមំ គណ្ហាហិ, តេន សុតសោមេន យញ្ញំ យជិត្វាន ឯវំ សគ្គំ គមិស្សសិ។ ភោ, បោរិសាទ មុសាវាទិ តយា មយ្ហំ “សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ អានេត្វា

ពហិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ បដិស្សុតំ, ឥទានិ យេ វា តេ វា ទុព្ពលរាជានោ អានេសិ, ជម្ពុទីបតលេ ជេដ្ឋកំ សុតសោមរាជានំ សចេ ត្វំ ន អានេស្សសិ, វចនំ តេ មុសា នាម ហោតិ, តស្មា សុតសោមំ គណ្ហាហីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ទេវតា បព្ពជិតវេសំ អន្តរធាបេត្វា សកេន វណ្ណេន អាកាសេ តរុណសូរិយោ វិយ ជលមានា អដ្ឋាសិ។ សោ តស្សា កថំ សុត្វា រូបញ្ច ឱលោកេត្វា “កាសិ ត្វ”ន្តិ អាហ។ ឥមស្មិំ “រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា”តិ។ សោ “ទិដ្ឋា មេ អត្តនោ, ទេវតា”តិ តុស្សិត្វា, “សាមិ ទេវរាជ, មា សុតសោមស្ស ការណា ចិន្តយិ, អត្តនោ រុក្ខំ បវិសា”តិ អាហ។ ទេវតា តស្ស បស្សន្តស្សេវ រុក្ខំ បាវិសិ។ តស្មិំ ខណេ សូរិយោ អត្ថង្គតោ, ចន្ទោ ឧគ្គតោ។ បោរិសាទោ វេទង្គកុសលោ នក្ខត្តចារំ ជានាតិ។ សោ នភំ ឱលោកេត្វា “ស្វេ ផុស្សនក្ខត្តំ ភវិស្សតិ, សុតសោមោ ន្ហាយិតុំ ឧយ្យានំ គមិស្សតិ, តត្ថ គណ្ហិស្សាមិ, អារក្ខោ បនស្ស មហា ភវិស្សតិ, សមន្តា តិយោជនំ សកលនគរវាសិនោ រក្ខន្តា ចរិស្សន្តិ, អសំវិហិតេ អារក្ខេ បឋមយាមេយេវ មិគាជិនំ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មង្គលបោក្ខរណិំ ឱតរិត្វា ឋស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ គន្ត្វា បោក្ខរណិំ ឱរុយ្ហ បទុមបត្តេន សីសំ បដិច្ឆាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ តស្ស តេជេន មច្ឆកច្ឆបាទយោ ឱសក្កិត្វា ឧទកបរិយន្តេ វគ្គវគ្គា ហុត្វា វិចរិំសុ។

កុតោ បន លទ្ធោយំ តេជោតិ? បុព្ពយោគវសេន។ សោ ហិ កស្សបទសពលស្ស កាលេ ខីរសលាកភត្តំ បដ្ឋបេសិ, តេន មហាថាមោ អហោសិ។ អគ្គិសាលញ្ច ការេត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស សីតវិនោទនត្ថំ អគ្គិញ្ច ទារូនិ ច ទារុច្ឆេទនវាសិញ្ច ផរសុញ្ច អទាសិ, តេន តេជវា អហោសិ។

ឯវំ តស្មិំ អន្តោឧយ្យានំ គតេយេវ ពលវបច្ចូសសមយេ សមន្តា តិយោជនំ អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។ រាជាបិ បាតោវ ភុត្តបាតរាសោ អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវុតោ នគរតោ និក្ខមិ។ តទា តក្កសិលតោ នន្ទោ នាម ព្រាហ្មណោ ចតស្សោ សតារហា គាថាយោ អាទាយ វីសតិយោជនសតំ មគ្គំ អតិក្កមិត្វា តំ នគរំ បត្វា ទ្វារគាមេ វសិត្វា សូរិយេ ឧគ្គតេ នគរំ បវិសន្តោ រាជានំ បាចីនទ្វារេន និក្ខន្តំ ទិស្វា ហត្ថំ បសារេត្វា ជយាបេសិ។ រាជា ទិសាចក្ខុកោ ហុត្វា គច្ឆន្តោ ឧន្នតប្បទេសេ ឋិតស្ស ព្រាហ្មណស្ស បសារិតហត្ថំ ទិស្វា ហត្ថិនា តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ –

៣៩៦. “កិស្មិំ នុ រដ្ឋេ តវ ជាតិភូមិ, អថ កេន អត្ថេន ឥធានុបត្តោ;
អក្ខាហិ មេ ព្រាហ្មណ ឯតមត្ថំ, កិមិច្ឆសី ទេមិ តយជ្ជ បត្ថិត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ភោ ព្រាហ្មណ, តវ ជាតិភូមិ កិស្មិំ រដ្ឋេ អត្ថិ នុ, កេន អត្ថេន បយោជនេន ហេតុភូតេន ឥទ ឥមស្មិំ នគរេ អនុប្បត្តោ, ភោ ព្រាហ្មណ, មយា បុច្ឆិតោ សោ ត្វំ ឯតមត្ថំ ឯតំ បយោជនំ មេ មយ្ហំ អក្ខាហិ កថេហិ, តយា បត្ថិតវត្ថុំ តេ តុយ្ហំ អជ្ជ ឥទានិ ទទាមិ, កិំ វត្ថុំ ឥច្ឆសីតិ។

អថ នំ សោ គាថមាហ –

៣៩៧. “គាថា ចតស្សោ ធរណីមហិស្សរ, សុគម្ភីរត្ថា វរសាគរូបមា;
តវេវ អត្ថាយ ឥធាគតោស្មិ, សុណោហិ គាថា បរមត្ថសំហិតា”តិ។

តត្ថ **ធរណីមហិស្សរា**តិ ភូមិបាល ចតស្សោ គាថា កីំ ភូតា?។ សុគម្ភីរត្ថា វរសាគរូបមា, **តវេវ** តវ ឯវ អត្ថាយ ឥធ ឋានំ អនុប្បត្តោ **អស្មិ** ភវាមិ។ **សុណោហី**តិ កស្សបទសពលេន ទេសិតា បរមត្ថសំហិតា ឥមា សតារហា គាថាយោ សុណោហីតិ អត្ថោ។

ឥតិ វត្វា, “មហារាជ, ឥមា កស្សបទសពលេន ទេសិតា ចតស្សោ សតារហា គាថាយោ “តុម្ហេ សុតវិត្តកា’តិ សុត្វា តុម្ហាកំ ទេសេតុំ អាគតោម្ហី”តិ អាហ។ រាជា តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា, “អាចរិយ , សុដ្ឋុ តេ អាគតំ, មយា បន និវត្តិតុំ ន សក្កា, អជ្ជ ផុស្សនក្ខត្តយោគេន សីសំ ន្ហាយិតុំ អាគតោម្ហិ, អហំ បុនទិវសេ អាគន្ត្វា សោស្សាមិ, ត្វំ មា ឧក្កណ្ឋី”តិ វត្វា “គច្ឆថ ព្រាហ្មណស្ស អសុកគេហេ សយនំ បញ្ញាបេត្វា ឃាសច្ឆាទនំ សំវិទហថា”តិ អមច្ចេ អាណាបេត្វា ឧយ្យានំ បាវិសិ។ តំ អដ្ឋារសហត្ថេន បាការេន បរិក្ខិត្តំ អហោសិ។ តំ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ដេន្តា សមន្តា ហត្ថិនោ បរិក្ខិបឹសុ, តតោ អស្សា, តតោ រថា, តតោ ធនុគ្គហា, តតោ បត្តីតិ, សង្ខុភិតមហាសមុទ្ទោ វិយ ឧន្នាទេន្តោ ពលកាយោ អហោសិ។ អថ រាជា ឱឡារិកានិ អាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា មស្សុកម្មំ ការេត្វា ឧព្ពដ្ដិតសរីរោ បោក្ខរណិយា អន្តោ រាជវិភវេន ន្ហត្វា បច្ចុត្តរិត្វា ឧទកគ្គហណសាដកេន និវាសេត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្ស ទុស្សគន្ធមាលាលង្ការេ ឧបនយឹសុ។ បោរិសាទោ ចិន្តេសិ – “រាជា អលង្កតកាលេ ភារិកោ ភវិស្សតិ, សល្លហុកកាលេយេវ នំ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ សោ នទន្តោ វគ្គន្តោ ឧទកេ មច្ឆំ អាលុឡេន្តោ វិជ្ជុលតា វិយ មត្ថកេ ខគ្គំ បរិព្ភមេន្តោ “អហំ អរេ មនុស្សចោរោ បោរិសាទោ”តិ នាមំ សាវេត្វា អង្គុលី នលាដេ

ឋបេត្វា ឧទកា ឧត្តរិ។ តស្ស សទ្ទំ សុត្វាវ ហត្ថារោហា ហត្ថីហិ, អស្សារោហា អស្សេហិ, រថារោហា រថេហិ ភស្សិំសុ។ ពលកាយោ គហិតគហិតានិ អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា ឧរេន ភូមិយំ និបជ្ជិ។

បោរិសាទោ សុតសោមំ ឧក្ខិបិត្វា គណ្ហិ, សេសរាជានោ បាទេ គហេត្វា អធោសីសកេ កត្វា បណ្ហិយា សីសំ បហរន្តោ គច្ឆតិ។ ពោធិសត្តំ បន ឧបគន្ត្វា ឱនតោ ឧក្ខិបិត្វា ខន្ធេ និសីទាបេសិ។ សោ “ទ្វារេន គមនំ បបញ្ចោ ភវិស្សតី”តិ សម្មុខដ្ឋានេយេវ អដ្ឋារសហត្ថំ បាការំ លង្ឃិត្វា បុរតោ គលិតមទមត្តវារណកុម្ភេ អក្កមិត្វា បព្ពតកូដានិ បាតេន្តោ វិយ វាតជវានំ អស្សតរានំ បិដ្ឋេ អក្កមន្តោ បាតេត្វា រថធុររថសីសេសុ អក្កមិត្វា ភមិកំ ភមន្តោ វិយ នីលផលកានិ និគ្រោធបត្តានិ មទ្ទន្តោ វិយ ឯកវេគេនេវ តិយោជនមត្តំ មគ្គំ គន្ត្វា “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ សុតសោមស្សត្ថាយ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោ”តិ ឱលោកេត្វា កញ្ចិ អទិស្វា សណិកំ គច្ឆន្តោ សុតសោមស្ស កេសេហិ ឧទកពិន្ទូនិ អត្តនោ ឧរេ បតិតានិ ទិស្វា “មរណស្ស អភាយន្តោ នាម នត្ថិ, សុតសោមោបិ មរណភយេន រោទតិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

៣៩៨. “ន វេ រុទន្តិ មតិមន្តោ សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
ទីបញ្ហិ ឯតំ បរមំ នរានំ, យំ បណ្ឌិតា សោកនុទា ភវន្តិ។

៣៩៩. “អត្តានំ ញាតី ឧទាហុ បុត្តទារំ, ធញ្ញំ ធនំ រជតំ ជាតរូបំ;
កិមេវ ត្វំ សុតសោមានុតប្បេ, កោរព្យសេដ្ឋ វចនំ សុណោម តេត”ន្តិ។

តត្ថ, ភោ សុតសោម មហារាជ, យេ បណ្ឌិតា កី ភូតា? **មតិមន្តោ** អត្ថានត្ថំ ការណាការណំ ជាននបញ្ញាយ សមន្នាគតា, **សប្បញ្ញា** វិចរណបញ្ញាយ សមន្នាគតា, **ពហុស្សុតា** ពហុស្សុតធរា **ពហុដ្ឋានចិន្តិនោ** ពហុការណចិន្តនសីលា, តេ បណ្ឌិតា មរណភយេ ឧប្បន្នេ សតិ ភីតា ហុត្វា **វេ** ឯកន្តេន **ន រុទន្តិ** ន បរិទេវន្តិ។ **ទីបំ ហី**តិ, ភោ សុតសោម មហារាជ ហិ កស្មា បន វទាមិ, មហាសមុទ្ទេ ភិន្ននាវានំ វាណិជកានំ ជនានំ បតិដ្ឋាភូតំ មហាទីបំ តវ, ឯវម្បិ តថា ឯតំ បណ្ឌិតំ អប្បដិសរណានំ នរានំ បរមំ។ **យំ** យេន ការណេន យេ បណ្ឌិតា សោកីនំ ជនានំ សោកនុទា ភវន្តិ, ភោ សុតសោម មហារាជ, ត្វំ មរណភយេន បរិទេវីតិ មញ្ញេ មញ្ញាមិ។ **អត្តាន**ន្តិ, ភោ សុតសោម មហារាជ, អត្តហេតុ ឧទាហុ ញាតិហេតុ បុត្តទារហេតុ ឧទាហុ ធញ្ញធនរជតជាតរូបហេតុ **កិមេវ ត្វំ** កិមេវ ធម្មជាតំ ត្វំ **អនុតប្បេ** អនុតប្បេយ្យាសិ។ **កោរព្យសេដ្ឋ** កុរុរដ្ឋវាសីនំ សេដ្ឋ ឧត្តម, ភោ មហារាជ, ឯតំ តវ វចនំ សុណោមាតិ។

សុតសោមោ អាហ –

៤០០. “នេវាហមត្តានមនុត្ថុនាមិ, ន បុត្តទារំ ន ធនំ ន រដ្ឋំ;
សតញ្ច ធម្មោ ចរិតោ បុរាណោ, តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្សានុតប្បេ។

៤០១. “កតោ មយា សង្គរោ ព្រាហ្មណេន, រដ្ឋេ សកេ ឥស្សរិយេ ឋិតេន;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណសប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **នេវាហមត្តានមនុត្ថុនាមី**តិ អហំ តាវ អត្តត្ថាយ នេវ រោទាមិ ន សោចាមិ, ឥមេសម្បិ បុត្តាទីនំ អត្ថាយ ន រោទាមិ ន សោចាមិ, អបិច ខោ បន **សតំ** បណ្ឌិតានំ ចរិតោ បុរាណធម្មោ អត្ថិ, យំ សង្គរំ កត្វា បច្ឆា អនុតប្បនំ នាម, តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណស្ស អហំ អនុសោចាមីតិ អត្ថោ ។ **សច្ចានុរក្ខី**តិ សច្ចំ អនុរក្ខន្តោ។ សោ ហិ ព្រាហ្មណោ តក្កសិលតោ កស្សបទសពលេន ទេសិតា ចតស្សោ សតារហា គាថាយោ អាទាយ អាគតោ, តស្សាហំ អាគន្តុកវត្តំ ការេត្វា “ន្ហត្វា អាគតោ សុណិស្សាមិ, យាវ មមាគមនា អាគមេហី”តិ សង្គរំ កត្វា អាគតោ, ត្វំ តា គាថាយោ សោតុំ អទត្វាវ មំ គណ្ហិ។ សចេ មំ វិស្សជ្ជេសិ, តំ ធម្មំ សុត្វា សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្សាមីតិ វទតិ។

អថ នំ បោរិសាទោ អាហ –

៤០១. “នេវាហមេតំ អភិសទ្ទហាមិ, សុខី នរោ មច្ចុមុខា បមុត្តោ;
អមិត្តហត្ថំ បុនរាវជេយ្យ, កោរព្យសេដ្ឋ ន ហិ មំ ឧបេសិ។

៤០៣. “មុត្តោ តុវំ បោរិសាទស្ស ហត្ថា, គន្ត្វា សកំ មន្ទិរំ កាមកាមី;
មធុរំ បិយំ ជីវិតំ លទ្ធ រាជ, កុតោ តុវំ ឯហិសិ មេ សកាស”ន្តិ។

តត្ថ **សុខីតិ** សុខប្បត្តោ ហុត្វា។ **មច្ចុមុខា បមុត្តោតិ** មាទិសស្ស ចោរស្ស ហត្ថតោ មុត្តតាយ មរណមុខា មុត្តោ នាម ហុត្វា **អមិត្តហត្ថំ បុនរាវជេយ្យ** អាគច្ឆេយ្យ, អហំ ឯតំ វចនំ នេវ អភិសទ្ទហាមិ, កោរព្យសេដ្ឋ ត្វំ មមសន្តិកំ ន ហិ ឧបេសិ។ **មុត្តោតិ** សុតសោម តុវំ បោរិសាទស្ស ហត្ថតោ មុត្តោ។ **សកំ មន្ទិរន្តិ** រាជធានិគេហំ គន្ត្វា។ **កាមកាមីតិ** កាមំ កាមយមានោ។ **លទ្ធាតិ** អតិវិយ បិយំ ជីវិតំ លភិត្វា តុវំ **មេ** មម សន្តិកេ **កុតោ** កេន នាម ការណេន ឯហិសិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ សីហោ វិយ អសម្ភិតោ អាហ –

៤០៤. “មតំ វរេយ្យ បរិសុទ្ធសីលោ, ន ជីវិតំ គរហិតោ បាបធម្មោ;
ន ហិ តំ នរំ តាយតិ ទុគ្គតីហិ, យស្សាបិ ហេតុ អលិកំ ភណេយ្យ។

៤០៥. “សចេបិ វាតោ គិរិមាវហេយ្យ, ចន្ទោ ច សូរិយោ ច ឆមា បតេយ្យុំ;
សព្ពា ច នជ្ជោ បដិសោតំ វជេយ្យុំ, ន ត្វេវហំ រាជ មុសា ភណេយ្យំ។

៤០៦. “នភំ ផលេយ្យ ឧទធីបិ សុស្សេ, សំវត្តយេ ភូតធរា វសុន្ធរា;
សិលុច្ចយោ មេរុ សមូលមុប្បតេ, ន ត្វេវហំ រាជ មុសា ភណេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **មតំ វរេយ្យាតិ** បោរិសាទ យោ នរោ បរិសុទ្ធសីលោ ជីវិតហេតុ អណុមត្តម្បិ បាបំ ន ករោតិ, សីលសម្បន្នោ ហុត្វា វរេយ្យ តំ មរណំ ឥច្ឆេយ្យ, គរហិតោ បាបធម្មោ តំ ជីវិតំ ន សេយ្យោ, ទុស្សីលោ បុគ្គលោ យស្សាបិ ហេតុ អត្តាទិនោបិ ហេតុ អលិកំ វចនំ ភណេយ្យ, តំ នរំ ឯវរូបំ ទុគ្គតីហិ តំ អលិកំ ន តាយតេ។ **សចេបិ វាតោ គិរិមាវហេយ្យាតិ**, សម្ម បោរិសាទ, តយា សទ្ធិំ ឯកាចរិយកុលេ សិក្ខិតោ ឯវរូបោ សហាយកោ ហុត្វា អហំ ជីវិតហេតុ មុសា ន កថេមិ, កឹ ន សទ្ទហសិ។ សចេ បុរត្ថិមាទិភេទោ វាតោ ឧដ្ឋាយ មហន្តំ គិរិតូលបិចុំ វិយ អាកាសេ អាវហេយ្យ, ចន្ទោ ច សូរិយោ ច អត្តនោ អត្តនោ វិមានេន សទ្ធិំ **ឆមា** បថវិយំ បតេយ្យុំ, សព្ពាបិ នជ្ជោ បតិសោតំ វជេយ្យុំ, ភោ បោរិសាទ , ឯវរូបំ វចនំ សចេ ភណេយ្យ, តំ សទ្ទហិតព្ពំ, អហំ មុសា ភណេយ្យំ ឥតិ វចនំ តុយ្ហំ ជនេហិ វុត្តំ, ន ត្វេវ តំ សទ្ទហិតព្ពំ។

ឯវំ វុត្តេបិ សោ ន សទ្ទហិយេវ។ អថ ពោធិសត្តោ “អយំ មយ្ហំ ន សទ្ទហតិ, សបថេនបិ នំ សទ្ទហាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, ខន្ធតោ តាវ មំ ឱតារេហិ, សបថំ កត្វា តំ សទ្ទហាបេស្សាមី”តិ វុត្តេ តេន ឱតារេត្វា ភូមិយំ ឋបិតោ សបថំ ករោន្តោ អាហ –

៤០៧. “អសិញ្ច សត្តិញ្ច បរាមសាមិ, សបថម្បិ តេ សម្ម អហំ ករោមិ;
តយា បមុត្តោ អនណោ ភវិត្វា, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្ស”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សម្ម បោរិសាទ, សចេ ឥច្ឆសិ, ឯវរូបេហិ អាវុធេហិ សំវិហិតារក្ខេ ខត្តិយកុលេ មេ និព្ពត្តិ នាម មា ហោតូតិ អសិញ្ច សត្តិញ្ច បរាមសាមិ។ សចេ អញ្ញេហិ រាជូហិ អកត្តព្ពំ អញ្ញំ វា យំ ឥច្ឆសិ, តំ សបថម្បិ តេ, សម្ម, អហំ ករោមិ។ យថាហំ តយា បមុត្តោ គន្ត្វា ព្រាហ្មណស្ស អនណោ ហុត្វា សច្ចមនុរក្ខន្តោ បុនរាគមិស្សាមីតិ។

តតោ បោរិសាទោ “អយំ សុតសោមោ ខត្តិយេហិ អកត្តព្ពំ សបថំ ករោតិ, កឹ មេ ឥមិនា, ឯស ឯតុ វា មា វា, អហម្បិ ខត្តិយរាជា, មមេវ ពាហុលោហិតំ គហេត្វា ទេវតាយ ពលិកម្មំ ករិស្សាមិ, អយំ អតិវិយ កិលមតី”តិ ចិន្តេត្វា –

៤០៨. “យោ តេ កតោ សង្គរោ ព្រាហ្មណេន, រដ្ឋេ សកេ ឥស្សរិយេ ឋិតេន;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណសប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជស្សូ”តិ។

តត្ថ **បុនរាវជស្សូតិ** បុន អាគច្ឆេយ្យាសិ។

អថ នំ មហាសត្តោ, “សម្ម, មា ចិន្តយិ, ចតស្សោ សតារហា គាថា សុត្វា ធម្មកថិកស្ស បូជំ កត្វា បាតោវាគមិស្សាមី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤០៩. “យោ មេ កតោ សង្គរោ ព្រាហ្មណេន, រដ្ឋេ សកេ ឥស្សរិយេ ឋិតេន;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណសប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាវជិស្ស”ន្តិ។

អថ នំ បោរិសាទោ, “មហារាជ, តុម្ហេ ខត្តិយេហិ អកត្តព្ពំ សបថំ ករិត្ថ, តំ អនុស្សរេយ្យាថា”តិ វត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, ត្វំ មំ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ ជានាសិ, ហាសេនបិ មេ មុសា ន កថិតបុព្ពា, សោហំ ឥទានិ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតោ ធម្មាធម្មំ ជានន្តោ កឹ មុសា កថេស្សាមិ, សទ្ទហសិ មយ្ហំ , អហំ តេ ស្វេ ពលិកម្មំ បាបុណិស្សាមី”តិ សទ្ទហាបិតោ “តេន ហិ គច្ឆ, មហារាជ, តុម្ហេសុ អនាគតេសុ ពលិកម្មំ ន ភវិស្សតិ, ទេវតាបិ តុម្ហេហិ វិនា ន សម្បជ្ជិស្សតិ, មា មេ ពលិកម្មស្ស អន្តរាយំ ករិត្ថា”តិ មហាសត្តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ រាហុមុខា មុត្តចន្ទោ វិយ នាគពលោ ថាមសម្បន្នោ ខិប្បមេវ នគរំ សម្បាបុណិ។ សេនាបិស្ស “សុតសោមោ រាជា បណ្ឌិតោ មធុរធម្មកថិកោ ឯកំ ទ្វេ កថា កថេត្វា លភន្តោ បោរិសាទំ ទមេត្វា សីហមុខា មុត្តមត្តវារណោ វិយ អាគមិស្សតិ, ‘ឥមេ រាជានំ បោរិសាទស្ស ទត្វា អាគតា’តិ មហាជនោ គរហិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ពហិនគរេយេវ ខន្ធាវារំ កត្វា ឋិតា តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា វន្ទិត្វា “កច្ចិ, មហារាជ, បោរិសាទេន កិលមិតោ”តិ បដិសន្ថារំ កត្វា “បោរិសាទេន មយ្ហំ មាតាបិតូហិបិ ទុក្ករំ កតំ, តថារូបោ នាម ចណ្ឌោ សាហសិកោ បោរិសាទោ មម ធម្មកថំ សុត្វា មំ វិស្សជ្ជេសី”តិ វុត្តេ រាជានំ អលង្ករិត្វា ហត្ថិក្ខន្ធំ អារោបេត្វា បរិវារេត្វា នគរំ បាវិសិ។ តំ ទិស្វា សព្ពេ នាគរា តុស្សិំសុ។

សោបិ ធម្មគរុតាយ ធម្មសោណ្ឌតាយ មាតាបិតរោ អទិស្វាវ “បច្ឆាបិ នេ បស្សិស្សាមី”តិ រាជនិវេសនំ បវិសិត្វា រាជាសនេ និសីទិត្វា ព្រាហ្មណំ បក្កោសាបេត្វា មស្សុកម្មាទីនិស្ស អាណាបេត្វា តំ កប្បិតកេសមស្សុំ ន្ហាតានុលិត្តំ វត្ថាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ កត្វា អានេត្វា ទស្សិតកាលេ សយំ បច្ឆា ន្ហត្វា តស្ស អត្តនោ ភោជនំ ទាបេត្វា តស្មិំ ភុត្តេ សយំ ភុញ្ជិត្វា តំ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា ធម្មគរុកតាយ អស្ស គន្ធមាលាទីហិ បូជំ កត្វា សយំ នីចេ អាសនេ និសីទិត្វា “តុម្ហេហិ មយ្ហំ អាភតា សតារហា គាថា សុណោម អាចរិយា”តិ យាចិ។ តមត្ថំ ទីបេន្តោ សត្ថា គាថមាហ –

៤១០“មុត្តោ ច សោ បោរិសាទស្ស ហត្ថា, គន្ត្វាន តំ ព្រាហ្មណំ ឯតទវោច;
សុណោមិ គាថាយោ សតារហាយោ, យា មេ សុតា អស្សុ ហិតាយ ព្រហ្មេ”តិ។

តត្ថ **ឯតទវោចា**តិ ឯតំ អវោច។

អថ ព្រាហ្មណោ ពោធិសត្តេន យាចិតកាលេ គន្ធេហិ ហត្ថេ ឧព្ពដ្ដេត្វា បសិព្ពកា មនោរមំ បោត្ថកំ នីហរិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា “តេន ហិ, មហារាជ, កស្សបទសពលេន ទេសិតា រាគមទាទិនិម្មទនា អមតមហានិព្ពានសម្បាបិកា ចតស្សោ សតារហា គាថាយោ សុណោហី”តិ វត្វា បោត្ថកំ ឱលោកេន្តោ អាហ –

៤១១“សកិទេវ សុតសោម, សព្ភិ ហោតិ សមាគមោ;
សា នំ សង្គតិ បាលេតិ, នាសព្ភិ ពហុ សង្គមោ។

៤១២“សព្ភិរេវ សមាសេថ, សព្ភិ កុព្ពេថ សន្ថវំ;
សតំ សទ្ធម្មមញ្ញាយ, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ។

៤១៣“ជីរន្តិ វេ រាជរថា សុចិត្តា, អថោ សរីរម្បិ ជរំ ឧបេតិ;
សតញ្ច ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតិ, សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តិ។

៤១៤“នភញ្ច ទូរេ បថវី ច ទូរេ, បារំ សមុទ្ទស្ស តទាហុ ទូរេ;
តតោ ហវេ ទូរតរំ វទន្តិ, សតញ្ច ធម្មោ អសតញ្ច រាជា”តិ។

តត្ថ **សកិទេវា**តិ ឯកវារមេវ។ **សព្ភី**តិ សប្បុរិសេហិ។ **សា នន្តិ** សា សព្ភិ សប្បុរិសេហិ **សង្គតិ** សមាគមោ ឯកវារំ បវត្តោបិ តំ បុគ្គលំ **បាលេតិ** រក្ខតិ។ **នាសព្ភី**តិ អសប្បុរិសេហិ បន **ពហុ** សុចិរម្បិ កតោ **សង្គមោ** ឯកដ្ឋានេ និវាសោ ន បាលេតិ, ន ថាវរោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សមាសេថា**តិ សទ្ធឹ និសីទេយ្យ, សព្ពេបិ ឥរិយាបថេ បណ្ឌិតេហេវ សទ្ធឹ បវត្តេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សន្ថវ**ន្តិ មិត្តសន្ថវំ។ **សតំ សទ្ធម្ម**ន្តិ បណ្ឌិតានំ ពុទ្ធាទីនំ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតំ សទ្ធម្មំ។ **សេយ្យោ**តិ ឯតំ ធម្មំ ញត្វា វឌ្ឍិយេវ ហោតិ, ហានិ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។ **រាជរថា**តិ រាជូនំ អារោហនីយរថា។ **សុចិត្តា**តិ សុបរិកម្មកតា។ **សព្ភិ បវេទយន្តី**តិ ពុទ្ធាទយោ សន្តោ “សព្ភី”តិ សទ្ធឹ គតំ សោភនំ ឧត្តមំ និព្ពានំ បវេទេន្តិ ថោមេន្តិ, សោ និព្ពានសង្ខាតោ សតំ ធម្មោ ជរំ ន ឧបេតិ ន ជីរតិ។ **នភ**ន្តិ អាកាសោ។ **ទូរេ**តិ បថវី ហិ សប្បតិដ្ឋា សគហណា, អាកាសោ និរាលម្ពោ អប្បតិដ្ឋោ, ឥតិ ឧភោ ឯតេ ឯកាពទ្ធាបិ វិសំយោគដ្ឋេន អនុបលិត្តដ្ឋេន ច ទូរេ នាម ហោន្តិ។ **បារ**ន្តិ ឱរិមតីរតោ បរតីរំ។ **តទាហូ**តិ តំ អាហុ។

ឥតិ ព្រាហ្មណោ ចតស្សោ សតារហា គាថា កស្សបទសពលេន ទេសិតនិយាមេន ទេសេត្វា តុណ្ហី អហោសិ ។ តំ សុត្វា មហាសត្តោ “សម្បត្តំ វត មេ អាគមន”ន្តិ តុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា “ឥមា គាថា នេវ សាវកភាសិតា, ន ឥសិភាសិតា, ន កេនចិ ភាសិតា, សព្វញ្ញុនាវ ភាសិតា, កឹ នុ ខោ អគ្ឃន្តី”តិ ចិន្តេត្វា “ឥមាសំ សកលម្បិ ចក្កវាឡំ យាវ ព្រហ្មលោកា សត្តរតនបុណ្ណំ កត្វា ទទមានោបិ នេវ អនុច្ឆវិកំ កាតុំ សក្កោតិ, អហំ ខោ បនស្ស តិយោជនសតេ កុរុរដ្ឋេ សត្តយោជនិកេ ឥន្ទបត្តនគរេ រជ្ជំ ទាតុំ បហោមិ, អត្ថិ នុ ខ្វស្ស រជ្ជំ ការេតុំ ភាគ្យ”ន្តិ អង្គវិជ្ជានុភាវេន ឱលោកេន្តោ នាទ្ទស។ តតោ សេនាបតិដ្ឋានាទីនិ ឱលោកេន្តោ ឯកគាមភោជកមត្តស្សបិ ភាគ្យំ អទិស្វា ធនលាភស្ស ឱលោកេន្តោ កោដិធនតោ បដ្ឋាយ ឱលោកេត្វា ចតុន្នំយេវ កហាបណសហស្សានំ ភាគ្យំ ទិស្វា “ឯត្តកេន នំ បូជេស្សាមី”តិ ចតស្សោ សហស្សត្ថវិកា ទាបេត្វា, “អាចរិយ, តុម្ហេ អញ្ញេសំ ខត្តិយានំ ឥមា គាថា ទេសេត្វា កិត្តកំ ធនំ លភថា”តិ បុច្ឆតិ។ “ឯកេកាយ គាថាយ សតំ សតំ, មហារាជ, តេនេវ តា សតារហា នាម ជាតា”តិ។ អថ នំ មហាសត្តោ, “អាចរិយ, ត្វំ អត្តនា គហេត្វា វិក្កេយ្យភណ្ឌស្ស អគ្ឃម្បិ ន ជានាសិ , ឥតោ បដ្ឋាយ ឯកេកា គាថា សហស្សារហា នាម ហោន្តូ”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤១៥. “សហស្សិយា ឥមា គាថា, នហិមា គាថា សតារហា;
ចត្តារិ ត្វំ សហស្សានិ, ខិប្បំ គណ្ហាហិ ព្រាហ្មណា”តិ។

តស្សត្ថោ – ព្រាហ្មណ, ឥមា គាថា សហស្សិយា សហស្សារហា, ឥមា គាថា សតារហា ន ហិ ហោន្តិ, ព្រាហ្មណ, ត្វំ ចត្តារិ សហស្សានិ ខិប្បំ គណ្ហាតិ។

អថស្ស ឯកំ សុខយានកំ ទត្វា “ព្រាហ្មណំ សោត្ថិនា គេហំ សម្បាបេថា”តិ បុរិសេ អាណាបេត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ តស្មិំ ខណេ “សុតសោមរញ្ញា សតារហា គាថា សហស្សារហា កត្វា បូជិតា សាធុ សាធូ”តិ មហាសាធុការសទ្ទោ អហោសិ។ តស្ស មាតាបិតរោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “កឹ សទ្ទោ នាមេសា”តិ បុច្ឆិត្វា យថាភូតំ សុត្វា អត្តនោ ធនលោភតាយ មហាសត្តស្ស កុជ្ឈឹសុ។ សោបិ ព្រាហ្មណំ ឧយ្យោជេត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បិតា “កថំ, តាត, ឯវរូបស្ស សាហសិកស្ស ចោរស្ស ហត្ថតោ មុត្តោសី”តិ បដិសន្ថារមត្តម្បិ អកត្វា អត្តនោ ធនលោភតាយ “សច្ចំ កិរ, តាត, តយា ចតស្សោ គាថា សុត្វា ចត្តារិ សហស្សានិ ទិន្នានី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ គាថមាហ –

៤១៦. “អាសីតិយា នាវុតិយា ច គាថា, សតារហា ចាបិ ភវេយ្យ គាថា;
បច្ចត្តមេវ សុតសោម ជានហិ, សហស្សិយា នាម កា អត្ថិ គាថា”តិ។

តស្សត្ថោ – គាថា នាម, តាត, អាសីតិយា ច នាវុតិយា ច សតារហា ចាបិ ភវេយ្យ, បច្ចត្តមេវ អត្តនាវ ជានាហិ, សហស្សារហា នាម គាថា កា កស្ស សន្តិកេ អត្ថីតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ “នាហំ, តាត, ធនេន វុទ្ធឹ ឥច្ឆាមិ, សុតេន បន ឥច្ឆាមី”តិ សញ្ញាបេន្តោ អាហ –

៤១៧. “ឥច្ឆាមិ វោហំ សុតវុទ្ធិមត្តនោ, សន្តោតិ មំ សប្បុរិសា ភជេយ្យុំ;
អហំ សវន្តីហិ មហោទធីវ, ន ហិ តាត តប្បាមិ សុភាសិតេន។

៤១៨. “អគ្គិ យថា តិណកដ្ឋំ ទហន្តោ, ន តប្បតី សាគរោវ នទីភិ;
ឯវម្បិ តេ បណ្ឌិតា រាជសេដ្ឋ, សុត្វា ន តប្បន្តិ សុភាសិតេន។

៤១៩. “សកស្ស ទាសស្ស យទា សុណោមិ, គាថំ អហំ អត្ថវតី ជនិន្ទ;
តមេវ សក្កច្ច និសាមយាមិ, ន ហិ តាត ធម្មេសុ មមត្ថិ តិត្តី”តិ។

តត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។ “សន្តោ”តិ ឯតេ ច មំ ភជេយ្យុំ ឥតិ ឥច្ឆាមិ។ **សវន្តីហី**តិ នទីហិ។ **សកស្សា**តិ តិដ្ឋតុ, នន្ទ, ព្រាហ្មណោ, យទា អហំ អត្តនោ ទាសស្សបិ សន្តិកេ សុណោមិ, តាត, ធម្មេសុ មម តិត្តិ ន ហិ អត្ថីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “មា មំ, តាត, ធនហេតុ បរិភាសសិ, អហំ ធម្មំ សុត្វា អាគមិស្សាមី”តិ សបថំ កត្វា អាគតោ, ឥទានាហំ បោរិសាទស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមិ, ឥទំ តេ រជ្ជំ គណ្ហថា”តិ រជ្ជំ និយ្យាទេន្តោ គាថមាហ –

៤២០. “ឥទំ តេ រដ្ឋំ សធនំ សយោគ្គំ, សកាយុរំ សព្ពកាមូបបន្នំ;
កឹ កាមហេតុ បរិភាសសិ មំ, គច្ឆាមហំ បោរិសាទស្ស ញាត្តេ”តិ។

តត្ថ **ញត្តេ**តិ សន្តិកេ។

តស្មិំ សមយេ បិតុរញ្ញោ ហទយំ ឧណ្ហំ អហោសិ។ សោ, “តាត សុតសោម, កឹ នាមេតំ កថេសិ, មយំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ ចោរំ គហេស្សាមា”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤២១. “អត្ថានុវក្ខាយ ភវន្តិ ហេតេ, ហត្ថារោហា រថិកា បត្តិកា ច;
អស្សារោហា យេ ច ធនុគ្គហាសេ, សេនំ បយុញ្ជាម ហនាម សត្តុ”ន្តិ។

តត្ថ **ហនាមា**តិ សចេ ឯវំ បយោជិតា សេនា តំ គហេតុំ ន សក្កោន្តិ, អថ នំ សកលរដ្ឋវាសិនោ គហេត្វា គន្ត្វា ហនាម សត្តុំ, មារេម តំ អម្ហាកំ បច្ចាមិត្តន្តិ អត្ថោ។

អថ នំ មាតាបិតរោ អស្សុបុណ្ណមុខា រោទមានា វិលបន្តា, “តាត, មា គច្ឆ, គន្តុំ ន លព្ភា”តិ យាចឹសុ។ សោឡសសហស្សា នាដកិត្ថិយោបិ សេសបរិជនោបិ “អម្ហេ អនាថេ កត្វា កុហឹ គច្ឆសិ, ទេវា”តិ បរិទេវឹសុ។ សកលនគរេ កោចិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ “សុតសោមោ បោរិសាទស្ស កិរ បដិញ្ញំ ទត្វា អាគតោ, ឥទានិ ចតស្សោ សតារហា គាថា សុត្វា ធម្មកថិកស្ស សក្ការំ កត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា បុនបិ កិរ ចោរស្ស សន្តិកំ គមិស្សតី”តិ សកលនគរំ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ សោបិ មាតាបិតូនំ វចនំ សុត្វា គាថមាហ –

៤២២. “សុទុក្ករំ បោរិសាទោ អកាសិ, ជីវំ គហេត្វាន អវស្សជី មំ;
តំ តាទិសំ បុព្ពកិច្ចំ សរន្តោ, ទុព្ភេ អហំ តស្ស កថំ ជនិន្ទា”តិ។

តត្ថ **ជីវំ គហេត្វានា**តិ ជីវគ្គាហំ គហេត្វា។ **តំ តាទិស**ន្តិ តំ តេន កតំ តថារូបំ។ **បុព្ពកិច្ច**ន្តិ បុរិមំ ឧបការំ។ **ជនិន្ទា**តិ បិតរំ អាលបតិ។

សោ មាតាបិតរោ អស្សាសេត្វា, “អម្ម តាតា, តុម្ហេ មយ្ហំ មា ចិន្តយិត្ថ, កតកល្យាណោ អហំ, មម ឆកាមសគ្គិស្សរិយំ ន ទុល្លភ”ន្តិ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា អាបុច្ឆិត្វា សេសជនំ អនុសាសិត្វា បក្កាមិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា អាហ –

៤២៣. “វន្ទិត្វា សោ បិតរំ មាតរញ្ច, អនុសាសិត្វា នេគមញ្ច ពលញ្ច;
សច្ចវាទី សច្ចានុរក្ខមានោ, អគមាសិ សោ យត្ថ បោរិសាទោ”តិ។

តត្ថ **សច្ចានុរក្ខមានោ**តិ សច្ចំ អនុរក្ខមានោ។ **អគមាសី**តិ តំ រត្តិំ និវេសនេយេវ វសិត្វា បុនទិវសេ អរុណុគ្គមនវេលាយ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា អាបុច្ឆិត្វា សេសជនំ អនុសាសិត្វា អស្សុមុខេន នានប្បការំ បរិទេវន្តេន ឥត្ថាគារាទិនា មហាជនេន អនុគតោ នគរា និក្ខម្ម តំ ជនំ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ មហាមគ្គេ ទណ្ឌកេន តិរិយំ លេខំ កឌ្ឍិត្វា “សចេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, ឥមំ មា អតិក្កមិត្ថា”តិ អាហ។ មហាជនោ សីលវតោ តេជវន្តស្ស អាណំ អតិក្កមិតុំ អសក្កោន្តោ មហាសទ្ទេន បរិទេវមានោ តំ សីហវិជម្ភិតេន គច្ឆន្តំ ឱលោកេត្វា តស្មិំ ទស្សនូបចារំ អតិក្កន្តេ ឯករវំ រវន្តោ នគរំ បាវិសិ។ សោបិ អាគតមគ្គេនេវ តស្ស សន្តិកំ គតោ។ តេន វុត្តំ “**អគមាសិ សោ យត្ថ បោរិសាទោ**”តិ។

តតោ បោរិសាទោ ចិន្តេសិ – “សចេ មម សហាយោ សុតសោមោ អាគន្តុកាមោ, អាគច្ឆតុ, អនាគន្តុកាមោ, អនាគច្ឆតុ, រុក្ខទេវតា យំ មយ្ហំ ឥច្ឆតិ , តំ ករោតុ, ឥមេ រាជានោ មារេត្វា បញ្ចមធុរមំសេន ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ ចិតកំ កត្វា អគ្គិំ ជាលេត្វា “អង្គាររាសិ តាវ ហោតូ”តិ តស្ស សូលេ តច្ឆន្តស្ស និសិន្នកាលេ សុតសោមោ អាគតោ។ អថ នំ បោរិសាទោ ទិស្វា តុដ្ឋចិត្តោ, “សម្ម, គន្ត្វា កត្តព្ពកិច្ចំ តេ កត”ន្តិ បុច្ឆិ។ មហាសត្តោ, “អាម មហារាជ, កស្សបទសពលេន ទេសិតា គាថា មេ សុតា, ធម្មកថិកស្ស ច សក្ការោ កតោ, តស្មា គន្ត្វា កត្តព្ពកិច្ចំ កតំ នាម ហោតី”តិ ទស្សេតុំ គាថមាហ –

៤២៤. “កតោ មយា សង្គរោ ព្រាហ្មណេន, រដ្ឋេ សកេ ឥស្សរិយេ ឋិតេន;
តំ សង្គរំ ព្រាហ្មណសប្បទាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាគតោស្មិ;
យជស្សុ យញ្ញំ ខាទ មំ បោរិសាទា”តិ។

តត្ថ **យជស្សូ**តិ មំ មារេត្វា ទេវតាយ វា យញ្ញំ យជស្សុ, មំសំ វា មេ ខាទាហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា បោរិសាទោ “អយំ រាជា ន ភាយតិ, វិគតមរណភយោ ហុត្វា កថេតិ, កិស្ស នុ ខោ ឯស អានុភាវោ”តិ ចិន្តេត្វា “អញ្ញំ នត្ថិ, អយំ ‘កស្សបទសពលេន ទេសិតា គាថា មេ សុតា’តិ វទតិ, តាសំ ឯតេន អាសុភាវេន ភវិតព្ពំ, អហម្បិ តំ កថាបេត្វា តា គាថាយោ សោស្សាមិ, ឯវំ អហម្បិ និព្ភយោ ភវិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា គាថមាហ –

៤២៥. “ន ហាយតេ ខាទិតំ មយ្ហំ បច្ឆា, ចិតកា អយំ តាវ សធូមិកាវ;
និទ្ធូមកេ បចិតំ សាធុបក្កំ, សុណោម គាថាយោ សតារហាយោ”តិ។

តត្ថ **ខាទិត**ន្តិ ខាទនំ។ តំ ខាទនំ មយ្ហំ បច្ឆា វា បុរេ វា ន បរិហាយតិ, បច្ឆាបិ ហិ ត្វំ មយា ខាទិតព្ពោវ។ **និទ្ធូមកេ បចិត**ន្តិ និទ្ធូមេ និជ្ឈាលេ អង្គារេ បក្កមំសំ សាធុបក្កំ នាម ហោតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “អយំ បោរិសាទោ បាបធម្មោ, ឥមំ ថោកំ និគ្គហេត្វា លជ្ជាបេត្វា កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

៤២៦. “អធម្មិកោ ត្វំ បោរិសាទកាសិ, រដ្ឋា ច ភដ្ឋោ ឧទរស្ស ហេតុ;
ធម្មញ្ចិមា អភិវទន្តិ គាថា, ធម្មោ ច អធម្មោ ច កុហិំ សមេតិ។

៤២៧. “អធម្មិកស្ស លុទ្ទស្ស, និច្ចំ លោហិតបាណិនោ;
នត្ថិ សច្ចំ កុតោ ធម្មោ, កិំ សុតេន ករិស្សសី”តិ។

តត្ថ **ធម្មញ្ចិមា**តិ ឥមា ច គាថា នវលោកុត្តរធម្មំ អភិវទន្តិ។ **កុហិំ សមេតី**តិ កត្ថ សមាគច្ឆតិ។ ធម្មោ ហិ សុគតិំ បាបេតិ និព្ពានំ វា, អធម្មោ ទុគ្គតិំ។ **កុតោ ធម្មោ**តិ វចីសច្ចមត្តម្បិ នត្ថិ, កុតោ ធម្មោ។ **កិំ សុតេនា**តិ ត្វំ ឯតេន សុតេន កិំ ករិស្សសិ, មត្តិកាភាជនំ វិយ ហិ សីហវសាយ អភាជនំ ត្វំ ធម្មស្ស។

សោ ឯវំ កថិតេបិ នេវ កុជ្ឈិ។ កស្មា? មហាសត្តស្ស មេត្តាភាវនាយ មហន្តេន។ អថ នំ “កិំ បន សម្ម សុតសោម អហមេវ អធម្មិកោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤២៨. “យោ មំសហេតុ មិគវំ ចរេយ្យ, យោ វា ហនេ បុរិសមត្តហេតុ;
ឧភោបិ តេ បេច្ច សមា ភវន្តិ, កស្មា នោ អធម្មិកំ ព្រូសិ មំ ត្វ”ន្តិ។

តត្ថ **កស្មា នោ**តិ យេ ជម្ពុទីបតលេ រាជានោ អលង្កតបដិយត្តា មហាពលបរិវារា រថវរគតា មិគវំ ចរន្តា តិខិណេហិ សរេហិ មិគេ វិជ្ឈិត្វា មារេន្តិ, តេ អវត្វា កស្មា ត្វំ មញ្ញេវ អធម្មិកន្តិ វទតិ។ យទិ តេ និទ្ទោសា, អហម្បិ និទ្ទោសោ ឯវាតិ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ តស្ស លទ្ធិំ ភិន្ទន្តោ គាថមាហ –

៤២៩. “បញ្ច បញ្ច ន ខា ភក្ខា, ខត្តិយេន បជានតា;
អភក្ខំ រាជ ភក្ខេសិ, តស្មា អធម្មិកោ តុវ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សម្ម បោរិសាទ, ខត្តិយេន នាម ខត្តិយធម្មំ ជានន្តេន បញ្ច បញ្ច ហត្ថិអាទយោ ទសេវ សត្តា មំសវសេន ន ខា ភក្ខា ន ខោ ខាទិតព្ពយុត្តកា។ “ន ខោ”ត្វេវ វា បាឋោ។ អបរោ នយោ ខត្តិយេន ខត្តិយធម្មំ ជានន្តេន បញ្ចនខេសុ សត្តេសុ សសកោ, សល្លកោ, គោធា, កបិ កុម្មោតិ ឥមេ បញ្ចេវ សត្តា ភក្ខិតព្ពយុត្តកា, ន អញ្ញេ, ត្វំ បន អភក្ខំ មនុស្សមំសំ ភក្ខេសិ, តេន អធម្មិកោតិ។

ឥតិ សោ និគ្គហំ បត្វា អញ្ញំ និស្សរណំ អទិស្វា អត្តនោ បាបំ បដិច្ឆាទេន្តោ គាថមាហ –

៤៣០. “មុត្តោ តុវំ បោរិសាទស្ស ហត្ថា, គន្ត្វា សកំ មន្ទិរំ កាមកាមី;
អមិត្តហត្ថំ បុនរាគតោសិ, ន ខត្តធម្មេ កុសលោសិ រាជា”តិ។

តត្ថ **ន ខត្តធម្មេ**តិ ត្វំ ខត្តិយធម្មសង្ខាតេ នីតិសត្ថេ ន កុសលោសិ, អត្តនោ អត្ថានត្ថំ ន ជានាសិ, អការណេនេវ តេ លោកេ បណ្ឌិតោតិ កិត្តិ បត្ថដា, អហំ បន តេ បណ្ឌិតភាវំ ន បស្សាមិ ន ជានាមិ, អតិពាលោសីតិ វទតិ។

អថ នំ មហាសត្តោ, “សម្ម, ខត្តិយធម្មេ កុសលេន នាម មាទិសេនេវ ភវិតព្ពំ។ អហញ្ហិ តំ ជានាមិ, ន បន តទត្ថាយ បដិបជ្ជាមី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៣១. “យេ ខត្តធម្មេ កុសលា ភវន្តិ, បាយេន តេ នេរយិកា ភវន្តិ;
តស្មា អហំ ខត្តធម្មំ បហាយ, សច្ចានុរក្ខី បុនរាគតោស្មិ;
យជស្សុ យញ្ញំ ខាទ មំ បោរិសាទា”តិ។

តត្ថ **កុសលា**តិ តទត្ថាយ បដិបជ្ជនកុសលា។ **បាយេនា**តិ យេភុយ្យេន នេរយិកា។ យេ បន តត្ថ ន និព្ពត្តន្តិ, តេ សេសាបាយេសុ និព្ពត្តន្តិ។

បោរិសាទោ អាហ –

៤៣២. “បាសាទវាសា បថវីគវាស្សា, កាមិត្ថិយោ កាសិកចន្ទនញ្ច;
សព្ពំ តហឹ លភសិ សាមិតាយ, សច្ចេន កឹ បស្សសិ អានិសំស”ន្តិ។

តត្ថ **បាសាទវាសា**តិ, សម្ម សុតសោម, តវ តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកា ទិព្ពវិមានកប្បា តយោ និវាសបាសាទា។ **បថវីគវាស្សា**តិ បថវី ច គាវោ ច អស្សា ច ពហូ។ **កាមិត្ថិយោ**តិ កាមវត្ថុភូតា ឥត្ថិយោ។ **កាសិកចន្ទនញ្ចា**តិ កាសិកវត្ថញ្ច លោហិតចន្ទនញ្ច។ **សព្ពំ តហិន្តិ** ឯតញ្ច អញ្ញញ្ច ឧបភោគបរិភោគំ សព្ពំ ត្វំ តហឹ អត្តនោ នគរេ **សាមិតាយ លភសិ**, សាមី ហុត្វា យថា ឥច្ឆសិ, តថា បរិភុញ្ជិតុំ លភតិ, សោ ត្វំ សព្ពមេតំ បហាយ សច្ចានុរក្ខី ឥធាគច្ឆន្តោ សច្ចេន កឹ អានិសំសំ បស្សសីតិ។

ពោធិសត្តោ អាហ –

៤៣៣. “យេ កេចិមេ អត្ថិ រសា បថព្យា, សច្ចំ តេសំ សាទុតរំ រសានំ;
សច្ចេ ឋិតា សមណព្រាហ្មណា ច, តរន្តិ ជាតិមរណស្ស បារ”ន្តិ។

តត្ថ **សាទុតរ**ន្តិ យស្មា សព្ពេបិ រសា សត្តានំ សច្ចកាលេយេវ បណីតា មធុរា ហោន្តិ, តស្មា សច្ចំ តេសំ សាទុតរំ រសានំ, យស្មា វា វិរតិសច្ចវចីសច្ចេ ឋិតា ជាតិមរណសង្ខាតស្ស តេភូមកវដ្ដស្ស បារំ អមតមហានិព្ពានំ តរន្តិ បាបុណន្តិ, តស្មាបិ តំ សាទុតរន្តិ។

ឯវមស្ស មហាសត្តោ សច្ចេ អានិសំសំ កថេសិ។ តតោ បោរិសាទោ វិកសិតបទុមបុណ្ណចន្ទសស្សិរិកមេវស្ស មុខំ ឱលោកេត្វា “អយំ សុតសោមោ អង្គារចិតកំ មញ្ច សូលំ តច្ឆន្តំ បស្សតិ, ចិត្តត្រាសមត្តម្បិស្ស នត្ថិ, កឹ នុ ខោ ឯស សតារហគាថានំ អានុភាវេ, ឧទាហុ សច្ចស្ស, អញ្ញស្សេវ វា កស្សចី”តិ ចិន្តេត្វា “បុច្ឆិស្សាមិ តាវ ន”ន្តិ បុច្ឆន្តោ គាថមាហ –

៤៣៤. “មុត្តោ តុវំ បោរិសាទស្ស ហត្ថា, គន្ត្វា សកំ មន្ទិរំ កាមកាមី;
អមិត្តហត្ថំ បុនរាគតោសិ, ន ហិ នូន តេ មរណភយំ ជនិន្ទ;
អលីនចិត្តោ អសិ សច្ចវាទី”តិ។

មហាសត្តោបិស្ស អាចិក្ខន្តោ អាហ –

៤៣៥. “កតា មេ កល្យាណា អនេករូបា, យញ្ញា យិដ្ឋា យេ វិបុលា បសត្ថា;
វិសោធិតោ បរលោកស្ស មគ្គោ, ធម្មេ ឋិតោ កោ មរណស្ស ភាយេ។

៤៣៦. “កតា មេ កល្យាណា អនេករូបា, យញ្ញា យិដ្ឋា យេ វិបុលា បសត្ថា;
អនានុតប្បំ បរលោកំ គមិស្សំ, យជស្សុ យញ្ញំ អទ មំ បោរិសាទ។

៤៣៧. “បិតា ច មាតា ច ឧបដ្ឋិតា មេ, ធម្មេន មេ ឥស្សរិយំ បសត្ថំ;
វិសោធិតោ បរលោកស្ស មគ្គោ, ធម្មេ ឋិតោ កោ មរណស្ស ភាយេ។

៤៣៨. “បិតា ច មាតា ច ឧបដ្ឋិតា មេ, ធម្មេន មេ ឥស្សរិយំ បសត្ថំ;
អនានុតប្បំ បរលោកំ គមិស្សំ, យជស្សុ យញ្ញំ អទ មំ បោរិសាទ។

៤៣៩. “ញាតីសុ មិត្តេសុ កតា មេ ការា, ធម្មេន មេ ឥស្សរិយំ បសត្ថំ;

វិសោធិតោ បរលោកស្ស មគ្គោ, ធម្មេ ឋិតោ កោ មរណស្ស ភាយេ។

៤៤០. “ញាតីសុ មិត្តេសុ កតា មេ ការា, ធម្មេន មេ ឥស្សរិយំ បសត្ថំ;
អនានុតប្បំ បរលោកំ គមិស្សំ, យជស្សុ យញ្ញំ អទ មំ បោរិសាទ។

៤៤១. “ទិន្នំ មេ ទានំ ពហុធា ពហូនំ, សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច;
វិសោធិតោ បរលោកស្ស មគ្គោ, ធម្មេ ឋិតោ កោ មរណស្ស ភាយេ។

៤៤២. “ទិន្នំ មេ ទានំ ពហុធា ពហូនំ, សន្តប្បិតា សមណព្រាហ្មណា ច;
អនានុតប្បំ បរលោកំ គមិស្សំ, យជស្សុ យញ្ញំ អទ មំ បោរិសាទា”តិ។

តត្ថ **កល្យាណា**តិ កល្យាណកម្មា។ **អនេករូបា**តិ ទានាទិវសេន អនេកវិធា។ **យញ្ញា**តិ ទសវិធទានវត្ថុបរិច្ចាគវសេន អតិវិបុលា បណ្ឌិតេហិ បសត្ថា យញ្ញាបិ យិដ្ឋា បវត្តិតា។ **ធម្មេ ឋិតោ**តិ ឯវំ ធម្មេ បតិដ្ឋិតោ មាទិសោ កោ នាម មរណស្ស ភាយេយ្យ។ **អនានុតប្ប**ន្តិ អនានុតប្បមានោ។ **ធម្មេន មេ ឥស្សរិយំ បសត្ថ**ន្តិ ទសវិធំ រាជធម្មំ អកោបេត្វា ធម្មេនេវ មយា រជ្ជំ បសាសិតំ។ **ការា**តិ ញាតីសុ ញាតិកិច្ចានិ, មិត្តេសុ ច មិត្តកិច្ចានិ។ **ទាន**ន្តិ សវត្ថុកចេតនា។ **ពហុធា**តិ ពហូហិ អាការេហិ។ **ពហូន**ន្តិ ន បញ្ចន្នំ, ន ទសន្នំ, សតស្សបិ សហស្សស្សបិ សតសហស្សស្សបិ ទិន្នមេវ។ **សន្តប្បិតា**តិ គហិតគហិតភាជនានិ បូរេត្វា សុដ្ឋុ តប្បិតា។

តំ សុត្វា បោរិសាទោ “អយំ សុតសោមមហារាជា សប្បុរិសោ ញាណសម្បន្នោ មធុរធម្មកថិកោ, សចាហំ ឯតំ ខាទេយ្យំ, មុទ្ធា មេ សត្តធា ផលេយ្យ, បថវី វា បន មេ វិវរំ ទទេយ្យា”តិ ភីតតសិតោ ហុត្វា, “សម្ម, ន ត្វំ មយា ខាទិតព្ពរូបោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៤៣. “វិសំ បជានំ បុរិសោ អទេយ្យ, អាសីវិសំ ជលិតមុគ្គតេជំ;
មុទ្ធាបិ តស្ស វិផលេយ្យ សត្តធា, យោ តាទិសំ សច្ចវាទឹ អទេយ្យា”តិ។

តត្ថ **វិស**ន្តិ តត្តេវ មារណសមត្ថំ ហលាហលវិសំ។ **ជលិត**ន្តិ អត្តនោ វិសតេជេន ជលិតំ តេនេវ ឧគ្គតេជំ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ចរន្តំ អាសីវិសំ វា បន សោ គីវាយ គណ្ហេយ្យ។

ឥតិ សោ មហាសត្តំ “ហលាហលវិសសទិសោ ត្វំ, កោ តំ ខាទិស្សតី”តិ វត្វា គាថា សោតុកាមោ តំ យាចិត្វា តេន ធម្មគារវជននត្ថំ “ឯវរូបានំ អនវជ្ជគាថានំ ត្វំ អភាជន”ន្តិ បដិក្ខិត្តោបិ “សកលជម្ពុទីបេ ឥមិនា សទិសោ បណ្ឌិតោ នត្ថិ, អយំ មម ហត្ថា មុច្ចិត្វា គន្ត្វា តា គាថា សុត្វា ធម្មកថិកស្ស សក្ការំ កត្វា នលាដេន មច្ចុំ អាទាយ បុនាគតោ, អតិវិយ សាធុរូបា គាថា ភវិស្សន្តី”តិ សុដ្ឋុតរំ សញ្ជាតធម្មស្សវនាទរោ ហុត្វា តំ យាចន្តោ គាថមាហ –

៤៤៤. “សុត្វា ធម្មំ វិជានន្តិ, នរា កល្យាណបាបកំ;
អបិ គាថា សុណិត្វាន, ធម្មេ មេ រមតេ មនោ”តិ។

តស្សត្ថោ – “សម្ម សុតសោម, នរា នាម ធម្មំ សុត្វា កល្យាណម្បិ បាបកម្បិ ជានន្តិ, អប្បេវ នាម តា គាថា សុត្វា មមបិ កុសលកម្មបថធម្មេ មនោ រមេយ្យា”តិ។

អថ មហាសត្តោ “សោតុកាមោ ទានិ បោរិសាទោ, កថេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “តេន ហិ, សម្ម, សាធុកំ សុណាហី”តិ តំ ឱហិតសោតំ កត្វា នន្ទព្រាហ្មណេន កថិតនិយាមេនេវ គាថានំ ថុតឹ កត្វា ឆសុ កាមាវចរទេវេសុ ឯកកោលាហលំ កត្វា ទេវតាសុ សាធុការំ ទទមានាសុ បោរិសាទស្ស ធម្មំ កថេសិ –

៤៤៥. “សកិទេវ មហារាជ, សព្ភិ ហោតិ សមាគមោ;
សា នំ សង្គតិ បាលេតិ, នាសព្ភិ ពហុ សង្គមោ។

៤៤៦. “សព្ភិរេវ សមាសេថ, សព្ភិ កុព្ពេថ សន្ថវំ;
សតំ សទ្ធម្មមញ្ញាយ, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ។

៤៤៧. “ជីរន្តិ វេ រាជរថា សុចិត្តា, អថោ សរីរម្បិ ជរំ ឧបេតិ;
សតញ្ច ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតិ, សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តិ។

៤៤៨. “នភញ្ច ទូរេ បថវី ច ទូរេ, បារំ សមុទ្ទស្ស តទាហុ ទូរេ;

តតោ ហវេ ទូរតរំ វទន្តិ, សតញ្ច ធម្មោ អសតញ្ច រាជា’’តិ។

តស្ស តេន សុកថិតត្តា ចេវ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវេន ច តា គាថា សព្ពញ្ញុពុទ្ធកថិតា វិយាតិ ចិន្តេន្តស្ស សកលសរីរំ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា បរិបូរិ, ពោធិសត្តេ មុទុចិត្តំ អហោសិ, សេតច្ឆត្តទាយកំ បិតរំ វិយ នំ អមញ្ញិ។ សោ ‘‘អហំ សុតសោមស្ស ទាតព្ពំ កិញ្ចិ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ន បស្សាមិ, ឯកេកាយ បនស្ស គាថាយ ឯកេកំ វរំ ទស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

៤៤៩. ‘‘គាថា ឥមា អត្ថវតី សុព្យញ្ជនា, សុភាសិតា តុយ្ហ ជនិន្ទ សុត្វា;
អានន្ទិ វិត្តោ សុមនោ បតីតោ, ចត្តារិ តេ សម្ម វរេ ទទាមី’’តិ។

តត្ថ **អានន្ទី**តិ អានន្ទជាតោ។ សេសានិ តស្សេវ វេវចនានិ។ ចត្តារោបិ ហេតេ តុដ្ឋាការា ឯវ។

អថ នំ មហាសត្តោ ‘‘កឹ នាម ត្វំ វរំ ទស្សសី’’តិ អបសាទេន្តោ គាថមាហ –

៤៥០. ‘‘យោ នត្តនោ មរណំ ពុជ្ឈសិ តុវំ, ហិតាហិតំ វិនិបាតញ្ច សគ្គំ;
គិទ្ធោ រសេ ទុច្ចរិតេ និវិដ្ឋោ, កឹ ត្វំ វរំ ទស្សសិ បាបធម្ម។

៤៥១. ‘‘អហញ្ច តំ ‘ទេហិ វរ’ន្តិ វជ្ជំ, ត្វំ ចាបិ ទត្វា ន អវាករេយ្យ;
សន្ទិដ្ឋិកំ កលហមិមំ វិវាទំ, កោ បណ្ឌិតោ ជានមុបព្ពជេយ្យា’’តិ។

តត្ថ **យោ**តិ យោ ត្វំ ‘‘មរណធម្មោហមស្មី’’តិ អត្តនោបិ មរណំ ន ពុជ្ឈសិ ន ជានាសិ, បាបកម្មមេវ ករោសិ។ **ហិតាហិត**ន្តិ ‘‘ឥទំ មេ កម្មំ ហិតំ, ឥទំ អហិតំ, ឥទំ វិនិបាតំ នេស្សតិ, ឥទំ សគ្គ’’ន្តិ ន ជានាសិ។ **រសេ**តិ មនុស្សមំសរសេ។ **វជ្ជ**ន្តិ វទេយ្យំ។ **ន អវាករេយ្យា**តិ វាចាយ ទត្វា ‘‘ទេហិ មេ វរ’’ន្តិ វុច្ចមានោ ន អវាករេយ្យាសិ ន ទទេយ្យាសិ។ **ឧបព្ពជេយ្យា**តិ កោ ឥមំ កលហំ បណ្ឌិតោ ឧបគច្ឆេយ្យ។

តតោ បោរិសាទោ ‘‘នាយំ មយ្ហំ សទ្ទហតិ, សទ្ទហាបេស្សាមិ ន’’ន្តិ គាថមាហ –

៤៥២. ‘‘ន តំ វរំ អរហតិ ជន្តុ ទាតុំ, យំ វាបិ ទត្វា ន អវាករេយ្យ;
វរស្សុ សម្ម អវិកម្បមានោ, បាណំ ចជិត្វានបិ ទស្សមេវា’’តិ។

តត្ថ **អវិកម្បមានោ**តិ អនោលីយមានោ។

អថ មហាសត្តោ ‘‘អយំ អតិវិយ សូរោ ហុត្វា កថេតិ, ករិស្សតិ មេ វចនំ, វរំ គណ្ហិស្សាមិ, សចេ បន ‘‘មនុស្សមំសំ ន ខាទិតព្ព’ន្តិ បឋមមេវ វរំ វារយិស្សំ, អតិវិយ កិលមិស្សតិ, បឋមំ អញ្ញេ តយោ វរេ គហេត្វា បច្ឆា ឯតំ គណ្ហិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

៤៥៣. ‘‘អរិយស្ស អរិយេន សមេតិ សខ្យំ, បញ្ញស្ស បញ្ញាណវតា សមេតិ;
បស្សេយ្យ តំ វស្សសតំ អរោគំ, ឯតំ វរានំ បឋមំ វរាមី’’តិ។

តត្ថ **អរិយស្សា**តិ អាចារអរិយស្ស។ **សខ្យ**ន្តិ សខិធម្មោ មិត្តធម្មោ។ **បញ្ញាណវតា**តិ ញាណសម្បន្នេន។ **សមេតី**តិ គង្គោទកំ វិយ យមុនោទកេន សំសន្ទតិ។ ធាតុសោ ហិ សត្តា សំសន្ទន្តិ។ **បស្សេយ្យ ត**ន្តិ សុតសោមោ បោរិសាទស្ស ចិរំ ជីវិតំ ឥច្ឆន្តោ វិយ បឋមំ អត្តនោ ជីវិតវរំ យាចតិ។ បណ្ឌិតស្ស ហិ ‘‘មម ជីវិតំ ទេហី’’តិ វត្តុំ អយុត្តំ, អបិច សោ ‘មយ្ហមេវ ឯស អារោគ្យំ ឥច្ឆតី’តិ ចិន្តេត្វា តុស្សិស្សតីតិ ឯវមាហ។

សោបិ តំ សុត្វាវ ‘‘អយំ ឥស្សរិយា ធំសេត្វា ឥទានិ មំសំ ខាទិតុកាមស្ស ឯវំ មហាអនត្ថករស្ស មហាចោរស្ស មយ្ហមេវ ជីវិតំ ឥច្ឆតិ, អហោ មម ហិតកាមោ’’តិ តុដ្ឋមានសោ វញ្ចេត្វា វរស្ស គហិតភាវំ អជានិត្វា តំ វរំ ទទមានោ គាថមាហ –

៤៥៤. ‘‘អរិយស្ស អរិយេន សមេតិ សខ្យំ, បញ្ញស្ស បញ្ញាណវតា សមេតិ;
បស្សាសិ មំ វស្សសតំ អរោគំ, ឯតំ វរានំ បឋមំ ទទាមី’’តិ។

តត្ថ **វរាន**ន្តិ ចតុន្នំ វរានំ បឋមំ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហ –

៤៥៥. “យេ ខត្តិយាសេ ឥធ ភូមិបាលា, មុទ្ធាភិសិត្តា កតនាមធេយ្យា;
ន តាទិសេ ភូមិបតី អទេសិ, ឯតំ វរានំ ទុតិយំ វរាមី”តិ។

តត្ថ **កតនាមធេយ្យា**តិ មុទ្ធនិ អភិសិត្តត្តាវ “មុទ្ធាភិសិត្តា”តិ កតនាមធេយ្យា។ **ន តាទិសេ**តិ តាទិសេ ខត្តិយេ ន អទេសិ មា ខាទិ។

ឥតិ សោ ទុតិយំ វរំ គណ្ហន្តោ បរោសតានំ ខត្តិយានំ ជីវិតវរំ គណ្ហិ។ បោរិសាទោបិស្ស ទទមានោ អាហ –

៤៥៦. “យេ ខត្តិយាសេ ឥធ ភូមិបាលា, មុទ្ធាភិសិត្តា កតនាមធេយ្យា;
ន តាទិសេ ភូមិបតី អទេមិ, ឯតំ វរានំ ទុតិយំ ទទាមី”តិ។

កឹ បន តេ តេសំ សទ្ទំ សុណន្តិ, ន សុណន្តីតិ? ន សព្ពំ សុណន្តិ។ បោរិសាទេន ហិ រុក្ខស្ស ធូមជាល ឧបទ្ទវភយេន បដិក្កមិត្វា អគ្គិ កតោ, អគ្គិនោ ច រុក្ខស្ស ច អន្តរេ និសីទិត្វា មហាសត្តោ តេន សទ្ធឹ កថេសិ, តស្មា សព្ពំ អសុត្វា ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍំ សុណឹសុ។ តេ “ឥទានិ សុតសោមោ បោរិសាទំ ទមេស្សតិ, មា ភាយថា”តិ អញ្ញមញ្ញំ សមស្សាសេសុំ។ តស្មឹ ខណេ មហាសត្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤៥៧. “បរោសតំ ខត្តិយា តេ គហិតា, តលាវុតា អស្សុមុខា រុទន្តា;
សកេ តេ រដ្ឋេ បដិបាទយាហិ, ឯតំ វរានំ តតិយំ វរាមី”តិ។

តត្ថ **បរោសត**ន្តិ អតិរេកសតំ។ **តេ គហិតា**តិ តយា គហិតា។ **តលាវុតា**តិ ហត្ថតលេសុ អាវុតា។

ឥតិ មហាសត្តោ តតិយំ វរំ គណ្ហន្តោ តេសំ ខត្តិយានំ សករដ្ឋនិយ្យាតនវរំ គណ្ហិ។ កឹការណា? សោ អខាទន្តោបិ វេរភយេន សព្ពេ តេ ទាសេ កត្វា អរញ្ញេយេវ វាសេយ្យ, មារេត្វា វា ឆឌ្ឌេយ្យ, បច្ចន្តំ នេត្វា វា វិក្កិណេយ្យ, តស្មា តេសំ សករដ្ឋនិយ្យាតនវរំ គណ្ហិ។ ឥតរោបិស្ស ទទមានោ ឥមំ គាថមាហ –

៤៥៨. “បរោសតំ ខត្តិយា មេ គហិតា, តលាវុតា អស្សុមុខា រុទន្តា;
សកេ តេ រដ្ឋេ បដិបាទយាមិ, ឯតំ វរានំ តតិយំ ទទាមី”តិ។

ចតុត្ថំ បន វរំ គណ្ហន្តោ ពោធិសត្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤៥៩. “ឆិទ្ទំ តេ រដ្ឋំ ព្យថិតា ភយា ហិ, បុថូ នរា លេណមនុប្បវិដ្ឋា;
មនុស្សមំសំ វិរមេហិ រាជ, ឯតំ វរានំ ចតុត្ថំ វរាមី”តិ។

តត្ថ **ឆិទ្ទ**ន្តិ ន ឃនវាសំ តត្ថ តត្ថ គាមាទីនំ ឧដ្ឋិតត្តា សវិវរំ។ **ព្យថិតា ភយាហី**តិ “បោរិសាទោ ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ តវ ភយេន កម្បិតា។ **លេណមនុប្បវិដ្ឋា**តិ ទារកេ ហត្ថេសុ គហេត្វា តិណគហនាទិនិលីយនដ្ឋានំ បវិដ្ឋា។ **មនុស្សមំស**ន្តិ ទុក្ខន្ធំ ជេគុច្ឆំ បដិក្កូលំ មនុស្សមំសំ បជហ។ និស្សក្កត្ថេ វា ឧបយោគំ, មនុស្សមំសតោ វិរមាហីតិ អត្ថោ។

ឯវំ វុត្តេ បោរិសាទោ បាណឹ បហរិត្វា ហសន្តោ “សម្ម សុតសោម កឹ នាមេតំ កថេសិ, កថាហំ តុម្ហាកំ ឯតំ វរំ ទស្សាមិ, សចេ គណ្ហិតុកាមោ, អញ្ញំ គណ្ហាហី”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៦០. “អទ្ធា ហិ សោ ភក្ខោ មម មនាបោ, ឯតស្ស ហេតុម្ហិ វនំ បវិដ្ឋោ;
សោហំ កថំ ឯត្តោ ឧបារមេយ្យំ, អញ្ញំ វរានំ ចតុត្ថំ វរស្សូ”តិ។

តត្ថ **វន**ន្តិ រជ្ជំ បហាយ ឥមំ វនំ បវិដ្ឋោ។

អថ នំ មហាសត្តោ “ត្វំ ‘មនុស្សមំសស្ស បិយតរត្តា តតោ វិរមិតុំ ន សក្កោមី’តិ វទសិ។ យោ ហិ បិយំ និស្សាយ បាបំ ករោតិ, អយំ ពាលោ”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៦១. “ន វេ ‘បិយំ មេ’តិ ជនិន្ទ តាទិសោ, អត្តំ និរំកច្ច បិយានិ សេវតិ;
អត្តាវ សេយ្យោ បរមា ច សេយ្យោ, លព្ភា បិយា ឱចិតត្ថេន បច្ឆា”តិ។

តត្ថ **តាទិសោ**តិ ជនិន្ទ តាទិសោ យុវា អភិរូបោ មហាយសោ “ឥទំ នាម មេ បិយ”ន្តិ បិយវត្ថុលោភេន តត្ថ អត្តានំ និរំកត្វា សព្ពសុគតីហិ ចេវ សុខវិសេសេហិ ច ចវិត្វា និរយេ បាតេត្វា ន វេ បិយានិ សេវតិ។ **បរមា ច សេយ្យោ**តិ បុរិសស្ស ហិ បរមា បិយវត្ថុម្ហា អត្តាវ វរតរោ។ កឹការណា? **លព្ភា បិយា**តិ, បិយា នាម វិសយវសេន ចេវ បុញ្ញេន ច ឱចិតត្តេន វឌ្ឍិតត្តេន ទិដ្ឋធម្មេ ចេវ បរត្ថ ច ទេវមនុស្សសម្បត្តី បត្វា សក្កា លទ្ធុំ។

ឯវំ វុត្តេ បោរិសាទោ ភយប្បត្តោ ហុត្វា “អហំ សុតសោមេន គហិតំ វរំ វិស្សជ្ជាបេតុម្បិ មនុស្សមំសតោ វិរមិតុម្បិ ន សក្កោមិ, កឹ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ គាថមាហ –

៤៦២. “បិយំ មេ មានុសំ មំសំ, សុតសោម វិជានហិ;
នម្ហិ សក្កា និវារេតុំ, អញ្ញំ វរំ សម្ម វរស្សូ”តិ។

តត្ថ **វិជានហី**តិ ត្វម្បិ ជានាហិ។

តតោ ពោធិសត្តោ អាហ –

៤៦៣. “យោ វេ ‘បិយំ មេ’តិ បិយានុរក្ខី, អត្តំ និរំកច្ច បិយានិ សេវតិ;
សោណ្ឌោវ បិត្វា វិសមិស្សបានំ, តេនេវ សោ ហោតិ ទុក្ខី បរត្ថ។

៤៦៤. “យោ ចីធ សង្ខាយ បិយានិ ហិត្វា, កិច្ឆេនបិ សេវតិ អរិយធម្មេ;
ទុក្ខិតោវ បិត្វាន យថោសធានិ, តេនេវ សោ ហោតិ សុខី បរត្ថា”តិ។

តត្ថ **យោ វេ**តិ, សម្ម បោរិសាទ, យោ បុរិសោ “ឥទំ មេ បិយ”ន្តិ បាបកិរិយាយ អត្តានំ និរំកត្វា បិយានិ វត្ថូនិ សេវតិ, សោ សុរាបេមេន វិសមិស្សំ សុរំ បិត្វា សោណ្ឌោ វិយ តេន បាបកម្មេន បរត្ថ និរយាទីសុ ទុក្ខី ហោតិ។ **សង្ខាយា**តិ ជានិត្វា តុលេត្វា។ **បិយានិ ហិត្វា**តិ អធម្មបដិសំយុត្តានិ បិយានិ ឆឌ្ឌេត្វា។

ឯវំ វុត្តេ បោរិសាទោ កលូនំ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

៤៦៥. “ឱហាយហំ បិតរំ មាតរញ្ច, មនាបិយេ កាមគុណេ ច បញ្ច;
ឯតស្ស ហេតុម្ហិ វនំ បវិដ្ឋោ, តំ តេ វរំ កិន្តិ មហំ ទទាមី”តិ។

តត្ថ **ឯតស្សា**តិ មនុស្សមំសស្ស។ **កិន្តិ មហ**ន្តិ កិន្តិ កត្វា អហំ តំ វរំ ទេមិ។

តតោ មហាសត្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤៦៦. “ន បណ្ឌិតា ទិគុណមាហុ វាក្យំ, សច្ចប្បដិញ្ញាវ ភវន្តិ សន្តោ;
‘វរស្សុ សម្ម’ ឥតិ មំ អវោច, ឥច្ចព្រវី ត្វំ ន ហិ តេ សមេតី”តិ។

តត្ថ **ទិគុណ**ន្តិ, សម្ម បោរិសាទ, បណ្ឌិតា នាម ឯកំ វត្វា បុន តំ វិសំវាទេន្តា ទុតិយំ វចនំ ន កថេន្តិ។ **ឥតិ មំ អវោចា**តិ, “សម្ម សុតសោម វរស្សុ វរ”ន្តិ ឯវំ មំ អភាសសិ។ **ឥច្ចព្រវី**តិ តស្មា យំ ត្វំ ឥតិ អព្រវិ, តំ តេ ឥទានិ ន សមេតិ។

សោ បុន រោទន្តោ ឯវ គាថមាហ –

៤៦៧. “អបុញ្ញលាភំ អយសំ អកិត្តឹ, បាបំ ពហុំ ទុច្ចរិតំ កិលេសំ;
មនុស្សមំសស្ស កតេ ឧបាគា, តំ តេ វរំ កិន្តិ មហំ ទទេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **បាប**ន្តិ កម្មបថំ អប្បត្តំ។ **ទុច្ចរិត**ន្តិ កម្មបថប្បត្តំ។ **កិលេស**ន្តិ ទុក្ខំ។ **មនុស្សមំសស្ស កតេ**តិ មនុស្សមំសស្ស ហេតុ។ **ឧបាគា**តិ ឧបគតោម្ហិ។ **តំ តេ**តិ តំ តុយ្ហំ កថាហំ វរំ ទេមិ, មា មំ វារយិ, អនុកម្បំ ការុញ្ញំ មយិ ករោហិ, អញ្ញំ វរំ គណ្ហាហីតិ អាហ។

អថ មហាសត្តោ អាហ –

៤៦៨. “ន តំ វរំ អរហតិ ជន្តុ ទាតុំ, យំ វាបិ ទត្វា ន អវាករេយ្យ;
វរស្សុ សម្ម អវិកម្បមានោ, បាណំ ចជិត្វានបិ ទស្សមេវា”តិ។

ឯវំ តេន បឋមំ វុត្តគាថំ អាហរិត្វា ទស្សេត្វា វរទានេ ឧស្សាហេន្តោ គាថា អាហ –

៤៦៩. “បាណំ ចជន្តិ សន្តោ នាបិ ធម្មំ, សច្ចប្បដិញ្ញាវ ភវន្តិ សន្តោ;
ទត្វា វរំ ខិប្បមវាករោហិ, ឯតេន សម្បជ្ជ សុរាជសេដ្ឋ។

៤៧០. “ចជេ ធនំ អង្គវរស្ស ហេតុ, អង្គំ ចជេ ជីវិតំ រក្ខមានោ;
អង្គំ ធនំ ជីវិតញ្ចាបិ សព្ពំ, ចជេ នរោ ធម្មមនុស្សរន្តោ”តិ។

តត្ថ **បាណ**ន្តិ ជីវិតំ។ សន្តោ នាម អបិ ជីវិតំ ចជន្តិ, ន ធម្មំ។ **ខិប្បមវាករោហី**តិ តេជ ខិប្បំ មយ្ហំ ទេហីតិ អត្ថោ។ **ឯតេនា**តិ ឯតេន ធម្មេន ចេវ សច្ចេន ច សម្បជ្ជ សម្បន្នោ ឧបបន្នោ ហោហិ។ **សុរាជសេដ្ឋា**តិ តំ បក្កណ្ណន្តោ អាលបតិ។ **ចជេ ធន**ន្តិ, សម្ម បោរិសាទ, បណ្ឌិតោ បុរិសោ ហត្ថបាទាទិម្ហិ អង្គេ ឆិជ្ជមានេ តស្ស រក្ខណត្ថាយ ពហុម្បិ ធនំ ចជេយ្យ។ **ធម្មមនុស្សរន្តោ**តិ អង្គធនជីវិតានិ បរិច្ចជន្តោបិ “សតំ ធម្មំ ន វីតិក្កមិស្សាមី”តិ ឯវំ ធម្មំ អនុស្សរន្តោ។

ឯវំ មហាសត្តោ ឥមេហិ ការណេហិ តំ សច្ចេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឥទានិ អត្តនោ គរុភាវំ ទស្សេតុំ គាថមាហ –

៤៧១. “យស្មា ហិ ធម្មំ បុរិសោ វិជញ្ញា, យេ ចស្ស កង្ខំ វិនយន្តិ សន្តោ;
តំ ហិស្ស ទីបញ្ច បរាយណញ្ច, ន តេន មិត្តិំ ជិរយេថ បញ្ញោ”តិ។

តត្ថ **យស្មា**តិ យម្ហា បុរិសា។ **ធម្ម**ន្តិ កុសលាកុសលជោតកំ ការណំ។ **វិជញ្ញា**តិ វិជានេយ្យ។ **តំ ហិស្សា**តិ តំ អាចរិយកុលំ ឯតស្ស បុគ្គលស្ស បតិដ្ឋានដ្ឋេន **ទីបំ,** ឧប្បន្នេ ភយេ គន្តព្ពដ្ឋានដ្ឋេន **បរាយណញ្ច។ ន តេន មិត្តិ**ន្តិ តេន អាចរិយបុគ្គលេន សហ សោ បណ្ឌិតោ កេនចិបិ ការណេន មិត្តិំ ន ជីរយេថ ន វិនាសេយ្យ។

ឯវញ្ច បន វត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, គុណវន្តស្ស អាចរិយស្ស វចនំ នាម ភិន្ទិតុំ ន វដ្ដតិ, អហញ្ច តរុណកាលេបិ តវ បិដ្ឋិអាចរិយោ ហុត្វា ពហុំ សិក្ខំ សិក្ខាបេសិំ, ឥទានិបិ ពុទ្ធលីលាយ សតារហា គាថា តេ កថេសិំ, តេន មេ វចនំ កាតុំ អរហសី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា បោរិសាទោ “អយំ សុតសោមោ មយ្ហំ អាចរិយោ ចេវ បណ្ឌិតោ ច, វរោ ចស្ស មយា ទិន្នោ, កឹ សក្កា កាតុំ, ឯកស្មិំ អត្តភាវេ មរណំ នាម ធុវំ, មនុស្សមំសំ ន ខាទិស្សាមិ, ទស្សាមិស្ស វរ”ន្តិ អស្សុធារាហិ បវត្តមានាហិ ឧដ្ឋាយ សុតសោមនរិន្ទស្ស បាទេសុ បតិត្វា វរំ ទទមានោ ឥមំ គាថមាហ –

៤៧២. “អទ្ធា ហិ សោ ភក្ខោ មម មនាបោ, ឯតស្ស ហេតុម្ហិ វនំ បវិដ្ឋោ;
សចេ ច មំ យាចសិ ឯតមត្ថំ, ឯតម្បិ តេ សម្ម វរំ ទទាមី”តិ។

អថ នំ មហាសត្តោ ឯវមាហ – “សម្ម, សីលេ ឋិតស្ស មរណម្បិ វរំ, គណ្ហាមិ, មហារាជ, តយា ទិន្នំ វរំ, អជ្ជ បដ្ឋាយ អរិយបថេ បតិដ្ឋិតោសិ, ឯវំ សន្តេបិ តំ យាចាមិ, សចេ តេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, បញ្ច សីលានិ គណ្ហ, មហារាជា”តិ។ “សាធុ, សម្ម, ទេហិ មេ សីលានី”តិ។ “គណ្ហ មហារាជា”តិ។ សោ មហាសត្តំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ មហាសត្តោបិ នំ បញ្ចសីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ តស្មិំ ខណេ តត្ថ សន្និបតិតា ភុម្មា ទេវា មហាសត្តេ បីតឹ ជនេត្វា “អវីចិតោ យាវ ភវគ្គា អញ្ញោ បោរិសាទំ មនុស្សមំសតោ និវារេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, អហោ សុតសោមេន ទុក្ករតរំ កត”ន្តិ មហន្តេន សទ្ទេន វនំ ឧន្នាទេន្តា សាធុការំ អទំសុ។ តេសំ សទ្ទំ សុត្វា ចាតុមហារាជិកាតិ ឯវំ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ រុក្ខេ លគ្គិតរាជានោបិ តំ ទេវតានំ សាធុការសទ្ទំ សុណឹសុ។ រុក្ខទេវតាបិ សកវិមានេ ឋិតាវ សាធុការមទាសិ។ ឥតិ ទេវតានំ សទ្ទោវ សូយតិ, រូបំ ន ទិស្សតិ។ ទេវតានំ សាធុការសទ្ទំ សុត្វា រាជានោ ចិន្តយិំសុ – “សុតសោមំ និស្សាយ នោ ជីវិតំ លទ្ធំ, ទុក្ករំ កតំ សុតសោមេន បោរិសាទំ ទមេន្តេនា”តិ ពោធិសត្តស្ស ថុតឹ ករឹសុ។ បោរិសាទោ មហាសត្តស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ – “សម្ម, ខត្តិយេ មោចេហី”តិ អាហ។ សោ ចិន្តេសិ “អហំ ឯតេសំ បច្ចាមិត្តោ, ឯតេ មយា មោចិតា ‘គណ្ហថ នោ បច្ចាមិត្ត’ន្តិ មំ ហីសេយ្យុំ, មយា ជីវិតំ ចជន្តេនបិ ន សក្កា សុតសោមស្ស សន្តិកា គហិតំ សីលំ ភិន្ទិតុំ, ឥមិនា សទ្ធិំយេវ គន្ត្វា មោចេស្សាមិ, ឯវំ មេ ភយំ ន ភវិស្សតី”តិ។ អថ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា, “សុតសោម, ឧភោបិ គន្ត្វា ខត្តិយេ មោចេស្សាមា”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៧៣. “សត្ថា ច មេ ហោសិ សខា ច មេសិ, វចនម្បិ តេ សម្ម អហំ អកាសិំ;
តុវម្បិ មេ សម្ម ករោហិ វាក្យំ, ឧភោបិ គន្ត្វាន បមោចយាមា”តិ។

តត្ថ **សត្ថា**តិ សគ្គមគ្គស្ស ទេសិតត្តា សត្ថា ច, តរុណកាលតោ បដ្ឋាយ សខា ច។

អថ នំ ពោធិសត្តោ អាហ –

៤៧៤. “សត្ថា ច តេ ហោមិ សខា ច ត្យម្ហិ, វចនម្បិ មេ សម្ម តុវំ អកាសិ;
អហម្បិ តេ សម្ម ករោមិ វាក្យំ, ឧភោបិ គន្ត្វាន បមោចយាមា”តិ។

ឯវំ វត្វា តេ ឧបសង្កមិត្វា អាហ –

៤៧៥. “កម្មាសបាទេន វិហេឋិតត្ថ, តលាវុតា អស្សុមុខា រុទន្តា;
ន ជាតុ ទុព្ភេថ ឥមស្ស រញ្ញោ, សច្ចប្បដិញ្ញំ មេ បដិស្សុណាថា”តិ។

តត្ថ កម្មាសបាទេនាតិ ឥទំ មហាសត្តោ “ឧភោបិ គន្ត្វាន បមោចយាមា”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “ខត្តិយា នាម មានថទ្ធា ហោន្តិ, មុត្តមត្តាវ ‘ឥមិនា មយំ វិហេឋិតម្ហា’តិ បោរិសាទំ បោថេយ្យុម្បិ ហនេយ្យុម្បិ, ន ខោ បនេស តេសុ ទុព្ភិស្សតិ, អហំ ឯកកោវ គន្ត្វា បដិញ្ញំ តាវ នេសំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ គន្ត្វា តេ ហត្ថតលេ អាវុនិត្វា អគ្គបាទង្គុលីហិ ភូមឹ ផុសមានាហិ រុក្ខសាខាសុ ឱលគ្គិតេ វាតប្បហរណកាលេ នាគទន្តេសុ ឱលគ្គិតកុរណ្ឌកទាមានិ វិយ សម្បរិវត្តន្តេ អទ្ទស។ តេបិ តំ ទិស្វា “ឥទានិម្ហា មយំ អរោគា”តិ ឯកប្បហារេនេវ មហាវិរវំ វិរឹសុ។ អថ នេ មហាសត្តោ “មា ភាយិត្ថា”តិ អស្សាសេត្វា “មយា បោរិសាទោ ទមិតោ, តុម្ហាកំ អភយំ គហិតំ, តុម្ហេ បន មេ វចនំ ករោថា”តិ វត្វា ឯវមាហ។ តត្ថ **ន ជាតូ**តិ ឯកំសេនេវ ន ទុព្ភេថ។

តេ អាហំសុ –

៤៧៦. “កម្មាសបាទេន វិហេឋិតម្ហា, តលាវុតា អស្សុមុខា រុទន្តា;
ន ជាតុ ទុព្ភេម ឥមស្ស រញ្ញោ, សច្ចប្បដិញ្ញំ តេ បដិស្សុណាមា”តិ។

តត្ថ **បដិស្សុណាមា**តិ “ឯវំ បដិញ្ញំ អធិវាសេម សម្បដិច្ឆាម, អបិច ខោ បន មយំ កិលន្តា កថេតុំ ន សក្កោម, តុម្ហេ សព្ពសត្តានំ សរណំ, តុម្ហេវ កថេថ, មយំ វោ វចនំ សុត្វា បដិញ្ញំ ទស្សាមា”តិ។

អថ នេ ពោធិសត្តោ “តេន ហិ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៧៧. “យថា បិតា វា អថ វាបិ មាតា, អនុកម្បកា អត្ថកាមា បជានំ,។

ឯវមេវ វោ ហោតុ អយញ្ច រាជា, តុម្ហេ ច វោ ហោថ យថេវ បុត្តា”តិ។

អថ នំ តេបិ សម្បដិច្ឆមានា ឥមំ គាថមាហំសុ –

៤៧៨. “យថា បិតា វា អថ វាបិ មាតា, អនុកម្បកា អត្ថកាមា បជានំ;
ឯវមេវ នោ ហោតុ អយញ្ច រាជា, មយម្បិ ហេស្សាម យថេវ បុត្តា”តិ។

តត្ថ **តុម្ហេ ច វោ**តិ **វោ**-ការោ និបាតមត្តំ។

ឥតិ មហាសត្តោ តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា បោរិសាទំ បក្កោសិត្វា “ឯហិ, សម្ម, ខត្តិយេ មោចេហី”តិ អាហ។ សោ ខគ្គំ គហេត្វា ឯកស្ស រញ្ញោ ពន្ធនំ ឆិន្ទិ។ រាជា សត្តាហំ និរាហារោ វេទនប្បត្តោ សហ ពន្ធនឆេទា មុច្ឆិតោ ភូមិយំ បតិ។ តំ ទិស្វា មហាសត្តោ ការុញ្ញំ កត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, មា ឯវំ ឆិន្ទី”តិ ឯកំ រាជានំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ទឡ្ហំ គហេត្វា ឧរេ កត្វា “ឥទានិ ពន្ធនំ ឆិន្ទាហី”តិ អាហ។ បោរិសាទោ ខគ្គេន ឆិន្ទិ។ មហាសត្តោ ថាមសម្បន្នកាយ នំ ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា ឱរសបុត្តំ វិយ មុទុចិត្តេន ឱតារេត្វា ភូមិយំ និបជ្ជាបេសិ។ ឯវំ សព្ពេបិ តេ ភូមិយំ និបជ្ជាបេត្វា វណេ ធោវិត្វា ទារកានំ កណ្ណតោ សុត្តកំ វិយ សណិកំ រជ្ជុយោ និក្កឌ្ឍិត្វា បុព្ពលោហិតំ ធោវិត្វា វណេ និទ្ទោសេ កត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, ឯកំ រុក្ខតចំ បាសាណេ ឃំសិត្វា អាហរា”តិ អាហរាបេត្វា សច្ចកិរិយំ កត្វា តេសំ ហត្ថតលានិ មក្ខេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ វណោ ផាសុកំ អហោសិ។ បោរិសាទោ តណ្ឌុលំ គហេត្វា តរលំ បចិ , ឧភោ ជនា បរោសតំ ខត្តិយេ បាយេសុំ។ ឥតិ តេ សព្ពេវ សន្តប្បិតា, សូរិយោ អត្ថង្គតោ។ បុនទិវសេ បាតោ ច មជ្ឈន្ហិកេ ច សាយញ្ច តរលមេវ បាយេត្វា តតិយទិវសេ សសិត្ថកយាគុំ បាយេសុំ, តាវតា តេ អរោគា អហេសុំ។

អថ នេ មហាសត្តោ “គន្តុំ សក្ខិស្សថា”តិ បុច្ឆិត្វា “គច្ឆាមា”តិ វុត្តេ “ឯហិ, សម្ម បោរិសាទ, សកំ រដ្ឋំ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ សោ រោទមានោ តស្ស បាទេសុ បតិត្វា “តុំ, សម្ម, រាជានោ គហេត្វា គច្ឆ, អហំ ឥធេវ វន

មូលផលានិ ខាទន្តោ វសិស្សាមី”តិ អាហ។ “សម្ម, ឥធ កឹ ករិស្សសិ, រមណីយំ តេ រដ្ឋំ, ពារាណសិយំ រជ្ជំ ការេហី”តិ។ “សម្ម កឹ កថេសិ, ន សក្កា មយា តត្ថ គន្តុំ, សកលនគរវាសិនោ ហិ មេ វេរិនោ, តេ ‘ឥមិនា មយ្ហំ មាតា ខាទិតា, មយ្ហំ បិតា, មយ្ហំ ភាតា’តិ មំ បរិភាសិស្សន្តិ, ‘គណ្ហថ ឥមំ ចោរ’ន្តិ ឯកេកទណ្ឌេន វា ឯកេកលេឌ្ឌុនា វា មំ ជីវិតា វោរោបេស្សន្តិ, អហញ្ច តុម្ហាកំ សន្តិកេ សីលេសុ បតិដ្ឋិតោ, ជីវិតហេតុបិ ន សក្កា មយា បរំ មារេតុំ, តស្មា នាហំ គច្ឆាមិ, អហំ មនុស្សមំសតោ វិរតត្តា កិត្តកំ ជីវិស្សាមិ, ឥទានិ មម តុម្ហាកំ ទស្សនំ នត្ថី”តិ រោទិត្វា “គច្ឆថ តុម្ហេ”តិ អាហ។ អថ មហាសត្តោ តស្ស បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជិត្វា, “សម្ម បោរិសាទ, មា ចិន្តយិ, សុតសោមោ នាមាហំ, មយា តាទិសោ កក្ខឡោ ផរុសោ វិនីតោ, ពារាណសិវាសិកេសុ កឹ វត្តព្ពំ អត្ថិ, អហំ តំ តត្ថ បតិដ្ឋាបេស្សាមិ, អសក្កោន្តោ អត្តនោ រជ្ជំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា ទស្សាមី”តិ វត្វា “តុម្ហាកម្បិ នគរេ មម វេរិនោ អត្ថិយេវា”តិ វុត្តេ “ឥមិនា មម វចនំ ករោន្តេន ទុក្ករំ កតំ, យេន កេនចិ ឧបាយេន បោរាណកយសេ បតិដ្ឋបេតព្ពោ ឯស មយា”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បលោភនត្ថាយ នគរសម្បត្តឹ វណ្ណេន្តោ អាហ –

៤៧៩. “ចតុប្បទំ សកុណញ្ចាបិ មំសំ, សូទេហិ រន្ធំ សុកតំ សុនិដ្ឋិតំ;
សុធំវ ឥន្ទោ បរិភុញ្ជិយាន, ហិត្វា កថេកោ រមសី អរញ្ញេ។

៤៨០. “តា ខត្តិយា វល្លិវិលាកមជ្ឈា, អលង្កតា សម្បរិវារយិត្វា;
ឥន្ទំវ ទេវេសុ បមោទយឹសុ, ហិត្វា កថេកោ រមសី អរញ្ញេ។

៤៨១. “តម្ពូបធានេ ពហុគោណកម្ហិ, សុភម្ហិ សព្ពស្សយនម្ហិ សង្គេ;
សេយ្យស្ស មជ្ឈម្ហិ សុខំ សយិត្វា
ហិត្វា កថេកោ រមសី អរញ្ញេ។

៤៨២. “បាណិស្សរំ កុម្ភថូណំ និសីថេ, អថោបិ វេ និប្បុរិសម្បិ តូរិយំ;
ពហុំ សុគីតញ្ច សុវាទិតញ្ច, ហិត្វា កថេកោ រមសី អរញ្ញេ។

៤៨៣. “ឧយ្យានសម្បន្នំ បហូតមាល្យំ, មិគាជិនូបេតំ បុរំ សុរម្មំ;
ហយេហិ នាគេហិ រថេហុបេតំ, ហិត្វា កថេកោ រមសី អរញ្ញេ”តិ។

តត្ថ **សុកត**ន្តិ នានប្បការេហិ សុដ្ឋុ កតំ។ **សុនិដ្ឋិត**ន្តិ នានាសម្ភារយោជនេន សុដ្ឋុ និដ្ឋិតំ។ **កថេកោ**តិ កថំ ឯកោ។ **រមសី**តិ មូលផលាទីនិ ខាទន្តោ កថំ រមិស្សសិ, “ឯហិ, មហារាជ, គមិស្សាមា”តិ។ **វល្លិវិលាកមជ្ឈា**តិ ឯត្ថ **វល្លី**តិ រាសិ, **វិលាកមជ្ឈា**តិ វិលគ្គមជ្ឈា។ ឧត្តត្តឃនសុវណ្ណរាសិបភា ចេវ តនុទីឃមជ្ឈា ចាតិ ទស្សេតិ។ **ទេវេសូ**តិ ទេវលោកេសុ អច្ឆរា ឥន្ទំ វិយ រមណីយេ ពារាណសិនគរេ បុព្ពេ តំ បមោទយឹសុ, តា ហិត្វា ឥធ កឹ ករិស្សសិ, “ឯហិ, សម្ម, គច្ឆាមា”តិ។ **តម្ពូបធានេ**តិ រត្តូបធានេ។ **សព្ពស្សយនម្ហី**តិ សព្ពត្ថរណត្ថតេ សយនេ។ **សង្គេ**តិ អនេកភូមិកេ ទស្សេត្វា អទ្ធរត្តអង្គយុត្តេ តត្ថ ត្វំ បុព្ពេ សយីតិ អត្ថោ។ **សុខ**ន្តិ តាទិសស្ស សយនស្ស មជ្ឈម្ហិ សុខំ សយិត្វាន ឥទានិ កថំ អរញ្ញេ រមិស្សសិ, “ឯហិ គច្ឆាម, សម្មា”តិ។ **និសីថេ**តិ រត្តិភាគេ។ **ហិត្វា**តិ ឯវរូបំ សម្បត្តឹ ឆឌ្ឌេត្វា។ **ឧយ្យានសម្បន្នំ បហូតមាល្យ**ន្តិ, មហារាជ, តវ ឧយ្យានសម្បន្នំ នានាវិធបុប្ផំ។ **មិគាជិនូបេតំ បុរំ សុរម្ម**ន្តិ តំ ឧយ្យានំ មិគាជិនំ នាម នាមេន, តេន ឧបេតំ បុរម្បិ តេ សុដ្ឋុ រម្មំ។ **ហិត្វា**តិ ឯវរូបំ មនោរមំ នគរំ ឆឌ្ឌេត្វា។

ឥតិ មហាសត្តោ “អប្បេវ នាមេស បុព្ពេ ឧបភុត្តបរិភោគរសំ សរិត្វា គន្តុកាមោ ភវេយ្យា”តិ បឋមំ ភោជនេន បលោភេសិ, ទុតិយំ កិលេសេន, តតិយំ សយនេន, ចតុត្ថំ នច្ចគីតវាទិតេន, បញ្ចមំ ឧយ្យានេន ចេវ នគរេន ចាតិ ឥមេហិ ឯត្តកេហិ បលោភេត្វា “ឯហិ, មហារាជ, អហំ តំ អាទាយ គន្ត្វា ពារាណសិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា បច្ឆា សករដ្ឋំ គមិស្សាមិ, សចេ ពារាណសិរជ្ជំ ន លភិស្សសិ, ឧបឌ្ឍរជ្ជំ តេ ទស្សាមិ, កឹ តេ អរញ្ញវាសេន, មម វចនំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា គន្តុកាមោ ហុត្វា “សុតសោមោ មយ្ហំ អត្ថកាមោ អនុកម្បកោ, បឋមំ មំ កល្យាណេ បតិដ្ឋាបេត្វា ‘ឥទានិ បោរាណកយសេវ បតិដ្ឋាបេស្សាមី’តិ វទតិ, សក្ខិស្សតិ ចេស បតិដ្ឋាបេតុំ, ឥមិនា សទ្ធឹយេវ គន្តុំ វដ្ដតិ, កឹ មេ អរញ្ញវាសេនា”តិ ចិន្តេត្វា តុដ្ឋចិត្តោ តស្ស គុណំ និស្សាយ វណ្ណំ កថេតុកាមោ “សម្ម, សុតសោម, កល្យាណមិត្តសំសគ្គតោ សាធុតរំ, បាបមិត្តសំសគ្គតោ វា បាបតរំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា អាហ –

៤៨៤. “កាឡបក្ខេ យថា ចន្ទោ, ហាយតេវ សុវេ សុវេ;
កាឡបក្ខូបមោ រាជ, អសតំ ហោតិ សមាគមោ។

៤៨៥. “យថាហំ រសកមាគម្ម, សូទំ កាបុរិសាធមំ;
អកាសិ បាបកំ កម្មំ, យេន គច្ឆាមិ ទុគ្គតឹ។

៤៨៦"សុក្កបក្ខេ យថា ចន្ទោ, វឌ្ឍតេវ សុវេ សុវេ;
សុក្កបក្ខូបមោ រាជ, សតំ ហោតិ សមាគមោ។

៤៨៧"យថាហំ តុវមាគម្ម, សុតសោម វិជានហិ;
កាហាមិ កុសលំ កម្មំ, យេន គច្ឆាមិ សុគ្គតិំ។

៤៨៨"ថលេ យថា វារិ ជនិន្ទ វុដ្ឋំ, អនទ្ធនេយ្យំ ន ចិរដ្ឋិតីកំ;
ឯវម្បិ ហោតិ អសតំ សមាគមោ, អនទ្ធនេយ្យោ ឧទកំ ថលេវ។

៤៨៩"សរេ យថា វារិ ជនិន្ទ វុដ្ឋំ, ចិរដ្ឋិតីកំ នរវីរសេដ្ឋ;
ឯវម្បិ វេ ហោតិ សតំ សមាគមោ, ចិរដ្ឋិតីកោ ឧទកំ សរេវ។

៤៩០"អព្យាយិកោ ហោតិ សតំ សមាគមោ, យាវម្បិ តិដ្ឋេយ្យ តថេវ ហោតិ;
ខិប្បញ្ហិ វេតិ អសតំ សមាគមោ, តស្មា សតំ ធម្មោ អសព្ភិ អារកា"តិ។

តត្ថ **សុវេ សុវេ**តិ ទិវសេ ទិវសេ។ **អនទ្ធនេយ្យ**ន្តិ ន អទ្ធានក្ខមំ។ **សរេ**តិ សមុទ្ទេ។ **នរវីរសេដ្ឋា**តិ នរេសុ វីរិយេន សេដ្ឋ។ **ឧទកំ សរេវា**តិ សមុទ្ទេ វុដ្ឋឧទកំ វិយ។ **អព្យាយិកោ**តិ អវិគច្ឆនកោ។ **យាវម្បិ តិដ្ឋេយ្យា**តិ យត្តកំ កាលំ ជីវិតំ តិដ្ឋេយ្យ, តត្តកំ កាលំ តថេវ ហោតិ, ន ជីរតិ សប្បុរិសេហិ មិត្តភាវោតិ។

ឥតិ បោរិសាទោ សត្តហិ គាថាហិ មហាសត្តស្សេវ វណ្ណំ កថេសិ។ មហាសត្តោបិ បោរិសាទញ្ច តេ ច រាជានោ គហេត្វា អត្តនោ បច្ចន្តគាមំ អគមាសិ។ បច្ចន្តគាមវាសិនោ មហាសត្តំ ទិស្វា នគរំ គន្ត្វា អមច្ចានំ អាចិក្ខឹសុ។ អមច្ចា ពលកាយំ អាទាយ គន្ត្វា បរិវារយឹសុ។ មហាសត្តោ តេន បរិវារេន ពារាណសិរជ្ជំ អគមាសិ។ អន្តរាមគ្គេ ជនបទវាសិនោ ពោធិសត្តស្ស បណ្ណាការំ ទត្វា អនុគច្ឆឹសុ, មហន្តោ បរិវារោ អហោសិ, តេន សទ្ធិំ ពារាណសិំ បាបុណិ។ តទា បោរិសាទស្ស បុត្តោ រាជា ហោតិ, សេនាបតិ កាឡហត្ថិយេវ។ នាគរា រញ្ញោ អារោចយឹសុ – "មហារាជ, សុតសោមោ កិរ បោរិសាទំ ទមេត្វា អាទាយ ឥធាគច្ឆតិ, នគរមស្ស បវិសិតុំ ន ទស្សាមា"តិ សីឃំ នគរទ្វារានិ បិទហិត្វា អាវុធហត្ថា អដ្ឋំសុ។ មហាសត្តោ ទ្វារានំ បិហិតភាវំ ញត្វា បោរិសាទញ្ច បរេសតញ្ច រាជានោ ឱហាយ កតិបយេហិ អមច្ចេហិ សទ្ធិំ អាគន្ត្វា "អហំ សុតសោមរាជា, ទ្វារំ វិវរថា"តិ អាហ។ បុរិសា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ សោ "ខិប្បំ វិវរថា"តិ វិវរាបេសិ។ មហាសត្តោ នគរំ បាវិសិ។ រាជា ច កាឡហត្ថិ ចស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា អាទាយ បាសាទំ អារោបយឹសុ។

សោ រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា បោរិសាទស្ស អគ្គមហេសី សេសាមច្ចេ ច បក្កោសាបេត្វា កាឡហត្ថិំ អាហ – "កាឡហត្ថិ, កស្មា រញ្ញោ នគរំ បវិសិតុំ ន ទេថា"តិ? "សោ រជ្ជំ ការេន្តោ ឥមស្មិំ នគរេ ពហូ មនុស្សេ ខាទិ, ខត្តិយេហិ អកត្តព្ពំ ករិ, សកលជម្ពុទីបំ ឆិទ្ទមកាសិ, ឯវរូបោ បាបធម្មោ, តេន ការណេនា"តិ។ "ឥទានិ 'សោ ឯវរូបំ ករិស្សតី'តិ មា ចិន្តយិត្ថ, អហំ តំ ទមេត្វា សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិំ, ជីវិតហេតុបិ កញ្ចិ ន វិហេឋេស្សតិ, នត្ថិ វោ តតោ ភយំ, ឯវំ មា ករិត្ថ, បុត្តេហិ នាម មាតាបិតរោ បដិជគ្គិតព្ពា, មាតាបិតុបោសកា ហិ សគ្គំ គច្ឆន្តិ, ឥតរេ និរយ"ន្តិ ឯវំ សោ និចាសនេ និសិន្នស្ស បុត្តរាជស្ស ឱវាទំ ទត្វា, "កាឡហត្ថិ, ត្វំ រញ្ញោ សហាយោ ចេវ សេវកោ ច, រញ្ញាបិ មហន្តេ ឥស្សរិយេ បតិដ្ឋាបិតោ, តយាបិ រញ្ញោ អត្ថំ ចរិតុំ វដ្ដតី"តិ សេនាបតិម្បិ អនុសាសិត្វា, "ទេវិ, ត្វម្បិ កុលគេហា អាគន្ត្វា តស្ស សន្តិកេ អគ្គមហេសិដ្ឋានំ បត្វា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិប្បត្តា, តយាបិ តស្ស អត្ថំ ចរិតុំ វដ្ដតី"តិ ទេវិយាបិ ឱវាទំ ទត្វា តមេវត្ថំ មត្ថកំ បាបេតុំ ធម្មំ ទេសេន្តោ គាថា អាហ –

៤៩១"ន សោ រាជា យោ អជេយ្យំ ជិនាតិ, ន សោ សខា យោ សខារំ ជិនាតិ;
ន សា ភរិយា យា បតិនោ ន វិភេតិ, ន តេ បុត្តា យេ ន ភរន្តិ ជិណ្ណំ។

៤៩២"ន សា សភា យត្ថ ន សន្តិ សន្តោ, ន តេ សន្តោ យេ ន ភណន្តិ ធម្មំ;
រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, ធម្មំ ភណន្តាវ ភវន្តិ សន្តោ។

៤៩៣"នាភាសមានំ ជានន្តិ, មិស្សំ ពាលេហិ បណ្ឌិតំ;
ភាសមានញ្ច ជានន្តិ, ទេសេន្តំ អមតំ បទំ។

៤៩៤"ភាសយេ ជោតយេ ធម្មំ, បគ្គណ្ហេ ឥសិនំ ធជំ;
សុភាសិតទ្ធជា ឥសយោ, ធម្មោ ហិ ឥសិនំ ធជោ"តិ។

តត្ថ **អជេយ្យន្តិ** អជេយ្យា នាម មាតាបិតរោ, តេ ជិនន្តោ រាជា នាម ន ហោតិ។ សចេ ត្វម្បិ បិតុ សន្តកំ រជ្ជំ លភិត្វា តស្ស បដិសត្តុ ហោសិ, អកិច្ចការី នាម ភវិស្សសិ ។ **សខារំ ជិនាតីតិ** កូដខ្ចែន ជិនាតិ។ សចេ ត្វំ, កាឡហត្ថិ, រញ្ញោ សទ្ធឹ មិត្តធម្មំ ន បូរេសិ, អធម្មដ្ឋោ ហុត្វា និរយេ និព្ពត្តិស្សសិ។ **ន វិភេតីតិ** ន ភាយតិ។ សចេ ត្វំ រញ្ញោ ន ភាយសិ, ភរិយាធម្មេ ឋិតា នាម ន ហោសិ, អកិច្ចការី នាម ភវិស្សសិ។ **ជិណ្ណន្តិ** មហល្លកំ។ តស្មិញ្ហិ កាលេ អភរន្តា បុត្តា បុត្តា នាម ន ហោន្តិ។

សន្តោតិ បណ្ឌិតា។ **យេ ន ភណន្តិ ធម្មន្តិ** យេ បុច្ឆិតា សច្ចសភាវំ ន វទន្តិ, ន តេ បណ្ឌិតា នាម។ **ធម្មំ ភណន្តាវាតិ** ឯតេ រាគាទយោ បហាយ បរស្ស ហិតានុកម្បកា ហុត្វា សភាវំ ភណន្តាវ បណ្ឌិតា នាម ហោន្តិ។ **នាភាសមានន្តិ** ន អភាសមានំ។ **អមតំ បទន្តិ** អមតមហានិព្ពានំ ទេសេន្តំ "បណ្ឌិតោ"តិ ជានន្តិ, តេនេវ បោរិសាទោ មំ ញត្វា បសន្នចិត្តោ ចត្តារោ វរេ ទត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋិតោ។ **ភាសយេតិ** បណ្ឌិតោ បុរិសោ ធម្មំ ភាសេយ្យ ជោតេយ្យ, ពុទ្ធាទយោ ឥសយោ យស្មា ធម្មោ ឯតេសំ ធជោ, តស្មា សុភាសិតទ្ធជា នាម សុភាសិតំ បគ្គណ្ហន្តិ, ពាលា បន សុភាសិតំ បគ្គណ្ហន្តា នាម នត្ថីតិ។

ឥមស្ស ធម្មកថំ សុត្វា រាជា ច សេនាបតិ ច ទេវី ច តុដ្ឋា "គច្ឆាម, មហារាជ, អានេមា"តិ វត្វា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា នាគរេ សន្និបាតេត្វា "តុម្ហេ មា ភាយិត្ថ, រាជា កិរ ធម្មេ បតិដ្ឋិតោ, ឯថ នំ អានេមា"តិ មហាជនំ អាទាយ មហាសត្តំ បុរតោ កត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា កប្បកេ ឧបដ្ឋាបេត្វា កប្បិតកេសមស្សុំ ន្ហាតានុលិត្តបសាធិតំ រាជានំ រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អភិសិញ្ចិត្វា នគរំ បវេសេសុំ។ បោរិសាទោ រាជា ហុត្វា បរោសតានំ ខត្តិយានំ មហាសត្តស្ស ច មហាសក្ការំ ការេសិ។ "សុតសោមនរិន្ទេន កិរ បោរិសាទំ ទមេត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋាបិតោ"តិ សកលជម្ពុទីបេ មហាកោលាហលំ ឧទបាទិ។ ឥន្ទបត្តនគរវាសិនោបិ "រាជា នោ អាគច្ឆតូ"តិ ទូតំ បហិណឹសុ។ សោ តត្ថ មាសមត្តំ វសិត្វា, "សម្ម, គច្ឆាមហំ, ត្វំ អប្បមត្តោ ហោហិ, នគរទ្វារេសុ ច មជ្ឈេ ចាតិ បញ្ច ទានសាលាយោ ការេហិ, ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា អគតិគមនំ បរិហរា"តិ បោរិសាទំ ឱវទិ។ បរោសតាហិ រាជធានីហិ ពលកាយោ យេភុយ្យេន សន្និបតិ ។ សោ តេន ពលកាយេន បរិវុតោ ពារាណសិតោ និក្ខមិ។ បោរិសាទោបិ និក្ខមិត្វា ឧបឌ្ឍបថា និវត្តិ។ មហាសត្តោ អវាហនានំ រាជូនំ វាហនានិ ទត្វា ឧយ្យោជេសិ។ តេបិ រាជានោ តេន សទ្ធឹ សម្មោទិត្វា មហាសត្តំ វន្ទនាទីនិ កត្វា អត្តនោ អត្តនោ ជនបទំ អគមិំសុ។

មហាសត្តោបិ នគរំ បត្វា ឥន្ទបត្តនគរវាសីហិ ទេវនគរំ វិយ អលង្កតនគរំ បវិសិត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា មហាតលំ អភិរុហិ។ សោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ ចិន្តេសិ – "រុក្ខទេវតា មយ្ហំ ពហូបការា, ពលិកម្មលាភមស្សា ករិស្សាមី"តិ។ សោ តស្ស និគ្រោធស្ស អវិទូរេ មហន្តំ តឡាកំ ការេត្វា ពហូនិ កុលានិ បេសេត្វា គាមំ និវេសេសិ។ គាមោ មហា អហោសិ អសីតិមត្តអាបណសហស្សបដិមណ្ឌិតោ។ តម្បិ រុក្ខមូលំ សាខន្តតោ បដ្ឋាយ សមតលំ ការេត្វា បរិក្ខិត្តវេទិកតោរណទ្វារយុត្តំ អកាសិ, ទេវតា អភិប្បសីទិ។ កម្មាសបាទស្ស ទមិតដ្ឋានេ និវុដ្ឋត្តា បន សោ គាមោ កម្មាសទម្មនិគមោ នាម ជាតោ។ តេបិ សព្ពេ រាជានោ មហាសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា អាយុបរិយោសានេ សគ្គំ បូរយិំសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវាហំ អង្គុលិមាលំ ទមេមិ, បុព្ពេបេស មយា ទមិតោយេវា"តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ "តទា បោរិសាទោ រាជា អង្គុលិមាលោ អហោសិ, កាឡហត្ថិ សារិបុត្តោ, នន្ទព្រាហ្មណោ អានន្ទោ, រុក្ខទេវតា កស្សបោ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, សេសរាជានោ ពុទ្ធបរិសា, មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ, សុតសោមរាជា បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

មហាសុតសោមជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

សុមុខោ បន ហំសវរោ ច មហា, សុធភោជនិកោ ច បរោ បវរោ;
សកុណាលទិជាធិបតិវ្ហយនោ, សុតសោមវរុត្តមសវ្ហយនោតិ។

អសីតិនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។